KİTAP VE SÜNNET IŞIĞINDA

SAHİH İLMİHAL

www.islah.de

EBU MUAZ SEYFULLAH ERDOĞMUŞ

بســـــم الله الرحمن الرحيم

MUKADDİME

Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez.

Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür.

"Ey iman edenler! Âllah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölünüz." (Al-i İmran; 3/103)

"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir." (en-Nisâ; 4/1),

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzâb; 33/70-71)

Bundan sonra,

Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bid'attir ve her bid'at sapıklıktır. Her sapıklık ta ateştedir.

Allah'ın Kitabı ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahih hadislerine dayalı bir fıkıh kitabına olan ihtiyaçtan dolayı bu ilmihali hazırlamaya karar verdim. Zira Allah Teala; "Helak olan delil üzere helak olsun, yaşayan da delil üzere yaşasın"(Enfal 42) buyurmaktadır.

Kitabın hazırlanışında kaynak Hadis, fıkıh ve tefsir eserlerinin yanı sıra, son devrin alimlerinden Sıddîk Hasen Han'ın; Ravzatun Nediyye, Huseyn Bin Avde el Avayşe'nin; "El Mevsuatul Fıkhiyyetil Müyessere", Seyyid Sabık'ın; "Fıkhus Sünne", Şevkani'nin, San'ani'nin, Ebu Said Yarbuzi'nin, Nasıruddin Elbani'nin ve Ebu Emre Huseyin Alıcı'nın muhtelif eserlerinden büyük ölçüde istifade ettim. Allah onlara hayırlı mükafatlar versin. Kıymetli hadis alimi Muhammed Nasıruddin Elbani'nin Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in namaz kılma şekli adlı eserinin mukaddimesindeki önemli açıklamalardan alıntı ile başlamayı uygun gördük.

Muvaffak kılacak olan Allah Azze ve Celledir.

Ebu Muaz Seyfullah Erdoğmuş

ebumuaz7@msn.com Çubuk/Ankara Kasım 2004

İÇİNDEKİLER

SÜNNETE TÂBİ OLMA VE ONA MUHALİF SÖZLERİ TERK ETME HAKKINDA İMAMLARIN SÖYLEDİKLERİ[1]

Burada imamların sözlerinden vakıf olabildiklerimizi vermemiz faydalı olacaktır. Onları taklid edenlere, hatta mertebe bakımından onlardan alt derecede olanları körükörüne taklid edenlere ve onların sözlerine ve mezheplerine gökten inmiş gibi tutunmuş olanlara umulur ki bir nasihat ve hatırlatma olur. Allahu Teâlâ buyuruyor ki: "*Size Rabbinizden indirilmiş olana tâbi olun. Onun dışında velilere (dostlara) tâbi olmayın. Ne de az hatırlıyorsunuz (öğüt alıyorsunuz).*"[2]

(Ebu Muaz der ki; Sahabelerin taklid hakkında bazı sözlerini buraya almayı uygun gördüm; İbni Mesud radıyallahu anh dedi ki; "Sizden biriniz dininde bir kimseyi taklid etmesin! Zira o iman etmişse iman etmiş, küfretmişse küfretmiş olur. İlle de birine uyacaksanız ölmüş olan sahabelere uyunuz. Zira hayatta olanın fitneye düşmesinden emin olunamaz."[3]

Muaz Bin Cebel radıyallahu anh da dedi ki; "Şu üç şeyden sakının! Alimin sürçmesi, münafığın Kur'an ile (Kur'anı alet ederek) mücadelesi ve boyunlarınızı koparan dünya. Alimin sürçmesine gelince; hidayet üzere olsa bile onu dininizde taklid etmeyin! Lakin ondan ümidinizi de kesmeyin. Münafığın Kur'an ile mücadelesine gelince, şüphesiz Kur'an, yolu aydınlatan bir fener gibidir. Bildiğinizi alın, bilmediğinizi alimine havale edin. Boyunlarınızı koparan dünyaya gelince, Allah kimin kalbini zengin kılmışsa işte gerçek zengin odur!"[4]

İbni Abbas radıyallahu anhuma şöyle demiştir; "Hataları olan alime tabi olana yazıklar olsun" oradakiler; "Bu nasıl olur?" deyince o şöyle cevap verdi; "Bir alim kendi görüşüne göre bir şey söyler. Sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen ilim ona ulaşınca hatalı olan görüşünden döner. Fakat kişi hala bu alimin hatalı görüşünü taklit etmeye devam eder. işte böyle kimselere yazıklar olsun."[5])

1- Ebû Hanife

Bunların ilki İmam Ebû Hanife Numan b. Sabit'tir. Mezhebinden olanlar ondan çeşitli söz ve ifadeler nakletmişlerdir. Hepsi de tek bir şeye götürmektedir ki, o da şudur: "Hadisi esas almak, ona muhalif olan görüşleri terk etmek vaciptir."

1. Hadis sahih olduğunda, benim mezhebim hadistir.[6]

---

[1] Bu bölüm Şeyh Nasıruddin el Albani'nin Sıfatu Salatin Nebi sallallahu aleyhi ve sellem adlı eserinin Mehmet Peker tarafından yapılan tercemesinden alınmıştır.

[2] A'raf 3

[3] Taberani(9/152) ricali sahih ile rivayet etmiştir; Mecmauz Zevaid(1/180) Beyhaki(10/116) Lalkai İtikadı Ehlis Sunne(1/93) İbni Hazm el İhkam(6/255) Hilye(1/136) Safvetus Safve(1/421)

[4] sahihtir. Lalkai İtikad(1/116-117) Taberani Evsat(8/307) Darekutni İlel(6/81) İbni Hazm el İhkam(6/236) Ebu Nuaym Hilye(5/97) İbni Asakir(58/438) Mecmauz Zevaid(1/186)

[5] Elbani; Hadis Üzerine Selefî Bir Yaklaşım(Çeviren; Mehmet Kubat Esra yay. Konya 1992 s.115)

[6] İbn Abidin, Hâşiye (1/63), *Resmul-Müfti* (İbn Abidin'in risalelerinden biridir) 1/4'te, Şeyh Salih el-Fellâni İkaz'ul-Himem (s.62)'de nakletmişlerdir. Ayrıca İbn Abidin Şerhu'l-Hidaye'de İbnu'l-Humam'ın hocası İbnu'-Şahna el-Kebir'den şunu nakleder: "Eğer hadis sahih olur da, mezhebe muhalif olursa hadisle amel edilir. Bu da onun mezhebi olur. Hadisle amel etmekle de kişi Hanefi olmaktan çıkmaz. Çünkü Ebu Hanife'nin "Hadis sahih olursa benim mezhebim odur (hadistir)" sözü sahih bir yolla gelmiştir. "Nitekim İbn Abdilberr bunu Ebu Hanife ve başka alimlerden rivayet etmiştir." Derim ki: Bu, ilimlerinin ve takvalarının kamil olmasının bir sonucudur. Çünkü burada

2. Bir kimsenin nereden aldığımızı bilmeden bizim sözümüzü alması (onunla amel etmesi) helal olmaz. Bir rivâyette de: "Benim delilimi bilmeyen bir kimsenin sözlerimle fetva vermesi haramdır." "Çünkü biz beşeriz. Bugün bir söz söyler, yarın ondan geri dönebiliriz."[7]

Diğer bir rivâyette de: "Dikkatini çekerim ey Yakub (Ebû Yusuf)! Sakın ola ki, benden duyduğun her şeyi yazayım deme. Çünkü ben bugün bir kanaat bildirir, yarın ondan vazgeçebilirim. Yarın da bir kanaat bildirir, öbür gün vazgeçebilirim.[8]

3. Allah'ın kitabına ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hadislerine muhalif bir söz söylersem, sözümü terkedin.[9]

---

bütün sünneti kuşatamadıklarına işaret etmişlerdir. Daha sonra geleceği üzere İmam Şafii bunu açık bir şekilde ifade etmiştir. Yani, bazen onlar kendilerine ulaşmamış bir sünnete muhalif görüş serdedebilirler. Böyle bir durumda bizlere, sünnete tabi olmayı ve bunu onların mezhebi olarak kabul etmeyi emretmişlerdir. Allah hepsine rahmet eylesin.

[7] İbn Abdilberr, *el-İntika fi fedaili's-selaseti'l-eimmeti'l-fukaha* s. 145 İbnu'l-Kayyim *İ'lamu'l-Muvakkıîn* (2/309). İbn Abidin *el-Bahru'r-Raik*'in Haşiyesi (6/293). Resmu'l-Müfti (s. 29, 32). Şarani el-Mizan 1/55'de ikinci rivayetle. Üçüncü rivayeti ise: Abbas ed-Dûrî İbn Main'in Tarihinde (6/77/1) İmam Züfer'den sahih bir senedle rivayet etmiştir. Bunun benzeri sözlerde Ebu Hanife'nin talebeleri Ebu Yusuf, İmam Züfer, Afiye b. Yezid'den rivayet edilmiştir. (el-İkaz s. 52) İbnu'l-Kayyim, Ebu Yusuf'tan gelen rivayetin sahih olduğunu söylemiştir. (2/344). Ayrıca el-İkaz'ın ziyadelerinde (s.65) İbni Abdil-Berr ve İbnu'l-Kayyim'den rivayet edilmiştir. Derim ki: Delillerini bilmeyenler hakkında söyledikleri bu ise, sözlerinin delile muhalif olduğunu bildiği halde delile muhalif fetva verenlerin durumu nedir acaba! Bu sözü iyice düşün. Çünkü bu tek başına körü körüne taklidi yıkmaya yeterlidir. Bundan dolayı bazı mukallidler Ebu Hanife'nin delilini bilmeden onun sözüyle fetva veremeyeceğini söylediğimde bunun Ebu Hanife'ye ait olduğunu reddetmektedir.

[8] Derim ki: Bunun sebebi İmam çoğu zaman görüşlerini kıyasa dayandırmaktadır. Daha sonra daha güçlü bir kıyasa vakıf olur yahut Rasulullahtan konu hakkında bir hadis ona ulaşır, bunun üzerine onu alır ve eski görüşünü terkederdi. Şarani "*el-Mizan*" (1/62)'de özetle şunu söyler: "İmam Ebu Hanife hakkında bizim gibi her insaflının kanaati şudur: Şayet o, şeriat tedvin edildikten hafızların şeriati toplamak üzere yaptıkları rihleler bittikten sonra yaşamış olsaydı ve bunlara ulaşsaydı, bunları esas alır yapmış olduğu her kıyası da terkederdi. O zamanda diğer mezheplerde az olduğu gibi kıyas, onun mezhebinde de az olurdu. Ancak onun döneminde şeriat tabiinler ve etbau't-tabiin arasında köylerde ve şehirlerde dağınık bir halde olunca, mezhebinde kıyas diğer mezheplere oranlara -zarureten- daha çok olmuştur. Çünkü kıyas yaptığı meselede nass mevcut değildi. Diğer imamlar ise bundan farklıdır. Çünkü onların dönemlerinde hafızlar hadisleri cem işini bitirmişler ve onları tedvin etmişlerdi. Böylece hadisler birbirlerinin cevabı olmuşlardı. İşte kıyasın onun mezhebinde çok, diğerlerinin mezheplerinde az olmasının sebebi budur." Bunun büyük bir kısmını Ebu'l-Hasenât *en-Nafiu'l-Kebir* s. 135'te nakletmiş ona izah eder ve destekler mahiyette talik yapmıştır. Dileyen oraya bakabilir. Derim ki: Eğer bu Ebu Hanife'nin bazı sahih hadislere muhalefet etmiş olmadaki mazereti ise -kaldı ki bu kesinlikle geçerli bir mazerettir- o zaman bazı cahillerin yaptığı gibi ona ta'n etmek (tenkid edip eleştirmek ve eleştiride aşırı gitmek) caiz değildir. Bilakis ona karşı edepli olmak lazım gelir. Çünkü dinin korumasını yapan imamlardan bir imamdır. Dinin fer'i konuları hakkında ondan nice görüşler elimize ulaşmıştır. Ayrıca hata da etse, isabet de etse her halukarda ecrini alacaktır. Bunun yanında ona saygı duyanların, onun sahih hadislerle muhalif görüşlerine bağlı kalmaları da caiz değildir. Çünkü sözlerinde de beyan edildiği gibi bunlar onun mezhebi değildir. Bunlar bir vadide, diğerleri de bir başka vadidedir. Hak ise ikisinin arasındadır: "Rabbimiz bizlere ve iman etmede bizden önce gelen kardeşlerimize mağfiret et. Kalbimizde mü'min olanlara karşı en ufak bir kin bırakma. Rabbimiz sen raufsun, rahîmsin."

[9] el-Fellâni, el-İkaz s.50. Ayrıca bunu İmam Muhammed'e de nispet etmiştir. Ardından şöyle demiştir: "Bu ve benzeri sözler tabi ki müçtehid için değildir. Çünkü bu hususta onların sözlerine ihtiyacı yoktur. Bilakis bu mukallid için geçerlidir." Derim ki: Şa'rani el-Mizan'da (1/26) bu söze binaen şunları söyler: "Şayet imamın vefat ettikten sonra sahih olduğu ve bunlarla amel etmediği ortaya çıkan hadisleri ne yapayım? dersen, cevabım şudur: Yapman gereken hadislerle amel etmektir. Çünkü imanım bunlara ulaşsaydı ve ona göre sahih olsaydı, belki bunlarla amel etmeyi sana emrederdi. Çünkü imamların hepsi şeriatin esiridir. Bunu yapan da iki eliyle hayrı kucaklamış olur. Kimde; "İmamım onunla amel etmedikçe bir hadisle amel etmem" derse hayrın çoğunu elinden

2- İmam Malik b. Enes

İmam Malik ise şöyle demektedir:

1. Ben bir beşerim, isabet eder, hata da ederim. Benim görüşlerime bakın; Kitap ve sünnete uyanları alın, Kitap ve sünnete uymayanların hepsini terkedin.[10]

2. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem dışında her insanın sözlerinin bir kısmı alınıp, bir kısmı terk edilebilir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ise müstesnadır.[11]

3. İbn Vehb diyor ki: İmam Malik'e, abdest alırken ayak parmaklarının arasını tahlil (el parmaklarıyla arasına su ulaştırma) meselesi sorulduğunda şöyle dediğini duydum: “Bunu yapmak vacip değildir.” İnsanlar gidinceye kadar sustum. Sonra ona dedim ki: “Bu hususta elimizde varid olan bir sünnet var.” Dedi ki: “Nedir bu?” Dedim ki: “Bize Leys b. Sa'd, İbn Lehia ve Amr b. Haris anlattı ki, Yezid b. Amr el-Meafirî'den, (o da) Ebû Abdurrahman el-Habelî'den, (o da) el-Müstevrid b. Şeddat el-Kureşî'den dedi ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in serçe parmağıyla ayak parmaklarının arasını ovaladığını gördüm.” Dedi ki: “Bu güzel bir hadistir, şimdiye kadar da duymuş değilim.” Sonraları bu mesele tekrar sorulduğunda, insanlara böyle yapmalarını emrettiğini gördüm.[12]

3- İmam Şafiî

İmam Şafiî'ye gelince bu hususta ondan nakledilenler daha çok ve daha da güzeldir.[13] Şafiî mezhebine tâbi olanlar da bununla daha çok amel etmişlerdir. Bu sözlerden bazıları şunlardır:

1. Rasulullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem sünnetlerinden bazılarının ulaşmadığı veya kaybolmadığı hiç kimse yoktur. Söylediğim her söz ve koyduğum her asıl, şâyet Rasulullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem bir sünnetiyle aykırılık arzediyorsa, uyulacak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sözüdür. O ayrıca benim de sözümdür.[14]

---

kaçırır. Nitekim mezhep mukallitlerinin çoğunluğunun durumu böyledir. Halbuki yapmaları gereken imamlarının vasiyetini yerine getirmek üzere ondan sonra sahih olduğu ortaya çıkan her hadisle amel etmekti. Çünkü bizlerin onlar hakkındaki kanaatimiz şudur: Şayet onlar yaşasalardı ve onlardan sonra sahih olduğu ortaya çıkan bu hadisleri elde etselerdi hadisleri esas alır ve onlarla amel ederlerdi. Yapmış oldukları bütün kıyasları da, söylemiş oldukları sözleri de terkederlerdi.

[10] İbn Abdilberr, el-Câmi (2/32). Ondan da İbn Hazm Usulü'l-Ahkam (6/149), yine el-Fellâni(s.72)

[11] Bu sözün İmam Malik'e nisbeti müteahhir alimler arasında meşhurdur. İbn Abdilhadi, İrsâdû's-Salik (1/227)'te sahih olduğunu söylemiştir. İbn Abdilberr el-Câmi (2/91)'de İbn Hazm Usulü'l-Ahkam (6/145, 179)'da el-Hakem b. Uteybe ve Mücahid'in sözü olarak rivayet etmişlerdir. Takıyuddin es-Subki de el-Fetava (1/147)'da İbni Abbas'tan rivayet etmiş ve çok güzel bir söz olduğunu belirtmiştir. Ardından şöyle demiştir: Bu sözü İbn Abbas'tan Mücahid, onlardan da İmam Malik almıştır ve ondan meşhur olmuştur. Derim ki: Onlardan da İmam Ahmed almıştır. Ebu Davud Mesailu'l-İmam Ahmed s. 276'da diyorki: Ahmed'in şöyle dediğini işittim: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem dışındaki herkesin muhakkak sözlerinden alınır da, bırakılır da...

[12] İbn Ebi Hatim, el-Cerh ve't-Tadil'in mukaddimesi s. 31,32. Ayrıca Beyhaki Sünen'de (1/81)'de rivayet etmiştir.

[13] İbn Hazm (6/118) diyor ki: "Taklid edilen fukahanın kendileri taklidi reddetmişlerdir. Talebelerini taklidden nehyetmişlerdir. Bu hususta en titizleri İmam Şafii'ydi. Sahih hadislere tabi olmak ve delilin gerektirdiğiyle amel etmek hususunda başkalarından daha açık ifadelerde bulunmuştur. (Ayrıca) herşeyde taklid edilmekten de beri olduğunu belirtmiştir. Bunu da açık bir şekilde ifade etmiştir. Allah ecrini bol bol versin, bir çok hayrın sebebi olmuştu."

[14] Hakim, İmam Şafiî'den kendi senediyle muttasıl olarak rivâyet etmiştir. İbn Asakir'in “Tarih-u Dımeşk”ında da böyledir. (15/1/3) “İ'lâmu'l-muvakkiîn” (2/363-364) ve “el-İkâz”, s.100)

2. Müslümanlar, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünneti ortaya çıktıktan sonra, bir kimsenin o sünneti başka birinin sözü için terketmesinin helal olmayacağı hususunda icma etmişlerdir.[15]

3. Kitaplarımda Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetine muhalif birşey bulursanız, Rasulullah'ın sünnetiyle amel edin benim sözlerimi terkedin. Başka bir rivâyette de: "Ona tâbi olun ve başka hiç kimsenin sözüne iltifat etmeyin."[16]

4. Hadis sahih olduğunda benim mezhebim o hadistir.[17]

5. Sizler[18] hadisleri ve ricali benden daha iyi bilirsiniz. Eğer hadis sahih olursa onu bana da söyleyin. Kufeliler, Basralılar ve Şamlılar rivâyet etsin farketmez, eğer sahih ise ben onlara giderim.

6. Nakil ehline göre (hadis âlimleri), hakkında Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den sahih hadis bulunan her meselede muhalif görüşlerimden hayatımda da, öldükten sonra da vaz geçmişimdir."[19]

---

[15] İbnu'l-Kayyim 2/361, el-Fellani s.68)

[16] el-Heravi Zemmü'l-Kelam 3/47/1, Hatib el-İhticac bi'ş-Şafii 8/2, İbn Asakir 15/9/1, Nevevi el-Mecmu' 1/63, İbnu'l-Kayyim 2/361, Fellani s.100 ikinci rivayeti ise Ebu Nuaym el-Hilye (9/107)'de, İbn Hibban sahihinde (3/284) sahih bir senedle rivayet etmiştir.

[17] Nevevi, a.g.e. Şa'rani (1/57) (Hakim ve Beyhaki'ye nispet ederek) Cellani (s.107) (rivayet etmişlerdir). Şarani diyor ki: "İbn Hazm dedi ki: Yani ona veya başka alimlere göre sahih olursa"
Derim ki: Bundan sonra gelen sözünde bunu açık bir şekilde ifade etmiştir. Nevevi özetle şunu söyler: "Mezhep alimlerimiz bununla, tesvib hastalık özründen dolayı ihramdan çıkmayı şart koşmak meselelerinde amel etmişlerdir. Bu meseleler dışında başka meseleler vardır. Mezhep kitaplarında olduğu gibi... Mezhebimizden hadise dayanarak fetva verdiği nakledilenlerden bazıları: Ebu Yakub el-Buvayti, Ebu'l-Kasım ed-Dâreki...dir. Bunu kullanan muhaddis arkadaşlarımız da: İmam Ebu Bekr el-Beyhaki vb. dir. Mezhebimizin eski mensuplarından bazıları, bir meselede hadis bulurlarsa, Şafii'nin mezhebi de o hadise muhalif ise hadisle amel eder ve ona dayanarak fetva verirlerdi. Ek olarak şunu söylerlerdi: "Şafii'nin mezhebi hadise muvafık olan şeydir."
Şeyh Ebu Amr diyor ki: Şafiilerden biri mezhebine muhalif bir hadis görürse bakar: Eğer mutlak manada -veya o bab yahut meselede- içtihadi unsurları haiz ise bağımsız olarak o hadisle amel edebilir. İçtihadi unsurları haiz değilse ayrıca hadise muhalefet etmek ağrına gidiyorsa ve hadise muhalefet etmeye sadra şifa bir cevap bulamıyorsa, Şafii dışında bir imam o hadisle amel etmişse, o da onunla amel edebilir. Bu da ona imamının mezhebini bırakma da mazeret olur. Bu söylediği güzel bir şeydir. Allah doğrusunu bilir. Derim ki: Ortada İbnu's-Salah'ın değinmediği bir suret daha var. O da: Eğer hadisle amel eden kimseyi bulamazsa, böyle bir durumda ne yapar? Bu soruya Takıyyuddin es-Subki: Mana "Kavli'ş-Şafii... ize sahhel hadis" (c.3, s.102)'de şöyle cevap vermiştir:
"Bana göre evla olan hadise tabi olmaktır. Kişi kendini Rasulullahın huzurunda ve hadisi ondan işittiğini farzetsin, amel etmekten geri kalabilir mi? Allah'a yemin olsun ki hayır. Herke de anladığı miktarla mükelleftir. Bu konunun izahını ve tamamını İ'lamu'l-Muvakkiin (2/302,370), el-Fellâni'nin: "İkaz'ü Himemi Uli'l-Ebsar, liliktidâi bi-seyyidil-muhacirin ve'l-ensar ve tahzirihim ani'l-ibtidâi'ş-Şâi fi'l-kura ve'l-emsar min taklidi'l-mezahib maa'l-hamiyyeti ve'l-asabiyyeti beyne fukahai'l-emsar" adlı eserinde bulabilirsin. Bu kitap da konusunda eşsiz bir kitaptır. Hakkı seven her kişinin bunu anlayarak ve üzerinde titizlikle durarak okuması gerekir.

[18] Burada hitap İmam Ahmed b. Hanbel'e yöneliktir. Bunu, İbn Ebi Hatim Adabü'ş-Şafii (s.94-95)'de Ebu Nuaym el-Hilye'de (9/106) Hatib el-İhticac biş-Şafii (1/8)'de, ondan da İbn Asakir (1/9/15) İbn Abdilberr el-İntikâ (s.75)'de İbnü'l-Cevzi Menakibu'l-İmam Ahmed (s.499)'de, Herevi (2/47)'de, -üç yoldan Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'den o da babasından, Şafii ona şöyle dedi... şeklinde- rivayet etmişlerdir. Ondan geldiği sahihtir. Bu yüzden İbnu'l-Kayyim İ'lam (2/325) Fellani'de el-İkaz (s.152)'de bu nisbetin kesin olduğunu belirtmiştir. Ardından diyor ki: "Beyhaki diyor ki: Bu yüzden Şafii'nin hadisi esas alması çoktur. Yani o, Hicaz, Şam, Yemen ve Irak ehlinin ilmini cem etmiştir. Tolerans tanımadan ve kendi beldesinin ehlinin mezhebine uyana meyletmeden sahih gördüğü her hadisi almıştır. Hakkı her gördüğü yerde... Ondan önce gelenler arasında sadece beldesinin mezhebiyle yetinip, muhalif olan sahihleri öğrenmek için çalışmayanlar vardır. Allah bize de, ona da mağfiret etsin.

7. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den sahih bir hadis olduğu halde benim ona muhalif bir söz söylediğimi görürseniz, bilin ki, aklım başımdan gitmiştir.[20]

8. Ben bir söz söyler de, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sözüme muhalif sahih bir hadisi varsa, Rasulullah'ın hadisi (amel etmekte) evladır, beni taklid etmeyin.[21]

9. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen her hadis benim sözümdür, benden duymamış olsanız bile!...[22]

4- İmam Ahmed b. Hanbel

İmam Ahmed'e gelince; imamlar arasında hadisleri daha çok toplayan ve bunlara bağlanan odur. Öyle ki "fer'î konuları ele alan kitapların telif edilmesini hoş görmezdi."[23] Bundan dolayı şöyle demektedir:

1- Beni taklid etmeyin, Malik'i de, Şafiî'yi de, Evzaî ve Sevrî'yi de taklid etmeyin. Onlar nereden aldılarsa siz de oradan alın."[24] Başka bir rivâyette: "Dininde bu kimselerden kimseyi taklid etme, Rasulullah ve sahâbîlerinden varid olan ne ise onu al. Sonrasındaki tabiînlerde ise kişi muhayyerdir."

Bir defasında da şöyle demiştir: "İttiba, kişinin, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e ve sahâbîlere tâbi olmasıdır. Ancak tabiînden sonra kişi muhayyerdir."[25]

2- Evzaî'nin görüşü, Malik'in görüşü, Ebû Hanife'nin görüşü... Bunların hepsi birer görüştür. Bana göre de hepsi eşittir. Delil ise ancak rivâyetler (hadisler)dir.[26]

3. Kim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hadisini reddederse, o helak olacağı bir uçurumun kenarındadır (demektir).[27]

İşte, hadislere sarılmayı emretme, basiretsiz bir şekilde taklidi nehyetme hususunda imamların söyledikleri bunlar. Bunlar öyle açık ifadeler ki hiçbir tevil veya münakaşayı kaldırmaz. Kaldı ki sünnette sabit olana sarılan kişi, -imamların bazı sözlerine muhalif de olsa- onların mezheplerinden ve yollarından ayrılmış olmaz. Bilakis o hepsine tâbi olmuş, kopması mümkün olmayan sağlam kulpa tutunmuş olur. Ancak onların sözlerine muhalif olan sünnetleri terkeden kimse böyle değildir. Böyle biri onlara isyan etmekte ve biraz önce onlardan nakletmiş olduğumuz sözlerine muhalefet etmektedir. Allahu Teâlâ da buyuruyor ki:

"*Rabbine yemin olsun ki, aralarındaki anlaşmazlıklarda seni hakem seçip sonra da verdiğin hükme içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamıyla boyun eğmedikçe, iman etmiş olmazlar*."[28]

---

[19] Ebu Nuaym el-Hilye 9/107, Harevi 1/47, İbnu'l-Kayyim, İ'lamu'l-Muvakkiin 2/363, Fellani s.104
[20] İbn Ebi Hatim Adabu'ş-Şafii s. 93. Ebu'l-Kasım es-Semerkandi "el-Emali, Ebu Hafs el-Müeddip Münteka (1/234) Ebu Nuaym el-Hilye (9/106) İbn Asakir (1/10/15) de sahih senedle rivayet etmişlerdir.
[21] İbn Ebi Hatim s.93 Ebu Nuaym ve İbn Asakir (2/9/15) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[22] İbn Ebi Hatim s. 93-94
[23] İbnu'l-Cevzi, el-Menakib s.192
[24] el-Fellani s.113, İbnu'l-Kayyim, İ'lam 2/302
[25] Ebu Davud, Mesailu'l-İmam Ahmed, s. 276-277
[26] İbn Abdilberr, el-Câmi' 2/149
[27] İbnu'l-Cevzi s.182

Yine buyuruyor ki: "*Onun emrine muhalefet edenler başlarına bir musibet gelmesinden veya acı bir azaba uğramaktan sakınsınlar.*"[29]

Hafız İbn Receb (rah.a.) diyor ki: "Kendisine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellemin emrinin ulaştığı her kişinin yapması gereken; bunu ümmete beyan etmek, onlara nasihat edip bu emre tâbi olmaları için çalışmaktır. İsterse bu, ümmette büyük bir zatın görüşüne ters olsun. Çünkü Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in emri, hata ederek muhalefet eden büyük bir zatın sünnete aykırı emrinden tazim edilmeye ve uyulmaya daha layıktır (hak sahibidir). İşte bu itibarla sahâbîler ve onlardan sonra gelenler sahih sünnetlere muhalefet edenleri tenkid etmişlerdir. Bazen belki de tenkidlerinde kaba ifadeler de kullanmışlardır.[30] Ondan nefret ettikleri için değildir bu. O bilakis o sevdikleri ve saygı duydukları biridir. Ancak ne olursa olsun, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i daha çok sevmektedirler. Onun emri de bütün mahlukatın emrinin üstündedir. Eğer Rasulullah'ın emri ile bir başkasının emri çelişirse, Rasulullah'ın emri öne alınmalı ve ona tâbi olunmalıdır. Onun emrine muhalif olana duyulan saygı, Rasulullah'ın emrine tâbi olmaya engel teşkil edemez. Her ne kadar o kişi hatasında bağışlanmış olsa da.[31] Kaldı ki, o bağışlanmış olan zat, Rasulullah'ın muhalif emri kendisine geldiğinde kendi görüşüne muhalefet edilmesine itiraz da etmez.[32]

Derim ki: Buna nasıl edecekler ki?! Değil mi ki, onlar bunu tâbilerine emretmişler ve onlara sünnete muhalif sözlerini terketmeyi gerekli kılmışlardır. Hatta İmam Şafiî tâbilerine, kendisi onu almamış olsa bile sahih sünneti ona nispet etmelerini emretmiştir. Bu yüzden İbn Dakik el-İyd teker teker ve toplu olarak dört imamdan herbirinin sahih hadislere muhalif olan görüşlerini topladığı tek ciltlik büyük eserinin mukaddimesinde şöyle demiştir:

"Bu meseleleri müçtehid imamlara nispet etmek haramdır. Mukallid fakihlerin de bunları bilmeleri gerekir ki, bu görüşleri onlara nispet ederek, onlara iftira etmesinler."[33]

---

[28] Nisa 65
[29] Nur 63
[30] Derim ki: Bunu hatta babalarına ve alimlerine karşı yapmışlardır. Nitekim Tahavi Şerh Meani'l-Asar (1/372), Ebu Ya'la Müsned'inde (3/1317) ricali sika olan ceyyid bir senedle Salim b. Abdillah b. Ömer'den rivayet ettiler ki (Salim) diyor ki: "Mescidde İbn Ömer'le otururken Şamlılardan bir adam geldi ve ona hac zamanına kadar umreden faydalanmayı sordu? İbn Ömer dedi ki: Bu güzel bir şeydir. Adam dedi ki: "Ancak baban bunu nehyediyordu." Adama şöyle dedi: "Yazıklar olsun sana! Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bunu yapmışken babam bunu nehyetse, sen kimin Rasulullahın emrine mi, babamın nehyine mi uyarsın? Dedi ki: "Rasulullahın emrine." Adama dedi ki: "Hadi kalk, git." İmam Ahmed (no: 5700) benzerini rivayet etmiştir. Tirmizi de (2/82) sahih olduğunu söylemiştir. İbn Asakir (1/51/7), İbn Ebi Zib'den şunu rivayet eder. Dedi ki: Sa'd b. İbrahim (yani Abdurrahman b. Avf'ın oğlu) bir adam hakkında Rabia b. Ebi Abdirrahman'ın görüşüne dayanarak hüküm verdi. Ben de ona verdiği hükme muhalif Rasulullahın bir haberini aktardım. Bunun üzerine Sa'd, Rabia'ya dedi ki: Bu İbn Ebi Zi'b. Bana göre sika (güvenilir) biridir. Bana da Rasulullahtan verdiğim hükme muhalif bir haber naklediyor. Rabia ona dedi ki: Sen içtihad ettin ve hükmünü verdin. Sad ise cevaben şöyle dedi: "Ne acayib bir durum! Sad'ın hükmünü uygulayacağım da Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hükmünü uygulamayacağım. Hayır, hayır. Sad'ın hükmünü reddedecek, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hükmünü yerine getireceğim. Bu sefer Sad davayı yazdığı kararnameyi getirtti ve yırttı. Ardından adamın lehine hüküm verdi."
[31] Derim ki: Bilakis ecir bile alacaktır. Çünkü Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyuruyor ki: "Hakim içtihad eder de isabet ederse ona iki ecir vardır. Hüküm verirken içtihad eder de hata ederse ona da bir ecir vardır. Buhari-Müslim rivayet etmişlerdir.
[32] İkazu'l-Himem'in talikinde nakletmiştir. s.93
[33] el-Fellani s. 99

TÂBÎ OLANLARIN, İMAMLARININ SÖZLERİNİ BIRAKIP SÜNNETE UYMALARI

İşte bütün bu söylediklerimizden dolayı imamlara ittiba edenler, "onların çoğu evvelkilerden, birazı da sonrakilerden"[34] olan imamlarının bütün sözlerini almamışlardır. Bilakis sünnete muhalif olduğu ortaya çıkınca çoğunluğunu bırakmışlardır. Hatta İmameyn (iki imam) -Muhammed b. Hasan ve Ebû Yusuf- hocaları Ebû Hanife'ye mezhebinin üçte birinde muhalefet etmişlerdir.[35] Furu fıkıh kitapları bunlara şahittir. Aynı şey Şafiî'nin tâbilerinden Müzenî[36] ve başkaları için de söylenebilir. Bunların örneklerini vermeye kalkışırsak sözü uzatacak ve hedefimiz olan özet bir kitap yazmanın dışına çıkmış olacağız. İki tane örnekle yetinelim:

1- İmam Muhammed, "Muvatta"ında diyor ki:[37] (s.158) Muhammed dedi ki: "Ebû Hanife'ye gelince o, istiska (yağmur isteme) duası için namaz olmadığı görüşündeydi. Bize göre ise, imam insanlara iki rekat namaz kıldırır, ardından dua eder ve ridasını (cübbesini) tersine çevirir:

2- İsam b. Yusuf el-Belhî; İmam Muhammed'in talebelerinden[38] ve ayrıca Ebû Yusuf'un derslerine devam edenlerdendi:[39] "Çoğu zaman Ebû Hanife'nin sözlerinin tersine fetvalar verirdi. Çünkü delilini bilmiyordu. Başkalarının delilini görünce de ona göre fetva veriyordu."[40] Bu yüzden: "Rükûya giderken ve rükûdan kalkarken ellerini (tekbir alıyor gibi) kaldırırdı."[41]

Nitekim bu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen mütevatir bir sünnettir. Bu yüzden imamının buna muhalif olması, sünnetle amel etmesine engel olmamıştır. Aslında her müslümanın yapması gereken -dört imamın ve başka âlimlerin de dediği gibi- işte budur.

Sözün özü: Umarım ki mukallidlerden hiç kimse kitabın metodunu tenkid edip, mezhebe muhalif olduğu iddiasıyla içindeki sünnetlerden faydalanmayı terk etmez. Bilakis

---

[34] Vakıa 13-14

[35] İbn Abidin, Haşiye 1/62, Leknevi "en-Nafiu'l-Kebir" (s.93)'de Gazali'ye nisbet etmiştir.

[36] İmam Şafii'nin el-Ümm adlı kitabının hamişinde (kenarında) basılan "muhtasar" da şöyle demektedir: "Bu kitabı Muhammed b. İdris eş-Şafii'nin ilminden ve sözlerinin manasından özetledim. Öğrenmek isteyene yaklaştırmak üzere... Şunu da söyleyeyim ki (Şafii) kendisini ve başkalarını taklid etmeyi nehyetmiştir. "Dini için buna baksın ve kendi içinde ihtiyatlı olsun diye."

[37] İmamına yirmi meselede muhalefet ettiğini de açık bir şekilde söylemiştir. Kitaptaki yerleri şunlardır: 42, 44, 103, 120, 158, 169, 172, 173, 228, 230, 240, 244, 274, 275, 284, 314, 331, 338, 355, 356. et-Talik el-Mümecced ala Muvatta-i Muhammed

[38] Talebelerden olduğunu İbn Abidin Haşiye (1/74)'sinde, Resmül-Müfti (1/17)'de zikretmiştir. Kureşi de el-Cevahir el-Mudiyye fi Ahbari'l-Hanefiyye (s. 347)'de zikretmiş ve şöyle demiştir: "Hadis ehli bir insandı, sağlamdı. O ve kardeşi İbrahim dönemlerinde Belh'in hocalarıydılar.

[39] el-Fevaid el-Behiyye fi Teracim el-Hanefiyye s.116

[40] el-Bahru'r-Raik 6/93. Resmü'l-Müfti (1/28)

[41] el-Fevaid s. 116. Ardından buna çok güzel bir talik yaparak şöyle demiştir: Derim ki: Bununla, Mekhul'ün Ebu Hanife'den naklettiği: "Namazda ellerini kaldıranın namazı bozulur" rivayetinin bâtıl olduğu ortaya çıkmaktadır. Biraz önce biyografisinde geçtiği gibi Emir Katib el-Etkani bu rivayete aldanmıştır. Çünkü İsam b. Yusuf, Ebu Yusuf'un derslerine devam edenlerdendi ve ellerini kaldırırdı. Bu rivayetin bir aslı olsaydı Ebu Yusuf ve İsam bunu bilirlerdi. Diyor ki: Ayrıca şu da bilinir: Bir hanefi meselelerden birinde imamının mezhebini delil güçlü olduğu için bıraksa, taklid çemberinden çıkmış olmaz. Görüyorsun ki İsam b. Yusuf el kaldırmama hususunda Ebu Hanife'nin mezhebini bırakmasına rağmen Hanefiler arasında sayılmaktadır. Diyor ki: "Zamanımızın cahillerini Allah'a şikayet ediyorum. Çünkü onlar bir meselede delil güçlü olduğu için mezhep imamına taklidi bırakanı tenkid ediyorlar ve mukallitlerinin dışında bırakıyorlar. Aslında bunlara şaşılmazda, çünkü bunlar avamdır. Bilakis şaşılacak olanlar, alimlere benzemeye çalışıp davarlar gibi yürümelerini taklid edenlerdir.

ondan, imamların biraz önce aktardığımız, sünnetle amel etmenin vacip olduğuna ve sünnete muhalif görüşlerinin terkedilmesi gerektiğine dair sözlerini hatırlamasını ümid ediyorum. Şunu iyi bilsin ki, bu kitabın metoduna yapılan tenkid, hangisi olursa olsun, taklid ettiği imama yapılmış bir tenkittir. Biraz önce de aktardığımız gibi biz bu metodu onlardan aldık. Bu yolda onların yol göstericiliğinden sapan büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Çünkü bu, sünnetten yüz çevirmeyi doğurur. Halbuki anlaşmazlık esnasında sünnete dönüp, ona teslim olmamız emredilmiştir. Allahu Teâlâ buyuruyor ki: "*Rabbine yemin olsun olsun ki, aralarındaki anlaşmazlıklarda seni hakem seçip, sonra da verdiğin hükme içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar*."[42]

Allah bizleri, haklarında şöyle buyurduğu kullarından eylesin: "*Aralarında Peygamberin hükmetmesi için Allah'a ve Resûlü'ne dâvet edildikleri zaman mü'minlerin sözü ancak: "İşittik ve itaat ettik" olur. İşte bunlar kurtuluşa erenlerdir. Kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat eder, Allah'tan korkar ve O'na sığınıp korunursa, işte kazananlar onlardır*."[43]

BAZI ŞÜPHELERİN GİDERİLMESİ

1- Bazıları şunu söyledi: Dinî hususlarda Peygamberimizin emrine dönmemiz gerektiğinde şüphe yoktur. Özellikle mahza ibadet olup, rey ve içtihadın söz konusu olmadığı namaz gibi hususlarda. Ama hocalardan birinin bile bunu emrettiğini neredeyse görmemekteyiz. Hepsi de ihtilafın varlığını kabulleniyorlar, bunun ümmet için bir genişlik olduğunu iddia ediyorlar. Buna delil olarak da -bu tür münasebetlerde sünnet taraftarlarına karşı sıkça tekrar ettikleri- "ümmetimin ihtilafı rahmettir" hadisini zikrediyorlar. Bize öyle geliyor ki, bu hadis, senin bizi çağırdığın, kitabını da dayandırdığın metoda ters düşmektedir. Bu hadis hakkındaki görüşün nedir?

Cevap iki açıdan olacaktır: Birincisi: Bu hadis sahih değildir. Bilakis bâtıldır ve aslı yoktur. Allâme Sübkî diyor ki: "Sahih, zayıf veya mevzu olarak hiçbir senedine ulaşamadım."

Derim ki: Bu şu lafızla rivâyet edilmiştir: "Ashâbımın ihtilafı sizin için rahmettir."[44] Bir de: "Ashâbım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidâyet bulursunuz."[45] Fakat ikisi de sahih değildir. Birincisi son derece zayıftır. İkincisi ise mevzudur (uydurma).

---

[42] Nisa 65

[43] Nur 51-52

[44] **(Ümmetimin ihtilafı rahmettir); Bunun aslı yoktur.** Muhaddisler bu rivayetin senedini bulmak için çokça gayret sarf etmelerine rağmen bunda muvaffak olamamışlar. Ayrıca rivayet, manâ olarak da, muhakkik alimler tarafından münker görülmüştür. İbn Hazm şöyle der; «Bu söylenen en kötü sözlerdendir, çünkü eğer ihtilaf rahmet olursa o zaman ittifak ta gazab olur. Hiç bir müslüman da bunu söylemez. Çünkü ya ittifak ya da ihtilaf veya rahmet ya da gazab vardır.» İhkâm 5/64 Bu rivayetin kötü izlerinden birisi de, bir çok müslümanın aslı olmayan bu hadis sebebiyle, dört mezheb arasındaki şiddetli ihtilafları kabul etmesidir. İhtilafa düştükleri konularda Kur'an ve sahih sünnet'e katiyen dönme çabasında bulunmazlar. Aslında imamları (Allah onlardan razı olsun), onlara Kur'an ve sahih sünnete dönmelerini emretmişlerdir. Ancak mukallidler dört mezhebi çeşitli şeriatlar şeklinde görmekteler. Böylece şeriat'a zıtlık nisbet etmiş olmaktalar! Bu durum bu tür ihtilafların Allah'tan olmadığını gösteren en büyük delildir. Allah'ın; **(Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok ihtilâf (tutarsızlık) bulurlardı.)"** (Nisa 82) ayetini düşünselerdi bu tutarsızlığın, bu çelişkinin Allah'tan olmadığını anlarlardı. Sonra nasıl olurda mezheblerin aralarındaki birbirlerine zıt ihtilaflar uyulan bir şeriat ve indirilen bir rahmet olabilir?! Aslı olmayan bu hadis sebebiyle müslümanlar, dört mezheb imamından sonra günümüze kadar, bir çok itikadî ve amelî meselelerde ihtilaf etmeye devam etmişler. Eğer onlar, bir çok Kur'an ayetinin ve hadislerin kötülediği ve İbn Mesud'un da şer olarak vasfettiği ihtilafı kötü görselerdi elbette ittifaka koşarlar, çoğu konularda da

İkincisi: Hadis zayıf olmasının yanında Kur'an-ı Kerim'e de muhaliftir. Dinde ihtilaf etmeyi nehyeden ve ittifakı emreden âyetler zikredilmeye ihtiyaç olmayacak kadar meşhurdur. Ancak örnek olması için birkaçını verelim:

Allahu Teâlâ buyuruyor ki: "*Birbirinizle çekişmeyin yoksa başarısızlığa düşer ve kuvvetiniz gider.*"[46] "*...sakın dinlerini parça parça edip fırkalara ayrılan müşriklerden olmayın. Her fırka elinde olanlarla sevinir durur.*"[47] "*...Onlar da durmadan ihtilaf etmektedirler. Ancak Rabbinin merhamet ettikleri müstesnadır.*"[48]

Eğer Rabbinin merhamet ettikleri ihtilaf etmiyorsa, sadece bâtıl ehli ihtilaf ediyorsa, ihtilaf nasıl olur da rahmet olur?!!

---

doğruyu yanlıştan, hakkı da batıldan ayırırlardı. Sonra da aralarında olabilecek bazı ihtilaflardan dolayı da birbirlerini mazûr görürlerdi. Ancak niçin uğraşsınlar ki, zaten onlar ihtilafın rahmet, mezhebleri de bu ihtilaflı haliyle çeşitli şeriatler olduğunu görmekteler?! Sözün özü şudur; dinde ihtilaf kötülenmiştir. Ondan kurtulmaya çalışmak gerekmektedir. Çünkü ihtilaf, ümmetin zayıflamasına sebebtir. Allahu Teala'nın dediği gibi: **(Birbirinizle çekişmeyin, sonra korkuya kapılırsınız da kuvvetiniz gider.)** Enfâl 46 Çekişme, ihtilaf'a rızâ göstermek ve bunun rahmet olduğunu söylemek, ayeti kerim'e ile çatışmaktadır. Bu konuyla ilgili, aslı olmayan bu rivâyetten başka hiçbir dayanakları yoktur.

[45] **(Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hidâyet bulursunuz) Bu hadis uydurmadır.** (İbn Abdi'l Berr, *Camiul- İlm* (2/91), İbn Hazm, *İhkâm* (6/82) Ravilerinden olan Sellâm b. Suleym yalancı olup, İbn Hibban'ın da dediği gibi uydurma hadisler rivayet etmiştir. Diğer bir râvi olan Hâris b. Gusayn ise bilinmemektedir. Buna rağmen Şa'rânî şöyle der:« Bu hadis hakkında muhaddisler (zayıflığına dair) konuşmuş olsalar bile, keşf ehline göre sahihtir!» Mizân (1/28) Ancak Şa'rânî'nin bu sözü hiç şüphesiz batıldır! Çünkü keşf yoluyla hadislerin tashih edilmesi tasavvufi bir bid'attır. Bunu asıl kabul etmek, biraz önceki hadis gibi aslı olmayan batıl hadislerin sahih olduğunu kabule götürmesi demektir. Keşf, sahih olarak vukû bulur ise, en iyi durumda bile, rey ile aynı derecededir. Rey ise, hata da eder isabet de edebilir. Tabi ki buna heva karışmamış ise bu böyledir. Allah'ın rızası olmayan her şeyden selâmet dileriz. El-Hatib'in el Kifâye s.48'de rivayet ettiği daha uzun metinden oluşan diğer bir uydurma hadis hakkında es-Suyutî şöyle der: « Bu hadiste bazı faideler vardır, şöyle ki; Resûl (s.a.s)'in kendisinden sonra furu'da ki ihtilafları haber vermesi onun mucizelerindendir, çünkü bu gaybtan haber vermektir. Ve onun buna rızası ve onayı söz konusudur. Öyle ki bunu rahmet kılmış ve mükellefi istediğini almakta serbest bırakmıştır...»! Buna cevap olarak şöyle denir; önce es-Suyutî'nin rivayetin sahih olduğunu isbat etmesi gerekir ki, sonradan da o rivayetten hükümler çıkarabilsin. Bu rivayetin uydurma olduğuna bir başka delil de; nasıl olur da Peygamber (s.a.s) sahabeden olan her bir ferde uymamızı tavsiye edebilir? Kaldı ki sahabe arasında âlim olduğu gibi, ilimde orta seviyeli ve daha da aşağı olanlar vardı. Konuyla ilgili gelen rivayetlerin uydurma olduğunu söyleyen İbn Hazm şöyle devam eder: «Çünkü Allah Teala Peygamberi (s.a.s)'i **(O, arzusuna göre konuşmaz. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir)** (Necm 3-4) şeklinde nitelendiriyor ise, Peygamber (s.a.s.)'in şeria'ta dair bütün sözlerinin gerçek ve şüphesiz olarak Allah'tan geldiği anlaşılır. Allah'tan gelen şeyde de ihtilaf olmaz. Çünkü ayette **(Eğer o (Kur'an), Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı)**(Nisa 82) buyurulmuştur. Allah; **(Birbirinizle çekişmeyin)** ayetiyle bizlere tefrika ve ihtilafı yasaklar. Dolayısıyla sahabeden her birine tâbî olmamızı Allah Resulu (s.a.s)'in bizlere emretmesi imkansızdır. Çünkü sahabenin içerisinde birisinin helal kıldığını haram kılan bulunabilmektedir. Eğer durum böyle olsaydı, Semure b. Cundup'a uyarak içkinin satışı helâl olurdu. Ebû Talha'ya uyarak ta oruçlunun dolu yemesi helâl olurdu (orucu bozulmazdı). Bunlar diğer sahabelere tâbî olunduğunda da haram oluyor. İbn Hazm Allah Resulu (s.a.s)'in ölümünden önce ve sonraki dönemde sahabe'den sadır olan sünnete isabet edemedikleri bazı görüşleri uzunca anlattıktan sonra şöyle der; «Nasıl olurda hem hata hem de isabet eden bir kavmi taklid etmemiz caiz olur »? Konuyla ilgili diğer bir uydurma rivayette: **(Ehli beytim yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz)** Ravilerinden olan Ahmed b. Kâsım er-Reyyân hakkında ez-Zehebî, yalancı olduğunu söyler. Bu rivayet yalancı olan Ahmed b. Nubeyt nüshasındadır. Dolayısıyla İbn Arrâk *Tezih eş-Şeria'da*(2/419) rivayetin uydurma olduğunu beyan eder.

[46] Enfal 46

[47] Rum 31-32

[48] Hud 118-119

Buradan da, hadisin sened olarak da metin olarak da sahih olmadığı ortaya çıkar. O zaman da bunu, imamların da emri olan Kitap ve sünnetle amel etmekten geri durmak için bir şüphe olarak görmek caiz değildir.

2- Başka birileri de şunu söylemekte: "Eğer dinde ihtilaf etmek nehyedilen bir şeyse, sahâbeler ve onlardan sonra gelen imamların ihtilafı için ne diyeceksiniz? Ayrıca bunların ihtilafıyla müteahhir âlimlerin ihtilafı arasında bir fark var mıdır?

Cevap: Evet. İki ihtilaf arasında büyük bir fark vardır. Bu iki şeyde ortaya çıkar: Birincisi: Sebebinde, İkincisi: Sonucunda.

Sahâbenin ihtilafına gelince, zaruretten doğan, ayrıca (nassları) anlamakta ortaya çıkan tabiî bir ihtilaftı. Onlar isteyerek ihtilaf etmiyorlardı. Bunlara ek olarak, dönemlerinde mevcut olan ve ihtilaflarını gerektiren bazı durumlar mevcuttu. Ancak onlardan sonra bu gerekçeler ortadan kalktı.[49] Bu tür ihtilaftan bütünüyle kurtulmak ise, mümkün değildir. Biraz önce geçen veya aynı mânada olan âyetlerdeki yergiler bunları kapsamaz. Çünkü kınama şartı olan kasıt ve süreklilik, tahakkuk etmiş değildir.

Mukallidler arasında meydana gelen ihtilafın ise, çoğu zaman gerekçesi yoktur. Çünkü bazıları Kitap ve sünnetteki delili görüp, başka bir mezhebin delili olduğunu anlayınca, sadece mezhebine muhalif olduğu için onunla amel etmeyi bırakır. Ona göre sanki, aslolan mezheptir veya Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in getirdiği din, sadece onun mezhebiyle sınırlıdır. Diğer mezhepler de neshedilmişdir.

Bunların dışında başka insanlar da var. Onlar da mezhepleri -aralarındaki geniş ihtilafa dayanarak- farklı şeriatler olarak değerlendirmektedirler. Nitekim müteahhirler-den bazıları bunu açık bir şekilde söylemiştir:[50]

"Müslümanın bunlardan dilediğini alma, dilediğini bırakma hakkı vardır. Çünkü hepsi de şeriattir." Bazen her iki grup, ihtilaflarına dayanak olarak, "ümmetimin ihtilafı rahmettir" bâtıl hadisini delil getirmekteler. Çoğu zaman bunu delil getirdiklerini de duyuyoruz.

Bazıları da hadisin söyleniş sebebini şöyle yorumlamaya çalışmaktadırlar: "İhtilafın rahmet olmasının sebebi, ümmete bir genişlik sağlamasındandır." Bu yorum, biraz önce geçen âyetlerin açık ifadelerine, imamların da söylediği sözlerin muhtevasına muhalif olmasının beraberinde bazı âlimler tarafından da reddedilmiştir.

İbnü'l-Kasım diyor ki: "Leys ve Malik'in, Rasulullah'ın sahâbîlerinin ihtilafı hakkında şöyle dediklerini duydum: İnsanların dediği "bunda genişlik var" denemez. Hayır böyle değildir. Bilakis ihtilafın bir kısmı yanlış, bir kısmı da doğrudur."[51]

Eşheb de diyor ki: "Malik'e soruldu: Güvenilir ravilerin sahâbîlerden bir aktardıkları iki ayrı hadis ile amel eden kişinin durumunu genişlik olarak görür müsün?"

Dedi ki: Allah'a yemin olsun ki, hakka isabet etmedikçe hayır. Hak ancak bir tanedir. İki farklı görüşün ikisi de aynı zamanda doğru mu olacak?! Hayır! Doğru sadece bir tanedir.[52]

---

[49] Ayrıntılı bilgi isteyen bir önceki kaynağa bakabilir.
[50] Bkz. Feydu'l-Kadir, el-Münavi (1/209) veya Silsiletu'l-Ahadisi'd-Daifa (1/76-77)
[51] İbn Abdilberr, Câmiu Beyani'l-İlm 2/81-82)

İmam Şafiî'nin talebelerinden Müzenî de diyor ki: "Rasulullah'ın sahâbîleri de ihtilaf etmişler ve birbirlerinin hata ettiğini söylemişlerdir. Birbirlerinin sözlerine bakıp, tenkid etmişlerdir. Hepsinin söyledikleri doğru olsaydı, bu şekilde yapmazlardı. Ömer (r.a.) da Ubey b. Kâb ile İbn Mes'ud'un namazda tek bir elbiseyle namaz kılma hususundaki ihtilaflarına öfkelenmiştir. Ubey şöyle demişti: Tek elbiseyle namaz kılmak güzel bir şeydir. İbn Mesud ise şöyle demişti: "Bu, elbise azken böyleydi." Bunun üzerine Ömer öfkeli bir şekilde şöyle dedi: "Rasulullah'ın sahâbîlerinden görüşlerine müracaat edilen iki kişi ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda Ubey doğru söylemiştir. İbn Mesud ise hatalıdır. Ancak bundan sonra kimsenin bu meselede ihtilaf ettiğini duymayayım, yoksa ona şöyle şöyle yaparım."[53]

İmam Müzenî diyor ki: İhtilafı caiz gören iki âlim bir mesele hakkında içtihad eder de biri helal, diğeri de haram derse, her ikisinin de hakka isabet ettiğini iddia eden kişiye şöyle cevap verilir: "Bunu nassa dayanarak mı yoksa kıyasa dayanarak mı söyledin?" Eğer "Nassa dayanarak söylüyorum." derse ona denilir ki: "Bunu nasıl nassa dayanarak söyleyebilirsin? Zira Kitap ihtilafı reddediyor. "Kıyasa dayanarak söyledim." diyecek olursa bu kez ona denilir ki: "Kitap ve sünnet, ihtilafı reddederken sen nasıl ihtilafın caiz olmasını bunlara kıyas edersin. Âlim bir tarafa, akıllı insan bile bunu caiz görmez."[54]

Buna mukabil biri çıkıp şunu söyleyebilir: İmam Malik'ten hakkın bir olduğuna dair aktardığına, Üstad ez-Zerka'nın "el-Medhalü'l-fıkhî" kitabında naklettiği (1/89) şu rivâyet ters düşmektedir:

"Ebû Cafer el-Mansur, ardından Harun Reşid, İmam Malik'in mezhebi ve eseri "Muvatta"yı Abbasi Devleti'nin Kanunnamesi yapmak istediler. Ancak İmam Malik buna izin vermedi ve şöyle dedi:

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabı fer'î konularda ihtilaf ettiler ve farklı bölgelere dağıldılar. Herbirinin görüşü de isabetlidir.

Ona derim ki: Bu olayın, İmam Malik'ten nakli meşhurdur ve bilinen bir şeydir. Ancak rivâyetin sonunda gelen "Herbirinin görüşü de isabetlidir" kısmının, ulaşabildiğim kaynaklarda ve rivâyetlerde bir aslı mevcut değildir.[55] Bir rivâyet müstesnadır. O da Ebû Nuaym'ın "el-Hilye" (6/332)'de tahric ettiği rivâyettir. Bu rivâyetin senedinde Mikdam b. Davud vardır ve Zehebi bu zatı zayıflar arasında zikretmiştir. Buna rağmen rivâyetin lafzı: "Herbiri kendine göre isabetlidir" şeklindedir. "Kendine göre" lafzı "el-Medhal"in rivâyetinin uydurma olduğunu göstermektedir. Nasıl böyle olmasın ki, bu rivâyet İmam Malik'ten güvenilir ravilerin rivâyet etmiş olduğu "Hak birdir, birden fazla olamaz" görüşüne muhaliftir. Nitekim sahâbî ve tâbiînin önde gelenleri ve dört imamın hepsi bu görüştedir.

İbn Abdilberr diyor ki: (2/88) "Şâyet bir meselenin zıt iki durumu da doğru olsaydı, selef âlimleri, içtihadlarında, hüküm ve fetvalarında birbirlerinin hatalı olduklarını söylemezlerdi. Mantık, bir şeyin hem kendisinin, hem de zıttının doğru olmasını asla kabul etmez. Şair ne kadar güzel söylemiştir:

Bir durumda iki zıttın varlığını ispat
İmkansız şeylerin en çirkin şeklidir

---

[52] a.g.e. 2/82-88-89
[53] a.g.e. 2/83-84
[54] a.g.e. 2/89
[55] Bkz. el-İntika, İbn Abdilberr(41) Keşfu'l-Muğatta fi Fadli'l-Muvatta, Hafız İbn Asakir(s.6,7), Tezkiretü'l-Huffaz, Zehebi(1/195)

Şâyet denilecek olursa ki, İmam'dan (Malik) gelen bu rivâyet madem ki bâtıldır, o zaman İmam neden Mansur'un insanları Muvatta ile amel etmeye mecbur etmesi isteğine karşı çıkmış ve onun bu isteğini yerine getirmemiştir?

Derim ki: Bu hususta vakıf olduğum en güzel rivâyet İbn Kesir'in "Şerhu İhtisâr ulûmi'l-hadîs"te(s.31) zikretmiş olduğu rivâyettir. O da şudur: İmam Malik diyor ki: "İnsanlar hadisleri toplamışlardır. Bu yüzden, bizim ulaşmadığımız rivayetlere ulaşmış olabilirler."

Bu söz İbn Kesir'in de dediği gibi, İmam'ın kâmil bir ilim ve insafa sahip olduğunun göstergesidir.

İhtilafın her türünün şer olduğu, rahmet olmadığı artık sabit olmuştur. Ancak insan ihtilafın bir kısmından dolayı kınanır ve ayıplanır. Mezhep mutaassıplarının ihtilafında olduğu gibi. Bir kısım ihtilaf da var ki, insan bundan dolayı kınanmaz. Sahâbîlerin ve onlara tâbi olan imamların ihtilafı da böyledir. Allah bizleri onlarla birlikte haşretsin ve bizi onlara tâbi olmaya muvaffak etsin.

Böylece sahâbenin ihtilafının mukallidlerin ihtilafından farklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Özeti şu: Sahabeler zaruretten dolayı ihtilaf etmişlerdir. Fakat bununla beraber onlar ihtilafı reddediyorlar ve yol buldukça kaçınmaya çalışıyorlardı.

Mukallidler ise -büyük bir kısmında ihtilaftan kaçınma imkânları olmasına rağmen-ittifak etmiyorlar ve bu uğurda çabalamıyorlar. Bilakis ihtilafı onaylıyorlar. Halbuki, iki ihtilaf arasında çok büyük farklar vardır. Sebep açısından, iki ihtilaf arasındaki fark bu şekilde...

Sonucu açısından farklılığa gelince, bu daha açıktır. Nedeni şu, sahâbe -furu konularda bilinen ihtilaflarına rağmen- birlikteliğe, tek vücut görünmeye azami gayret sarfediyorlardı. Birlikteliklerini parçalayacak, saflarını gevşetecek her şeyden mümkün olduğunca uzak kalıyorlardı. Sahâbîler arasında besmelenin cehren okunmasını meşru görenler de vardı, görmeyenler de. Bazıları elleri (rukuya giderken ve rükûdan kalkarken) kaldırmayı müstehab görüyorlardı bazıları aynı kanaatte değildi. Kimisi kadına dokunmakla abdestin bozulacağını söylüyor, kimisi bozulmaz diyordu. Ama bütün bunlara rağmen hepsi bir imamın arkasında birlikte namaz kılıyorlar, mezhebî bir ihtilaftan dolayı hiçbiri o imamın arkasında namaz kılmaktan geri durmuyordu.

Mukallidlerin ise, ihtilafları bunun tam tersinedir. Bu ihtilafın sonucunda, müslümanlar kelime-i şahadetten sonra en büyük rükûnda ihtilaf ettiler. Bu rükûn da namazdır. Çünkü bu insanlar, bir imamın arkasında namaz kılmaya yanaşmıyorlardı. Delilleri de şuydu: "O imamın namazı, bağlı oldukları kendi mezheplerine göre bâtıldır veya en azından mekruhtur." Bizler ve bizim dışımızdaki birçok kişi bunu görmüş ve duymuştur.[56] Nasıl görmesin ki, bazı meşhur mezheplerin kitapları bunun bâtıl veya mekruh olduğunu açıkça belirtmiştir. Bunun neticesinde bir camide dört mihrabın yapıldığını gördük. Peşpeşe dört imam orada namaz kıldırmaktadır. Bir grup namaz kılarken, bazı insanların kendi imamlarını beklediklerini görmek mümkündür.

Hatta bazı mukallidler arasındaki ihtilaf bundan daha vahim bir hal aldı. Hanefî bir kişinin Şafiîlerden evlenemeyeceğine dair fetvalar verildi. Ardından Hanefîlerden meşhur bir zat (o da Müfti's-sakaleyn diye bilinen zattır) Hanefî kişilerin Şafiîlerden

---

[56] Bkz. Ma lâ yecuzu'l-hilafu fihî kitabının sekizinci bölümü.(s. 65-72) Orada işaret ettiğimiz konulara birçok örnek bulursun. Bazıları Ezher alimlerinden sadır olmuştur.

evlenebileceğine dair fetva verdi. Bunu da şu sözüyle izah etti: “Onları Ehl-i kitap olarak değerlendirebiliriz.”[57] Bu sözün zıt anlamı şudur: “Bunun aksi, yani Şafiîlerden birinin Hanefî bir kızla evlenmesi caiz değildir.” Nitekim Ehl-i kitaptan biri müslüman bir kadınla evlenemez.

Bunlar birçok örnekten seçmiş olduğumuz iki örnektir. Bu örnekler akıllı insana, müteahhirlerin ihtilafının ve bunları ısrarla sürdürmelerinin kötü sonuçlarını açıkça göstermektedir. Selefin ihtilafı böyle değildi. Çünkü onun ümmete yönelik hiçbir kötü sonucu olmamıştır. Bu yüzden onlar ihtilafı nehyeden âyetlerin kapsamının dışındadırlar. Müteahhirler ise bu durumda değildir. Allah hepimizi sırat-ı müstakimine hidâyet etsin!

Keşke bu ihtilaflarının zararı sadece onlarla sınırlı kalsaydı da Ümmet-i dâvetten[58] hiçkimseye bulaşmasaydı. O zaman zorluklar az da olsa kolaylaşırdı. Ancak bu ihtilaf -maalesef- birçok ülkede kafirlere de ulaşmıştır. Bu ihtilaf, onların grup grup Allah'ın dinine girmelerine engel olmuştur. Üstad Muhammed Gazali'nin “Zalâmün mine’l-ğarb”(s. 200) adlı kitabında şöyle bir olay geçer:

“Amerika'da Brinston Üniversitesi’nde yapılan konferansta konuşmacılardan biri, İslâmî meselelerle meşgul olanlarla müsteşrikler arasında çokça yaygın olan şu soruyu tartışmaya açtı: “Müslümanlar dâvet ettikleri İslâm’ı hangi ilkelerle tanımlıyorlar ve dünyaya açılıyorlar?

İslâm’ı, Sünnîlerin anladığı şekilde mi yoksa İmamiye ve Zeydiye'den oluşan Şia’nın anladığı şekilde mi tanıtacaklar?”

Sonra bunların herbiri de kendi aralarında ihtilaf etmişlerdir. Bazen bunlardan bir grup bir mesele hakkında reformcu ve açık düşünürken, başka bir grup geri ve katı bir çerçevede düşünebilmektedirler.

Özetle, İslâm’a dâvet edenler, dâvet ettikleri insanları şaşkın bir hâlde bırakmaktalar. Çünkü bizzat kendileri de şaşırmış durumdalar.[59]

---

[57] el-Bahru'r-Râik

[58] Müslümanlar dışında İslama davet edilen sair ümmet

[59] Şimdi ben de diyorum ki (Elbani): Gazali'nin son dönemlerindeki çoğu kitabı, mesela "Fıkıhçılar ile Hadisçiler Arasında Sünnet" kitabı bizzat kendisininde "kendileri şaşkın duruma düşen" davetçilerden olduğunu göstermektedir. Daha önceleri de gerek bazı meseleler etrafında söylediği ve münakaşa ettiğimiz konuşmalarında gerekse telif ettiği kitaplarda bu şaşkınlığı seziyorduk. Sünnetten ayrılıp hadisleri tashih veya tad'if etmekte aklının hakemliğine başvurduğunu görmüştük. Bu konularda hadis ilimleri ve bu ilimde mütehassıs olan alimlere pek müracaat da etmezdi. Bilakis hoşuna giden hadislere zayıf da olsa sahih, hoşuna gitmeyene sahih ve müttefekun aleyh de olsa zayıf diyordu. Nitekim bunu kendisinin Fıkhu's-Sire kitabının tahricini yaptığım esnada yazmış olduğum mukaddimeye verdiği reddiyede açık bir şekilde görebilirsin. Tahric işini Ezherli bazı kardeşlerimizin vasıtasıyla onun isteği doğrultusunda yapmaya başladım. Bunu istemesinin sebebi sünnete ve sirete verdiği önemden ona, ondan olmayan şeylerin girmemesine gösterdiği titizlikten kaynaklanıyor zannediyordum. İşaret edilen reddiyede (adı: Bu kitabın hadislerine dair) yaptığım tahricden memnun olduğunu söylemesine rağmen, kendisinin neden zayıf hadisleri kabul ettiğini ayrıca neden sahih hadisleri reddettiğini beyan eden metodu hakkında izahatta bulunmuştu. Bunda sadece metne bakmayı esas alıyordu. Ancak kendisi bunu yapmakla ilmi tahriclerin kendisine göre bir kıymetinin olmadığını ifade etmekteydi. Çünkü hadis her halukarda mantıki tenkide açıktır. Ancak mantıki tenkid kişiden kişiye değişiklik arzeder. Şuna göre kabul gören, buna göre kabul görmeyebilir. Bunun aksi de sözkonusudur. Böylece din heva ve hevesten ibaret olur, şahsi bakış açısı dışında kaide ve kuralı olmaz. Halbuki bu bütün İslam alimlerinin ittifak ettikleri; "isnad (sened) dindendir. İsnad olmasaydı dileyen dilediğini söylerdi" kaidesine muhalif bir tutumdur. Gazali'nin de

Allâme Muhammed Sultan el-Masumî'nin "Hediyyetü's-sultan ilâ bilâd-i müslimî el-yabân" risalesinin mukaddimesinde de şöyle bir olay geçmektedir:

"Japonya'nın Tokyo ve Osaka kentlerinde yaşayan müslümanlardan bana şöyle bir soru geldi: Özetle diyorlardı ki:

"İslâm dininin gerçeği (özü) nedir? Mezhep ne mânaya geliyor? İslâmla şeref bulan birinin dört mezhepten birini takip etme mecburiyeti var mıdır? Yani Malikî, Hanefî, Şafiî veya başkaları yoksa yok mudur?

Çünkü burada büyük ve vahim bir ihtilaf meydana geldi. Olayın meydana gelişi şöyle oldu: Japonya'nın aydınlarından bir grup İslâm dinine girmek ve imanla şereflenmek üzere Tokyo'da bulunan müslümanların bir teşkilatına bunu teklif ettiklerinde; Hindistan'lı bir grup şöyle dedi: Bunların Ebû Hanife'nin mezhebini seçmeleri gerekir. Çünkü o ümmetin kandilidir. Endonezyalı bir grupta şöyle dedi: Hayır Şafiî olmaları gerekir.

Japonlar bunu duyunca çok şaşırdılar. Bu mezhep ihtilafı onların müslüman olmalarına engel oldu.

3- Bazıları da şu iddiada bulunmaktalar: Sizin dâvet etmiş olduğunuz sünnete tâbi olmak ve imamların muhalif sözlerini almamak; onların bütün sözlerini bırakmak ve içtihad ve görüşlerinden istifade etmemek mânasına gelmektedir.

Bunlara diyorum ki: Bu iddia doğrudan çok uzaktır. Hatta bu iddia açıkça bâtıldır. Nitekim biraz önceki sözlerimizden bu açıkça görünmektedir. Çünkü bu sözlerimizin hepsi bu iddiaların tersini söylemektedir. Bizim dâvet ettiğimiz tek şey, mezhepleri birer din edinmemek ve onları Kur'an ve sünnetin yerine ikame etmemektir.

Anlaşmazlığa düşüldüğünde veya yeni meydana gelen olayların hükümlerini belirlemekte, günümüzde kendini fakih zannedenlerin yaptığı gibi, sadece mezheplere

---

Siret'inin hadislerinin çoğunda yaptığı budur. Kitabında bulunan hadislerin büyük bir kısmı -yaptığım tahriçlerde açıkça görüldüğü üzere- mu'dal, mürsel, müsned olanları ise zayıf iken bu zikredilen başlığın altında kendini beğenmiş bir edayla şöyle diyor: "Dosdoğru metottan ayrılmamaya çaba gösterdim. Ayrıca saygın kaynaklara dayanmaya özen gösterdim. Bu alanda iyi bir derece yakaladığıma inanıyorum. Basiretli alimlerin nefsinin mutmain olduğu haberleri topladım zannediyorum." Dediği bu! Fakat ona sorulsa: Bu içtihadında (çabalarında) takip ettiğin kaide nedir? Bu kaide Nebevi Siret'te sahih rivayetin tespit edilebileceği tek yol olan Hadis Usulü ilmi mi? Vereceği tek cevap "şahsi bakış açısı"na dayanmak olacaktır. Bunun meydana getireceği fesada biraz önce işaret etmiştik. Delili de senedi sahih olmayan hadise sahih, senedi sahih olana -hatta Buhari, Müslim'in sahih dediğine- zayıf demesidir. Nitekim işaret ettiğim ve kitabın dördüncü baskısıyla basılan mukaddimede bunları izah ettim. Ancak daha sonraki Şam-Daru'l-Kalem baskısı ve başka baskılarda -maalesef- bunu kaldırmıştır. Onun bu yaptığı bazı kimselerin, bu isteğinin altında yatan kitabının, sünnete hizmet eden, onu koruyup şahsi bakış açılarıyla değil de, ilmi kaideler ışığında sahihi zayıfından temyiz eden alimlerin çabalarını takdir eden okuyucular arasında revac bulmasını sağlamak olduğunu zannetmelerine yol açmıştır. Nitekim Gazali bu kitabında ve son kitabı "Fıkıhçılar ve Hadisçiler Arasında Sünnet" kitabında böyle yapmıştır. İnsanlar açıkça anlamışlardır ki o metod olarak mutezile metoduna uymuştur. Ayrıca ona göre hadis alimlerinin hadislerin tashih ve taz'ifinde yıllar boyu harcadıkları çabaların hiçbir değeri yoktur. Buna ek olarak fıkıh imamlarının usul kaidelerini belirlerken ve bunlara fer'i konuları bina ederken yapmış olduklarının da bir değeri yoktur. Çünkü o, hiçbir kaide ve usule bağlı kalmadan istediğini almakta, istediğini de bırakmaktadır. Birçok faziletli alim -Allah onlardan razı olsun- ona reddiyeler verdiler, onun şaşkınlığı ve sapmalarını ayrıntılı bir şekilde izah ettiler. Bu alanda elime geçen en güzel reddiye, Dr. Rabi b. Hadi el-Medhali'nin Afganistan'da yayınlanan el-Mücahid, s. 9-11'de verdiği reddiye ile Salih b. Abdilaziz b. Muhammed Ale'ş-Şeyh'in "el-Mi'yar li-ilmi'l-Gazali (Gazali'nin ilminin ölçüsü)" adlı risalesidir.

müracaat etmeyelim. Halbuki onlar Medeni Hukuk'la ilgili hükümleri belirlemekte Kitap ve sünnete müracaat etmeden mezheplerden yola çıkarak doğruyu-yanlışı öğrenmeye çalışmaktadırlar. Bu husustaki metodları şudur: "İhtilaf rahmettir" hadisini ve ruhsatları, maslahatları ve kolay hükümleri almaktır.

Süleyman et-Teymî'nin şu sözü ne kadar güzeldir: "Her âlimin ruhsatını almaya kalkışırsan, şerrin hepsi sende toplanır." Bunu İbn Abdilberr (2/91-92) rivâyet etmiş, ardından şöyle demiştir: "Bunda icma vardır, hakkında ihtilaf olduğunu bilmiyorum."

Bizim tenkid ettiğimiz şey, gördüğün gibi icmaya muvafıktır. Onların görüşlerine müracaat edip, onlardan istifade etmek, ayrıca hakkında Kitap ve sünnet nassının bulunmadığı ihtilaflı veya izaha ihtiyaç duyulan konularda bu görüşlerden yardım alıp, hakkı bulmaya çalışmak ise, inkar etmediğimiz bir durumdur. Aksine bunu emrediyoruz ve buna teşvik ediyoruz. Kitab ve sünnetle hidâyet bulma yolunu tutanlara faydalı olacağını umuyoruz.

Allâme İbn Abdilberr diyor ki (2/172): "Sevgili kardeşim asılları muhafaza edip onlarla ilgilenmeye özen göster. Şunu iyice bil ki, Kur'an ve sünneti muhafaza etmekle meşgul olan, fukahanın sözlerine bakıp, bunları içtihadlarına yardımcı, tetkik yollarına anahtar, birçok mânaya yorumlanabilen kapalı ifadelere tefsir olarak gören, mutlaka bağlanılması gereken sünnetleri taklid edercesine imamlardan herhangi birini üzerinde hiç düşünmeksizin taklid etmeyen, âlimlerin meşgul olduğu sünnetleri ezber ve anlama işinden uzak kalmayan, araştırma ve anlamalarda onları takip eden, yaptıkları çalışmalardan dolayı onlara şükranlarını sunan, çoğunluğu oluşturan doğru görüşlerden dolayı da onları takdir eden, ancak kendilerini görmedikleri gibi onları da hatalardan uzak görmeyen kişi, selef-i salihîn yoluna tutunmuş, doğru yolu bulmuş ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetine ve sahâbîlerin yoluna tâbi olmuştur."

Ancak kendini araştırmalardan uzak tutarak, söylediklerimizden yüz çeviren, sünnetlere muhalif davranan, kendi bakış açısıyla bunları değerlendirmeye çalışan hem kendi sapmış, hem de başkalarını saptırmıştır. Bütün bunları bilmeden fetvaya kalkışan kişi ise, daha kör, yolca daha sapıktır.

4- Sonra mukallidler arasında yaygın olan bir vehim daha var. Bu da onların, mezheplerinin muhalif olduğu sünnetlere tâbi olmalarına engel olmaktadır. Bu vehim; sünnete tâbi olmak, mezhep sahibinin hatalı olmasını gerektirir şeklindeki zanlarıdır. Hatalı olmak da -onlara göre- imamı tân (tenkid) etmek mânasına gelir. Eğer müslümanların bir ferdini tân etmek caiz değilse, onların imamları nasıl tân edilebilir?!

Cevabı şu: Bu düşünce bâtıldır. Sebebi de sünnet fıkhından uzak durmaktır. Yoksa akıllı bir müslüman nasıl böyle bir söz söyler? Kaldı ki, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

"Hakim hüküm verirken içtihad eder de isabet ederse, ona iki ecir vardır. Hüküm verirken içtihad eder de hata ederse, ona bir ecir vardır."[60] Bu hadis, bu düşünceyi reddetmekte ve açık bir şekilde şunu ifade etmektedir: Birinin "filan kişi hata etti" sözünün şer'î mânası "bir sevap aldı" demektir. Kendisini hatalı gören kişiye göre, o ecir almış oluyorsa, onu hatalı görmekle ona tân ettiği nasıl vehmedilebilir? Şüphe yok ki bu vehim bâtıldır ve bu düşüncenin sahibi kişi, bunu hemen terketmelidir. Yoksa müslümanları tân eden o olur. Hem de herhangi bir ferdi değil, sahâbîleri, tabiîni ve ondan sonra gelen

[60] Buhâri, İ'tisâm 21 Müslim(1716) Ebu Dâvud(3574) Tirmizi(1326) Nesâi(8/224).

büyük imamları... Çünkü biz yakînen biliyoruz ki bu yüce zatlar, birbirlerini hatalı görüyor, birbirlerinin görüşlerini reddediyorlardı.[61] Şimdi aklı başında olan şunu söyleyebilir mi: Onlar birbirlerini tân ediyorlardı? Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Ebû Bekir'in bir rüyaya yaptığı yorumda hatalı olduğunu söyleyip şöyle demiştir: "Bazı yorumlarında isabet ettin, bazılarında ise hata ettin."[62] Peki, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu sözüyle Ebû Bekir'i tân etmiş mi oluyor?

Bunun kötü neticelerinden biri de, bu düşüncedeki insanları mezheplerine muhalif olan sünnetlere tâbi olmaktan alıkoymuş olmasıdır. Çünkü onlara göre sünnete tâbi olmak imamı tân etmek demektir. Halbuki sünnete muhalif de olsa ona tâbi olmak; ona saygı duymak ve ihtiram göstermek demektir. Bu yüzden bu vehmî tândan kaçınmak için imamlarını taklit etmekte ısrar ediyorlar.

Bunlar bu vehim sebebiyle, kaçmış oldukları durumdan daha kötüsüne düştüklerini unutmuşlardır (unutmazlıktan geldiler demiyorum). Çünkü biri kalkıp, onlara şunu söylese: "Eğer birine tâbi olmak ona saygı göstermek, ona muhalefet etmek de tân etmek anlamına geliyorsa, Rasulullah'a muhalefet etmeyi, sünnete muhalif konularda imama tâbi olmayı nasıl caiz görebilirsiniz?! Halbuki o (imam) masum olmadığı gibi, onu tân etmek küfür de değil. Eğer imama muhalefet, onun tân edildiğini ifade ediyorsa, Rasulullah'a muhalefet onun tân edildiğini daha açık ifade etmektedir. Bilakis bu -Allah korusun- küfrün ta kendisidir." Evet, biri bunu kalkıp söylese, verecek cevapları olmayacaktır. Verdikleri tek cevap -çoğu zamanda onlardan duyduğumuz- söyledikleri şu sözdür:

"Bizim sünneti bırakmamız, imama duyduğumuz güvene ve sünneti bizden daha iyi bildiği kanaatine dayanmaktadır." Bu söze, çeşitli yönlerden cevap verecek olursak, sözü çok uzatırız. Bu yüzden bir yönüne cevap vermekle yetineceğiz. İnşaallah da yeterli cevap olacaktır. Şunu söylüyorum:

Sünneti sizden daha iyi bilen sadece sizin mezhep imamınız değil, ortada sünneti sizlerden daha iyi bilen onlarca hatta yüzlerce imam mevcuttur. Eğer sahih sünnet mezhebinize muhalif olarak gelir ve o imamlardan biri bu sünneti alırsa, böyle bir durumda o sünneti almak size göre vaciptir ve kat'i bir husustur. Çünkü biraz önce söylediğiniz söz burada geçerli değildir. Ayrıca size muhalif olan kimse itiraz ederek şöyle diyecektir: "Biz bu sünneti, bunu alan imama güvendiğimizden dolayı aldık." Ona tâbi olmak, sünnete muhalif olan imama tâbi olmaktan evladır. Bu da herkesin anlayacağı açık bir şeydir.

Allahu Teâlâ da buyuruyor ki: "*Ey iman edenler! Allah'ın Resûlü sizi, size hayat verecek şeylere dâvet ettiği zaman, hemen Allah'ın ve Resûlü'nün dâvetini kabul edin. Bilin ki, Allah kişi ile kalbi arasına girer. O'nun huzurunda toplanacaksınız*."[63]

[61] Biraz önce geçen Müzeni ve İbn Receb'in sözlerine bakın
[62] Buharî, Ta'bir 11, 47 Müslim(2269) Tirmizî(2294) Ebu Dâvud(4632) İbnu Mâce(3918) bkz. el-Ahadis-Sahiha 121
[63] Enfal 24

1. bölüm: TAHARET

SULAR VE KISIMLARI:

1.KISIM: TEMİZ VE TEMİZLEYİCİ OLAN SULAR

Kendisi temiz olan ve başkasından hadesi ve necaseti giderip temizleyici olan sulardır.

1- Yağmur suyu: Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*Biz, ölü toprağa can vermek, yarattığımız nice hayvanlara ve nice insanlara su vermek için gökten tertemiz su indirdik.*"(Furkan 48)

"*Sizi temizlemek, şeytanın pisliğini sizden gidermek, kalplerinizi birbirine bağlamak ve savaşta sebat ettirmek için üzerinize gökten bir su (yağmur) indiriyordu.*"(Enfal 11)

2- Kar ve dolu gibi aslı su olanlar: Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) namaz için tahrime tekbirini alınca kıraate geçmezden önce bir müddet sükut buyurmuştur. Ben:

"Ey Allah'ın Resûlü, dedim, anam babam sana feda olsun, tekbir ile kıraat arasındaki sükut esnasında ne okuyorsunuz?" Bana şu cevabı verdi:

"Ey Allah'ım, beni hatalarımdan öyle temizle ki, kirden paklanan beyaz elbise gibi olayım. Allah'ım beni, hatalarımdan su, kar ve dolu ile yıka" diyorum."[64]

3- Pınar ve kaynak suları: Allah Azze ve Celle buyurur ki; "*Görmedin mi? Allah gökten bir su indirdi, onu yerdeki kaynaklara yerleştirdi..*"(Zümer 21)

4- Deniz suyu: Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Bir adam Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a gelip:

"Ey Allah'ın Resûlü! Biz gemiye binip, beraberimizde az bir su alabiliyoruz. Abdestlerimizi bu su ile alsak susuz kalacağız. Deniz suyu ile abdest alabilir miyiz?" diye sordu. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm):

"Evet, denizin suyu temizdir, meytesi (ölüsü) de helâldir" cevabını verdi.[65]

5- Zemzem Suyu: Ali r.a. rivayet ediyor; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem zemzem ile dolu olan kovayı istedi ve ondan içtikten sonra onunla abdest aldı."[66]

6- Uzun süre beklemekten dolayı değişerek acılaşmış su veya ağaç yaprağı, sabun, yosun v.b. karışmasından korunamayan sular: Beklemekten dolayı tadı ve rengi değişmiş olan suyun temiz oluşu hakkında alimlerin ittifakı vardır. Deri ve bakır

---

[64] Buhârî, Ezân 89 (744) Müslim(598) Ebû Dâvud(781) Nesâî(2/128,129)

[65] Muvatta, Tahâret: 12, (1/22) Ebû Dâvud(81) Tirmizî(69) İbni Mace(386) Nesâî(1/176) Darimi(1/186) Ahmed(2/237) İbnu Huzeyme(1/59) Elbani Sahiha(480) Sahihu Süneni Ebu Davud(76)

[66] Abdullah bin Ahmed Bin Hanbel Zevaidul Müsned(1/76) Elbani el İrva(13) Temamul Minne(s.46) sahihtir. Humeydi benzerini Vail Bin Hucr r.a.'den sahih isnad ile rivayet etti; Busayri İthaf(463) ayrıca bkz.: Tirmizi(885)

kaplarda değişen sular ile balık gibi deniz hayvanları sebebiyle değişikliğe uğrayan sular da böyledir.[67] Bunun delillerine gelince;

Ümmü Atiye el-Ensariye radıyallahu anhâ anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm, kızı (Zeyneb radıyallahu anha) vefat ettiği zaman yanımıza girdi ve: "Onu sidreli su ile üç veya beş veya -gerek görürseniz- daha fazla yıkayın. Sonuncu yıkamaya kafûr koyun. Yıkama işini bitirdiniz mi bana haber verin!" buyurdu. İşimiz bitince Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ı çağırdık. Bize kendi izarını verdi ve: "Ona, önce bunu sarın!" dedi."[68]

Ümmü Hânî r.a.'dan; peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ve Meymune r.a., içinde hamur izi olan bir kaptan guslettiler."[69]

Abdullah ibni Zeyd r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem geldi ve ona bakır bir tas ile su getirdik. Ondan abdest aldı…."[70]

İbni Abbas ve Enes r.a.'dan gelen rivayetlerde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in deri kaplardan abdest aldığı ve istinca yaptığı anlatılmıştır.[71]

7- Necaset karışan fakat tadı, rengi ve kokusu değişmeyen sular: Ebû Saîdi'l-Hudrî (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a:

"Ey Allah'ın Resûlü! Biz senin için Budâ'a kuyusundan su alıyoruz. Halbuki onun içerisine (ölmüş) köpeklerin leşleri, kadınların hayız bezleri, insan pislikleri atılıyor, (ne yapalım, su almaya devam edelim mi?)" diye sordular. Şu cevabı verdi:

"Su temizdir, onu hiçbir şey kirletmez."[72]

Ebû Dâvud der ki: "Kuteybe İbnu Saîd'i işittim. Dedi ki: "Budâ'a kuyusunun bakıcısına derinliğini sordum. "Suyun en çok olduğu durumda kasıklara kadar çıkar" dedi. "Azaldığı zaman?" dedim, "Avret mahallinin (dizinin) altına düşer" dedi. Ebû Dâvud der ki: "Budâ'a kuyusunu ridam ile bizzat takdir ettim. Üzerine ridâmı gerdim. Sonra ridâmı ölçtüm. Kuyunun genişliği altı zira idi. Bahçenin kapısını bana açan kimseye: "Kuyunun süregelen yapısı hiç değiştirildi mi?" diye sordum. Bana "Hayır!" dedi. Kuyunun içindeki suyun rengini değişmiş gördüm."[73]

İbnu Ömer (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı dinledim. Kendisine çöl bir arazide bulunan bir sudan ve ona uğrayan hayvan ve vahşilerden soruluyordu. Şöyle cevap verdi:

"Eğer su iki kulle (İki varil) miktarında olursa pislik taşımaz!"[74]

---

[67] bkz.: İbni Teymiye Fetava(21/36)
[68] Buhari, Cenaiz 12, 8, 9, 10, 11, 13 - 17; Müslim(939); Muvatta(Cenaiz 2,(1/222) Ebu Davud(3142 - 3146) Tirmizi(990) Nesai(4/28 - 32)
[69] Elbani Sahihu Süneni Nesai(234) Sahihu Süneni İbni Mace(303) el Mişkat(485) el İrva(271)
[70] Buhari(197) Ebu Davud(100) bkz.: İbni Ebi Şeybe(1/53)
[71] Buhari(150,2316) Müslim(763)
[72] Ahmed(3/31,86) Ebû Dâvud(66,67) Tirmizî(66) Nesâî(1/174) Elbani el İrva(14) Sahihu Süneni Ebu Davud(60) Beyhaki(1/258) Darekutni(1/33) sahihtir.
[73] Ebu Davud(taharet 34)
[74] Ahmed(2/12,23,26,38) Darimi(1/186) Ebû Dâvud(63, 64, 65) Tirmizî(67) Nesâî(1/175) İbnu Mâce(517, 518) Hakim(1/133) İbni Hibban(2/274) İbni Huzeyme(1/49) Beyhaki(1/263) Elbani el İrvaul Galil(23) sahihtir.

Yani bu miktardaki su, pisliği barındırmaz, atar. Ancak suyun vasfı değişirse bu başkadır. İki kulleden az miktardaki su hakkında mutlak olarak pisliği barındıracağı da söylenmemiştir. Suyun vasfının değişmesi dikkate alınır. Nitekim Zuhrî r.a. dedi ki; "Tadı, kokusu veya rengi bozulmamış olan suda sakınca yoktur."[75] Bu konuda icma olduğunu İbnul Münzir ve İbnul Mulakkin nakletmişlerdir.[76]

8- Kullanılmış su: Necasetin giderilmesi için abdest ve gusülde kullanılmış sular da temiz ve temizleyicidir. Delillerine gelince;

Urve İbnu Zübeyr, Misver İbnu Mahreme ve Mervan'dan almış. Misver ve Mervan her ikisi de birbirlerinin sözünü tasdik etmişlerdir. Derler ki: …Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm yere bir kerecik tükürmeye görsün, mutlaka onlardan bir adamın eline düşüyordu. Onu alıp yüzlerine, derilerine (teberrüken) sürüyorlardı. Bir şey söyleyecek olsa emrine hepsi birden koşuşuyordu. Abdest alacak olsa, abdest suyundan kapabilmek için nerdeyse (itişip-kakışıp) kavga ediyorlardı. Konuşsalar onun yanında seslerini kısıyorlardı. Saygıları sebebiyle O'na dikkatle bakamıyorlardı bile…"[77]

İbn Abbas'dan Rasululah'ın hanımlarından biri Cefne denilen büyük bir kapta gusletti. Sonra da Rasulullah o kaptan abdest almak veya gusletmek için gelince:

"Ey Allah'ın rasulü, ben cünüp idim." dedi. Bunun üzerine Rasulullah şöyle buyurdu:

"Su cünüp olmaz.."[78]

Rubeyyi Binti Muavviz r.a.'dan; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem (abdest alırken) elinde kalan su ile başını mesh etti."[79]

Ebu Hureyre'den: Medine yollarından birinde, ben cünüb iken Rasulullah bana rastladı. Gizlendim, gidip yıkandım ve geldim. Rasulullah:

"Nerede kaldın? Ya Eba Hureyre?" dedi. Ben:

"Cünüb idim, temizlenmeden seninle beraber oturmayı doğru bulmadım." dedim. Rasulullah şöyle buyurdu:

"Subhanallah, müslüman necis olmaz."[80]

---

[75] Buhari(1/64) bunu Buhari muallak olarak nakletmiş, İbni Vehb el Cami'de sahih isnad ile mevsul olarak rivayet etmiştir. Bkz. Elbani Muhtasarı Buhari(59) Fethul Bari(1/342) aynısını Müsedded Bin Müserhed, Müsned'inde Raşid Bin Sa'd r.a.'den maktu olarak rivayet etmiştir. (Busayri İthaf(457) bunun Ebu Ümame r.a.'den merfu olarak rivayeti ise, isnadındaki Rüşdeyn Bin Sad sebebiyle zayıftır. (Bunu İbni Mace(520) Ahmed(1/235) Beyhaki(1/238) Nesai(1/173) rivayet etmişlerdir. Beyhaki (1/260); ayrıca Raşid Bin Sad'ın Ebu Umame r.a.'den merfu rivayeti olarak nakleder. Ebu Hatem bu irsali sahih sayar; Ta'likul Muğni Aled Darekutni(1/28)

[76] Bkz.: Sıddık Hasen Han Kannuci Ravzatun Nediyye(s.11)

[77] Buhari(Şurut 15, 1, Hacc 106, Muhsar 3, Megazi 35, Tefsir, Mümtahine 2) Ahmed(4/323) Abdurrazzak(5/330) Ebu Davud(2765, 2766,4655) Beyhaki(9/218).

[78] Ebu Davud(68) Darimi(1/187) Nesai(1/173) Tirmizi(65) İbn Mace(370) İbni Huzeyme(1/58) Sahihu Süneni Ebu Davud(61) Sahihu Süneni Tirmizi(55) isnadı sahihtir.

[79] Ebu Davud(126-131) Darimi(1/175) Tirmizi(34) İbni Mace(418,438,441,458) Beyhaki(1/59,64,72) Elbani Sahihu Süneni Ebu Davud(120) sahihtir.

[80] Buhari, Gusl: 23(285) Müslim(371) Ebu Davud(231) Tirmizi(121) Ahmed b. Hanbel(2/235,382,471) Nesai(1/145) Beyhaki(1/189)

Yani cünüp bir müslüman, bir suya elini daldırmış olsa ya da nemli bir şeye dokunsa onu pisletmiş olmaz. Nitekim Abdullah Bin Zeyd r.a. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in abdestini anlatırken, elini tasa daldırıp su aldığını belirtmiştir.[81] Cerir Bin Abdullah r.a. de, hanımına misvaklanırken kullandığı su ile abdest almasını emretmiştir.[82]

9- Isıtılmış su: Ömer r.a. için güğüm ile su ısıtılır ve bu su ile guslederdi.[83] Aynısı İbni Ömer, İbni Abbas, Hasen el Basri, Ebu Vail ve Seleme r.a'den de rivayet edilmiştir.

2.KISIM: TEMİZ OLAN FAKAT TEMİZLEYİCİ OLMAYAN SULAR

Temize karışarak suyun ismini değiştiren; boya, sirke ve gül suyu gibi isimler alan sularla, suya galip gelen mürekkep, pişirilerek etsuyu haline gelen sulardır. Bu tür sularla abdest ve gusül alınamaz. Temizlik ancak su ile mümkün olur.[84]

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "…*su bulamamışsanız temiz toprakla teyemmüm edin..*"(Nisa 43, Maide 6)

Ata r.a. süt ve nebiz (şerbet) ile abdest almayı çirkin görür ve "bunlarla abdest almaktansa teyemmüm etmek daha iyidir" derdi.[85]

Ebu Halde'den: Ebu Aliye'ye "Cünüp olup da yanında nebizden başka su bulunmayan kimse nebizle gusledebilir mi?" diye sordum. "Hayır" cevabını verdi.[86]

İmam Buhari Sahih'inde şöyle bir konu başlığı koymuştur; "Nebiz ile ve sarhoş edici şeylerle abdest caiz değildir. Hasen ve Ebul Aliye bunu çirkin gördüler"[87]

3.KISIM: PİS SULAR

Necasetin karışmasıyla tadı, rengi veya kokusu değişen sulardır. Bunlarla temizlik caiz değildir. Şeyhulislam İbni Teymiye r.a. dedi ki; "Su necaset ile karışıp değişikliğe uğrarsa ittifakla necis olur."[88] İbnül Münzir dedi ki; "içine necaset düşüp tadı, rengi veya kokusu bozulan suyun, ister az, ister çok olsun necis olduğunda alimler icma ettiler."[89]

---

[81] Buhari(199) Müslim(235) Ebu Davud(118-120) Tirmizi(35,47) Nesai(taharet 80) İbni Mace(434)
[82] Buhari(187) Buhari bunu muallak olarak vermiş, İbni Ebi Şeybe ve Darekutni muttasıl ve sahih isnad ile rivayet etmişlerdir.
[83] Darekutni(1/37) el İrva(16) İbni Ebi Şeybe(1/38) sahihtir.
[84] Bkz. Şerhul Kebir(s.11)
[85] Buhari muallak olarak(1/65) Ebu Davud mevsul olarak;(86) Elbani Sahihu Süneni Ebu Davud(78)
[86] Ebu Davud(87) Sahihu Süneni Ebu Davud(78) İbni Ebi Şeybe(1/39)
[87] Elbani r.a. Muhtasarı Buhari'de Hasen r.a.'den rivayeti İbni Ebi Şeybe ve Abdurrazzak mevsul olarak rivayet ettiler. Ebul Aliye'nin sözünü ise Ebu Davud ve Ebu Ubeyd sahih isnad ile rivayet ettiler dedi. Bkz.: Sahihu Süneni Ebu Davud(87) Fethul Bari(1/354) Busayri İthaf(1/190) Ebu Yala(9/5395) Mecmauz Zevaid(1/215)
[88] Mecmuul Fetava(21/30)
[89] bkz.: Sübülüs Selam(1/21) Ravzatun Nediyye(s.11)

NECASETLER

Birincisi: İnsan Gaitası ve İdrarı:

Ali b. ebî Tâlib (r.a.)'den rivâyete göre, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem süt emen çocuğun idrarı hakkında şöyle buyurmuştur: "Erkek çocuğun idrarı üzerine su serpilir, kız çocuğunun idrarı ise yıkanır." [90] Katade r.a. dedi ki; Bu durum yemek yemeye başlamadıkları, süt emdikleri süre içindir. Yemek yemeye başladıklarında ise her ikisi de yıkanmalıdır."[91]

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mescidde oturmakta iken bir bedevî mescide girdi namaz kıldı. Namazını bitirince:

"Ey Allah'ım bana ve Muhammed'e acı bizimle beraber kimseye acıma" diye dua etti. Bunun üzerine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem

"Sen geniş olan bir şeyi daralttın" buyurdular, çok geçmeden o kimse mescide işemeye başladı. Sahabîler O adamın üzerine engellemek için koştular. Bunun üzerine Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun idrar yaptığı yere bir kova su dökün dedikten sonra

"Siz İslam ümmeti olarak, kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz zorlaştırıcı değil" buyurdular.[92]

İki kabirde azap görenler hakkında Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; "birisi idrar (sıçrantıların)dan sakınmazdı, diğeri de laf taşıyıcılık yapardı" buyurmuştur.[93]

"Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Sizden biri, ayakkabısıyla bir pisliğe basarsa, bilesiniz, toprak onu temizler."[94]

Ebû Said el-Hudri şöyle demiştir: "Bir gün Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize namaz kıldırdı. Namazının bir bölümüne ulaştığında ayakkabılarını çıkardı ve sol tarafına koydu. İnsanlar bunu görünce onlar da ayakkabılarını çıkardılar. Namazını bitirince şöyle dedi:

"Ne diye ayakkabılarınızı çıkardınız?" Dediler ki:

"Senin ayakkabılarını çıkardığını gördük, biz de ayakkabılarımızı çıkardık." Bunun üzerine buyurdu ki:

"Cebrail bana geldi ve ayakkabılarımda pislik -veya eziyet verici bir şey- (bir rivâyete göre: necaset) olduğunu haber verdi, ben de çıkardım. Biriniz mescide geldiğinde

---

[90] Tirmizi(610) Ebu Davud(376) Nesai(1/158) İbni Mace(526) Ahmed(1/302) Elbani el İrva(166) sahihtir.
[91] Tirmizi(610) Ahmed(1/76) Sahihu Süneni Ebu Davud(364) Tirmizi der ki; bu kavil, sahabe, tabiin ve onlardan sonraki ilim ehlinden birçok kimsenin kavlidir. Ahmed Bin Hanbel ve İshak Bin Rahuye de onlardandır.
[92] Buhari(6128) Müslim(284) Ahmed(3/110) Malik(taharet 111) Tirmizi(147-148) Nesai(53-55) İbni Mace(528) Humeydi(2/419) Ebu Davud(4885)
[93] Buhari(1361) Müslim(292)
[94] Ebu Davud(385, 386) İbni Hibban(248) Hakim(1/166) Beyhaki(2/430) Sahihu Süneni Ebu Davud(371)

ayakkabılarına baksın, onlarda pislik -veya eziyet verici bir şey- (bir rivâyete göre: necaset) görürse onları silsin ve sonra onlarla namazını kılsın."[95]

Ümmü Kays Bintu Mihsan radıyallahu anha anlatıyor: "Ben, henüz yemek yemeyen küçük bir oğlumla Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a gitmiştim. Varınca, çocuğu kucağına oturttu. Derken çocuk elbisesine akıttı. Su getirtip elbisesine serpti, fakat yıkamadı." Bir rivayette: "...çiledi" denmiştir.[96]

İkincisi: Hayız Kanı:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Ebi Hubeyş kızı Fatıma'ya şöyle demiştir: "Şüphesiz ki bu (kan sızdıran) bir damardır, ay hali değildir. Ay hali vakti geldi mi namazı terk et."[97]

Esmâ Bintu Ebi Bekr radıyallahu anhümâ anlatıyor: "Bir kadın Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a gelerek: "(Ey Allah'ın Rasulü!) Birimizin çamaşırına hayız kanı bulaşınca ne yapmalıdır?" diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Önce kazır, sonra parmak ucuyla bulaşan yeri yıkar, sonra da (kan görülmeyen yere) su çiler" buyurdu."[98]

Üçüncüsü: Vedî

İdrardan sonra gelen yapışkan sıvıdır. Guslü gerektirmez.

Dördüncüsü: Mezî

İnce yapışkan bir sıvıdır. Cinsel ilişki esnasında tazyiksiz çıkar. Kişi bunun çıktığının farkında bile olmayabilir. Korunması zor olan necasetlerdendir. Guslü gerektirmez. Sadece abdesti bozar ve cinsel uzvun yıkanmasını gerektirir. Avuca su alınıp elbisedeki mezi izine serpilmesi yeterlidir.

Mikdâd şöyle demiştir: "Ali radıyallahu anh, bana, kendisi için Rasulullah'tan: "Kadınına yakınlaşınca mezisi akan kimseye ne gerektiği hususunda sormamı söyledi. Ali ilâveten dedi ki: "Zira yanımda Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın kızı var, bu sebeple bizzat sormaktan utanıyorum."

Mikdâd der ki: Ben bu mesele hakkında Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a sordum. Şu cevabı verdi: "Biriniz buna rastlarsa fercini su ile yıkasın. Namaz abdesti ile abdest alsın."

Ebu Dâvud bir başka rivâyette şu ziyadeyi kaydeder: "...zekerini ve iki husyesini yıkasın."[99]

---

[95] Ahmed(3/20,92) Ebu Davud(650) İbni Huzeyme(1/384,2/107) Hakim(1/391) sahihtir demiştir. Nevevi ve Zehebi de muvafakat etmiştir. Bkz. el-İrva (284)

[96] Buhari, Vudu 59; Müslim(287) Muvatta(1/64) Ebu Davud(374) Tirmizi(71) Nesai(1/157)

[97] Buhari(228) Müslim(333)

[98] Buhari, Hayz 9, Vudü 63; Müslim(291) Muvatta(1/60, 61) Ebu Dâvud(360, 361, 362) Tirmizi(138) Nesâi(1/155)

[99] Buhari, Gusl 13, İlm 51, Vudü 34; Müslim(303) Muvatta(1/40) Ahmed(1/104,124,125,140) Tirmizi(114) Nesâi(1/96, 97,213) Ebu Dâvud(206, 207, 208, 209)

Sehl İbnu Huneyf radıyallahu anh anlatıyor: "Ben mezi akıntısından epey bir sıkıntıda idim. Bu yüzden sık sık gusül yapıyordum. Sonunda Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a bu husustan sordum. Bana:

"Meziden dolayı sana abdest kâfidir!" buyurdular.

"Ey Allah'ın Rasulü! elbiseye değen meziden ne yapmalıyım?" dedim.

"Bir avuç su alıp, bunu, mezinin değdiğini zannettiğin yerlere serpmen sana yeterlidir!" cevabını verdi."[100]

Beşincisi: Meyte (leş):

Boğazlama veya şer'î kesim dışında ölen hayvanlar necistir. Deliline gelince; Mersed İbnu Abdillah el-Yezni anlatıyor: "İbnu Ya'le es-Sebâ'i'nin üzerinde bir kürk gördüm ve elimle dokundum. Bana:

"Kürke niye elini değdin?" dedi. Ben bu hususta İbnu Abbâs radıyallahu anhümâ'ya sordum ve dedim ki: "Biz Mağrib'te yaşıyoruz. Bizimle birlikte Berberiler ve Mecusiler de var. Onlar bize kestikleri koyunu getiriyorlar. Kestiklerini yemiyoruz. Bize, içerisine iç yağı konmuş deriden mâmul dağarcık getiriyorlar (bunu kabul edelim mi)?" İbnu Abbâs cevaben dedi ki:

"Bundan biz de Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a sormuştuk: "Derinin debbağlanması onun temizliğidir" buyurdular."[101] Bu hadis, meytenin derisinin tabaklanmadan önceki halinin necis olduğunu gösteriyor.

Altıncısı: Domuz eti:

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*De ki: Bana vahyolunanda, leş veya akıtılmış kan yahut domuz eti -ki pisliğin kendisidir- ya da günah işlenerek Allah'tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka, yiyecek kimseye haram kılınmış bir şey bulamıyorum. Başkasına zarar vermemek ve sınırı aşmamak üzere kim (bunlardan) yemek zorunda kalırsa bilsin ki Rabbin bağışlayan ve esirgeyendir.*"(En'am 145)

Büreyde radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kim tavla oyunu oynarsa elini domuz kanına bulamış gibi olur"[102]

Yedincisi: Köpek;

Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Bir kaba, köpek banmışsa, onun temizlenmesi, yedi kere su ile yıkanmasına bağlıdır, hatta bunların ilki toprakla olmalıdır."[103]

---

[100] Ebu Dâvud(210) Tirmizi(115) İbnu Mâce(506) Ahmed(3/485) Darimi(729) Elbani sahih olduğunu belirtmiştir.

[101] Müslim(366) Muvatta(2/498) Ebu Dâvud(4123) Tirmizi(1723) Nesai(7/173) Ahmed(1/270) Darimi(1991)

[102] Müslim(2260) Buhari Edebul Müfred(1276) Ebu Dâvud(4939).

[103] Buhari, Vudü 33; Müslim(279) Muvatta(1/34) Ebu Davud(71,72,73) Tirmizi(91) Nesai(1/176, 177) İbni Mace(364) Ahmed(2/489) İbnul Carud(52)

Sekizincisi: Yabani Hayvan Eti;

İbnu Ömer (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı dinledim. Kendisine çöl bir arazide bulunan bir sudan ve ona uğrayan hayvan ve vahşilerden soruluyordu. Şöyle cevap verdi:

"Eğer su iki kulle (İki varil) miktarında olursa pislik taşımaz!"[104]

Dokuzuncusu: Eşek Eti;

Enes r.a.'den gelen rivayette Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem ehlî eşeklerin etinin yasaklandığını ve onun pislik olduğunun duyurulmasını emretmiştir.[105]

Onuncusu: Pislik Yiyen Hayvan (Cellale);

İbnu Ömer radıyallahu anhüma anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm pislik yiyen (cellâle) deveye binmekten ve sütünü içmekten men etti."[106]

Abdullah Bin Ebi Evfa r.a. dedi ki; "Bizler Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'in onu dışkı yediği için haram kıldığını konuşurduk."[107]

İbni Ömer r.a. cellaleyi yemek istediği zaman üç gün hapsederdi.[108] İbni Hazm Muhalla'da der ki; "dışkı yiyen deve, inek ve koyun gibi hayvanların sütü haramdır. Pislik yemesine mani olup ondan "cellale" ismi kalkarsa sütü temiz ve helal olur."[109]

Tavuklara gelince, dışkı yese bile ondan yemekte sakınca yoktur. Zehdem İbnu Mudrib anlatıyor: "Ebu Musa radıyallahu anh'a bir tavuk getirilmişti. Cemaatten birisi ayrıldı. (Ebu Musa): "Neyin var?" diye sordu. Adam:

"Ben onu pis bir şeyler yerken gördüm ve tiksindim ve yememeye yemin ettim" cevabını verdi. Bunun üzerine Ebu Musa:

"Yanaş ve ye! Zira ben, Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ı (cellale'yi) yerken gördüm" dedi ve adama, yemini için kefarette bulunmasını emretti."[110]

On Birincisi: Pis Oluşuna Hükmolunan Kemik, Kıl, Boynuz Gibi Şeyler;

Zira bu gibi şeyler necaseti barındırır. Ancak tabaklanma kabul ederse müstesnadır.

---

[104] Ahmed(2/12,23,26,38) Darimi(1/186) Ebû Dâvud(63, 64, 65) Tirmizî(67) Nesâî(1/175) İbnu Mâce(517, 518) Hakim(1/133) İbni Hibban(2/274) İbni Huzeyme(1/49) Ebu Ya'la(9/439) İbni Carud Munteka(42-44) Beyhaki(1/263) Elbani el İrvaul Galil(23) sahihtir.
[105] Buhari(5528) Müslim(1940) Abdurrazzak(8719) Ahmed(3/111,115,121) Nesai(1/56,7/204) İbni Mace(3196) Taberani(737) Beyhaki(9/153) Ebu Ya'la(2828)
[106] Ebu Davud(3785,3787) Tirmizi(1825) İbni Mace(3189) İbni Ebi Şeybe(5/575) Elbani el İrva(2503)sahih.
[107] Elbani Sahihu Süneni İbni Mace(2585)
[108] İbni Ebi Şeybe(5/576) Elbani İrva(2505) isnadı sahihtir.
[109] Muhalla(140.mesele)
[110] Buhari, Zebaih 26, Humus 15, Megazi 74,78, Eyman 1,4,18, Kefaret 9,10, Tevhid 56; Müslim(1649) Tirmizi(1826) Nesai(7/206) Abdurrazzak(16035) Darimi(2/102) Ahmed(4/394).

ARTIKLAR

Birinci Kısım: Temiz Artıklar;

1- İnsan Artığı; İster müslüman, ister kafir olsun insan artığı temizdir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; “Şüphesiz müslüman necis olmaz” buyurmuştur.[111]

Aişe radıyallahu anha anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm, (bir gün) bana (kendisi mescidde iken) "Humre'yi (elbiseyi) bana getiriver!" buyurdular.

"Hayızlıyım" diye cevap verdim.

"Senin hayızın elinde değil ki!' dediler."[112]

Abdullah İbnu Sa'd el-Ensari radıyallahu anh anlatıyor: "Rasûlullah aleyhissalâtu vesselâm'a hayızlı kadınlarla beraber yemek hususunda sordum. "Onunla beraber yiyin!" buyurdular."[113]

Kafirlerin artığı aslen temizdir. Kestiği helal olan ve kendilerinden evlenilmesi caiz olan müşriklerin bedenlerine veya elbiselerine dokunan şeyin yıkanması gerektiğine dair sahih bir delil yoktur. Ama Allah Teala’nın; “Müşrikler ancak bir necistir”(Tevbe 28) ayetine gelince; bedenlerinin necis olduğu kastedilmemiştir. Zira Allah Teala Ehli Kitabın yemeğini helal kılmıştır.[114]

2- Eti Yenenlerin Artığı; Enes r.a.’den; “Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in devesinin boynunun altındaydım. Devenin salyası üzerime akıyordu. Efendimizin şöyle söylediğini işittim: "Allah Teâla Hazretleri her hak sahibine hakkını vermiştir. Bilesiniz, vârise vasiyet yoktur."[115]

Eti yenen hayvanların artığının temiz, içtiği suyun artanının da temizleyici olduğunda icma vardır.[116]

3- Kedinin Artığı; Kebşe Bintu Ka'b İbnu Malik -ki, İbnu Ebi Katade'nin nikahı altında idi- anlatıyor: "Ebu Katade radıyallahu anh yanıma girdi. Kendisine abdest suyu hazırladım. Bu sırada, sudan içmek üzere bir kedi geldi. Ebu Katade kabı uzattı, kedi içti. Ebu Katade kendisine bakmakta olduğumu gördü ve:

"Ey kardeşimin kızı, buna hayret mi ediyorsun?" dedi. Ben de: "Evet!" demiş bulundum. Bunun üzerine: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm:

"Kedi necis değildir. Kedi sizin etrafınızda çokça dolaşır" buyurdular." dedi."[117]

---

[111] Buhari(283) Müslim(372)
[112] Müslim(298) Ebu Davud(261) Tirmizi(134) Nesai(1/192) Ahmed(6/45,101,114) Darimi(1/197) İbni Sad(1/469) Tayalisi(1430)
[113] Tirmizi(133) Sahihu Süneni İbni Mace(531) bkz.: Müslim(hayz 14)
[114] bkz.: Buhari(buyu 14) Tirmizi(1215)
[115] Sahihu Süneni İbni Mace(2194) El İrva(6/89)
[116] İbnül Münzir el Evsat(1/299) Sübülüs Selam(1/53)
[117] Muvatta(1/23) Ebu Davud(75) Tirmizi(92) Nesai(1/55) Ahmed(5/309,296) Humeydi(1/205) Darimi(742) İbni Mace(367) Darekutni(1/66) el İrva(173)

İkinci Kısım: Necis Artıklar;

1- Köpeğin Artığı; köpeğin yaladığı kabın yedi defa yıkanması gerekir. Hadis daha önce geçti.

2- Eşeğin artığı; Enes r.a.'den gelen rivayette Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem ehlî eşeklerin etinin yasaklandığını ve onun pislik olduğunun duyurulmasını emretmiştir.[118] İmam Nesai bu hadisi "Eşeğin artığı" başlığı altında nakletmiştir.

3- Domuzun artığı; Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "De ki: Bana vahyolunanda, leş veya akıtılmış kan yahut domuz eti -ki pisliğin kendisidir- ya da günah işlenerek Allah'tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka, yiyecek kimseye haram kılınmış bir şey bulamıyorum. Başkasına zarar vermemek ve sınırı aşmamak üzere kim (bunlardan) yemek zorunda kalırsa bilsin ki Rabbin bağışlayan ve esirgeyendir."(En'am 145) eti haram kılınan her hayvanın artığının da necis olduğuna hükmedilir. Ancak kedi bundan müstesnadır.

4- Yabani hayvan artığı; İbnu Ömer (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı dinledim. Kendisine çöl bir arazide bulunan bir sudan ve ona uğrayan hayvan ve vahşilerden soruluyordu. Şöyle cevap verdi:

"Eğer su iki kulle (İki varil) miktarında olursa pislik taşımaz!"[119] bunun zahiri sorulan yabani hayvanların artığının necaset olduğudur. Aksi takdirde böyle bir şart konulmazdı.[120]

NECİS OLMADIĞI HALDE NECİS ZANNEDİLENLER

Birincisi; Meni;

Aişe radıyallahu anhâ'ya bir zât misafir oldu. Adam sabahleyin, elbisesini yıkamaya başladı. Hz. Aişe ona:

"Sana, (meni) bulaşan yeri (gördüysen) orasını yıkaman kâfi idi, göremediğin takdirde etrafını yıkardın. Ben, Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın elbisesinden (meni bulaşığını) ovalamak suretiyle çıkardığımı biliyorum. O, (bir de yıkamaksızın) onun içinde namaz kılardı."

Bir diğer rivâyette şöyle gelmiştir: "İyi biliyorum kurumuş meni bulaşığını Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın çamaşırından tırnağımla kazıyarak çıkarıyordum."[121]

Aişe r.a.'nın meni izini bazen yıkaması çelişki değildir, yıkamanın müstehab olduğunu gösterir. Yıkamak vacip değildir. Nitekim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kıble tarafında balgam görünce necis olmadığı halde onu temizlemek için uğraşmıştır.[122] Balgam necis olmasa da kişi onu elbisesinden temizlemek ister. Peygamber sallallahu

---

[118] Buhari(5528) Müslim(1940) Abdurrazzak(8719) Ahmed(3/111,115,121) Nesai(1/56,7/204) İbni Mace(3196) Taberani(737) Beyhaki(9/153) Ebu Ya'la(2828)
[119] Ahmed(2/12,23,26,38) Darimi(1/186) Ebû Dâvud(63,64,65) Tirmizî(67) Nesâî(1/175); İbnu Mâce(517, 518) Hakim(1/133) İbni Hibban(2/274) İbni Huzeyme(1/49) Ebu Ya'la(9/439) İbni Carud Munteka(42-44) Beyhaki(1/263) Elbani el İrvaul Galil(23) sahihtir.
[120] Elbani Temamul Minne(s.47) İbnut Türkmani Cevherun Naki(1/250) Nevevi el Mecmu(1/173)
[121] Müslim(288, 290) Buhari(vudu 64) Ahmed(6/132,125,213) Ebu Davud(372) Tirmizi(116) İbni Mace(539) İbni Huzeyme(1/149) İshak Bin Rahuye(3/612) Beyhaki(2/418)
[122] Buhari(405)

aleyhi ve sellem'in, sahabelerden hiç kimseye bedenindeki veya elbisesindeki meniyi yıkamasını emrettiği nakledilmemiştir.[123]

İbnu Abbâs radıyallahu anhümâ buyurmuştur ki: "Meni, sümük menzilesindedir. Öyleyse bunu kendinden, izhir otuyla da olsa sil at!"[124]

İkincisi: Sarhoşluk Verici Maddeler (Hamr);

Sarhoşluk verici maddelerin içilmesi haram olup aslen temizdir. Allah Teala içki hakkında; "*Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir*"(Maide 90) buyurması onun necis olduğunu göstermez. Zira ayetteki "rics"(pislik) kelimesi hükmî pisliği ifade eder. Aynı müşrikler hakkında; "*Müşrikler ancak necistir*"(Tevbe 28) ayetindeki gibi. Aksi halde aynı ayette geçen kumar ve fal oklarının da necaset olduğunu söylememiz gerekirdi. Yine bir şeyin haram kılınması onun necaset olmasını gerektirmez. Allah Azze ve Celle; "*Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin anaları, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı.*"(Nisa 23) buyurmaktadır. Bu ayette haram kılınanların necis olduğunu söyleyemeyiz. Çalınan bir yiyeceğin yenmesi haramdır. Fakat o yiyecek necis değildir. Aynı şekilde altın ve ipek de haram kılınmış olup necis değillerdir. Kolonya gibi içerisinde alkol bulunan şeylerin necis olduğuna dair bir delil yoktur.[125]

Üçüncüsü; Eti Yenenlerin Dışkısı ve İdrarı

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ukl ve Ureyne kabilelerinden bir grup insan Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın yanına gelip:

"Ey Allah'ın Resûlü! Biz hayvancılıkla uğraşıp sütle beslenen (çöl) insanlarıyız, (çift-çubukla uğraşan) köylüler değiliz" dediler. Bu sözleriyle, Medine'nin havasının kendilerine iyi gelmediğini ifàde ettiler. Rasulullah, onlara (hazineye ait) develerin ve çobanın (bulunduğu yeri) tavsiye etti. Kendilerine oraya gitmelerini, develerin sütlerinden ve idrarlarından içmelerini söyledi. Gittiler, Harra bölgesine varınca, İslâm'dan irtidâd ettiler. Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'ın çobanını da öldürüp develeri sürdüler. Haber, Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'e ulaştı. Rasulullah, derhal arkadaşlarından takipçi çıkardı (yakalanıp getirildiler). Gözlerinin oyulmasını, ellerinin kesilmesini ve Harra'nın bir kenarına atılmalarını ve o şekilde ölüme terk edilmelerini emretti. "[126]

İbni Abbas r.a.'dan**;** Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem veda haccında, Ka'be'yi deve üzerinde tavaf etti. Rüknü de elindeki başı eğri asa (mihcen) ile selamladı."[127]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in deve üzerinde tavaf ettiği ve Mescidi Haram'a girdiği sabittir. Şayet deve idrarı ve dışkısı necis olsaydı, Mescidi Haram'ın bunlardan temizlenmesi emredilirdi.[128]

---

[123] bkz.: Fethul Bari(1/332) İbni Teymiye Fetava(21/605) Şevkani Neylul Evtar(1/67)
[124] Tirmizi(117) Taberani(11/51) Elbani; "Mevkuf olarak sahih" dedi. Bkz.; Daife(948)
[125] Bkz.: San'ani Sübülüs Selam(1/52) Şevkani Seylul Cerrar(1/35) Ravzatun Nediyye(s.27)
[126] Buhârî(Muhâribin 16,17,18, Diyât 22, Vudü 66, Zekât 68, Cihâd 152, Megâzî 36, Tefsir, Mâide 5, Tıbb 5, 6, 29) Müslim(1671) Ahmed(3/161,186,198,205) Tirmizî(72,1846) Ebu Dâvud(4364-4371) Nesâî(7/93-98) İbnu Mâce(2578).
[127] Müsnedi Ebu Hanife(242/25) Ahmed(1/248) Şafii el Ümm(2/149) Buhari(hacc 58,61) Müslim(hacc 253) Ebu Davud(1877) Nesai(2/47,5/223) İbni Mace(2948) İbni Huzeyme(2772-2780) İbni Hibban(3414-18) Beyhaki(5/84,99) Darimi(2/43) Tirmizi(865) Taberani(11985) Taberani Evsat(2/162) Tahavi Şerhu Meanil Asar(2/181) Said Bin Mansur Musannef(77) Fesevi el Marife(3/282) İbni Ferhun İrşadus Salik(12/13)

Dördüncüsü: Hayız ve Nifas kanı dışındaki kanlar

Hayız kanının necis olduğu daha önce açıklanmıştı. Diğer kanlar ise, ister insan kanı, ister eti yenen hayvan kanı olsun temizdir. Zira asıl olan -aksini bildiren bir nas olmadığı sürece- temizliktir. Delillere gelince;

Cabir (radıyallahu anh) anlatıyor "Rasulullah aleyhissalâtu vesselam'la birlikte Zâtu'r-Rikâ' gazvesine çıktık. (Askerlerden) bir kişi, müşriklerden birinin hanımına temasta bulundu. Kocası da:

"Muhammed'in Ashabından kan dökmeden geri dönmeyeceğim" diye yemin etti. Evinden çıkıp Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ı tâkibe koyuldu. Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm bir yerde mola verdi ve:

"Kim bizi (nöbet tutup) koruyacak?" diye sordu. Muhacir ve Ensâr'dan birer adam vazifeyi üzerlerine aldılar. Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm, bunlara:

"Şu geçidin girişini tutun (orada bekleyin)!" diye buyurdu. Bu iki zat, geçidin ağzına gelince Muhacirden olanı, yattı. Ensâri de namaz kılmaya başladı. Derken tâkipçi adam da oraya geldi. (Namazdaki nöbetçinin) siluetini görünce anladı ki, bu, askerlerin koruyucusudur, derhal bir ok attı ve ok, eliyle koymuşçasına hedefini buldu. Ensari oku çıkarıp (namazına devam etti). Müşrik (isabet ettiremedim düşüncesiyle atmaya devam etti.) Öyle ki üçüncü okunu da attı. Ensâri de (yaraya aldırmadan) aynı şekilde namazına devam etti. Bir müddet sonra arkadaşı uyandı. (Müşrik bunların iki kişi olduğunu görünce) yerinin farkına vardıklarını anladı ve kaçtı. Muhâcirden olan zât, Ensari arkadaşındaki kanı görünce:

"Sübhânallah! Sana ilk oku atınca beni niye uyandırmadın?" diye sordu. Arkadaşı:

"Öyle bir sure okuyordum ki, kesmek istemedim " diye cevapladı."[129]

Misver İbnu Mahreme'nin anlattığına göre: "Ömer İbnu'l-Hattab radıyallahu anh'ın hançerlendiği gece huzuruna girdi ve Ömer'i sabah namazı için uyandırdı. Ömer radıyallahu anh:

"Namazı terk edenin İslam'dan nasibi yoktur!" buyurdu. Sonra Ömer, yarasından kan aktığı halde namaz kıldı."[130]

Hasen el Basri r.a dedi ki; "Müslümanlar yaralarından kan akmasına rağmen namaza devam ederlerdi."[131]

Tavus, Muhammed Bin Ali, Atâ ve Hicaz alimleri kandan dolayı abdest bozulmaz derlerdi.[132]

İbni Ömer r.a. sivilcesini sıkıp kanatmış ve abdest almadan namaz kılmıştır.[133]

İbni Ebi Evfa r.a., kan tükürdüğü halde namazına devam etmiştir.[134]

---

[128] bkz.: İbni Teymiye Fetava(21/573,584) Neylul Evtar(1/60-62)
[129] Buhari(1/52) Elbani Sahiha(300) Ebu Dâvud(198)
[130] Muvatta(1/3 9-40) Darekutni(2/52) Abdurrazzak(5010)
[131] Buhari(1/52) İbni Ebi Şeybe(1/92)
[132] Buhari(1/52)
[133] Buhari(1/52)

Enes r.a. hacamat olmuş (kan aldırmış) ve yeniden abdest almadan namaz kılmıştır.[135]

İbni Mesud r.a. karnında işkembe ve kurbanlık koyun kanı olduğu halde namaz kılmıştır.[136]

Aişe r.a.'dan; "Kan damlaları hasır üzerine düşse bile namaz kılabilirsin."[137]

Beşincisi: Kadının Fercindeki Rutubet

Aksini belirten bir nas olmadığı sürece asıl olan temizliktir kaidesi gereği, kadının cinsel uzvundaki nemin necis olduğunu ilim ehlinden hiç kimse söylememiştir. Cima esnasında erkeğin menisi ile kadının menisi karışmaktadır. Şayet kadının menisi necis olsaydı Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem onun çitilenmesi ile yetinmez, yıkanmasını emrederdi.[138]

Altıncısı: İnsan Kusmuğu;

Bunun necis olduğuna dair sahih bir delil yoktur. Bazı hadisler varid olduysa da bunların hiçbirisi itibar edilecek derecede değildir, zayıftır.

Yedincisi: Cünübün ve Hayızlının Teri

Ebu Hureyre'den: Medine yollarından birinde, ben cünüb iken Rasulullah bana rastladı. Gizlendim, gidip yıkandım ve geldim. Rasulullah:

"Nerede kaldın? Ya Eba Hureyre?" dedi. Ben:

"Cünüb idim, temizlenmeden seninle beraber oturmayı doğru bulmadım." dedim. Rasulullah şöyle buyurdu:

"Subhanallah, müslüman necis olmaz."[139]

Sekizincisi: Akıcı kanı olmayan hayvanların ölüsü ve dirisi

Sinek, karınca, örümcek gibi hayvanların ölüsü de dirisi de temizdir. Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Sizden birinizin (yemek) kabına sinek düşecek olursa, onu iyice batırın. Zira onun bir kanadında hastalık, diğerinde şifa vardır. O, içerisinde hastalık olan kanadıyla korunur."[140]

---

[134] Buhari(1/52)
[135] Buhari(1/52) Darekutni(1/151)
[136] Abdurrazzak(1/125) Abdurrazzak el Emali(2/51) Elbani Sahiha(300) Tamamul Minneh(s.52)
[137] Nesai(171)
[138] bkz.:Fethul Bari(230. hadisin şerhi)
[139] Buhari, Gusl: 23(285) Müslim(371) Ebu Davud(231) Tirmizi(121) Ahmed b. Hanbel(2/235,382,471) Nesai(1/145) Beyhaki(1/189)
[140] Buhari, (Tıbb 58, Bed'ü'l-Halk 14) Ahmed(2/229,398,3/24,67) Darimi(2038) İbni Huzeyme(1/56) Beyhaki(1/252) Ebu Davud(3844) İbnu Mace(3504, 3505) Nesai(7/178).

NECASETLERİN GİDERİLMESİ

1- Necasetin Giderilmesinin Hükmü; farzdır. Necasetlerin giderilmesi ve Allah'ın giderilmesini istediği şeyleri gidermek farzdır. Allah Azze ve Celle'nin, Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem'in diliyle sakınılmasını emrettiği veya haram oluşu hususunda nas olan, yıkanılması veya mesh edilmesi emredilen her şey farzdır. Buna muhalefet eden isyan etmiş olur. Şüphesiz Allah'a ve Rasulüne itaat farzdır.

2- Necasetin Giderilmesinde Temel Kaide; necasetin giderilmesinde delile tabi olmak gerekir. Hakkında, rengi, kokusu ve tadı kalmayıncaya kadar yıkanması emredilen şeyin temizliği, o şekilde olur. Akıtma, serpme, kazıma, yere sürtme veya temiz yerde yürüme ile giderilmesi emredilen necasetin temizliği de bu şekilde olur.[141]

3- Necasetlerin Temizlenmesi; necasetlerin temizlenmesi hakkında varid olanlar aşağıda belirtilmiştir;

a) Gaita(Dışkı); istinca esnasında su, taş vb. ile giderilir. Allah Teala buyuruyor ki; "Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever."(Tevbe 108)

Ebu Süfyan radıyallahu anh anlatıyor: "Bana Ebu Eyyûb el-Ensâri, Câbir İbnu Abdillah, Enes İbnu Mâlik haber verdiler ki, Tevbe sûresinin 108. ayeti nazil olduğu vakit Rasulullah:

"Ey Ensar cemaati! Allah sizi temizlik hususunda övmektedir, (bu övgüye sebep olan) temizliğiniz nedir?" diye sordular. Onlar da:

"Biz namaz için abdest alırız, cünüplüğe karşı yıkanırız, su ile de istinca yaparız!" dediler. Aleyhissalâtu vesselâm: "Övgü işte bunun için! Buna devam edin!" buyurdular."[142]

Enes bin Mâlik (r.a.) anlatıyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem helâya girdiğinde ben yaşta bir çocukla birlikte, su dolu bir kap taşırdık. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem su ile taharetlenirdi."[143]

Âişe (r.a.) anlatıyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdular: "Sizden biriniz, def-i Hâcet gittiğinde, beraberinde üç tane taş götürsün ve onlarla temizlensin. Bu taşlar, temizlenmesi için ona kâfidir."[144]

Ebû Hureyre (r.a.)'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular ki: "Ben bir baba gibi sizlere her şey öğretirim. Herhangi biriniz helaya gittiği zaman önünü ve arkasını kıbleye dönmesin, sağ eliyle de taharetlenmesin." Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem üç defa taş ile taharetlenmeyi emreder; tezek ve çürümüş kemikle taharetlenmeyi nehyederdi.[145]

---

[141] Bkz.: Şevkani Seylul Cerrar(1/42) Sıddık Hasen Han Ravzatun Nediyye(s.29)
[142] Ahmed(3/422) İbni Huzeyme(83) Sahihu Süneni Ebu Davud(34) İbni Mace(357) el İrva(45)
[143] Buhari(150) Müslim(taharet 69) Darimi(1/173) Ebu Davud(43) Nesai(1/42) İbni Mace(332) İbni Huzeyme(84-87) Beyhaki(1/105)
[144] Darimi(17172) Ebu Davud(40) Nesai(1/41) Beyhaki(1/103) Ahmed(6/108) Ebu Yala(7/340) Darekutni(1/54) El-İrvâ (44) Sahihi Ebu Dâvud (30)
[145] Buhari(155) Nesai(1/40) Tirmizi(42) İbnu Mâce(313) (Müşkâtü'l-Mesâbih 347)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kemik ve tezekten nehyetmesi, bunlardan başka yaprak gibi şeyler ile istinca etmenin caiz oluşuna delildir. Kemik ve tezeğin nehyedilmesine illet olarak onların cinlerin yiyeceği olduğu da hadiste belirtilmiştir.[146]

Ayakkabıdaki dışkının temizliği ise toprak ile olur. Ebu Hüreyre'den bir rivayet şöyle: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Sizden biri, ayakkabısıyla bir pisliğe basarsa, bilesiniz, toprak onu temizler."[147]

b) Hayız Kanı; elbisedeki hayız kanı kaburga kemiğiyle kazınır ve sabun ile yıkanır. Sonra elbisenin diğer yerlerine su serpilir. Esmâ Bintu Ebi Bekr radıyallahu anhümâ anlatıyor: "Bir kadın Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a gelerek:

"(Ey Allah'ın Resülü!) Birimizin çamaşırına hayız kanı bulaşınca ne yapmalıdır?" diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Önce kazır, sonra parmak ucuyla bulaşan yeri yıkar, sonra da (kan görülmeyen yere) su çiler" buyurdu."[148]

c) Köpeğin yaladığı kap; Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Resülullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Bir kaba, köpek banmışsa, onun temizlenmesi, yedi kere su ile yıkanmasına bağlıdır, hatta bunların ilki toprakla olmalıdır."[149]

d) İdrar; genelde yıkanarak temizlenir. "Kız çocuğunun idrarı yıkanır" hadisi daha önce geçmişti. Süt emen, henüz yemek yemeye başlamamış olan erkek çocuğun idrarı üzerine su serpilmesi yeterlidir. İdrar değen toprağın temizliği, idrar isabet eden yerden toprak alınıp atılması ve oraya su dökülmesi şeklinde olur.

Enes radıyallahu anh anlatıyor: "Biz, Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm ile birlikte mescidde otururken bir bedevi çıkageldi. Durup mescidin içine akıtmaya başladı. Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın Ashab'ı kalkıp:

"Dur! dur!" diyerek (üzerine yürümeye) kalktılar ki Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm müdahale etti:

"Kestirmeyin, bırakın tamamlasın." Ashab müdahale etmedi, adam da ihtiyacını tamamladı. Sonra Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm, adamı yanına çağırdı ve:

"Bu mescidler, idrar ve pislik bırakma yeri değildir. Allah'ın zikredildiği yerlerdir. Buralarda namaz kılınır. Kur'an okunur" dedi. Sonra cemaatten birine bir kova su getirmesini emretti. Kova gelince sidiğin üzerine boşalttı."[150] Abdullah Bin Makıl r.a. rivayetinde; "Bevl ettiği yerden toprak alıp atın sonra oraya su dökün" buyrulmuştur.[151]

e) Elbise ve eteklerdeki necasetin izalesi; Abdurrahman b. Avf (r.a.)'ın çocuk doğuran cariyesinden rivâyete göre, şöyle demiştir: Ümmü Seleme (r.anha)'ya:

---

[146] Bkz.: Tirmizi(18) Tahavi(1/124) Nesai(1/37) el İrva(46)

[147] Ebu Davud(385,386) İbni Hibban(248) Hakim(1/166) Beyhaki(2/430) Sahihu Süneni Ebu Davud(371)

[148] Buhari, Hayz 9, Vudü 63; Müslim(291) Muvatta(1/60, 61) Ebu Dâvud(360, 361, 362) Tirmizi(138) Nesâi(1/155)

[149] Buhari, Vudü 33; Müslim(279) Muvatta(1/34) Ebu Davud(71,72,73) Tirmizi(91) Nesai(1/176, 177) İbni Mace(364) Ahmed(2/489) İbnul Carud(52)

[150] Buhari, Vudü 57, 58, Edeb 35; Müslim(284) Nesai(1/48)

[151] Ebu Davud(381) Neylül Evtar(1/54) el İsabe(3/142) Sahihu Ebu Davud(367)

“Ben eteğini uzatan ve pis yerlerde yürüyen biriyim eteğimin temizlenmesi nasıl olacaktır” diye sordum. Dedi ki:

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Pis yerden sonraki gelen temiz yerler o eteği temizler” buyurdular[152]

Abduleşhel oğullarından bir kadın; “Ey Allah’ın Rasulü! Bizim mescide giden pis kokulu bir yolumuz vardır. Yağmur yağdığında ne yapalım?” dedi. Buyurdu ki;

“Onu takip eden daha temiz bir yol yok mu?” “evet” dedi. Buyurdu ki;

“İşte bu yolda pislenen, öteki yolda temizlenir.”[153]

f) vedi; yıkamak suretiyle temizlenir.

g) mezi; yukarıda da geçtiği gibi, cinsel uzuv ve hayalar yıkanır. Elbisedeki izi üzerine de su serpilir.

h) meyte (leş) derisi; tabaklanmak suretiyle temizlenir.

ı) Yağ ve benzerlerine düşen fare; Meymune radıyallahu anha anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a yağa düşen fareden soruldu. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Onu ve etrafındaki kısmı atın, yağınızı yiyin buyurdu."[154]

Eğer yağda tat, renk, koku gibi necaset eserleri varsa bu kısımlar da atılır. Katı yağ ile sıvı yağ arasında fark yoktur.

i) Çok miktardaki suya necaset düşerse; su, içine necaset düşmesi sebebiyle bozulmamışsa temizdir. Necasetin kaynağı alınıp atılır. Kalan su temizdir. Su, necaset ile bozulmuşsa kuyunun suyu temiz oluncaya kadar çekilir.[155] Budaa kuyusu hakkındaki hadis daha önce geçmişti.

j) Az miktardaki su pislenmişse; suyu çoğaltılarak temizlenir. Ta ki necasetin renk, koku, tat gibi izleri kalmasın.

k) Necaset suda değişir ve izi kalmazsa su temizdir; bunun delili daha önce geçen Budaa kuyusu hadisidir. Ancak su, necaset ile bozulmuşsa onun kullanılması haramdır. Mesela suya alkol düşse ve o alkol suya dönüşse, tadından, renginden ve kokusundan da eser kalmamışsa, birisi o sudan içse, alkol içmiş olmaz ve ona had cezası uygulanmaz.

---

[152] Malik(taharet 16) Darimi(1/189) Ebu Davud(383) Tirmizi(143) İbni Mace(531) Elbani Sahihu Süneni Ebu Davud(369) Münziri Tahricus Sünen(1/226) sahihtir.
[153] Ebu Davud(384) İbni Mace(533) Münziri Tahricus Sünen(1/226) Elbani; sahih dedi.
[154] Buhari, Vudü 67, Zebâih 34; Muvatta(2/971,972) Ebu Dâvud(3841, 3843) Tirmizi(1799) Nesâi(7/178) Ahmed(6/329,335) Darimi(1/188)
[155] İbni Teymiye Fetava(21/38)

Yine kadının sütü suya akıtılsa ve eseri kalmayıncaya kadar suya dönüşse, bu sudan içen çocuk için rada (süt evlatlığı) sabit olmaz. İbni Teymiye der ki; “Necasetin yakılmasından çıkan duman ve necis suyun buharı temizdir.”[156]

4- Necasetin giderilmesinde su tayin edilmiş midir?; şüphesiz bütün necasetler su ve su gibi maddelerle giderilir. Zira bütün necasetler hayız kanı mesabesindedir. Su, temizlikte esastır. Eğer Kitap ve Sünnet ile başka bir usül (ayakkabıyı toprağa sürtmek, meniyi çitilemek ve izhir ile gidermek) kayıtlanmamışsa suyla temizlenir.[157]

HELA EDEPLERİ

1- İnsanlardan uzaklaşarak örtünmek; Mugire İbnu şu'be radıyallahu anh anlatıyor: "Rasullullah aleyhissalatü vesselâm kazayı hâcet yapacağı zaman uzağa giderdi."[158]

2- Yollara, gölgelere ve akarsulara defi hacet yapılmaz; Mu'âz radıyallahu anh'tan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Lânete sebep olan üç yere abdest bozmaktan kaçının: Su yollarına, işlek yollara ve gölgeliklere."[159]

3- Durgun suya ve banyo yapılan yere idrar yapılmaz; Abdullah İbnu Mugaffel radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Sizden kimse hamam yaptığı yere akıtmasın. Zirâ vesveselerin çoğu bu yüzden hâsıl olur."[160]

Câbir (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem durgun suya küçük abdest yapmayı yasakladı."[161]

4- Hastalık, soğuk gibi sebeplerle bir tasa işemek caizdir; Ümeyye binti Rukayka (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in ağaçtan yapılmış bir kabı vardı. Onun içine küçük abdestini yapar, karyolanın altına kordu.”[162]

5- **Yere iyice eğilmeden avret açılmaz**; İbn Ömer’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest bozmak istediğinde yere yaklaşmadan (çömelmeden) elbisesini toplamazdı.”[163]

6- Helaya girerken ve çıkarken okunacak dualar; Ali b. ebî Tâlib (r.a.)’den; Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Cinlerin gözleri ile Adem oğlunun görünmemesi gereken yerleri arasındaki perde, tuvalete girerken okudukları “Bismillah” sözüdür.”[164]**

Enes b. Malik’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem helaya girmek istediğinde,

اللهم إني أعوذُ بِك مِن الْخبثِ والْخبائِثِ

---

[156] Fetava(21/611)
[157] Neylul Evtar(1/48-49) Ravzatun Nediyye(s.33)
[158] Ebu Dâvud(1) Tirmizi(20) Nesâi(1/18, 19) İbni Mace(331) Darimi(1/169) Elbani Sahiha(1159).
[159] Ebu Dâvud(26) İbni Mace(328) Elbani; “hasen” dedi. El İrva(62) bkz; Feyzul Kadir(1/136)
[160] Ebu Dâvud(27) Tirmizi(21) Nesâi(1/34) İbnu Mâce(304) Bkz. el-Mişkât (353) Sahihu’l-Camiu’s-Sağîr ve Ziyâdetihi (6815,7597) sahihtir.
[161] Müslim(281) Buhari(239) Sahihu Süneni Nesai(34) İbnu Mâce(343-344)
[162] Ebu Davud(24) Sahihu Ebû Dâvud(19) Nesai(1/31) İbni Hibban(141) Sahihu Süneni Nesai(32) Mişkat(362)
[163] Ebu Davud(14) Sahihu Ebu Davud(11) Sahiha(1071) Tirmizi(Taharet: 10) Dârimi(Taharet:,7)
[164] Tirmizi(606) İbni Mace(267) Hafız Moğultay ve Elbani; “sahih” dediler; el İrva(50)

“Allah’ım, ben erkek ve dişi şeytanlardan sana sığınırım.” diye dua ederdi.[165]

Ebu Bürde dedi ki: Bana Aişe’nin rivayet ettiğine göre, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem heladan çıktığında: غُفْرانَكَ *“(Ey Allah’ım) Affını isterim.”* derdi[166]

7- Helada kıbleye ön ve arka dönülmez; Ebû Eyyub (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular ki: “Helaya çıktığınızda küçük ve büyük abdest bozmak için kıbleye ön ve arkanızı dönmeyin; doğuya veya batıya dönün.”[167]

Râfi bin İshak anlatıyor: Mısır’da bulunduğu sırada Ebû Eyyûb el-Ensarî’nin şöyle dediğini işittim: “Şam’a geldiğimizde kıbleye doğru yapılmış tuvaletlerle karşılaştık. Elden geldiğince başka tarafa dönmeye çalışıyor ve Allah’tan bağışlanma diliyorduk. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem herhangi biriniz büyük veya küçük abdestini yaparken önünü ve arkasını kıbleye dönmesin” buyurmuştu. Vallahi ben bu helâlarda nasıl hareket edeceğimi bilemiyorum.”[168]

İbni Ömer r.a.’dan ve Mervan el Asfar’dan bina içinde kıbleye dönmenin caiz olduğuna dair rivayetler fiilî sünneti ifade etmektedir. Kavli sünnet ile fiilî sünnet çelişirse kavlî sünnet tercih edilir. Mervan el Asfar’ın rivayeti ise İbni Ömer r.a.’dan mevkuftur. Mevkuf hadis (sahabe sözü) merfu hadisin hükmünü değiştirmez. Hulasa; ister bina içinde olsun, ister açık alanda olsun kıbleye dönerek kazayı hacet yapmak caiz değildir.

8- Elbiseye ve bedene idrar sıçramasından sakınmak; İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem iki mezarın yanına geldi ve: “Şu mezardakilerin ikisine de azab edilmektedir. Kendilerine yapılan azâb herhangi bir büyük günah işledikleri için değil. Şu mezarda yatan, küçük abdest yaparken bevlden sakınmazdı. Öteki mezardaki ise koğuculuk yapardı” dedi. Sonra, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yaş bir hurma dalı istedi. Getirilen hurma dalını ikiye ayırdı. Birini bir mezarın, diğerini de diğer mezarın üzerine dikti. Daha sonra buyurdular ki: “Umulur ki, bunlar yaş olarak kaldığı müddetçe azapları hafifler.”[169]

9- Sağ el ile istinca yapılmaz; Ebû Katâde(r.a.) anlatıyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular ki: “Sizden biri bir şey içtiğinde, kabın içine üflemesin. Helaya gittiğinde, zekerine sağ eliyle dokunmasın, sağ eliyle de silinmesin.”[170]

10- Su ile istinca; Enes bin Mâlik (r.a.) anlatıyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem helâya girdiğinde ben yaşta bir çocukla birlikte, su dolu bir kab taşırdık. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem su ile taharetlenirdi.[171]

11- Taş ile istinca edilirken en az üç taş kullanmak; Hz. Selmân radıyallahu anh'ın anlattığına göre, müşrikler kendisine: "Sizin arkadaşınızın (Aleyhissalâtu vesselâm) sizlere helâda abdest bozmayı bile öğrettiğini görüyoruz" demişlerdir. O da onlara Şöyle cevap vermiştir:

---

[165] Buhari(142) Müslim(375); Ebu Davud(4) Tirmizi(Taharet: 5) Nesai(Taharet: 19) İbn Mace(298)
[166] Ebu Davud(30) Tirmizi(7) İbn Mace(300) Dârimi1/174) Ahmed(6/155) Buhari Edebul Müfred(694) Nesai Amelül Yevme(79) İbni Huzeyme(90) İbnul Carud(s.30) Hakim(1/158) sahihtir.
[167] Buhari(144) Müslim(taharet 59) Tirmizi(8) Nesai(1/22) Ebu Davud(9) İbni Mace(318)
[168] Muvatta(kıble 1) Nesai(1/22) İbnu Mâce(318)
[169] Buhari(216) Müslim(262) Nesai(31) İbnu Mâce(347) İrva el-Ğalîl (178 ve 283).
[170] Buhari(153) Müslim(267) Darimi(1/172) Ebu Davud(31) Tirmizi(15) Nesai(1/43) İbni Mace(310)
[171] Buhari(150) Müslim(taharet 69) Darimi(1/173) Ebu Davud(43) Nesai(1/42) İbni Mace(332) İbni Huzeyme(84-87) Beyhaki(1/105)

"Evet, doğrudur. Rasulümüz aleyhissalâtu vesselâm, bizi sağ elimizle istinca yapmaktan nehyetti, büyük veya küçük abdest bozarken, kıbleye yönelmekten de nehyetti. Abdest bozduktan sonra istinca ederken kurumuş hayvan mayısını veya kemiği kullanmamızı da nehyetti ve dedi ki: "Sizden kimse, üç taştan daha azı ile istinca etmesin."[172]

12- Tezek ve Kemik ile istinca edilmez; Ebû Hureyre (r.a.)'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular ki: "Ben bir baba gibi sizlere her şey öğretirim. Herhangi biriniz helaya gittiği zaman önünü ve arkasını kıbleye dönmesin, sağ eliyle de taharetlenmesin." Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem üç defa taş ile taharetlenmeyi emreder; tezek ve çürümüş kemikle taharetlenmeyi nehyederdi.[173]

13- Defi hacet esnasında selam alınmaz; Abdullah bin Ömer (r.a.) anlatıyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem küçük abdest yaparken birisi yanından geçti ve selam verdi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem selamını almadı.[174]

14- İstincadan sonra elin yere sürülerek silinmesi; Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest almaya niyetlendi. İstincadan sonra ellerini toprakla ovdu.[175]

15- Defi hacet esnasında iki kişi avretleri açık olarak konuşamaz: Ebu Said r.a. rivayet ediyor; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Defi hacet yapmak üzere avretlerini açmış iki kişi bu halde konuşurlarsa, Allah buna öfkelenir."[176]

İDRARI AYAKTA YAPMAK CAİZ MİDİR?

Aişe (r.a.) anlatıyor: Kim size, Rasûlullah'ın ayakta küçük abdest yaptığını söylerse ona inanmayın. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem çökmeden küçük abdestini yapmazdı.[177] Aişe r.a. ancak kendi gördüğünü söylemiştir. Lakin diğer bir rivayet şöyle;

Huzeyfe (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir kavmin küllüğüne geldi ve orada ayakta küçük abdest yaptı[178]

Ayakta işemekten yasaklayan sahih bir rivayet yoktur. Ömer, Ali, Zeyd Bin Sabit r.a. ve başkalarının da ayakta bevlettiği sabit olmuştur. Eğer sıçrantılardan emin olunursa ayakta bevletmek kerahatsiz olarak caizdir.[179]

Nâfi rahimehullah anlatıyor: "İbnu Ömer radıyallahu anh'ı ayakta bevlederken gördüm."[180]

Ömer r.a. önce; "Müslüman olduğumdan beri ayakta abdest bozmadım"[181] demiş, muhtemelen bunda sakınca olmadığına dair rivayet kendisine ulaşınca ayakta bevl etmiştir; Zeyd r.a.'den; Ömer r.a.'ı ayakta bevl ederken gördüm.[182]

---

[172] Müslim(262); Tirmizi(16) Ebu Dâvud(7) Nesâi(1/38, 39, 43).
[173] Buhari(155) Nesai(1/40) Tirmizi(42) İbnu Mâce(313)(Mişkâtü'l-Mesâbih 347).
[174] Müslim(263) Nesai(36)
[175] Ebu Davud(45) Darimi(1/173) Nesai(1/45) İbni Mace(358) Tahavi(1/124) İbni Hibban(138) hasendir; Sahihu Nesai(49)
[176] Ahmed(3/36) Ebu Davud(15) İbni Mace(342) Benzerini İbnus Seken Cabir r.a.'den rivayet edip sahih olduğunu belirtti. Bkz.: Ravzatun Nediyye(s.34)
[177] Nesai(1/26) İbnu Mâce (308) Tirmizi(12) Silsiletü'l-Ehadîs Sahîha(201).
[178] Buhari(226) Müslim(273) Darimi(1/170) Ebu Davud(23) Tirmizi(13) Nesai(1/24) İbni Mace(305)
[179] Fethul Bari(1/330)
[180] Muvatta, Tahâret 112, (1/65).

ABDEST

ABDESTİN FAZİLETLERİ

Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki:

"Allah'ın hataları silmeye ve dereceleri yükseltmeye vesile kıldığı şeyleri size söylemeyeyim mi?"

"Evet ey Allah'ın Rasulü, söyleyin!" dediler. Bunun üzerine saydı:

"Zahmetine rağmen abdesti tam almak. Mescide çok adım atmak. (Bir namazdan sonra diğer) Namazı beklemek. İşte bu ribâttır, işte bu ribâttır. İşte bu ribâttır."[183]

Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Mü'min -veya müslüman- bir kul abdest aldı mı yüzünü yıkayınca, gözüyle bakarak işlediği bütün günahlar su ile -veya suyun son damlasıyla- yüzünden dökülür iner, ellerini yıkayınca elleriyle işlediği hatalar su ile birlikte -veya suyun son damlasıyla- ellerinden dökülür iner. Ayaklarını yıkayınca da ayaklarıyla giderek işlediği bütün günahları su ile -veya suyun son damlasıyla- dökülür iner. (Öyle ki abdest tamamlanınca) günahlarından arınmış olarak tertemiz çıkar."[184]

ABDESTSİZ NAMAZ MAKBUL DEĞİLDİR

Allah Azze ve Celle buyurur; "*Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp oldunuz ise, boy abdesti alın. Hasta, yahut yolculuk halinde bulunursanız, yahut biriniz tuvaletten gelirse, yahut da kadınlara dokunmuşsanız (cinsî birleşme yapmışsanız) ve bu hallerde su bulamamışsanız temiz toprakla teyemmüm edin de yüzünüzü ve (dirseklere kadar) ellerinizi onunla meshedin. Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez; fakat sizi tertemiz kılmak ve size (ihsan ettiği) nimetini tamamlamak ister; umulur ki şükredersiniz.*"(Maide 6)

Enes radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselâm'ı şöyle derken işittim: "Allah, temizlik olmadan namazı, çalınan maldan da sadakayı kabul etmez."[185]

ABDESTİN FARZLARI

1- Niyet; Ömer bin el-Hattab(r.a.) anlatıyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular ki: "Ameller ancak niyetlere göredir. Ve kişi için ancak niyet ettiği şey vardır."[186]

2- Besmele; Ebu Hureyre'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: *"Abdesti olmayanın namazı, abdeste başlarken besmele çekmeyen kimsenin de abdesti yoktur."*[187]

---

[181] Tirmizi(12)
[182] İbni Ebi Şeybe sahih isnad ile rivayet eder. Bezzar(244) Mecmauz Zevaid(1/296)
[183] Müslim(251) Muvatta(1/161) Tirmizi(52) Nesâi, Tahâret 106
[184] Müslim(244) Muvatta(1/32) Tirmizi(2) Darimi(1/183) Beyhaki(1/81)
[185] Müslim(224) Buhari(135)
[186] Buhari(1) Müslim(1907)

3- Birer defa mazmaza, istinşak ve istinsar; Lakit b. Sabre'den: "...Ben: "Ya Rasulallah, bana abdestten bahset." dedim. *"Abdesti güzelce al, parmakların arasına suyu eriştir. Oruçlu değilken burnuna suyu çokça çek."* buyurdu[188]

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Sizden biri abdest aldığında burnuna su çeksin (istinşak), sonra da sümkürsün.(istinsar)"[189]

4- Yüzü bir defa yıkamak; Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın..*"(Maide 6)

5- Sakalı ovalamak; Enes b. Malik'den: Rasulullah abdest alırken bir avuç su alır, o suyu çenesinin altına vererek sakallarının arasına akıtır ve: *"İşte aziz ve celil Rabbim bana böyle emretti."* buyururdu.[190]

6- Dirseklere kadar elleri bir defa yıkamak; Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın..*" (Maide,6)

7- Başı bir defa tamamen mesh etmek; (Maide suresi 6. ayet.)

8- Kulakları bir defa mesh etmek; Hadisi şerifte; "Kulaklar başın meshine dahildir" buyrulmuştur.[191]

9- Topuklara kadar ayakları bir defa yıkamak; (Maide suresi 6. ayet.)

10- El ve ayak parmaklarını hilallemek; İbn Abbâs (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular ki: "Abdest aldığında el ve ayak parmaklarının arasını hilalle"[192]

11- Abdestte azalar kurumadan peş peşe yıkamak; Enes b. Malik'den: Bir adam abdest almış, ayağı üzerinde tırnak kadar bir yeri bırakmış olduğu halde Rasulullah'a geldi. Rasulullah da ona:

"Dön, abdestini güzelce al." buyurdu[193]

12- Sağdan başlamak; Hadisi Şerifte buyrulur ki; "Giyindiğiniz ve abdest aldığınız zaman sağdan başlayın."[194]

13- Saçı ve sakalı sık olanın bunları ovalaması; sık saç ve sakal suyun ulaşmasına mani olur. Vacibin ancak kendisiyle tamamlandığı şey de vaciptir.

---

[187] Tirmizi(20) İbn Mace(Taharet: 41) Darimi(Vüdu: 25) Ahmed(2/418,3/41,4/70,5/38,6/382) Sahihu Ebu Davud(92) el İrva(81) sahihtir.

[188] Sahihu Süneni Ebu Davud(131) Tirmizi(Savm: 69) Nesai(Taharet: 91) İbn Mace(Taharet: 54) Darimi(Vüdu: 34) Ahmed(4/211)

[189] Buhari(161) Müslim(237)

[190] Sahihu Süneni Ebu Davud(132) Beyhaki(54) Mişkat(408) sahih.

[191] Ebu Davud(134) Tirmizi(39) İbni Mace(447) sahihtir. Bkz.: Elbani Sahiha(36)

[192] Tirmizi(39) İbn Mâce(447) Nesâî(Tahara: 93) sahihtir; Elbani Sahiha(1306)

[193] Müslim(243) Sahihu Süneni Ebu Davud(161) İbni Huzeyme(164) Beyhaki(1/70) el İrva(86)

[194] Sahihu Süneni Ebu Davud(3458) Mişkat(401) Sahihu İbni Mace(323)

ABDESTİN SÜNNETLERİ

1- Misvak kullanmak; Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Resülullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Eğer ümmetim üzerine zahmet vermeyecek olsaydım, her namazda misvak kullanmalarını emrederdim."[195]

2- Abdestin başında elleri yıkamak; Abdullah Bin Zeyd r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest alırken eline tastan su alır ve elini üç defa yıkardı."[196]

3- Azaları üçer defa yıkamak; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem abdestte azalarını birer kere, ikişer kere ve üçer kere yıkamıştır.[197]

4- Abdestten sonra dua; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Sizden kim abdestini alır ve bunu en güzel şekilde yapar, sonra da: "Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve Resûlühü. (Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed Allah'ın kulu ve Resûlüdür)" derse, kendisine cennetin sekiz kapısı da açılır; hangisinden isterse oradan cennete girer."[198]

5- Abdestten sonra iki rekat namaz kılmak; Büreyde radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki:

"Ey Bilal! Ne ile benden önce cennete girdin? Her ne zaman cennete girdiysem, her seferinde önümde senin hışırtını işittim. Dün gece de cennete girmiştim, önümde (yine) senin hışırtını duydum... Bunun üzerine Bilal:

"Ya Rasulullah! Her ezan okuyuşumda iki rek'at namaz kıldım. Her ne zaman hades vaki oldu ise derhal abdest tazeledim ve Allah'a iki rek'at namaz kılmayı üzerimde borç gördüm" dedi. Bilal'in bu açıklaması üzerine Aleyhissalatu vesselam:

"İşte bu iki şey sebebiyle (cennete girmede benden evvel davranmış olmalısın)" buyurdular."[199]

ABDEST ALMANIN MUSTEHAB OLDUĞU HALLER

1- Allah Azze ve Celle'yi zikretmek; Muhacir bin Kunfuz (r.a.) anlatıyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem küçük abdest yaparken selam verdim. Abdest alıncaya kadar selâmıma karşılık vermedi. Abdesti aldıktan sonra selâmımı aldı[200]

2- Her namaz için ayrıca abdest almak; Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Şayet ümmetime zahmet vermeyecek olsaydım her namaz için abdest almalarını ve her abdest için misvak kullanmalarını emrederdim."[201]

3- Her abdest bozulmasından sonra; Büreyde radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki:

---

[195] Buhari, Cum'a 8, Temenni 9; Müslim(252) Muvatta(1/66) Ebu Davud(46) Tirmizi(22) Nesâi(1/12) İbni Huzeyme(140) Ahmed(2/245) Beyhaki(37)
[196] Buhari(186) Müslim(235)
[197] bkz.: Buhari(159) Müslim(226) Sahihu Nesai(79) Sahihu İbni Mace(334)
[198] Müslim(234) Darimi(1/182) Ebu Davud(169) Nesai(1/95) Tirmizi(55)
[199] Buhari(1149) Müslim(2458) Tirmizi(3690)
[200] Sahihu Nesai(37) İbnu Mâce(350) Elbani Es-Sahîha (834)sahihtir.
[201] sahihtir. Bkz.: Elbani Sahihut Tergib(193)

"Ey Bilal! Ne ile benden önce cennete girdin? Her ne zaman cennete girdiysem, her seferinde önümde senin hışırtını işittim. Dün gece de cennete girmiştim, önümde (yine) senin hışırtını duydum... Bunun üzerine Bilal:

"Ya Rasulullah! Her ezan okuyuşumda iki rek'at namaz kıldım. Her ne zaman hades vaki oldu ise derhal abdest tazeledim ve Allah'a iki rek'at namaz kılmayı üzerimde borç gördüm" dedi. Bilal'in bu açıklaması üzerine Aleyhissalatu vesselam:

"İşte bu iki şey sebebiyle (cennete girmede benden evvel davranmış olmalısın)" buyurdular."[202]

4- Cenaze taşımaktan dolayı; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Kim ölü yıkarsa gusletsin, kim cenaze taşırsa abdest alsın."[203]

5- Cünüp kişi gusletmeden uyumak isterse; Aişe'nin (r.ah.) anlattığına göre: Allah Resulü (a.s.) cünüp iken uyumak istediği vakit, yatmadan önce namaz abdesti gibi abdest alırdı.[204]

6- Cünüp kimse yemek yemek isterse; Aişe r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem cünüp olduğu zaman yemek veya uyumak istediği zaman namaz abdestiyle abdest alırdı "[205]

7- İkinci kez cima için; Ebu Said el-Hudri'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: *"Sizden biri hanımına yaklaştığında tekrar etmeyi isterse ikisi arasında (sadece) abdest alsın."*[206]

8- Kusmaktan dolayı; Ebu'd-Derdâ radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm (bir keresinde) kustu ve abdest aldı." Ma'dân der ki

"Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın âzadlısı Sevban radıyallahu anh'a Şam câmiinde rastladım. Bu meseleyi ona hatırlattım ve ondan (mahiyetini) sordum. Şu cevabı verdi: "Doğru söylemiş, o zaman abdest suyunu da Rasulullah (aleyhissalatu vesselam)'ın kendilerine ben dökmüştüm."[207]

9- Ateşin dokunduğu şey yemekten dolayı; Ebu Hüreyre radıyallahu anh)'den "ben Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın "Ateşte pişen şeyler yiyince abdest alın" dediğini işittim."[208]

Cabir'den: Rasulullah'ın iki işinden sonuncusu, ateşin değiştirdiği (pişirdiği) şeyden dolayı abdest almamasıdır[209]

---

[202] Buhari(1149) Müslim(2458) Tirmizi(3690).
[203] Elbani Temamul Minneh(s.112) el İrva(144)
[204] Buhari(286) Müslim(305) Nesai(Taharet: 162, 165) İbn Mace(Taharet: 99) Muvatta(Taharet: 78) Ahmed(6/26,85,91,102,103,119,143,191,192,200,260,279)
[205] Müslim(305)
[206] Müslim(308) Sahihu Ebu Davud(204) Tirmizi(107) İbn Mace(Taharet: 100)
[207] Ebu Dâvud(2381) Tirmizi(87) Sahihut Tirmizi(76)
[208] Müslim(352) Nesâi(1/105,106) Tirmizi(79) Ebu Dâvud(194)
[209] Buhari(Et'ıme: 53) Müslim(Hayz: 90) Muvatta(Taharet: 22(1/27) Sahihu Ebu Davud(177) Ahmed(1/264, 2/265, 3/264, 275, 4/28, 5/184, 6/89) İbn Mace(Taharet: 65) Tirmizi(80) Ebu Dâvud(191,192) Nesâi(1/108)

10- Uyumadan önce; Berâ b. Âzib (r.a.)'den rivâyete göre, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "yatacağında namaz abdesti gibi abdest al, sonra sağ tarafına uzanıp şöyle de;

"Allah'ım irademi sana teslim ettim yönümü sana çevirdim senden korkup seni isteyerek işlerimi sana bıraktım sırtımı sana dayadım senden kaçıp kurtulmak ancak sana dönmekle mümkündür. İndirdiğin kitaba ve gönderdiğin peygambere iman ettim." bunları söylediğin gece ölürsen fıtrat üzere tertemiz ölürsün, sabaha çıkarsan hayır kazanmış olarak sabahlamış olursun; Berâ diyor ki:

"Ben gönderdiğin Rasûle dedim…" Bunun üzerine Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem göğsüme vurdu ve; "Gönderdiğin peygambere" de buyurdu[210]

MUSHAFA DOKUNMAK İÇİN ABDEST GEREKİR Mİ?

Kur'an'a dokunmadan abdestsiz olarak okumak ittifakla caizdir. İbni Abbas, Şa'bî, Dahhak, Zeyd Bin Ali, el-Müeyyed Billah, Davud Zahiri ve başka alimler abdestsiz olarak Kur'ana dokunmanın caiz olduğunu söylemişlerdir.[211]

Abdestsiz olarak dokunulamayacağını söyleyenler şu hadisi delil getirirler; Amr Bin Hazm r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Kur'an'a ancak temiz olan kimse dokunabilir."[212]

Ancak bu hadiste geçen "Tahir=temiz" kelimesi, cünüp olmayan[213], abdestli olan[214], bedeninde necaset olmayan ve mü'min[215] arasında müşterek bir tabirdir. Bu sebeple abdestsiz olarak Kur'ana dokunulmayacağına dair bir delil yoktur.

Cünüp olarak Kur'an'a dokunulmayacağını söyleyenler de; **"*Ona ancak temiz olanlardan başkası dokunamaz*"**(Vakıa 79) ayetini delil getirirler. Lakin bu ayetteki "ona" zamiri Levhi Mahfuza döner ve temiz olanlar ile kastedilen de meleklerdir. Cünüp olan mümin ise Ebu Hureyre r.a. hadisinde de geçtiği gibi, necis değil, temizdir. Mü'min ister cünüp veya hayızlı, ister abdestsiz olsun temizdir. Ona ne hakiki anlamda ne de mecazi anlamda "necis" denilemez. Kaldı ki Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in, Hirakl'e gönderdiği mektupta tam bir ayet yazılı idi. Allah Rasulü müşriğin bile üzerinde tam bir ayetin yazılı olduğu kağıda dokunmasında önceleri bir sakınca görmemiştir. Allah'u a'lem yukarıdaki Amr Bin Hazm hadisinde "temiz olmayan" ibaresi ile kafirler kastedilmekte olup, onların mushafa dokunmaları yasaklanmış, düşman topraklarına Mushaf ile sefer edilmesini yasaklayan hadis de[216], necis olmakla vasfedilen müşriklerin eline geçmesi endişesi ile açıklanmıştır.

Netice olarak diyebiliriz ki; şeriat abdestsizin ve cünüp olanın mushafa dokunmasını, Kur'an okumasını yasaklamamıştır. Lakin en faziletlisi abdestli iken okumaktır. Zira Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kendisine verilen selamı teyemmüm ettikten sonra almıştır.

---

[210] Buhâri, Daavât 7, 9; Tevhid 34; Müslim(2710) Tirmizi(3391) Ebu Dâvud(5046, 5047, 5048).
[211] İbni Ebi Şeybe(1/98) Abdurrazzak(1/340)
[212] Darekutni(1/121) Beyhaki(1/87) el İrva(122) Busayri İthaf(726) Metalibul Aliye(91) sahihtir.
[213] Bu anlamda olmasının delili; "eğer cünüp iseniz temizlenin"(Maide 6) ayetidir.
[214] Bu anlamda oluşunun delili de; Mugire r.a.'ın Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in mestlerini çıkarmaya davranması üzerine; "Onları bırak, zira ben onları temiz (abdestli) iken giydim buyurmasıdır.
[215] Bu anlamda olmasının delili; "Müşrikler ancak bir necistir."(Tevbe 28) ayeti ile "Mümin necis olmaz" hadisidir.
[216] Buhârî, Cihâd 129 Müslim, İmâre 92-94 Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cihâd 81; İbni Mâce, Cihâd 45.

ABDESTİ BOZAN ŞEYLER

1**- Önden ve Arkadan çıkan (idrar, mezi, meni, gaita ve yel gibi) şeyler**; Saffan İbnu Assâl (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) yolcu olduğumuz zaman, bize mestlerimizi üç gün üç gece, cenâbet hali dışında küçük ve büyük abdest bozma, ve uyku sebebiyle çıkarmamamızı emrederdi."[217]

Ebu Hureyre'nin (r.a.) naklettiğine göre: Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Herhangi birinizden hades (yel) vaki olursa, abdest almadıkça kılacağı namazı kabul edilmez" buyurdu.[218]

Ali r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Meziden dolayı abdest, meniden dolayı gusül gerekir"[219]

2- Şuur kaybı (uyku, bayılmak, delirmek); Ali r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Gözler dübürün bağıdır. Kim uyursa abdest alsın."[220]

3- Cinsel uzva arada bir örtü olmadan şehvetle dokunmak; Büsre Bintü Saffan (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Zekerine değen abdest almadıkça namaz kılmasın."[221]

Talk İbnu Ali (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın yanına geldik. (Biz huzurlarında iken) bir adam geldi. Sanki o bir bedevi idi.

"Ey Allah'ın Resulü! dedi, kişi abdest aldıktan sonra zekerine değerse ne gerekir (abdesti bozulur mu, bozulmaz mı?)" Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) şu cevabı verdi:

"O, kendisinden bir parça değil midir?"[222]

Ebu Hureyre r.a.'den;Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Birinizin eli arada bir örtü olmadan cinsel uzvuna dokunursa abdest alsın."[223]

4- Deve eti yemek; Câbir İbnu Semure (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir adam Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a gelerek:

"Koyun eti sebebiyle abdest alayım mı?" diye sordu. "Dilersen abdest al, dilemezsen alma!" diye cevap verdi. Adam bunun üzerine:

"Deve eti sebebiyle abdest alayım mı?" diye sordu. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bu sefer: "Evet, deve eti sebebiyle abdest al!" cevabını verdi. Adam tekrar:

"Koyun ağıllarında namaz kılayım mı?" diye bir başka sual sordu: "Evet!" cevabını aldı. Tekrar sordu:

---

[217] Tirmizi(96,3529, 3530) Nesâi(1/83, 84) İbnu Mâce(554) İbni Huzeyme(193) İbni Hibban(180) Darekutni(1/197) Beyhaki81/276) sahih.
[218] Buhari(6954) Müslim(225)
[219] Tirmizi(114) Sahihu Süneni Tirmizi(99) Mişkat(311)
[220] Sahihu Süneni Ebu Davud(198) İbn Mace(Taharet: 62) Darimi(Vudu: 48) Ahmed(4/97)
[221] Tirmizi(82, 83, 84) Darimi(1/184) Muvatta(1/42) Ebu Dâvud(181) Nesâi(1/216) el İrva(116) sahihtir.
[222] Ebu Dâvud(182, 183) Tirmizi(85) Nesâi(1/101) Elbani Sahihu Süneni Ebu Davud(167)
[223] İbni Hibban sahih senetle rivayet etti. Bkz.: Elbani Sahiha(1235)

"Pekala, deve ağıllarında namaz kılayım mı?" "Hayır!" buyurdu."[224]

Şah Veliyullah Dehlevi der ki; “Daha önceki ümmetlere deve eti haram iken bu ümmete helal kılınmıştır. Şükür ifadesi olarak deve eti yedikten sonra abdest almak farz kılınmış olabilir. Allahu A’lem.”

ABDESTİ BOZMAYAN ŞEYLER

1- **Arada örtü varken cinsel uzva dokunmak**; yukarıda geçti.

2- **Kadına dokunmak**; Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kadınlarından birini öptü, sonra dönüp namaza gitti, abdest tazelemedi. Urve rahimehullah der ki: "Kendisine: "Bu, sizden başka bir hanımı olmamalı!" dedim, Hz. Aişe gülmekle cevap verdi."[225]

3- **Yara, hacamat gibi sebeplerle vücuttan kan çıkması**; necasetler bölümünde ilgili rivayetleri kaydetmiştik oraya bakınız. Ayrıca Ebu Hureyre r.a. der ki; “Abdest ancak hadesten (önden ve arkadan çıkanlardan) dolayı gerekir.”[226]

4- **Az yada çok kusmak**; bunun abdesti bozduğuna dair sahih bir delil yoktur. Yukarıda geçen Ebud Derda r.a. hadisi ise fiilî sünneti ifade etmektedir. Bu da bunun müstehap olduğunu gösterir. Zira fiilî sünnet vücup ifade etmez.

5- **Abdestin bozulduğundan şüpheye düşmek**; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Sizden biri, karnında bir şeyler hissetse ve fiilen çıkıp çıkmadığı hususunda tereddüd içinde kalsa, bir ses işitmedikçe veya bir koku duymadıkça mescidden çıkmasın."[227]

ABDEST İLE İLGİLİ MESELELER

1- Sağ el ile mazmaza; Humrân Mevlâ Osman anlatıyor: "Hz. Osman radıyallahu anh su istemişti. (Getirdim. Aldı ve) üç kere ellerine dökerek yıkadı. Sonra sağ elini kaba sokup mazmaza ve istinşakta bulundu (ağzına ve burnuna su alıp yıkadı). Sonra üç kere yüzünü, arkasından da dirseklerine kadar üç kere ellerini yıkadı. Sonra başına meshetti, sonra da topuklarına kadar ayaklarını üçer sefer yıkadı ve:

"Ben Resülullah aleyhissalâtu vesselâm'ı, şu abdestim gibi abdest alırken gördüm. Abdesti bitince de şöyle demişti:

"Kim şu abdestim gibi abdest alır, arkasından iki rek'at namaz kılar ve namazda kendi kendine (dünyevi bir şey) konuşmazsa geçmiş günahları affedilir."[228]

2- Sol ile sümkürmek; Ali bin Ebî Tâlib anlatıyor: Kendisi abdest almak için su istedi. Sonra abdest almaya başlayarak, ağzına su verdi, burnuna su verdi ve sol eliyle üç defa sümkürdü. Sonra şöyle dedi: İşte bu, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’ın aldığı abdesttir.”[229]

---

[224] Müslim(360).
[225] Ebu Dâvud(178, 179,180) Tirmizi(86) Nesâi(1/104) İbnu Mâce(502) Sahihu Ebu Davud(164,165)
[226] Buhari(1/52)
[227] Müslim(362) Tirmizi(74, 75) Ebu Dâvud(177).
[228] Buhari(159) Müslim(226) Ebu Dâvud(106) Nesâi(1/68).
[229] Sahihu Süneni Nesai(89) el İrva(91)

3- Tek avuçtan mazmaza ve istinşak; Abdu Hayr anlatıyor: "Hz. Ali radıyallahu anh bize geldi ve namaz kıldı. (Namazdan sonra abdest) suyu istedi.

"Suyu ne yapacak, namazı kıldı ya! Herhalde bize öğretmek istiyor!" dedik. İçinde su olan bir kapla bir leğen getirildi. Kaptan sağ eline su döktü: Üç defa ellerini yıkadı. Sonra üç kere mazmaza ve istinşakta bulundu. Mazmaza ve istinşakı su aldığı eliyle yaptı. Sonra üç kere yüzünü yıkadı, sağ elini üç kere yıkadı, üç kere sol elini yıkadı. Sonra elini kaba batırdı, bir kere başını meshetti. Sonra üç kere sağ ayağını yıkadı, üç kere sol ayağını yıkadı. Sonra: "Resülullah aleyhissalâtu vesselâm'ın abdestini bilmek kimin hoşuna giderse, işte o böyledir!" dedi."[230]

4- Oruçlu olunmadığı zaman mazmaza ve istinşakta mübalağa; Lakit b. Sabre'den: "...Ben: "Ya Rasulallah, bana abdestten bahset." dedim. *"Abdesti güzelce al, parmakların arasına suyu eriştir. Oruçlu değilken burnuna suyu çokça çek."* buyurdu[231]

5- Başın tamamını mesh etmek vaciptir; Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın.." (Maide,6)

Abdullah İbnu Zeyd İbni Asım İbni'l-Ensâri radıyallahu anh'ın anlattığına göre, kendisine:

"Bizim için, Resülullah aleyhissalâtu vesselâm'ın abdestiyle bir abdest al (da görelim)!" diye talepte bulunuldu. O, hemen bir kap (su) isteyip, önceki hadiste anlatılan şekilde abdest aldı. Abdest alışını anlatan rivâyette şu farklı açıklama var:

"Başını meshettikte ellerini (saçları üstünde) ileri ve geri doğru yürüttü. (şöyle ki: Mesh ameliyesine başın ön kısmından başladı ellerini enseye doğru götürdü. Sonra, başladığı yere kadar geri getirdi. Sonra ayaklarını yıkadı."[232]

İbnül Müseyyeb r.a. dedi ki; "Başı mesh konusunda kadın da erkek gibidir."[233]

6- Baş kaç kere mesh edilir?; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in başını bir kere, iki kere ve üç kere meshettiği sahih olarak rivayet edilmiştir.[234]

7- Sarık üzerine mesh edilebilir; Bilal (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) mestleri ve sarığı üzerine meshetti."[235]

Sevban'dan: Rasulullah (bir defa gece baskını için) Seriyye (askeri birlik) göndermişti. (Şiddetli bir) soğuğa tutuldular, Rasulullah'ın yanına döndükleri zaman onlara sarıklarının ve ayakkabılarının üzerlerine meshetmelerini emretti.[236]

---

[230] Ebu Dâvud(111) Tirmizi(48) Nesâi(1/68) Sahihu Süneni Ebu Davud(104) Darimi(1/178) İbni Huzeyme(147)
[231] Sahihu Süneni Ebu Davud(131) Tirmizi(38) Nesai(Taharet: 91) İbn Mace(448) Darimi(Vüdu: 34) Ahmed(4/211) İbni Huzeyme(170)
[232] Buhari(185) Müslim(235, 236) Muvatta(1/18) Ebu Dâvud(118,119,120) Tirmizi(35,47) Nesai(1/71,72) Darimi(1/177) İbni Huzeyme(155)
[233] Buhari bunu muallak olarak rivayet etmiş, İbni Ebi Ebi Şeybe ise muttasıl isnadıyla nakletmiştir.
[234] Bkz.:Sahihu Süneni Ebu Davud(95,98,117) Temamul Minneh(s.91)
[235] Müslim(275) İbni Ebi Şeybe(1/34)
[236] Ebu Davud(146) Elbani(Sahihu Süneni Ebu Davud(133)

Sarık üzerine mesh etmede abdestli olarak sarmış olmak şart olmadığı gibi belirli bir süre ve mesafe ile de sınırlandırılamaz. Zira bu konuda delil yoktur. Sahabelerin cumhuru sarık üzerine mesh etmeyi caiz görmüşlerdir.

8- Kulakların içi ve dışı mesh edilir; Abdurrahman b. Meysere el-Hadrami, el-Mikdam b. Ma'dikerib el-Kindi'nin şöyle dediğini işittim demiştir: Rasulullah'a bir abdest suyu getirildi ve abdest aldı, ellerini üç kerre yıkadı, sonra üç kerre de ağzına ve burnuna su verdi, sonra da yüzünü ve kollarını üç kerre yıkadı. Nihayet başını, kulaklarının içini ve dışını meshetti. Parmaklarını kulak deliklerine soktu[237]

Abdullah b. Amr demiştir ki: Bir adam Rasulullah'a gelip:

"Ya Rasulallah, abdest nasıl alınır?" diye sordu. Rasulullah da bir kap su isteyerek, ellerini üç kere, yüzünü üç kere, kollarını üç kere yıkadı. Başına mesh etti. Şehadet parmaklarını kulaklarına sokarak uçlarıyla içini, baş parmaklarıyla dışlarını meshetti. Daha sonra ayaklarını üçer kere yıkadı. Akabinde de şöyle buyurdu:

"İşte abdest böyle alınır. Kim buna bir şey ekler veya eksiltirse kendisine kötülük etmiş ve zulmetmiş olur." Veya *"zulmetmiş ve kötülük etmiş olur."*[238]

9- Başın meshadildiği su ile kulakları meshetmek ve gerekirse yeni su almanın caiz oluşu; Sahabelerin çoğunda rivayet edilen hadiste; "Kulaklar baştan sayılır"[239] buyrulmuştur. Dolayısıyla kulakları meshetmek için ayrıca su almaya gerek yoktur. Yeni su almanın caiz oluşu da şu hadisten anlaşılmaktadır;

Abdullah Bin Zeyd r.a.'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kulaklarını mesh etmek için yeni su aldı."[240]

10- Boynu mesh etmek bidattir; boynun mesh edileceğine dair sahih bir şey yoktur.[241]

11- Ayakları topuklara kadar yıkamak; İbnu Amr İbni'l-As radıyallahu anhümâ anlatıyor: Halk ikindi namazı sırasında acele etti ve bir kısmı alelacele abdest aldı. Biz onlara ulaştık. Ökçelerine su değmemiş, parlıyordu. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm:

"Ökçelerin ateşte vay hâline! Abdesti tam alın!" buyurdular."[242]

12- Ayak parmaklarını ovalamak; el Müstevrid Bin Şeddad r.a.'den; "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ı gördüm. Abdest aldığı zaman ayaklarının parmaklarını serçe parmağı ile hilâlliyordu."[243]

İbn Abbâs (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular ki: **"Abdest aldığında el ve ayak parmaklarının arasını hilalle"[244]**

---

[237] Ebu Davud(121) İbni Mace(442) Beyhaki(1/59) Tahavi(1/32) Sahihu Süneni Ebu Davud(114)
[238] Ebu Davud(135) Nesai(1/88) İbn Mace(422) İbni Huzeyme(174) Beyhaki(1/79) Tahavi(1/33) Elbani Sahihu Süneni Ebu Davud(123) el Mişkat(417)
[239] daha önce geçti. Bkz.: Elbani Sahiha(36)
[240] hasendir. Beyhaki "sahih" kaydıyla(1/50) Tirmizi(35)
[241] bkz.: Elbani Daife(69) Daifu Süneni Ebu Davud(15) Nevevi el Mecmu(1/465) İbni Teymiye Fetava(21/127)
[242] Buhari, İlm 3, 30, Vudü 27, 29; Müslim(240-242); Muvatta(1/19) Ebu Dâvud(97) Nesâi(1/77,78) Ahmed(2/164,193,201) İbni Huzeyme(161)
[243] Tirmizi(40) Ebu Dâvud(148) İbni Mace(446) Sahihu Süneni Ebu Davud(134) el Mişkat(407)

13- Abdestten sonra ön tarafa su serpmek; Hakem İbnu Süfyan es-Sakafi anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm abdest alırken eteğine su serperdi."[245]

14- Abdest uzuvlarından yıkamadık yer bırakmamak; Câbir radıyallahu anh anlatıyor: "Hz. Ömer radıyallahu anh bana şunu söyledi: "Bir adam Resülullah aleyhissalâtu vesselâm'a gelmişti. Bunun abdest almış fakat ayaklarının üzerinde tırnak kadar bir yeri yıkamadan bırakmış olduğunu gördü. Resülullah aleyhissalâtu vesselâm, adama derhal müdâhale etti:

"Git abdestini güzelce al!" Adam gidip yeniden abdest aldı, sonra namazını kıldı."[246]

Enes b. Malik'den: Bir adam abdest almış, ayağı üzerinde tırnak kadar bir yeri bırakmış olduğu halde Rasulullah'a geldi. Rasulullah da ona:

"Dön, abdestini güzelce al." buyurdu[247]

15- Abdest alırken kullanılan su miktarı; Sefine radıyallahu anh anlatıyor: "Resülullah aleyhissalâtu vesselâm'ı bir sa' miktarındaki su cenâbetten yıkar, bir müdd su da abdestine yeterdi."[248]

16- Sıralamaya uymamak abdesti bozmaz; Mikdam Bin Madikerb r.a.'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest alırken ellerini üç kere, yüzünü üçkere, kollarını üç kere yıkadı, sonra üçer kere mazmaza ve istinşak yaptı ve başını mesh etti. Kulağının içini ve dışını mesh etti ve üç kere ayaklarını yıkadı."[249]

17- Abdestte aşırılığın yasaklanması; Abdullah b. Amr demiştir ki: Bir adam Rasulullah'a gelip:

"Ya Rasulallah, abdest nasıl alınır?" diye sordu. Rasulullah da bir kap su isteyerek, ellerini üç kere, yüzünü üç kere, kollarını üç kere yıkadı. Başına mesh etti. Şehadet parmaklarını kulaklarına sokarak uçlarıyla içini, baş parmaklarıyla dışlarını meshetti. Daha sonra ayaklarını üçer kere yıkadı. Akabinde de şöyle buyurdu:

"İşte abdest böyle alınır. Kim buna bir şey ekler veya eksiltirse kendisine kötülük etmiş ve zulmetmiş olur." Veya *"zulmetmiş ve kötülük etmiş olur."*[250]

Yine buyurmuştur ki; "Bu ümmette temizlik ve dua hususunda aşırı giden bir topluluk olacaktır."[251]

18- Başkasına abdest aldırmak; Muğîre (r.a.) anlatıyor: Tebuk savaşında, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest alırken, eline abdest suyunu döktüm.

---

[244] Tirmizi(39) İbn Mâce(447) Nesâî(Taharet: 93) sahihtir; Elbani Sahiha(1306)
[245] Sahihu Ebu Davud(154) Nesai, Taharet: 102; Tirmizi, Taharet: 38; İbn Mace, Taharet: 58. şahitleriyle sahihtir. Bkz.; Mişkat(366)
[246] Müslim(243); Ebu Davud(171).
[247] Müslim(243) Sahihu Süneni Ebu Davud(161) İbni Huzeyme(164) Beyhaki(1/70) el İrva(86)
[248] Müslim(326); Tirmizi(56).
[249] Ebu Davud(121) İbni Mace(442) Beyhaki(1/59) Tahavi(1/32) Sahihu Süneni Ebu Davud(114) Nevevi ve İbni Hacer; "hasen" dediler. Bkz.; Elbani Temamul Minneh(s.88)
[250] Ebu Davud(135) Nesai(1/88) İbn Mace(422) İbni Huzeyme(174) Beyhaki(1/79) Tahavi(1/33) Elbani Sahihu Süneni Ebu Davud(123) el Mişkat(417)
[251] Sahihu Süneni Ebu Davud(87) Mişkat(418)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem mestleri üzerine mesh etti.[252] Yine Üsame Bin Zeyd r.a. de Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e abdest aldırmıştır.

19- Abdest alırken konuşmak caizdir; bundan yasaklayan bir delil yoktur.

20- Abdest esnasında uzuvları yıkarken okunacak duaların aslı yoktur, bidattir.

21- Abdest alırken azalarını kaç kere yıkadığından şüphe eden, kesin bilgiye itibar eder, en az sayıyı dikkate alır.

22- Abdest azalarındaki mum, oje gibi altına su geçirmeyen maddeler abdeste engeldir. Ancak kına gibi sadece rengi değiştiren şeyler abdeste engel olmaz.

23- İstihazeli (özür kanaması) olan kadın, namaz vaktini tamamen kaplayan kanama, idrar akıntısı ve yel kaçırma gibi özrü olan kişiler her namaz vakti için abdest alır ve özrü devam etse de vakit çıkana kadar abdesti devam eder.

24- Yaz kış havlu ile kurulanmak caizdir.

25- Abdest alırken başkasından yardım almak caizdir.[253]

SAKAL FITRAT'TANDIR

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "(Şeytan, Allah'a karşı;) "Elbette senin kullarından belli bir nasip edineceğim. Onları mutlaka saptıracağım, muhakkak onları boş kuruntulara düşüreceğim, şüphesiz onlara emredeceğim de, hayvanların kulaklarını yaracaklar, şüphesiz onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını (fıtratı) değiştirecekler" dedi. Kim Allah'ı bırakıp ta şeytanı dost edinirse, elbette apaçık bir ziyana düşmüştür**." (Nisa;118-119)**

Ebu Hüreyre radıyallahu anh'ın rivayet ettiği hadisi şerif; "Cuma günü gusletmek, misvak, bıyıkları kısaltmak, sakalı uzatmak, İslam fıtratındandır. Zira Mecusiler bıyıklarını uzatır, sakalı keserler. Şu halde onlara muhalefet edin."[254]

Aişe radıyallahu anha rivayet ediyor; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "On şey vardır ki, bunlar daha önceki peygamberlerin de sünnetlerindendir; bıyıkları kısaltmak, sakalı uzatmak, misvak kullanmak, buruna su çekip temizlemek, tırnakları kesmek, parmak aralarını yıkamak, koltukları yolmak, kasıkları tıraş etmek, taharet ve ağza su vermek."[255]

Bıyıkları uzun ve sakalları tıraşlı bir Mecusi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gelmiş ve Rasulullah s.a.v., ona; "Böyle yapmanı sana kim emretti?" diye sorunca o Kisra'yı kastederek; "Rabbim" demişti. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; "Lakin benim

---

[252] Buhari(182) Müslim(274)

[253] son yedi madde için bkz.: Seyyid Sabık Fıkhus Sünneh

254 İbni Sad(1/147) Müslim(taharet,55) Beyhaki(1/150) Şafii el Ümm(1/21) Beyhaki Ma'rife(1/246) Nesai(Zinet,2) Ahmed(2/52) Buhari Tarihul Kebir(1/140) Taberani Sağir(553) Hatib Tarih(6/247) Deylemi(2570) Fethul Bari(10/346) Suyuti Esbabı Vurud(212-214) Zadul Mead(1/166)

255 Müslim(361) Tirmizi(2758) Ebu Davud(taharet 29) Nesai(8/126) İbni Mace(293) Tahavi Müşkilül Asar(1/297) Darekutni(1/95) Ebu Ya'la(8/4517) İbni Ebi Şeybe(1/195) Beyhaki(1/36,52) Ahmed(6/137) Ebu Avane(1/191) Neylul Evtar(1/110)

Rabbim, bıyıkları kısaltmamı, sakalları salıvermemi emretti" buyurarak sakalın önemini ve Rabbimizin bir emri olduğunu belirtmiştir.[256]

İbni Ömer radıyallahu anhuma, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor; **"Bıyıkları kısaltın, sakalları uzatın. Müşriklere benzemeyin."**[257]

İnsanları en güzel biçimde yaratan Allah Teala, peygamberleri aracılığıyla kulluk vazifelerini onlara öğrettiği gibi kılık kıyafetlerini de tayin etmiş ve bildirmiştir. Yaratılış icabı ve hikmetleri gereği olarak insanların bedenlerinde saç, sakal ve diğer kılları yaratmıştır. Bunların bir kısmının giderilmesini veya kısaltılmasını, bir kısmının da kesilmeyerek uzatılmasını peygamberleri aleyhimus selam tebliğ etmişler ve uyarmışlardır. Hadisler, sakalın uzatılmasını, bıyığın kısaltılmasını emretmektedir.

Hafız İbnu Şahin, sakal tıraşının müsle olduğunu belirtir.[258] (müsle; vücut azalarından herhangi bir yeri keserek eziyet etmektir.)

Sakalı tıraş etmek, hem fıtratı değiştirmek, hem de kadınlara benzemek olur ki, bunlar lanetlenmiş fiillerdir.[259]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, yaratılışı değiştirenlere, (dövme yapan ve yaptırana, cımbızla kaşları yolana ve yoldurana, güzel görünmek için dişlerini seyrekleştirene, törpüleyene ve törpülettirene, peruk takana ve taktırana, kadınlara benzeyen erkeklere ve erkeklere benzeyen kadınlara) lanet etmiştir.[260]

Demek ki, fıtratı değiştirmek lanete müstahak olmaya sebeptir. Allah Teala, erkekleri bıyık ve sakalları ile, kadınları ise bıyıksız ve sakalsız yaratmıştır. Değiştirilmesine dinimizde yasak konulmayan ve emredilen sünnet olmak, tırnak kesmek, etek ve koltuk tıraşı gibi, şeyler bundan müstesnadır.

---

256 İbni Sa'd(1/449) Said Bin Mansur Musannef(172) İbni Kesir el Bidaye(4/264) Ebu Nuaym Delail(1/349) İbnül Cevzi el Vefa(2/460) Tarihut Taberi(2/654) Suyuti Dürrül Mensur(1/276) Suyuti Esbabı Vurud(213) İbni Hacer Metalibul Aliye(2206)

257 Malik Muvatta(şa'r,1) Buhari(libas,63-64) Müslim(taharet,52) Ebu Davud(4199) Tirmizi(2764) Nesai(taharet 14) Ahmed(2/16, 356, 365, 366, 387) Beyhaki(1/151) Camius Sağir(3878) Cem'ül Fevaid(5872-73) Suyuti Esbabı Vurudil Hadis(77) Beyhaki Şuab(6430-34) İbni Ebi Şeybe(8/376) Tarihu Bağdat(5/11) Kenz(17251) Neylul Evtar(1/114) Rıyazus Salihin(1206)

258 İbnu Şahin en Nasih vel Mensuh(s.256)

259 Bkz. Hattabi es Sübki Menhelül Azbul Mevrud(1/186) Kutul Kulub(3/457) Konyalı Mehmed Vehbi Sahihi Buhari Şerhi(4/326) Kandehlevi Sakal Risalesi(s.21)

260 Buhari(Tefsir, 59, Libas,82) Müslim(libas,120) Ebu Davud(tereccül, 5) Tirmizi(edeb 33) Nesai(Zinet,24,26) İbni Mace(nikah 52) Darimi(isti'zan, 19) Ahmed(1/415) İbni Abdilberr el Cami(2/188) Hatib el Kifaye(s.22) Beyhaki(7/312) Neylul Evtar(4/190) Tuhfetul Ahvezi(1/67)

MESTLERE MESH

1- Ayakkabılar (Pabuçlar) üzerine mesh: Evs b. Ebi Evs es-Sekafi'den: Rasulullah abdest aldı. Ayakkabıları ve ayakları üzerine meshetti. Ravi Abbad, es-Sekafi'nin şöyle dediğini duymuştur: Ben Rasulullah'ı bir kavmin kuyusuna gelip abdest alarak ayakkabıları ve ayakları üzerine meshettiğini gördüm.[261]

Son devir âlimleri arasında, ayakkabılar üzerine mesh'in caiz olmaması hükmü yaygındır. Halbuki, Beyhakî'nin Süneninde söylediğinin dışında, bu konuda onların lehine delîl olacak bir şey bilmiyoruz. Beyhakî demiştir ki; "Sabit Sünnet'in tahsis ettiğinin veya kendisinde ihtilafa yer olmayan bir icma' ile sabit olanın dışında aslolan, ayakların yıkanmasının vâcib olmasıdır. Halbuki, ne ayakkabılar üzerine, ne de çoraplar üzerine mesh hususunda bunlardan yâni sünnet veya icmâdan birisi mevcut değildir. Doğrusunu Allah bilir."[262]

Beyhakî, işte böyle demiştir. Ancak açıkça görüldüğü üzere, çoraplar ve ayakkabılar üzerine mesh'in ispatı hususunda geçen hadisleri bilmezlikten gelerek bu hadislerin bazılarının sahih isnada sahip oldukları geçmişte beyan edildiği halde, eleştiri ortaya koymaları esef vericidir. Bundan dolayı, Hanefî olan Türkmânî; Beyhakî'yi tenkîd ederek "El-Cevherun Nakî'de[263] Beyhakî'nin görüşünü reddetmiş ve demiştir ki;

"Yukarıda geçtiğine göre Tirmizî, çoraplar ve ayakkabılar üzerine mesh hadisini tashih etmiş ve Muğîre'den Hüzeyl'in rivayet ettiği hadisi de Hasen görmüştür. Bunun gibi, Ebû Musa'dan Dahhak'ın rivayet ettiği hadisi de Hasen derecesinde saymıştır. Ve Ibn Hibbân; Evs hadisine dayanarak, ayakkabılar üzerine mesh'i sahih görmüştür. Ibn Hüzeyme de[264]; Sığır derisinden yapılan ayakkabılar üzerine mesh konusundaki Ibn Ömer hadisini sahih saymıştır. Zeyd b. El-Habbâb'ın Sevri'den (İbn Abbâs'a isnâd ederek) rivayet ettiği ve Beyhakî'nin zikrettiği na'leyn üzerine mesh hadisi ceyyid bir hadistir. Bunu, İbn Ömer'den nakleden İbnü'l-Kattân da tashih etmiştir. Şu durumu bildiğin zaman, ayrıca da bu konuda sabit olan hadis'ten sonra artık, şu husustaki ruhsatın kabulünde tereddüd caiz olmaz. Zira; "Hadis sahih olduğu zaman geçerli olan ancak, o şey'e kulak vermek ve ona itaat etmektir."

Üstelik de, Sahâbe'nin uygulaması bu yönde cereyan etmiş ve Râşid Halîfe Ali b. Ebî Talib (R.A.)'de onların önderleri durumunda olmuş ve selef-i Salih'ten bazı imamlar da (Allah hepsinden razı olsun) biraz önce beyân edildiğine göre, bu yolda yürümüşlerdir. İbn Hazm da (Allah ona rahmet eylesin), Muhallâ isimli eserinde şu yönde ictihad'da bulunmuştur;

Mes'ele: Mestler topukların altında kalacak şekilde kesik olsa bile, üzerlerine meshetmek caiz olur. Bu, Evzaî'nin kavlidir. Rivayet olunduğuna göre Evzaî: Topukların altından kesik olan (topukları örtmeyen) mestler üzerine ihramda olan kimse mesheder, demiştir. Evzaî'den başkası demiştir ki; Mestler topukları örtecek şekilde olurlarsa, ancak o takdirde üzerlerine mesh olunur.[265]

2- Mestlere mesh etmek; Muğire İbnu Şu'be (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'la beraberdim. Bana:

---

[261] Sahihu Ebu Davud(145) Beyhaki(1/286) Ahmed(4/7) İbni Ömer r.a.'den; Tahavi Şerhu Maanil Asar(1/97) Beyhaki(1/286) İbni Abbas r.a.'dan; Beyhaki(1/286) Abdurrazzak(783)
[262] Beyhaki(1/288)
[263] 1/288
[264] Sahîh-u İbn Hüzeyme, sayfa/100.
[265] Muhalla(2/103)

"Ey Muğire, su kabını al!" emretti. Ben de onu aldım. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) (la tenhaya gittik. O) benim gözümden kayboldu, kaza-yı hâcet yaptı, (geri döndü). Üzerinde Şâmi bir cübbe vardı. (Abdest almak için hazırlık yaptı. Cübbesinin yenlerini çemreyip) kollarını çıkarmaya çalıştı. Ancak (yenler) dardı. Ellerini (yenlerin uç kısmından geri çıkarıp cübbeyi sırtına koyup kollarını) alttan çıkardı. Ben su döktüm, namaz için abdest aldı. Mestleri üzerine meshetti, sonra namaz kıldı."

Bir diğer rivâyette: "Mestlerini çıkarmada yardımcı olmak için eğildim. Bana:

"Bırak onları, zirâ ben, abdestli olarak mestlerimi giyindim" buyurdu ve üzerlerine meshetti.[266]

Cerir İbnu Abdillah el-Beceli (radıyallahu anh)'in anlattığına göre, Cerir, abdest alıp mestleri üzerine meshedince, kendisine:

"Mest üzerine mesh mi yapıyorsun" diye sormuşlardır. O da:

"Evet demiştir, ben Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı gördüm. Bevletti sonra abdest aldı. (Sıra ayaklarına gelince, yıkamayıp) mestlerinin üzerine meshetti " dedi.

A'meş der ki: "İbrahim Nehâ'i dedi ki: "Bu hadis, Abdullah İbnu Mes'ud (radıyallahu anh)'un ashabının hoşuna gidiyordu, çünkü Cerir (radıyallahu anh)'in müslüman oluşu Mâide süresinin nüzülünden sonra idi."[267]

3- Çoraplara mesh etmek; Mugire (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) abdest aldı ve çoraplarının ve ayakkabılarının üzerine meshetti.[268]

Ebu Davud dedi ki: Ali b. Ebi Talib, İbn Mesud, Bera b. Azib, Enes b. Malik, Ebu Umame, Sehl b. Sa'd ve Amr b. Hureys dahi çorapları üzerine meshetmiştir. Bu husus Ömer b. El-Hattab ve İbn Abbas'tan da rivayet edilmiştir.[269] Bunlara Ukbe Bin Amir, Sad Bin Ebi Vakkas, İbni Ömer ve Bilal'i de (r.a) ekleyebiliriz.[270]

Çoraplar üzerine mesh, aynı şekilde Tabiînden de menkuldür: Katâde, İbnü'l-Müseyyeb, İbn Cüreyc, Ata, Nehaî, Hasen, Hilâs, İbn Cübeyr ve Nâfi (Allah onlara rahmet eylesin) bunlardandır.[271] Çoraplar üzerine mesh hadîsini Ebû Hanîfe, Şafiî, Ahmed b. Hanbel, İshak, Dâvûd-i Zahirî ve ibn Hazm kabul etmişlerdir.

İmam Ahmed Müsnedinde şöyle demektedir; Yahya b. Saîd, Sevr ve Râşid b. Sa'd tarikiyle Sevbân'ın şöyle dediğini nakletmiştir. "Peygamberimiz düşman üzerine küçük bir birlik gönderdi. Soğuktan mutazarrır olan bu birlik geri döndüğünde, Peygamber efendimize soğuk sebebiyle çektikleri sıkıntıdan dolayı şikayette bulundular. Bunun üzerine Peygamber efendimiz Asâib ve Tesahîn üzerine mesh etmelerini emretti."[272]

---

[266] Buhari(182) Müslim(274) Muvatta(1/36) Ebu Dâvud(149-151) Tirmizi(97-100) Nesâi(1/82-84,76)
[267] Buhari(387) Müslim(272) Tirmizi(93) Nesâi(1/81)
[268] Ebu Dâvud(159) Tirmizi(99) Ahmed(4/252) İbni Mace(559) İbni Huzeyme(198) İbni Hibban(176) Beyhaki(1/283) İbni Ebi Şeybe(1/215) Elbani el İrva(101) sahihtir.
[269] Ebu Davud(159) Bkz.: İbni Hazm Muhalla(2/115) İbni Ebi Şeybe(1/215-217)
[270] İbni Ebi Şeybe(1/215-217) Abdurrazzak(745,773,779-782) Beyhaki(1/285)
[271] İbni Ebi Şeybe(1/215-217) Abdurrazzak(745,773,779-782) Beyhaki(1/285)
[272] Ebû Dâvûd(146) Ahmed (5/277) sahihtir.

Allâme İbn Esîr en'Nihâye isimli eserinde demiştir ki; "Asâib, Amâim'dir (imame, mendil veya hırka İle başa sarılan sarık demektir) zira, baş onunla bağlanır. Tesahîn ise, huffve, çorap ve bunların benzerleri, ısınma amacıyla ayağa giyilen şeylerdir. Bu her iki kelimenin de tekili yoktur."

Ebû Mûsa'l-Eş'arî demiştir ki: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest aldı ve çorapları ve pabuçları (na'linleri) üzerine meshetti[273]

Sa'd Bin Abdullah Bin Dırar'dan; Enes Bin Malik r.a abdest aldı ve ince yünden mamül çoraplarına mesh etti."[274]

Yahye'l-Bekkâ'dan rivayete göre O; İbn Ömer'in "çoraplar üzerine mesh, mestler üzerine mesh gibidir." dediğini işittim, demiştir."[275] Aynısı Enes ve Nafi r.a. den de nakledildi.[276]

Ebû Hanîfe hastalığı esnasında çorapları üzerine meshetmiş, sonra da ziyaretçilerine, "İnsanları menettiğim şeyi kendim yaptım," demiştir.[277]

İbrahim en Nehai der ki; "Kim mestlere mesh etmekten yüz çevirirse, bu şeytandandır."[278] Çoraplara meshden yüz çevirmek de böyledir

İmam İbn Hazm, (Allah kabrini nurlandırsın) Muhallâ isimli kitabında şöyle demiştir; "Mesh için derinin şart koşulmasının anlamı yoktur. Zira, bu konuda gelmiş âyet, Sünnet, kıyas ve Sahabi sözü olmadığından çoraplar üzerine meshi yasaklamak hatadır. Çünkü bu yasaklama, Rasûlullah'tan sabit olan Sünnete ve eserlere muhalefet etmektir. Peygamber aleyhis'selâm, zikrettiğimiz haberlerde mestleri diğerlerinden ayırmadı. Çoraplar üzerine mesh konusunda, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem' e isnâd edilerek gelen hiçbir rivayette kayd ve şart olmaması da bu hususu te'yid eder mâhiyettedir. Bu şekilde bir kayıt ve şart, rivayet edilenlerin ne söylenişinden, ne anlamından, ne de işaretinden anlaşılmaktadır. Ve gayet açıktır ki; Nasslar, bir tahsis edicinin gelmesine kadar umûmu üzere, ve mutlakı takyîd eden bir şey gelinceye kadar da ıtlakı üzere hamlolunur. Ve bu konuda; Umûmu tahsis eden ve mutlakı takyîd eden ne bir hadis'te, ne de bir eserde, hiçbir şey gelmemiştir. Bu bir.

İkincisi ise daha önce arz ettik ki; İmam Ebû Dâvûd Süneninde, çoraplar üzerine mesh konusunu müteaddid Sahâbîlerden hiçbir kayda bağlı olmadan, mutlak olarak rivayet etmiştir. Yine böylece Sahabe ve Tabiîn'den (Allah onların hepsinden razı olsun) çoraplar üzerine mesh konusunda rivayette bulunan her şahıs bu rivayetleri kayıtsız ve şartsız nakletmiştir. Asırların en hayırlısı olan Sahabe asrında rivayetlerin takyidi ma'ruf değildi. Ve üçüncü olarak çorap'ın anlamı; daha önce lügat ve fıkıh imamlarından naklettiğimiz sekliyle, lügat ve örf itibariyle apaçıktır. Hiç kimse; Çorabın na'l şeklinde olmasını, sıklık ve kalınlığını ne mefhûmunda, ne de müsemmâsında şart koşmamıştır. Fıkıh ve lugatta çorabın konumu mutlak olduğuna göre; İnce, kalın, na'linli ve na'linsiz olanına çorap demek doğru ve gerçek olur. Allah iyisini bilir."

4- Yırtık mest veya yırtık çorap üzerine mesh: Bu konudaki delilimiz, "Aslolan İbâhadır." Prensibidir. Buna rağmen; kim ki, meshi yasaklıyor ve bunların yırtıktan salim

---

[273] İbni Mâce(590) hasendir.
[274] İbni Ebi Şeybe(1/216) Dulabi el Kuna vel Esma(1/181) İbni Hazm Muhalla(2/84)
[275] Bu rivayetlerin tamamını Abdür'razzâk ve İbn Ebî Şeybe ve Beyhakî musanneflerinde nakletmişlerdir. Abdur'razzâk;(745-773,777,779-782) İbn Ebî Şeybe(1/215-217) Beyhakî(1/285)
[276] Abdurrazzak(779) İbni Ebi Şeybe(1/216) isnadı sahihtir.
[277] Tirmizi(99)
[278] İbni Ebi Şeybe(1/180) Elbani el Meshu Alel Curabeyn(s.54)

olmasını şart koşuyor veya ona bir sınır koyuyorsa bu husus, Peygamberimizin üzerinde ittifak edilen, "Allah'ın Kitabında olmayan her şart bâtıldır." şeklindeki sözü ile reddolunmuştur. Bunun gibi, Sevrî'den gelen sahih rivayete göre Sevrî; “ayağına ilişik olduğu müddetçe onun üzerine mesh et” demiş ve devamla; "Muhacirlerin ve Ensâr'ın mestleri yırtık, yamalı, parça parça değil miydi?" demiştir.[279]

İbni Hazm demiştir ki; “Mestlerde veya ayaklara giyilen şeyde küçük veya büyük, enine veya boyuna yırtık olur da, ayağın bir kısmı açılırsa bu açıklık, ayağın küçük bir bölümü veya büyük bir bölümü veya her ikisi birden olsa da, bunların hepsi müsavidir. Bütün bunlara rağmen, giyilen mest veya çoraplardan ayaklara bir şey iliştiği müddetçe üzerlerine mesh caizdir. Bu; Süfyânüs'Sevrî'nin, Davud'un, Ebû Sevr'in, İshâk b. Râhuye'nin ve Yezîd b. Harun'un da kavlidir.”[280]

Sonra; İbn Hazm Mesh'i caiz görmeyen âlimlerin görüşlerini, ihtilaf ve zıtlıklarını beyan etmek suretiyle anlatır ve sonra bunları reddederek bu kavillerin delili olmayan birer görüşten ibaret olduğunu beyan eder. Ve bu konuya şu sözü ile son verir;

"Bu konuda hak ve gerçek olan, Kur'anın açıklayıcısı olan Sünnetin getirdiği hükümdür. Bu da: Üzerlerinde mesh edilecek bir giysi bulunmayan ayakların hükmü, onların yıkanmasıdır. Ve üzerlerinde meshedilecek bir giysi bulunan ayakların hükmü ise, o giyilen şey üzerine mesh edilmesidir. Sünnet bu şekilde gelmiştir (Allah Azze ve Celle buyurur ki; “**Rabbin unutkan değildir**” (Meryem 64). Ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de bunu öğreterek, mestler üzerine ve ayaklara giyilen şey üzerine meshetmeyi emretmiştir (Mestler ve çoraplar ve bunlardan başkaları, ayaklara giyilen şeyler cümlesindendir.). Ve bunun üzerine, büyük çapta veya daha küçük çap'ta yırtığı olan çoraplar üzerine ve yırtığı olmayan, kırmızı renkte, siyah renkte, beyaz renkte, yeni ve eski çoraplar üzerine mesh olunmuştur: Ve Peygamber efendimiz bunlar arasında bir ayırım da yapmamıştır. Bunların hükmü konusunda din'de bir ihtilaf olsaydı, Cenab-ı Allah Rasûlüne yanlış yaptırmamak için ona doğrusunu vahyederdi. Ve Allah'ın Rasûlü de farz olanı beyan etmeyi ihmal etmezdi. O'nu bundan tenzîh ederiz. Şu duruma göre, her hâl üzere mesh hükmü sıhhat kazanmıştır.

Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiyye İhtiyârâtında "İki cihetten birisinde sargılar üzerine mesh caiz olur" demiştir.[281] İbn Temîm ve başkası da bunu hikaye etmiştir. Ve yırtık vaziyetteki mest üzerine, bu ismi taşıdığı ve onunla yürümek mümkün olduğu müddetçe mesh'in caiz olacağını söylemiştir ve bu görüş, Şafiî'nin iki görüşünden eski olanı olup, Ebu'l-Berekât ve ulemâ'dan diğerlerinin tercîhi de bu yöndedir. Ben derim ki; İmam Râfiî, (Şerhu'l-Vecîz) isimli eserinde bu görüşü çokluk olan tarafa nisbet etmiş ve bunu delil göstererek demiştir ki; “Meshi mümkün görmemek ruhsat kapısını daraltır. O takdirde uyumlu davranmak vacip olur.[282] Allah İmam Râfii'ye rahmet eylesin, görüşünde isabet etmiştir.

5- Üzerine mesh olunan şeyin çıkarılması abdesti bozar mı? Âlimler; Mesti ve benzerini, abdest alıp üzerine meshettikten sonra çıkaran kimse hakkında, üç görüş üzerine ihtilaf ettiler:

Birinci görüş: Kişinin abdesti sahihtir ve üzerine bir şey lazım gelmez.

İkinci görüş: Sâdece ayaklarını yıkaması yeterlidir.

---

[279] Abdurrazzak(753) Beyhaki(1/283) Muhalla(2/100)
[280] Muhalla(2/100)
[281] İbni Teymiye İhtiyarat(s.13)
[282] Rafii Şerhul Veciz(2/370)

Üçüncü görüş: Abdestini yenilemesi gerekir.

Bu görüşlerden her birini Seleften bir grup söylemiştir. Seleften, Peygamberimizin hadislerini Abdür'razzak ve İbn Ebî Şeybe ve Beyhakî nakletmişlerdir.[283]

Şüphe yoktur ki, tercîhe şayan olan birinci görüştür. Çünkü; Mesh'in ruhsat olmasına ve Allah'tan bir kolaylık bulunmasına münasip olan budur. Bunun dışında bir görüşe sahip olmak, bu hikmete uygun düşmez. Yukarda geçtiği üzere, bundan önceki mes'elede İmam Râfiî de böyle söylemiştir.

Son iki görüşe üstün tutulabilen iki görüş vardır. Bunlardan birincisi: Râşid Halîfe Ali b. Ebî Tâlib'in ameline uygundur. Sahih bir senedle beyan edildi ki; O abdest bozdu, sonra abdest aldı ve pabuçları üzerine meshetti, sonra onları çıkarttı ve namaz kıldı.

Diğeri: Bunun sahih görüşe uygun olduğudur. Çünkü bir kişi; başına meshetse, sonra tıraş olsa, abdestte ıslanan başının meshini iade etmesi lazım gelmez. Bu görüş, Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye'nin ihtiyar ettiği görüştür. İbn Teymiyye İhtiyârât'ında demiştir ki; Mest ve sarık üzerine mesheden kişinin abdesti, bunların çıkarılmasıyla ve mesh müddetinin sona ermesiyle bozulmaz. Ve o kimse için başını meshetmesi ve ayaklarını yıkaması vacip olmaz. Bu, Hasenü'l-Basrî'nin de takip ettiği yoldur. Bu durum; İmam Ahmed'in mezhebindeki sahih görüşe göre, üzerine meshedilen kılların yok edilmesi gibidir. Ve Cumhur'un kavli de böyledir. İbn Hazm'ın mezhebi de böyledir.[284]

6- Meshin müddeti ne zaman başlar?; Abdestsizlik hâlinden sonraki mesh'ten İtibaren başlar. Delili, sahih hadisler ve Ömer b. El-Hattâb'ın fetvalarıdır.

Sünnet'e gelince; Müslim'in sahihinde, Sünen-i Erbaa'da, Müsnedlerde ve bunların dışındaki hadis mecmualarında Sahâbe'den bir topluluk tarafından rivayet edilen hadislerdir. Bu hadislerde Nebî sallallahu aleyhi ve sellem mesh ile emretmiştir, bazısında mesh'e ruhsat vermiştir, diğerlerinde de mesh'i; mukîm için bir gün bir gece, seferî için de, üç gün üç gece olarak takdir etmiştir.[285]

İmam Nevevî, (Allah ona rahmet eylesin), Evzaî ve Ebû Sevr'in görüşlerine dayanarak dedi ki; Mesh müddetinin başlangıcı, hadesten sonraki mesh ile başlar. Bu durum, İmam Ahmed ve Davûd tarafından da rivayet edilmiştir. Bu, İbn Münzir'in de ihtiyar ettiği, delil yönünden tercîhe şayan ve seçkin bir rivayettir. Bunun benzeri Ömer b. El-Hattâb (R.A.) tarafından da hikaye olunmuştur.[286]

Ebû Osman En Nehdî demiştir ki; "Hz. Ömer'in huzurunda bulunduğum bir anda, Sa'd b. Ebî Vakkâs ve İbni Ömer Hâlîfe'ye, mestler üzerine mesh konusunda biri birini şikâyette bulunuyorlardı. Bunun üzerine Hz. Ömer şöyle dedi: Tam saatine kadar o günün gece ve gündüzünde mestler üzerine meshedilir."[287]

Şu gayet açıktır ki, mesh müddeti konusunda Sahâbe'den bütün rivayet edilenler, bizim bildiğimizi doğrular yöndedir. Örnek olmak üzere İbn Ebî Şeybe'nin Amr b. El-

---

[283] Abdurrazzak El-Musannef(809-813) İbn Ebî Şeybe(1/187-188) Beyhaki(1/28290)
[284] İhtiyaratı İbni Teymiye(s.15) el Muhalla(2/109)
[285] Müslim(276) Sahihu Ebu Davud(142) Sahihu Tirmizi(83)
[286] el Mecmu(1/487)
[287] Abdurrazzak(1/209) sahihtir

Hâris'den rivayetini zikretmek isterim. Amr b. El-Hâris şöyle demiştir: "Abdullah'la beraber Medâin şehrine yolculuk yaptık. Mestlerini çıkartmadan üç gün onların üzerine meshetti.[288]

7- Mesh müddetinin sona ermesi abdesti bozar mı? Nevevî'ye göre, O kişi üzerine bir şey lâzım gelmez. Her halükârda tahareti sahihtir. Abdestini bozmadığı müddetçe namazını kılar. bu görüş, görüşlerin en kuvvetlisidir. Mezhebine muhalif olmasına rağmen Nevevî de bunu ihtiyar ederek şöyle demiştir:
bu mezheb; Hasen-i Basrî'den, Katâde'den ve Süleyman b. Harb'den İbn Münzir'in hikaye ettiği ve kendisinin de ihtiyar ettiği mezheptir. Bu görüş, muhtar ve en kuvvetlidir, Bunu, Dâvûd'dan bizim ashabımız da hikaye etmiştir.[289]

İmam Şa'rânî bu görüşü, Mîzan isimli eserinde İmam Mâlik'ten nakletmiştir.[290] Ve yine bu görüş; İbni Hazm'a tâbi olarak Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye'nin benimsediği görüştür. İbn Teymiyye, bu görüşün tasvipçileri olarak İbrahim En Nahaî ve İbn Ebî Leylâ'yı da zikretmiştir. Sonra demiştir ki;

“Bu görüş, başkası caiz olmayan bir görüştür. Zira; Mesh müddetinin son bulmasıyla, abdest azalarından veya bunların bazılarından abdest bozulur şeklinde her hangi bir haber intikal etmedi. Peygamberimiz; Misafir olan kimse için üç günden fazla, mukîm için de bir gün bir gece'den fazla meshetmekten men etmistir. Bu hükümden başkasını söyleyen kimse, olmayan şeyi habere idhal etmiş ve Allah'ın Rasûlü'nün söylemediğini de söylemiş olur. Bunu istemeyerek, yanlışlıkla yapan kimse için bir şey lâzım gelmez. Fakat bunu; üzerine delilin mevcudiyetinden sonra, bilerek yaparsa büyük günahlardan bir günahı işlemiş olur. Tahareti ancak, abdesti veya guslü gerektirecek bir hal bozar. Şu duruma göre, tahareti sahîh olan kimseye hades vaki' olmamışsa, o kimse temizdir. Temiz ve pak olan kimseye hades vaki' olmadıkça veya hades vaki' olmadığı halde taharetinin bozulduğuna dâir açık ve kat'î bir nass gelmediği müddetçe namazını kılmak gerekir. Şu husus; Mesh müddeti sona ermiş ancak, hades vaki' olmamış ve abdest a'zasından bir kısmından veya tamamından abdestin bozulduğuna dâir bir kat'iyyet mevcut değil ise, o kimse temizdir, temizliği sona erinceye kadar namazını kılar. Hades vaki' olduğu takdirde, mestlerini ve ayaklarında olanları çıkarır ve abdest alır sonra, başka bir vakit için meshi yeniler[291]

8- Mestlerin neresine mesh edilir?; Ali (radıyallahu anh) buyurdular ki: "Eğer din insanın fikrine göre olsaydı, mestin altını meshetmek, üstünü meshetmekten evlâ olurdu. Ancak ben Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın mestin üstünü meshettiğini gördüm."[292]

---

288 İbn Ebî Şeybe(1/180) sahihtir.
289 El Mecmu(1/527)
290 Mizanul Kübra(1/150)
291 Elbani Tamamun Nash Fi Ahkamil Mesh(s.92)
292 Ebu Dâvud(162) Darimi(1/181) Darekutni(1/199) Beyhaki(1/292) Elbani el İrva(103)

GUSÜL

Gusül; bütün vücudu yıkamaktır. Guslü diğer yıkanmalardan ayıran şey niyettir. Allah Azze ve Celle Buyurur ki; "*Eğer cünüp iseniz temizlenin*"(Maide 6)

GUSLÜ GEREKTİREN ŞEYLER

1**- Meninin (kadın veya erkekten, uykuda veya uyanıkken) tazyik ile çıkması**; Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ümmü Süleym (radıyallahu anhâ) Rasulullah (aleyhissalâtu vesselam)'a "Rüyasında, erkeğin gördüğünü gören kadın hakkında sorarak, gusül gerekip gerekmiyeceğini öğrenmek istedi. Aleyhissalatu vesselam:

"Evet! suyu görürse!" cevabını verdi. Aişe (radıyallahu anhâ) Ümmü Süleym"e yönelip: "Allah hayrını versin (neler söylüyorsun)?" diye ayıpladı. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Aişe'ye yönelerek:

"Ey Aişe, bırak onu, (dilediğini sorsun!) Öyle olmasa (çocuklarda anne tarafına) benzerlik olur mu? Erkeğin suyu koyu ve beyazdır. Kadının suyu sarı ve akışkandır Kadının suyu erkeğin suyuna üstün gelirse, çocuk dayılarına benzer; erkeğin suyu kadınınkine üstün gelirse, çocuk amcalarına benzer " buyurdular."[293]

Ali radıyallahu anh dedi ki: "Ben mezisi akan bir kimseydim, yıkanmaya başladım. (Sonunda) sırtım çatlayacak hale geldim. Durumu Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a zikrettim -veya ona zikredildi-. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm:

Öyle yapma, (her seferinde yıkanma)! Meziyi gördün mü, zekerini yıka, sonra da namaz abdestiyle abdest al. Ancak meni atacak olursan o zaman yıkan!" buyurdular."[294] Bu hadis, guslün vacip olması için meninin tazyikle çıkmasını şart koşmaktadır.

Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah'a, "bir kimse elbisesinde ıslaklık bulsa, ancak ihtilam olduğunu hatırlamasa (yıkanması gerekir mi?)" diye sorulmuştu.

"Evet, yıkanmalıdır!" diye cevap verdi. Sonra, ihtilam olduğunu görüp de, yaşlık göremeyen kimseden soruldu:

"Ona gusül gerekmez" dedi. Ümmü Süleym (radıyallahu anhâ) sordu:

"Bunu kadın görecek olursa, kadına gusül gerekir mi?" Buna da:

"Evet! Kadınlar, erkeklerin emsalleridir!" diye cevap verdi."[295]

2- Sünnet yerlerinin kavuşması; Rasulullah (aleyhissalâtu vesselam) buyurdular ki: "Erkek, kadının dört uzvu arasına çöker ve Hitân, hitanı geçince (kadına mübâşeret ederse) İnzal olmasa bile gusül vacib olur."[296]

---

[293] Müslim(314) Muvatta(1/51) Ebu Dâvud(237) Nesâi(1/112,113) bkz.: Buhari(282) İbni Huzeyme(235) Tirmizi(122) İbni Mace(600)
[294] Ebu Dâvud(203) Sahihu Ebu Davud(190) el İrva(125)
[295] Ebu Dâvud(236) Tirmizi(113) Abdurrazzak(974) Ahmed(6/256) Darimi(1/195) İbni Mace(612) İbni Carud(s.49) Darekutni(1/133) Beyhaki(1/167) Sahihu Ebu Davud(216) sahihtir.
[296] Buhari, Gusl 28; Müslim(348) Muvatta(1/45,46) Ebu Davud(216) Nesâi(1/110,111) İbnu Mâce(610)

Übey İbnu Ka'b (radıyallahu anh) anlatıyor: "Su, sudan dolayı gerekir" hükmü İslam'ın bidayetinde bir ruhsattı. Sonra bundan nehyedildi." Übeyy ilaveten der ki: "Su, sudan dolayı gerekir" hükmü ihtilâm hakkında muteberdir."[297]

3- Hayız ve Nifasın bitmesi; Allah Teala buyuruyor ki; "*Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şunu iyi bilin ki, Allah tevbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever.*"(Bakara 222)

Urve b. Zübeyr'den: Fatıma binti Ebi Hubeyş, Rasulullah'a (istihaza) kanından şikayet edip (hükmünü) sordu. Rasulullah ona şöyle buyurdu:

*"*Bu bir damar (kanı)dır, (hayız kanı değildir). Bak (mutad olan) hayız günlerin geldiğinde namaz kılma; hayız günlerin geçince yıkan. İki ay hali arasında namaz kılmaya devam et*."*[298]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, hayzı nifas olarak isimlendirmiştir; Aişe r.a.'dan; "Biz hacc aylarında, Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'la birlikte, hacc için ihrama girmiş olarak, hacc gecelerinde yola çıkıp Seref denilen yere indik. Ben hayız oldum. Rasulullah yanıma gelince beni ağlar buldu.

"Niye ağlıyorsun?" diye sordu.

"Vallahi çok istememe rağmen bu sene gelemeyeceğim" dedim. "Neden, herhalde nifas oldun" buyurdu. Ben de; "evet" dedim.[299]

Bu hadisten, hayız ile nifasın hükümlerinin aynı olduğu anlaşılmaktadır. Zira nifas, doğumdan sonra gelen akıntıdır. Aişe r.a. ise doğurmamıştı.

4- Ölüm; İbni Abbas r.a.'dan; "Arafat'ta vakfede iken bir adam bineğinden düştü ve boynu kırılıp öldü. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "onu su ve sabun ile yıkayınız."[300]

5- Kafir müslüman olunca; Kays İbnu Asım radıyallahu anh anlatıyor: "Müslüman olmak arzusuyla Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a gelmiştim. Bana su ve sidr ile yıkanmamı emir buyurdu."[301]

MÜSTEHAP OLAN GUSÜLLER

1- Cuma günü gusletmek; Semüre İbnu Cündeb radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Cuma günü kim abdest alırsa bununla (o, sünneti yerine getirmiş, fazilete ermiş) olur ve (sünneti yapmış olma) nimetine erer. Ama cuma günü kim de guslederse (bilsin ki) gusül daha faziletlidir."[302]

---

[297] Ebu Dâvud(214,215) Tirmizi(110,111) Darimi(1/194) İbni Huzeyme(225) Tahavi(1/54) Darekutni(1/124) İbni Hibban(228) Sahihu Süneni Ebu Davud(199) Sahihu Süneni Tirmizi(96) sahihtir.
[298] Buhari(320) Müslim(334) Ahmed(6/420, 464)
[299] Müslim(1211)
[300] Buhari(1266) Müslim(1206)
[301] Ebu Davud(355) Tirmizi(605) Nesai(1/109) Sahihu Nesai(182) el İrva(128).
[302] Ebu Davud(354) Tirmizi(497) Nesai(3/94)

Aişe r.a.'dan; Cumaya insanlar yaylalarındaki evlerinden abâ içinde gelirler, yolda tozlanıp terlerlerdi. Bu nedenle üzerlerinden pis bir koku çıkardı. Hatta Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e henüz evde yanımdayken bir adam geldi. (onun halini görünce) buyurdu ki;

"Bu gününüz için yıkanıp temizlenirseniz daha iyi olur."[303]

İkrime rahimehullah anlatıyor: "Iraklılardan bir grup kimse İbnu Abbas radıyallahu anh'a gelerek:

"Cuma günü gusletmek vacib midir ne dersin" diye sordu. İbnu Abbas şu açıklamayı yaptı:

"(Farz değil), ancak temizliğe çok uygundur ve gusleden için pek hayırlıdır. Yıkanmayan üzerine de vacib değildir. Ben size guslün nasıl başladığını anlatayım: "İnsanlar meşakkatli işler yapıyorlar ve yünlü elbiseler giyiyorlardı. Çalışmaları çoğunlukla sırtlarında yük taşımak şeklinde oluyordu. Mescidleri dardı ve tavan alçaktı, yani arîş (denen üzeri hurma dallarıyla örtülmüş çardak) şeklindeydi. Sıcak bir günde Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm (minbere) çıktı. Cemaat yün elbiselerin içinde terlemişti. (Terleri sebebiyle) onlardan çıkan kokular ortalığı sardı ve herkesi rahatsız etti. Koku Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a da uzanınca:

"Ey insanlar, bu gün gelince yıkanın. Ayrıca herkes, bulabildiği en güzel kokuyu sürünsün!" buyurdular. Bilahare Cenab-ı Hakk'ın lütfu yetişti (bolluk arttı), herkes yünlüden başka elbiseler giydiler, çalışmaları hafifledi, mescidleri genişletildi. Birbirlerini rahatsız eden terlerin bir kısmı ortadan kalktı."[304]

2- Arefe ve Bayram günü gusletmek[305]; Zadan dedi ki; "Birisi gusül hakkında sorunca; "istersen her gün yıkan" dedi. "Hayır, gusül olan yıkanmayı soruyorum" dedi. Ali r.a. dedi ki; "Cuma günü, (Hacda) arafe günü, kurban günü ve fıtır günü guslet."[306]

Ali Bin Ebi Talib r.a.'ın, bayramlarda ve arefe gününde guslettiği rivayet edilmiştir.[307] Urve Bin Zübeyr r.a.; "Bayramlarda gusletmek sünnettir" demiştir.[308] İbnu Ömer radıyallahu anhüma'nın, Fıtır bayramında, musallaya gitmezden önce yıkandığı rivayet edilmiştir.[309] İbnül Müseyyeb der ki; "Fıtrın (Ramazan bayramının) sünneti üçtür; namazgaha yürümek, çıkmadan önce bir şeyler yemek ve gusletmek."[310]

---

303 Buhari(1/217) Müslim(Cuma 6) Ebu Davud(1055) İbni Huzeyme(1754) Beyhaki(3/189)
304 Ebu Davud(353)
305 Bu konuda merfu olarak sahih bir rivayet bilmiyorum. Ancak Bezzar'ın Ebu Rafi'nin babasından şöyle bir rivayeti vardır; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem her iki bayram için guslederdi."(Bezzar(648) bunun isnadında zayıf raviler vardır. Bir de Ebu Nuaym, Şureyk – Mugire – eş Şabî tarikiyle; Iyaz Bin Ziyad r.a.'den rivayet ediyor; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yaptığını gördüğüm herşeyi sizler de yaptınız ancak bayramlarda gusletmiyorsunuz!" bkz.: İbni Kesir Camiul Mesanid(4/386)
306 Beyhaki sahih isnad ile, bkz.: el İrva(146)
307 Şafii Müsned(s.74) Neylul Evtar(1/301)
308 Şafii el Ümm(1/232)
309 Muvatta(1/177) Abdurrazzak(3/309) İbni Hacer Silsiletuz Zeheb(s.47)
310 Firyabi(127) el İrva(636) isnadı sahihtir.

3- İhram guslü; Zeyd Bin Sabit r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem (ihram giyilip) telbiyeye başladığı zaman gusletti."[311] İbni Ömer r.a'dan; "İhrama girilirken ve Mekke'ye girileceği zaman gusletmek sünnettendir."[312]

4- Mekke'ye girerken gusletmek; İbni Ömer r.a., Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Zi Tuva'da geceleyip sabah namazını kıldıktan sonra Mekke'ye girerken guslettiğini rivayet etmiş, kendisi de böyle yapmıştır.[313]

5- Ölü yıkayanın gusletmesi; Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm: "Kim ölü yıkarsa, yıkansın. Kim de cenaze taşırsa abdest alsın" buyurdular."[314]

Diğer bir hadiste; "Ölü yıkadığınız zaman gusletmeniz gerekmez. Zira ölüleriniz necis değildir. Ellerinizi yıkasanız size yeter."[315] Buyrulmuştur. İbni Ömer r.a dedi ki; "Biz ölü yıkadığımız zaman bazılarımız guslediyor, bazılarımız gusletmiyordu."[316]

6- Her cima için; Ebu Râfi (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), birgün bütün hanımlarına uğradı. Her birisinin yanında ayrı ayrı yıkandı. Kendisine: "Ey Allah'ın Resulü dedim, en sonunda bir kere yıkansanız olmaz mı?"

"(Olmasına olur, ancak) böyle yapmak daha temiz, daha hoş ve daha paktır!" buyurdular."[317]

7- İstiazelinin (özürlünün) her namaz için veya öğleyle ikindiye bir, akşamla yatsıya bir ve sabah namazı için bir gusletmesi; Aişe şöyle dedi: Ümmü Habibe bint Cahş Rasulullah zamanında istihaze oldu. Rasulullah kendisine her namaz için yıkanmasını emretti.[318]

Aişe şöyle demiştir: Rasulullah devrinde bir kadın istihaza oldu. İkindiyi öne (ilk vaktine) alıp öğleyi te'hir ederek ikisi için bir defa; akşamı te'hir edip, yatsıyı öne alarak ikisi için bir defa gusletmekle ve sabah için de bir defa gusletmekle emrolundu[319]

8- Müşriğin defninden dolayı; Naciye İbnu Ka'b anlatıyor: "Ali radıyallahu anh dedi ki: "Ebu Talib ölünce Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a gelip: "ihtiyar amcan müşrik olarak öldü" dedim. Bana: "Git babanı göm! Sonra, bana gelinceye kadar hiçbir şey yapma!" buyurdular. Ben de gidip gömdüm ve Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a gelip haber verdim. Bunun üzerine bana yıkanmamı emir buyurdular ve yıkandım.. Sonra bana dua ediverdi (ancak duayı ezberleyemedim)"[320]

9- Baygınlıktan dolayı; Ubeydullah İbnu Abdillah'tan gelen bir rivayette Ubeydullah der ki: "Hz. Aişe radıyallahu anhâ'nın yanına girdim. Ona: "Resülullah aleyhissalâtu vesselâm'ın hastalığından bana anlatmaz mısın?" dedim. Anlatmaya başladı: "Elbette!

---

[311] Sahihu Tirmizi(664) el İrva(149)
[312] Elbani el İrva(149) Neylul Evtar(1/301)
[313] Buhari(1573) Müslim(1259)
[314] Ebu Davud(3161-2) Tirmizi(993) Abdurrazzak(6110) Ahmed(2/280) el İrva(144)
[315] Elbani Ahkamul Cenaiz(s.53)
[316] Elbani Ahkamul Cenaiz(s.53)
[317] Ebu Dâvud(219) Elbani Sahihu İbni Mace(480) Adabuz Zifaf(s.107)
[318] Ebu Davud(293) Elbani Temamul Minneh(s.122-123)
[319] Ebu Davud(296) Ahmed(6/381) Tirmizi(128) İbni Mace(627) Beyhaki(1/338) Temamul Minneh(122) Hakim(1/172) Şafii el Ümm(1/51)
[320] Ebu Davud(3214) Nesai(1/110,4/79) Sahihu Süneni Nesai(184) Ahkamul Cenaiz(s.134) Ahmed(1/97,131)

Resülullah aleyhissalâtu vesselâm ağırlaştı ve: "Halk namazını kıldı mı?" diye sordu. Biz: "Hayır! Ey Allah'ın Resûlü, onlar sizi bekliyorlar!" dedik.

"Leğene benim için su koyun!" emrettiler. Hz. Aişe der ki: "Hemen dediğini yaptık, o da yıkandı. Sonra kalkmaya çalıştı, fakat üzerine baygınlık çöktü. Sonra kendine geldi ve tekrar:

"Cemaat namaz kıldı mı?" diye sordu. "Hayır!" dedik, onlar sizi bekliyorlar ey Allah'ın Resülü!" Tekrar: "Benim için leğene su koyun!" emretti. Hz. Aişe der ki:

"Dediğini yaptık, yıkandı. Sonra tekrar kalkmak istedi. Yine üzerine baygınlık çöktü. Sonra ayılınca: "İnsanlar namaz kıldı mı?" diye sordu.

"Hayır! dedik, onlar sizi bekliyorlar, ey Allah'ın Resülü!" Aleyhissalâtu vesselâm: "Benim için leğene su koyun!" dedi ve yıkandı…[321]

GUSLÜN ŞARTLARI

1- Niyet; yeri kalptir. Dil ile telaffuzu bidattir.

2- Besmele; Hükmü abdestteki gibidir.

3- Bütün azaları yıkamak; daha önce kaydettiğimiz; Maide 6., Nisa 43. ve Bakara 222. ayetlerinde bütün vücudun yıkanması emredilmiştir.

GUSLÜN SÜNNETLERİ

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in guslederken yaptıklarına baştan sona kadar riayet etmektir. İnşallah tafsilat gelecek.

CÜNÜP OLANA HARAM OLAN ŞEYLER

1- Namaz; ister farz, ister nafile bir namaz olsun, cünüp veya hayızlı olan kimse namaz kılamaz. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; "Temizlik olmadan namaz kabul olmaz." Buyurmuştur.[322]

2- Tavaf; abdest bölümünde bunun delili geçmişti.

[321] Buhari(687) Müslim(418)
[322] daha önce tahrici geçti.

KADINLARIN GUSLÜ İLE İLGİLİ MESELELER

1- Kadının saçının örgülü olması engel değildir; Ümmü Seleme (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "(Bir gün) ey Allah'ın Resulü! dedim. Ben çok örgüsü olan bir kadınım. Hayız ve cenabetten yıkanırken örgüleri çözeyim mi?"

"Hayır! buyurdular, başının üzerine, ellerinle üç kere su avuçlayıp dökmen, sonra da bedenine su döküp yıkanman sana yeterlidir."[323]

2- Hayızlı kadın guslederken örgüsünü çözer; Aişe radıyallahu anha anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm, ben adetli iken, bana: "Saçını(n örgülerini) çöz ve yıkan" dedi."[324]

3- Hayızdan gusledenin kan gelen yerlere misk sürmesi müstehaptır; Aişe radıyallahu anha anlatıyor: "Ensardan bir kadın, Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a hayızdan nasıl yıkanacağını sordu. Bunun üzerine, Aleyhissalatu vesselam da nasıl yıkanacaksa öyle emretti ve dedi ki:

"Miske bulanmış bir (bez, pamuk vs.) parçası al. Onunla temizlen!"

"Onunla nasıl temizleneceğim?" diye kadın tekrar sordu. Rasulullah:

"Onunla temizlen!" buyurdu. Kadın tekrar etti: "Nasıl?"

Rasulullah: "Sübhânallah! temizlen!" dedi. (Baktım ki anlamıyor;) kadını kendime çektim ve: "O parçayı, kan bulaşığına tatbik et" dedim.."[325]

CÜNÜPLÜKTEN GUSLETME ŞEKLİ

Gusülden önce abdest almak; Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalatu vesselam) cenabetten gusledince önce ellerini yıkamaktan başlardı, sonra sağ eliyle vücudundaki ezâ'nın üzerine su döker, sol eliyle de onu yıkardı. sonra namaz abdesti gibi abdest alırdı. Sonra parmaklarını suya batırır, onlarla saç diplerini hilallerdi. Deriyi ıslattığı kanaati hâsıl olunca tepesinden üç kere su dökerdi. Sonra da bedeninin geri kalan kısımlarını yıkardı. En sonra da ayaklarını yıkardı."[326]

Elleri kaba daldırmadan önce yıkamak; Aişe r.a.'dan; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem gusletmeye başladığında elini kaba daldırmadan önce yıkardı."[327]

Ağza ve burna su vermek; Meymune (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) cenabetten yıkanırken ben O'na perde oldum, (şöyle yıkanmıştı): Önce ellerini yıkadı. Sonra sağ eliyle (kaptan) solu üzerine su dökerek fercini ve (meniden) bulaşanları yıkadı. Sonra elini duvara -veya yere- sürdü. Sonra ağzına ve burnuna su verip namaz abdesti gibi abdest aldı, ancak ayaklarını yıkamayı terk etti.

[323] Müslim, Hayz 58, (330) Ebu Dâvud(251,252) Tirmizi(105) Nesâi(1/131) İbni Mace(603) İbni Huzeyme(246) Darekutni(1/114) Beyhaki(1/178)
[324] Buhari(317)
[325] Buhari(314,315,7357) Müslim(332) Ebu Davud(314-316) Nesai(1/135-137) Ahmed(6/122) Humeydi(167) Beyhaki(1/183) Tayalisi(1563)
[326] Buhari(248) Müslim(316) Muvatta(1/44, 45) Darimi(1/191) Ebu Dâvud(240-244, 253) Nesâi(1/132-135) Tirmizi(104)
[327] Müslim(316)

Sonra üzerine su döktü. Sonra ayaklarını çekip yıkadı. Aleyhissalatu vesselam'ın cenabetten guslü işte böyledir."[328]

Sağdan başlamak; Aişe r.a. dedi ki; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, ayakkabı giymek, taranmak ve temizlik gibi her işte sağdan başlamayı severdi."[329]

Başa üç kere su dökmek ve saçları ovalamak; Aişe (radıyallahu anhâ)'dan; "Sonra parmaklarını suya batırır, onlarla saç diplerini hilallerdi. Deriyi ıslattığı kanaati hâsıl olunca tepesinden üç kere su dökerdi."[330]

Önce başın sağ tarafını, sonra sol tarafını yıkamak; Aişe r.a.'dan; Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), cenabetten yıkandığı zaman (süt sağılan kap gibi) bir kapta su isterdi. Onu eliyle tutar, başının sağ tarafını yıkayarak başlar, sonra da sol kısmını yıkardı. Sonra iki avucuyla su alır, onlarla başına dökerdi."[331]

Elleri toprağa sürmek veya sabun gibi bir şeyle yıkamak; Meymune r.a. rivayetinde geçer; "sonra elini toprağa sürdü ve yıkadı."[332]

Ayakları yıkamayı sona bırakmak; Meymune r.a.'dan; "Sonra ağzına ve burnuna su verip namaz abdesti gibi abdest aldı, ancak ayaklarını yıkamayı terk etti. Sonra üzerine su döktü. Sonra yıkandığı yerden çekilip ayaklarını yıkadı."[333]

Gusülden sonra abdeste gerek yoktur; Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) yıkanır, iki rek'at namaz kılardı. Gusülden sonra Aleyhissalatu vesselam'ın bir de abdest aldığını görmedim."[334]

Havlu ile kurulanılır mı?; İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) yıkanmıştı. (Kurulanması için) bir havlu getirildi. Onunla kurulanmayıp: "Suyun ıslaklığı ile böyle (daha iyi)!" buyurdular."[335]

Gusledilen su miktarı; Aişe r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, bir faraklık kaptan guslederdi. O ve ben tek bir kaptan guslederdik." Kuteybe, Süfyan'ın şöyle dediğini nakleder; "bir farak; üç sâ'dır."[336]

Bedeni ovalamak vacip midir?; ancak saçları sık olanın, saçlarını ovalaması vaciptir.[337]

Gusledilen yere bevledilmez; Abdullah b. Mugaffel'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Hiç biriniz yıkanacağı yere küçük abdest bozup sonra da orada yıkanmaya kalkmasın. Çünkü vesveselerin çoğu bundan ileri gelir." Muhammed Bin Ali

---

[328] Buhari(259) Müslim(317) Ebu Dâvud(245) Tirmizi(103) Nesâi(1/137,204,208)
[329] Buhari(5854) Müslim(268)
[330] Buhari(248) Müslim(316) Muvatta(1/44, 45) Darimi(1/191) Ebu Dâvud(240-244, 253) Nesâi(1/132-135) Tirmizi(104).
[331] Buhari(258)
[332] Buhari(259) Müslim(317) Darimi(1/191) Nesai(1/200)
[333] Buhari(249) Müslim(317) Ebu Dâvud(245) Tirmizi(103) Nesâi(1/200) Darekutni(1/114)
[334] Tirmizi(107) Nesâi(1/137) Ebu Dâvud(250) Tayalisi(1390) Ahmed(6/68) İbni Mace(579) Beyhaki(1/179)
[335] Nesâi(1/138) Buhari(266) Müslim(317)
[336] Buhari(250) Müslim(319)
[337] bkz.: Fethul Bari(1/359) Sübülüs Selam(1/161)

dedi ki; burada kastedilen kazılmış çukurdur. Şimdi ise hamamlar, kireç, tuğla ve benzerlerinden yapılıyor. İdrar su ile akıp gittiği için bunda sakınca yoktur.” [338]

Kimsenin görmeyeceği yerde çıplak olarak yıkanmak caizdir; Ebu Hureyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki:

“Eyyub aleyhisselam üryan (çıplak) vaziyette yıkanırken üzerine altından bir yığın çekirge düştü. Eyyub aleyhisselam hemen onu elbisesine avuç avuç koymaya başladı. Bunun üzerine Rabbi ona nida etti:

"Ey Eyyub, ben seni bu gördüğün (dünyalıktan) müstağni kılmadım mı?" Eyüp aleyhisselam:

"Evet! Ey Rabbim! Velakin senin bereketine karşı istiğna yok!" diye mukabele etti."[339]

Guslederken örtünmek; Ya 'la İbnu Ümeyye (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) açıkta (izarsız) yıkanan bir adam görmüştü. Derhal minbere çıkarak, Allah'a hamd ve senâda bulunduktan sonra:

"Allah diridir ve ayıpları örtücüdür, hayayı ve örtünmeyi sever. Öyleyse biriniz yıkanınca örtünsün" buyurdu."[340]

Cünüp veya hayızlı olanın saçlarını, tırnağını kesmesi, dışarı çıkıp dolaşması caizdir; bunlardan yasaklayan sahih bir delil yoktur. Tabiin’den Ata r.a. der ki; “Cünüp kişi, abdest almamış olsa bile hacamat yaptırabilir, tırnaklarını kesebilir, başını tıraş edebilir.”[341]

Kişinin eşiyle birlikte tek kaptan yıkanması caizdir; Ümmü Seleme r.a.’dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte aynı kaptan cünüplükten guslederdik. Hatta bazen ellerimiz birbirine çarpardı.”[342]

Kadının artığı olan suyla yıkanmak; İbni Abbas r.a.’dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Meymune’nin artığı ile guslederdi.”[343]

Humeyd İbn Abdurrahman el-Himyeri dedi ki: “Ben, Ebu Hureyre gibi (üç dört sene) Rasulullah ile sohbette bulunmuş bir sahabiye rastladım. O zat: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem herhangi birimizin her gün taranmasını, yıkandığı yere küçük abdest bozmasını, kadının artığıyla erkeğin, erkeğin artığıyla kadının beraberce gusletmesini yasakladı.” dedi.”[344]

Alimler, diğer deliller de dikkate alındığında, ikinci hadiste geçen yasağın tenzihî olduğunu açıklamışlardır.[345]

Cünüp olarak uyumak caiz olup, abdest almak müstehaptır; Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselam), cünübken uyumak istediği takdirde

[338] Ebu Davud(27) Tirmizi(21) Nesai(1/34) İbn Mace(304) Sahihu İbni Mace(246) Ahmed(5/56)
[339] Buhari(Gusl 20, Enbiya 20, Tevhid 35; (3391) Nesai(1/200-201)
[340] Ebu Dâvud(4012) Sahihu Ebu Davud(3387) Nesâi(1/200) Beyhaki(1/198)
[341] Buhari(1/79)
[342] Buhari(322) Müslim(296)
[343] Müslim(323) Sahihu İbni Mace(298)
[344] Sahihu Ebu Davud(23) Sahihu Süneni Nesai(232) Ahmed(4/111)
[345] bkz.:İbni Hacer Fethul Bari(1/300)

fercini yıkar ve namaz abdestiyle abdest alırdı." Müslim'in bir rivayetinde: ". .Yemek veya uyumak istediği zaman namaz abdestiyle abdest alırdı " denmiştir.[346]

Abdullah İbnu Ebi Kays'tan; Aişe'ye: "Rasulullah cünüpken ne yapardı, uyumadan önce yıkanır mıydı? Veya yıkanmadan önce uyur muydu?" diye sordum. Bana şu cevabı verdi: "Bunların hepsini yapardı. Bazan yıkanır ve sonra uyur, bazan abdest alır ve uyurdu." Bunu işitince:

"Bu meselede genişlik koyan Allah'a hamd olsun!" dedim..."[347]

Diğer rivayette; Rasulullah (aleyhissalatu vesselam), cünübken uyur ve hiç suya dokunmazdı."[348]

Cünübün Kur'an okuması; bundan yasaklayan sahih bir delil yoktur. İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ)'dan rivayet edildiğine göre O, cünüb kimsenin Kur'an okumasında bir beis görmezdi."[349]

---

[346] Buhari(288) Müslim(305)

[347] Müslim(307) Ahmed(6/149) Tirmizi(2924) Nesai(1/199) İbni Huzeyme(259) Hakim(1/152) Beyhaki(1/200)

[348] Tayalisi(1397) Abdurrazzak(1002) Ahmed(6/43,105,109,146) Ebu Davud(228) Tirmizi(118) Tahavi(1/124) Beyhaki(1/201)

[349] Buhâri(1/78, Hayz 7)

TEYEMMÜM

Kitap, sünnet ve icma ile teyemmüm meşrûdur; Kitaptan delili; Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; “*Ey iman edenler! Siz sarhoş iken -ne söylediğinizi bilinceye kadar- cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzerinde bulunursanız, yahut sizden biriniz ayak yolundan gelirse, yahut kadınlara dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin: Yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır.*”(Nisa 43)

Sünnetten deliline gelince, bu konuda pek çok hadis vardır. Bunlardan birisi de Cabir r.a.’ın rivayet ettiği hadiste geçen şu ifadelerdir; “Bana, benden önce kimseye verilmemiş beş şey verildi;… bir de bana yeryüzü temiz bir mescid kılındı. Ümmetimden biri her nerede namaz vaktine yetişirse orada namaz kılar.”[350]

İcmayı ise İbni Kudame zikretmiş, bunun caiz oluşunda ümmetin icma ettiğini belirtmiştir.[351]

Meşru kılınış sebebi; Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'la bir seferde beraber idik. Beydâ adlı mevkiye veya Zâtu'l-Ceyş denen yere gelmiştik ki benim bir kolyem kayboldu. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) onu aramak için kaldı, O'nunla birlikte herkes orada kaldı. Bir su başında da değillerdi. Üstelik beraberlerinde su da yoktu. Halk Hz. Ebu Bekr (radıyallahu anh)'e uğrayıp:

"Aişe'nin yaptığını gördün mü! Hem Rasulullah'ı, hem de herkesi burada oyaladı. Bir su başında değiller, beraberlerinde su da yok!" demişler. Rasulullah başını dizlerimin üzerine koymuş uyurken Ebu Bekr (radıyallahu anh) çıkageldi.

"Sen Rasulullah aleyhissalatu vesselam'ı da halkı da, burada hapsettin. Bir su başında değiller, beraberlerinde su da yok!" diyerek, babam beni azarladı ve Allah'ın dilediğince başka şeyler de söyledi. (Öfkesini daha da yenemeyip) eliyle böğrüme böğrüme dürterek (canımı yaktı). Rasulullah'ın başı dizimin üzerinde olduğu için kımıldamamaya çalıştım.

Rasulullah aleyhissalatu vesselam sabaha kadar, susuz olarak uyudu. Sabah olunca Allah Teâla Hazretleri, teyemmüm ayeti'ni inzal buyurdu: "...*Su bulamazsanız temiz toprağa teyemmüm edin, yüzlerinizi ve ellerinizi onunla meshedin. Allah size sorluk yapmak murad etmez, bilakis sizi temizlemek, ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister, ola ki şükredersiniz*" (Maide 6).

Üseyd, Hz. Aişe'ye: "Allah sana rahmetini bol kılsın, senin başına hoşlanmadığın her ne gelmiş ise onda Allah senin için de müslümanlar için de bir ferec (sıkıntıdan kurtulma) kılmıştır " dedi."

(Hz. Aişe) sözüne devam ederek) dedi ki: "Bindiğim deveyi dürtüp kaldırdım. (Kaybolan) kolye altında çıktı."[352]

---

[350] Buhari(335,438,3122) Müslim(521)
[351] el Muğni(1/233)
[352] Buhari(334-336) Müslim(367) Muvatta(1/53, 54) Ebu Dâvud(317) Nesâi(1/163, 164)

TEYEMMÜMÜN ŞEKLİ

1- Niyet; mahalli kalptir. Daha önce de açıklandı.

2- Besmele; Abdest ve gusülde olduğu gibidir.

3- Eller temiz toprağa (veya toprak cinsinden olan şeye) vurulur, sonra onlara üflenir veya eller hafifçe çırpılır, sonra yüz ve eller mesh edilir. Elde mesh edilecek yerler, hırsızın elinde kesilecek yer olan bileklerdir. Yani eller bileklere kadar mesh edilir.[353]

Ammar Bin Yasir r.a.'den; "Rasulullah (aleyhissalatu vesselam) beni bir vazifeyle yola çıkarmıştı: Sefer esnasında cünüb oldum. Su da bulamadım. Bunun üzerine hayvanların bulanması gibi ben de toprağa bulandım. Sonra Rasulullah (aleyhissalatu vesselâm)'a gelip durumu kendisine arz ettim. Bana:

"Sana şöyle yapman kâfi idi!" dedi (ve gösterdi), iki avucuyla yere bir vurdu, sonra avuçlarını çırptı, sonra soluyla (sağ) avucunun sırtını veya sol avucunun sırtını (sağ) avucuyla meshetti. Sonra da onunla yüzünü de meshetti."[354]

4- Eller toprağa bir sefer vurulsa yeterlidir.[355] Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Teyemmüm eller ve yüz için bir vuruştan ibarettir."[356] Yukarıdaki Ammar r.a. hadisi de buna delildir.

TEYEMMÜMÜ BOZAN ŞEYLER

1- Teyemmüm abdestin yerini aldığı için, abdesti bozan şeyler, teyemmümü de bozar. Abdest ile ilgili hükümlerin hepsi teyemmüm için de geçerlidir. Ancak, suyun bulunmasıyla teyemmüm sona erer. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, istihazeli olana her namaz için abdest almasını emretmiş, fakat su bulamayana her namaz için teyemmüm etmesini emretmemiştir.

Hasen el Basri r.a. dedi ki; "(abdest bozucu) hades vaki olmadıkça teyemmüm devam eder."[357]

2- Suyun bulunması; Ebu Zerr (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalatu vesselâm) buyurdular ki: "On yıl boyu su bulamasa da, temiz toprak müslümanın abdest suyudur. Suyu bulunca, bedenine onu değdirsin (yıkasın), zira bu daha hayırlıdır."[358]

---

[353] İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ)'a teyemmümden sorulmuştu: Dedi ki: "Allah Teâla Hazretleri, Kitab-ı Mübin'in de, abdesti zikrederken şöyle buyurmuştur: "Yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın." Teyemmüm hakkında da şöyle buyurdu: "Yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin." (Yine âyet-i kerime'de Cenab-ı Hak) şöyle buyurdular: "Kadın veya erkek hırsızın elini kesin." Hırsızın elini kesmede sünnet (bilekten itibaren) avuç kısmı kesmektir (bilek- dirsek arası kesilmez), öyleyse, teyemmüm yapılacak kısım yüz ve (bileğe kadar) ellerdir."(Tirmizi(145)

[354] Buhari(338) Müslim(368) Ebu Davud(321) Nesai(1/170)

[355] iki darp ile ilgili bütün rivayetler illetlidir, zayıftır. Bkz.: İbni Hacer Telhisul Habir(1/56) el İrva(1/185)

[356] el İrva(161) Sahiha(694)

[357] Elbani Muhtasarı Buhari(1/96) Fethul Bari(1/446)

[358] Ebu Dâvud(332,333) Tirmizi(124) Nesâi(1/171) Abdurrazzak(913) Ahmed(5/155,180) İbni Huzeyme(2292) İbni Hibban(196) Darekutni(1/180) Hakim(1/176) Beyhaki(1/7,220) Elbani el İrva(153)

Teyemmüm edilecek şeyde toprağın şart olmayışı; Allah Teala buyuruyor ki; "..o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin."(Nisa 43) Burada toprak kelimesi nekre olarak (belirlilik takısı almadan) gelmiştir. Tıpkı;

"Allah bir sığır kesmenizi emrediyor"(Bakara 67),

"Yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir."(Nisa 92) ayetlerindeki gibi mutlak olarak zikredilmiştir. Yani İsrail oğulları herhangi bir sığır kesselerdi, bu yeterli idi.

Teyemmüm ayetinde geçen; "Saiyd" kelimesi temiz toprak demektir. Yahya Bin Said der ki; "Sert toprağa yapılmış teyemmüm ile kılınan namazda sakınca yoktur."[359]

Elde tozu kalmasa da yer cinsinden olan her temiz şeyle teyemmüm caizdir. "saiyd" kelimesi Kehf Suresinde şöyle geçer; "**وإنا لَجاعِلُونَ ما علَيها صعِيدا جرزا** (*Bununla beraber) biz mutlaka oradaki her şeyi kupkuru bir toprak yapacağız*."(Kehf 8)

حسبانا من السماء فَتصبِح صعِيدا زلَقًا فَعسى ربي أن يؤتين خيرا من جنتِك ويرسِلَ علَيها *Belki Rabbim bana, senin bağından daha iyisini verir; senin bağına ise gökten yıldırımlar gönderir de bağ kupkuru bir toprak haline gelir.*"(Kehf 40)

Neticede, sert toprak, kum, duvar ve düz kaya gibi şeylerle teyemmüm caizdir.

TEYEMMÜM KİMLER İÇİN CAİZ OLUR?

Cünüp olan veya abdesti bozulan kişi, seferde ve mukim iken aşagıdaki sebep dolayısıyla teyemmüm edebilir;

Su bulamazsa; Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*Ey iman edenler! Siz sarhoş iken -ne söylediğinizi bilinceye kadar- cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzerinde bulunursanız, yahut sizden biriniz ayak yolundan gelirse, yahut kadınlara dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin: Yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır*."(Nisa 43)

İmrân İbnu Husayn (radıyallahu anhüma) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), bir kenara çekilmiş halkla birlikte namaz kılmayan bir adam gördü.

"Ey fülan! Halkla birlikte niye namaz kılmıyorsun?" diye sordu. Adam: "Ey Allah'ın Resulü, cenâbet oldum, su da yok" deyince:

"Toprağı kullan, o sana yeterlidir" buyurdular."[360]

Kuyunun derin olması gibi sebeplerle suyun çıkarılamayışı, suyun yemek yapmak için, içmek için, necaseti gidermek veya hayvan sulamak için ancak yetecek kadar olması durumlarında su yok kabul edilir, teyemmüm edilebilir.

Hastalık sebebiyle teyemmüm; Hasen el Basri r.a. dedi ki; "Yanında su mevcut olup da, hastalığından dolayı onu kullanamayan teyemmüm eder."[361] Cumhura göre soğuk sudan zarar görecek olan da bu hususta hasta hükmündedir.[362]

---

[359] Buhari rivayet etmiştir.
[360] Buhari(348) Müslim(682) Nesai(1/171)

Su ile arasında; yırtıcı hayvan, düşman, yangın veya hırsız gibi engeller bulunan kişi, su bulamayan hükmündedir. Yine suyun Fasıkların bulunduğu yerde olması halinde, kadın su almak için oraya gitmez ve teyemmüm eder.[363]

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) zamanında bir adam yaralanmış, sonra da ihtilam olmuştu. Kendisine yıkanması emredildi. Adam yıkandı ve öldü. Onun haberi Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a ulaşmıştı. (Öfke ile) şunları söyledi:

"Onu öldürmüşler, Allah da onların canını alsın! Madem bilmiyorlardı, niye sormadılar? Bilgisizliğin şifası sualdir. Ona, teyemmüm yeterliydi. Yarasına bir bez sarılmalı ve üzerinden meshedilmeli, sonra da bedeninin geri kalan kısmı yıkanmalıydı."[364]

Soğuk sebebiyle teyemmüm; Amr İbnu'l-As (radıyallahu anh) anlatıyor: "Zâtu's-Selâsil Gazvesi 'nde, soğuk bir gecede, ihtilam oldum. Yıkandığım takdirde helak olacağımdan korktum. Böylece teyemmüm yapıp, arkadaşlarıma sabah namazını kıldırdım. Bu hadiseyi Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a anlattılar. Bana:

"Ey Amr! Sen cünüb olduğun halde arkadaşlarına namaz mı kıldırdın?" diye sordu. Ben de yıkanmama mâni olan durumu haber verdim ve dedim ki:

"*Ben Allah'ın şöyle söylediğini işittim: "Kendinizi öldürmeyin, Allah sizlere karşı rahimdir*" (Nisa 29).

Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) güldüler ve hiçbir şey söylemediler."[365] Bu hadisi şerif, teyemmüm alan kişinin, abdest almış olanlara imamlık edebileceğine delildir.

Su olduğu halde selamı cevaplamak için teyemmüm; Ebul Cuheym r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Cemel kuyusu tarafından geldi, bir adama rastladı. Adam ona selam verdi. Fakat Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem onun selamını hemen almadı, bir duvara varıp yüzünü ve ellerini mesh etti, ondan sonra selamını aldı."[366]

Cünüp olanın teyemmüm etmesi; Abdurrahman İbnu Ebzâ anlatıyor: "Bir adam Hz. Ömer (radıyallahu anh)'e gelerek: "Ben cünüb oldum, su da bulamadım (ne yapayım)?" diye sordu. Hz. Ömer:

"Namaz kılma!" diye cevap verdi. (Orada bulunan Ammâr radıyallahu anh söze girip):

"Ey mü'minlerin emiri! Hatırlamıyor musun? Ben ve sen bir seriyyede beraberdik. Cenâbet olduk ve su bulamadık. O zaman sen namaz kılmamış, ben ise toprağa bulanarak kılmıştık. (Sonra bu durumu kendisine açınca), Aleyhissalatu vesselam bana:

---

[361] Buhari(Fethul Bari-1/441)
[362] bkz.: İbnul Münzir el Evsat(2/28) İbni Teymiye Fetava(21/350)
[363] İbni Kudame el Muğni(1/238)
[364] Ebu Davud(337) İbnu Mace(572) Sahihu Süneni Ebu Davud(325) Darekutni(1/190) Beyhaki(1/226) İbni Huzeyme(273) İbni Hibban(201)
[365] Ebu Davud(334,335) Sahihu Süneni Ebu Davud(323) Buhari(1/95) El İrva(154) İbni Hibban(202) Darekutni(1/178)
[366] Buhari(337) Müslim(369)

"Ellerini yere vurup sonra üfleyip sonra onlarla yüzünü ve ellerini meshetmen sana kâfi idi " buyurdular" dedi.[367]

Omuzlara ve koltuk altlarına kadar teyemmüm sahih mi?; Ammâr'ın şöyle söylediği rivâyet edildi: "Biz Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'la birlikte omuzlara ve koltuk altlarına kadar teyemmüm ettik."[368]

İshâk b. İbrahim b. Mahled el Haznelî diyor ki: Teyemmüm **"yüz ve ellerin meshedilmesinden ibarettir"** şeklindeki Ammâr'ın hadisi hasen sahihtir. **"Omuzlar ve koltuk altlarına kadar"** hadisi bir önceki hadise ters değildir. Çünkü Ammâr teyemmüm hadisinde omuzlara ve koltuklara kadar Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem emretti demiyor. Biz öylece yaptık diyor. Sonunda Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e sorunca O da yüz ve elleri meshetmeyi emretmiş O da sonunda bu şekilde karar kılmıştır.[369]

Teyemmüm ederek namaz kılan, Vakit çıkmadan su bulursa namazı iade etmez; Ebu Sa'id radıyallahu anh anlatıyor: "İki kişi bir sefere çıktılar. Derken namaz vakti girdi. Beraberlerinde su olmadığı için temiz toprakla teyemmüm ettiler ve namazlarını kıldılar. Sonra vakti içinde su buldular. Bunlardan biri, abdesti de namazı da iade etti, diğeri iade etmedi.

Sonra Rasulullah Aleyhissalatu vesselam'a gelince durumu anlattılar. Rasulullah aleyhissalatu vesselam, iade etmeyene: "Sünnete isabet ettin, namazın sana yeterlidir!" dedi. Abdesti ve namazı iade eden zata da: "Sana iki kat ücret var!" buyurdu."[370]

Biz sünneti böylece öğrendikten sonra, namazı iade ederek sünnete muhalefet etmemiz caiz olmaz. Namazı iade eden ictihadı ile hareket ettiği için sevap almış, fakat sünnete isabet edememiştir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; "Bir namazı bir günde iki kere kılmayın buyurmuştur."[371]

İbnu Ömer (radıyallahu anhüma), Curuf denen mevkideki tarlasından dönüyordu. Mirbedu'n-Ne'am (denen deve ağılından) geçerken namaz vakti girdi. Hemen teyemmüm edip namazını kıldı. Sonra Medine'ye döndüğünde güneş henüz yüksekteydi (ve namazın vakti çıkmamıştı). Ama namazını iade etmedi."[372]

Bazı Meseleler;

1- Su bulamayan abdest için su satın alabilir.

2- Su aramak için tayin edilmiş belirli bir mesafe yoktur. Vakit çıkıncaya kadar suyu araştırır.

3- Sadece bazı azalarını yıkayacak kadar suyu olan bunu yapar ve teyemmüm eder. Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*O halde gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun*"(Tegabün 16)

---

[367] Buhari(338) Müslim(368)
[368] Buhari(Teyemmüm 4-8) Müslim(368) Ebu Dâvud(318,319,322-328) Nesâi(1/165-170)
[369] Tirmizi(144)
[370] Ebu Davud(338,339) Nesai(1/213) Darimi(1/190) Darekutni(1/188) Sahihu Ebu Davud(327)
[371] Sahihu Süneni Ebu Davud(540)
[372] Malik(1/56) Buhari(1/87)

Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Size bir şey emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar onu yerine getirin."[373]

4- Hapis olan ve kendisiyle su veya toprak arasında bir engel bulunan, o halde namazını kılar. Bu şekilde kıldığı namaz tamdır. İade etmesine gerek yoktur.[374] Bir önceki maddede geçen ayet ve hadis bunun da delilidir.

5- Su kullandığı takdirde vaktin çıkacağından korkan teyemmüm edemez. Namazı meşru sebeplerle geçirdiyse bile hadisi şerifte; "Kim namazı unutursa veya uyuyakalırsa onun kefareti hatırlayınca kılmasıdır." Buyrulmuştur.[375] Suyu kullanarak abdestini veya guslünü alır. Yetişirse yetişir, yetişmezse kendisini suçlasın.

6- Su olmadığı zaman kişinin eşiyle cima etmesi mekruh değildir. Ebu Zerr r.a., sudan uzak bir yerde eşiyle birlikte kalmış, cünüp olmuştu. Su olmadığı için o halde namaz kıldı. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanına geldiğinde;

"Helak oldum ey Allah'ın Rasulü!" dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem;

"Seni helak eden nedir?" diye sorunca, o da durumu anlattı. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem;

"On yıl boyu su bulamasa da, temiz toprak müslümanın abdest suyudur. Suyu bulunca, bedenine onu değdir (yıkan), zira bu daha hayırlıdır."[376]buyurdu.

Bir kimsenin on yıl boyunca eşinden uzak durması mümkün olmayacağına göre, su olmadığı zaman eşiyle cima etmesi mekruh değildir.

İbni Abbas r.a.'dan; "Eşiyle beraber seferde olan ve yanlarında su bulunmayan kişinin eşiyle cima edip teyemmüm etmesinde sakınca yoktur."[377]

---

[373] Buhari(7288) Müslim(1337)
[374] bkz.: İbni Hazm Muhalla(2/188)
[375] Buhari(1/148) Müslim(1/477)
[376] Ebu Dâvud(332,333) Tirmizi(124) Nesâi(1/171) Abdurrazzak(913) Ahmed(5/155,180) İbni Huzeyme(2292) İbni Hibban(196) Darekutni(1/180) Hakim(1/176) Beyhaki(1/7,220) Elbani el İrva(153)
[377] İbnül Münzir el Evsat(2/17)

HAYIZ VE NİFAS

Hayız; kadın büluğa erince rahminden gelen ve malum vakte kadar devam eden kanamadır.[378]

Rengi; siyah, kırmızı, sarı ve bulanık renklerde olabilir. Fatıma binti Ebi Hubeyş'den: "İstihaze olmuştum. Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu:

"Kan, hayız kanı olursa siyahtır, tanınır. Böyle durumlarda namazı bırak. Başka kan olursa abdest al. Çünkü o, damardan gelen bir kandır."[379]

Bu hadis, hayız kanının diğer kanlardan ayırt edilmesinde, kanın sıfatına itibar edileceğini gösteriyor. Hayız kanıyla özür kanının karıştığı durumlarda, kan siyah ise hayız kanı, değilse istihaze kanıdır.

Mercane Mevla Aişe radıyallahu anha anlatıyor: "Kadınlar Hz. Aişe radıyallahu anha'ya içerisinde pamuk bulunan bez (veya kap) gönderirlerdi. Bu pamuklar hayız kanıyla sarı lekeler taşırdı. (Bu safhada) namaz kılınıp kılınmayacağını sorarlardı.

Hz. Aişe radıyallahu anha: "Beyaz akıntıyı görünceye kadar acele etmeyin!" diye cevap verirdi. Beyaz akıntıdan temizliği kastederdi."[380]

Sarı renk ve siyaha çalan bulanık renkteki akıntılar, ancak mutad günlerinde hayız sayılır. Hayız dönemi dışında böyle bir akıntı gelirse o hayız değildir. Ümmü Atiyye radıyallahu anha anlatıyor: "(Hayız müddetimiz dolup) temizlik dönemi başladıktan sonra görülen bulanık ve sarı akıntıyı ciddiye almazdık..."[381]

Kadının Ay Hali Yaşı; Çoğunlukla kadının ay hali olduğu asgari bir yaşı olur ve elli yaşına kadar devam eder. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Kadınlarınız arasından ay halinden kesilmiş olanlarla asla ay hali olmamışların (iddetleri) hakkında şüphe edersiniz…" (Talak, 4)

Burada ay hali olmayan kadınlardan kasıt, elli yaşına gelmiş olanlardır. Ay hali olmamışlardan kasıt ise dokuz yaşına gelmemiş olanlardır.

Hayızın en kısa ve en uzun süresi; Ata r.a. dedi ki; "Hayzın en azı bir gün, en çoğu on beş gündür."[382]

Kadın hamile olduğunu ve hayız olduğunu kocasından gizleyemez; Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*Eğer onlar Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanmışlarsa, rahimlerinde Allah'ın yarattığını gizlemeleri kendilerine helâl olmaz*."(Bakara 228) Taberi, sahih isnad ile Zühri'nin şöyle dediğini nakleder; "Bize ulaştı ki bu ayette "Allah'ın rahimlerde yarattığı" ile kastedilen hamilelik ve hayızdır. Bunları gizlemeleri caiz değildir. Zira iddetin bitip bitmediği böyle tespit edilir."

Mu'temir, babasından naklediyor; İbni Sirin'e; temizlendikten beş gün sonra kan gören kadını sordum. Dedi ki; "Kadınlar bunu daha iyi bilirler."[383]

---

[378] el Muğni(1/313) Muhalla(2/220) Mecmu(3/342)
[379] Ebu Davud(286) Sahihu Ebu Davud(263) Sahihu Süneni Nesai(350) İbni Hibban(2/318)
[380] Muvatta, Taharet 97, (1/59). Buhari(Hayz 19) Beyhaki(1/335) Elbani el İrva(198)
[381] Ebu Davud(307,308) Nesai(1/186,187) Elbani el İrva(199)
[382] Darimi(1/210) Elbani Muhatasarı Buhari(1/91) Fethul Bari(1/425)

Nifas; (loğusalık) doğum ve sonrası dolayısı ile rahimden inen bir kandır. Bu da hamilelik döneminde rahimde kalıp dışarı çıkmayan kanın geri kalan bölümleridir. Kadın doğum yaptı mı bu kan peyderpey dışarı çıkar. Doğum belirtileri ile birlikte doğumdan önce kadının gördüğü kan da nifas (loğusalık) kanıdır. Fukaha bu süreyi doğumdan önce iki ya da üç gün olarak belirlemişlerdir. Çoğunlukla görülen bunun doğum ile birlikte görülmeye başlandığıdır. Muteber olan ise insanın hilkatinin açık seçik ortaya çıktığı doğum halidir. İnsanın hilkatinin açıkça ortaya çıktığı müddet seksen bir gün, azamisi ise üç aydır. Eğer bu süreden önce kadın düşük yapacak olup bununla birlikte kan da husule gelirse, buna itibar etmez. Bundan ötürü namazını, orucunu bırakmaz. Çünkü bu bozuk bir kandır ve bir akıntıdır. Dolayısıyla bu durumdaki kadının hükmü mustahazanın hükmü gibidir.

Loğusalığın çoğunlukla görülen azami süresi kırk gündür. Bu ya doğum ile birlikte başlar yahut da az önce geçtiği gibi doğumdan iki ya da üç gün öncesinden başlar. Çünkü Ümmü Seleme *radıyallahu anha* rivayet ettiği hadiste şöyle buyurmaktadır: "Rasulullah hayatta olduğu dönemde loğusa kadın kırk gün beklerdi."[384]

Tirmizi ve başkalarının naklettiklerine göre ilim adamları bu hususta icma etmişlerdir. Kan çıkmasının kesilmesi suretiyle eğer kırk günden önce temizlenecek olursa o vakit kadın gusleder ve namazını kılar. Çünkü loğusalık kanının asgari sınırı yoktur. Zira bu hususta onu sınırlayan bir delil gelmemiştir. Kırk günü tamamladığı halde kan çıkması kesilmeyecek olursa, eğer bu süre adetine tesadüf etmişse bu bir ay halidir. Eğer adetine rast gelmiyor ve yine akmaya devam edip kesilmiyor ise, o takdirde bu bir istihaza kanıdır. Ondan dolayı kırk günden sonra ibadetini terk etmez.

Ay Hali Olan Kadın İle İlgili Hükümler

1- Kadın ay hali iken onunla ferc yoluyla ilişkiye girmek haramdır. Çünkü yüce Allah: *"Sana ay halinden sorarlar, de ki: 'O bir rahatsızlıktır. Onun için ay halindeyken kadınlardan ayrı durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. İyice temizlendiler mi o zaman Allah'ın size emrettiği yerden onlara varın. Gerçekten Allah çokça tevbe edenleri de sever, çok temizlenenleri de sever"* (el-Bakara, 2/222) diye buyurmaktadır.

Bu haramlık hali kadın ay halinden kesilip bundan dolayı gusletmesine kadar devam eder. Çünkü yüce Allah: *"Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. İyice temizlendiler mi o zaman Allah'ın size emrettiği yerden onlara varın"* diye buyurmaktadır.

Ay hali olan kadının kocası, fercinden cima etmesi dışında hanımından her şekilde istifade etmesi mübahtır. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: "Cima dışında her şeyi yapabilirsiniz" diye buyurmuştur.[385]

2- Ay hali olan kadın ay hali olduğu süre içerisinde oruç tutmaz, namaz kılmaz. Bu haldeyken bunları yapması haramdır. Bu halde iken bu ibadetlerin işlenmesi sahih değildir. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Kadın ay hali olduğu vakit namaz kılmayı ve oruç tutmayı bırakmıyor mu?"*[386]

Ay hali olan kadın temizlendikten sonra orucun kazasını yapar. Fakat namazın kazasını yapmaz. Çünkü Âişe *radıyallahu anha* şöyle demiştir: "Bizler Rasulullah

---

[383] Muhtasarı Buhari(1/91) Fethul Bari(1/425)
[384] Tirmizi(139) Ebu Davud(312) Hakim(1/175) İbni Mace(648) Elbani el İrva(201) hasen.
[385] Muvatta(1/57) Buhari, Hayz 5; Müslim(293, 295)
[386] Buhari(304) Müslim(219)

sallallahu aleyhi ve sellem hayatta iken ay hali olurduk. Orucun kazasını yapmamız emrolunur, fakat namazın kazasını yapmamız emredilmezdi."[387]

3- Ay hali olan kadının Beytullahı tavaf etmesi haramdır. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Âişe *radıyallahu anha* ay hali olunca şöyle demiştir:"Hacc eden kimsenin yaptığı her işi yap; şu kadar var ki temizleninceye kadar Beyti tavaf etme!" [388]

4- Hayızlının artığında sakınca yoktur; Şureyh İbnu Hani, Hz. Aişe radıyallahu anha'ya: "Bir kadın hayızlı iken kocası ile birlikte yemek yer mi?" diye sordu. Hz. Aişe "Evet dedi, benim kanamam varken Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm beni çağırırdı, ben de onunla birlikte yerdim. (Bu sırada) etli kemiği alır, (bana uzatır, önce benim başlamam için) bana yemin verirdi. Ben de onu alır ve bir miktar dişler (sonra Rasulullah'a uzatırdım). O da ağzını, kemikte tam benim ağzımı koyduğum yere koyar(ak yemeye başlar)dı. İçecek bir şey istediği olur, getirince ondan önce benim içmem için bana yemin verirdi, bunun üzerine ben de kabı alır bir miktar içer, sonra bırakırdım. Bu sefer onu Aleyhissalatu vesselam alır, kabın tam benim ağzımı koyduğum yerine ağzını koyarak içerdi."[389]

5- Kadın hayzının son günlerinde ve temizliğinden önce kan izi görür, akıntısı kireç gibi beyaz olmazsa hayzı devam eder.

6- Kadın adet sancısı çekmeye başlayınca, güneşin batmasından önce kan görmemişse orucunu tamamlar ve namazını kılar. Hayız, kan gördüğü ve bu kanın hayız kanı olduğuna kesin hükmettiği andan itibaren başlar.

7- kadın, adeti süresince bazı günler kan görmezse, kanın kesilmesine veya devam etmesine bakılmaz, mutad olan adeti boyunca o hayızlıdır.

8- Hayız günlerinden sonraki kırmızı ve sarı akıntı istihazeden sayılır.

9- Hamile kadına cerrahi operasyon yapılıp çocuk çıkarılır ve mutad yerinden kan gelmezse o kadın nifaslı (loğusa) hükmünde olmaz.

10- Kadın düşük yaparsa hayızlı ve nifaslı hükmündedir.

11- kişi, hayızlı eşinin kucağında Kur'an okuyabilir[390], hayızlı kadın eşinin başını tarayabilir[391], bayramlara ve müslümanların davetine icabet edebilir, namazgaha çıkamaz.[392]

12- Hayızlı ve nifaslı kadın, ihrama girmek için gusleder.[393]

---

[387] Buhari(321) Müslim(335)
[388] Buhari(1/407) Müslim(1211)
[389] Müslim(300) Ebu Davud(259) Nesai(1/148) Abdurrazzak(388,1253) Ahmed(6/62) Tayalisi(1514)
[390] Bkz. Buhari(1/77) Müslim(1/246)
[391] Bkz. Buhari(295) Müslim(297)
[392] bkz.: Buhari(324) Müslim(890)
[393] bkz.:Müslim(1218)

Kadın Ay Halinin Sona Erdiğini Nasıl Anlar

Kadın ay halinin sona erdiğini şu iki alametten birisi ile bilebilir:

Birinci alamet: Beyaz akıntının gelmesidir: Bu ay hali kanı akabinde gelen beyaz bir sudur, kireç suyunu andırır. Bazen beyazın dışında bir renkte de olabilir, kadınların hallerine göre değişiklik arz edebilir.

İkinci alamet ise kuruluktur. Bu da kadının fercine bir bez ya da bir pamuk parçası sokup çıkardıktan sonra bunun, kan, bulanıklık ya da sarılık gibi üzerinde herhangi bir iz bulunmaksızın kuru halde çıkması demektir.

Ay hali sona eren kadının yapması gerekenler

Ay hali olan kadının bu durumu sona erdiğinde gusl etmesi gerekir. Bu da bütün vücudunda taharet niyetiyle suyu kullanması ile olur. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Ay halin başladı mı namazı bırak bitti mi gusl et ve namazı kıl."*[394]

Gusl etme şekli şöyledir: Namaz ve benzeri bir ibadet için hadesi kaldırmayı yahut da temizlenmeye niyet eder, sonra: Bismillah, deyip bütün vücuduna su döker. Saçlarının diplerini ıslatır. Ancak saçlarını -örük ise- çözmesi gerekmez. Sadece su ile ıslatır. Şayet su ile birlikte sidr yahut temizleyici maddeler kullanacak olursa bu da güzeldir. Üzerinde misk yahut başka bir hoş koku bulunan bir pamuk parçası alıp guslettikten sonra fercine koyması mustehaptır. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu Esma'ya emretmiştir.[395]

Ay hali yahut loğusa kadın güneş batımından ya da tan yeri ağarmasından önce temizlenirse nelere dikkat eder?

Ay hali yahut loğusa kadın güneş batımından önce temizlenirse o günün öğle ve ikindi namazını kılmalıdır. Tan yeri ağarmadan önce temizlenirse o gecenin akşam ve yatsı namazını kılmalıdır. Çünkü özür halinde ikinci namazın vakti, diğer birinci namazın da vaktidir.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye, fetvalarında[396] şunları söylemektedir: "Bundan dolayı Malik, Şafii ve Ahmed gibi ulemanın cumhuru (çoğunluğu) eğer ay hali olan kadın günün sonunda temizlenecek olursa, öğle ve ikindi namazlarını birlikte, şayet gecenin sonunda temizlenecek olursa akşam ve yatsı namazlarını birlikte kılar, demişlerdir. Nitekim bu görüş Abdurrahman b. Avf, Ebu Hureyre ve Abdullah b. Abbas'tan da rivayet edilmiştir.[397] Çünkü vakit özür halinde her iki namaz için ortaktır. O halde günün sonunda temizlenecek olursa öğle namazının vakti devam ediyor demektir; bundan dolayı öğleyi ikindiden evvel kılar. Şayet gecenin sonunda temizlenecek olursa özür halinde akşam namazı devam ediyor demektir. Bundan dolayı yatsıdan önce akşamı kılar…"

Şayet namaz vakti girdikten sonra ay hali veya loğusa olursa tercih edilen görüşe göre; vaktinin başına yetiştiği fakat namazını kılamadan ay hali ya da loğusalığının

---

[394] Buhari, Hayz 26; Müslim(334); Ebu Davud(288 - 291) Tirmizi(129) Nesai(1/181,182).
[395] Daha önce tahrici geçti.
[396] Mecmuul Fetava 22/434.
[397] Neylul Evtar(1/355)

başladığı o namazı kaza etmez. Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye, Fetvalarında[398] bu mesele hakkında şunları söylemektedir:

"Delil bakımından daha kuvvetli görülen, Ebu Hanife ve Malik'in mezhebidir. Bunlara göre herhangi bir yükümlülüğü yoktur. Çünkü kaza namazı ancak yeni bir emir ile vacip olur. Burada ise onun kaza etmesini gerektiren yeni bir emir yoktur. Diğer taraftan o caiz olan bir tehirde bulunarak namazını kılmayı ertelemiştir. Bu bakımdan onun herhangi bir kusurlu davranışı söz konusu değildir. Uyuyan ya da unutan bir kimse de aynı şekilde her ne kadar kusurlu değil ise de, onun yaptığı bir kaza kılmak değildir. Aksine onun kılacağı namaz uyandığı ya da hatırladığı vakit vaktinde kılınan bir namazdır …"

İstihaza ve Hükümleri:

İstihaza, âzil diye adlandırılan bir damardan sızıntı şeklinde zamanı dışında kanın akması demektir. İstihazalı kadının durumu ay hali kanının istihaza kanına benzemesinden ötürü müşkil bir durumdur. Kan böyle bir kadından sürekli yahut çoğunlukla akmakta ise bu kadın hangisini ay hali kanı kabul edecek, hangisini istihaza kanı kabul edecek bundan dolayı orucu ya da namazı terk etmeyecek? Bu sebeple istihazalı kadın hakkında temiz kadınların hükümleri muteberdir. Buna göre istihaza kanı gören kadının üç hali söz konusudur:

Birinci hal: Onun istihaza musibetine uğramadan önce bilinen bir adetinin olması halidir. Yani istihazalı hale düşmeden önce mesela ayın başında ya da ortasında beş ya da sekiz gün ay hali oluyordu. Böylelikle ay hali günlerinin sayısını ve vaktini bilmiş oluyordu. Böyle bir kadının adeti kadar ay hali kabul edilir, namazı ve orucu bırakır ve onun hakkında ay hali hükümlerine dikkat edilir. Adeti sona erdi mi gusleder namaz kılar geriye kalan kanı istihaza kanı olarak değerlendirir .Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Ümmü Habibe'ye şöyle demiştir: *"Daha önce adetin seni alıkoyduğu kadar bekle; sonra gusl et ve namaz kıl"*[399] Yine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Ebi Hubeyş kızı Fatıma'ya şöyle demiştir:

"Şüphesiz ki bu (kan sızdıran) bir damardır, ay hali değildir. Ay hali vakti geldi mi namazı terk et."[400]

İkinci hal: Şayet böyle bir kadının bilinen bir adeti bulunmayıp fakat kanı siyah yahut katı yahut özel bir kokusunun bulunması gibi adet kanı niteliğini taşımak suretiyle diğerinden ayırd edilebiliyor; diğer kanı ise kırmızı, kokusuz ve katı olmamak suretiyle ay hali kanının niteliklerini taşımadığı için ay hali kanından ayırt edilebiliyorsa, bu durumda ay hali kanı niteliklerini taşıyan kanı adet kanı olarak kabul eder ve bu süre zarfında namazı bırakır, oruç tutmaz. Bunun dışında gelen kanları istihaza kabul eder ve ay hali kanı niteliklerini taşıyan kanın akmasının sona ermesi ile birlikte gusleder, namaz kılar, oruç tutar ve temiz kabul edilir. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Ebu Hubeyş kızı Fatıma'ya şöyle demiştir:

"Ay hali kanı bilinen siyah bir kandır. İşte o vakit namaz kılma! Eğer diğer kan görünürse o zaman abdest al namaz kıl!"[401]

---

[398] 23/335
[399] Buhari, Hayz 26; Müslim(334) Ebu Davud(288-291) Tirmizi(129) Nesai(1/181,182)
[400] Buhari ve Müslim rivayet etmiştir. Tahrici geçti.
[401] Ebu Davud ve Nesai rivayet etmiş, İbn Hibban ve Hakim sahih olduğunu belirtmişlerdir. Tahrici daha önce geçti.

Bu hadisten anlaşıldığına göre istihazalı olan kadın kanın niteliklerine itibar eder ve bu nitelikler ile ay hali kanı ile diğerlerini ayırır ve değerlendirir.

Üçüncü hal: Eğer kadının bildiği bir adeti ve ay hali kanının diğerlerinden ayırd edici nitelikleri yoksa, bu durumda kadın çoğunlukla görülen süre olan her aydan altı ya da yedi günü ay hali olarak kabul eder. Çünkü kadınların çoğunlukla görülen adeti budur. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Cahş kızı Hamne'ye şöyle demiştir: "Bu, şeytandan gelen bir tekmedir. Sen altı ya da yedi gün ay hali olduğunu kabul et; sonra gusl et. Artık bu süreyi bitirdin mi yirmi dört veya yirmi üç gün namaz kıl, oruç tut. Böyle yapman senin için yeterlidir. Diğer kadınların ay halinde olduğu gibi sen de böylece yap.[402]

Geçen açıklamalardan çıkan sonuç şudur: Adeti olan bir kadın adetine göre hareket eder. Kanları birbirinden ayıran kadın bu ayırdetmeye göre tutumunu belirler. Bu iki durumda da olmayan bir kadın altı ya da yedi gün ay hali olduğu kabul edilir. İşte böylece bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den istihaza hakkında varid olmuş üç ayrı sünnet uygulaması bir arada değerlendirilmiş olmaktadır.

Şeyhü'l-İslam İbn Teymiyye şöyle diyor: "Alamet olarak kabul edilenler altı tanedir: Eğer adet var ise bu en güçlü alamettir. Çünkü aslolan ay halinin durumudur. Ayırd edici özelliklere gelince, siyah ve kötü kokan katı kanın ay hali kanı olması kırmızı kana göre daha uygundur. Kadınların çoğunluğunda görülen kanı muteber kabul etmeye gelince, aslolan kişinin daha genel ve çoğunlukla görülen kişiler gibi değerlendirilmesidir. İşte bu üç alamet, gerek sünnet gerekse konu ile ilgili olayların değerlendirilmesi sureti ile delil teşkil etmektedir." Daha sonra İbn Teymiyye bu hususta kabul edilen diğer alametleri söz konusu etmekte ve şunları söylemektedir: "Bu husustaki görüşlerin en doğru olanı ise, sünnet-i seniyyede gelmiş olan alametlere itibar etmek, bunların dışındakileri göz önünde bulundurmamaktır…"

İstihazalı Kadının Temiz Kabul Edildiği Hallerde Uyması Gereken Hususlar:

1- Daha önce açıklandığı üzere muteber kabul edilen ay halinin sona ermesi ile birlikte gusletmesi gerekir.

2- Her namaz vaktinde fercinden çıkan kanı izale etmek için fercini yıkar ve çıkış yerine çıkan kanı engelleyecek şekilde pamuk veya benzeri bir şey koyar; onun düşmesini engelleyecek şekilde onu bağlar. Sonra her namazın vaktinin girişi ile birlikte abdest alır. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* istihazalı kadın hakkında şöyle buyurmuştur: *"Ay hali olduğu günlerde namazı bırakır, sonra gusleder, sonra da her namaz vakti için abdest alır. "Ben sana o yere koymak üzere pamuğu tavsiye ederim."* [403]Bugün için piyasada bulunan tıbbi gereçler kullanılabilir.

3- İstihaze kanı devam etse bile cinsel ilişki caizdir. İbni Abbas r.a. dedi ki; "Kocası istihazeli kadınla ilişki kurabilir. Zira o namaz kılar, namaz alıkonulması bakımından daha önemli olduğu halde bu ona yasaklanmamıştır."[404]

İkrime rahimehullah anlatıyor: "Ümmü Habibe radıyallahu anha müstehaze idi. Kocası ona temasta bulunurdu. Aynı hal Hamne Bintu Cahş radıyallahu anha için de mevzubahis idi."[405]

---

[402] Ebu Davud(287) Tirmizi(125) Sahihu Süneni Ebu Davud(267) Sahihu İbni Mace(510) el İrva(188)
[403] Ümmü Seleme r.a.'dan; Muvatta(1/62) Ebu Davud(274) Nesai(1/182) Sahihu İbni Mace(506)
[404] Darimi(1/203) Buhari(Fethul Bari-1/428)

4- istihazeli temiz hükmündedir. Her ibadetini yerine getirebilir.

Nifas (Loğusalık) İle İlgili Hükümler

Loğusalığın hükümleri aşağıda görüldüğü gibi ay hali hükümleri gibidir. Daha önce Aişe r.a. hadisinde geçtiği gibi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem nifası hayız olarak isimlendirmiştir.[406]

1- Ay hali olan kadın ile ilişki kurmak haram olduğu gibi loğusa kadın ile de ilişki kurmak haramdır; ancak bunun dışında ondan faydalanmak mübahtır.

2- Loğusa kadının oruç tutması, namaz kılması yahut Beytullahı tavaf etmesi –ay hali olan kadında olduğu gibi- haramdır.

3- Loğusa kadının loğusalık süresi ile tutamadığı oruçları –ay hali olan kadın gibi- kaza etmesi icab eder.

4- Loğusa kadının loğusalığının sona ermesi halinde -ay hali olan kadına farz olduğu gibi- gusletmek farzdır. Buna dair delillere gelince:

Ümmü Seleme *radıyallahu anha* dedi ki: Loğusa kadın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in döneminde kırk gün oruç tutmadan, namaz kılmadan otururdu."[407]

Mecduddîn İbn Teymiyye el-Münteka'da[408] şöyle demektedir: "Derim ki: Hadiste kırk güne kadar oturması emredilirdi, demektir. Böylece bu hususta varid olmuş haberin yalan olması önlenmiş olmaktadır. Zira herhangi bir çağda bütün hanımların loğusalık ya da ay halindeki adetlerinin birbiri ile aynı olması imkânsızdır."

Ümm Seleme *radıyallahu anha*'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hanımlarından herhangi bir hanım loğusalık halinde kırk gün beklerdi de ona loğusalık döneminde kılmadığı namazları kılmasını emretmezdi."[409]

Loğusanın kanı kırk gün bitmeden kesilir, sonra bu süre içerisinde tekrar gelirse:

Loğusa kadının kanı kırk günden önce kesilir kadın da gusledip namaz kılar oruç tutar sonra da kırk gün dolmadan tekrar kan görmeye başlarsa sahih olan bunun da loğusalık kanı olarak değerlendirileceğidir. Bu durumda kadın bu süreyi bekler ve aradaki temizlik halinde tuttuğu orucu sahih kabul edilir, onu kaza etmez.[410]

Ay Hali Kanının Akmasını Önleyen İlaç Almak

Eğer kadının sağlığına zarar vermeyecek ise ay hali kanının akmasını önleyen ilaçları almakta kadın için bir sakınca yoktur. Ancak bu ilaçları almanın neticesinde ay hali

---

[405] Ebu Davud(309) Sahihu Süneni Ebu Davud(302)
[406] Müslim(1211)
[407] daha önce geçti.
[408] El Munteka(1/184)
[409] Ebu Davud Tahara: 119
[410] Bunun için Şeyh Muhammed b. İbrahim'in Fetvalarına (2/102) ve Şeyh Abdülaziz b. Baz'ın fetvaları(1/44) ile İbn Kasım'ın Şerhü'z-zad'e yaptığı haşiyesi(1/405) ile İbni Useymin'in; Kadınlardan Akan Tabii Kanlar(s.55-56) ve el-Fetava es-Sa'diye(s.137)'ye bakınız.

olmazsa namaz kılar, oruç tutar, Beytullahı tavaf eder; bu ibadetleri diğer temiz kadınların ibadetleri gibi sahihtir.[411]

Hamile kadın kan görürse; Aişe r.a'dan; "Hamile kadın hayız görmez. Kanaması başlarsa (kesilmesini beklesin ve sonra) yıkansın ve namazını kılsın"[412]

Düşük Yapmanın Hükmü

Müslüman kadın, Allah'ın onun rahminde yarattığı hamilelik hususunda şer'an kendisine güvenilen, emin bir kimsedir. O bakımdan onu gizleyemez! Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Eğer Allah'a ve âhiret gününe iman etmişlerse Allah'ın rahimlerinde yarattığını gizlemeleri onlara helal değildir." (el-Bakara, 2/228)

Eğer hamilelik halinde oruç ona zor geliyorsa yahut karnındaki yavruya zarar verecekse ramazan ayında oruç açmasına Allah müsaade etmiştir. Bu asırda yaygınlık kazanan düşük yapma operasyonları haram bir uygulamadır. Eğer karnındaki yavruya ruh üflenmiş ve düşük yapmak sebebiyle ölmüş ise bu Allah'ın haksız yere öldürülmesini haram kıldığı bir canı öldürmek olarak değerlendirilir. Yüce Allah buna bağlı olarak miktarı hususundaki farklı açıklamalar ile birlikte diyetin ödenme gereği açısından cezâi sorumluluk hükümlerini de ortaya koymuş bulunmaktadır. Bazı imamlara göre bu noktada keffaret ödemek gerekir ki bu da mümin bir köle azad etmektir. Buna imkan bulamayan bir kimse arka arkaya iki ay oruç tutar. Kimi ilim adamı bu uygulamaya küçük mevûde (çocuğu diri diri gömmek) adını vermiştir. Şeyh Muhammed İbrahim, Fetvalarında[413] şöyle demektedir: "Gebe kalınan yavruyu düşürmek için yapılan işler, öldüğünden emin olunmadıkça caiz değildir. Eğer öldüğü tahakkuk ederse caiz olur…"

Büyük ilim adamları komisyonu meclisinin 20.6.1407 tarihli ve 140 numaralı kararında şu hususlar yer almaktadır:

1- Şer'i bir gerekçe olmadıkça ve oldukça dar sınırlar çerçevesi dışında değişik aşamalarında hamile kalmış kadının cenini düşürmesi caiz değildir.

2- Eğer hamilelik birinci aşaması olan ilk kırk gün içerisinde ise ve eğer bu süre zarfında cenini düşürmekten maksat çocukların eğitiminde zorlanmak yahut onların geçim ve öğrenim masraflarını karşılayamamaktan korkmak ya da gelecekleri adına endişe etmek yahut eşlerin sahip oldukları çocuklarla yetinmesi gibi bir gerekçe ile yapılsa, bu caiz değildir.

3- Gebelik alaka (embriyo) yahut bir çiğnemlik et döneminde olup, hamileliğin devamı halinde ölümünden korkulacak şekilde annesinin tehlikeye düşeceğine dair güvenilir bir doktorlar heyetinin kararı bulunmadıkça; cenini düşürmek caiz değildir. Caiz olabilmesi için ayrıca annenin sağlığı için tehlike teşkil eden bütün hususları önlemek ve gerekli bütün yolları denemek gerekir.

4- Ceninin annesinin karnında kalması, ölümüne sebep teşkil edeceğine dair güvenilir uzman doktorlardan bir heyetin kararı bulunmadıkça üçüncü aşamadan ve hamileliğin dört ayını tamamlamasından sonra cenini düşürmek helal olamaz; doktorların bu kararının uygulanabilmesi için ayrıca ceninin hayatını kurtarmak için gerekli bütün

[411] Bkz.:İbni Kudame el Muğni(1/375)
[412] Darimi(1/227) isnadı sahihtir. Elbani el İrva(187)
[413] Fetava(11/151).

yolların da denenmiş olması gerekir. Bu şartlar çerçevesinde ceninin düşürülmesine ruhsat verilmesinin sebebi ise, iki zarardan büyük olanını önlemek ve iki faydanın büyük olanını gerçekleştirmek içindir.

Faziletli ilim adamı Muhammed b. Useymin'in "Kadınlardan Gelen Tabii Kanlar" adlı risalesinde şunlar söylenmektedir: "Şayet cenini düşürmekten kasıt onu yok etmek ise eğer bu ruhun ona üflenişinden sonra geçekleşmiş ise haram olduğunda hiç bir şüphe yoktur. Çünkü bu haksızca bir canı öldürmektir. Öldürülmesi haram olan bir canı öldürmek ise Kitap, Sünnet ve icma ile haramdır."[414]

İmam İbnu'l-Cevzî, *Ahkamu'n-nisa* adlı eserinde[415] şunları söylemektedir: "Nikâhtan amaç çocuk sahibi olmak olduğuna göre ve her sudan çocuk olmadığına göre cenin oluştuktan sonra artık maksat gerçekleşmiş olur. Buna göre onu kasden düşürmeye kalkışmak evlilikten gözetilen hikmet maksadına aykırıdır. Eğer bu iş hamileliğin ilk döneminde olur ise ve ruhun üflenmesinden önce gerçekleşmişse bunda büyük bir günah vardır. Çünkü artık cenin mükemmelliğe doğru ilerlemekte ve tamam olmak yolunu tutturmuş bulunmaktadır. Şu kadar var ki kendisine ruh üflenmiş olana nisbetle günahı daha azdır, eğer kadın ruh taşıyan cenini kasden düşürecek olursa bu da mümin bir kimseyi öldürmek gibidir. *"Diri diri gömülen kız çocuğa 'hangi günahtan dolayı öldürüldü' diye sorulduğu zaman…"* (et-Tekvir, 81/8-9) diye buyrulmaktadır".

O halde ey müslüman hanım! Hangi maksatla olursa olsun böyle bir suçu işlemeğe kalkışma! Bu husustaki saptırıcı propagandalara, akla ya da dine dayanmayan batıl geleneklere aldanma.

---

[414]. İbni Useymin Dimaut Tabiiye(s. 60)
[415] İbnül Cevzi Ahkamun Nisa s. 108-109.

2. Bölüm: NAMAZ

NAMAZIN FAZİLETİ VE ÖNEMİ

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; “*Halbuki onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur*.”(Beyyine 5)

“*İman eden kullarıma de ki namaz kılsınlar***.”**(İbrahim 30)

“*Doğrusu feraha ermiştir temizlenen, Rabbinin adım anıp namaz kılan*.”(A’la 14-15)

“*Namazı kılın, zekâtı verin,*”(Bakara 110)

İbni Ömer r.a.’dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “İslam beş şey üzerine kurulmuştur; Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in O’nun Rasulü olduğuna şehadet etmek, namazı kılmak, zekat vermek, haccetmek ve Ramazan orucu.”[416]

Ebü Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in şöyle söylediğini işittim:

"Sizden birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve bu nehirde hergün beş kere yıkansa, acaba üzerinde hiç kir kalır mı, ne dersiniz?"

"Bu hal, dediler, onun kirlerinden hiçbir şey bırakmaz!" Aleyhissalâtu vesselâm:

"İşte bu, beş vakit namazın misalidir. Allah onlar sayesinde bütün hataları siler" buyurdu."[417]

İslam, seferde ve hazarda, korkuda ve güvende, namazın terkine müsaade etmemiştir; “*Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın. Eğer (herhangi bir şeyden) korkarsanız (namazlarınızı) yürüyerek yahut binmiş olarak (kılın). Güvene kavuştuğunuz zaman, siz bilmezken Allah'ın size öğrettiği şekilde O'nu anın (namaz kılın*).”(Bakara 238,239)

Harp halinde namaz şöyle tarif ediliyor; “*Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size kötülük etmelerinden endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda size bir günah yoktur. Şüphesiz kâfirler, sizin apaçık düşmanınızdır. Sen de içlerinde bulunup onlara namaz kıldırdığın zaman, onlardan bir kısmı seninle beraber namaza dursunlar, silahlarını (yanlarına) alsınlar, böylece (namazı kılıp) secde ettiklerinde (diğerleri) arkanızda olsunlar. Sonra henüz namazını kılmamış olan (bu) diğer gurup gelip seninle beraber namazlarını kılsınlar ve onlar da ihtiyat tedbirlerini ve silahlarını alsınlar. O kâfirler arzu ederler ki siz silahlarınızdan ve eşyanızdan gafil olsanız da üstünüze birden baskın yapsalar. Eğer size yağmurdan bir eziyet olur yahut hasta bulunursanız silahlarınızı bırakmanızda size günah yoktur. Yine de tedbirinizi alın. Şüphesiz Allah, kâfirler için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır. Namazı bitirince de ayakta, otururken ve yanınız üzerinde yatarken (daima) Allah'ı anın. Huzura kavuşunca da namazı dosdoğru kılın; çünkü namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır*.”(Nisa 101-103)

---

[416] Buhari(8) Müslim(16)
[417] Buhâri, Mevâkît 6; Müslim(666) Tirmizî(2872) Nesâî(1/231) Muvatta(1/174).

Ey Allah'ın kulu! Yukarıdaki Âyet'i Kerîme'de gördüğün gibi, insanın devamlı ölümle karşı karşıya kalabileceği harp meydanında bile Allah 'u Azze ve Celle namazın cemaatle kılınmasını emrediyor. Harpten daha tehlikeli namazın terkine sebep olabilecek bir mazeret yoktur. Buna rağmen namazın terkine müsaade edilmiyor. Bilakis cemaatle kılınacağı "emri İlâhi" ile sabit oluyor.

Namazın kazası vardır diyenler, acaba o kaza edilecek namazın terkine hangi şer'i mazereti gösteriyorlar da, namazın kazası vardır diyerek hem Âyet'i hiçe sayıyorlar ve hem de bu azim ibadeti müslümanların nazarında basitleştirerek, binlerce insanın Âhirete müşrik ve kâfir olarak gitmesine sebep oluyorlar. Hangi cılız omuzlarına böyle bir belâyı yükleniyorlar.

NAMAZI TERK ETMENİN HÜKMÜ

İbni Mes'ud radıyallahu anh; "***Ama onların ardından namazı zayi eden, şehvetlerine uyan bir nesil geldi…"***(Meryem 59.) ayetini tefsirinde; "*Namazın zayi edilmesi geciktirilmesidir. Namazı büsbütün terk eden kafir olur*" buyurmuştur."[418] (Sahabe tefsiri merfu hadis hükmündedir.)

Cabir (R.A.)'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Kişi ile şirk arasında namazın terki vardır." Diğer rivayetlerde; "Küfür ile iman arasında" ve "Kul ile küfür arasında" lafızlarıyla da gelmiştir.[419]

Enes (R.A.)'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Kişi ile şirk arasında namazı terk etmekten başka bir şey yoktur. Onu terk ettiği zaman şirk koşmuştur."[420]

Sevban (R.A.)'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Bizimle kafirler arasındaki fark namazdır. Kim namazı terk ederse kafir olur."[421]

"Abdurrahman Bin Şakik, Ebu Hüreyre radıyallahu anh'ten; "Biz namazdan başka amellerden herhangi bir şeyin terkini küfür saymazdık."[422]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem diğer bir hadiste: "Kim namaza devam ederse onun için kıyamette bir nur, burhan ve kurtuluş vesilesi olur. Kim de devam etmezse onun için nur, burhan ve kurtuluş olmaz ve o kıyamet gününde Karun, Fir'avn, Haman ve Ubey Bin Halef'le beraber olur."[423] Buyurmuştur.

Bu hadisin şerhinde İbni Kayyım şöyle der; “Namazı terk edeni, ya malı, ya reisliği, ya memuriyeti, yada ticareti engeller. Namaz kılmaktan malı engelleyenler Karun'la beraber, saltanatı engelleyenler Firavunla beraber, memuriyet ve vezirliği engelleyenler, Haman ve Ubey Bin Halef ile beraber haşrolurlar.”[424]

Enes İbnu Malik (r.a.)'dan; "Namazın terki şirktir."[425]

---

[418] İbni Teymiye Mecmuul Fetava(7/478) bkz:İbni Kesir Tefsiri Muhtasarı(3/1404)

[419] Ahmed(3/370) Müslim(iman 134) Tirmizi(2618-19) Ebu Ya'la(1953,2102) Ebu Avane(1/20) Acuri Şeriat(247-250) İbni Ebi Şeybe(11/33) Şerhus Sünne(2/179) Ebu Nuaym Hilye(8/256) Taberi(1/307) Hatib Tarih(10/180) Taberani Sagir(258) İbni Hibban(1451) Mişkat(569) Abdurrezzak(5009) Ebu Davud(4678) İbni Mace(1078) Darekutni(2/53) Darimi(1236) Beyhaki(3/366) Beyhaki Süneni Sagir(600) Tergib(1/520) Cem'ül Fevaid(983-85) Tahavi Müşkil(3175) İbni Abdilberr Temhid(4/299) Nisaburi İkna(235)

[420] İbnu Mâce(1080) Muhammed İbnu Nasr Kitabu's-Salat(897) Elbâni îbnu Mâce'nin sahihinde(880) tahric etmiştir

[421] Tirmizi(2621) Nesai(1/231) İbni Mace(1079) Hibetullah'it-Taberi Usulu's-Sünne(1521) Ahmed(5/346) Hakim(1/7) Beyhaki(3/366) İbni Ebi Şeybe İman(46) Cem'ül Fevaid(986) Darekutni(2/52) İbni Hibban(3/10) Hallal(302) Temhid(4/339) Nisaburi El İkna(2/689) İbni Teymiye Mecmuul Fetava(7/477)

[422] Tirmizi(2622) Hakim(1/7) Riyazus Salihin(1080) Cemül Fevaid(987) Tergib(1/522) İbni Kesir(3/4) İbnu Ebi Şeybe Musannaf(10495) ve İman(137) Muhammed İbnu Nasr Kitab'us-Salat(948) Elbani Terğib'in sahih'inde(564) tahric etmiştir.

[423] Ahmed(2/169) Tergib(1/531) Cemül Fevaid(992) Mecmauz Zevaid(1/292) Nebhani Er Rahme(s.56) İbni Kesir Bidaye(1/475) Iraki Muğni(370) Hasendir.

[424] İbni Kayyım Kitabus Salat(s.39)

[425] Deylemi(2392) Abdurrezzak(5009) Temhid(4/225) Nisaburi El İkna(2/690) Heysemi Mecmau-Zevaid(1/295)

İbnu Ömer (r.a.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dedi "Kim namaz kılmazsa onun dini yoktur."[426]

İbnu Mes'ud (r.a.)'dan, şöyle dedi: "Her kim ki, namazı terk ederse onun dini yoktur."[427]

Ebu Zerr radıyallahu anh'den; "Kim namazı terk ederse Allahın zimmetinden çıkar, küfre düşer."[428]

Ubeydu'l-Kelâi'den, şöyle dedi: "Mekhul (r.h.) elimden tutarak "Yâ Ebâ Vehb! Farz bir namazı kasten terk eden birisi için ne diyorsun?" dedi. Ben de

"Âsi bir mü'mindir" dedim. Elimi daha fazla sıktı ve sonra şöyle dedi:

"Yâ Ebâ Vehb! İman'ın şa'nı nefsinde daha azim olsun. Kim ki bir farz namaz'ını kasten terk ederse Allah'ın zimmet'i ondan beri olmuştur. Kimden de Allah'ın zimmeti beri' olduysa o kâfir olur."[429]

Ömer Radıyallahu anh'den; "Namazı terk edenin İslam'dan nasibi yoktur."[430]

Ali radıyallahu anh'den; "Namaz dinin direğidir. Her kim ki namaz'ı kılmazsa o kâfirdir "[431]

Abdullah İbnu Amr (r.a.)'dan, dedi ki: "Namaz'ı terk edenin din'i yoktur."[432]

Ebû'd-Derda (r.a.)'dan, şöyle dedi:"Namazı olmayanın iman'ı da yoktur."[433]

Ebû'd-Derda (r.a.)'den şöyle dedi: Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Her kim ki bilerek namazı terk ederse bütün amellerini iptal etmiştir."[434]

Amellerin iptal olması, ancak şirk işlenince söz konusudur; "*Gerçekten sana ve senden öncekilere şöyle vahy olundu: Eğer (sen bile) Allah'a ortak koşarsan, muhakkak amelin boşa gider. Ve elbette hüsrana uğrayanlardan olursun." Zumer Sûresi: 65*

---

[426] Mervezi İman(47) Beyhaki Şuab(43) İbni Ebi Şeybe İman(47) Ahmed(134) Taberani Mu'cemus'Sağir'de(60) hasen bir senedle rivayet etmiştir

[427] İbnu Ebi Şeybe Musannaf(10446) ve İman(47) Taberâni Mu'cemu'l-Kebir(8942) Muhammed İbnu Nasr Kitabu's-Salat(935) Beyhaki Şuabu'l-İman(42) Elbâni Sahihut Terğib

[428] Ahmed(5/238) Busiri İthaf(2096) Hakiym Tirmizi Nevadir(2/152) Camius Sagir(1585) Mekasıdu Hasene(632) Dürrü Mensur(104) İbni Teymiye Mecmu(7/477) İbnu Mace(4034) Taberâni Mu'cemu'l-Kebir(20/233) Hibetullahi't-Taberi Usulu's-Sünne(1524) Muhammed İbnu Nasr Kitabu's-Salat(911) hasen bir senedle rivayet etmişlerdir. Elbani İbnu Mâce'nin sahihinde(3259) tahric etmiştir.

[429] İbnu Ebi Şeybe İman(129) ve Abdurrezzak Musannaf(5008) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

[430] Malik(1/39) İbni Ebi Şeybe(11/25) Busiri İthaf(2099) Beyhaki(1/367) Darekutni(2/52) Abdurrezzak(5010) Nisaburi El İkna(2/690)

[431] Deylemi(3795) İbni Hacer Telhisul Habir(1/173) Cem'ül Cevami(11116) Camius Sagir(5186) Zübeydi İthaf(8/393) Iraki Muğni(368) Muhammed İbnu Nasr Kitabus-Salat(933) Acurri Şeria(135) İbnu Ebi Şeybe Musannaf(10485) ve İman(126) Beyhaki Şuabul' İman(41) sahih olarak rivayet etmişlerdir.

[432] Buhâri Tarihu'l Kebir(7/95)

[433] Hibetu'llahi't-Taberi Usulu's-Sünne(1536) Muhammed İbnu Nasr el-Mervezi Kadru's-Salah(945) İbnu Abdil-Ber Temhid(4/225) hasen bir senedle rivayet etmişlerdir. Ve Şeyh Elbâni de Terğib'in sahihin'de(574) tahric etmiştir.

[434] İbni Ebi Şeybe(1/377) Bu Hadis'i Ahmed Müsned(6/540) Heysemi. Mecmua'z-Zevaid de bu rivayetin Ravileri Sahih'in ravileridir demiştir.

“*Kim küfrederse (ya'ni iman'ın mucibi olan amelleri yapmaz kâfir olursa) bütün yaptıkları batıl olmuştur: Ve o, Âhirette hüsrana uğrayanlardandır.*” (Maide, 5)

Ubade't-İbnu' es-Samit (r.a.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize şöyle tavsiyede bulundu. Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmayın. Namazı da bilerek terk etmeyin. Her kim ki, bilerek kasten "namaz'ı terk ederse İslâm millet'inden çıkmıştır"[435]

"Dikkat edin! Allah'ın dostları namaz kılanlardır."[436]

“*Bizim Ayet'lerimize öyle kimseler iman ederler ki, Âyetlerimizle kendilerine öğüt verildiği zaman, "secdeye kapanırlar ve Rab'lerine hamd ile tesbih ederler de kibirlenmezler.*" (*Secde Sûresi: 15)*

“*Bana ibadet etmekten büyüklenib yüz çevirenler, muhakkak ki küçülmüş kimseler olarak Cehennem'e gireceklerdir.*”(Mu'min Sûresi: 60)

Abdullah İbnu Mes'ûd (r.a.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Kalbinde hardal dânesi kadar imanı bulunan kimse Cehenneme girmez, "kalbinde hardal dânesi kadar kibir bulunan kimse de cennet'e girmez" buyurdu[437]

“*İnsanlardan bir kısmı vardır ki, biz "Allah'a ve âhiret gününe inandık" derler. Halbuki onlar, "iman edenler değillerdir*". (Bakara Sûresi: 8)

İnşikak Sûresi'ndeki Âyet'te devam ederek diyor ki: "*halbuki Allah içlerinde ne sakladıklarını en iyi bilendir*". Ya'ni dil ile Allah'a ve Âhiret gününe iman ettiklerini söyleyip de, "namaz kılmayanlar müslüman olduklarını ispat edemezler". Hem müslümanları da aldatamazlar. Onlar ancak kendi nefislerini aldatırlar.

“*Onlara "namaz kılın denildiği zaman", itaat edip namaz kılmazlar. (Namaz kılmayarak Kur'ân'ın Âyetlerini) yalanlayanların O gün vay haline. Artık (bu ahmaklar) Kur'ân-ın Âyetlerinden sonra neye inanacaklar.*” Murselât Sûresi: 48/49/50

"Tasdik etmedi, namaz da kılmadı. Ancak (Kur'ân-ın Âyetlerini) yalanladı, (amel etmekten) yüz çevirdi." Kıyamet Sûresi: 31/32

"*Artık müslümanlara, mücrimlere davrandığımız gibi mi davranacağız" ... O kıyamet gününde Rabbul-Izzet'in "sâk'ı" açılacak da, bütün mücrimler secde'ye çağrılacaklar; Fakat güçleri yetmeyecektir. Gözleri düşkün bir halde, kendilerini bir zillet saracaktır. Halbuki, vaktiyle (dünya'da) başları selâmette iken, bu "namaza davet olunuyorlardı da kılmıyorlardı". O halde (Ey Resulüm) (namaz kılmayarak) bu Kur'ân-ı yalanlayanları, sen bana bırak. Biz onları, bilemeyecekleri yönden derece derece azaba yaklaştırırız. Ben onlara mühlet veririm; çünkü benim azabım çok şiddetlidir.*” (Kalem Suresi 35/42-45)

Ubade Ibni es-Samit (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den, şöyle buyurdu: "Her kim Allah'dan başka ilah ve Muhammed'in Resulü olduğuna şehadet ederse Allah ona cehennem'i haram kılmıştır."

---

[435] Muhammed Ibnu Nasr Kitabu's-Salat(920) Hibetullah'i-Taberi Usulu's-Sünne(1523) Abdurrahman İbnu Ebi Hatim Sünen'in de ve Taberâni Mu'cem'in de rivayet etmişlerdir.

[436] Deylemi(486) Hakim(1/59) Beyhaki(3/408) İbni Kesir(2/237) İbni Nehhas Meşari(969) İrva(3/155) Ebu Davud(3/295) Nesai(7/80) Taberani(17/47) Mecmauz Zevaid(1/48)

[437] Müslim(91)

Başka bir rivayette ise şöyle varid olmuştur: "Her kim ki, Allah'tan başka ilah yoktur derse cennet'e girer" denilmiştir.

Evet La ilahe illallah diyen cennet'e girer fakat şunu iyi bilmek gerekir ki, bu sözün muktezası vardır.

Herkesin malumudur ki, gereği yapılmayan her sözün insanlar indinde değeri yoktur. İnsanlar arasında böyle olunca biz nasıl olur da bizim yanımızda değer taşımayan şeylerin Allah indinde değerli olmasını talep ederiz.

Allah'tan başka ilah yoktur diye ikrarda bulunan kişi, tevhid'in zıddı olan şirk ve küfürden avdet ettiğini ilan eder, amel ile bunu tasdiklemediği müddetçe geçersizdir. (Amelle tasdikten kendisine o kelimeden başka bir şey ulaşmamış kişiler müstesnadır.)

Bunu daha bariz bir şekilde izah edebilmek için o şüpheciye şöyle bir soru tevcih etsek ne der acaba.

“Bir kişi düşünün ki "Allah'tan başka ilah yoktur" sözünü, ikrar ediyor, sadece Kur'ân'ın Âyet'lerinden bir tek Âyet'i inkâr ediyor, acaba bu kişinin hükmü nedir?”

Tabiî ki şüpheci; "kâfirdir" diyecektir.

“Peki senin kaiden üzere bu kişi "Allah'tan başka ilah yoktur" diyor, ne dersin? sen de "la ilahe illallah" diyen kişiyi tekfir ediyorsun. Böylelikle az önceki kaideden dönmüş olmadın mı?” Bu sorunun karşısında ne diyeceğini şaşıran şüpheci kendisini toparlayarak,

“Evet ama Kur'ân'ın bir tek ayet'ini de olsa inkâr edenin kâfir olduğuna Kur'ân'dan ve Hadis'ten sarih nass vardır” diye itirazda bulunmaya başlarsa biz de deriz ki:

“Be Allah'ın kulu başından beri bizim zikrettiğimiz naslar nedir, bunlar sana namazı terk edenin kâfir, müşrik, dinsiz ve imansız olduğunu isbat etmiyor mu?”

“Evet ama "namazın farziyyetini inkâr etmiyor".

“Peki sen bize namazın farziyyetini inkâr eden kâfir olur diye bir tek nas bulabilir misin? Eğer böyle bir şey yapabilirsen biz de sözümüzden döneriz.”

Dikkatlice okunduysa farkına varılmıştır ki, zikretmiş olduğumuz bütün deliller, namazı terk edenin müşrik, kâfir, namazı olmayanın dinsiz ve imansız olduğuna delâlet ediyor. Bir tanesi bile farziyyetini inkâr ederek terk eden kâfir olur demiyor. Hem âyet'te demiyor mu ki?

"*Kendilerine Kur'ân (ya'ni "namaz kılın" emri) okunduğu zaman, secde etmezler. (Ya'ni "namaz kılmazlar". Daha doğrusu, o "kâfir olanlar" bu (halleri ile ya'ni namaz kılmayışları ile, Allah'ın azabından korkmayarak âhireti) tekzib ederler*." (Inşikak Sûresi: 20/21)

"Onlara "namaz kılın" denildiği zaman, "itaat edip namaz kılmazlar". (Namaz kılmayarak Allah'ın hükümlerini) yalanlayanların o gün vay haline." (Murselât Sûresi: 48/49)

"*Bizim Âyet'lerimize öyle kimseler iman ederler ki, Âyetlerimizle kendilerine öğüt verildiği zaman, secdelere kapanırlar ve rab'lerine hamd ile tesbih ederler de kibirlenmezler*". (Secde Sûresi: 15)

"*Sonra, bu peygamberlerle, salih kimselerin arkalarından (kötü) bir nesil geldi ki, "namazı terk ettiler", şehvetlerine uydular; bunlar da Cehennem'deki "gayya" vadisini boylayacaklar. Ancak tevbe edip iman eden ve salih amel işleyenler müstesna.*" (Meryem Sûresi: *59)*

Ey Allah'ın kulu görüyorsun ki, yukarıda zikredilen taifeler "namazı kılmayarak" bu hareketleriyle Allah'ın Âyet'lerini yalanlamış oluyorlar, senin dediğin gibi namazın farziyyetini inkâr ederek değil.

Bu Âyet'lerin karşısında sükût eden, şüpheci başka bir itiraz getirmek istercesine biraz düşündükten sonra şöyle der;

"Peki kabul edelim ki "namazı terk eden müşrik ve kâfirdir" bize deniliyor ki, şirk ve küfür iki kısımdır,

1- islâm'dan çıkaran şirk ve küfür.
2- islâm'dan çıkarmayan şirk ve küfür.

Acaba namazı terk eden kişi bunların hangisinde vuku' bulmuştur ki, siz hemen namazı terk edene müşrik ve kâfir diyorsunuz.

Cevap: Biz Ümit ederiz ki, namazı terk eden islâm'dan çıkarmayan şirk ve küfürde vuku' bulmuştur. Hem biz milyonlarca müslümana müşrik veya kâfir diyemeyiz.

Ey Allah'ın kulu iyi dinle, senin bu müşkülatın geçen mes'elen kadar mühim değil fakat tahrif yönünden çok şerli bir mes'eledir. Evet söylemiş olduğun gibi şirk ve küfür iki kısımdır. Birincisi islâm'dan çıkaran kısım, ikincisi ise islâm'dan çıkarmayan kısmıdır. Biz sana önce şirki anlatalım, sonra da küfrü anlatırız. Şirkin kısımları şunlardır:

1- Sahibini ebedi cehennemde koyan şirk.
2- Küçük şirk denilen gizli şirk ya'ni riya.

Biz sana önce küçük şirk ya'ni sahibini ebedi cehenneme sokmayan riyâdan bahsedelim, sonra sen kendin büyük şirkin ne olduğunu anlarsın bi iznillah.

Ahmed Ibnu Hanbel Müsnedin'de Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle bir Hadis rivayet etmektedir.

Mahmud Ibnu Lebid (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Sizin için en çok korktuğum şey küçük şirktir". Sahabeler dediler ki:

"Küçük şirk nedir yâ Rasûlullah?" Buyurdu ki; "Küçük şirk riyadır".[438]

Ve başka bir Hadis'i Şerifte de Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazla alakalı küçük şirkin ne olduğunu şöyle beyan ediyor.

---

[438] Ahmed Ibnu Hanbel(5/428) sahih bir senedle rivayet etmiştir

Ebu Said el-Hudri (r.a.)'dan, şöyle dedi: Bir gün bizler kendi aramızda "mesihu'd-deccal'dan konuşurken Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem çıkageldi. (Bize hitaben) şöyle buyurdular:

"Benim yanımda sizin için "mesihu'd-deccal'dan daha korkulu bir şeyi size haber vereyim mi?" Biz de; "Evet yâ Resûlellah haber verin" dedik.

"(O) gizli şirktir" buyurdular. Kişi namaz kılmaya kalkar da birisinin kendisine baktığını anlayınca namazını güzelleştirir"[439] dedi.

Yukarıdaki zikredilen Hadis'i Şerifler "İslâm'dan çıkarmayan" şirkin ne olduğunu itiraz bırakmayacak bir şekilde izah etmektedir. Ya'ni küçük şirkin "riya" olduğunu anladıktan sonra namazı terk etmenin "büyük şirk" olduğunu anlamışındır artık.

Küfrün kısımlarına gelince onlar da şöyledir:
1- Küfrü Billah.
2- Küfrü'n-Ni'me.
Biz sana burada da islâm'dan çıkarmayan küfrü anlatalım ki, siz kendiniz islâm'dan çıkaran küfrü anlayın.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle bir Hadis rivayet olunmaktadır; Cabir İbnu Abdullah (R.A.)'dan, *şöyle* dedi: Bir bayram günü Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte namazda hazır bulundum. İnsanlara, Allah'a karşı takva üzere bulunmalarını emir, Allah'u Teâlâ'ya itaate teşvik ederek va'z ve tezkir'de bulundu. Sonra yürüdü. Kadınların bulunduğu tarafa gelince onlara da va'z ve tezkirde bulundu. Onlara.

"Sadaka verin. Zira siz kadınların çoğu cehennem kütüğüdür" buyurdu. Kadınların en hayırlılarından ve yanakları kırmızımtırak olan biri ayağa kalkıp:

"Yâ Rasulullah! Niçin?" diye sordu. Rasulullah:

"Çünkü siz halinizden çokça şikâyet eder, ni'met'e karşı küfür (ya'ni nankörlük) edersiniz" cevabını verdi.[440]

Böylelikle de İslâm'dan çıkarmayan küfrün ne olduğunu öğrenmiş oldun. Aslında, şirkin izahından sonra böyle bir izaha lüzum yoktu, ama yine de faidesi olur inşa' Allah.

Şübhecilerin getirmiş oldukları başka bir itiraz da şudur. Ubade İbnu es-Samit (R.A.)'dan, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dedi:

"Günde beş vakit namazı Allah (müslümanlara) farz kıldı. Kim abdestlerini güzel alarak, rukularına, huşularına riayet ederek, onları vaktinde kılarsa, o kimse Allah'u Teâlâ'dan hatasını af edeceğine ahd ya'ni söz almış olur. Kim böyle yapmazsa Allah'u Teâlâ onu ahd ya'ni söz vermiş olmaz, dilerse o kimseyi bağışlar, dilerse azab eder."[441]

Bu zikredilen rivayette, namazı terk edeni Allah isterse af eder, isterse azab eder diye bir lafız yoktur. Zira namazı vakitleri içerisinde rukuları ve huşuları ile muhafaza etmemek başka, namazı terk etmek başkadır. Zira namazdaki itmi'nanın zayi olmasıyla kişinin İslâm milletinden gayrı bir millette öleceğine dair rivayetler bir hayli kabarıktır. Hem de bizzat Ubadet' İbnu es-Samit (R.A.)'ın kendisinden namazı terk edenin İslâm

[439] İbnu Mace(4204) ve Beyhaki hasen bir senedle rivayet etmişlerdir.
[440] Müslim(885)
[441] Bu Hadis'i Ebu Davud (421) Ahmed ve Nesei (462) rivayet etmişlerdir

milletinden çıktığına dair rivayet vardır ki, daha önce zikrettik, burada zikrine lüzum olmasa gerek.

İbnu Hazm (r.h.) meşhur "Muhalla" adlı eserinde şöyle diyor. Bu mevzuda ya'ni namazın terki hususunda bize, Ömer İbnu'l-Hattab, Muaz ibnu Cebel, Abdurrahman Ibnu Avf, Ebu Hureyre ve daha sair sahabelerden (R.A.) namazın farz olduğunu bilerek terk edenin "kâfir ve mürted" olduğuna dair bir çok rivayetler ulaşmıştır. Sahabelerin bu icma'ma muhalif hiç bir şey duyulmamıştır.[442]

NAMAZ KİMLERE FARZDIR

Aişe r.a.'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "kalem üç kişiden kaldırılmıştır: Büluğa erinceye kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan, şifa buluncaya kadar bunamıştan."[443]

Sebretü' bnu Ma'bed (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Yedi yaşına geldi mi çocuğa namazı emredin, on yaşına geldi mi kılmadığı takdirde dövün."[444]

FARZLARIN SAYISI

Enes (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Bir adam, Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a: "Allah, kullarına kaç vakit namazı farz kıldı?" diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Allah, kullarına beş vakit namazı farz kıldı" diye cevap verdi. Adam tekrar sordu: "Bunlardan önce veya sonra başka bir şey var mı?"

"Allah kullarına beş vakti farz kıldı." Bu cevap üzerine adam, bunlar üzerine hiçbir ilavede bulunmayacağına, onlardan herhangi bir eksiltme de yapmayacağına dair yemin etti. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm):

"Bu adam sözünde durursa mutlaka cennete girecektir!" buyurdu."[445]

---

[442] Ebu Said Yarbuzi Namazı Terk Etmenin Hükmü(s.50-63)
[443] el İrva(297) Ebû Dâvud(4398, 4403) Tirmizî(1423) Nesâî(6/156)
[444] Ebu Dâvud(494) Tirmizî(407) el İrva(247) Temamul Minneh(s.139)
[445] Buhari(1891) Müslim(11-12) Tirmizî(619) Nesâi(1/228, 229)

NAMAZ VAKİTLERİ

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*Namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır.*"(Nisa 103)

Abdullah İbnu Amr İbni'l-Âs (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Öğlenin (başlama) vakti, güneşin (tepe noktasından batıya) meylettiği zamandır. Kişinin gölgesi kendi uzunluğunda olduğu müddetçe öğle vakti devam eder, yani ikindi vakti girmedikçe. İkindi vakti ise güneş sararmadıkça devam eder. Akşam vakti ufuktaki aydınlık (şafak) kaybolmadığı müddetçe devam eder. Yatsı namazının vakti orta uzunluktaki gecenin yarısına kadardır. Sabah namazının vakti ise fecrin doğmasından (yani şafağın sökmesinden) başlar, güneş doğuncaya kadar devam eder. Güneş doğdu mu namazdan vazgeç. Çünkü o, şeytanın iki boynuzu arasından doğar."[446]

İbnu Abbâs (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Cibril (aleyhisselâm) bana, Beytullah'ın yanında, iki kere imamlık yaptı. Bunlardan birincide öğleyi, gölge ayakkabı bağı kadarken kıldı. Sonra, ikindiyi her şey gölgesi kadarken kıldı. Sonra akşamı güneş battığı ve oruçlunun orucunu açtığı zaman kıldı. Sonra yatsıyı, ufuktaki aydınlık (şafak) kaybolunca kıldı. Sonra sabahı şafak sökünce ve oruçluya yemek haram olunca kıldı. İkinci sefer öğleyi, dünkü ikindinin vaktinde her şeyin gölgesi kendisi kadar olunca kıldı. Sonra ikindiyi, her şeyin gölgesi kendisinin iki misli olunca kıldı. Sonra akşamı, önceki vaktinde kıldı. Sonra yatsıyı, gecenin üçte biri gidince kıldı. Sonra sabahı, yeryüzü ağarınca kıldı.

Sonra Cibrîl (aleyhisselam) bana yönelip: "Ey Muhammed! Bunlar senden önceki peygamberlerin (aleyhimüssalatu vesselâm) vaktidir. Namaz vakti de bu iki vakit arasında kalan zamandır!" dedi. "[447]

Âişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Mü'min kadınlar Resülullah (aleyhissalatu vesselâm)'la birlikte sabah namazlarını, bürgülerine sarılmış olarak kılarlardı. Sonra, namazlarını kılınca evlerine dönerlerdi de bu esnada karanlıktan dolayı kimse de onları tanıyamazdı."[448]

Ebü Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Hararet şiddetlenince namazı (vakit) biraz serinleyince kılın. Çünkü, şiddetli hararet cehennemden bir kabarmadır.[449]

Ebü Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalatu vesselâm) buyurdular ki: "Namazdan bir rekate yetişen namazın tamamına yetişmiş sayılır."[450]

Ukbe İbnu Âmir (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Üç vakit vardır ki, Resülullah (aleyhissalatu vesselâm) bizi o vakitlerde namaz kılmaktan veya ölülerimizi mezara gömmekten nehyetti:

- Güneş doğmaya başladığı andan yükselinceye kadar.

---

[446] Müslim(612) Ebu Dâvud(396) Nesâî(1/260)
[447] Tirmizî(149) Ebu Dâvud(393) Sahihu Süneni Nesai(488) el İrva(250)
[448] Buhârî, Mevâkît 13, 27, Ezân 162,165; Müslim(645) Muvatta(1/5) Ebu Dâvud(423) Tirmizî(153) Nesâî(1/271)
[449] Buhârî, Mevâkît 9, Bed'ü'l-Halk 10; Müslim(615) Muvatta(1/16) Ebu Dâvud(402) Tirmizî(157) İbnu Mâce(677) Nesâî(1/248-249)
[450] Buhârî, Mevâkît 28,17; Müslim(607) Muvatta(1/10) Ebu Dâvud(1121) Tirmizî(524) Nesâî(1/274) İbnu Mâce(1122)

- Öğleyin güneş tepe noktasına gelince, meyledinceye kadar.

- Güneş batmaya meyledip batıncaya kadar."[451]

Ebu Saîd (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalatu vesselam) buyurdular ki: "Sabah namazını kıldıktan sonra güneş yükselinceye kadar artık namaz yoktur. İkindiyi kıldıktan sonra da güneş batıncaya kadar namaz yoktur."[452]

Ebu Seleme (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ashabtan bir cemaat ikâmeti işitmişti, hemen (sünnet) namaza kalktılar. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) onlara:

"İki namazı beraber mı kılıyorsun. namazı beraber mi kılıyorsunuz? " diye çıkıştı. Bu (hâdise) sabah namazı sırasında cereyan etmişti. "[453]

[451] Müslim(831) Ebu Davud(3192) Tirmizi(1030) Nesâi(1/275, 26)
[452] Buhârî, Mevâkît 31; Müslim(827) Nesâî(1/277, 278)
[453] Muvatta(1/128)

EZAN

Fazileti; Ebu Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "İnsanlar, eğer ezan okumak ile namazın ilk safında yer almada ne (gibi bir hayır ve bereket) olduğunu bilseler, sonra da bunu elde etmek için kur'a çekmekten başka çare kalmasaydı, mutlaka kur'aya başvururlardı."[454]

Yine Ebu Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Namaz için ezan okunduğu zaman şeytan oradan sesli sesli yellenerek uzaklaşır, ezanı duyamayacağı yere kadar kaçar. Ezan bitince geri gelir. İkamete başlanınca yine uzaklaşır, ikamet bitince geri dönüp kişi ile kalbinin arasına girer ve şunu hatırla, bunun düşün diye aklında daha önce hiç olmayan şeylerle vesvese verir. Öyle ki (buna kapılan) kişi kaç rekat kıldığını bilemeyecek hale gelir."[455]

Abdullah İbnu Abdirrahman İbni Ebî Sa'sa'a anlatıyor: "Ebü Saîd (radıyallâhu anh) bana dedi ki:

"Seni, koyunları ve kır hayatını seviyor görüyorum. Koyunlarınla birlikte veya kırda olunca namaz ezanı okursan, ezan sırasında sesini yükselt. Zîra, müezzinin sesini insan, cin ve sair her ne işitirse en uzağı" bile Kıyâmet günü onun lehinde şehadet eder."

Ebü Saîd sözlerini şöyle tamamladı: "Ben bunu Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm)'dan işittim"[456]

Abdullah İbnu Amr İbni'l-Amr Âs (radıyallâhu anh)'ın anlattığına göre, Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın şöyle söylediğini işitmiştir:

"Ezanı işittiğiniz zaman müezzinin söylediğini aynen (kelime kelime) tekrar edin. Sonra bana salât-u selâm okuyun. Zîra kim bana salât-u selâm okursa Allah da ona on misliyle rahmet eder. Sonra benim için el-vesîle'yi taleb edin. Zîra o, cennete bir makamdır ki, mutlaka Allah'ın kullarından birinin olacaktır. Ona sahip olacak kimsenin ben olmamı ümid ediyorum. Kim benim için Allah'tan el-Vesîle'yi taleb ederse, şefaat kendisine vâcib olur."[457]

Câbir (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Ezanı işittiği zaman kim: "Allâhümme Rabbe hâzihi'd-da'veti't-tâmme ve's-salâti'l-kâime âti Muhammedeni'l-Vesîlete ve'l-fadîlete veb'ashu makâmen mahmüdeni'llezî va'adtehu. (Ey bu eksiksiz davetin ve kılınan namazın sahibi! Muhammed'e, Vesîle'yi ve fazîleti ver. O'nu, va'adettiğin -bir rivayette va'adettiğin üzere- makam-ı Mahmüd üzere ba's et (dirilt)" derse, ona Kıyâmet günü mutlaka şefaatim helal olur."[458]

Ezanın Meşru kılınması; Abdullah İbnu Zeyd (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalatu vesselâm), halkı namaz için toplamak maksadıyla çalınmak üzere bir çan yapılmasını emrettiği zaman, ben uyurken yanıma bir adam geldi. Elinde bir çan vardı. Ben:

"Ey Allah'ın kulu, bu çanı bana satar mısın?" dedim. Adam:

---

[454] Buhârî(615) Müslim(437) Tirmizî(225) Nesâî(1/269,2/23) Muvatta(1/68,131)
[455] Buhârî(608) Müslim(389) Ebu Dâvud(516) Muvatta(1/69) Nesâi(2/21)
[456] Buhârî(609) Nesâî(2/13) Muvatta(1/69)
[457] Müslim(384) Ebu Dâvud(522) Nesâî(2/23) Tirmizî(208) İbnu Mâce(720). Hadisin ilk cümlesi Buhârî'de de rivayet edilmiştir (Ezân 7)
[458] Buhârî(Ezân 8) Ebu Dâvud(529) Tirmizî(211) Nesâi(2/26) İbnu Mâce(722)

"Pekala, ama bunu ne yapacaksın?" dedi. Ben: "Bununla insanları namaza çağıracağım" dedim. Bana:

"Sana bu iş için daha hayırlı bir söz göstereyim mi?" dedi. Ben de ona: "Elbette!" dedim. "Öyleyse şunu söyle!" diyerek bana öğretti:

"Allahu ekber Allahu ekber Allahu ekber Allahu ekber.
Eşhedu en lâ ilâhe illallah, Eşhedu en lâ ilâhe illallah,
Eşhedü enne Muhammeden Resülullah, eşhedü enne Muhammeden Resülullah.
Hayye ala's-salât, Hayye ala's-salât.
Hayye ala'l-felâh, Hayye ala'l-felâh.
Allahu ekber Allahu ekber
Lâilâhe illallah."

Abdullah İbnu Zeyd (radıyallâhu anh) devamlı dedi ki: "(Rüyamdaki bu zat) benden biraz uzaklaştı sonra tekrar söze başlayıp: "Sonra namazı kılacağın zaman şunu söylersin" dedi ve öğretti:

"Allahu ekber Allahu ekber-
Eşhedu en lâ ilâhe illallah,
Eşhedü enne Muhammeden Resülullah,
Hayye ala's-salât,
Hayye ala'l-felâh,
Kad kâmeti's-salât, kad kameti's-salât,
Allahu ekber Allahu ekber
Lâilâhe illallah."

Sabah olunca Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a gelerek (rüyamda) gördüklerimi haber verdim. Bana:

"İnşallah bu hak bir rüyadır. Kalk rüyada öğrenmiş olduğunu Bilâl'e öğret. O bunları söyleyerek ezan okusun. Zîra o, sesçe senden daha gür!" buyurdu. Ben de Bilâl'le birlikte kalktım. Ona teker teker arz ediyordum. O da bunları yüksek sesle söyleyerek ezan okumaya başladı.

Bunu evinde olan Ömer İbnu'l-Hattâb (radıyallâhu anh) işitmişti. Hemen evden çıkıp ridâsını çekerek geldi ve:

"Ey Allah'ın Rasulü! diyordu, seni hak ile gönderen Zât-ı Zülcelâl'e yemin olsun, onun gördüğünün aynısını ben de gördüm!"

Bunu işiten Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Elhamdülillah! Şimdi bu daha sağlam oldu!" dedi."[459]

Ezanın şekli; Ebu Mahzura (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resülü, bana ezanın usülünü öğret" dedim. Bunun üzerine başımın ön kısmını meshederek:

"Allahu ekber, Allahu -ekber, Allahu ekber, Allahu ekber dersin ve bunları derken sesini yükseltirsin. Sonra: "Eşhedü en lâ ilâhe illallah, eşhedü en lâ ilâhe illallah, eşhedü enne Muhammeden Rasulullah, eşhedu enne Muhammeden Resülullah dersin ve bunları söylerken sesini alçaltırsın, sonra sesini şehadette tekrar yükseltirsin: Eşhedü en lâ ilâhe illallah eşhedü en lâ ilâhe illallah.

---

[459] Ebu Dâvud(499) Sahihu Ebu Davud(469) Tirmizî(189) el İrva(246) hasendir.

Eşhedü enne Muhammeden Resülullah, eşhedü enne Muhammeden Resülullah. Hayye ala's-salâti hayye ala's-salât. Hayye ala'l-felâhi hayye ala'l-felâh.

Eğer okuduğun ezan sabah ezanı ise şunu da söylersin:

"es-Salâtu hayrun mine'n-nevm, es-salâtu hayrun mine'n nevm (Namaz uykudan hayırlıdır). Allahu ekber Allahu ekber, Lâilâhe illallah."[460]

Kametin şekli; iki şekli vardır. Birincisi, yukarıda Abdullah Bin Zeyd r.a. hadisinde geçtiği gibi birer birer okumaktır. İkinci şekli İse Ebu Mahzure r.a.'ın şu rivayetindeki gibidir; Bana Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) ikâmeti ikişer ikişer öğretti:

"Allahu ekber, Allahu ekber,
Eşhedu en lâ ilâhe illallah, Eşhedu en lâ ilâhe illallah.
Eşhedu enne Muhammeden Resülullah, Eşhedu enne Muhammeden Resülullah.
Hayye ala's-salât, Hayye ala's-salât.
Hayye ala'l-felâh, Hayye ala'l-felâh.
Kad kâmeti's-salât, kad kâmeti's-salât!"
Allahu ekber, Allahu ekber.
Lâilâhe illallah.[461]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyuruyor ki; "Kim müezzini işittiğinde; eşhedü en la ilahe illallahu vahdehu la şerike leh ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve rasulühu, Radiytü billahi rabben ve bimuhammedin rasulen ve bilislami dinen" derse, Allah onun günahını bağışlar."[462]

Ezan okurken sağa sola dönmek ve parmakları kulaklara koymak; Ebu Cuhayfe (radıyallâhu anh)'nin anlattığına göre, Hz. Bilâl (radıyallâhu anh)'i ezan okurken görmüştür. Der ki: "Ben, ezan okurken, onun ağzını şu tarafa, bu tarafa (sağa sola) dönerken takibe koyuldum." Tirmizî'nin rivayetinde şu ziyade mevcuttur: "İki parmağı kulaklarını üzerinde olduğu halde...[463]

Müezzinin ücret almaması: Osman İbnu Ebî'l-As (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın bana en son vasiyetlerinden biri de, ezanına mukabil ücret almayan bir müezzin tutmamdı."[464]

Oturarak ve binek üzerinde ezan okumak; İbni Ömer r.a. deve üzerindeyken ezan okur, sonra iner ve namaz kılardı."[465]

Ezanı yüksek bir yerde okumak; Ebu Davud, "Minare üzerinde ezan" başlığı altında rivayet ediyor; "Benî Neccâr'dan bir kadın demiştir ki: "Benim evim, Mescid-i Nebevî'nin etrafındaki en uzun ev idi. Bilâl (radıyallâhu anh), sabah ezanını evimin damında okurdu. Seher'den gelip, dama oturur vaktin girmesini gözetlerdi. Vaktin girdiğini görünce gerinir, sonra da:

[460] Müslim(379) Ebu Dâvud(500-505) Tirmizî(191) Nesâî(2/4-8).
[461] Ebü Dâvud(501) Sahihu Ebu Davud(474)
[462] Müslim(4/86-Nevevi)
[463] Buhârî(634) Müslim(503) Ebu Dâvud(520) Tirmizî(197) Nesâî(2/12)
[464] Ebu Dâvud(531) Tirmizî(209) Nesâî(2/23) Sahihu İbni Mace(585) İrvaul Galil(5/316)
[465] hasendir. El İrva(226)

"Allah'ım sana hamdediyor, dînini (müslümanların) ikâme etmeleri için, Kureyş'e karşı yardımını diliyorum" der, arkadan ezan okurdu. Vallâhi, onun bu duayı terk ettiği tek gece bilmiyorum!"[466]

Ezan ile ikamet arasına ara koymak; Câbir (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) Bilâl (radıyallâhu anh)'e:

"Ezan okuduğun zaman ağır ağır oku. İkâmet getirdiğin zaman da peş peşe serî oku. Ezanla ikâmetin arasına, yemek yiyenin yemeğinden, içenini içmesinden, üzerine sıkışarak helaya girmiş olanın heladan fâriğ olacağı bir zaman fasılası koy" diye talimat verdi. Şunu da ilave etti: "Beni görünceye kadar da (ikâmet için) kalkmayın."[467]

Kadınların ezan okuması; Kadınlar seslerini erkeklerin duymayacağı yerde ezan okuyabilirler. Aişe r.a. ezan ve ikamet okurdu."[468]

Bayram namazları için ezan okunmaz; İbni Abbas ve Cabir r.a. dediler ki; "Ne kurban bayramında ne ramazan bayramında bayram namazı için ezan okunmaz."[469]

Ezandaki bidatler; birisi Ömer r.a.'e geldi ve; "Ben seni Allah için seviyorum" dedi. Ömer r.a. ise; "Ben de sana Allah için buğz ediyorum. Duyduğuma göre sen ezan okurken teganni ve lahin yapıyorsun."[470]

---

[466] Ebu Dâvud(519) Sahihu Ebu Davud(487)
[467] Tirmizî(195) Hasendir. Bkz. Elbani Sahiha(887)
[468] Beyhaki hasen isnad ile, bkz. Temamul Minneh(s.153)
[469] Buhari(960) Müslim(886)
[470] Abdurrazzak(1852) Taberani(13059) Tahavi(4/128) Serahsi Mebsut(1/138) Sahiha(42)

NAMAZIN ŞARTLARI

1- **Vaktin girmesi;** Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; “namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır.”(Nisa 103)

2- **Abdestli olmak** (daha önce izah edilidi.)

3- **Elbisenin, bedenin ve yerin temiz olması**; Allah Teala buyuruyor ki; “Elbiseni tertemiz tut.”(Müddessir 4) Bu konudaki hadisler taharet bölümünde geçti.

4- **Avretin örtülmesi;** Allah Teala buyuruyor ki; “Ey Âdemoğulları! Her mescide gidişinizde güzel giysilerinizi giyin”(A’raf 31)

Erkeğin avreti ön ve arka tarafları ile uyluğudur. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Ali r.a.’e; “Ey Ali, dizini çıkarma, ne canlı, ne ölü, başkasının dizine de bakma" buyurmuştur.[471] İbni Abbas r.a.'dan gelen rivayette de Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; "Uyluk avrettir" buyurmuştur.[472]

Ebu Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselam) buyurdular ki: "Omuzunuzu da örtmeyen -veya şöyle demişti bir parçası iki omuzunuzu da örtmeyen- tek parçadan müteşekkil kumaş içerisinde kimse namaz kılmasın."[473]

Yine Ebu Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalatu vesselâm) buyurdular ki: "Kim tek parçalı kumaş içerisinde namaz kılarsa onu iki omuzu arasında çaprazlasın."[474]

Bazı insanlar, namaza başlamadan önce elbiselerinin kol ve paça kısımlarını sıvamaktadırlar ki, bu durum da namaz kılanların işledikleri kusurlardandır. İbn-i Abbas’tan şöyle bir hadis rivayet edilmiştir:

(أُمِرت أنْ أسجد على سبعٍ و لا أكُف شعرا و لا ثَوبا)

«Yedi (uzuv) üzerinde secde etmekle, saçı ve elbiseyi kıvırmamakla emrolundum.»[475]

Nevevi, kol ve paçaları kıvrılmış elbise ile namaz kılmanın yasaklığı hususunda ulemanın hemfikir olduğunu belirtmiştir.

Erkeğin başı açık olarak namaz kılması caizdir. Baş, kadın için avrettir, erkek için değil. Ancak namaz kılan kimsenin kendisine en uygun elbiseler içinde olması müstehaptır.

Şeyh Elbani de şöyle demektedir: Benim kanaatime göre başı açık olarak namaz kılmak mekruhtur. Şu hadisten yola çıkarak, bir Müslüman’ın, islâmi şekle en uygun kıyafetle namaz kılmasının müstehap oluşu herkesçe kabul edilmektedir:

---

[471] Ebu Dâvud(3140) İbni Mace(1460) Buhari muallak olarak rivayet etti. Fethul Bari(1/478) Ahmed ve Hakim zayıf senedle rivayet etti. Lakin diğer rivayet yolları ile kuvvetlenmektedir. Bkz.; Elbani İrva(1/298)
[472] Tirmizi(2796) Ahmed(1/275,3/478) Ebu Davud(4014) muallak olarak; Buhari(1/478)
[473] Buhârî, Salât 5; Müslim(516); Ebu Dâvud(626); Nesâî(2/71).
[474] Buhâri, Salât 5; Ebu Dâvud(627).
[475] Müslim(1/354),(490) Nesai (2/215) İbn Mace(1040) İbn Huzeyme (1/383; no782)

(فَإِن ا َ أحق أنْ يتزين لهُ)

« Allah, kendisi için süslenilmeye en layık olandır. »[476]

İmam Begavi ve başka pek çok alime göre, başı açık namaz kılmanın, kerahetle birlikte sahih olduğunu özellikle belirtmek gerekir. İnsanların, başı açık olan bir kişinin arkasında namaz kılmaktan sakınmaları doğru değildir. Ancak elbette ki; imam adayının kemal vasıflarda olması, dini hususlarda titiz davranması, sünnet-i nebeviyeye riayette hassas olması en güzelidir.

Erkeğin yukarıda geçen (Araf suresi 31. ayeti) gereği, tam bir islami görünüşe bürünmesi gerekir. Bu yüzden baş açık namaz kılmak mekruhtur.[477] Erkekler başlarını açmayı kafirlerden öğrenmiştir. Huşu niyetiyle baş açık namaz kılmanın dinde bir aslı yoktur, bidattir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in baş açık namaz kıldığına dair sahih bir rivayet yoktur.

Kadının ise bütün vücudu avrettir. Yabancı erkeklerin görebileceği yerde namaz kılarken ellerini ve yüzünü örtmesi gerekir. Avreti belli eden dar ve ince elbiseler ile namaz kılmaları caiz değildir. Bunun delillerini Zadul Guraba'da ve Tesettürde Ölçüler adlı risalemde açıkladım.

İster cehaletten, ister tembellikten, isterse kayıtsızlık sebebiyle olsun, Rabbinin huzurunda iken bütün bedenini örtme hususunda titiz davranmayan, dolayısıyla yarım bir tesettür ile Allah'ın huzuruna çıkan kişinin kıldığı namaz da kusurludur. Cumhur-u ulema, namaz esnasında kadın için caiz olan kıyafetin uzun bir başörtüsü ve uzun bir elbise olduğu konusunda hemfikirdir. Bazen kadınlar, başları, başlarının bir kısmı, kolları, bacakları veya topukları açık olarak namaza duruyorlar ki, cumhur-u ulemaya göre, bu kıyafetle kılınan namazların ya o anda veya daha sonra mutlaka iade edilmesi gerekmektedir.

Bunun delili, Aişe'nin (r.anha) rivayet ettiği şu hadistir: Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir:

(لا يقْبلُ ا ُ صلاةَ حائِضٍ إلا بِخِمارٍ)

« Allah büluğa ermiş kadının namazını, ancak başörtüsü ile kabul eder. »[478]

Burada 'hayızlı' kelimesiyle kastedilen, hal-i hazırda hayızlı olan kadın değil, hayız görme çağına ulaşmış (bâliğa) kadındır. Zira 'hayızlı' kelimesi, umumi bir lafız olup, o anda hayızlı olmasa bile, hayız görme özelliğine sahip kadını tanımlamaktadır.

Birçok İslam ülkesinde kısa cilbab giyimi ve bununla namaz kılma, genç kızlar arasında yaygın hale geldiğinden, şer'i naslara göre, ayakların avretten olduğu hususunun kendilerine bildirilmesi gerekmektedir. Zira bu tür cilbab giyimi günahtır. Bu şekilde namaz kılan kadın namazını, iptal olması gibi bir tehlikeye sokmuş olur.

Muhammed İbnu Zeyd, İbnu Kunfuz'un annesinden yaptığı nakle göre, annesi Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ)'ye "Kadın, hangi giysiler içerisinde namaz kılmalı?" diye sormuştur. O da;

---

[476] Şerh Meani'l-Âsar (1/221) Sünenu'l-Kubra (2/236) Hadisin isnadı sahihtir. Bk: Silsilet's-Sahiha (1369)

[477] bkz.: Elbani Temamul Minneh(s.164)

[478] Ahmed(6/150) Ebu Davud(641) Tirmizi(377) İbn Mace(655) Tirmizi hadisin hasen olduğunu söyler, Hakim hadisin Müslim'in şartına uygun olduğunu belirtir. İbni Huzeyme ve İbn Hibban da sahih olduğunu söylemiştir. Bkz: Nasbu'r-Raye (1/295)

"Başörtüsü ve ayağın üzerini örtecek kadar uzun entari içerisinde!" diye Cevap vermiştir."[479]

5- **Kıbleye yönelmek**; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılmak istediğinde, farzda olsun nafilede olsun Kâbe'ye yönelirdi.[480] Ayrıca bunu emrederdi. “Namazını tam kılamayan zata” şöyle demişti: “Namaz kılacağın zaman güzelce (azalarını iyice suyla yıkayarak) abdest al, sonra kıbleye yönel ve tekbir al”

“Sefere çıktığı zaman da nafileleri bineği üzerinde kılardı. Vitiri de öyle kılardı. Binek doğuya-batıya, nereye yönelirse yönelsin o yöne doğru kılardı...”[481] Bu hususta da Allahu Teâlâ'nın şu sözü nazil olmuştur: “*Her nereye yönelirseniz Allah'ın yüzü oradadır*.”[482]

“Bazen de devesi üzerinde nafile kılmak istediğinde -bineğiyle- kıbleye yönelir ve tekbir alırdı. Sonra bineği nereye yönelirse yönelsin namazına devam ederdi.”[483]

“Bineği üzerinde rükû ve secdeleri başıyla ima ederek yapıyordu. Secdeyi rükûya göre daha aşağı yapıyordu.”[484]

“Farz kılmak istediğinde de iner ve kıbleye yönelirdi.”[485]

Şiddetli korku esnasındaki namazında ise, ümmetine “ayakta durarak ve binekler üstünde, kıbleye yönelerek veya yönelmeden” kılmanın sünnet olduğunu bildirmiştir.[486]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyuruyor ki: “Ordular birbirine girdiğinde, sadece tekbir ve baş ile işaret vardır.”[487]

Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “Doğu ile batı arası kıbledir.”[488]

Cabir (r.a.) diyor ki: “Bir yolculukta veya bir seriyede Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Hava bulutlandı. Bu yüzden içtihad ettik ve kıble hakkında ihtilafa düştük. Herbirimiz bir yöne doğru dönerek, namazı kıldık. Sonra yönümüzü belirlemek üzere önümüze çizgiler çizdik. Sabah olduğunda baktık ki, kıbleden başka yöne doğru namaz kılmışız. Bunu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e anlattık. Bize namazımızı tekrar kılmamızı emretmedi ve şöyle dedi: “Namazınız sahihtir.”[489]

---

[479] Muvatta, Salâtu'l-Cemâ'a 36, (1/142) Ebu Dâvud(639, 640).
[480] Bunun mütevatir olduğu kesindir.
[481] Buhari(vitr 5) Müslim(700) Malik(salatul leyl 15) İrvâ(289)
[482] Bakara 114. Müslim rivayet etmiştir. Tirmizi de tashih etmiştir.
[483] Ebu Davud, İbn Hibban es-Sikat 1/12, Ziya el-Muhtâra'da sahih bir senedle rivayet etmişlerdir. İbnû's-Seken ve İbn'ul-Mulakkin de "Hulasat'ûl-bedr'il-mûnir 1/22'de tashih etmişlerdir. Onlardan önce Abdulhak el-İşbili Ahkam'ında (no: 1394) tashih etmiştir. İbn Hani'nin 'Mesail'de naklettiğine göre İmam Ahmed de aynısını söylemiştir. (1/67)
[484] Ahmed ve Tirmizi rivayet etmiş ve tashih etmiştir.
[485] Buhari(salat 31, 32) Ahmed
[486] Buhari, Müslim, ayrıca bkz. el-İrvâ (588)
[487] Beyhaki, Buhari, Müslim'in senediyle rivayet etmiştir.
[488] Tirmizi(342) İbni Mace(1011) ve Hakim rivayet etmişler ve sahih olduğunu belirtmişlerdir. "İrva'ul-ğalil(292)
[489] Darekutni, Hakim, Beyhaki. Tirmizi'de ve İbni Mace'de hadisin şahidi vardır. Başka bir şahit de Taberani'de var. Bkz. el-İrva' 296

“*(Ey Muhammed!) Yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Seni, sevdiğin kıbleye mutlaka çevireceğiz. Hemen yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir.*”[490]âyeti inmeden önce –Kâbe’yi önüne alarak- Mescid-i Aksa'ya doğru namaz kılardı. Bu âyet inince Kâbe'ye yöneldi. İnsanlar Kuba Mescidi’nde sabah namazını kılarken, biri gelip şöyle dedi: “Bu gece Rasulullah'a Kur'an indirildi ve ona Kâbe'ye yönelmesi emredildi. Hadi siz de Kâbe’ye yönelin.” Yüzleri Şam'a dönüktü, bunun üzerine (Kâbe’ye) döndüler. İmamları da döndü.[491]

NAMAZLARIN REKAT SAYILARI

İbnül Münzir der ki; “İlim ehli, farz namazlar hakkında, öğle namazının dört rekat olup bunda kıraatin gizli olacağı, her iki rekatten sonra teşehhüd için oturulacağı, ikindi namazının da dört rekat olup öğle namazı gibi kılınacağı, Akşam namazının üç rekat olup ilk iki rekatteki kıraatinin açıktan yapılacağı, ikinci rekatten ve üçüncü rekatten sonra teşehhüd için oturulacağı, yatsı namazının dört rekat olup ilk iki rekatında kıraatin açıktan yapılacağı, her iki rekat sonunda teşehhüd için oturulacağı, sabah namazının ise iki rekat olup kıraatinin açıktan olacağı, iki rekat sonunda teşehhüd için oturulacağı hususunda icma etmişlerdir. Mukim olan için farzlar bunlardır. Seferi olan kimseye gelince, akşam namazı dışında bütün farz namazların ikişer rekat olduğu, akşam namazının ise mukim kimse gibi kılınacağı hususunda icma edilmiştir.”[492]

Kettanî de bu rekat sayılarının mütevatir olduğunu belirtmiştir.[493]

Öğle ve ikindi namazlarının dörder rekat oluşu; Ebu Katâde (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) öğlede ilk iki rek'atte Fatiha ile iki süre okurdu. Son iki rek'atte de Fatiha'yı okur, bazan da âyeti bize işittirirdi. Birinci rek'atte (kıraatı) uzun tutar ikinci de o kadar uzatmazdı. İkindi ve sabah namazlarında da böyle yapardı."[494]

Ebu Dâvud’un rivâyetinde şu ziyade vardır: "O'nun (aleyhissalâtu vesselâm), halk birinci rek'ata yetişebilsin diye böyle yaptığını zannederdik."

Ebu Said El-Hudri radıyallahu anh'dan, (şöyle dedi:) Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem öğle namazının ilk iki rek'atının her bir rekatında otuz âyet kadar okur idi. Son iki rek'atlarda ise on beşer âyet kadar yahud bunun yarısı kadar. İkindi namazının ilk iki rek'atının her bir rek'atında on beş âyet kadar okurdu. Son iki rek'atlarda ise bunun yarısı kadar okurdu.”[495]

Cabir radıyallahu anh’den; “Biz Öğle ve ikindi namazlarında imamın arkasında ilk iki rekatte Fatihatul Kitab ve bir sure okurduk, son iki rekatte de Fatihatul Kitabı okurduk.”[496]

Akşam namazının üç rekat oluşu: Ebu Abdillah es-Sunâbihi anlatıyor: "Hz. Ebu Bekr radıyallahu anh'ın hilafeti sırasında Medine'ye geldim, arkasında akşam namazını kıldım. İlk iki rek'atinde Fatiha ile (kısaru'l-mufassal denen) kısa surelerden birer sure okudu. Sonra üçüncü rek'ate kalktı. ben (ne okuyacağını işitmek için) hemen kendisine -elbisem elbisesine değecek kadar- yaklaştım. Fatiha ve beraberinde "Rabbenâ lâ tuziğ

---

490 Bakara 144
491 Buhari(iman 30) Müslim(525) Taberani (3/108) İbn Sa'd (1/243) Bkz. el-İrvâ' 290
492 İbnul Münzir el Evsat(2/318)
493 Kettani Nazmul Mutenasire(48)
494 Buhârî(Ezân 107, 97, 109, 110) Müslim(451) Ebu Dâvud(798, 799, 800) Nesâî(2/164, 166)
495 Müslim (452)
496 İbni Mace sahih senedle rivayet etmiştir. Bkz.: Elbani el İrva(506)

kulûbena ba'de iz hedeytena veheb lena min ledünke rahmeten inneke ente'l-Vehhab. (Rabbimiz, bize hidayet verdikten sonra kalplerimizi saptırma. Katından bize bir rahmet lutfet, sen çok lutfedenlerdensin)" ayetini okuduğunu işittim."[497]

Yatsı namazının dört rekat oluşu: Cabir bin Semura radıyallahu anh'den; "Kufe ehli Sa'd'i, Ömer'e şikayet ettiğinde Ömer de, Sad'ı yanına aldırarak; "Ey Ebu İshak! Bunlar namazı iyi kıldırmadığını iddia ediyorlar" dedi. Sad radıyallahu anh; "Allah'a yemin olsun ki ben onlara Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazı gibi namaz kıldırdım. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazın bir şeyi eksik yapmadım. Yatsı namazlarının ilk iki rekatini uzun, kalan iki rekatini hafif kıldırdım…"[498]

Sabah namazının iki rekat oluşu: Urve (rahimehullah) anlatıyor: "Hz. Ebü Bekr es-Sıddîk (radıyallâhu anh) sabah namazını kıldırdı. Namazın her iki rek'atinde Bakara süresini okudu."[499]

İbnu Mes'ud (radıyallâhu anh)'dan anlatıldığına göre, sabah namazının birinci rekatinde Enfâl'den kırk âyet kadar, ikinci rek'atinde ise mufassal sürelerden birini okumuştur."[500]

Muâz İbnu Abdillah el-Cühenî anlatıyor: "Cüheyne kabilesine mensup bir zât bana: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın sabah namazının her iki rek'atinde de İzâ zülzilet süresini okuduğunu işittim, bilmiyorum unutarak mı böyle yaptı, bilerek mi okudu" dedi."[501]

Cuma, bayram ve sefer namazlarının iki rekat oluşu; Ömer (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Kurban bayramında kılınan namaz iki rek'attir, Fıtır (Ramazan) bayramında kılınan namaz iki rek'attir, sefer namazı iki rek'attir, cum'a namazı da iki rek'attir. Bunlar Resülullah (aleyhissalatu vesselâm)'ın lisanı üzere, tamamdır, kısaltma yoktur."[502]

---

[497] Muvatta(1/79) bkz.: Buhari(764)
[498] Buhari(ezan 95)
[499] Muvatta(Salât 33)
[500] Buhârî muallak olarak(Ezan 106) Abdurrazzak(1/203) Taberani Kebir(9/263) İbni Hacer Taglikut Ta'lik(2/313) sahihtir.
[501] Ebu Dâvud(816) Beyhaki. İsnadı sahihtir.
[502] Nesâî(3/111,118,183)

NAMAZIN FARZLARI VE SÜNNETLERİ

1- NİYYET

Ömer İbnu'l-Hattab (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Ameller (in kıymeti) ancak niyetine göredir. Bir kimsenin niyet ettiği ne ise eline geçecek olan da ancak odur. Artık herkimin hicreti Allah'a ve Resulü 'nün rızasına yönelmiş ise, onun hicreti Allah'a ve Resûlü'nedir. Her kim de nail olacağı bir dünyalığa veya evleneceği bir kadından dolayı hicret etmişse, onun hicreti de hicretine sebeb olan şeyedir.[503]

Bu hadis 'i şerif niyetin, bütün ibadetlerde birer rükün olduğunun delilidir. Mahalli ise kalbdir. Lisan ve cevarihin amelleri ne olursa olsun, itibar kalbdeki niyetinedir. Hadis'i şerifin mânâsı ve varid oluş sebebi bunu açıkça ifade etmektedir.

'Muhaciri Ümmü Kays" denilen şahsın sevmiş olduğu kadın Mekke'den Medine'ye hicret edince, o da Ümmü Kays denilen bu kadınla evlenebilmek için, Mekke'den Medine'ye hicret eder. Zahiren Allah ve Resulü için hicret eder görünen bu şahsın kalbindeki niyeti ise, Ümmü Kays ile evlenmekti. Her ne kadar, Mekke'den Medine'ye gelerek birçok meşakket çekmiş ise de Allah ve Resulü için hicret edenlerden olamamıştır. Esas niyeti açığa çıktıktan sonra, herkes ona "Muhacir'i Ümmü Kays" demeğe başlamıştır.[504]

Niyet; Allah'a takdim edilen ibadetteki, kalbin nasibidir. Kalb bundan mahrum edilir ve bu amel lisanla yapılmağa kalkışılırsa lisana vazifesi olmayan bir ibadet yüklenilmiş olur. Tabi' lisan bunu beceremiyeceği için ibadeti ifsad edecektir.

Niyet; yapılacak ibadetin keyfiyeti ile zihni meşgul etmektir. Böylelikle yapılan ibadetten mütelezziz olunsun.

Niyetin keyfiyeti: Telaffuz etmeden, kalpten eda edilecek ibadetin keyfiyetini düşünerek bütün azaları bu ibadete hazır etmektir.

Niyetin telaffuz edilmesi bid' attır. Onun (niyeti dil ile söylemenin) sünnet olduğu kabul etmek de başka bir bid'attır. Musallînin (namaz kılan kimsenin) namaza başlarken lisanla yapmış olduğu ilk amel, Allahu Ekber lafzı ile namaza başlamaktır. Tekbir bahsindeki Aişe hadisi buna delildir.

2- İFTİTAH TEKBİRİ

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem (namazını beceremeyen adama, namazı ta'rif ederken) şöyle dedi: "Namaza kalktığın vakit ihram tekbirini al. "[505]

Aişe (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza Allahu Ekber (lafzı) ile, başlardı.[506]

---

[503] Buhari(1) Müslim (1907)
[504] Taberani kebirde (8540) rivayet etmiştir. Heysemi Mecmau 'z-Zevaid'de 3/102 bu eserin ravileri Sahih'in ricalidir demiştir
[505] Buhari(793) Müslim(397) Tirmizi(303) Nesei(2/123) ve îbnu Mace(1060)
[506] Müslim (498)

Bu hadisi şerifler musallinin namaza başlarken telaffuz ettiği ilk kelimenin Allahu Ekber lafzı olduğuna delildir.

Ali (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Namazın anahtarı taharettir. Tahrimi tekbirdir. Ve tahlili de teslimdir."[507]

(Tahrimi tekbirdir) sözünden maksad, Allahu Ekber lafzını söyledikten sonra namazın haricindeki hareketler musalliye haram olur.

(Tahlili de teslimdir) sözünden maksad, selam verdikten sonra tekbirle musalliye haram olan her şey helal olur.

3- ELLERİ KALDIRMAK;

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini, bazen "tekbirle beraber" kaldırırdı.Malik İbnu'l-Huveyris (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem tekbir aldığı vakit ellerini kulakları hizasına vardırıncaya kadar kaldırırdı.[508]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini, bazen "tekbirden önce" kaldırdı. Abdullah İbnu Umer (R. A.) şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza durduğu vakit ellerini omuzları hizasına vardırmcaya kadar kaldırır, sonra tekbir alırdı.[509]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini, bazen de "tekbirden sonra" kaldırırdı. Ebu Kılabe, Malik İbnu'l-Huveyris'i, namaz kılarken gördüğünü haber vermiştir: Malik İbnu'l-Huveyris namaza durduğu zaman tekbir alır, sonra ellerini kaldırırdı. Sonra işte Rasulullah (S.A. V.) böyle yapardı diye anlattı.[510]

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem (tekbir alıp) namaza girdiği vakit ellerini dik olarak kaldırırdı.[511]

Said İbnu Sem'an'dan, şöyle dedi: Biz Verik oğullarının mescidinde iken yanımıza Ebu Hureyre (R. A.) çıka geldi. Ve şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem üç şey yapardı ki, insanlar bunları terkettiler. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza kalktığı zaman, (ravi) Ebu Amir (Ebu Hureyre (R.A.)'nun nasıl gösterdiğini ta'rif ederken) eliyle işaret ederek sövle dedi: (Tekbir için ellerini kaldırdığında) parmaklarını ne çok açardı. Ve ne de çok bitiştirirdi. Ve (sonra) dedi ki: Ebu Zi'b de bize böyle gösterdi.[512]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini, bazen "omuzlan hizasına" vardırıncaya kadar kaldırırdı. Abdullah İbnu Umer (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in (namaz kılışını) gördüm. Namaza durduğu zaman, ellerini omuzları hizasına vardırıncaya kadar kaldırırdı.[513]

---

507 Ahmed(1/123/129) Ebu Davud(61) Tirmizi(3) îbnu Mace(275) Şafii(1/69) Darimi(1/138) Hakim(1/132) Tahavi(1/161) ve Beyhaki(2/173) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
508 Müslim (391)
509 Müslim (390) ve Ebu Davud (722)
510 Buhari(739) veMuslim (391)
511 Ebu Davud (735) ve Tirmizi (239) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
512 Nesei(2/95) îbnu Huzeyme(459) Beyhaki(2/27) ve Hakim Müstedrekinde sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
513 Müslim(390) ve Ebu Davud(722)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini, bazen “kulakları hizasına” vardırıncaya kadar kaldırırdı.Malik İbnu'l-Huveyris (R.A.)dan, (şöyle dedi; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem tekbir aldığı zaman, ellerini kulakları hizasına vardırıncaya kadar kaldırırdı.[514]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini, bazen de “kulakları üstü' hizasına vardırıncaya kadar kaldırırdı. Katade'nin rivayetinde ise şöyledir. Malik İbnu'l-Huveyris (R.A.) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i namaz kılarken görmüştür. Malik burada: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini kulaklarının üstü hizasına vardırıncaya kadar kaldırdı demiştir.[515]

Elleri kaldırırken baş parmak uçlarını kulak memelerine değdirmenin, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinde yeri yoktur. Sahih olan ise yukarıdaki hadislerde zikredilen üç şekildir. Baş parmak uçlarını kulak memelerine değdirenlerin delili ise, senedi “Münkatı” olan, zayıf bir rivayettir. Bu rivayetin zayıf olmasının sebebi, rivayetin ravilerinden olan, “Abdu'l-Cebbar İbnu Vail'in babasından hadis işitmeyişidir. İbnu Hacer “Takrib”de Abdu'l-Cebbar için babasından rivayeti Mürsel'dir diyor. Ehlince malumdur ki: Zayıf rivayet dinde hüccet değildir. Yani “Zayıf Rivayet'le amel olunmaz.

4- NAMAZIN KIYAMINDA SAĞ ELİ SOL KOL ÜZERİNE KOYMAK

Sehl İbnu Sa'd (R.A.)'dan, (şöyle dedi; (Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in zamanında) insanlar namazlarında, sağ ellerini sol kollarının üzerine koymakla emrolunurlardı.[516]

İbnu Abbas (R.A.)'dan, (şöyle dedi; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Biz Enbiya'lar topluluğu, sahur'u geciktirmekle, iftarda acele etmekle ve namazda da sağ ellerimizle sollarımızı tutmakla emrolunduk.[517]

İbnu Mes'ud R. A. dan, (şöyle; (bir gün) sol elimi sağ elimin üstüne koyduğum bir halde namaz kılıyordum Rasulullah beni (bu halde) görünce, sağ elimi alıp sol elimin üzerine koydu.[518]

Hulbu't-Tai (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i namazdan çıkarken, önce sağına sonra soluna selam verdiğini ve bunları (yani ellerini) göğsünün üzerine koyarken gördüm. Yahya bunu, sağı solun üstünde mafsal üzerine koymak olarak tavsif etti.[519]

Vail İbnu Hucr (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile namaz kıldım. Sağ elini, sol elinin üstünde göğsünün üzerine koydu.[520]

Asım İbnu Kuleyb'den, şöyle dedi: Babam bana tahdis etti ki: Ona da Vail haber vermiş. Vail İbnu Hucr şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in nasıl namaz kıldığını görmek için ona baktım. Namaza kalktı. Ellerini kulakları hizasına kadar kaldırarak tekbir getirdi. Sonra sağ elini sol elinin üzerine, bileğinin üzerine ve dirseğine yakın olarak koydu.[521]

---

[514] Müslim(391) ve Ebu Davud(726)
[515] Müslim(391) ve Ebu Davud(745)
[516] Buhari(740) ve Malik(1/159)
[517] İbnu Hibban(1761) ve Taberani Evsatta(1/100) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[518] Ahmed ve Ebu Davud(755) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[519] Ahmed (5/226) hasen bir senedle rivayet etmiştir
[520] İbnu Huzeyme (479) Bey haki Süneninde (2/30) ve Bezzar hasen bir senedle rivayet etmişlerdir.
[521] Ahmed (4/318) Nesei (2/126) ve İbnu Huzeyme (480) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

Namazda elleri göbeğin altına bağlama ameli, senedi zayıf olan bir rivayete dayanmaktadır. Hanefilerin ameli bu zayıf rivayet üzeredir. Halbuki Hanefi ulemasından, Umdet'ul-Kari sahibi Ayni ve Nasbur-Raye sahibi Zeylaî (R.H.) bu rivayetin isnadının sahih olmadığını söylemişlerdir. İleride zikredeceğimiz gibi hadis ulemasının cumhuru da bu rivayetin zayıflığında ittifak etmişlerdir. Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem sabit olan amel, elleri göğsün üzerine koymaktır.

Hanefilerin delilleri olan zayıf rivayetler şunlardır. Ebu Cuhayfe'den, (şöyle dedi; Ali (R.A.) namazda sünnet olan, sağ eli sol elin üzerinde göbeğin altına koymaktır dedi.[522] Bu hadis Ebu Davud'un İbnu'l-Arabi nüshasından başka nüshalarında sabit değildir. Ve senedinde, Abdurrahman İbnu İshak El-Kufi El-Vasiti vardır.[523] Ve yine senedinde, Ziyad İbnu Zeyd El-A'sam El-Kufi vardır ki: Ebu Hatim onun için meçhuldür dedi. Ziyad'ın Ebu Davud'da bir tek hadisi vardır. O da yukarıda Ali (R. A.)'dan olan rivayetidir.

Yine onların delillerinden başka bir zayıf rivayet. Ebu Vail'den, şöyle dedi Ebu Hureyre (R.A.) namazda ellerin vaziyeti, biri öbürkünün üzerinde göbeğin altına koymaktır dedi.[524]

Bu rivayetin senedinde de Abdurrahman İbni İshak vardır. Terceme'i hâlini yukarıda zikrettik. Yine onların delillerinden başka bir zayıf rivayet; İbnu Cerir, babasından Ali (R.A.)'ın sağ eli ile sol bileğini tutarak göbeğinin üzerine koyarken gördüğünü haber verdi.[525]

Bu rivayetin senedinde de Ali (R. A.)' dan rivayet eden Cerir Ed-Dabbi vardır ki, Ali (R. A.)' dan rivayeti bilinmiyor. Yukarıda görüldüğü gibi, Meşhur Hadis âlimlerinin ittifakı ile, Hanefilerin delili olan "göbek altına veya üstüne" el bağlama rivayeti zayıftır. Ve bu rivayet ile amel edilemeyeceği açık bir gerçektir.

Ebu Hanife (R. H.) tabi olduklarını iddia eden arkadaşlara, İbnu Abidin haşiyesinde, Ebu Hanife (R. H.) isnad edilen şu sözü hatırlatmakta faide görürüz.(1/63) "Hadis sahih oldu mu işte benim mezhebim odur.' Aklı selim olan kişiye, İmam'ın bu sözü kâfidir.

5- BAŞLANGIÇ DUASI

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem namaz başlangıçlarında iftitah tekbiri aldığı zaman kıra'attan evvel biraz sükut ederdi. Dedim ki: "Yâ Rasûlullah! Anam babam sana feda olsun, tekbir ile kıraat arasındaki şu sukutunda, ne yaptığını bana haber verir misin?" dedim. Şöyle derim buyurdu.

اللهم باعِد بينى وبين خطاياى كما باعدت بين المشرق والمغربِ اللّهم نقِنى مِن خطاياى كما ينقى الثوب الأبيض مِن الدنس. اللّهم اغْسِلْنى مِن خطاياى بِالْماءِ و الثلْج والْبردِ

"Ey Allah'ım! Benimle hatalarımın arasını uzaklaştır. Tıpkı doğu ile batının arasını

[522] Ahmed (1/110) ve Ebu Davud (756) zayıf bir senedle rivayet etmişlerdir.
[523] Ebu Davud, İbnu Hanbel'in İshak için zayıf dediğini işittim dedi. Ebu Talib, Ahmed İbnu Hanbel'den naklederek "İshak hiç bir şey değildir, hadisi münkerdir" dedi. Ed Duri, İbnu Main'den; "İshak zayıftır" dedi. İbnu Sad, Ya'kub İbnu Süfyan, Ebu Davud, Nesai ve İbnu Hibban, İshak için zayıftır dediler. Buhari "fihi nazar" (onda şüphe vardır) dedi. İbnu Huzeyme, İshak'ın hadisiyle amel olunmaz dedi. Ebu Hatim, İshak'ın hadisi münkerdir, onunla amel olunmaz dedi. Beyhaki, İshak hadiste metruk'tur dedi.
[524] Ebu Davud(758) zayıf bir senedle rivayet etmiştir
[525] Ebu Davud(757) zayıf bir senedle rivayet etmiştir

uzaklaştırdığın gibi. Ey Allah'ım! Beni hatalarımdan temizle. Tıpkı beyaz elbisenin kirden temizlendiği gibi. Ey Allah'ım! Beni hatalarımdan, karla, su ile ve soğuk su ile yıka.[526]

Farz namazlarda okunan İftitah dualarından biri de bu duadır ki: Ebu Hureyre(R.A.) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in tekbirden sonra sukut ettiğini söylemekle, görmüş olduğu sukutun farz bir namazda olduğunu kastetmiştir. Zira nafile kılmış olsa idi kıra'atı sırri olurdu

Aişe (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz başlangıçlarında iftitah tekbiri aldığı zaman şöyle derdi:

"Subhaneke'llahumme ve bihamdike ve tebareke'smuke ve teala cedduke ve la ilahe ğayruk."

Ey Allah'ım! Seni hamdin ile tesbih ve tenzih ederim. İsmin mübarektir. Azametin yücedir. Ve senden başka ilah yoktur.[527]

Enes (R.A.)'dan, (şöyle demiştir:) Bir zat, (yapmış olduğu hareketli yürüyüşten) nefesi sıkıştırmış olarak geldi ve safa dahil oldu. Müteakiben:

"Elhamdu lillahi hamden kesiran tayyiben mübareken fih" "Allah'a, hayrı çok ve devamlı bol bol hamd olsun, dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazını bitirince:

"Şu kelimeleri söyleyen kim? Cemaat sukut etti. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem tekrar "O sözleri söyleyen hanginizdi?" Zira kötü bir şey değil buyurdu. Bunun üzerine cemaatten birisi;

"(Cemaate yetişmek için hızlı yürüdüm) Beni nefesim sıkıştırdı da (soluyarak) geldim ve (cemaate yetiştiğim için) o kelimeleri söyledim" dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Vallahi on iki melek gördüm ki, bu sözü hangisi Hakkın huzuruna çıkaracak diye birbirleriyle yarış ediyorlardı." buyurdu.[528]

6- İSTİAZE

Allah Azze ve Celle buyurur ki; "*Kur'an okuduğun zaman o kovulmuş şeytandan Allah'a sığın!*"(Nahl98) Namazın her rekatında istiaze (Euzü) okunur. Zira her rekatta Kur'an okuyacaktır.

Ebu Said El Hudri radıyallahu anhden; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem gece namazına kalktığı zaman tekbir alır, sonra (iftitah duasının okur ve kıraatten önce)….Euzü billah'is-semi'il-alimi min'e-ş-şeytan'i-r-racim min hemzihi ve nefhihi ve nefesih. (Hakkın rahmetinden kovulmuş şeytandan, onun vesvesesinden, kuruntusundan, büyüsünden, Semi 'i (her şeyi işiten) ve Alim (her şeyi bilen) Allah'a sığınırım.) derdi.[529]

---

[526] Buhari(744) Müslim(598) Ebu Davud(781) ve Nesei(2/129)

[527] Ebu Davud(776) Tirmizi(243) Nesei(2/132) İbnu Mace(804) Ahmed (3/50) Darekutni(1/112) ve Hakim(1/235) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

[528] Muslim(600) Ebu Davud(763)

[529] Ebu Davud(775) Tirmizi(242) İbnu Mace(807) İbnu Hibban(1771) Darekutni(1/298) ve Hakim(1/235) hasen bir senedle rivayet etmişlerdir.

BESMELENİN GİZLİ OKUNACAĞI

Enes İbnu Malik (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah (S. A. V.) Ebu Bekr, Ömer ve Osman ile namaz kıldım, hiç birisinin Besmele'yi açıktan okuduğunu duymadım.[530]

Aişe (R.A.)'dan (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kıraatini El-Hamdulillah ile açardı.[531]

Besmelenin gizli okunma meselesi Şafiiler hariç bütün mezhepler arasında ittifak edilmiş bir meseledir. Bununla beraber, bazıları bazı rivayetlere dayanarak Besmelenin sesli okunacağı kanaatini savunmaktadırlar. Biz burada bunun münakaşasını yapacak değiliz. Sadece faideli gördüğümüz birkaç noktayı zikretmeyi münasip gördük.

Malumdur ki: Enes (R.A.) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Medine'ye gelişinden vefatına kadar, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem 'e hizmet etmiş, hazarda ve seferde, hatta haceti için bile gittiği vakit yanında su götürerek Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den ayrılmamıştır. Hicabdan önce hane'i saadete bile rahatlıkla girip çıkardı. Enes (R.A.)ın bu refakatine rağmen hiç mümkün müdür ki, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in besmeleyi cehrettiğini duymasın. Ve yine Ebu Bekr, Ömer ve Osman (R.A.)'un arkalarında namaz kıldığını da ifade etmesi meselemizi ayrıca te'yid eder.

İbnu Teymiye (R.H.) diyor ki: İlim ehli ittifak etmişlerdir ki, Besmelenin açıktan okunacağına dair sahih bir nas yoktur. Fakat senedi sahih olmayan rivayetler mevcuddur. Sa'lebi diyor ki: Darekutni (R.H.)'a Besmelenin cehri söylenip söylenmeyeceğine dair sorulduğunda, şöyle cevap verdi. Besmelenin açıktan söyleneceğine dair Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sahih bir rivayet varid olmamıştır. Fakat sahabelerden ise sahih olan da vardır zayıf da.[532]

İbnu Abbas(R.A.)'dan: Allah Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem Bismillahirrahmanirrahim'i (sesli) okuduğu zaman müşrikler alay ederek Muhammed Yemame'nin efendisini (Müseyleme'yi) anıyor, Müseyleme er-Rahman, er-Rahim ismiyle tesmiye olunuyordu. Bu âyet indikten sonra Allah Resulü Besmele'nin açıktan okunmamasını emretti.[533]

7- HER REK'ATTE FATİHA'YI OKUMAK

Ubade't-îbnu es-Samit(R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Her kim ki, "Fatiha't-ul-Kitabı" okumazsa onun namazı yoktur."[534]

Ubade't-İbnu es-Samit (R.A.)'dan, şöyle dedi: Bir sabah namazında Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in arkasında idik. Rasulullahsallallahu aleyhi ve sellem Kurân okurken, kıraati ona ağırlık verdi. Namazdan bitince (cemaate hitaben) zannedersem sizler imamınızın arkasında (Kur'ân) okuyorsunuz dedi? Biz de evet ya Rasûlullah hızlıca (size yetişe bilmek için okuyoruz) dedik. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem imamınızın arkasında "Fatiha'dan" başka bir şey okumayın, zira "Fatiha'yı" okumayanın namazı

[530] Buhari(743) Müslim(299) Tirmizi(244) Ahmed(3/264) ve Nesei(2/264)
[531] Abdurrezzak(2/89) El Kenzul Ummal(22050)
[532] Sülasiyatı Müsnedi İmam Ahmed(204)
[533] Taberani Kebirde ve Evsat'ta rivayet etmiştir. Heysemi Mecmauz' Zevaid'de(2/108) ravileri sağlam demiştir
[534] Buhari(756) Müslim(394) Ebu Davud(822) Tirmizi(247) Nesei(2/137) ve Ibnu Mace(837)

yoktur" dedi.[535]

Reca İbnu Hayve'den, şöyle dedi: Bir gün Ubade't-İbnu es-Samit (R.A.)'ın yanı başında namaz kılıyordum ki, imamın arkasında (Fatiha'yı) okuduğunu duydum. Namazı kıldıktan sonra, dedim ki: "Ya Eba Velid, sen imamla olduğun halde arkasında (Fatiha'yı) okuyor musun? dedi ki: Yazıklar olsun sana (Fatiha'sız) namaz yoktur (bilmez misin?)[536]

Ubade't-İbnu es-Samit İbni Kays İbni Esram İbni Fihr İbni Sa'lebe el-Ensari el-Hazreci: Birinci ve ikinci Akabe biatında hazır bulunanlardandır. Bedir, Uhud ve Hendek dahil Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in iştirak ettiği bütün gazalarda hazır bulunmuştur.

Muhammed İbnu Ka'b el-Kurazi, Allah Resûlü'nün zamanında Ensar'dan beş kişi Kur'ân'ı ezberlemişlerdir. Bunlar Muaz İbnu Cebel, Ubade't-İbnu es-Samit, Ubey İbnu Ka'b, Ebu Eyyub ve Ebud-Derda (R. A.) diye haber vermiştir. Aynı zamanda Ubade't-İbnu es-Samit (R. A.) Rasulullah (S.A.V.)'in zamanında, Eshab'ı Suffa'ya Kur'ân öğretirdi. Müslümanlar, Şam'ı feth edince Hz. Ömer (R.A.) kendisim müslümanlara Kur' ân ve Fıkıh öğretmesi için Şam'a yollamıştır. Evzai (R. H.) Filistin'e tayin olunan ilk kadı Ubade't-İbnu es-Samit (R.A.)'dır dedi. Sahih olan kavle göre, Ubade't-İbnu es-Samit (R.A.) Filistin'in Rumeyle kasabasında hicri otuz dört senesinde yetmiş iki yaşında iken vefat etmiştir.

Enes İbnu Malik (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem (bir gün) ashabına namaz kıldırdı. Namazdan bitince, yüzünü ashabına çevirerek dedi ki: İmam okuduğu halde siz de (arkasında) namazlarınızda okuyor musunuz? Hepsi sukut ettiler. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu sorusunu üç kere tekrar etti. Birisi dedi ki: Veya birkaçı dediler ki: Evet Yâ Rasulullah biz bunu yapıyoruz. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Bunu yapmayın. Sizden biriniz imamın arkasında, içinden olmak üzere sadece "Fatiha'yı" okusun.[537]

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Fatiha" okunmayan namaz yeterli değildir. Dedim ki: (Peki Yâ Rasulullah) eğer imamın arkasında olursam? dedi ki: Elimden tutarak "Fatiha'yı" içinden (kendi kendine) oku buyurdu.[538]

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah (S. A. V.) buyurdu ki: Her kim ki namaz kılar da o namazında "Ümmü'l-Kur'ânı' okumazsa, o namaz güdüktür sonra güdüktür, (yani) tamam değildir dedi. (Müslim'in rivayetinde ise bu sözü üç kere tekrar etti şeklinde gelmiştir.)

(Ravi diyor ki:) Bunun üzerine dedim ki: "Ya Eba Hureyre! İmam sesli okuduğunda nasıl yapayım? "Fatiha'yı" içinden okursun. Zira ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem işittim ki: Şöyle buyurdu. Allahu Teâla buyurdu ki: Ben "Fatiha'yı" benimle kulum arasında yarı yarıya taksim ettim. (Yarısı benim yarısı kulumundur.) Ve kulumun istediği onundur. "Kul, Elhamdu lillahi Rabbi'l-alemin dediği zaman Allah da: Kulum bana hamd etti der. Kul, Errahmanirrahim dediği zaman, Allah da: Kulum beni sena etti der. Kul, maliki yevmiddin dediği zaman, Allah da: Kulum beni temcik etti (ve bir defada: Kulum bana

---

[535] Ahmed(5/316/322) Ebu Davud(823) Tirmizi(311) Nesei(2/141) Buhari Cüz'ünde(60/226) Darekutni(1/318) İbnu Hibban(1776) Hakim(1/238) Beyhaki Süneninde(2/164) ve Kıra'atta(98) îbnu Ebi Şeybe(1/373) ve Tahavi(1/215) hasen bir senedle rivayet etmişlerdir.

[536] Abdurrazzak(2771) hasen bir senedle rivayet etmiştir

[537] Buhari Cüz'ünde(224) Darekutni(1/340) Tahavi(1/218) Abdurrezzak(2765) Beyhaki Kitab'ul-Kıra'atta(121) Süneninde(2/166) Hatib(13/176) Ebu Ya'la ve Taberani Evsat'ta Mecmauz zevaid(2/110) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

[538] İbnu Huzeyme(490) ve İbnu Hibban(1780) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

tebyiz eyledi) dedi. (Ve buraya kadar benim.) Kul iyyake na'budu ve iyyake neste'in dediği zaman, Allah: Bu kulumla benim aramda ve kulumun istediği hakkıdır der. Kul İhdına's-sırata'l-müstakim sıratallezine en'amte aleyhim ğayri'l-meğdubi aleyhim ve-la'd-da-lin dediği zaman, Allah: İşte bu kulumundur ve kulumun istediği hakkıdır" buyurur. [539]

Abdullah İbnu Amr (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem (ashabına hitaben) benim arkamda olduğunuz halde (Kur'ân) okuyor musunuz diye sual etti? (Sahabeler) dediler ki: Evet Yâ Rasulullah süratli bir şekilde okuyoruz. (Bu cevap üzerine) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: (İmamın arkasında) "Fatiha'dan" başka bir şey okumayın.[540]

Yezid İbnu Şerik'ten, (şöyle dedi:) Ömer İbnu'l-Hattab (R.A.)'ya dedim ki: İmam'ın arkasında iken "Fatihat'ul-Kıtab'ı" okuyabilir miyim? Evet okursun dedi. Ve tekrar dedim ki: Sen okuduğun halde de mi Yâ Emir'el-Mu'minin? dedi ki: "Evet ben okusam da" buyurdu.[541]

Sahabelerden ve Tabi'inden ehli ilmin ekserisinin ameli bu hadisler üzeredir. Sahabelerden, Ömer İbnu'l-Hattab, Ali İbnu Ebi Talib, Aişe Binti Ebi Bekr, Ebu Hureyre, Enes İbnu Malik, İbnu Abbas, İbnu Ömer, İbnu Mes'ud, Muaz İbnu Cebel, Ubey İbnu Ka'b, Ubade't-İbnu es-Samit, Abdullah İbnu Amr (R.A.) daha isimlerini zikretmediğimiz birçok sahabe vardır

FATİHAYI AYET ÂYET KESEREK OKUMA

Ümmü Seleme (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kıraati (şöyle idi) Bismillahirrahmanirrahim - Elhamdu lillahi rabbilalemin -Errahmanirrahim - Maliki yevmiddin - diye âyet âyet keserek (okurdu).[542]

Yüksek sesle "âmin" demek; Ebu Hureyre (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "İmam âmin dediği zaman arkasından sizde âmin deyiniz. Çünkü her kimin âmin demesi meleklerin âmin demesine muvafakat ederse geçmiş günahları mağfiret olunur.[543]

Bu hadisi şerif, imam ve me'mum'un cehri olan namazlarda âmin lafzını sesli olarak söyleyeceklerini beyan eder.

Vail İbnu Hucr (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Ve'lad-daalliin" i okuduktan sonra âmin derdi. Ve (derken) sesini de yükseltirdi.[544]

İbnu Cureyc, Ata' dan (rivayet ediyor ki:) Ata'ya dedim ki: İbnu Zübeyr fatihadan sonra Amin der miydi? Ata dedi ki: Evet derdi. Arkasında olanlarda derdi. Hatta Amin sesinden mescit inlerdi dedi. Ve sonra şüphesiz Amin duadır dedi. Ebu Hureyre, İmam kendisinden evvel kalkmış olarak mescide girdiğinde, (İmama seslenerek) beni Amin' de

---

[539] Müslim(395) Ebu Davud(821) İbnu Mace(838) Malik(1/84) İbnu Huzeyme(489) İbnu Ebi Şeybe(1/375) İbnu Hibban(1775) Buhari Cüzünde(15/68/65/72) Abdurrezzak(2767) Ebu Avane(2/138) Beyhaki(2/38) Beyhaki Kitabul Kıraat'da(52) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

[540] Buhari Cüz'ünde(57) ve Beyhaki Kitab 'ul-Kıraatta(138) hasen bin senedle rivayet etmişlerdir.

[541] Bu hadisi Buhari Cüz'ünde(45) Beyhaki(2/167) Hakim(1/239) Darekutni(1/218) Tahavi(1/218) ve Abdurrezzak(2776) Hasen bir senedle rivayet etmişlerdir.

[542] Ebu Davud(4001) Sehmi Tarih Cürcan(104) Tirmizi(1466) ve Ahmed(6/302)sahih bir senedle rivayet etmiştir.

[543] Buhari(780) Müslim(410) Ebu Davud(930) ve Tirmizi(250)

[544] Ebu Davud(932) Tirmizi(248) Ahmed(4/316) İbnu Mace(855) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

geçme derdi.[545]

Aişe R. A. dan, (şöyle dedi:) Nebi S.A.V. buyurdu ki: Yahudiler sizin hiç bir şeyinize selam ve âmin sözüne haset ettikleri gibi haset etmemişlerdir.[546]

FATİHA'DAN SONRAKİ KIRAAT

Ebu Hureyre (R. A.) şöyle dedi: Her namazda kıraat vardır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bize duyurduklarını biz de sizlere duyuruyoruz, bizden gizlice okuduklarını biz de sizlerden gizli okuyoruz. Her kim Ümmü'l-Kur'ân'ı okursa bu, ona yeter. Her kim bundan fazla okursa o, daha faziletlidir.[547]

Abdullah İbnu Ebi Katade babası Ebu Katade'den, (şöyle demiştir:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem öğle ve ikindi namazlarının ilk iki rekatlarında Fatihatu'l-Kitab ile birer sure okur idi. Ve bazen (gizli okuduğu) âyeti bize işittirirdi. Son iki rekatlarda ise (yalnız) Fatihatu'l-Kitab'ı okurdu.[548]

BİRİNCİ REK'ATİN İKİNCİ REK'ATTEN DAHA UZUN OLACAĞI

Abdullah İbnu Ebi Katade babası Ebu Katade'den, (naklederek şöyle demiştir.) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem öğle namazının ilk iki rek'atlarında "Fatihatu'l-Kitab" ile birer sure okur idi. Son iki rekatlarda ise (sadece) "Fatihatu'l-Kitab'ı" okurdu. (Bazen gizli okuduğu) âyet'i bize işittirirdi. Birinci rekatını ikinci rekatından daha uzun yapardı. İkindi ve sabah namazı da böyle olurdu[549].

Nafi'i den, İbnu Ömer (R.A.)'nın, yalnız namaz kıldığı zaman namazın dört rekatının hepsinde, "Ümmül-Kur'ân'ı" ve akabinde Kurân'dan bir sure okuduğunu haber verdi.[550]

KUR'ÂN'I EZBERLEYEMEYEN KİŞİ NASIL YAPAR?

Abdullah İbnu Ebi Evfa R.A. dan, şöyle dedi: Rasulullah S.A. V. e birisi gelip şöyle dedi: Ya Rasulellah ben Kur'an'dan hiç bir şey ezberleyemiyorum bana kıraatimin yerine geçecek bir şey öğret ondan. Rasulullah S.A.V. buyurdu ki: Sübhanallah, ve'l- hamdu lillah, ve la ilahe illallahu ve'llahu ekber, ve la havle ve la kuvvete illa billah'il - aliyyi'l - azim, dersin, dedi.[551]

ÖĞLE VE İKİNDİ NAMAZLARINDAKİ KIRAAT

Ebu Katade (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Öğle ve ikindi namazlarının ilk iki rek'atlarında "Fatihatu'l-Kitab ve birer sure okur, bazen de bize (sırren okuduğu) ayeti duyururdu. Son iki rekatlarda ise sadece "Fatihatu'l-Kitab'ı" okurdu.[552]

Ebu Said El-Hudri (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem

---

[545] Buhari ta'likan, Abdurrazzak(2640) Şafii(1/76) ve Beyhaki(2/59) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[546] Buhari Cüz'ünde(988) Ahmed(6/135) ve Ibnu Mace(856) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[547] Buhari(772) ve Müslim (396)
[548] Buhari(776) ve Müslim (451)
[549] Buhari(776) ve Müslim (451)
[550] Malik(1/79) sahih bir senedle rivayet etmiştir
[551] Ebu Davud(832) ve İbnu Huzeyme(544) hasen bir senedle rivayet etmişlerdir.
[552] Beğavi (592) Buhari(759) ve Müslim(451)

öğle namazının ilk iki rekatının her bir rekatında otuz âyet kadar okur idi. Son iki rekatlarda ise on beşer âyet kadar yahut bunun yarısı kadar. İkindi namazının ilk iki rekatının her bir rekatında on beş âyet kadar okurdu. Son iki rekatlarda ise bunun yarısı kadar okurdu.[553]

ÖĞLE VE İKİNDİ NAMAZLARININ KIRAATLARININ GİZLİ OLACAĞI

Ebu Ma'mer den, şöyle dedi: Habbab İbnu'l-Eret (R.A.) ya dedim ki: Rasulullah (S. A.V.) öğle ve ikindi namazlarında okur muydu? "Evet" dedi: Ona "Peki okuduğunu neyden anlardınız!" dedim. "Sakalının oynamasından" dedi.[554]

AKŞAM VE YATSI NAMAZINDAKİ KIRAAT VE ONUN CEHRİ OLACAĞI

Abdullah İbnu Abbas (R.A.)'dan, şöyle dedi: (Bir defa anam) Ümmü'l-Fadl bintu'l-hadis, Ve'l-Murselati Urfen sûresini okuduğumu işitti. Bana dedi ki: "Ey yavrucuğum! Bu sûreyi okumakla bana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bir akşam namazında en son olarak işittiğim okuyuşunu hatırlattın." [555]

Abdullah İbnu Bureyde den, o da babası Bureyde (R.A.)'dan, şöyle rivayet etti. Bureyde (R.A.) şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yatsı namazında, Veşşemsi ve Duhahe'yı veya onun gibilerini okurdu. [556]

CEMAATE NAMAZ KILDIRILACAGINDA NAMAZIN HAFİF TUTULACAĞI

Cabir İbnu Abdullah (R.A.)'dan, şöyle dedi: Muaz İbnu Cebel her defa Rasulullah'ın arkasında (yatsı) namazını kılar sonra kavmine (yâni Seleme oğullarına) gelir, onlara imamlık yapardı. Bir gece Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber yatsıyı kıldı. Sonra kavmine gelip, onlara imam oldu. Suretu'l-Bakara'dan başlayıp okumaya girişti. Bunun üzerine cemaatten bir kimse selam verip ayrıldı, sonra namazı yalnız başına kılıp çıktı. Namazdan sonra o kimseye:

Ey fulan! Sen münafık mı oldun? dediler. O da: Hayır, münafık değilim. (Hele sabah olsun) Vallahi, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem huzuruna muhakkak gideceğim ve ona mutlaka bunu haber vereceğim dedi. Ertesi gün Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e geldi ve şunları söyledi.

'Yâ Rasulullah! Biz su çeker develer sahibiyiz. Bütün gün işimiz başında didiniriz, (yatsı olunca gelip namaz kılarız) Muaz sizinle birlikte yatsıyı kıldı sonra geldi ve bize imam olup Suretu'l-Bakara'dan başlayıp okumağa kalktı." Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Muaz'a dönüp: "Yâ Muaz! Sen dinden nefret ettirici misin! Fulan sûreyi oku, fulan sûreyi oku!" buyurdu.

Süfyan der ki: Amre: Ebu'z-Zübeyr bize Cabir'den tahdis etti ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Veşşemsi ve Duhahe'yı, Ve'dduha'yı, Ve'l-leyli iza yağşe'yı, Ve sebbih isme Rabbike'l-a'la'yı oku buyurmuştur, dedim. Bunun üzerine Amr: İşte bunlar gibi sûreler, cevabını verdi.[557]

Bazıları bu hadis'i şerif de zikredilen kıyamdaki tahfifi rüku'da, rüku'dan sonraki i'tidal'da, secde'de ve iki secde arasında da yapılacağını zannederek namazlarını iptal

[553] Müslim(452)
[554] Buhari(761)
[555] Buhari(763) ve Müslim(462)
[556] Tirmizi(309) Nesei(2/173) ve Ahmed(5/355) hasen bir senedle rivayet etmişlerdir.
[557] Buhari(701) ve Müslim (465)

edip başkalarını da iptal ettirmektedirler. Binaenaleyh, din düşmanlarının namaz bir idmandır diyerek bu azim ibadetle istihza etmelerine sebep olunmaktadır. Zira o şekilde kılınan namaz da beden eğitiminden başka bir şey de değildir.. İleride rüku ve secde bahsinde bu mevzuya temas edilecektir.

SABAH NAMAZINDAKİ KIRAAT VE ONUN CEHRİ OLACAĞI

Ebu Berze (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazında altmış ile yüz âyet kadar okurdu dedi.[558]

Cabir İbnu Semure (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazında, Kaf ve'l-Kur'ânı-mecid sûresini okurdu. Sabah namazından sonraki namazlarını daha hafif kıldırırdı.[559]

İMAMA RUKUDA YETİŞENİN REKATININ OLMADIĞI

Ebu Hureyre (R.A.)'dan: Rasulullah (S.A.V,) buyurdu ki: "Namaz için kamet getirildiğinde sakın namaza koşarak gelmeyin. Namaza yavaş yavaş sekinetten ayrılmayarak geliniz. İmama (kavuştuğunuz yerde ona uyun) yetişebildiğinizi onunla kılın, yetişemediğiniz kısımda (kendiniz) tamamlayın."[560]

Bu hadisi şerif imama nerede yetişilirse yetişilsin yetişemediği kısmın me'mum tarafından tamamlanacağına delalet eder. A'rac (R.H.) Ebu Hureyre'nin şöyle dediğini rivayet etti: imama kıyamda kavuşmadan (ki yapılan rüku o rekatın için) yeterli değildir.[561]

Abdurrahman İbnu Hürmüz (R. H.) 'dan, şöyle dedi: Ebu Said el-Hudri dedi ki: Sizden biriniz Ümmü'l-Kur'an'ı (Fatihayı) okuman rüku etmesin (zira o rekat tamam değildir).[562]

RUKU'YA GİDİLECEĞİ ZAMAN ELLERİ OMUZLAR HİZASINA VARDIRINCAYA KADAR KALDIRMAK

Salim babası Abdullah (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i namaza başladığı zaman, rüku'a gitmezden evvel ve birde rüku'dan doğrulduğu zaman ellerini omuzlan hizasına vardırıncaya kadar kaldırdığını gördüm. İki secde arasında (ellerini) kaldırmazdı.[563]

Rüku'a giderken ve rüku'dan kalkarken el kaldırma hadisi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den sabit olan bir ameldir. Bu Ümmetin âlim'lerinin cemi'si bu amelin sübutunda ve tatbikinde ittifak etmişlerdir. Sadece Ehli-Rey muhalefet ederek bütün Ümmetin ittifakından ayrılmışlardır.

Bu hadisi Allah Rasulullah'dan elliye yakın sahabe rivayet etmişlerdir. Buhari Ehli Rey'in bu muhalefetine dayanamayarak bu mevzuda "Refu'l-yedeyn fi'ssalat" namazda elleri kaldırma diye bir risale te'lif etmiştir. Bu Risale Pakistan'da basılmıştır.

Bu hadisi rivayet eden sahabelerden bazıları şunlardır. İbnu Ömer, Malik İbnu'l-

---

[558] Müslim(461)
[559] Müslim(458)
[560] Buhari(636) ve Müslim (602)
[561] Buhari Kıraatu Halfel İmam(131) hasen bir senedle rivayet etmiştir.
[562] Buhari Kıraatu Halfel-İmam(133) hasen bir senedle rivayet etmiştir.
[563] Buhari(735) Müslim(390) Ebu Davud(721) Tirmizi(255) Nesei(2/126) ve îbnu Mace(858)

Huveyris, Enes İbnu Malik, Vail İbnu Hucr, Ebu Hureyre, Ebu Humeyd es-Saidi, Ebu Bekr, Umer İbnu'l-Hattab, Usman İbnu Affan, Ali İbnu Ebi Talib, Sehl İbnu Sa'd, Muhammed İbnu Mesleme, Ebu Katade, Cabir İbnu Abdullah, İbnu Abbas, Umeyr İbnu Habib, Ebu Musa el-Eşari, Ebu Useyd, Abdullah İbnu Zübeyr, Ebu Said, Ümmü Derda…

RUKU'DA ELLERİN DİZKAPAKLARIN ÜZERİNE KONULACAĞI

Ebu Ya'fur, Mus'ab İbnu Sa'd-ı şöyle derken işittiğini rivayet etti: Babamın yanında namaz kıldım, (rüku'da) avuçlarımı bir birine bitiştirip iki baldırımın arasına koydum. (Bu hareketimi gören) babam beni bundan nehyetti. Dedi ki: Biz bunu yapıyorduk. Fakat sonra bunu yapmaktan nehyolunduk. Ve ellerimizi diz kapakların üzerine koymakla emrolunduk.[564]

Abbas İbnu Sehl'den, şöyle dedi: "Ebu Humeyd, Ebu Useyd, Sehl İbnu Sa'd ve Muhammed İbnu Mesleme toplanarak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazım müzakere ettiler. Ebu Humeyd dedi ki: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını en iyi bileniniz benim. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem rüku'a vardı, dizkapaklarını tutar gibi ellerini dizkapaklarının üzerine koydu. Kollarını gerdi ve koltuklarını kaldırdı."[565]

Alkame't-İbnu Vail babasından şöyle rivayet etti: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Rüku'a gittiği zaman (diz kapaklarının üstünde) parmaklarını açardı.[566]

RUKU'DA BELİN DÜMDÜZ TUTULACAĞI

Raşid, Vabisa (R.A.)'ı şöyle derken işittiğini rivayet ediyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i namaz kılarken gördüm. Ruku'ya gittiği zaman belini dümdüz yaptı. Öyle ki üzerine su dökülse belinde eyleşirdi.[567]

Ebu Humeyd Es Saidi (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza durduğu zaman .... Sonra rüku 'ya gitti ve ellerini dizkapaklarının üstüne koydu. Sonra başını ne aşağı sarkıttı ne de yukarı kaldırdı. (Yani beli ile başını aynı hizada dümdüz tuttu.)[568]

RUKU'DAKİ ZİKİR

Huzeyfe (R.A.)'dan, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile namaz kılıp, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in rükusunda, "Subhane Rabbiye'l-Azim" dediğim rivayet etti.[569]

Aişe (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem rükuunda ve sücudunda: "Subhaneke ellahumme! Rabbena ve bihamdike ellahummeğfirli." Tesbih ve istiğfarını çokça söylerdi. (Rasulullah bunu demekle) Kur 'ân 'a imtisal ediyordu.[570]

Aişe (R.A.) şöyle haber verdi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem rüku'sunda ve

---

[564] Buhari(790) ve Müslim(535)
[565] Ebu Davud(734) ve Tirmizi(260) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[566] Hakim(1/224) sahih bir senedle rivayet etmiştir
[567] İbnu Mace(872) Taberani Kebirde(12781) ve Sağirde(1/31) Abdullah Bin Ahmed Zevaidi Müsned'de sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[568] Ebu Davud(730) sahih bir senedle rivayet etmiştir
[569] Ebu Davud(871) ve Tirmizi(262) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[570] Buhari(794) Müslim(484) Ebu Davud(877) ve Nesei(2/190)

sücudunda: Subbuhun kuddûsun. Rabbul melaiketi ve'r-ruh derdi.[571]

RUKU'DAKİ İTMİ'NANIN FARZİYYETİ

Enes (R.A.)'dan, (şöyle dedi): Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Rüku'u ve sucud'u tastamam yapınız. Allah'a yemin ederim ki rüku, ettiğinizde ve secdeye vardığınız zaman ben sizleri muhakkak arkamdan da görüyorum" buyurdu.[572]

Bera İbnu Azib (R.A.)'dan, şöyle dedi: Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte kılınan namazı gözetleyip dikkat ettim. Kıyamını, rüku'unu, rüku'dan sonraki itidalini, secdesini, iki secde arasındaki oturuşunu, tekrar secdesini ve selam vermekle kalkıp gitmesi arasındaki oturuşunu takriben eşit buldum[573].

Ebu Hureyre (R. A.) 'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem mescide girdi derken biride girip namaz kıldı. Sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gelip selam verdi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem selamını aldıktan sonra Adama; "Dön de namazını yeniden kıl. Çünkü sen namaz kılmadın" buyurdu. O kimse namazını yeniden kılıp Rasulullah 'in yanına gelip selam verdi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem selamını aldıktan sonra tekrar adama;

"Namazını yeniden kıl çünkü sen namaz kılmadın" buyurdu. (Bunu üç kere tekrar etti.) Nihayet o kimse: "Seni hak ile yollayan Allah'a yemin ederim ki, bunun başka türlüsünü bilmiyorum. Bana (doğrusunu) öğret" dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

"Namaza durduğun vakit ihram tekbirini al, sonra ne kadar kolayına gelirse o kadar Kur'ân oku. Sonra rüku'a varıp ta mutmain oluncaya kadar dur. Sonra başını kaldırıp ayakta doğruluncaya kadar dur. Sonra secdeye var ve mutmain oluncaya kadar kal. Sonra başını kaldırıp ta mutmain oluncaya kadar otur. Sonra tekrar secdeye var, ta mutmain oluncaya kadar kal. Sonra bunu namazının hepsinde (böyle) yap."[574]

Süleyman, Zeyd İbnu Vehb'i şöyle derken işittiğini rivayet ediyor: Huzeyfe (R. A.) Rükusunu ve sücudunu tam yapmayan bir adam gördü. Adama, sen namaz kılmadın. Eğer (bu halinle yani bu namaz kılışınla) ölmüş olsaydın, Allah'ın Resulünü yaratmış olduğu fıtrattan gayrı bir fıtrat üzere ölürdün dedi.[575]

Ahmed İbnu Hanbel'in rivayetinde ise şöyle bir ziyadelik vardır. Huzeyfe (R.A.) (Rükusunu ve sücudunu tam yapmayan) adama şöyle dedi: Ne zamandan beri bu namazı böyle kılıyorsun? Adam kırk seneden beri böyle kılıyorum (diye cevap) verdi. Huzeyfe yeniden adama sen kırk seneden beri namaz kılmamışsın.Eğer bu namaz kılışınla ölmüş olsaydın, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem yaratıldığı fıtrattan gayrı bir fıtrat üzere ölürdün dedi.[576]

Ebu Abdullah El-Eşari (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Rüku'sunu tam yapmayan ve sücudunu tavuğun mısır tanelemesi gibi yapan birini gördü. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

---

[571] Müslim(487) Ebu Davud(827) Nesei(2/224)
[572] Buhari(741) ve Müslim(425)
[573] Müslim(471)
[574] Buhari(793) Müslim(397) Ebu Davud(856) Tirmizi(303) Nesei(2/124) ve İbnun Mace(1060)
[575] Buhari(791)
[576] Ahmed(5/384) sahih bir senedle rivayet etmiştir

"Eğer bu adam şu hali (yâni namaz kılışı) üzere ölseydi, Millet'i-Muhammed'den gayrı bir millet üzere ölürdü." Ve sonra şöyle dedi:

"Rüku'sunu tam yapmayan, sücudunu tavuğun mısır tanelemesi gibi yapanın misali, aç birisinin bir veya iki tane hurma yemesi nasıl açlığını gidermez ise, (rüku'sunu ve sücudunu tam yapmayan da namaz kılmamıştır.)"

Ravi Ebu Salih dedi ki: Ebu Abdullah'a bu hadisi Rasulullah'dan kendisine kimin rivayet ettiğini sordum. Dedi ki: Umeraul-Ecnad (yani Filistin, Ürdün, Humus, Kansirin, Şam) vilayetlerinin emirleri olan Amr İbnu'l-As, Halid İbnu'l-Velid, Şurahbil İbnu Hasene, Rasulullah'dan işitmişler dedi.[577]

RUKU'DAN KALKARKEN "SEMİALLAH'U LİMEN HAMİDEH" DENİLECEĞİ

Malik İbnu'l-Huveyris (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ruku'dan başını kaldırdığı zaman "Semiallahu limen hamideh" derdi.[578]

RUKU'DAN KALKARKEN ELLERİN KALDIRILACAĞI

Salim babası Abdullah'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i namaz kılışını gördüm. Rasulullah (S. A. V.) namaza başladığı zaman, rüku 'a gitmeden evvel ve bir de rüku'dan doğrulduğu vakit ellerini omuzları hizasına vardırıncaya kadar kaldırırdı. İki secde arasında ise kaldırmazdı.[579]

İMAM'LA NAMAZ KILANIN YALNIZ "ELLAHUMME RABBENA VE LEKE'L-HAMD DİYECEĞİ

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: İmam (başını rükudan kaldırırken) Semiallahu limen hamideh dediği zaman, siz de Ellahumme Rabbena leke'l-hamdu deyiniz. Zira kimin bu kavli, Meleklerin kavline muvafakat ederse yapmış olduğu günahlar mağfiret olunur.[580]

RUKU'DAN BELİNİ DOGRULTMAYANIN NAMAZININ YETERLİ OLMADIĞI

Ebu Mesud el-Ensari (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ruku'dan ve secde'den belini doğrultmayanın namazı yeterli değildir."[581]

BAŞI İMAMDAN ÖNCE KADIRMANIN YASAK OLDUĞU

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, şöyle dedi: Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Başını imamdan evvel kaldıran, Allah'ın onun başını eşek başına tahvil etmesinden korkmaz mı?"[582]

RUKU'DAN KALKTIKTAN SONRA ELLERİ TEKRAR GÖĞÜSÜN ÜZERİNE KOYMA

Vail İbnu Hucr (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i namaz için tekbir aldığı vakit, ellerini kulakları hizasına kadar kaldırdığını ve sonra ruku'ya

---

[577] İbnu Huzeyme(665) Beyhaki Sünende(2/89) Taberani Kebir'de Ebu Ya'la Musnedin'de hasen bir senedle rivayet etmişlerdir
[578] Müslim(391)
[579] Buhari(735) Müslim(390) Ebu Davud(721) Tirmizi(255) Nesei(2/126) ve İbnu Mace(858)
[580] Buhari(796) ve Müslim(409)
[581] Ebu Davud(855) Tirmizi(265) İbnu Mace(870) İbnuHibban(501) ve Ahmed(4/122)sahih bir senedle
[582] Buhari(691) ve Müslim(427)

giderken ve sonra Semiallahu limen hamideh deyip rükudan kalkarken de aynı şeyi yaptığını ve namazda sağ eliyle sol elini tuttuğunu gördüm.[583]

Bu Hadis'i Şerif, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in "iftitah" tekbirinden ve "rüku'dan" sonraki "kıyam" halinde ellerini göğsünün üzerine bağladığını ifade ediyor. Zira göğsün üzerine el koyma, "iftitah" tekbirinden sonraki kıyama has olsaydı, hemen iftitah tekbirinden sonra ellerini göğsünün üzerinde bağladı diye ifade etmesi gerekirdi. İftitah tekbirinden sonra zikretmeyip, rüku'dan sonra bu hareketi tek isim altında, rüku'dan kalktıktan sonra "namazda" sağı ile solunu tuttuğunu gördüm demesi, çok sarih bir ifade'i kelamdır.

Zira kıyamda elleri bağlamak asıl olandır. Daha önce de nakledilen kıyamda elleri bağlamayı emreden hadisler, rükudan önceki kıyamı da, rükudan sonraki kıyamı da kapsar. Hem rükudan kalktıktan sonra eller salıverilecek diye zayıf da olsa bir rivayet mevcut değildir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen hadislerin cemi'si namazda kıyam halinde ellerin göğsün üzerine konulacağına delalet ediyor.

RUKU'DAN KALKTIKTAN SONRAKİ DUA

İbnu Ebi Evfa (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem belini rüku'dan kaldırdığı zaman (şu sözleri) söylerdi: Semiallahu limen hamideh. Ellahumme! Rabbena leke'l-hamd. Mil'e-s-semavati ve mil'e-l-ard. Ve mil u ma şi'te min şeyin ba'd. Ellahumme! Tahhirni bi's-selci ve'l-beredi ve'l-mai'l-barid. Ellahumme! Tahhirni mine'z-zunubi ve'l-hataye kema yunekka's-sevbu'l-ebyadu mine'l-vesahi.

Ey Allah'ım! Hamd sana mahsustur. Hem gök dolusu, yer dolusu ve bunlardan öte ne yaratmayı diledinse hepsinin dolusu hamd!

Ey Allah'ım! Beni kar ile dolu ile ve soğuk su ile tertemiz eyle!

Ey Allah'ım! Beni günahlardan ve hatalardan, beyaz kumaş kirden nasıl temizlenirse öyle temizle.[584]

Refa'at İbnu Rafi'i (R.A.)'dan, şöyle dedi: Biz bir gün Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in arkasında namaz kılıyorduk. Başını rukudan kaldırdığında, Semiallahu limen hamideh dedi. Arkasından birisi "Rabbena ve leke'l-hamd, hamden kesiran tayyiben mubareken fih" dedi. Namazdan bittikten sonra konuşanın kim olduğunu sordu. O kelimeleri söyleyen adam, benim dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdular ki otuz küsur tane melek gördüm ben evvel yazacağım diye birbirleriyle yarış ediyorlardı.[585]

RUKUDAN KALKTIKTAN SONRAKİ İ'TİDALIN KEYFİYYETİ

Enes (R.A.)'dan, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i bize nasıl namaz kıldırırken gördüysem sizede öylece namaz kıldırmaktan vazgeçmeyeceğim dedi:

Enes'in namazını ta'rif eden ravi Sabit İbnu Eslem el-Bunani şöyle dedi: Enes (R. A.) sizi yaparken görmediğim bir şey yapardı ki: Başını ruku'dan kaldırdığı vakit gören secde etmeği unuttu diyecek kadar ayakta dikilirdi. Başını secdeden kaldırdığı vakit iki secde

[583] Ahmed (4/318) hasen bir senedle rivayet etmiştir
[584] Müslim(476)
[585] Buhari(799) ve Ahmed(4/316)

arasında gören (ikinci secdeye gitmeyi) unuttu diyecek kadar dururdu.[586]

İMAMA MÜTABAAT ETMEK VE HAREKETLERİ İMAMDAN SONRA YAPMAK

Bera İbnu Azib (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber namaz kılardık da hiç birimiz, onu secdeye varmış olarak görmemize kadar belini bükmezdi.[587]

İMAM OTURARAK NAMAZ KILDIĞINDA CEMAATİN DE OTURACAĞI

Zuhri dedi ki: Enes İbnu Malik 'ten işittim şöyle diyordu: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir gün beygirden düştü de sağ yanı sıyrıldı. Biz hasta ziyareti yapmak için huzuruna girdik. Derken namaz vakti geldi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize oturarak namaz kıldırdı. Biz de onun arkasında oturarak namaz kıldık. Namazı bitirdiği vakit şöyle buyurdu:

İmam ancak kendisine uyulsun diye imam yapılmıştır. Öyle olunca o tekbir aldığı zaman sizde tekbir alınız. O secdeye vardığı vakit siz de secdeye varınız. O kalktığında sizde kalkınız. O Semi Allahu limen hamideh dediği zaman sizler, Rabbena leke'l-hamd deyiniz. O oturduğu halde namaz kıldığı vakit hepiniz oturarak kılınız.[588]

SECDEYE GİDİŞ

Rifaa İbnu Rafi'i (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: İnsanlardan hiç birisinin namazı tamam olmaz .... Sonra rüku eder ta mafsalları mutmain oluncaya kadar (rukuda kalır) sonra Semi Allahu limen hamideh diyerek ta doğruluncaya kadar dikilir. Ve Allahu ekber der sonra secde eder mafsalları mutmain oluncaya kadar (secdede kalmadıkça)[589]

Ebu Bekr İbnu Abdurrahman dan, Ebu Hureyre (R.A.)'yu şöyle derken işittiğini haber verdi. Ebu Hureyre (R. A.) dedi ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem secdeye gideceğinde tekbir getirirdi.[590]

SECDEYE GİDERKEN ELLER OMUZLAR HİZASINA KADAR KALDIRILIR

Malik İbnu Huveyris (R.A.)'den: O, Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in, namazında, rüku ettiğinde, başını ruku'dan kaldırdığında ve secde ettiğinde ellerini kulakları hizasına kadar kaldırdığını görmüş.[591]

Abdulcebbar b. Vail b. Hucur r.a.'den rivayet edildiğine göre şöyle demiştir. Ben küçük bir çocuktum, babamın namazını hatırlayamıyorum Vail bin Alkame, babam Vail bin hucr'dan bana nakletti, Dedi ki:

Rasulullah S.A.V. ile namaz kıldım. Tekbir aldığı zaman ellerini kaldırırdı. Sonra örtündü. Sonra sol bileğini sağ eliyle tuttu. Her iki elini de elbisesinin altına soktu. Rüku yapmak istediği zaman ellerini elbisesinden çıkardı ve onları kaldırdı. Rükudan başını

---

586 Buhari(800) ve Müslim(472)
587 Buhari(811) ve Müslim(474)
588 Buhari (688) ve Müslim (411)
589 Hadisi Ebu Davud (857) ve Hakim sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
590 Buhari (803) ve İbnu Huzeyme (624)
591 Müslim(1/293) Ebu Davud(745) Nesei(2/182,206) Ahmed(3/436) ve Darekutni sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

kaldırmak istediği zaman ellerini yine kaldırdı. Sonra yüzünü iki avucu arasına koyarak secde etti. Secdeden başını kaldırdığı zaman yine ellerini kaldırdı. Namazdan çıkana kadar hep böyle yaptı.

Muhammed bin Cuhade diyor ki: Bunu Hasen bin Ebul-Hasene anlattım o da şöyle dedi: O Rasulullah S.A.V.in namazıdır, onu yayanlar sünneti yaptı, yapmayanlar, sünneti yapmadı dedi.[592]

Katade'den şöyle dedi: Enes ibnu Malike Resululah S.A.V.'in namazı nasıldı bize göster dedim. Kalktı ve namaz kıldı. Ellerini her tekbirde kaldırıyordu.[593]

Cabir ibnu Abdulah r.a.'dan şöyle dedi: Rasulullah S.A.V. namazdaki her tekbirde ellerini kaldırırdı.[594]

Abudullah ibnu Ömer r.a. dan şöyle dedi: Rasulullah S.A.V. rükuya ve secdeye gittiğinde ellerini kaldırırdı[595].

Enes ibnu Malik r.a.dan: Rasulullah S.A.V. rükuda ve secdede ellerini kaldırırdı.[596]

Ala ibnu Abdurrahman, Salim ibnu Abdullah babası Abdullah ibnu Ömer'in, başını secdeden kaldırdığı zaman ve ayağa kalkmak istediği zaman ellerini kaldırdığını haber verdiğini işitti.[597]

Nafi'i r.a. dan: Abdullah ibnu Ömer r.a. başını birinci secdeden kaldırdığında ellerini kaldırırdı.[598]

Nafi'i r.a.'dan: Abdullah ibnu Ömer r.a. namaza girdiği zaman, Rükuya gittiği zaman, Semiallahu limen hamideh deyip rükudan doğrulduğu zaman, secdeye gittiği zaman ve birinci teşehhüdden kalktığı zaman ellerini kaldırırdı.[599]

Umeyr Bin Habib r.a'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem farz namazında her tekbirle beraber ellerini de kaldırırdı."[600]

Ali r.a. [601] , Ebu Hureyre[602] ve İbni Abbas r.a.[603] da Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in secdelerde tekbirle beraber ellerini kaldırdığını anlatmıştır.

Bu Konuda zayıf hadisler; Abdullah ibn Mes'ud r.a.den rivayet edilmiştir, dedi ki: Size Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını kıldırayım mı? Müteakiben namaz kıldı ve yalnız başlangıçta ellerini kaldırdı...[604]

---

592 Ebu Davud(723,728,729) İbni Hazm Muhalla(4/91) Nesai(2/123) İbni Mace(810)
593 Taberani Evsat; Mecmauz Zevaid(2/102) sahih.
594 Ahmed Zevaid(2/101) hasen
595 Buhari Reful Yedeyn(25) hasendir. Bkz.: Ahmed(2/71)
596 Muhalla(4/92) İbni Ebi Şeybe(1/230) Elbani el İrva(2/68) sahih.
597 Buhari Reful Yedeyn(12) sahih.
598 İbni Ebi Şeybe(1/271) sahih.
599 Muhalla(4/93) sahih isnad ile.
600 İbni Mace(861) hasen ligayrihi.
601 İbni Mace(864) hasendir.
602 İbni mace(860) sahih.
603 İbni Mace(865) Ahmed(3/167) Ebu Davud(739-740) Nesai(2/232) şahitlerle hasendir.
604 Ebu Davud(748) ve Tirmizi(257) zayıf senedle rivayet ettiler.

Ebu Davud, Ahmed, Yahya Bin Main, İbni Mübarek, Ebu Hatim, İbni Hibban, İbni Abdilberr ve Bezzar bu hadisin zayıf olduğunu belirtmişlerdir.

Bera bin Azib r.a. dan. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz başladığında ellerini kaldırdığını gördüm. Sonra namazdan çıkana kadar ellerini bir daha kaldırmadı.[605]

"Ebu Davud; "Bu hadis sahih değildir. Çünkü bazı raviler "sonra bir daha kaldırmazdı" cümlesini zikretmemişlerdir, diyor.

"El Menhel'de şöyle diyor: Bera'nın hadisi el kaldırmamaya delalet etmez. Çünkü, Buhari , Ahmed İbnu Hanbel, İmam Şafii, ibni uyeyne, İbnu Zübeyr, Darimi ve başka imamlar bu hadisi zayıf görmüşlerdir.

Ayrıca hadis lafızları (sonra bir daha kaldırmazdı) cümlesinin hadisden olmayıp ravi Yezid bin Ebi Ziyad'ın sözü olduğunda ve haberin "MÜDREÇ" olduğunda ittifak etmişlerdir. Nitekim Şube, Sevri, Halid et-Tahhan, Zübeyr ve başka hafızların rivayetinde bu cümle yoktur.[606]

Humeydi : Bu ilaveyi (Yani bir daha kaldırmazdı sözünü) Yezid yapmıştır. Yezid ilave yapar demiştir.

Bezzar: Bu ziyade (Yani bir daha kaldırmazdı sözü) sahih değildir. Darekutni, bu ilave olmaksızın hadisi Yezid bin Ebi Ziyad yoluyla el-Bera'dan rivayet etmiştir. Doğrusu da budur demiştir. Darekutni'nin Ali bin Asım yoluyla Muhammed b. Ebi Leyla'dan Onunda Yezid bin Ziyad'dan olan rivayetinde bu ilave mevcuttur.

Ali demiştir ki: Ben küfe'ye vardığım zaman Yezid'in hayatta olduğu söylendi. Bunun üzerine ona gittim Kendisi bana bu hadisi rivayet etti. Rivayetinde bu ilave yoktur. Bunun üzerine ben ona ibni Ebi Leyla'nın bana haber verdiğine göre sen: Sonra bir daha kaldırmazdı demişsin, dedim. Yezid bana: Bunu ben hatırlayamayacağım, dedi. Ben tekrar onu ziyaret etti, Yine: Ben bunu hatırlayamıyorum dedi.

İbnu Ömer r.a.'dan, Rasulullah S.A.V. namaza başlarken ellerini kaldırırdı, sonra bir daha kaldırmazdı.[607] Hakim dedi ki: Bu hadis batıl ve Mevzudur.

İbni Kayyım el Cevziyye şöyle diyor: Hadisin sonundaki "bir daha kaldırmazdı" sözü sahih değildir.[608] İbni Mübarek; Ez-zühri'nin Salim'den, babasından rivayet ettiği hadisi zikrederek şöyle dedi: Ellerini kaldıran kişinin hadisi sahihtir. Ve, ibnu Mes'ud'un Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yalnız birinci defasında (yani namazın başında) ellerini kaldırırdı" hadisi sabit değildir.[609]

Kıyamdan secdeye giderken, secdeden kalkarken, tekrar secdeye giderken, birinci ve üçüncü rek'atlardan kıyama kalkarken elleri tekbirle kaldırma hareketi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem' den, sabit olan bir ameldir. İbnu Umer Hadisiyle aralarında tenakuz varmış gibi görünmesine rağmen, İbnu Umer dahil on tane sahabeden nakledilmiştir. Bu rivayet mütenakız değil bilakis İbnu Umer'in rivayetinin ziyadesidir. Hadis İlmin 'de ma'lum olduğu üzere sika'nın ziyadesi makbul'dur.

---

[605] Darekutni, Tahavi ve Ebu Davud(752) zayıf senetle rivayet etti.
[606] Ebu Davud(750)
[607] Beyhaki Hılafiyat'ta
[608] Zadul Mead(1/151)
[609] Tirmizi(256)

SECDEYE GİDERKEN ELLERİN DİZLERDEN ÖNCE KONULACAĞI

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Sizden biriniz secde ettiği vakit, devenin çöktüğü gibi çökmesin. Önce ellerini, sonra dizlerini koysun." [610]

İbnu Umer R.A. dan. (şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem secde ettiği vakit ellerini dizlerinden önce koyardı.[611]

DİZLERİ ELLERDEN ÖNCE KOYMA HADİSİNİN ZAYIF OLDUĞU

Vail İbnu Hucr (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem secdeye gittiği vakit, dizlerini ellerinden önce koyardı. (Secdeden kıyama) kalktığı zamanda ellerini dizlerinden önce kaldırırdı.[612]

Ebu İsa (Tirmizi) bu hadis hasen garib'dir. "Şerik "den bu hadisi başka birinin rivayet ettiğini bilmiyoruz dedi.

Darekutni de Sünenin'de "Şerik" rivayetinde teferrüd ettiği zaman onun rivayeti zayıfdır dedi.

Yukarıda görüldüğü gibi Vail' in hadisi seneden zayıfdır. Ma'lum olduğu gibi zayıf hadis'le amel etmek caiz değildir. Sahih olan Ebu Hureyre ve İbnu Umer hadisidir.

YEDİ AZA ÜZERİNE SECDE ETME

İbnu Abbas (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: Alın, (eliyle burnu üzerine işaret etti) eller, dizler ve ayak uçları olmak üzere yedi aza üzerine secde etmekle emrolundum. (Namaz kılarken) elbiseyle saç toplamaktan neyh olundum.[613]

KÖPEK OTURUŞU GİBİ SECDE YAPMANIN YASAK OLDUĞU.

Enes İbnu Malik'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Secdede i'tidal üzere bulununuz. Hiç biriniz kolunu (secdede) köpek yayışı gibi yaymasın" buyurdu.[614]

Bera İbnu Azib (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Secde ettiğinde, avuçlarını yere koy ve dirseklerini kaldır" buyurdu.[615]

Meymune (R.A.)'dan, şöyle dedi: Nebi sallallahu aleyhi ve sellem secdedeye vardığı zaman, ufak bir kuzu istese kolları arasından geçerdi.[616]

---

[610] Ahmed(2/381) Ebu Davud(840) Nesei(2/207) Tirmizi(269) Darimi(1327) Darekutni(1/345) Tahavi(1/245) Beyhaki (2/99) ve Buhari Tarihinde(1/139) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

[611] Buhari Ta'likan(803) îbnu Huzeyme(627) Darekutni(1/344) Tahavi(1/254) ve Hakim sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

[612] Bu hadisi Ebu Davud (838) Nesai(2/207) Tirmizi (268) ve îbnu Mace (882) zayıf bir senedle rivayet etmişlerdir.

[613] Buhari (809) ve Müslim (490)

[614] Buhari (822) Müslim (493) Ebu Davud (897) ve Tirmizi (276)

[615] Müslim (494)

[616] Müslim (496) Ebu Da vud (898) ve Nesei (2/213)

Meymune (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem secdeye vardığı zaman dirseklerini yanlarından o kadar uzak tutardı ki, arkasında bulunan kimse koltuklarının açıklığını (beyazlığını) görürdü.[617]

SECDEDE BURNUN VE ALNIN İYİCE YERE DAYANIP ELLERİNDE OMUZLAR HİZASINDA KONULACAĞI

Ebu Humeyd Es-Saidi (R.A.)'dan (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem secdeye vardığında burnunu ve alnını iyice yere dayar, kollarını yanlarından ayırır ve ellerini de omuzları hizasına koyardı.[618]

Nafi (R.H.)'dan (şöyle dedi:) İbnu Umer (R.A.) başında sarık olduğu halde secde edeceği vakit sarığını yukarı kaldırırdı, taki alnı secdece değsin diye.[619]

SECDEDE BURNUNU YERE DEĞDİRMEYENİN NAMAZININ OLMAYACAĞI

İbnu Abbas (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılan bir adamın (secdede) burnunu yere değdirmediğini gördü ve şöyle dedi. Burnunu yere değdirmeyenin namazı yoktur.[620]

İbnu Abbas (R.A.)'dan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Her kim ki secde ettiği zaman burnu ile alnını yere yapıştımazsa onun namazı yeterli değildir."[621]

SECDEDE EL PARMAKLARI

Vail İbnu Hucr (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Nebisallallahu aleyhi ve sellem secde ettiği zaman el parmaklarını bitiştirirdi.[622]

Bera İbnu Azib (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem secde ettiği zaman ellerini yere koyar, el ve parmaklarını kıbleye doğru çevirirdi.[623]

SECDEDE AYAK TOPUKLARI

Aişe (R.A.)'dan, şöyle dedi: Bir gece Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i yataktan kaybettim. Bunun üzerine kendisini araştırmağa başladım. Derken kendisini mescidde iki ayakları dikilmiş olarak secde halinde iken elim ayaklarının altına değdi.[624]

Amir İbnu Sa'd (R. A.) babasından şöyle rivayet etmiştir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazda elleri yere koymayı ve ayakların topuklarını dikmeyi emrederdi.[625]

Muhammed İbnu Amr bin Ata'nın şöyle dediği rivayet olunuyor. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından bir takım zevat ile beraber otururken, Nebisallallahu aleyhi ve sellem'in namazından bahsettik. Ebu Humeydis-Saidi dedi ki: Rasulullah sallallahu

---

[617] Müslim (497)
[618] Ebu Davud (734) Tirmizi (270) ve Beğavi (647)sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[619] Beyhaki(2/105)
[620] Darekutni(1/348) Taberani(11917) ve Ebu. Nuaym Ehbaru İsfehan'da Abdurrezzak(2982) Beyhaki(2/104) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[621] Taberani Kebir'de(11917) Evsat'ta(3/7) rivayet etmiştir. Heysemi Mecmauz' Zevaid(3/136) ravileri sikadır demiştir.
[622] İbnu Huzeyme (642) ve Beyhaki (2/112) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[623] İbnu Huzeyme (643) ve Beyhaki (2/113) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[624] Müslim (486) İbnu Huzeyme (655) ve Beyhaki (2/116)
[625] Hakim (1/271) ve Abdurrazzak (2944) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

aleyhi ve sellem'in namazını en iyi bileniniz ben idim. Gördüm ki. .... Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem secde ettiğinde kollarını yere yaymaksızın ve bir birine yapıştırmaksızın (yere) koyup ayaklarının parmaklarını kıbleye karşı getirirdi.[626]

SECDEDEKİ DUA VE ZİKiR

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Kulun Rabbına en yakın olduğu hal, secde ederken ki, halidir. Binaen aleyh duayı çoğaltın."[627]

Huzeyfe (R.A.)'dan, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile namaz kıldı. Ve secdelerinde "Subhane rabbiyel-ala" derdi diye rivayet etti.[628]

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, Rasulullah (S.'A.V.yin secdelerinde şöyle dua ettiğini rivayet etti: "Ellahumme'ğfirli zenbi kullehu dıkkahu ve cillehu ve evvelehu ve ahirehu ve alaniyetehu ve sırrah."

Ey Allah'ım! Küçük ve büyük, ilkini ve sonuncusunu, aşikâr ve gizli, (yaptığım) bütün günahlarımı mağfiret et.[629]

SECDEDEKİ İTMİ'NANIN FARZİYYETİ

Enes (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Rüku'u ve sucud'u tastamam yapınız. Allah'a yemin ederim ki, rüku ettiğinizde ve secdeye vardığınız zaman ben sizleri muhakkak arkamdanda görüyorum" buyurdu.[630]

Bera İbnu Azib (R.A.)'dan, şöyle dedi: Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte kılman namazı gözetleyip dikkat ettim. Kıyamını, ruku'unu, ruku'dan sonraki iti'dalini, secdesini, iki secde arasındaki oturuşunu, tekrar secdesini, selam vermekle kalkıp gitmesi arasındaki oturuşunu takriben müsavi buldum.[631]

İKİ SECDE ARASINDA SAĞ AYAĞIN DİKİLİP SOLUN YAYILARAK ÜZERİNE OTURULACAĞI

Rifaa İbnu Rafi (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazını beceremeyen adama, (namazı ta'rif ederken) şöyle buyurdu:........... Secde yaptığın vakit, secdende mütemekkin ol. (Başını secdeden) kaldırdığın zamanda sol baldırının üzerine otur.[632]

Abdullah İbnu Umer'in oğlu Abdullah, babasından naklederek şöyle dedi: Sağ ayağı dikib, parmakları kıbleye döndürmek ve sol ayak üzerine oturmak, namazın sünnetindendir.[633]

Abdullah İbnu Abdullah'dan, İbnu Umer (R.A.)'yu namazda oturduğunda bağdaş kurarak oturduğunu, gördüğünü haber verdi. Dediyki bende öyle yapmaya başladım. Ve

---

[626] Buhari (828) ve Ebu Davud (963)
[627] Müslim (482)
[628] Ebu Davud (871) ve Tirmizi (262) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[629] Müslim (483) ve Ebu Davud (878)
[630] Buhari (741) ve Müslim (425)
[631] Müslim (471)
[632] Ebu Davud (859) Ahmed (4/340) ve îbnu Mace(893) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[633] Nesei (1158) sahih bir senedle

ben daha o zaman yeni gelişmeye başlamış bir delikanlı idim. Abdullah İbnu Umer beni bu hareketimden menetti. Ve şöyle dedi: Namazda sünnet olan, sağ ayağı dikip solu yaymaktır. Bende, sen bağdaş kurarak oturuyorsun dedim. O da cevaben, ayaklarım (öyle oturmama) tahammül etmiyor da ondan (öyle oturuyorum) dedi.[634]

İbnu Abbas (R.A.)'dan, (şöyle dedi; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem iki secde arasında şöyle derdi. Allahumme'ğfîrli, ve'rhamni, ve'cburni, ve'rfa'ni, ve'hdini, ve afini, ve'rzukni.[635]

Rifaa İbnu Râfi (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: İnsanlardan hiç birisinin namazı tamam olmaz............ Sonra secde eder, ta mafsalları mutmain oluncaya kadar (secdede kalır.) Sonra Allahu Ekber der, başını (secdeden) kaldırır, ta oturur vaziyette doğrulur. Sonra Allahu Ekber der ve secdeye varıp ta mafsalları mutmain oluncaya (kadar secdede kalmadıkça)[636]

NAMAZIN TEK REK'ATINDAN KALKARKEN BİRAZ OTURMADAN KALKILMAYACAĞI

Malik İbnu'l-Huveyris (R.A.)'dan, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem 'i namaz kılarken gördü. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazının tek rek'atlerinden (ikinci veya dördüncü rek'atlere) kalkarken, biraz oturmadan kalkmadığım rivayet etti.[637]

Hadisden istimbat edilen hüküm: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazının tek rek'atlarından (yani birinci ve üçüncü rek'atlerden) bir sonraki rek'ate (yani ikinci ve dördüncü rek'atlere) kalkarken, secdeden doğrulduktan sonra bir müddet oturmadan ayağa kalkmadığını gördüğünü rivayet eden Malik İbnu'l-Huveyris "beni nasıl namaz kılar gördüyseniz öylece namaz kılın" hadisinin ravisidir.

NAMAZIN TEK REK'ATINDAN KALKARKEN YERE DAYANARAK KALKMA

Ebu Kilabe (R.A)'dan, şöyle dedi: Malik İbnu'l-Huveyris şu bizim mescidimize gelib bize namaz kıldırdı. Ve şöyle dedi: Namaz kılmak arzum olmadığı halde size namaz kıldıracağım. Maksadım Nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem'i nasıl namaz kılar gördüysem onu size göstermek istiyorum. Eyyub, Ebu Kilabe'ye onun namazı nasıldı diye sordum. Ebu Kilabe, onun namazı şu şeyhimizin (yani Amr İbnu Seleme'nin) namazı gibi idi dedi: Ve Eyyub, o şeyhimiz tekbiri itmam ederdi dedi: Başını ikinci secdeden kaldırdığı zaman oturur, ve (elleri ile) yere dayanır sonra ayağa kalkardı.[638]

Ebu İshak El-Harbi'nin rivayetinde ise şöyledir. Resûlüllah sallallahu aleyhi ve sellem secdeden kıyama kalkarken, ellerini hamur yoğurur gibi yapar ve yere dayanarak kalkardı.

BİRİNCİ TEŞEHHÜD'DE SÜNNET OLAN OTURUŞUN BEYANI

Muhammed İbnu Amr bin Ata'nın şöyle haber verdiği rivayet olundu. Resûlüllah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından bir takım zevat ile otururken, Nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem'in namazından bahsettik. Ebu Humeyd Es-Saidi dedi ki: Resûlüllah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazım en iyi bileniniz ben idim. Gördüm ki İlk ikinci

---

[634] Buhari (827)
[635] Ebu Davud (850) Tirmizi (284) İbnu Mace (898) ve Hakim (1/262/271) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[636] Ebu Davud(857) ve Hakim sahih birsenedle rivayet etmişlerdir
[637] Buhari (823) Tirmizi (287) ve İbnu Huzeyme (686)
[638] Buhari (824) ve İbnu Huzeyme (687)

rek'atta (teşehhüdde) oturduğu vakit, sol ayağının üzerine oturup sağ ayağını dikerdi[639]

TEŞEHHUD'DE ŞEHADET PARMAĞINI HAREKET ETTİRMEK

Ali İbnu Abdirrahman El-Muaviyyi, şöyle dedi: Ben namaz içinde küçük çakıl taşları ile oynarken, Abdullah İbnu Umer (R.A.) bu hareketimi gördü. Namazdan çıkınca beni bu hareketimden menetti: Resûlüllah sallallahu aleyhi ve sellem namazda nasıl yapıyordiyse sende öyle yap dedi. Resûlüllah sallallahu aleyhi ve sellem nasıl yapardı? dedim. Namazda (teşehhud için) oturduğunda sağ avucuna sağ uyluğu üzerine kordu. Müteakiben bütün parmaklarını yumarak baş parmağı takip eden parmak ile işaret ederdi. Sol avucunuda sol uyluğu üzerine koyardı.[640]

İbnu Umer (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Resûlüllah sallallahu aleyhi ve sellem teşehhüde oturduğu vakit, sol elini sol dizi üzerine ve sağ elini de sağ dizi üzerine koyar, elli üç akderek şehadet parmağı ile işaret ederdi.[641]

Abdullah İbnu Zubeyr (R. A) dan. (şöyle dedi:) Resûlüllah sallallahu aleyhi ve sellem (namazda) oturduğu vakit teşehhüd duasını okurdu. Oturuşunda sağ elini sağ uyluğu üzerine, sol elini sol uyluğu üzerine kordu. Ve şehadet parmağı ile işaret ederdi. Bunu yaparken de baş parmağını orta parmağı üzerine kordu. Sol elini de sol dizinin üzerine uzatırdı. (Yani sol dizini sol avucu ile avuçlardı, sanki sol dizi sol avucunun bir lokması haline gelirdi.[642]

İbnu Umer (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah (S. A. V.) namazda (teşehhud için) oturduğunda (şehadet) parmağı ile kıbleye doğru işaret ederdi. Bakışlarını da ona (şehadet parmağına) dikerdi.[643]

Vail İbnu Hucr (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i (namazda teşehhud için oturduğunda) baş ve orta parmağını halka yapıp, şehadet parmağını kaldırıp (onunla) (Allah'ın birliğine şehadet ederek) dua ettiğini gördüm.[644]

İŞARETTEN MAKSAD PARMAĞI HAREKET ETTİRMEKTİR

Vail İbnu Hucr (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in nasıl namaz kıldığını görmek istedim. Ve (şöyle yaptığını) gördüm. .... Sonra parmaklarından ikisini (yani baş parmak ile orta parmağı) halka yapıp (şehadet) parmağını kaldırdı ve hareket ettirerek onunla (Allah'ın birliğine şehadet ederek) dua ediyordu.[645]

Vail İbnu Hucr (R.A.)'dan, şöyle dedi: (Yukarıdaki hadis gibi zikrettikten sonra şöyle devam etti.) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i gördüm ki, (teşehhüde oturduğu vakit şehadet parmağım) hareket ettirerek onunla dua ediyordu. Ve sonra, soğuk bir zamanda geldim. Herkesin üzerinde (kışlık) elbiseleri vardı. (Parmaklarını) elbiselerinin altından hareket ettirdiklerini gördüm.[646]

---

[639] Buhari (828) ve Ebu Davud (963)
[640] Müslim (580) Ebu Davud (987) ve Nesei (3/36)
[641] Müslim (580)
[642] Müslim (579
[643] Ebu Avane(2/246) İbnu Huzeyme (719) ve İbnu Hibban (1938) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[644] Ebu Davud (957) İbnu Mace (912) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[645] Nesei (3/37) Ibnu Huzeyme (714) İbnu Carud (208) ve Beyhaki (2/132) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[646] Ahmed(4/318) ve İbnu carud(208) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

Nafi'den, şöyle dedi: Abdullah İbnu Umer (R.A.) namazda (teşehhüd için) oturduğunda, ellerini dizlerinin üzerine koydu. (Şehadet) parmağı ile de işaret ederek bakışları da onu (yani parmağını) takib ediyordu. Ve sonra şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu (yani parmak işareti) şeytana demir kamçıdan daha şiddetlidir" dedi.[647]

Saad İbnu Ebi Vakkas (R.A.)'dan, şöyle dedi: Ben, (teşehhüdde) parmaklarımla dua (işaret) ederken yanımdan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem geçti (benim bu hareketimi görünce) şehadet parmağını göstererek "Tekle tekle" dedi.[648]

PARMAK HAREKETİNİN BİRİNCİDE OLDUĞU GİBİ İKİNCİ TEŞEHHÜDDE DE YAPILACAĞI

Abdullah İbnu Zubeyr (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem (namazda) ilk ve son teşehhüd için oturduğunda ellerini dizlerinin üzerine koyar ve sonra (şehadet) parmağı ile işaret ederdi.[649]

BİRİNCİ TEŞEHHÜDÜN BEYANI

İbnu Abbas (R.A.)'dan,"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize Kur'ân'dan bir sure öğretir gibi teşehhüdü öğretirdi" dedi.[650]

Abdullah İbnu Mes'ud (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ardında namazda (yani teşehhüdde) Esselamü alellahi, esselamü ala fulanin (Allah'a selam olsun, fulana selam olsun) derdik. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem günün birinde bize şöyle buyurdu: "Selam Allah'ın" kendisidir. Herhangi biriniz namazda oturduğunda şöyle desin.

التحِيات للّهِ والصلَوات والطيبات. السلاَم علَيك أيها الن ورحمةُ اللّهِ وبركَاته، السلاَم علَينا وعلى عِبادِ اللّهِ الصالِحِ ، أشهد أنْ لاَ إلَه إلا اللّه وأشهد أن محمداً عبده ورسولُه.

“Ettahiyyatu lillahi vesselavatu vettayyibatu esselamü aleyke eyyuhennebiyyu ve rahmetullahi ve berekatuhu esselamü aleyna ve ala ibadillahi'ssalihin, (Bu, ve ala ibadillahi'ssalihin) sözünü söylediği vakit göklerde ve yerde olan her şey salih kula raci olmuş olur. (Ve sonra) Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne muhammeden abduhu ve resuluh. Bundan sonra istediği duayı seçer.[651]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den, rivayet edilen daha başka teşehhüd duaları da vardır. Biz burada bir tanesini zikretmekle iktifa ettik. Teşehhüdde illa bu dua okunacak diye bir tahsis yoktur. Peygamberden varid olan herhangi bir teşehhüd duası olabilir. Bu duanın çeşitlerini hadis kitablarına müracaat ederek öğrenebilirsiniz.

Abdullah İbnu Mes'ud radıyallahu anh'den, şöyle dedi: Teşehhüdü gizli okumak sünnettendir.[652]

---

647 Ahmed(2/119) Bezzar(5631) ve Taberani Kitabu'd-Dua(642) hasen bir senedle rivayet etmişlerdir

648 Ebu Davud (1499) Tirmizi (3557) ve Nesei (3/38) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

649 Beyhaki (2/132) ve Nesei sahih bir senedle rivayet etmişlerdir

650 Müslim(403) Ebu Davud(974) Tirmizi(290) Nesei(2/242/243) ve İbnu Mace(900)

651 Buhari(831) Müslim(402) Ebu Davud(968) Tirmizi(289) Nesei(2/240) ve İbnu Mace(899)

652 Ebu Davud (986) Tirmizi (291) ve Hakim (1/230) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

TEŞEHHÜDDEN SONRA SALAVAT GETİRMENİN BEYANI

"Şübhesiz Allah ve Melekleri, Peygambere salat ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salat edin ve gönülden teslim olun."(Ahzab 56)

Ebu Mes'ud El-Ensari radıyallahu anh'den, şöyle haber verib dedi ki: Biz Sa'd'ubnu Ubade'nin meclisinde iken Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bizim yanımıza geldi. Beşir İbnu Sa'd kendisine: "Yâ Rasulullah Allah'u Teâla sana salat okumamızı emretti. Biz sana nasıl salat okuyalım?" diye sordu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sukut etti. Hatta biz, Beşir bunu Rasulullah 'a sormasaydı diye temenni ettik. Sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: Şöyle okuyunuz buyurdu:

اَللّٰهم صل على محمدٍ وعلى آل محمدٍ كما صليت على اِبراهِيم وعلى آل اِبراهِيم اِنك حمِيد مجِيد . اَللّٰهم بارك على محمدٍ وعلى آل محمدٍ كما باركْت على اِبراهِيم وعلى آل اِبراهِيم اِنك حمِيد مجِيد

Ellahumme! Salli ala Muhammedin ve ala ali Muhammed, kema salleyte ala İbrahime ve ala ali İbrahime inneke hamidun meciid. Ellahumme! Barik ala Muhammedin ve ala ali Muhammed, kema barekte ala İbrahime ve ala ali İbrahime inneke hamidun meciid. [653]

Kaab İbnu Ucre (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazın (teşehhüdünde) şöyle derdi: Ellahumme salli âlâ Muhammedin ve âlâ âli Muhammedin kema salleyte âlâ İbrahime ve âli İbrahim, ve barik âlâ Muhammedin ve âli Muhammedin kema barekte âlâ İbrahime ve âli İbrahime inneke hamidun meciid.[654]

Bu hadis'i şeriflerin umumi ifadesi, birinci ve ikinci teşehhüdde de Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem salavat getirileceğine delalet ediyor. İmam'ı Şafi'nin mezhebi de bu kavil üzeredir.

İKİNCİ REK'ATTEN KALKARKEN ELLERİN KALDIRILACAĞI

İbnu Umer (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ikinci rek'atten kalkacağı zaman tekbir alır ve ellerini (omuzları hizasına vardırıncaya kadar) kaldırırdı.[655]

İKİNCİ TEŞEHHÜD'DE SÜNNET OLAN OTURUŞ

Muhammed İbnu Amr bin Ata'nın şöyle haber verdiği rivayet olundu. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından bir takım zevat ile otururken, Nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem'in namazından bahsettik. Ebu Humeyd Es-Saidi dediki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını en iyi bileniniz ben idim. (Namazın) son teşehhüdünde oturduğu vakit, sol ayağını ileri alıp ve diğerini (yani sağ ayağını) dikerek mak'ad' üstüne otururdu.[656]

Abdullah İbnu Zubeyr (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazda oturduğu zaman sol ayağın, (sağ) uyluğu ile (sağ) baldırı arasına doğru getirir,

---

[653] Buhari (3370) ve Müslim (405)
[654] Şafi'i el-Ümm (1/117) sahih birsenedle rivayet etmiştir
[655] Buhari(739) Ebu Davud (743) Tirmizi (304) Ahmed (5/424)
[656] Buhari (828) ve Ebu Davud (963)

sağ ayağını da yayardı.[657]

Ebu Humeydi es-Saidi (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i ikinci rek'atlerde oturduğu vakit, sol ayağının üzerine oturduğunu ve sağ ayağını da diktiğini, namazın dördüncü rek'atmda oturduğu vakit ise sol kalçasını yere değdırecek şekilde oturup, ayaklarının uçlarını ise sağ tarafından çıkardığını gördüm![658]

TEŞEHHÜD'DE KADINLARIN DA ERKEKLER GİBİ OTURACAĞI

Mekhuldan, (şöyle rivayet olunmuştur): Ümmü'd-Derda radıyallahu anha namazının (teşehhüdünde) erkek oturuşu gibi otururdu. Ve kendisi "fakihe" idi.[659]

Buraya kadar geçen mevzularda da görüldüğü gibi erkek ile kadının namazını ayıran hiç bir nass yoktur. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in; "Namazı benim nasıl kıldığımı görüyorsanız o şekilde kılınız" emrine kadınlar da dahildir. Mezheblerdeki değişik ibadet ta'rifleri tamamıyla sünnetten uzak içtihatlardır.

İbrahim en Nehai der ki; "Kadınlar namazda erkeklerin yaptığının aynısını yaparlar."[660]

İkinci teşehhüdde de birinci teşehhüdde olduğu gibi tahiyyat ve salavat okunarak aşağıdaki tertip üzere devam edilir.

SELAMDAN ÖNCE YAPILAN DUA

Ebu Bekr (R.A.)'dan, bir defa Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e (Yâ Resûlellah) bana bir dua öğret de onu namazımda okuyayım" dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de (öyle ise) şöyle de.

اللهم إنى ظَلَمت نفْسِى ظُلْماً كَثـ ا، ولاَ يغفِر الذنوب إلا أنت فَاغْفِر لِى مغفِرةً من عِندك وارحمِنى إنك أنت الْغفُور الرحِيم

"Ellahumme! İnni zalemtu nefsi zulmen kesiran ve la yağfiruz'zunube illa ente fağfirli meğfireten min indike ve'rhamni inneke ente'l-ğafurur'rahim."[661]

SELAMDAN ÖNCE DÖRT ŞEYDEN İSTİAZE OLUNACAĞI

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, diyor ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Her hangi biriniz son teşehhüdü bitirdiği zaman dört şeyden: Cehennem azabından, kabir azabından, hayat ve ölüm fitnelerinden ve Mesih Deccal'in şerrinden Allah'a sığınsın."[662]

Rasulullah'ın zevcesi mü'minlerin annesi Aişe (R.A.)'dan şöyle haber verdi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazdın sonunda):

---

[657] Müslim (579)
[658] Ebu Davud(965) Beyhaki(2/128) hasen bir sened ile rivayet etmişlerdir
[659] Buhari Sahihin'de ta'likan(827) Tarihi Sağir(s.95)'de mevsulan ve İbnu Ebi Şeybe Musannef'de(1/270) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[660] İbni Ebi Şeybe(1/75) senedi sahihtir.
[661] Buhari (834) ve Müslim (2705)
[662] Müslim (588)

اللهم إنى أعوذُ بِك مِن عذَابِ الْقَبرِ و أعوذُ بِك مِن فِتنةِ الْمسِيحِ الدجالِ. و أعوذُ بِك مِن فِتنةِ المَحيا والمَماتِ. اللهم إنى أعوذُ بِك مِن الْمأثَمِ و الْمغرمِ.

"Allahummeî İnni euzü bike min azabi'l-kabri ve euzü bike min fitnetfl-mesihi'd-deccali ve euzü bike min fitnetfl-mahya ve'l-memat. Allahumme! İnni euzü bike mine'l-me'semi ve'l-mağram" diye dua ederdi. Biri kendisine: "Yâ Rasulullah borçtan ne de çok istiaze ediyorsun" dedi. Bunun üzerine: "İnsan borçlandığı vakit söz söyler de yalan uydurur, söz verir de sözünde durmaz" buyurdu.[663]

Müslim İbnu'l-Haccac şöyle dedi: Bana baliğ oldu ki, Tavus İbnu Keysan kendi oğluna: "Namazında bu kelimelerle dua ettin mi?" diye sordu. Oğlu: "Hayır" dedi. Tavus: "Namazını yeniden kıl. Çünkü hiç şübhesiz baban Tavus bu hadisi üç yahud dört sahabiden rivayet etti, yahut dediği gibi" dedi[664]

SELAM VERİRKEN ARKADAN YANAKLARIN GÖRÜLECEĞİ

Amir'in babası Sa'd (R.A.)'dan, şöyle dedi: Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i sağ ve sol tarafına selam verirken görürdüm. Hatta (bu sırada arkadan) yanağının beyazlığını görürdüm.[665]

Alkame'nin babası Vail (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile namaz kıldım. (Namazdan çıkarken) sağına selam verdiğinde esselamü aleyküm ve rahmetullahi ve berekatuhu, soluna selam verdiğinde ise, esselamü aleyküm ve rahmetullah, derdi.[666]

NAMAZDAN SONRAKİ ZİKİR

İbnu Abbas (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazdan bittiğini tekbir'den anlardım.[667]

İbnu Abbas'ın azadlısı Ebu Ma'bed, İbnu Abbas'm şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in zamanında, cemaat farz namazından bitince, seslerini yükselterek zikr ederlerdi. İbnu Abbas: "Ben zikir sesini işittiğimde (namazdan) bittiklerini anlardım" dedi.[668]

Sevban (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazdan çıktığı zaman üç defa istiğfar eder ve şöyle derdi: "Allahumme! Ente's-selamü ve minke's-selamü. Tebarekete ya ze'l-celali ve'l-ikram!

Hadisin ravilerinden Velid dedi ki: Evzaiyye: İstiğfarın nasıl olduğunu sordum. "Estağfirullah - estağfirullah dersin" dedi.[669]

Ebu Zubeyr'den, şöyle dedi: Abdullah İbnu Zubeyr (R.A.) her namazın selamından sonra şöyle derdi. La ilahe illallahu vahdehu la şerike leh. Lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdu ve

---

663 Buhari (832) ve Müslim (589)
664 Müslim (590)
665 Müslim (582) E'bu Davud (996) Tirmizi (295) ve İbnu Mace (914)
666 Ebu Davud(997) İbnu Huzeyme(728) ve Taberani Kebir'de(10191) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
667 Buhari (842) Müslim (583)
668 Buhari (841) ve Müslim (583)
669 Buhari ve Müslim (591)

hüve ala külli şey'in kadir. La havle ve la kuvvete illa billah. La ilahe illalah. Ve la na'budu illa iyyah. Lehu'n-ni'metü ve lehü'l-fadlu ve lehü's-senau'l-hasen. La ilahe illallahu muhlisine lehü'd-dine ve lev kerihe'l-kafirun.

Ve Abdullah İbn Zubeyr: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in her namazdan sonra bu lafızları tehlil ederdi. (Yani bu kelimeleri yüksek sesle söylerdi) dedi.[670]

Muğiret'İbnu Şu'be (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem her farz namazın arkasından şöyle derdi. La ilahe illallahu vahdehu la şerike leh. Lehü'l-mülkü ve lehu'l-hamdu ve hüve ala külli şey'in kadir. Ellahumme la mania lima a'teyte ve mu'tiye lima mena'te. Ve la yenfeu ze'l-ceddi minke'l-ceddü.[671]

Müslim'in rivayetinde farz namazın arkasında lafzı yoktur. Buhari ve Müslim'in rivayet ettikleri bu hadisi şerif bu zikrin farz ve nafile bütün namazların akabinde söylenebileceğine delildir.

Muaz İbnu Cebel (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir gün elinden tutarak, "Yâ Muaz Vallahi seni seviyorum." Muaz da "Yâ Rasulullah anam babam sana feda olsun, bende seni seviyorum." Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Yâ Muaz! Her namazın arkasından şöyle demeyi terketmemeni sana vasiyyet ediyorum" dedi. “Ellahumme e'inni ala zikrike ve şükrike ve husni ibadetike.”[672]

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Fakir muhacirler Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gelib, "(Yâ Rasulullah) çok mal sahihleri yüksek yüksek dereceleri alıp gittiler. Ve devamlı ni'metlere sahib oldular" dediler.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Bu nasıl olur?" buyurdu. Cevaben: "Bizim namaz kıldığımız gibi onlarda namaz kılarlar. Bizim oruç tuttuğumuz gibi oruç tutarlar. Ve ziyade olarak onlar sadaka verirler, biz veremiyoruz. Onlar köle azad ederler, biz edemiyoruz" dediler. Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Size bir şey öğreteyim mi? Onu yaptığınız zaman sizi geçmiş olanlara yetişirsiniz. Sizden sonraya kalanları geçersiniz. Sizin yaptığınız gibi yapanlar müstesna hiç bir kimse sizden daha faziletli olamasın?" buyurdu. "Evet öğretiniz yâ Rasulullah" dediler. "Her namazın akabinde otuz üç kere Subhânellah, otuz üç kere Allahu ekber, otuz üç kere Elhamdu lillah, dersiniz" buyurdu. . '

Ebu Salih dedi ki: Müteakiben fakir muhacirler Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e geri gelip: "Yâ Resûlellah çok mal sahibi kardeşlerimiz bizim yaptığımız bu şeyleri işittiler ve onlarda bizim gibi yapmaya başladılar. Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu Allah'ın bir fadl ve ihsanıdır, onu dilediğine verir" dedi.[673]

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, (şöyle dedi): Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem (buyurdu ki:) Kim ki: Her namazın arkasından otuz üç kere subhanellah, otuz üç kere elhamdülillah, otuz üç kere allahu-ekber der, bunlar ki, doksan dokuz eder. Ve sonra la ilahe illallahu vahdehu la şerike leh. Lehul-mulku ve huve ala külli şey'in kadir der yüze temam ederse, deniz köpüğü kadar da günahı olsa mağfiret olunur.[674]

---

[670] Müslim (594)
[671] Buhari (844) ve Müslim (593)
[672] Ahmed, Ebu Davud(1522) Nesei(3/53) Tebarani Kebir (20/60) ve İbnu Sünni Amelül-Yevm de(116) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[673] Buhari (843) ve Müslim (595)
[674] Müslim (597)

Kaab İbnu Ucre (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Muakkibat (namazın arkasından söylenen güzel sözler) varya onları söyleyen (veya yapan) hiç bir zaman eli boş veya ziyanda olmaz. Her farz namazın ardından otuz üç kere subhanellah, otuz üç kere elhamdülillah, otuz dört ke're allahu-ekber dersiniz.[675]

NAMAZLARIN AKABİNDE SÖYLENEN TESBİH, TAHMİD VE TEKBİRİ SAĞ ELLE YAPMANIN SÜNNET OLDUĞU

Abdullah İbnu Amr radıyallahu anh'dan, şöyle dedi: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i, teşbihi (zikri) sağ eliyle yaparken gördüm" dedi.[676]

İbnu Umer radıyallahu anhuma'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i namazının akabindeki tesbihat'ı, tahmidat'ı ve tekbirat'ı sağ eliyle yaptığım gördüm.[677]

Bu hadisi şerifler, zamanımızda intişar etmiş ve terk edilmez bir sünnet imiş gibi ihtimam gösterilen boncukları, zikrin adedini bilmek için kullanmanın bid'at olduğuna delildir. İbnu Mes'ud'dan rivayet edilen eserde bunu te'yid etmektedir.

Sıla İbnu Behram'dan, şöyle dedi: Elindeki tesbihle zikreden bir kadının yanından geçen İbnu Mes'ud (teşbihi Kadının elinden alarak) parça parça edip attı. Sonra ufak çakıl taşları ile zikreden bir adamın yanından geçti. Adamı tekmeleyerek, "Ne çabuk sapıttınız, böyte kötü bid'atlar ihdas ettiniz. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in eshabını ilimde geçtiniz" dedi.[678]

FARZ VE NAFİLE HER NAMAZIN AKABİNDE AYET'EL-KÜRSİ'NİN OKUNACAĞI

Ebu Umame radıyallahu anh'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Kim ki, her namazın arkasından ayet'el-kürsiyi okursa, cennete girmesine tek engel ölümdür" dedi.[679]

Ebu Umame radıyallahu anh'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Kim ki her farz namazın arkasından ayet'el-kürsiyi okursa, cennete girmesine tek mani ölmesidir" dedi.[680]

HER NAMAZIN AKABİNDEN MUAVVİZAT'IN OKUNACAĞININ EMİR OLDUĞU

Ukbe İbnu Amir radıyallahu anh'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bana her namazın arkasından muavezat'ı (Felak ve Nas sûreleri) okumamı emretti.[681]

SABAH VE AKŞAM NAMAZLARINDAN SONRAKİ ZİKRİN BEYANI

Ebu Hureyre radıyallahu anh'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem

---

[675] Müslim (596)
[676] Ahmed(2/160/161/204/205)' Ebu Davud(1502/5065) Tirmizi(3482) Nesei(3/84) ve İbnu Hibban(2343) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[677] Beğavi Şerh'i-s-Sünne'de(5/48) hasen senedle rivayet etmiştir
[678] İbnu Vaddah Bid'at ve ondan nehy(s.12) sahih bir senedle rivayet etmiştir.
[679] îbnu Sünni (s.121) sahih senedle rivayet etmiştir
[680] Nesei(100) Tebarani Kebir'de(3/134) ve Kitabu'd-Duada(675)Amelil Yevme vel leyl'de ve îbnu Sünni(122) ve îbnu Hibban sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[681] Ahmed (4/155) ve Ebu Davud (1523) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

şöyle dedi: "Kim ki sabah namazım kıldıktan sonra on kere la ilahe illallahu vahdehu la şerike leh. Lehu'l-mulku ve lehu'l-hamdu ve huve ala külli şey'in kadir derse Allah-u Azze ve Celle onun için on hasenet yazar. On seyyiatını siler. On derece yükseltir. Bunlar ki, Hz. İsmail'in neslinden iki köle azad etmeye muadildir. Kim ki, bu zikri akşam namazından sonra da söylerse, sabaha kadar şeytanla arasında perde olur. Yani (şeytanın şerrinden emin olur.)[682]

NAMAZIN AKABİNDEKİ ZİKRE ŞEYTANIN MANİ OLMAK İSTEDİĞİ

Abdullah İbnu Amr radıyallahu anhuma (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "İki haslet veya iki hal vardır ki, müslüman bir kul bunları muhafaza ederse behemehal cennete girer. O iki şey çok kolaydır ama onlarla amel eden azdır. (Her farz namazın) akabinde on defa subhanallah, on defa elhamdu lillah on defa allahu ekber der. İşte bunlar dilde yüz elli, fakat mizanda bin beşyüzdür. Yatma yerini aldığın vakitte, otuzdört defa allahu ekber, otuz üç defa elhamdu lillah, otuz üç defada subhanallah der. İşte bunlar dilde yüzdür. Fakat mizanda bindir."

Abdullah radıyallahu anh dedi ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bunları (sağ) elinin parmaklarıyla yaptığını gördüm." Dediler ki:

"Bu kadar kolay şeyleri yapan az olur. Sizden biriniz yatacağında şeytan ona gelir uykusunu getirir bunları yapmadan uyur. Ve sizden birinize namazında gelirde ona bazı ihtiyaçlarını hatırlatır. Namazı bitirir bitirmez hemen ihtiyaçlarının peşinden gider de yapamaz."[683]

---

682 Taberani Kebir'de(4015) Hasen İbnu Arefe cüz'ünde sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
683 Ebu Davud (4065) Tirmizi (3407) Nesei (3/74) Ahmed (2/205) ve Buhari edebde (1316) hasen bir senedle rivayet etmişlerdir

NAFİLE NAMAZLAR

Fazileti; Ebu Hureyre r.a.’den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Kulun ilk hesaba çekileceği şey namazdır. Kimin namazı düzgün çıkarsa o kurtulmuş, kiminde namazı bozuk çıkarsa o hüsrana uğramıştır. Kişinin farz namazlardan bir şey eksik çıkarsa Allah Teala; "Bakın kulumun nafile ibadeti var mı? " diye buyurur. Farzından eksik kalanlar böylece tamamlanır…"[684]

Evde kılmanın müstehab oluşu; Zeyd Bin Sabit r.a.’den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “Size evlerinizde de namaz kılmanızı tavsiye ederim. Şüphesiz kişinin farz namazlar dışında kıldığı en hayırlı namaz evinde kıldığıdır.”[685]

İbni Ömer r.a.’dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “Evlerinizde de namaz kılın, evlerinizi kabir edinmeyin.”[686]

Kıyamı uzatmanın fazileti; Mugire Bin Şube r.a.’den; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ayakları şişene kadar namaz kılar ve buyururdu ki; “Şükreden bir kul olmayayım mı?”[687]

MÜEKKED SÜNNETLER

Sabah namazının sünneti; Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) nafilelerden hiç birine, sabah namazını iki rek 'atlik nafilesi kadar aşırı ilgi göstermemiştir."[688]

Yine Aişe r.a.’dan; O iki rek 'atı öyle hafif tutardı ki, ben, "bunlarda Fatiha'yı okudu mu?" derdim.”[689]

Bir başka rivayetinde şöyle gelmiştir: "Müezzin sabah ezanının birincisini bitirip sükut ettimi kalkar, sabah namazından önce ve ufukta fecrin açılmasından sonra iki rek'at hafif namaz kılar, sonra da sağ yanının üzerine uyurdu."[690]

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) sabahın iki rek'atinde şunları okurdu: "Kul ya eyyuhe'l- Kâfirun " ve "Kul hüvallahu ahad."[691]

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Kim sabahın iki rek'atini vaktinde kılamazsa güneş doğduktan sonra kılsın."[692]

Öğle namazının sünneti; İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ile birlikte iki rek'at öğleden evvel, iki rek 'at sonra, iki rek 'at

---

[684] Buhari(rikak 48/1) Müslim(kasame 28) Nesai(1/232) İbni Mace(ikame2, 3, salat,145) Tirmizi(1396) Cem'ül Fevaid(9998) Maksadu Ali(181) Ebu Ya'la(4124) Mecmauz Zevaid(1/288) Dürrül Mensur(1/295) Sahihut Tergib(538) Deylemi(9) Ebu Davud(Avnul Ma'bud 3/118) Darimi(1/254) İbni Ebi Şeybe İman(s.41) Hakim (1/262) Tayalisi(264)
[685] Buhari(6113) Müslim(781)
[686] Buhari(432) Müslim(777)
[687] Buhari(1130)
[688] Buhari(1169) Müslim(724)
[689] Müslim(725)
[690] Buharî(1160) Müslim(724); Muvatta(1/127); Ebu Dâvud(1255) Nesai(3/252-253)
[691] Müslim(726); Ebu Dâvud(1256); Nesâî(2/155, 156).
[692] Tirmizî(423) Elbani Sahiha(2361)

cum'adan sonra, iki rek'at akşamdan sonra, iki rek'at yatsıdan sonra namaz kıldım. Akşam ve yatsı(dan sonrakiler) evinde idi."[693]

Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki :"Sünnette gelen oniki rek 'ate kim devam ederse Allah ona cennette bir ev bina eder: Bu on iki rek'atin: dördü öğleden önce, İkisi öğleden sonra, İkisi akşamdan sonra, İkisi yatsıdan sonra, İkisi de sabahtan önce."[694]

Dört rekatlı nafilelerin her iki rekatinde bir selam vermek gereklidir; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; “Gece ve gündüz namazları ikişer ikişerdir.” Buyurmuştur.[695]

Aişe şöyle der: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) öğlenin farzdan önceki dört rek'atli sünneti, namazdan önce kılamazsa sonra kılardı."[696]

Akşamın sünneti; İbnu Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'la birlikte, akşam namazından sonra hâne-i saadetlerinde iki rek'at (nafileyi) kıldım."[697]

Yatsının sünneti; İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ile birlikte iki rek'at öğleden evvel, iki rek 'at sonra, iki rek 'at cum'adan sonra, iki rek'at akşamdan sonra, iki rek'at yatsıdan sonra namaz kıldım. Akşam ve yatsı(dan sonrakiler) evinde idi."[698]

MÜEKKED OLMAYAN SÜNNETLER

İkindiden ve yatsıdan önce; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in; “Her iki ezan arasında namaz vardır, her iki ezan arasında namaz vardır, her iki ezan arasında namaz vardır. Dileyen için.” Hadisinin umumuna dahildir.

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "İkindiden önce dört rek'at naf'ile kılan kimseye Allah rahmetini bol kılsın."[699]

Akşamdan önce; Abdullah İbnu Mugaffel el-Müzenî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) dediler ki: "Akşamdan önce iki rek'at namaz kılın! " (Efendimiz) sonra, insanların bunu bir sünnet yapmasından korkarak " Dileyen kılsın" dediler. "[700]

Nafile ile farz namaz arasını ayırmak; Muaviye r.a.’den; Rasullah sallallahu aleyhi ve sellem bize bir namazı diğer namaza bağlamamamızı, araya konuşma veya çıkış katmamızı emretti.”[701]

---

[693] Buharî(1180) Müslim(729,882) Muvatta(1/166) Ebu Dâvud(1252) Nesâî(2/119,3/113) Tirmizî(433, 434)
[694] Tirmizî(414) Nesâî(3/260) İbnu Mâce(1142).
[695] Sahihu Ebu Davud(1151) İbni Huzeyme(1210) Temamul Minneh(239)
[696] Tirmizî(426) Sahihu Süneni Tirmizi(350)
[697] Tirmizi(432) Buhari(1180)
[698] Buharî(1180) Müslim(729,882) Muvatta(1/166) Ebu Dâvud(1252) Nesâî(2/119,3/113) Tirmizî(433, 434)
[699] Ebu Dâvud(1271) Tirmizî(430) Sahihut Tergib(584)
[700] Ebu Dâvud(1281) Buhari Teheccüt 35, İ'tisâm 27; Müslim(838).
[701] Müslim(883)

VİTR NAMAZI

Hükmü: Vitr namazı Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in teşvik ettiği müekked bir sünnettir. Ali (radıyallahu anh) anlatıyor: "Vitir narnazı farz namaz gibi kesin değildir. Ancak Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Allahu Teâlâ hazretleri tektir, tek'i sever, öyleyse ey ehl-i Kur'an vitri kılın!" buyurmuştur."[702]

İbnu Muhayrîz anlatıyor: "Benî Kinâne 'den el-Muhdicî denen bir adam, Şam'da Ebu Muhammed diye künyesi olan bir adamın: "Vitir namazı vacibtir"dediğini işitti. Kinanî dedi ki: "Ben bunu Ubade İbnu 's-Sâmit (radıyallahu anh) 'e sordum da:

"Ebu Muhammed hata etmiş. Ben Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) 'ı dinledim şöyle demişti:

"Allah'ı kulları üzerine yazıp farz kıldığı beş namaz mevcuttur. Kim onları eda eder, istihfafla her hangi bir eksikliğe meydan vermeden tam yaparsa Allah indinde ona verilmiş bir söz vardır: Onu cennete koyacaktır. Onları kılmayana ise Allah'ın bir vaadi yoktur. Dilerse azâb eder dilerse cennete koyar" der."[703]

Vakti; Hârice İbnu Huzafe (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: " Allah size (öyle) bir namazla imdâd etti ki, O sizin için kızıl deve sürülerinden daha hayırlıdır. İşte bu namaz vitirdir. Allah onu, sizin için yatsı namazı ile şafağın sökmesi arasına koydu."[704]

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor:"Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki : "Kim gecenin sonunda kalkamamaktan korkarsa vitrini gecenin başında kılsın. Kim gecenin sonunda kalkmayı umuyorsa gecenin sonunda vitrini kılsın. Çünkü gecenin sonunda kılınan namaz (gece ve gündüz meleklerinin huzurlarında ve şehadetleri altında kılındığı) meşhûd ve mahzûrdur. Bu yüzden (gecenin başında kılanana nazaran) daha faziletlidir."[705]

Rekat sayısı; en azı bir rekattir. İbni Ömer r.a'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; ''Gece namazı ikişer ikişerdir. Gece namazından ayrılacağın zaman, tek rek'at daha kıl, bu sana kıldığın namazların tek olmasını sağlar."[706]

En çoğu on bir rekattir; Aişe r.a. böyle rivayet etmiştir.[707] Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) 'ın gece namazı on rek'atti. Bir rek'at de tek kılardı. Sabahın sünnetini iki rek'at kılardı. Böylece hepsi onüç rek'at olurdu."[708]

Ümmü Seleme (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) onüç rek'at kılarak vitir yapardı. İhtiyarlayıp zayıflayınca yedi rek'atte vitir yaptı."[709]

Şekli: Vitir namazını arada selam vermeden beş, yedi ya da dokuz rekât olarak kılmak da caizdir. Bütün bu şekillere dair sünnette rivâyet gelmiş bulunmaktadır.

---

[702] Tirmizî(453, 454) Ebu Dâvud(1416) Nesâî(3/228, 229) Sahihut Tergib(588)
[703] Muvatta(1/123) Ebu Dâvud(425,1420); Nesâî(1/230) Sahihut Tergib(363)
[704] Ebu Dâvud(1418); Tirmizî(452) bkz.: el İrva(423)
[705] Müslim(755); Tirmizî(455).
[706] Buhari(990) Müslim(749, 753) Muvatta(1/123); Tirmizî(437); Nesâî(3/227, 228, 233).
[707] Buhari(1147) Müslim(738)
[708] Buharî, Teheccüd 10, Müslim(736,737); Muvatta(1/120) Ebu Dâvd(1334-1341-1361) Tirmizi(439-445) Nesâî(3/230, 233, 234, 239).
[709] Tirmizî(458); Nesâî(3/237, 243) Sahihu Tirmizi(379)

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye (Allah'ın rahmeti üzerine olsun) şöyle demektedir: Vitirde kunut okumaya gelince, bu hususta ilim adamlarının üç görüşü vardır: Bir görüşe göre hiçbir şekilde müstehab değildir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in vitir namazında kunut okuduğu sabit değildir. Bir diğer görüşe göre sene boyunca kunut yapmak müstehabtır. İbn Mesud ve başkalarından nakledildiği gibi. Ayrıca Sunenlerde Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* el-Hasen b. Ali *Radıyallahu anh*'a vitirde kunut yaptığı vakit okuyacağı bir dua öğretmiştir. Üçüncü görüşe göre Ubeyy b. Ka'b'ın yaptığı gibi Ramazanın ikinci yarısında kunut yapılır.

İşin gerçeğine gelince; vitirde kunut okumak, namazda uygun görülen dua kabilindendir. İsteyen onu yapabilir, isteyen terk edebilir... Kişi müslümanlara Ramazan geceleri namaz kıldıracak olursa, ay boyunca kunut okursa güzel bir iş yapmış olur. Ayın ikinci yarısında kunut okursa, yine güzel yapmış olur. Hiçbir şekilde kunut okumasa yine güzel bir iş yapmış olur."[710]

Zeyd Bin Halid el Cüheni r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem gece namaz kılacağı zaman önce hafif iki rekat kılar, sonra iki rekat uzunca kılar, sonra öncekilerden hafif iki rekat, sonra bunlardan hafif iki, rekat daha kılar, sonra yine bunlardan daha hafif iki rekat daha kılar, sonra bunlardan da hafif iki rekat kılar, sonra da vitir kılardı. Böylece on üç rekat kılardı."[711]

Abdülazîz İbnu Cüreyc anlatıyor: "Aişe (radıyallahu anhâ) 'ya Rasulullah ne ile vitir namazı kılardı? diye sorduk. Dedi ki: "Birinci rek 'atte Sebbih isme Rabbeke'l-a'layı ikinci rek'atte Kulyâ eyyühâ'l-kâfirun suresini, üçüncü rek'atte, de Kulhüvallahü ahad ve Muavvizateyn'i okurdu."[712]

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) vitrin ilk iki rek'atinde selam verirdi, öyle ki (o sırada) bazı ihtiyaçları için emirde bulunurdu."[713]

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Biriniz gece namazına kalkınca ilk önce iki hafif rek'atle namaza başlasın."[714]

Ebu Eyyub (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Vitir her müslüman üzerine bir haktır (vazifedir). Kim beş ile vitir kılmayı severse yapsın. Kim de üç ile vitir kılmak isterse yapsın. Kim tek rek'atla vitr kılmayı dilerse kılsın."[715]

"Vitri üç rekat kılarak onu akşam namazına benzetmeyin"[716] hadisine gelince, ikinci rekatte teşehhüde oturulmazsa, akşam namazına benzemiş olmaz.[717]

Bir gecede iki vitir yoktur; Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*: "Bir gecede iki vitir yoktur." diye buyurmuştur[718]

---

[710] İbn Teymiye, *Mecmûu'l-Fetâvâ*, 22/271
[711] Müslim(765)
[712] Ebu Dâvud(1424) Tirmizî(463) Nesâi(3/244,245) sahihtir.
[713] Buharî, Vitr 1, Muvatta(1/125).
[714] Müslim(768); Ebu Dâvud(1323, 1324).
[715] Ebu Dâvud(1422) Nesâî(3/238, 239) İbnu Mace(1190) Sahihu Ebu Davud(1260)
[716] Tahavi sahih senetle rivayet etmiştir. İbni Nasr Mervezi Kıyamur Ramazan(s.125)
[717] Fethul Bari(4/301) Sübülüs Selam(2/8)
[718] Ebu Davud(1439); el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebi Davud(1276)

Vitrin kazası; Ebu Sâid (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:

"Vitir namazını kılmadan kim uyur veya unutursa hatırladı veya uyandı hemen kılsın."[719]

“Kim sabah namazı vaktine ulaşırsa vitir kılmasın, ondan sonra vitir yoktur.”[720]

Kunut; “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem (bazı zamanlar) vitir namazının (son) rekatında kunut yapardı.”[721] “Bunu da rükûdan önce yapardı.”[722] Hasan b. Ali (r.a.)’a da [vitirde kıraatini bitirdiği zaman] şöyle demesini öğretmiştir

اللهم اهدِنى فِيمن هديت، وعافِنى فِيمن عافيت، وتولِنى فِيمن توليت، وبارِك لِى فِيما أعطَيت، وقِنى شر ما قَضيت، فإنك تقْضِى ولاَ يقْضى عليك، وإنهَ يذِل من والَيت، و لاَ يعِز من عاديت

“Allahümme ihdini fi men hedeyte ve âfini fi men afeyte ve tevelleni fi men tevelleyte ve bârik li fi mâ a'tayte ve kîni şerre mâ kadayte [fe] inneke tekdî velâ yukdâ aleyke [ve] innehu lâ yezillu men vâleyte [ve lâ yaizzü men adeyte]”

(Mânası: Allah'ım hidâyet verdiklerin arasında bana da hidâyet ver, afiyet verdiklerin arasında bana da afiyet ver! dost edindiklerin arasında beni de dost edin! bana verdiklerini bereketli kıl, hakkımda ki kötü (şerr) kazalardan beni koru. Çünkü sen hükmedersin kimse de sana hükmedemez. Ve muhakkak ki senin dost edindiğin asla zelil olmaz [düşman edindiğin de asla aziz olmaz.])[723]

---

[719] Ebu Dâvud(1431);Tirmizî(465) sahihtir. Bkz. El İrva(2/153)

[720] Beyhaki, Hakim, İbni Huzeyme ve Bezzar sahih senetle; el İrva(2/153)

[721] İbn Nasr ve Darekutni sahih senedle rivayet etmişlerdir. "Bazı zamanlar" dedik çünkü vitiri rivayet eden sahabiler kunutu zikretmemişlerdir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bunu her zaman yapsaydı bize naklederlerdi. Evet Ubey b. Kab tek başına rivayet etmiştir. Bu da onu zaman zaman yaptığına delalet etmektedir. Ayrıca vacip olmadığına dair delil de vardır. Nitekim bu Cumhurun mezhebidir. Bu yüzden muhakkik alim İbn'ul-Humâm, Feth'ul-Kadir'de (1/306, 359, 360): (kunutun) "vacip olduğunu söylemek zayıftır ve delili yoktur" demiştir. Bu onun insaflı olmasından ve taassupçu olmamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü tercih ettiği bu görüş kendi mezhebine muhaliftir.

[722] İbn Ebi Şeybe (12/41/1) Ebu Davud, Nesâi. es-Sünen el-Kübra (2-1/218), Ahmed, Taberani, Beyhaki, İbn Asakir (4/244/2) sahih senedle rivayet etmişlerdir. Hadisin sadece dua bölümünü de İbn Mendeh "Tevhid" kitabında (2/70) hasen senedle rivayet etmiştir. Bkz. İrva'ul-ğalil (426)
Not: Nesai, kunutun sonuna "ve sallallahu alen-nebiy el-ümmi" ziyadesini koymuştur. Fakat bu ziyadenin senedi zayıftır. İbn Hacer ve Zürkani bunun zayıf olduğunu söylemişlerdir. İzz b. Abdi's-Selam "Fetava"da (1/66) diyor ki: "Kunutta Rasulullaha salavat getirmek sahih yolla gelmemiştir. O açıdan Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazına herhangi bir şey eklenmemelidir."
Bu sözüyle, müteahhir alimlerden bazılarının yaptığı gibi bidati hasene hususunda geniş davranılmayacağına işaret etmektedir. Übey b. Kab'in ramazanda namaz kıldırırken (teravih) kunutun sonunda Rasulullaha salavat getirdiği hadisi sabit bir yolla gelmiştir. Bu Hz. Ömer'in hilafetinde olmuştu. İbn Huzeyme Sahihinde (1097) rivayet etmiştir. Bu aynı zamanda yine Ömer döneminde insanlara imamlık yapan Ebu Halime Muaz el-Ensari'den de sabit olmuştur. İsmail el-Kâdi (no: 107) ve başkaları rivayet etmiştir. Bu ziyade selef alimleri onunla amel ettiğinden dolayı caizdir. O açıdan bu ziyadenin bidat olduğunu söylemek doğru değildir."

[723] Bu ziyade Hafız'ın Telhıs'ta dediği gibi hadiste sabittir. Nevevi Ravza'tüt-talibin'de (1/253) bunu kaçırmış ve bunun alimler tarafından yapılan bir ziyade olduğunu söylemiştir. Aynen "felekel hamdü ala mâ kadayte estağfiruke ve etubu ileyke (Her türlü hükmüne karşılık sana hamd olsun! Senden mağfiret diler ve sana tevbe ederim) sözünü eklemeleri gibi. İşin garip tarafı bundan birkaç satır sonra da şöyle demiştir: "La yaizzu men adeyteyi inkar eden Ebu't-Tayyib'in yanlış yaptığı hususunda (alimler) ittifak etmişlerdir. Bu ziyade Beyhaki'nin rivayetinde variddir.

Vitirde dua; vitir namazında selamdan öce okunacak duayı Ali (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) vitrni kılarken şu duayı okurdu:

اللهم إنى أعوذُ بِرضاك مِن سخطِك، وأعوذُ بِمعافَاتك مِن عقُوبِتك، وأعوذُ بِك مِنك،لاَ أُحصِى ثَناءً عليْك أنت كَما أثْنيت على نفْسِك

[Allahümme] [inni] euzu biridâke min sehatike ve [eûzu] bi muâfâtike min ukubetike ve euzû bike minke, lâ uhsi sena'en aleyke, ente kema esneyte ale nefsike”

"Allah'ım gadabından rızana sığınırım. Cezandan affına sığınırım. Senden sana sığınırım. Sana (yapılması gereken) senayı sayamam. Sen, kendi nefsine yaptığın övgüdeki gibisin."[724]

---

[724] Tirmizî (3561) Ebu Dâvud (1427); Nesâî(3/249)sahih. Bkz.: el İrva(430) İbn Ebi Şeybe: Musannef (12/106/2 ve 1/112)

GECE NAMAZI

Allah Teala buyurur ki; "**Gecenin bir kısmında da sana has nâfile olmak üzere onunla (Kur'ân ile) gece namazı kıl. Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makama ulaştırır**." *(el-İsra, 17/79)*

Mücahid dedi ki: "Teheccüd Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* için nafile bir ibadet idi. Çünkü onun geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmıştı. Dolayısıyla onun itaati nafile yani daha çok sevabı arttırmak içindi. Başkası için ise günahlarına keffârettir."[725]

Her ne kadar bu emir Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'e özel olarak verilmiş ise; biz de ona uymakla emrolunmuşuzdur. Şanı yüce Allah geceleyin namaza kalkan takvâ sahibi mü'minlerin niteliklerini sözkonusu etmekte, onlar hakkındaki mükâfatı açıklamaktadır; Allah Azze ve Celle buyurur ki;

"**Şüphesiz ki Allah'a isyandan sakınanlar, cennetlerde ve pınar başlarında bulunacaklar. Rablerinin kendilerine verdiğini alarak. Kuşkusuz onlar, bundan önce dünyada güzel davrananlardı. Geceleri pek az uyurlardı. Seher vakitlerinde de istiğfar ederlerdi. Mallarında, muhtaç ve yoksullar için bir hak vardı**."(Zariyat 15-19)

Yüce Allah bu kulları kendisine nisbet etmek suretiyle de şereflerini ve makamlarını yüceltmiş bulunmaktadır: **"Rahmanın kulları yeryüzünde ağır ve vakur yürürler. Cahiller onlara (sataşarak) hitab ettiklerinde onlar: 'Selam' derler. Onlar ki gecelerini Rablerine secde ve kıyam ile geçirirler."** *(el-Furkan, 25/63-64)*

Yüce Allah böylelerinin âyetlerine iman ettiklerine dair şöylece tanıklık etmektedir: **"Bizim âyetlerimize ancak kendilerine âyetlerle öğüt verildiğinde secdeye kapanan ve Rablerini hamd ile tesbih edenler iman eder. Yanları yataklarından uzak kalır. Rablerine korkarak ve ümit ederek dua ederler. Onlara verdiğimiz rızıktan infak da ederler. Onlara o işlediklerine mükâfat olmak üzere gözleri aydınlatan ne nimetler gizlendiğini hiçbir kimse bilmez."** *(es-Secde, 32/15-17)*

Yüce Allah onları ilim sahibi olmakla nitelendirmiş ve başkalarının konumundan onları daha yüksek bir mertebeye çıkarmıştır: **"(Böyle bir kimse mi), yoksa âhiretten korkarak, Rabbinin rahmetini umarak, gece saatlerinde kıyamda durarak, secde ederek itaatte bulunan kimse mi (hayırlıdır)? Deki: 'Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak özlü, akıl sahibleri öğüt alır.'"** *(ez-Zümer, 39/9)*

Gece namazı kılmak en faziletli amellerdendir. Gündüzün nafile namaz kılmaktan daha faziletlidir. Çünkü gece namazı gizli olduğundan ötürü yüce Allah için daha bir ihlâsla yapılır, riyâdan uzaktır. Ayrıca gece namazında bir parça zorluk ve yüce Allah'ın huzuruna erişmek için rahat ve sükûnunu -başkalarının uyuduğu bir zamanda- terk etme vardır. Bunun için daha faziletlidir.

Gecenin son vakitlerinde şanı yüce ve mübarek Rabbimiz dünya semâsına iner. Çünkü Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan gelen rivâyete göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Şanı yüce ve mübarek Rabbimiz her gece gecenin son üçte biri kaldığı vakit dünya göğüne iner ve şöyle buyurur: Bana dua eden var mı, duasını kabul edeyim. Benden bir

[725] İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd, I, 322

şeyler isteyen var mı, ona vereyim. Benden mağfiret dileyen var mı, onun günahını bağışlayayım."[726]

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Biriniz uyuyunca ensesine şeytan üç düğüm atar. Her düğümü atarken, düyüm yerine eliyle vurarak üzerine uzun bir gece olsun, yat" dileğinde bulunur. Adam uyanır ve Allah'ı zikrederse bir düğüm çözülür, abdest alacak olursa bir düğüm daha çözülür, namaz kılarsa bütün düğümler çözülür ve böylece canlı ve hoş bir hâlet-i ruhiye ile sabaha erer. Aksi halde habis ruhlu (içi kararmış) ve uyuşuk bir halde sabaha erer."[727]

İbni Ömer r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Cennette içi dışından, dışı içinden görünen bir köşk vardır." Ebu Malik el Eşari;

"Kimin için ey Allah'ın Rasulü!" dedi. Buyurdu ki; sözün güzelini söyleyen, yemek yediren ve insanlar uykudayken geceyi kıyamla geçirenler için."[728]

Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (alehissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "(Mûtad olarak) geceleyin namaz kılan bir kimse, uykunun gâlebe çalmsıyla (bir gece uyuya kalsa ve namazını kılamasa) Allah'u Teâlâ hazretleri onun namazının sevabını yine de yazar, onun uykusu (Allah'ın ona yaptığı bir ikram) bir sadaka olur."[729]

Ebu Hüreyre (radıyallalhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdularki: "Allah, geceleyin kalkıp namaz kılan ve hanımını da uyandıran, hanımı imtina ettiği taktirde yüzüne su döken kula rahmetini bol kılsın. Allah, geceleyin kalkıp namaz kılan, kocasını da uyandıran, kocası imtina edince yüzüne su döken kadına da rahmetini bol kılsın."[730]

Teheccüd kılacak olanın kılacağı rekât sayısının bilinen belli bir sayıda olması müstehabtır. Eğer durumu uygunsa bunları uzun kılar, değilse kısa kılar. Çünkü Âişe *Radıyallahu anha*'in rivâyetine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın en sevdiği amel, amel sahibinin -az olsa dahi- devamlı yaptığıdır."[731]

Mesrûk (rahimehullah) anlatıyor:"Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) 'ye sordum: "Resullullah (aleyhissalâtu vesselâm) 'a göre hangi amel efdaldi ? " Bana: "Devamlı olan !" diye cevap verdi. Ben tekrar:

"Gecenin hangi vaktinde kalkardı?" dedim "Bağıranı -yani horozu- işittiği zaman kalkardı!" diye cevap verdi."[732]

Efdal olan bu amele süreklilik kazandırmaktır. Şâyet bir mazereti dolayısıyla yapamayacak olursa kazasını yapar. Çünkü Ömer b. el-Hattab *Radıyallahu anh*'dan gelen rivâyete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

---

[726] *Buhârî*, II, 47
[727] Buharî(1142) Müslim(776); Muvatta(1/176); Ebu Dâvud(1306) Nesâî(3/203).
[728] Hakim ve Taberani hasen isnad ile; Sahihut Tergib(611)
[729] Muvatta(1/117); Ebu Dâvud(1314); Nesâî(3/257).
[730] Ebu Dâvud(1308); Nesâî (3/205) Sahihu Nesai(1519) İbni Huzeyme(1148)
[731] Muslim(1156)
[732] Buhari, Tehccüd 7, Rikâk 18, Müslim(741) Ebu Dâvud(1317); Nesâî(3/208)

"Her kim gece okuduğu miktarı ya da onun bir bölümünü uyuduğu için okuyamaz da onu sabah namazı ile öğle namazı arasında okuyacak olursa, onu geceleyin okumuş gibi ona (sevap) yazılır."[733]

Şâyet uyuklama onu bastıracak olursa namazı bırakıp uykusu gidene kadar uzanması gerekir. Âişe *Radıyallahu anha*'dan rivâyete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Sizden herhangi bir kimse namazda iken uyuklayacak olursa, uykusu gidene kadar yatsın. Sizden herhangi biriniz uyuklarken namaz kılacak olursa mağfiret dileyeyim derken, kendi aleyhine bir şeyler söyleyebilir."[734]

[733] Muslim(747)
[734] *Muslim*,786

TERAVİH NAMAZI

Hükmü ve bu ismin verilmesinin sebebi:

Terâvih namazı ramazan ayında cemaatle kılınması sünnet olan nafilelerdendir. Müekked bir sünnettir. Ona "terâvih" adının veriliş sebebi bu namazı kılan müslümanların her dört rekât arasında istirahat etmek için oturmalarıdır. Çünkü bu dört rekâtte uzunca Kur'ân okunurdu. Âişe *Radıyallahu anha*'ya: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in ramazan ayındaki namazı nasıldı, diye sorulunca şöyle demişti: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ramazanda olsun, başka aylarda olsun onbir rekâtten fazla kılmazdı. Önce dört rekât kılardı. Onların güzelliğini ve uzunluklarını hiç sorma! Sonra bir dört rekât daha kılardı. Onların da güzelliklerini, uzunluklarını hiç sorma. Sonra üç rekât kılardı..."[735]

"Sümme: sonra" edatı bir atıf harfi (bağlaç) olup tertib (sıralamayı) ve terâhîyi (arada zaman fasılası bulunduğunu) ifade eder.

Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* dört rekâtte iki defa selam verirdi. Sonra dinlenirdi. Çünkü İbn Ömer *Radıyallahu anh*'dan gelen rivâyete göre bir adam: Ey Allah'ın Rasûlü, gece namazı nasıl olmalı? diye sormuş, Peygamber şu cevabı vermişti: "İkişer ikişer kılınır. Eğer sabahın gireceğinden korkarsan, tek bir rekât vitr kıl!"[736]

Teravihin fazileti ve vakti:

Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* ramazan ayında namaz kılmayı teşvik buyurmuştur. Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan rivâyete göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Her kim inanarak ve umarak ramazan ayını kıyam ile geçirecek olursa, onun geçmiş günahları affolunur."[737]

Teravih namazı erkeklere de, kadınlara da sünnet olup yatsı namazından ve onun sünnetinden sonra, fakat vitr namazı kılınmadan önce ikişer ikişer kılınan bir sünnettir. Vitirden sonra kılınması da -daha faziletli olan terkedilmiş olmakla beraber- caizdir.

Teravih namazının vakti, ikinci fecrin doğuşuna ya da gecenin bitişine kadar devam eder. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Gece kalkışı (var ya) o hem daha etkilidir, hem de söyleyişi itibariyle daha sağlamdır."** *(el-Müzzemmil, 73/6)*

Âişe *Radıyallahu anha*'dan rivâyete göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* bir gece mescidde namaz kıldı. O namaz kıldı diye bir grub insan da onun gibi kıldı. Bir sonraki gece de kıldı, insanlar çoğaldı. Sonra üçüncü gece ya da dördüncü gece oldukça toplandılar. Bu sefer Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* yanlarına çıkmadı. Sabah olunca şöyle buyurdu: "Sizin yaptığınızı gördüm. Yanınıza çıkmamı engelleyen tek husus, bunun (kıldığımız bu gece namazının) size farz kılınacağından korkmamdır." Bu husus Ramazanda olmuştur[738]

---

[735] Buhârî, II, 47-48
[736] Buhârî, II, 45
[737] Buhârî(37) Müslim(759)
[738] Buhârî(924) Müslim(761)

Rekatlerinin sayısı:

Âişe *Radıyallahu anha*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* Ramazanda olsun, başka ayda olsun onbir rekâtten fazla kılmazdı..."[739]

Câbir *Radıyallahu anh*'dan da şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* Ramazan ayında bize sekiz rekât ile vitiri kıldırdı. Ertesi gün mescidde toplandık ve yanımıza çıkacağını ümit ettik. Sabaha kadar mescidde bekledik. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gittik, ona: Ey Allah'ın Rasûlü yanımıza çıkıp bize namaz kıldırmanı bekledik, dedik. Şöyle buyurdu: "Ben vitrin üzerinize farz olarak yazılacağından çekindim."[740]

Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den sabit ve mütevatiren gelen budur. Ondan sonra Ömer b. el-Hattab müslümanları Ubeyy b. Ka'b'ın arkasında (namaz kılmaları için) topladı. Böylelikle cemaatle namaz kılmaya başladılar ve bu, günümüze kadar devam etti.

Doğrusu; teravih namazında sünnet olan onun on bir ya da on üç rekât olduğudur. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in yaptığı budur. Daha faziletli olan da budur.

Efdal olan imama uyan kimsenin imam bitirinceye kadar imamla birlikte namaz kılmasıdır. Böylelikle ona gece namazı kılma ecir ve mükâfatı yazılmış olur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Kişi imam ile birlikte -namazını bitirinceye kadar- namaz kılacak olursa, ona o geceyi kıyam ile geçirmiş sayılır."[741]

Teravih namazının mescidde cemaat ile kılınması sünnettir. Kişinin tek başına evinde kılması da caizdir, fakat sünneti kaçırmış olur. Ancak mescidde cemaatle kılınması daha faziletlidir. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in mescidde müslümanlarla cemaat halinde kıldığını ifade eden rivâyetler daha önce geçmiş bulunmaktadır. Bu cemaate devam etmeyiş sebebi ise namazın onlara farz kılınacağı korkusudur. Çünkü Peygamberin hayatta olduğu dönem vahiy ve teşri dönemi idi. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatıyla teşri illeti ortadan kalktığına göre durum aslî haline döner. Bu namazın Ramazan ayında cemaat ile mescidde kılınmasının sünnet olduğu sabit olmuş bulunmaktadır.

Ebu Bekr *Radıyallahu anh*'ın halifeliği ile Ömer *Radıyallahu anh* halifeliğinin ilk dönemlerinde müslümanlar eski halleri üzerinde dağınık bir şekilde namazlarını kılıp durdular. Ancak daha sonra Ömer b. el-Hattab *Radıyallahu anh* insanları bir imam etrafında topladı.

Abdu'r-Rahman b. Abd e'l-Kari dedi ki: Bir ramazan gecesinde Ömer b. el-Hattab *Radıyallahu anh* ile birlikte mescide çıktık. İnsanlar dağınık dağınık idi. Kimisi kendi kendisine namaz kılıyor, kimisi namaz kılarken ona bir gurub da uymuş oluyordu. Ömer şöyle dedi: Benim görüşüme göre eğer bunları tek bir imamın etrafında toplayacak olursam daha güzel olur. Sonra bu kararını verdi ve onları Ubeyy b. Ka'b'ın etrafında topladı. Daha sonra onunla bir başka gece çıktım. İnsanlar önlerindeki imama uymuşlardı. Ömer şöyle dedi: Bu ne güzel bir bid'at! Bununla birlikte uyuyanların namazı daha

---

[739] Buhârî, II, 47-48

[740] İbni Huzeyme, II, 138, H. no: 1070; el-Azami dedi ki: Senedi hasendir, İsa b. Câriye nisbeten leyyin bir ravidir. Ayrıca hadisi İbn Hibban, VI, 169-170, H. no: 2409'da rivayet etmektedir. Şuayb el-Arnavut der ki: İsnadı zayıftır. İsa b. Cariye de zayıf bir ravidir. el-Heysemi, Mecmau'z-Zevaid, III, 172'de şunları söylemektedir: Senedinde İsa b. Cariye vardır. İbn Hibban onun sika olduğunu, İbn Maîn ise zayıf olduğunu söylemiştir.

[741] Ebu Davud(1375); el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebi Davud, I, 258, H. no: 1227

faziletlidir. -Bununla gecenin nihayetinde kılanları kastediyordu. İnsanlar ise gecenin ilk vakitlerinde (bu namazı) kılıyorlardı."[742]

Ömer b. el-Hattab *Radıyallahu anh* dinde yeni bir bid'at ortaya koymuş olmuyordu. Çünkü onun bu yaptığının şeriatte aslî bir dayanağı vardır.

Teravih namazı esnasında nafile kılmak -namaz kılan cemaatin dışına çıkmış olacağından- mekrûhtur. Şâyet farzı yetişememiş ise imama uyup yatsı namazını niyet eder, imamın (iki rekâtte) selam vermesinden sonra kendisi iki rekât daha tamamlar. Yatsı namazının râtıba sünnetini niyet etme imkânı olup, bu niyet ile imamla cemaate katılabilir. İmamın niyeti ile cemaate uyanın niyetinin farklı olmasının -ilim ehlinin bu husustaki görüşlerinden sahih olanına göre- zararı yoktur. Ancak dinlenme zamanında teravih arasında nafile kılmak mekrûhtur.

Teravih ve vitr kılındıktan sonra tek başına ya da cemaat halinde ayrıca namaz kılmak mekrûhtur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Geceleyin kılacağınız son namaz vitir olsun."[743]

Terâvihte Kur'ân Okumak:

Kur'ân okumak, müslümanların imamlarının ittifakı ile sünnettir. Hatta terâvihin en önemli maksadı bu namazda Kur'ân'ı (tamamen) okumak (hatmetmek)dir. Böylelikle müslümanlar Allah'ın kelamını dinlemiş olurlar. Kur'ân okuyan imamın, Kur'ân okurken sesini güzelleştirmeye çalışması gerekir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*: "Kur'ân ile teğanni etmeyen (Kur'ân'ı güzel okumaya çalışmayan) bizden değildir."[744] Buyurmuştur.

İmam hafız değil ise, mushaftan okuması caizdir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in hanımı Âişe annemizden sabit olduğuna göre kölesi Zekvân ona Ramazan ayında mushaftan okuyarak imam olarak namaz kıldırırdı.[745]

İmam namazda cemaate namaz kıldırırken onlara ağır gelmeyecek kadar okur. Uzunca Kur'ân okunmasını tercih eden bir grub cemaatin birlikte ittifak edip namazlarını kılmalarında bir beis de yoktur.

Teravihin meşru şekli:

Bazı imamlar teravih namazını çabuk kılmaya çok özen gösterirler. Onun için namaz kılanlara, sünnet olanları uygulamaya imkân vermeyecek hatta bazan vacib olanı yapmalarına engel olacak kadar hızlıca kılarlar. Tam bunun zıttı bazıları da cemaate ağır gelecek kadar uzatırlar.

İmama düşen görev ise, yüce Allah'tan korkmaktır. Bir vacibi ya da bir sünneti ihlâl edecek kadar çabuklaştırmamalı. Cemaate ağır gelecek ve onları nefret ettirecek kadar da uzatmamalıdır. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in gösterdiği yola bağlı kalmalı ve namazı meşru olan şekli ile edâ etmelidir.

---

[742] Buhârî(201)
[743] Buhârî, II, 13
[744] Ebu Davud(1479) el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebi Davud, I, 275-276, H. no: 1304
[745] Beyhakî, Sunen, II, 253; İbn Hacer, Telhisu'l-Habîr, II, 43'de Buhârî bunu muallak olarak rivayet etmiştir, demektedir.

Yanlışlıklardan birisi, imamın teravih namazında üçüncü rekâte (yanlışlıkla) kalkarken cemaat onu uyarırken, kendisinin dördüncü rekâte tamamlamakta ısrar etmesidir. Böylesi sünnete muhaliftir, namazı ifsad eder. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* gece namazının keyfiyeti hakkında: "İkişer ikişerdir..."[746] diye buyurmuştur.

Âişe *Radıyallahu anha*'dan gelen rivâyete göre de Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Her kim bizim bu işimize uygun olmayan bir iş yapacak olursa o merduttur."[747]

Üçüncü rekâtte durumu hatırlar ya da hatırlatılırsa yapması gereken teşehhüde oturması, selam vermesi ve selamdan sonra da sehv secdesi yapmasıdır. Yine teravihin yirmi rekat kılınması bu hadis gereği bidattir.

Kur'ân okuması esnasında imamın sesini güzelleştirip, aşırıya kaçmadan kalbleri yumuşatacak bir şekilde Kur'ân okumasında bir mahzur yoktur. Ancak kıraatin hükümlerine riayet etmelidir. Aşırı medler yapmamalı, harfleri gereksiz yere uzatmamalı yahutta adeta harfe dönüşecek şekilde harekeleri çıkarmakta mübalağaya kaçmamalıdır. Çünkü bütün bunlar (kıraatte) lahn (yanlışlık) ve keyif getirici olarak sayılır. Böylelikle Kur'ân okuyan kişi, Kur'ân okumanın maksadı olan emir, nehy, vaad, tehdid, öğüt, korkutma gibi manalarını kavramanın dışına çıkmamış olur... Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"(Bu) âyetlerini düşünsünler, tam akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz hayır ve bereketi bol bir kitabtır." *(Sâd, 38/29)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* bir gece Ebu Musa el-Eşârî'nin kıraatine kulak vermiş, onun Kur'ân okuyuşu hoşuna gitmişti. O kadar ki ona: "Dün senin Kur'ân okuyuşunu dinlerken beni bir görseydin! Gerçekten sana Davud hanedanının mizmarlarından bir mizmar verilmiş bulunuyor." demişti.[748]

O halde kıraat ve kunûtta sesi güzelleştirmek -şer'î sınırları içerisinde kaldığı sürece- namaz kılanların şevkini arttırır, kalblerini uyanık tutar, daha bir dinlemelerine sebep olur.

Bazı insanlar kendi nefsinde daha çok etki bırakan imamların arkasında namaz kılmaya çalışırlar. Bunda bir sakınca yoktur, fakat efdal olan insanların kendi mescidlerinde ve kendi imamlarının arkasında namaz kılmalarıdır. İbn Ömer *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"Sizin herbiriniz kendi mescidinde namaz kılsın ve diğer mescidlerin peşine takılmasın."[749]

Ta ki birtakım mescidler kalabalıkla dolup taşarken diğer bazıları cemaatsiz kalmasın, yollar gereksiz yere tıkanmasın, bir mescide ulaşmak ve kalabalığı aşmak için boşa vakit geçirilmesin. Hatta bazan bazı rekâtler de kaçırılmasın...

Bazı İslâm diyarlarında bid'at olan birtakım sözler yaygınlık kazanmaktadır. Mesela birinci defa selam verdikten sonra:

---

[746] Buhârî, II, 45
[747] Muslim, II, 1344, H. no: 1718
[748] Muslim, I, 546, H. no: 793
[749] Taberânî, el-Kebir, XII, 270, H. no: 13373; Heysemi, Mecmau'z-Zevâid, II, 23-24'de şunları söylemektedir: Senedindeki raviler sika oldukları söylenmiş ravilerdir.

"es-Salatu ve's-selamu ala evveli halkıllah" derler. İkinci selamdan sonra:

"Subhane'l-vahidi'l-ahad subhane'l-ferdi's-samed, subhanellezî lem yelid ve lem yûled ve lem yekun lehû kufuven ahad" üçüncü selamdan sonra

"es-selâtu ve's-selâmu alâ hatemi rusûlillah" derler. Dördüncü selamdan sonra ikinci selamdan sonra söylediklerini tekrarlarlar, sonra da:

"Tek de kılınız, vitir de kılınız, oruç ayını karşılayınız. Allah size mükâfat versin" derler. İki namaz arasında söylenen şeriatte aslı astarı olmayan bid'at sözler ne kadar da çoktur!

DUHA (KUŞLUK, EVVABİN) NAMAZI

Hükmü; müstehabdır; Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Dostum aleyhissalatu vesselâm, bana her ay üç gün oruç tutmamı, iki rek'at kuşluk, yatmazdan önce de vitir' namazı kılmamı tavsiye etti."[750]

Fazileti; Ebu Zerr (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki:"Her gün, sizin her bir mafsalınız için bir sadaka terettüp etmektedir. Her tesbih bir sadakadır. Her tahmîd bir sadakadır, her bir tehlîl bir sadakadır. Emr-i bi'l-ma'ruf bir sadakadır. Nehy-i ani'l-münker de bir sadakadır. Bütün bunlara, kişinin kuşlukta kılacağı iki rek'at nemaz kâfi gelir."[751]

Vakti; Zeyd İbnu Erkam (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyundular ki: "Evvabin namazı, boduğun (yani deve yavrusunun) ayağı kumdan yanmaya başladığı andan itibaren kılınır."[752]

Evvabin namazı Duha namazıdır; Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Duha namazını kılmaya ancak evvablar (çokça tevbe edenler) devam ederler."[753] Yaygın olan akşam namazından sonraki altı rekatlik "evvabin" denilen namazın ise sahih bir aslı yoktur.

Rekat sayısı; en azı iki, en çoğu on iki rekattir. Dört rekat vasatıdır. Abdurrahman İbnu Ebî Leyla (rahimehullah) anlatıyor: "Bize, Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın kuşluk namazı kıldığını Ümmü Hâni 'den başka kimse anlatmadı. O dedi ki: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Fetih günü, benim eve geldi, yıkandı ve sekiz rek'at namaz kıldı. Ben bundan daha hafif bir namazı hiç görmedim. Ancak rükû ve secdeleri tam yapıyordu."[754]

Büreyde (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "İnsanda üçyüzaltmış mafsal vardır. Her bir mafsal için bir sadakada bulunması gerekir." (Bunu işitenler): "Buna kimin gücü yeter?" dediler: Aleyhissalatu vesselam:

"Mescidde toprağa gömeceği bir balgam, yoldan bertaraf edeceği, bir engel... Bunları bulamazsa, kuşluk vakti kılacağı iki rek'at namaz!"[755]

Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kuşluğu dört kılar, (bazan) dilediğince de artırırdı."[756]

Ebud Derda r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Kim kuşluk namazını iki rekat kılarsa gafillerden yazılmaz, kim dört rekat kılarsa abidlerden yazılır, kim altı rekat kılarsa ogün ona yeter, kim sekiz rekat kılarsa Allah onu çok kunut edenlerden yazar. Kim on iki rekat kılarsa Allah ona cennette bir ev yapar."[757]

[750] Buharî(1981) Müslim(721); Ebu Dâvud(1432); Tirmizî(760) Nesâî(3/229)
[751] Müslim(720); Ebu Dâvud(1286).
[752] Müslim(748) Ahmed(4/366) Taberani(5/234) Beyhaki(3/49)
[753] Hakim(1/314) İbni Huzeyme(1/133) Elbani Sahiha(703)
[754] Buharî(1176) Müslim(336) Muvatta(1/152) Ebu Dâvud(1290,1291) Tirmizî(474) Nesâî(1/126,202).
[755] Ebu Dâvud(5242) sahihtir. El İrva(461)
[756] Müslim(719)
[757] Taberani, isnadı hasendir. Elbani Sahihut Tergib(671)

İSTİHARE NAMAZI

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselâm) bize, Kur'àn'dan -bir süre öğrettiği gibi her işte istiharede bulunmamızı öğretirdi. Derdi ki: "Biriniz bir işi yapmaya arzu duyduğu zaman, farzlar dışında iki rek'at namaz kılsın, sonra şu duayı okusun:

اللهم إ أستخ ك بعلمك وأستقدرك بقدرتك وأسألك من فضلك العظيم فإنك تقدر ولا أقدر وتعلم ولا أعلم وأنت علام الغيوب اللهم أن كنت تعلم أن هذا الأمر خ دي ومعيش وعاقبة أمري أو قال عاجل أمري وأجله فيسره بارك فيه وإن كنت تعلم أن هذا الأمر شر دي ومعيش وعاقبة أمري أو قال عاجل أمري وآجله فاصرفه ع واصرف عنه وأقدر ا حيث كان أرض به قال ويسمي حاجته

"Allahım, senden hayır taleb ediyorum, zira sen bilirsin. Senden hayrı yapmaya kudret taleb ediyorum, zira sen vermeye kâdirsin, Rabbim yüce fazlını da taleb ediyorum. Sen herşeye kâdirsin, ben âcizim. Sen bilirsin, ben cahilim. Sen gayıbları bilirsin. Allahım, eğer biliyorsan ki bu işi bana dinim, bayatım ve sonum için -veya hal-i hazırda ve ileride demişti- hayırlıdır, bunu bana takdir et ve yapmamı kolay kıl. Sonra da onu hakkımda mübarek kıl. Eğer bu işin, bana dinim, hayatım ve âkibetim için -veya hal-i hazırda ve ileride dedi- zararlıdır; onu benden çevir, beni de ondan çevir. Hayır ne ise bana onu takdir et, sonra da bana onu sevdir!" Câbir r.a. dedi ki: "Bu duadan sonra yapacağı işi zikrederdi."[758]

Yaygın hatalı kanaate göre bazı insanlar, istiharenin, ancak bir takım insanların dua etmesi ve uykuda rüya görülmesi durumunda söz konusu olabileceğini sanmaktadırlar. Bu, Allahu Teala'nın emretmediği ve Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetinde de yeri olmayan bir aşırılıktır. Bu husus, Müslümanlar için mutlak anlamda gerekli olmayan bir zorlamadan kaynaklanmış olup, bu durum kendilerini, Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetlerinden biri olan büyük bir sünneti tahrif etmelerine ve onun sevabından, bereketinden ve nimetlerinden mahrum kalmalarına yol açmıştır.[759]

Müslüman kardeşim! İstihareden sonra gönlünün huzur bulacağı şeyi yap. Daha önce isteyip arzuladığın bir meseleye gönlüm huzur buluyor diyerek itimad etme. İşin en başında, karar verilecek hususla ilgili olarak bir tercihin söz konusu ise önce bundan kurtulman gerekir. Yoksa bu durumda, neyin hayırlı olup olmadığı konusunda Allah'a müracaat etmiş olmayacağın gibi, maazallah kendi heva ve arzuna muracaat etmiş olacağın sonucu ortaya çıkar.[760]

İşte, insanların birçoğu, teşvik edilen ve dinin özüne uygun olan istihareden haberdar olmadıkları için onu terketmiş, buna mukabil Kitapta ve sünnette yeri olmayan, selefi salihinden hiç kimsenin nakletmediği birçok bidat ihdas etmiş ve dine sonradan yamanan bu türedi inançlara sıkı sıkıya bağlanmışlardır. Şayet bir kimse, Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetine uyarak bu kimselerin ortaya koyduğu bidati kabul etmeyecek olsa, kendisini sert bir dille, acımasızca eleştirirler ve bu kişiyi dine karşı gelmekle, din düşmanı olmakla, inatçılıkla ve (kanaatlerinde) aşırı olmakla suçlarlar.

---

[758] Buhari(6382) Ebu Dâvud(1538) Tirmizi(480) Nesâi(6/80, 81) İbnu Mâce(1383).

[759] Dinimiz istihare namazı kılan insandan, bu namazı kılması ve konuyla ilgili gelen duadan başka bir şey okumasını veya yapmasını istememiştir. Buradaki dua müslüman kişinin yaptığı herhangi bir dua gibidir.

[760] İşlerinde Rabbine danış ki seni doğru yola iletsin, işlerini kolaylaştırsın. Kılacağın 2 rek'atlık sünnet ve nafile namazları akabinde istihare duasını okuyarak Rabbinden seni yönlendirmesini istediğinde Ona daha da yaklaşmış olursun..

Bidat olan istihareler

Biraz önce, zikrettiğimiz uyku şartına gelince; Sanki bu, kişinin niyet ettiği bir konuda hayır olup olmadığını anlaması için uykuda bunu görmeyi şart koşar. Veya kişi, rüyasında yeşil veya beyaz görürse, bu, kendisi için hayırlı; kırmızı veya siyah görürse bu da hayırsız ve uğursuz anlamına geldiğini zannetmesi Kur'an ve Sünnetten hiçbir asla dayanmadığı için butür şeylerin şart koşulması bid'attır.

Tespih istiharesi: Bunu ya ihtiyaç sahibinin kendisi yapar veya onun adına başkası yapar. Kişi tespihi eline alır ve ihtiyacı olan şeyi bu tespihe okur veya söyler. Sonra tanelerinin bazısını önüne toplar ve bunları saymaya başlar. Eğer saydığı tespihlerin adedi tek sayı ise niyetinden vazgeçer, çift sayı ise niyetinin hayırlı olduğu kanaatine ulaşır.

Allah aşkına bu uygulamanın, kuşu serbest bırakıp, eğer kuş sağa uçarsa bunun hayırlı, sola uçarsa hayırsız olduğu sonucuna ulaşan Cahiliye dönemi Araplarının batıl inançlarından ne farkı vardır? Halbuki İslam, "Kuşlar aracılığıyla bir şeyin uğurlu veya uğursuz olduğuna karar verme" anlamındaki bu faaliyeti yasaklamıştır.

Fincan istiharesi: Bunu genellikle ihtiyaç sahibi için bir erkek veya kadın yapar. İhtiyaç sahibi, kendisine ikram edilen kahveyi içtikten sonra fincanı ters kapatır. Bir süre sonra fincanı, falcıya uzatır. Falcı da, bütün tortulu maddeler gibi, kahve telvesinin birbirine benzer şekilde oluşturduğu çeşitli resim ve şekillere bakmak suretiyle dilediği şeyleri hayal eder ve ihtiyaç sahibi kişiye bir çok hikayeler anlatmaya başlar. İhtiyaç sahibi de, bu kişinin yanından aslı astarı olmayan birçok hikaye dinlemiş olarak ayrılır.

Kehanet istiharesi: Haftanın belirli bir gününde yapılan bu istiharede, su dolu bir fincan, el ayasında özel çizgiler bulunan ve bu işin uzmanı sayılan kişinin avucuna konur. Sonra falcı, anlaşılmaz bir ses tonuyla çeşitli kelimeler mırıldanır ve suçlu hırsızı getirmeleri için (ihtiyacı görülecek kişinin işini görmek üzere) bazı cinleri yardıma çağırır.

Kum istiharesi: Kişi kumun üzerine kesik çizgiler çizer. Arkasından, kendilerince bilinen bir metotla bu çizgileri sayar. Sayma işlemini kişinin burcunu belirlemesiyle bitirir, sonra da yanında getirdiği kitap yardımı ile fal baktıran kişinin, zannınca geçmişini ve geleceğini kendisine anlatır. Burçları kendi burcu ile aynı olan kimselere söylediği şeyleri bu kimseye de söyler.

Avuç istiharesi: Bu istihare çeşidi, yukarıda zikredilen istihareden pek farklı değildir. Bu işin uzmanı, avuç içi çizgilerini okuyarak ve güçlü sezgilerini kullanarak kişiye, gelecekteki hayatıyla ilgili bilgiler verir.[761]

[**Mushaf istiharesi**: Eline Mushafı alır ve rasgele bir sayfa açar. Şayet gözünün iliştiği ilk ayet rahmet ayeti ise niyetlendiği işi yapar. Değilse, vazgeçer.]

Bazı hocalara ve saygın zatlara giderek, kendisi için istiharede bulunmalarını talep etmek!! Bunlar tümüyle bidat olan işlerdendir. Bu işlerle uğraşan kimseler rezil rüsva olmayı haketmişlerdir. Çünkü onlar, yaratıp düzgün hale getiren, takdir edip hidayete ulaştıran Allahın yolundan ayrılmış kimselerdir.

---

[761] Hiç şüphesiz bu yolların hepsi kehanetçilik olup yasaklanmıştır.Bunlara gidip başvuran hakkında şiddetli tehditler gelmiştir. Hadiste: **(Kim bir falcı veya kahine giderde onun söylediğine inanırsa, Muhammed (s.a.s)'e inene küfür etmiştir.)** Ahmed 2/408; Ebu Davud 4/15; Tirmizi 1/242; İbn Mace 1/209. Hadis **sahihtir.** Diğer bir hadiste: **(Kim bir falcıya giderde ona bir şeyden sorarsa, 40 gün namazı kabul olmaz)** Müslim 4/1751, no. 2230.

İnsanların İstihare hususunda işledikleri hatalar: İstihare namazına ve duasına bir takım ilavelerde bulunmak suretiyle istiare konusunda şeri ölçüleri aşmak; "İstiharenin yalnızca tereddüt konusu olan hususlarda veya mübah konularda yapılacağına inanmak, duanın namazdan sonra değil de secdede yapılması gerektiğine inanmak, istihare namazının iki rekatında belirli ayetlerin okunması gerektiğini düşünüp bunun da sünnet olduğunu düşünmek" gibi, hakkında delil olmayan birtakım şartların varlığına inanmak, yanlıştır.

İstihare namazı sonrasında, "istihare yaptık ama pek işe yaramadı" gibi, ilahi iradeye teslim olmama anlamı taşıyan bazı cümleler kullanmak da hatadır. İbn Kayyım, el-Fevaid (s.174) adlı kitabında şöyle demiştir:

"Çocuğundan zararlı kanın alınmasının maslahat olduğunu bilen şefkatli bir baba, nasıl çocuğunun cildini ve damarını kesmek suretiyle ona şiddetli bir acı veriyorsa; çocuğun şifasının bir uzvun kesilmesinde gördüğünde –sırf kendisine merhamet ettiği için- nasıl o uzvu kesiyorsa; çocuğun bazı şeylerden mahrum kalmasının maslahat olduğunu gördüğünde, onun için tehlike ve kötülük arz eden bu şeyleri nasıl kendisine vermiyorsa, aynı şekilde cimrilikten dolayı değilde, onun iyiliği ve korunması için birçok arzularına mani oluyor ise, hükmedenlerin en iyisi, merhamet edenlerin en merhametlisi ve herşeyi en iyi bilen Allahu Teala da, insanlara bir takım musibetler verdiğinde onlara bizzat kendilerinden, anne ve babalarından daha merhametli davranmaktadır. Eğer bu kimselere, kendileri için tercih yapma imkanı verilmiş olsaydı, ilim, irade ve pratik bakımdan kendilerinin yararına olan şeyi seçmede başarısız olurlardı. Ancak Allah Teala, ister beğensinler ister beğenmesinler bu kimselerin işlerini, ilmi, hikmeti ve rahmeti mucibince kendisi üstlenmiştir. Allah'ın isimlerini ve sıfatlarını hakkiyle bilen kimseler bunun farkına varır ve Onun vermiş olduğu hükümlerin hiçbirisine itiraz etmezler. Ne var ki, Allah'tan, Onun isim ve sıfatlarından cahil kalan kimseler bunu anlayamaz ve bu yüzden de idaresine itiraz eder, hikmetini yerer, hükmüne boğun eğmez ve bozuk akılları, temelsiz görüşleri ve haksız tasarruflarıyla verdiği karara karşı çıkarlar. Bu kimseler, hakiki manada ne Rablerini tanımışlar, ne de kendi çıkarlarına hasıl olmuşlardır.

Kul, bu bilgiyi ne zaman elde ederse, Ahiretten önce bu dünyada (nimetleri Ahirette ki cennet nimetlerine benzeyen dünya cennetinde) sekinete kavuşur. Çünkü bu kişi her zaman Rabbinden razıdır. Rıza makamı ise, dünyadaki cennet ve ariflerin istirahatgahıdır. Çünkü rıza makamındaki kul, Allah Teala'nın bu dünyada kendisi için taktir etmiş olduğu her şeyden memnun ve (kendisine yüklediği) dini hükümler hususunda da mutmaindir.

Bu da, Rab olarak Allah'tan, din olarak İslam'dan ve Peygamber olarak da Muhammed (s.a.s)'den hoşnut olmak demektir. Ve bu hoşnutluğu tatmayan kimse, imanın tadına varmamış sayılır.

TESBİH NAMAZI

İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ) ve Ebu Râfi (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Abbâs İbnu Abdilmuttalib (radıyallahu anh)'e dediler ki:

"Ey Abbâs, ey amcacığım! Sana bir iyilik yapmayayım mı?" Sana bağışta bulunmayayım mı? Sana ikram etmeyeyim mi? Sana on haslet(in hatırlatmasını) yapmayayım mı? Eğer sen bunu yaparsan, Allah senin bütün günahlarını önceki-sonraki, eskisi-yenisi, hatâen yapılanı-kasden yapılanı, küçüğünü-büyüğünü, gizlisini-alenisini yani hepsini affeder. Bu on haslet şunlardır: Dört rek'at namaz kılarsın, her bir rek'atte, Fatiha suresi ve bir sure okursun. Birinci rek'atte kıraati tamamladın mı, ayakta olduğun halde onbeş kere "Subhanallahi velhamdülillahi ve lailahe illallahu vallahu ekber" diyeceksin. Sonra rüku yapıp, rükuda iken aynı kelimeleri on kere söyleyeceksin, sonra başını rükudan kaldıracaksın, aynı şeyleri onar kere söyleyeceksin. Sonra secde edip, secdede iken onları onar kere söyleyeceksin. Sonra başını secdeden kaldıracaksın, onları onar kere söyleyeceksin. Sonra tekrar secde edip aynı şeyleri onar kere söyleyeceksin. Sonra başını kaldırır, bunları on kere daha söylersin. Böylece her bir rek'atte bunları yetmişbeş defa söylemiş olursun.

Aynı şeyleri dört rek'atte yaparsın. Dilersen bu namazı her gün bir kere kıl. Her gün yapamazsan haftada bir kere yap, haftada yapamazsan her ayda bir kere yap. Ayda olmazsa yılda bir kere yap. Yılda da yapamazsan hiç olsun ömründe bir kere yap."[762]

Bazı insanlar bu namazı genişletiyor, müsamahakar şeriat'te aslı olmayan bidatler katıyorlar. Onlardan bazıları;

1- Bu namazın sadece Ramazan ayına has kılınması. Bazıları daha ileri giderek Ramazan'ın yirmi yedinci gecesine tahsis ediyorlar!
2- Bu namazı cemaatle kılıyorlar.
3- Bu namazı bir günde birden fazla kılıyorlar.

Ey nefisleri üzerine koşturan topluluk! Sünnetlere tabi olun, bid'at çıkarmayın! Sünnetler size yeter. Öncekilerin yoluna uymalısınız!

TEVBE NAMAZI

Osman r.a., abdest almış, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in abdest alış şeklini anlatmış, sonra da Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu söylemiştir; "Kim benim bu abdestim gibi abdest alır, sonra kalkıp konuşmadan iki rekat namaz kılarsa, geçmiş günahı bağışlanır."[763]

KÜSUF NAMAZI

Güneş ve ay yüce Allah'ın âyetlerinden (kudretinin ve birliğinin delil ve belgelerinden) iki âyet, yüce kudretinin görünür delillerindendir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Onun âyetlerinden bir kısmı da gece ile gündüz, güneş ve aydır. Güneşe de secde etmeyin, aya da. Eğer yalnız ona ibadet ediyorsanız, onları yaratan Allah'a secde ediniz."** *(Fussilet, 41/37)*

---

[762] Ebu Dâvud(1297,1299) Tirmizi(482) İbnu Mâce(1386,1387) İbni Huzeyme(1216) Taberani(11/243-244) Hakim(1/318) Beyhaki(3/51-52) Sahihut Tergib(674)
[763] Buhari(11/213-Fethul Bari) Müslim(3/107-109-Nevevi şerhi)

Güneş ve ay tutulması görülen olaylardandır. Bu sefer gafil nefisler yaratıcının azametine, kudretiyle kâinatta dilediği gibi nasıl tasarruf ettiğine dikkat eder. Güneşin tutulması (Kusûf), ışığının gitmesi ya da eksilmesi, görünürde kararmaya doğru değişiklik göstermesi demektir. Ay tutulması (husûf) ise aydınlığının kısmen ya da tamamen gitmesi demektir.

Kusûf (güneş tutulması), Allah'ın âyetlerindendir. Allah onunla kullarını korkutur ve onların ibret almalarını ister. Onlardan kimlerin Allah'a dönüp tevbe edeceğine bakar.[819] Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Halbuki biz âyetleri ancak korkutmak için göndeririz."** *(el-İsra, 17/59)* Güneşin tutulduğu bir sırada Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* hızlıca, dehşetle elbisesini sürükleyerek mescide çıkıverdi. İnsanlara namaz kıldırdı, onlara güneş tutulmasının Allah'ın âyetlerinden bir âyet olduğunu, Allah'ın bununla kullarını korkuttuğunu, bunun insanlara bir azabın inmesine sebeb olabileceğini, onlara bildirdi ve bu hususları izale edecek hususu onlara buyurdu. Bunun için böyle bir şey olduğu vakit namaz kılmalarını, dua edip, mağfiret dilemelerini, sadaka vermelerini, köle azad etmelerini ve bunun dışında böyle bir azabı bertaraf edecek diğer salih amelde bulunmalarını -insanların bu hali geçinceye kadar- emretti. Bununla yüce Allah'ın gözetimini iyice bellemeye bir hazırlık, hallerin değişmesi esnasında ve korkuya sebep bir olayın meydana gelmesi sırasında ona sığınmayı öğretmek sözkonusudur.

Kusûf namazının hükmü ve delili:

İslam bize pek üstün edepler öğretmiş, başımıza beklenmedik bir iş geldiği her seferinde Allah'a sığınmamızı, O'ndan yardım ve imdat istememizi öğretmiştir. Güneş ve ay tutulmaları (kusûf ve husûf) yüce Allah'ın kudretine delil teşkil eden pek büyük iki olaydır. İnsanlar bunları gördükleri vakit, zarar görürler korkusu ile tedirgin olur.

Bundan dolayı Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* bu korkuyu giderecek hususları emretmiştir. Namaz kılmayı, dua etmeyi, Allah'tan bağışlanma dilemeyi, sadaka vermeyi, köle azad etmeyi emretmiştir.

Kusûf namazı ilim ehlinin ittifakı ile erkekler ve kadınlar için müekked bir sünnettir. el-Muğni'de şunları söylemektedir: Kusûf namazı müekked bir sünnettir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* bu namazı kıldığı gibi, kılınmasını da emretmiştir. Güneşin tutulması sebebiyle bu namazın meşruiyeti hususunda ilim ehli arasında bir görüş ayrılığı olduğunu da bilmiyoruz[764]

Muğire b. Şube'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde İbrahim'in öldüğü gün güneş tutuldu. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "Şüphesiz güneş ve ay Allah'ın âyetlerinden iki âyettir. Bunlar herhangi bir kimsenin ölümü ya da hayatı dolayısıyla tutulmazlar. Bunları (tutulmalarını) gördüğünüz vakit bu tutulma bitinceye kadar Allah'a dua ediniz, namaz kılınız."[765]

Bu namazın meşruiyetinin hikmeti:

Güneş, kâinattaki canlıların hayatının varlığına bağlı olduğu, yüce Allah'ın en büyük nimetlerindendir. Onun tutulması hadisesinde bir gün gelip yok olabileceğinin hissettirilmesi sözkonusudur. Hatta bununla şu anlatılmaktadır: Bütün kâinat herşeye gücü yeten, bir anda onu yok etme imkânına sahip, mutlak bir ilâhın yönetimindedir. Böyle bir durumda namaz kılmanın anlamı bu güçlü ve karşı konulamaz mutlak ilâhın önünde zilleti ve itaatle boyun eğmeyi ifade eder. İşte bu katıksız tevhidi ve güneş, ay ve bunun dışında

---

[764] Bk. İbn Kudame, el-Muğni(2/420-426)
[765] Muslim(915)

çeşitli varlıklardan oluşan birtakım putlara ibadeti terketmeyi getiren İslâmın güzelliklerindendir.[766]

Kusûf namazının kılınış şekli:

Kusûf namazı iki rekâttir. İlim adamlarının bu husustaki iki görüşünden sahih olanına göre açıktan okunur. Her rekâtte iki kıyam, iki Ruku' ve iki secde vardır. Birinci rekâtte Fatiha ile uzunca bir sure okur. Sonra uzunca bir Ruku' yapar, sonra başını kaldırarak "semiallahu limen hamideh Rabbenâ ve lekel hamd" ifadesini doğrulduktan sonra söyler. Sonra Fatiha'yı okur, sonra bir öncekinden biraz daha kısa bir başka uzun sûre okur. Sonra Ruku'a varır ve Ruku'unu uzun tutar. Ancak birincisinden biraz daha kısa olmasına bakar. Daha sonra başını kaldırır ve "semiallahu limen hamideh Rabbenâ ve lekel hamd" der. Sonra uzunca iki secde yapar. Fakat iki secde arasında uzun oturmaz. Daha sonra ikinci rekâti, birinci rekât gibi kılar. Arkasından teşehhüd getirip, selam verir.

Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in zevcesi Âişe *Radıyallahu anha*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken güneş tutuldu. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* mescide çıktı, ayakta durup tekbir aldı. İnsanlar da arkasında saf tuttu. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* uzunca Kur'ân okudu, sonra tekbir getirip uzunca bir rukû' yaptı, sonra başını kaldırıp "semiallahu limen hamideh Rabbenâ ve leke'l-hamd" dedi. Sonra yine ayakta durdu ve birinci kıraatten biraz daha kısa uzunca Kur'ân okudu. Sonra tekbir getirdi. Uzunca bir Ruku' yaptı; fakat bu birinci Ruku'dan daha kısa idi. Sonra "semiallahu limen hamideh Rabbenâ ve leke'l-hamd" dedi. Sonra secdeye vardı. (Ravilerinden Ebu't-Tahir sonra secdeye vardı, ifadesini zikretmedi). Sonra ikinci rekâtte de birincisi gibi yaptı ve nihayet dört Ruku' ve dört secde yaptı. Namazını bitirmeden güneş açıldı. Sonra kalkıp insanlara hutbe verdi. Allah'a lâyık olduğu vechile övgüde bulunduktan sonra dedi ki: "Şüphesiz güneş ve ay Allah'ın âyetlerinden iki âyettir. Bunlar herhangi bir kimsenin ölümü ya da hayatı dolayısıyla tutulmazlar. Siz bu olayı gördüğünüz vakit hemen namaza koşunuz..."[767]

Câbir *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği nakledilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde, Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in oğlu İbrahim'in öldüğü gün güneş tutuldu. İnsanlar: Olsa olsa güneş İbrahim'in ölümü dolayısıyla tutuldu, dediler. Bunun üzerine Peygamber kalktı, insanlara dört secde ile altı Ruku'lu bir namaz kıldırdı..."[768]

İbn Abbas'ın rivâyet ettiği hadiste de şöyle denilmektedir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* güneş tutulduğunda dört secdeli ve sekiz Ruku'lu bir namaz kıldırdı.[769]

Buhârî ve ondan başka hadisde ilim ehli kimseler şöyle demektedir: Bu hadisleri olayın birden çok tekrarlanmış olma hali dışında hepsinin caiz olduğunun açıklandığı şeklinde yorumlanmasına imkân yoktur. Halbuki olay birden fazla tekrarlanmamıştır. Çünkü bütün bu rivâyetler oğlu İbrahim'in öldüğü günde güneşin tutulması sırasında Peygamber efendimizin kıldığı namaz ile ilgilidir. İşte o vakit sadece iki Ruku' yaptığına dair haberleri tercih etmek icab eder. Çünkü daha sahih ve daha meşhur olanlar bunlardır.[770]

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye de şöyle demektedir: Kusûf namazının kılınışı hususunda çeşitli rivâyetler gelmiştir. Fakat Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetini bilen ilim ehline göre yaygın olan Buhârî ve Muslim'in çeşitli yollardan rivâyet ettikleri Malik,

---

[766] Abdu'r-Rahman el-Cezirî, Kitabu'l-Fıkh ale'l-Mezahibi'l-Erbâa(1/363)
[767] Muslim(901) Buhari(1046)
[768] Muslim(904)
[769] Muslim(908)
[770] Bk. Abdu'r-Rahman b. Muhammed b. Kasım, Hâşiyetu'r-Ravd(2/535)

Şafiî ve Ahmed gibi ilim ehlinin çoğunun müstehab kabul ettiği, Peygamber efendimizin onlara iki rekât namaz kıldırdığı herbir rekâtte iki defa Ruku'a vardığıdır. Kıyamda uzunca Kur'ân okur, sonra kıraatten daha kısa uzunca bir Ruku' yapar, sonra ayağa kalkar yine birinci kıraatten nisbeten daha kısa uzunca bir kıraat yapar. Sonra birinci Ruku'udan nisbeten daha kısa bir Ruku'da bulunur. Sonra uzunca iki secde yapar. Sahih'de Peygamber'den sabit olduğuna göre o bu namazda Kur'ân'ı açıktan okumuştur.[771]

Kusûf Namazına Dair Bazı Hükümler

1. Kusûf namazının -Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in uygulaması dolayısıyla- cemaatle kılınması sünnettir. Tek tek kılınması da caizdir. Çünkü o bir nafile namazdır. Fakat cemaatle kılınması daha faziletlidir. el-Muğni'de şöyle denilmektedir: İmamın izni ile de, onun izni olmaksızın da yolculukta ve ikamet halinde kılınması meşrudur.[772]

2. Kusûf namazı için "es-salâtu camia (topluca namaza)" diye seslenilmesi meşrûdur. Çünkü Abdullah b. Amr *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde güneş tutulunca "es-salâtu camia" diye seslenildi.[773] Ancak kusûf namazı için ezan okumak da, kamet getirmek de meşru değildir. el-Muğni'de şöyle denilmektedir: Kusûf dolayısıyla ezan okumak da, kamet getirmek de sünnet değildir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* bu namazı ezan okunmadan ve kamet getirilmeden kılmıştır. Ayrıca bu namaz beş vakit namazdan birisi olmadığından ötürü diğer nafilelere benzemektedir.

Kadınların bu namazı kılmaları meşrûdur. Çünkü Ebu Bekir'in kızı Esmâ'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Güneş tutulduğu sırada Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in hanımı Âişe'nin yanına gittim. İnsanların ayakta namaz kılmakta olduklarını gördüm, o da ayakta namaz kılıyordu. Ben: İnsanlara ne oluyor, diye sordum, eliyle semaya işaret etti ve: Subhanallah, dedi. Ben bir âyet (mi) dedim, o eliyle: Evet diye işaret etti...[774]

3. Kusûf namazının mescidde kılınması sünnettir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* bu namazı mescidde kılmıştır. Âişe *Radıyallahu anha*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken güneş tutuldu, mescide çıktı ve insanlar onun arkasında saf tuttu...[775]

4. Kusûf namazının vakti güneşin ya da ayın tutulmasının başlamasından itibaren başlar. Tutulma bitinceye kadar devam eder. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*, Câbir *Radıyallahu anh*'ın rivâyet ettiği hadiste şöyle buyurmaktadır: "...Siz bu kabilden bir şey gördüğünüz vakit açılıncaya kadar namaz kılınız..."[776]

5. Tutulma geçtikten sonra, Kusûf namazının -kılınma mahalli (zamanı) geçtiğinden ötürü- kazası yapılmaz. Çünkü bu namazdan maksat ârızî olarak çıkan bu durumun son bulması ve nimetin tekrar eski haline dönmesidir. Bu da husule gelmiştir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "...Sizin bu haliniz açılıncaya kadar namaz kılınız, Allah'a dua ediniz."[777]

---

[771] İbn Teymiye, Mecmûu'l-Fetâvâ(24/259-260)
[772] İbn Kudame, el-Muğni(2/421)
[773] Buhârî(1045) Müslim(910)
[774] Buhârî(2/28)
[775] Buhârî(2/25)
[776] Muslim(904)
[777] Muslim(911)

Şâyet namaz esnasında tutulma bitecek olursa, namazını çabucak bitirir, fakat kesmez. Çünkü yüce Allah: **"Amellerinizi de boşa çıkarmayın."** *(Muhammed, 47/33)* diye buyurmaktadır. Şâyet tutulma tamamlanmadan önce selam verecek olursa, bir Kusûf namazı daha kılmaz. Fakat zikir ve dua ile uğraşır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* iki rekâtten fazla namaz kılmamıştı.

Eğer tutulma bittikten sonra bulut olursa yine namaz kılar. Çünkü aslolan tutulmanın devam etmekte olduğudur. Şâyet tutulmanın bulut ve benzeri halle birlikte devam edip etmediğinde şüphe edecek olursa, namaz kılmaz. Çünkü aslolan bunun olmamasıdır.

6. Eğer güneş tutulmakta iken batar yahutta güneş doğarken ay tutulmuş ise namaz kılmaz. Çünkü her ikisinden yararlanma zamanının geçmesi dolayısıyla namazın teşrî' kılınmasına neden olan illet ortadan kalkmış olmaktadır.

7. Bu namazın namaz kılmanın yasak olduğu vakitlerde kılınması caizdir. Çünkü tutulma gerçekleştiği takdirde, namaz kılma emri mutlak olarak verilmiştir.

8. Ayakta Kur'ân okumayı uzunca tutması sünnettir. Ruku' ve sücudu da uzatması sünnettir. Çünkü bu Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den sabit olmuştur.

9. Kusûf namazı için gusletmek sünnet değildir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* ve ashabı bu namaz için gusletmedikleri gibi, bunu kılmak için ellerini çabuk tutmuşlardır. Gusül ise tutulmanın bilinmesi zamanından itibaren bu namazın çabucak kılınabilmesinin müekked bir sünnet olması ile bağdaşmamaktadır.

10. İmamın namazdan sonra öğüt vermesi, insanları gaflet ve aldanıştan sakındırması, onlara çokça dua edip, mağfiret dilemeyi emretmesi sünnettir. Nitekim bütün bu hususlar Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den sabit olmuştur.

11. Güneş tutulması ile cenaze namazı birarada bulunacak olursa, önce cenaze namazı kılınır. Çünkü onun için korkulur. Eğer farz namazın son vakti ile birlikte güneş tutulması sözkonusu olursa farz namaz kılmakla başlanır. Çünkü onun hükmü daha güçlüdür. Şâyet namazın ilk vaktinde görülürse küsuf namazı kılmakla başlanır, çünkü geçeceğinden korkulur. Eğer Kusûf namazı ile vitir birarada bulunur ve ikisinin de geçeceğinden korkulursa bu sefer Kusûf namazı kılmakla başlanır. Çünkü o daha çok pekiştirilmiş bir hükümdür.[778]

12. Tutulma dışındaki başka alâmetler dolayısıyla namaz kılınmaz. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den olsun, onun halifelerinden olsun böyle bir şey nakledilmiş değildir. Ancak İmam Ahmed şöyle demektedir: Sürekli zelzele dolayısıyla namaz kılınır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* Kusûfu onun Allah'ın kendisi vasıtasıyla kullarını korkuttuğu bir âyet (alâmet ve belge) olmakla gerekçelendirmiştir. Zelzele ise daha çok korkutucu bir şeydir. Bir defalık sarsıntıda ise namaz kılabilecek kadar bir süre devamı sözkonusu değildir.[779]

13. Yüce Allah'ı zikretmek, dua etmek, tekbir getirmek, mağfiret dilemek, sadaka vermek, köle azad etmek, güç yetirildiği kadarıyla yüce Allah'a yakınlaşmaya çalışmak da müstehabtır. Çünkü Âişe *Radıyallahu anha*'dan rivâyete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi*

---

[778] İbn Kudame, el-Kâfî(1/239)
[779] Muslim(901)

ve sellem şöyle buyurmuştur: "...Bunların tutulduklarını gördüğünüz vakit tekbir getiriniz, Allah'a dua ediniz, namaz kılınız ve sadaka veriniz..."[780]

Kusûf namazına yetişmekte geç kalan (mesbûk)ın hükmü:

Nevevi der ki: Namaza başladığında yetişemeyen kişi (mesbûk) imama ilk rekâtin birinci Ruku'unda yetişecek olursa namaza yetişmiş olur. Şâyet ikinci rekâtin ilk Ruku'unda imama yetişirse o rekâti yetişmiş olur. İmam selam verdiği takdirde kendisi kalkar ve iki Ruku'lu bir rekât kılar.[781]

İslâmın tashih ettiği bozuk inanışlar:

Cahiliye döneminde egemen olan inanışa göre güneş tutulması, ancak büyük bir şahsiyetin ölümü ya da doğuşu dolayısıyla ortaya çıkardı. Müneccimler bunun evrende etkili olduğuna inanırlardı. Kâfirlerin birçoğu güneşi ve ayı -en büyük aydınlık kaynağı olduklarından ötürü- tazim ederlerdi. İş sonunda onlara ibadet etmeye kadar varmıştı.

Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* bu hurafeyi çürütmüş ve bu hususta gerçeği açıklamıştır. İşte bu cesurca tutum eğer bir gerçeğe işaret ediyorsa, olsa olsa Muhammed *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in peygamberliğinin doğruluğuna ve ruhunun temizliğine delâlet eder. Şâyet o davasında yalancı bir kimse olsaydı bu tutumu istismar eder ve kendisi etrafında bir tazim halesi oluştururdu. Fakat onun risaleti yüce Allah'a gerçek anlamdaki kulluğu, davasındaki güvenilirliği onu bu konumun pek üstüne çıkartmış ve bunun sonucunda apaçık hakkı, batıl akideleri tashih ederek dile getirmiş, güneşin, ayın, Allah'ın kudretlerinin belgelerinden olduğunu açıklayarak, bunların insanların değişen halleriyle onların herhangi bir ilgilerinin bulunmadığını açıkça ortaya koymuştur... Ayrıca ümmete bu gibi olaylar karşısında -bu geçici hal sona erinceye ve tekrar eski halleri ile açıkça görülüp, nimet eski haline dönünceye kadar- bu gibi olaylar karşısında neler yapılması gerektiğini göstermiştir.

Tutulma olayı üzerinde düşünen bir kimse, değişmez birtakım hakikatlere de vâkıf olur. Bunlar insanı her türlü şüpheden arınmış katıksız tevhide, yüce Allah'a itaat esası üzere amel etmeye, masiyet ve günahlardan uzak kalmaya iter... İnsanlar her sabah akşama kadar güneşi görmeye alışmışlardır... Alışageldikleri hususun etkisi altında kaldıklarından, bunların Allah'ın âyetleri arasında yer aldıklarından yana gaflete düşerler. İşte tutulma olayı insanları gafletlerinden çıkarmakta, Allah'ın varlığını onlara açıklamakta, kâinatta biricik tasarruf sahibinin yalnız O olduğunu, O'nun herşeye gücünün yettiğini... ortaya koymaktadır. Böylelikle sapık akıllar doğruyu bulur, gafil kalbler uyanır, Allah'ın gözetimi altında olduğuna inanır ve O'na yakınlaşmaya çalışır.

[780] Muslim(912)
[781] Nevevi, Ravdatu't-Talibîn(2/86)

İSTİSKA (YAĞMUR) NAMAZI

Şer'î bir terim olarak; kuraklık ve yağmur yağmama halinde özel bir şekilde yüce Allah'tan yağmur yağdırılmasını istemek amacıyla yapılan dua demektir.

Bu şekilde dua, geçmiş ümmetler arasında da vardı. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Hani Musa kavmi için su dilemişti..."** *(el-Bakara, 2/60)*

Hakim, el-Mustedrek adlı eserinde Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediğini rivâyet etmektedir: Ben Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'ı şöyle buyururken dinledim: "Peygamberlerden birisi yağmur duasına çıktı. Bir karıncanın ayaklarından birisini semaya doğru kaldırmış olduğunu gördü. Bu sefer (beraberindekilere): Geri dönün şu karınca sebebiyle duanız kabul olundu, dedi."[782]

İstiskâ (yağmur duası)nın hükmü:

İstiskâ namazı Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in ve halifelerinin fiili ile sabit, müekked bir sünnettir. Ubâde b. Temim'in rivâyetine göre amcası şöyle demiştir: "Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* yağmur duası için çıktı. Kıbleye yönelip, dua etti. Üzerindeki ridâsını tersine çevirdi. Sonra iki rekât namaz kıldı, bu iki rekâtte de Kur'ân'ı açıktan okudu."[783]

İstiskâ ne zaman meşrû olur?:

Yer kuruyup suyu çekildiği yani tamamıyla kuraklaşıp her canlının hayat kaynağı olan yağmur yağmadığı vakit, istiskâ da meşru bir amel olur. Yüce Allah: **"Ve canlı herşeyi sudan yarattık."** *(el-Enbiya, 21/30)* diye buyurmaktadır. Su hiç şüphesiz yüce Allah'ın kullar üzerindeki en büyük nimetlerdendir. Bundan dolayı su bulunamadığı vakit, oldukça büyük bir musibetle karşı karşıya kalınmış demektir. Böyle bir musibeti de bir ve tek yüce Allah'tan başkasının kaldırmaya gücü yoktur. Yerin kuruması ile yağmurun kesilmesine benzer bir musibet de pınarların ve ırmakların yerin dibine geçmesi yahut sularının azalması ya da tuzunun artması gibi değişikliğe uğramasıdır... Bu durumda insanlar Rablerine sığınır, O'na yalvarıp yakarırlar. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den sabit şekillerden herhangi birisi ile onun imdadını ister, yağmur yağdırmasını niyaz ederler. Bu da cemaatle yahut tek tek namaz kılmak ya da cuma hutbesinde hatibin dua etmesi ile olur. Hatib bu duayı yapar, mü'minler de yağmur duası için namaz kılmaksızın onun duasına "âmin" derler. Yahut namazların akabinde ya da namazsız ve hutbesiz olarak tenhalarda Allah'a dua ederler.

İstiskâ Namazının Kılınış Şekli

İstiskâ namazı iki rekâttir. el-Muğnî adlı eserde şöyle denilmektedir: İstiskâ namazının kılınacağını kabul eden kimseler arasında iki rekât olduğu hususunda görüş ayrılığı olduğunu bilmiyoruz.[784] Kılınış yeri ve hükümleri itibariyle tıpkı bayram namazının şekil ve hükümleri gibidir. Çünkü İbn Abbas *Radıyallahu anh*'dan rivâyete göre; Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* pek iyi olmayan bir kılık ile çıktı... Bayramda kıldığı şekilde iki rekât namaz kıldı.[785]

---

[782] Hakim, el-Mustedrek, I, 325-326
[783] Buhârî, II, 20
[784] İbn Kudame, el-Muğni, II, 431
[785] Tirmizî(558) "hasen, sahih bir hadistir" diyerek

İstiskâ namazının musallâda (şehir dışındaki namazgâhta) kılınması müstehabtır. Bu, rekât sayıları bakımından, Kur'ân okuyuşu bakımından ve hutbeden önce kılınması yönüyle, her iki rekâtte kıraatten önce tekbirleri itibariyle, hep bayram namazı gibidir. Ancak istiskâ namazının muayyen bir vakti yoktur. Fakat namaz kılınması yasak olan vakitlerde kılınmaz. Çünkü istiskâ namazının vakti geniştir. Nehy zamanında yapılmasına ihtiyaç yoktur.

Daha uygunu ise bu namazı bayram namazı vaktinde kılmaktır. Çünkü mekân ve şekil itibariyle bayram namazına benzer. Âişe *Radıyallahu anha*'nın rivâyet ettiği hadiste de: "...Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* güneşin etrafı görülmeye başlayınca namaza çıktı...[786]

İstiskâ Namazı İle İlgili Bazı Hükümler

1. İstiskâ namazının hutbeden önce ve sahrada kılınması sünnettir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* o namazı sahradan başka bir yerde kılmamıştır. Diğer taraftan böylesi yüce Allah'a olan ihtiyacı daha ileri derecede ortaya koyan bir haldir.

2. İmam istiskâ namazı için çıkmak istediği takdirde önce insanlara öğüt vermeli, kalblerini yumuşatacak şekilde Allah’ın sevab ve ikabını hatırlatmalı, onlara yüce Allah'a karşı takvalı olmayı, masiyetlerden tevbe etmeyi, yapılan haksızlıkları hak sahiblerine vermek suretiyle onların sorumluluklarından kurtulmayı, birbirlerine helâllık vermeyi emreder. Çünkü masiyetler kıtlığın sebebi, takva ise hayır ve bereketlerin sebebidir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Eğer o ülke halkı iman edip de takva sahibi olsalardı, üzerlerine gökten ve yerden nice bereketler açardık. Fakat onlar yalanladılar. Bunun için biz de kazanmakta oldukları yüzünden onları (azabla) yakalayıverdik."** *(el-A’raf, 7/96)*

Ayrıca cemaate, fakir ve yoksullara sadaka vermelerini emreder. Çünkü bu yağmurun yağması suretiyle onlara merhamet etmeye, rahmete mazhar olmalarına bir sebebtir. Sonra da Bu münasebetle sünnete uygun, şekilde gerekli hazırlıkları yapsınlar diye, onlara yağmur duası için çıkılacak günü tayin eder. Çünkü Âişe *Radıyallahu anha* şöyle demiştir: "...Ve insanlara çıkacakları bir günü tayin etti."[787] Sonra sözleşilen günde musallaya çıkarlar. Tevazu, huşû’, zillet ve yakarışlarını izhar ederler. Çünkü İbn Abbas *Radıyallahu anh* şöyle demiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* pek iyi olmayan kıyafetlerle, alçak gönüllü, Allah'a yalvarıp yakaran bir şekilde çıktı ve nihayet musallâya kadar geldi..[788] Süs elbiselerini giyinmezler, koku sürünmezler. Çünkü böyle bir şey zînetin kemalindendir. Bugün ise tevazû’ ve boyun eğme günüdür. Allah'a ne kadar muhtaç olduklarını açığa vururlar.

el-Muğnî’de şunları söylemektedir: Su ile temizlenmek, misvak ve kokuları giderici şeyler kullanmak müstehabtır. Bütün insanların namaza çıkmaları müstehabtır. Dinine bağlı, hali mestûr ve salâh sahibi kimseler ile yaşlıların çıkmaları daha da müstehabtır. Çünkü böylesi duanın daha çabuk kabul edilmesine bir sebeb teşkil eder. Kadınlara gelince, yaşlı olanlarının, güzel ve alımlı görünümü olmayanların çıkmalarında bir sakınca yoktur. Genç ve alımlı kadınların ise yağmur duasına çıkmaları müstehab değildir. Çünkü onların çıkışları ile ortaya çıkacak zarar faydadan daha çoktur. Hayvanları çıkarmak müstehab değildir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* bunu yapmamıştır.[789]

---

[786] Ebu Davud(1173) el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebu Davud(1040)'da hasen olduğunu belirtmektedir.
[787] Ebu Davud 1173; el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebî Davud 1040'da hasen olduğunu belirtmektedir.
[788] Tirmizî, II, 545, H. no: 558
[789] İbn Kudame, el-Muğni, II, 430

İmam az önce belirttiğimiz şekilde cemaate iki rekât namaz kıldırır. Birinci rekâtte Fatiha suresinden sonra*: "O en yüce Rabbinin ismini tesbih et!" (el-A'lâ, 87/1)* diye başlayan sureyi, ikinci rekâtte ise: *"Sana örtüp bürüyenin haberi geldi ya." (el-Gâşiye, 88/1)* diye başlayan sureyi okur. Çünkü İbn Abbas *Radıyallahu anh*'ın dediğine göre; Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* pek güzel olmayan kıyafetlerle dışarı çıktı... ve bayram namazında kıldırdığı şekilde iki rekât namaz kıldırdı.[790]

el-Muğnî de diyor ki: İstiskâ namazı için ezan okumak ve kamet getirmek sünnet değildir. Bu hususta bir görüş ayrılığı olduğunu bilmiyoruz... Çünkü bu nafile bir namazdır. Diğer nafilelerde olduğu gibi bunun için de ezan okunmaz. Mezheb alimlerimiz derler ki: Bu namaz için "es-salâtu câmia: topluca namaza" diye seslenilir. Tıpkı bayram ve Kusûf namazlarında seslenildiği gibi.[791] Daha sonra imam bir tek hutbe okur. el-Kâfi' de şöyle denilmektedir: Çünkü ravilerden hiçbir kimse iki hutbe okunduğunu nakletmiş değildir.[792]

Abdullah b. Zeyd'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* istiskâ namazı için çıktı. Kıbleye dönüp dua etti. Sonra elbisesini ters çevirdi. Sonra iki rekât namaz kıldırdı. Bu rekâtlerde açıktan Kur'ân okudu."[793]

3. İstiskâ namazı hutbesinde çokça Allah'tan mağfiret dilemeli ve mağfiret dilemeyi emreden âyetleri okumalıdır. Yüce Allah'ın şu buyrukları gibi: **"***Arkasından: Rabbinizden mağfiret dileyin. Çünkü O, çok mağfiret edicidir, dedim. Böylece O üzerinize semayı (yağmuru) bol bol salıverir. Mallarla, oğullarla size yardım eder, size bağlar ve bahçeler verir ve sizin için nehirler akıtır." (Nuh, 71/10-12);*

"Bir de Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra O'na tevbe edin ki, belli bir süreye kadar sizi güzel bir şekilde (nimetleriyle) faydalandırsın ve her fazilet sahibine kendi lütfunu versin. Eğer yüz çevirirseniz muhakkak ben sizin için büyük bir günün azabından korkarım." (Hud, 11/3);

"Rabbinizden mağfiret dileyin ve sonra O'na tevbe edin. Şüphesiz Rabbim rahmet edicidir, çok sevendir." (Hud, 11/90) vb. daha başka âyetleri okur. Çünkü bu yağmurun yağmasına bir sebebtir. Masiyetler ise kesilmesine sebebtir. Allah'tan mağfiret dileyip, tevbe etmek ise masiyetleri siler.

Ayrıca çokça dua eder. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Rabbiniz buyurdu ki: Bana dua edin, ben de duanızı kabul edeyim."** *(el-Mu'min, 40/60)*; **"Ona korkarak ve umarak dua (ve itaat) edin. Şüphesiz Allah'ın rahmeti iyi hareket edenlere pek yakındır."** *(el-A'râf, 7/56)*

Dua ederken ayakta dua eder ve ellerini kaldırır. Çünkü Enes şöyle demiştir: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* hiçbir duasında ellerini kaldırmazdı. İstiska (namazı) duasında (kaldırması) müstesnadır. O koltuk altlarının beyazı görününceye kadar ellerini kaldırırdı."[794]

---

[790] Tirmizî, II, 445, H. no: 558, "Hasen, sahih bir hadistir" diyerek
[791] İbn Kudame, el-Muğni, I, 32
[792] İbn Kudame, el-Kâfî, I, 242
[793] Buhârî, (1012) Müslim(894)
[794] Buhârî, II, 21

TİLAVET SECDELERİ

Fazileti; Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Ademoğlu secde âyeti okur ve secde ederse şeytan ağlayarak ayrılır ve: "Yazık bana, insanoğlu secdeyle emredildi ve secde etti, mukabilinde ona cennet var. Ben de secdeyle emrolundum ama ben itiraz ettim, benim için de ateş var " der. "[795]

Hükmü; Sünnettir. Rebî'a İbnu Abdillah (rahimehullah) 'ın anlattığına göre: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) cuma günü, minber üzerinde (hutbe verirken) Nahl suresini okumuş, secde âyetine gelince, minberden inip secde yapmış, halk da onunla birlikte secdeye kapanmıştır. Müteakip cum'ada da (aynı şekilde) aynı sureyi okumuş, secde ayetine gelince:

"Ey insanlar, biz secde âyetlerine uymuyoruz. (Bunlar okununca) kim secde ederse isabet eder, kim de secde etmezse üzerine günah yoktur" der ve Hz.Ömer (radıyallahu anh) secde etmez. " Buharî 'nin bir rivayetinde şöyle denmiştir: "Allah, secdeyi dilemezsek farz etmemiştir. '[796]

Zeyd Bin Sabit r.a.'den; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e Necm suresini okudum, secde ayeti için secde yapmadı."[797]

Secde ayetleri; A'raf 206, Ra'd 15, Nahl 49, İsra 107, Meryem 58, Hac 18, Furkan 60, Neml 25-26, Secde 15, Sad 24, Fussilet 37, Necm 62, İnşikak 21, Alak 19[798]

Namazda şart olanlar Tilavet secdesi için şart değildir. Yine abdestli olmak da şart değildir. Zira bu bir namaz değildir. Kişi tek secde edip kalkar. Cehri okunan namazlarda imam için ve münferid olarak namaz içinde secde yapması meşrudur. Gizli okunan namazlarda ise tilavet secdesi mekruhtur.

Tilavet secdesinde tekbir; ne Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den ne de sahabelerden tilavet secdesinde tekbir aldıkları varid olmamıştır. Tabiinden bazıları ise tekbir almışlardır.[799]

Secdede dua; Hz. Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissâltu vesselâm), geceleyin yaptığı tilavet secdelerinde şöyle derdi: "Yüzüm, kendisini yaratan (maddi ve manevi çeşitli cihazlarla teçhiz, tezyin ve) tasvir eden, ilahi güç ve kudretiyle onda işitme ve görme duyguları açan Zat'a secde etti."[800]

İbnu Abbâs der ki: "Bir adam gelerek dedi ki, "Ey Allah 'ın Resûlü! gece uyurken rüyamda kendimi gördüm. Sanki ben bir ağacın arkasında secde yapıyorum. Ben secde yaptım, secdem üzerine ağaç da secde yaptı. Onun şöyle söylediğini işittim: " Allah 'ım, secdem sebebiyle bana sevab yaz, onun hürmetine günahımı dök, onu senin nezdinde bana azık yap. Kulun Dâvud'dan kabul ettiğin gibi, onu benden kabul et. "

---

[795] Müslim(81)
[796] Buhari(1077) Muvatta(1/206)
[797] Buharî(1072) Müslim(577)
[798] İbni Hazm Muhalla(5/156)
[799] bkz.: Temamul Minneh(s.269) Abdurrazzak(3/349)
[800] Ebu Dâvud(1414); Tirmizî(508); Nesâî(2/222) Sahihu Süneni Tirmizi(474)

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) der ki: "Bundan sonra, Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) 'ın secde âyeti okuduğunu, (tilavet secdesi sırasında) o adamın kendisine, ağacın sözü olarak haber verdiği duanın aynısyla dua ettiğini işittim."[801]

ŞÜKÜR SECDESİ

Ebu Bekre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) sürûlu bir hâdiseyle veya sürûr veren bir hâdiseyle karşılaşınca Allah'a şükretmek üzere secde ederdi."[802]

Namaz içinde şükür secdesi yapılmaz. Tilavet secdesi gibi yapılır. Namazdaki şartlar bunda da aranmaz.

Ali'nin Zü's-Südeyye'yi[803] Haricilerin yanında ele geçirdiğinde, Ka'b bin Malik'in, Cenab-ı Hak tarafından tevbesinin kabul edildiği müjdesi kendisine bildirildiğinde ve Ebu Bekr'in, Müseylimetu'l-Kezzab'ın ölüm haberi kendisine ulaştığında şükür secdesi yaptıklarına dair rivayetler bulunmasına rağmen, bazı alimler bu secde türünün meşru olmadığı görüşünü savunmuşlardır.[804]

SEHİV (YANILMA) SECDELERİ

Teşehhüd oturuşu unutulunca; Abdullah İbnu Mâlik İbnu Büheyne (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) öğle namazının ilk iki rekatini tamamlamıştı (oturması gerektiği halde oturmadan) kalktı. Namazı bitirince iki (ziyade) secde daha yaptı, ondan sonra selam verdi. "[805]

Rekat veya secde sayısında şüphe edilince; Ebu Sa'îdi 'l-Hudrî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Biriniz namazında, iki mi kıldım, üç mü kıldım diye şekke düşerse, şekki atsın, yakîn kesbettiği hususu esas alsın,sonra da selam vermezden önce iki secdede bulunsun. Eğer (bu kıldığı ile) beş rekat kılmışsa namazını onunla (sehiv secdesiyle) çift yapmış olur. Dördü tam kılmış idiyse, o iki secdesi, şeytanın burnunu sürtme olur."[806]

Abdurrahman İbnu Avf (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Biriniz namazıda yanılır da bir mi iki mi kıldığını bilemezse, namazını bir üzerine bina etsin; iki mi üç mü kıldığını bilmezse iki üzerine bina etsin; üç mü dört mü kıldığını bilmezse üç üzerine bina etsin, sonra da selam vermezden önce iki (ziyâde) secde yapsın.."[807]

Namaz eksik kılınınca; Ebu Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) namazın ikinci rekatında selam verip bitirdi. Zülyedeyn (radıyallahu anh) kendisine:

---

[801] Tirmizî(3420) Sahihu İbni Mace(865) Sahiha(2710)
[802] Ebu Dâvud(2774) Tirmizî(1578) İbnu Mâce(1394) El İrva(474)
[803] Bu şahıs, . Ali'nin öldürdüğü haricilerden Amr bin Vüdd'dün lakabıdır.
[804] Bk: Sifru's-Saade (36); İrvau'l-Galil (2/226-232).
[805] Buharî(Sehv 1,5; Ezân 145,147, Eymân 15) Müslim(570) Muvatta(1/96) Ebu Dâvud(1034,1035) Tirmizî(391) Nesâî(3/34,2/244) İbnu Mâce (1206).
[806] Müslim(571);Muvatta(1/95) Ebu Dâvud(1024,1026, 1027,1029) Tirmizî(396) Nesâî(3/27); İbnu Mâce(1210,1212).
[807] Tirmizî(398) Sahiha(1356)

"Ey Allah'ın Resûlü, namaz kısaldı mı yoksa unuttunuz mu? " diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Zülyedeyn doğru mu söylüyor? " diye sordu. Herkes:

"Evet!" diye cevap verdi. Resul-i Ekrem (aleyhissaltu vesselâm) de iki rek 'at daha kıldı, sonra selam verdi, sonra tekbir getrip iki secde daha yaptı Bu iki secde diğer secdelerinin uzunluğunda idi veya biraz daha uzundu. Sonra namazdan kalktı. "[808]

Fazla kılınırsa; İbnu Mes 'ud (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) namaz kılmıştı. Namazda (unutarak) ziyade de bulundu. (Beş rekat kıldı) Kendisine: " Ey Allah 'ın Resûlü! Namazda (yeni bir durum mu) hâsıl oldu) ? " diye soruldu.

"Bunu niye sordunuz? " diye O da merak etti. "Şöyle şöyle kıldınız" dediler. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) hemen dizlerni bükerek kıbleye yöneldi ve iki adet sehiv secdesinde bulundu, sonra selam verdi ve yüzünü bize çevirerek:

"Şayet namazda yeni bir şey hasıl olsaydı ben size haber verirdim. Ancak ben bir beşerim, sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum. Öyleyse bir şey unutursam bana haber verin. Biriniz namazında şekke düşecek olursa doğruyu araştırsın ve onun üzerine, kalanı bina etsin, sonra da iki (sehiv) secdesi yapsın " dedi. "[809]

Uydurulan bazı namazlar hususunda uyarılar

Hafta namazının ve Cuma gecesi her rekatta on defa ihlas suresi okunmak suretiyle kılınan 12 rekatlık namazın aslı astarı yoktur. Aynı şekilde, bir rekatta ihlas suresi diğer rekatta muavvizateyn surelerinden birini okumak suretiyle kılınan on rekatlık namazın; yine, herbir rekatında Zilzal suresinin 15 defa –bir rivayette 50 defa- okunduğu iki rekatlık namazın da dinde yeri yoktur. Bütün bu namaz türleri münker olup, münker olan bütün şeyler de batıldır. Keza, Cuma günü 2, 4, 8 ve 12 rekat olarak kılınan namazların ve Cuma'dan önce ihlas suresinin 50 defa okunduğu dört rekatlık namazların da hiçbir dini dayanağı yoktur.

- Aşura gününde kılınan namazla, Regaib gecesi kılınan namazın uydurma olduğu ittifakla sabittir.

- Aynı şekilde Receb ayı gecelerinde, Receb ayının 27. gecesinde ve Şaban'ın ortasında kılınan ve her rekatında on defa ihlas okunan 100 rekatlık namazlar da batıldır.

- Ramazan ve Kurban Bayramı gecelerinin ibadetle ihyası, Kuran-ı Kerim Hıfzını tamamladıktan sonra namaz kılınması, Merve'de sa'y yaptıktan sonra iki rekat namaz kılmak, teravih namazlarının her rekatının sonunda dua ayetlerinin okunması, Kur'an'ın hatmedildiği geceki teravih namazında secde ayetlerinin toplu olarak okunması, hatim gecesi toplanılması ve minbere çıkılması, Ramazana veda ilahileri okunması,[810] akşam ve yatsı namazları arasında belirli sayıda rekatlarla namaz (evvabin namazı) kılınması dinen doğru değildir.

---

[808] Buharî(1229) Müslim(573) Muvatta(1/93) Ebu Dâvud(1008, 1009, 1010, 1011, 1012); Tirmizî(394,399) Nesâî(3/20, 26).
[809] Buhari(1226) Müslim(572) Ebu Dâvud(1019,1020,1021 1022) Nesâî(3/31-36) Tirmizi(392, 393).
[810]Bk: Masnu' Fi Ma'rifeti'l-Hadisi'l-Mevdu (463-464) Âsâru'l-Merfua' Fi'l-Ahbari'l-Mevdua; Mevduât(2/144) Tenzihu'ş-Şeria(2/84) Menaru'l-Münif(98-99) Silsiletu'l-Ahadisi'd-Daife ve'l-Mevdua(2/328)

CEMAATLE NAMAZ

Cemaatle namaz kılmanın fazileti:

İbn Ömer *Radıyallahu anhuma*'dan; Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir."[811]

Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'e gözleri görmeyen bir adam gelip: Ey Allah'ın Rasûlü! Benim elimden tutup, beni mescide getirecek kimsem yok, diyerek. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den evinde namaz kılmak üzere kendisine izin vermesini istedi. Peygamber de ona izin verdi, fakat geri dönüp gidince onu çağırıp sordu: "Sen namaz için okunan ezanın sesini duyuyor musun?" Adam: Evet deyince, Peygamber: "O halde bu çağrıya cevap ver!" diye buyurdu.[812]

Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "Kişinin cemaatle namaz kılması, onun evinde ve pazarında kıldığı namaza göre yirmibeş kat daha fazladır. Şöyle ki; kişi güzelce abdest aldıktan sonra mescide gider de ancak namaz kılmak üzere çıkıp gitmişse, attığı herbir adım dolayısıyla mutlaka bir derecesi yükseltilir, o adımla bir günahı kaldırılır. Namaz kıldığı takdirde melekler de onun namaz kıldığı yerde kaldığı sürece ona: Allah'ım ona salât eyle (rahmet buyur), Allah'ım ona rahmet eyle! diye dua ederler. Sizden herhangi bir kimse namazı beklediği sürece namazda gibi devam eder."[813]

Osman b. Affan *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: "Her kim yatsı namazını cemaatle kılarsa gecenin yarısına kadar namaz kılmış gibi olur. Kim de sabah namazını cemaatle kılarsa, bütün geceyi namazla geçirmiş gibi olur."[814]

Cemaatle Namaz Kılmanın Hükmü

İlim ehli cemaatle namaz kılmanın hükmü hususunda farklı görüşlere sahiptir. Kimisi onun farz-ı kifâye olduğunu söylemiştir. Bir kısım onu yerine getirecek olursa, diğerlerinden günah kalkar. Kimisi müekked bir sünnet olduğunu söylemiştir, kimisi de o, namazın sıhhati için bir şarttır, demiştir.

Cemaatle namaz kılmak erkeklere beş vakit namaz için seferde ve ikamet halinde aynî (her kişi için) olarak vâcibtir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sen de aralarında bulunup, onlara namaz kıldırdığında bir kısmı seninle birlikte namaza dursun ve silahlarını da alsınlar. Bunlar secdeye vardıklarında (diğerleri) arkanızda bulunsunlar. Namaz kılmamış olan bir diğer kısım gelsin, seninle beraber (bir rekat) namaz kılsınlar. Hem tedbirli bulunsunlar, hem de silahlarını alsınlar."** *(en-Nisâ, 4/102)*

Şâyet cemaatle namaz kılmak sünnet olsaydı, bu sünnetin düşmesi için en uygun mazeret elbette ki "korku" mazereti olurdu. Şâyet farz–ı kifaye olsaydı, birinci kesimin bu şekilde namaz kılmakla farzın düşmesi gerekirdi. O halde bu durum cemaatle namazın muayyen olarak her şahsa vacib (vacib-i aynî) olduğunun delilidir.

---

[811] Muslim(650)
[812] Muslim(653)
[813] Buhârî, I, 158
[814] Muslim(656)

İbn Kesir -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Bu âyet-i kerimeden hareket ederek cemaatle namaz kılmanın vücubunu kabul edenlerin delil gösterme şekli ne kadar güzeldir! Çünkü cemaat için pek çok işin yapılmasına müsamaha gösterildiği görülmektedir. Eğer cemaat vacib olmasaydı, bunları yapmak hiç de uygun düşmezdi."[815]

Korku halinde düşman, müslümanların karşısında durup savaşın kızıştığı bir zamanda cemaatle namaz kılma emri sözkonusu olduğuna göre; barış halinde cemaatle namaz kılmanın öncelikli ve daha güçlü bir vacib olacağı gayet açıktır.

Yağmur yağdığı vakit namazın cem' edilmesi ise ancak cemaatle namaz kılma imkânını vermek içindir. Bu şekilde iki namazdan biri diğerine katılır, namaz kılanlar alışılmış vaktin dışında namazlarını edâ ederler. Oysa vakit, namazın vücubu için bir şarttır. Şâyet cemaatle namaz kılmak vacib olmasaydı, namaz için gerekli olan vakit şartı terk edilmezdi.

Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "Şüphesiz münafıklara en ağır gelen namaz yatsı namazı ile sabah namazıdır. Eğer onlar bu iki namazda nelerin olduğunu bilselerdi, emekleyerek dahi olsa bu namazlara gelirlerdi. İçimden şunu geçirdim: Emir vereyim namaz için kamet getirilsin, sonra bir adama emredeyim, cemaate namaz kıldırsın. Sonra beraberlerinde odun demetleri bulunan bir grub insanla birlikte, namaza gelmeyen bir topluluğun yanına gideyim ve onlar içlerinde iken evlerini üzerlerine yakayım."[816]

Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* cemaatle namaz kılmaktan geri kalanları münafıklıkla nitelendirmiş ve kendileri içlerindeyken evlerini ateşe vermeyi içinden geçirmiştir. Sünneti yapmaktan geri kalan bir kimse münafık sayılamaz. Eğer cemaatle namaz kılmak sünnet olsaydı, onu terkedeni yakmakla tehdit etmezdi. Eğer cemaatle namaz kılmak farz-ı kifaye olsaydı, Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ve beraberindekiler ile birlikte bu farz yerine getirilmiş olurdu. Böyle bir şeyin olmadığı da görülmektedir. O halde hadis, cemaatle namazın farz-ı ayn olduğunun delilidir.

Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmektedir: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'e gözleri görmeyen bir adam geldi. Ey Allah'ın Rasûlü, dedi. Beni mescide getirecek bir kimsem yok. Böylelikle Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den kendisine ruhsat verip, evinde namaz kılmak istediğini söyledi. Peygamber ona ruhsat verdi, fakat geri dönüp gidince onu tekrar çağırdı ve: "Namaz için okunan ezanı duyuyor musun?" diye sordu. Adam: Evet deyince, Peygamber: "O halde bu çağrıya icabet et (cemaatle namaza gel)" diye buyurdu.[817]

Ebu'l-Ahvas'tan, o Abdullah'tan şöyle dediğini rivâyet etmektedir: "... Bizim gördüğümüz şuydu: Cemaatle namaza katılmaktan ancak münafıklığı bilinen münafık bir kimse geri kalıyordu. O kadar ki, kişi iki kişi arasında sürüklenerek getirilir ve nihayet safta durdurulurdu."[818]

Cemaatle Namaz Kaç Kişi ile Kılınabilir ve Cemaatle Namaza Gelmeyenin Hükmü

Cemaat iki ve daha fazlası ile kılınır. Bu hususta görüş ayrılığı olduğunu bilmiyoruz. Malik b. el-Huveyris'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve*

---

[815] İbn Kesir, Tefsir, I, 547
[816] Muslim(651)
[817] Ebu Davud(1176) el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebi Davud(1043)'de hasen olduğunu belirtmektedir.
[818] Muslim 654

sellem'in yanına arkadaşımla birlikte gittik. Yanından ayrılmak isteyince bize şöyle dedi: "Namaz vakti girdi mi ezan okuyun, sonra kamet getirin, sonra yaşça büyük olanınız size imam olsun."[819]

Cemaatten geri kalan bir kimsenin durumu hakkında şu iki halden birisi söz konusudur: Ya cemaatten geri kalıp, tek başına namaz kılmakta mazur görülen bir özür sahibidir. Hastalık, korku ve bunun dışında mazur görülmesine sebep teşkil eden herhangi bir özür dolayısıyla cemaate katılamayan kimsenin durumu gibi. Böyle bir kimseye cemaatle namaz kılan kimsenin mükâfatı gibi sevab yazılır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den şöyle buyurduğu sahih olarak rivâyet edilmiştir: "Kul hastalanır yahut yolculuğa çıkarsa, ona ikamet halinde ve sağlıklı iken yaptığı amellerin bir benzeri yazılır."[820]

Yahut kişi cemaatle namaza mazeretsiz olarak gelmemiştir. Bu durumda namazı sahihtir, fakat vacibi terkettiğinden dolayı günahkârdır.

Bazı ilim ehlinin kanaatine göre cemaat namazın sıhhati için bir şarttır. Bunların bu görüşlerine göre şer'î bir mazereti olmaksızın tek başına namaz kılan kimsenin namazı bâtıldır.

Şu kadar var ki; bu görüş zayıftır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: "Cemaatle namaz kılmak tek başına namaz kılanınkinden yirmi yedi derece daha faziletlidir."[821]

Fazilet üstünlüğü ise, faziletçe kendisinden daha üstün bulunan halde de belli bir fazilet olduğunu gösterir. Bu halde böyle bir faziletin varlığı, onun da sahih olmasını gerektirir. Çünkü sahih olmayan bir amelde fazilet olmaz.

Bu görüşün sahipleri bu cevaba, bu hadisin mazereti olan kimse hakkında olduğunu belirterek cevab verirler. Fakat onların bu cevaplarını Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu buyruğu reddetmektedir: "Kul hastalanır yahut yola çıkarsa sağlıklı ve mukimken yaptığı amelin bir benzeri ona yazılır."

Cemaat erkekler hakkında vacib olmakla birlikte, kocalarının izniyle kadınlar hakkında mübahtır. Bu namaza katılmak için tesettüre riayet ederek herhangi bir süslenme ve koku sürünme sözkonusu olmadan gidebilirler, erkeklerle karışmaktan da uzak kalırlar, erkeklerin saflarının arkasında saf tutarlar.

Abdurrahman bin Âbis r.a.'den; "İbni Abbas r.a.'ya; "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber bayram gününe katıldın mı?" diye sorulunca;

"Evet. Küçük yaşta olmasaydım katılamazdım. Kesir Bin Samit'in evi civarından bayrak getirilir, namaz kılındıktan sonra hutbe verirdi. Sonra Bilal r.a. ile kadınların bulunduğu yere doğru gider, onlara vaaz eder, sadaka vermelerini emrederdi."[822]

Hafız İbni Hacer der ki; "Sonra kadınlara doğru giderdi" sözü, kadınların erkeklerden ayrı bir yerde olduğunu gösterir. "Yanında Bilal olurdu" sözü, kadınlara vaazın bir edebi olması veya şahitlik gibi ihtiyaçlar sebebiyle erkeklerden birinin hazır olması hikmetine binaendir. Zira Bilal r.a., Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in hizmetçisi ve zekat

[819] Muslim 674
[820] Buhârî, IV, 16-17
[821] Muslim 650
[822] Buhari(2/465 no; 977)

toplama görevlisi idi. İbni Abbas r.a. ise, kendisinin de belirttiği gibi, küçük olması sebebiyle orada bulunmuştur."[823]

Düşün ki, erkekler ve kadınlar, kalabalık cemaatler olmalarına rağmen, birbirlerine karışmamaya özen gösterilmiş, ihtilat men edilmiştir. Tek bir kadının erkekler ile beraber namaz kılması da bu hükme dahildir;

Enes r.a.'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, (süt teyzesi olan) annem Ümmü Süleym'in evinde namaz kılar, ben ve yetim kardeşim onun arkasında saf olurduk. Ümmü Süleym ise bizim arkamızda namaza dururdu."[824]

Nitekim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, kadınların erkeklerle ihtilat etmemesi için mescidinde kadınlara özel bir kapı tahsis etmiştir. Ebu Davud, Sünen'inde; "**Kadınların Mescitlerde Erkeklerden Ayrı Tutulması**" diye bir başlık koymuş ve İbni Ömer r.a.'dan şu rivayeti kaydetmiştir; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; "Şu kapıyı kadınlara ayırsak" buyurdu."

Nafi der ki; "İbni Ömer r.a. ölünceye kadar bir daha o kapıdan girmedi."[825]

Kadınlarla erkeklerin yolda karşılaşmamaları için erkekler, namaz bitişinde kadınlar mescidi terk edene kadar beklemekle emrolunurlardı.

Hind Bintul Haris r.a.'dan; Ümmü Seleme r.a. dedi ki; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazı bitirip selam verince, kadınlar derhal kalkarlar, Rasulullah ise kalkmadan önce bir müddet beklerdi."

Zührî dedi ki; "Bunun sebebi, kadınların erkekler ile karşılaşmamaları içindir. Allahu a'lem."[826]

Diğer rivayetin metni şu şekilde; "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem namazı kılıp selam verince, kadınlar derhal evlerine dönmek üzere kalkarlardı."[827]

Hafız İbni Hacer der ki; "Bu hadiste sakıncaya sebep olan şeye karşı ihtiyatlı olmak ve ithama sebep olabilecek konumlardan uzak durmak gereği vardır. Kadınların erkeklerle yolda karşılaşması, evde ihtilattan daha çirkindir."[828]

İbni Kudame der ki; "Erkekler ve kadınlar bir imamın arkasında namaz kıldıkları zaman, selamdan sonra kadınlar çıkıncaya kadar erkeklerin beklemesi müstehaptır. Aksi halde kadın erkek ihtilatına sebep olunur."[829]

Kadınlara gece namaza mescide çıkmaları için izin verilmesi, karanlığın örtücülüğü sebebiyle fitneden uzak olmaları yüzündendir.

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurur ki; "Gece mescide gitmeleri için kadınlara izin veriniz."[830]

---

[823] Fethul Bari(2/466)
[824] Buhari(2/351 no; 871)
[825] Ebu Davud(462) Şeyh Elbani r.a. sahih olduğunu belirtti; Sahihu Camiis Sağir(5/61 no; 5134)
[826] Buhari(2/350 no; 870)
[827] Buhari(2/334 no; 850)
[828] Fethul Bari(2/336)
[829] El Muğni(2/254)

Aişe r.a. diyor ki; "Kadınlar Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber namaz kılmak için sabah namazına koku sürünmeden ve yüzlerini de örterek katılırlar, namazı kıldıktan sonra, kimsenin onları tanıyamayacağı karanlıkta evlerine dönerlerdi."[831]

Aynı şekilde kadınlardan, fitnenin davetçisi olan güzel koku ve süs bulundurmaktan sakınmaları istenmiştir. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurur ki;

"Siz kadınlardan biriniz, mescide geldiği zaman koku sürünmesin."[832]

"Herhangi bir kadın üzerine koku sürünmüşse bizimle yatsı namazına da gelmesin."[833]

Aişe r.a. kadınların bu konuda gevşek davrandıklarını görünce şöyle uyarmıştır; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, kadınların neler çıkardığını görseydi, İsrailoğullarının kadınlarının yasaklandığı gibi, bunları da mescide çıkmaktan yasaklardı."[834]

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kadınları, yolu ortalamaktan yasaklar, kenardan gitmelerini, erkeklerle ihtilat etmemelerini emrederek, yolda gidiş esnasında birbirlerine dokunmalarıyla fitneye sebep olmaktan sakındırırdı.

Ebu Useyd el Ensarî r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kadınlarla erkeklerin karışık bir halde yürüdüklerini görünce buyurdu ki;

"**Kadınlar geri tarafa geçsin! Kadınların yol ortasından yürümeye hakları yoktur. Onlar kenarlardan yürümelidirler**." Bunun üzerine kadınlar kenardaki duvarlara o kadar yakın yürürlerdi ki, bazılarının elbisesi duvara takılırdı."[835]

- Ebu Ömer Şeybani'den; "İbni Mesud r.a. kadınların Cuma günü mescide çıktıklarını görünce dedi ki; "Evlerinize dönmeniz sizin için daha hayırlıdır."[836]

İbni Mesud r.a., kadınların evlerinde vakarla oturmalarını teşvik ederek dedi ki;

"Şüphesiz kadın avrettir. Kadın dışarı çıkmada sakınca görmezse, şeytan bakışları ona çevirtir ve denilir ki; "Sen bir kimseden hoşlanmasan ona uğramazsın." Kadın dış elbisesini giyince ona denilir ki; "nereye gidiyorsun?" o da; "Hasta ziyaret etmeye veya cenazeye katılmaya ya da mescitte namaz kılmaya" der. Halbuki kadın, evinde yaptığı ibadet gibisiyle Rabbine ibadet edemez."[837]

Kadınların erkeklerden ayrı tek başlarına birbirleriyle cemaatle namaz kılmaları sünnettir. İmamlarının kendilerinden olması ile onlara bir erkeğin imamlık yapması arasında fark yoktur. Çünkü kadınlar farzı eda ehliyetine sahib kimselerdendirler.

---

[830] Müslim(4/162)
[831] Buhari(2/54 no; 578) Müslim(5/143)
[832] Müslim(4/163)
[833] Müslim(4/163)
[834] Buhari(2/349 no; 869) Müslim(4/163-164)
[835] Ebu Davud(5272) Elbanî r.a.; "hasen" dedi. Sahihu Camiis Sağir(1/317 no; 942)
[836] Taberani(9/294 no; 9475) Beyhaki Şuab'da(3/186) Sad Bin Iyas'tan.
[837] Taberani(9/294 no; 9480) Heysemi; "Ricali güvenilirdir" dedi. Mecmauz Zevaid(2/35) Münziri; "İsnadı hasendir" dedi. Tergib(1/305)

Abdullah b. el-Hâris'in kızı Um Varaka'dan gelen rivâyete göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* kendisini evinde ziyaret ederdi. Ona ezan okumak üzere bir müezzin de tesbit etmiş ve ona kendi evindekilere imam olmasını emretmişti. Abdu'r-Rahman der ki: Ben onun müezzinini oldukça yaşlı bir ihtiyar olarak gördüm[838]

Namazın Edâ edileceği Yer

Yüce Allah, Muhammed *Sallallahu aleyhi ve sellem* ümmetine yeryüzünün tamamını mescid ve abdest alıp temizlenecek yer kılmak suretiyle -diğer ümmetlerden farklı- bir özellik vermiştir. Çünkü diğer ümmetler ya kiliselerde, ya manastırlarda yahutta havralarda ibadet edebilmektedirler.

Câbir *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yeryüzü bana tertemiz, temizlenme aracı ve mescid kılındı. Herkim bir namaz vaktine erişirse, neredeyse orada namazını kılar..."[839]

İlim ehlinden bir kesim bu hadisi namazı evde cemaatle kılmanın ve yakın dahi olsa mescide gitmemenin caiz olduğuna delil göstermişlerdir. Bununla birlikte mescidde kılmak daha faziletlidir (derler). Başkalarının kanaatine göre mescidde namaz kılmak, farz-ı kifayeler arasındadır. Dolayısıyla yeter sayıda kimse bunu yerine getirecek olursa, diğerlerinden bu yükümlülük düşer. Onların dışındakilerin evlerinde cemaatle namaz kılmaları caiz olur.

Sahih olan ise mescidde cemaatle namaz kılmanın vacib olduğudur. Şâyet namaz mescidin dışında bir yerde kılınırsa sahihtir; fakat mescidi terkettikleri için günahkârdırlar. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den şöyle buyurduğu sahih rivâyetle sabittir: "...İçimden emir vererek namaz için kamet getirilmesini, sonra birisine emir vererek insanlara namaz kıldırmasını söylemek, sonra beraberlerinde odun demetleri bulunan bir takım kimseleri yanıma alarak namaza gelmeyen kimselere gidip, içlerinde bulundukları halde evlerini üzerlerine ateşe vermek istedim."

Hadiste evlerinde namaz kılanlar istisnâ edilmemektedir. Böylelikle bundan mescidde namaz kılmanın vâcib olduğu anlaşılmaktadır.

Namaz İslâmın açıkça yerine getirilen şiârlarındandır. Namazın mazeretsiz olarak mescidde edâ edilmesi terkedilmemelidir. Mescidde cemaatle namazın kılınmasının farz-ı kifaye olduğu görüşünü kabul edenlerin kanaati uygulandığı takdirde, mescidlerden uzak kalmak, belki de büsbütün terk edilmeleri sonucu ortaya çıkar. Çünkü herkes mescide gider diye diğerine güvenecektir. Diğer taraftan bu, açık ve sarih nasslarla da çatışan bir görüştür. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Şüphe yok ki kendilerine kitab verilenler bunun Rablerinden gelen bir hak olduğunu pek iyi bilirler. Allah onların yapageldiklerinden gafil değildir." (el-Bakara, 2/144)*; *"Her mescidde de yüzlerinizi (kıble tarafına) doğrultun." (el-A'raf, 7/29)*

Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in Câbir tarafından rivâyet edilen: "...Yeryüzü benim için tertemiz, temizlenme aracı ve mescid kılındı..." hadisini namazın her yerde kılınmasının caiz olduğuna, mescidde kılınmasının ise daha faziletli olduğuna delil gösterenlere gelince, bu (hadis) mescidlerde cemaatle namaz kılmanın vücubunu ortaya koyan delillerle tahsis edilmiş umumi bir buyruktur.

---

[838] Ebu Davud(592) el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebi Davud, I, 118, H. no: 553'de hasen olduğunu belirtmektedir.
[839] Muslim, I, 370-371, H. no: 521

Müslüman için daha faziletli olan, kendisi bulunmadan cemaatle namazın kılınmadığı mescidde namaz kılmaktır. Çünkü böylelikle o mescidde cemaatle namaz kılınmasına sebeb olmakla mescidi imar etmek sevabını elde etmiş olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman eden... kimseler imar eder." (et-Tevbe, 9/18)* Buna insanların namaz kıldığı ve belli bir kişi gelip de imam olduğu takdirde cemaatle namazın kılındığı, gelmediği takdirde cemaatin dağıldığı bir mescidi örnek verebiliriz. Bu durumda böyle bir kimse için daha uygun olan bu mescidin imar edilmesi için burada namaz kılmaktır.

Bundan sonra daha faziletli olan, cemaat namazının cemaati çok olan mescidde kılınmasıdır. Meselâ, iki mescid bulunup da birisinin cemaati diğerinden daha fazla ise, evlâ olan cemaati daha fazla olana gitmektir. Çünkü toplu bulunmak sebebiyle rahmet ve sekînet nâzil olur, dua daha kapsamlı olur, kabul edilme ümidi daha yüksek olur. Çünkü Ubeyy b. Ka'b Nebi *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu hadisi rivâyet etmektedir: "...Kişinin bir diğeriyle namaz kılması, tek başına namaz kılmasından daha güzeldir. Bir kimsenin iki kişi ile birlikte namaz kılması tek bir kişi ile namaz kılmasından daha güzeldir. Daha çok olan yüce Allah tarafından daha çok sevilir."[840]

SAFLARI TESVİYE ETMENİN VUCUBİYYETİ

Enes İbnu Malik (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Saflarınızı düzeltiniz. Çünkü saffın düzgünlüğü namazın tamamındandır" buyururdu.[841]

Ebu Hureyre (R. A.) 'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Safı ikame ediniz. Çünkü safın ikamesi, namazın güzelliğindendir."[842]

Ebu Mes'ud (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazdan evvel omuzlarımıza dokunarak şöyle derdi: "Doğru durunuz, ayrı ayrı hizalarda durmayınız ki, kalbleriniz birbirine muhalefet etmesin. Akıl ve ilim sahibleri hemen arkamda, onlardan sonra gelenler daha arkada, daha sonra gelenler daha arkada dursunlar", buyurdu. Ebu Mes'ud: "Siz ise bugün son derece ihtilaf üzeresiniz" buyurdu.[843]

Nu'man İbnu Beşir R. A dedi ki: Rasulullah S.A.V i şöyle buyururken işittim: Ya saflarınızı düzeltirsiniz, ya da Allah 'u Teala'nın yüzlerinizi ayrı ayrı şekillere çevireceğini muhakkak biliniz.[844]

Simak îbnu Harb'dan, (dedi ki:) Nü'man İbnu Beşir (R.A.)'dan işittim şöyle diyordu: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem saflarımızı, bir okçu yaptığı okları nasıl dümdüz ederse öylece dümdüz bir hale getirirdi. Bunu ta biz anlayıp layıkıyla öğreninceye kadar yaptı durdu. Nihayet günün birinde yine namaz kıldıracağında tam tekbir getirecekti ki, göğsü saf dan dışarıya çıkmış birini gördü. Bunun üzerine: Ey Allah'ın kullan! Ya saflarınızı düzeltirsiniz ya da Allah'u Teala'nın yüzlerinizi ayrı ayrı şekillere çevireceğini biliniz" buyurdu.[845]

---

[840] Nesâî, II, 104-105; el-Albâni, Sahihu Suneni'n-Nesâî, I, 183, H. no: 813
[841] Buhari(723) Muslum(433) Ebu Davud (668) İbnu Mace (993).
[842] Buhari(722) ve Müslim (435)
[843] Müslim (432)
[844] Müslim (436).
[845] Müslim (436)

Enes (R.A.)'dan, şöyle dedi:Namaz için kamet getirilmişti, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yüzünü bize döndü: "Saflarınızı dosdoğru ve sımsıkı tutunuz. Hakikat ben sizi, arkamdan da görüyorum" buyurdu.[846]

Nafi'den, (şöyle dedi:) Umer (R.A.) (namaza durmadan önce) safların tesviyesini emrederdi. Kendisine safların düzeltildiğim gelip haber verdikleri zaman tekbir alır (namaza dururdu.[847]

BİRİNCİ SAFIN FAZİLETİ

Ebu Hureyre (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Ön safdaki olan; (hayrı) bilse idiniz, veya bilselerdi. Kur'a atmak zaruri olurdu".[848]

Cabir İbnu Semure (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bizim yanımıza çıkmıştı. Buyurdular ki: "Meleklerin Rableri huzurunda saf tuttukları gibi, saf tutmaz mısınız?" Biz: "Ey Allah'ın Resulü, melekler Rableri huzurunda nasıl saf tutarlar?" dedik. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Önceki safı tamamlarlar ve sık tutarlar" buyurdu.[849]

Ebu Hureyre (R. A.) 'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Erkeklerin en hayırlı saflan ilkleri, sevabı en az olanları da geridekilerdir. Kadınların en hayırlısı safları geridekilerdir, sevabı en az olanları da öndekilerdir."[850]

Ebu Said El-Hudri (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sahabelerinin namaz saflarında gerileyişlerini gördü de onlara hitaben şöyle buyurdu: İlerleyin de bana uyun. Sizden sonrakiler de size uysunlar. Bir takım kimseler vardır ki, (birinci saf dan) geri kala kala nihayet Allah'u Teala da onları geriletir.[851]

Ebu Mes'ud (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazdan evvel omuzlarımıza dokunarak şöyle derdi: " Akıl ve ilim sahibleri hemen arkamda, onlardan sonra gelenler daha arkada, daha sonra gelenler daha arkada dursunlar" buyurdu.[852]

Kays İbnu Ubad 'dan, (şöyle dedi:) Bir defasında ben, mescidde ilk saf da bulunuyordum. Arkamdan bir adam bini sertçe geriye çekti. Sonra benim yerime geçti. Nasıl namaz kıldığımı bilemedim. Namaz bitince birde ne göreyim beni geriye çeken adam Ubeyy İbnu Ka'b imiş. Bana şöyle dedi: "Delikanlı, Allah seni kötülüklerden korusun. Benim bu hareketim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bize bir emridir. Bize kendi arkasına durmamızı emrederdi.[853]

SAFIN DÜZGÜN OLMASI NAMAZIN TAMAMINDAN OLDUĞU

Enes İbnu Malik (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem saflarınızı düzeltiniz. Çünkü safların düzgünlüğü namazın tamamındandır.[854]

---

[846] Buhari (719)
[847] Malik (1/158) sahih bir senedle rivayet etmiştir
[848] Buhari(721)
[849] Müslim(430) ve İbnu Mace(992)
[850] Müslim(440) Ebu Davud(678) Tirmizi(224) ve Nesei(2/93)
[851] Müslim(438) ve Ebu Davud(678)
[852] Müslim(432)
[853] Nesei(2/88) hasen bir senedle rivayet etmiştir. Şeyh Elbani Sahihu Süneni Nesei(778)
[854] Buhari(732) Müslim(433) Ebu Davud(668) ve İbnu Mace(993)

Ebu Mes'ud (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazdan evvel omuzlarımıza dokunarak şöyle derdi. "Doğru durunuz, ayrı ayrı hizalarda durmayınız."[855]

Enes İbnu Malik (R.A.)'dan (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Saflarınızı sıklaştırın. Aralarını yakınlaştırın. Boyunlarınızı bir hizaya koyun. Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki, ben safın boş kalan aralıklarından şeytanın bir koyun gibi girdiğini görüyorum.[856]

Enes (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Saflarınızı dosdoğru tutunuz, hakikat ben sizi, arkamdan da görüyorum."

(Enes şöyle dedi:) Her birimiz omuzunu, yanındakinin omuzuna, ayağını yanındakinin ayağına yapıştırırdı.[857]

Ebu Kasım El-Cedeli, Nu'man İbnu Beşir'i şöyle derken işittiğini rivayet ediyor: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yüzünü insanlara döndürerek şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, ya saflarınızı dosdoğru tutarsınız, ya da Allah kalblerinizi birbirine çevirir. Nu'man İbnu Beşir (bu ikazdan sonra insanların) omuzunu, arkadaşının omuzuna, dizini arkadaşının dizine, topuğunu arkadaşının topuğuna yapıştırdığını gördüm" dedi.[858]

Aişe (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Allah Azze ve Celle ve Melekleri, saflardaki aralıkları bitiştirenlere dua ederler."[859]

Abdullah İbnu Umer (R. A.) 'dan, şöyle dedi; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Saflarınızı ikame ediniz. Omuzlarınızı hizalayın. Aralıkları kapatın. Safa girmek isteyen kardeşlerinize yumuşak olunuz. Şeytanın girmesi için aralıklar bırakmayın. Ve kim safları bitiştirirse Allah ona rahmet etsin. Ve kim de bitiştirmez ise Allah da ondan rahmetini kessin.[860]

ERKEĞİN TEK BAŞINA SAF OLAMAYACAĞI

Vabise (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem saff gerisinde tek başına namaz kılan birini gördü. Ona namazını iade etmesini emretti.[861]

Kadının tek başına saf yapabileceği; Enes İbnu Malik (R.A.)'dan, şöyle dedi: Ben ve yetim bizim evimizde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'ın arkasında namaz kıldık. Annem -Ümmü Süleym de- arkamızda yalnız başına (saff) yapmıştı.[862]

Cabir (R.A.) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle nakletti: ..Sonra gelip Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sol tarafında namaza durdum. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem eliyle beni tuttu ve sağ yanında dikeltinceye kadar döndürdü. Takiben Cebbar İbnu Sahr geldi ve abdest aldı. Sonra gelip Rasulullah sallallahu aleyhi ve

---

[855] Müslim (436) ve Ebu Davud (664)
[856] Ebu Davud(667) ve Nesei(2/92) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[857] Buhari (725)
[858] Ebu Davud (662) sahih bir senedle rivayet etmiştir
[859] İbni Huzeyme (1550) hasen bir senedle rivayet etmiştir
[860] Ebu Davud(666) Nesei(819) ve İbnu Huzeyme(1549) sahih senedle rivayet etmişlerdir.
[861] Ebu Davud(682) Tirmizi(230) İbnu Mace(1004) Ahmed(4/23) İbnu Hibban(401) ve Beyhaki(3/105) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir
[862] Buhari(727)

sellem'in solunda namaza durdu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ikimizin de ellerimizi tutarak bizi arkasında dikeltinceye kadar geriye itti.[863]

Ubeydullah İbnu Abdullah (R.H.)'dan şöyle dediği rivayet olundu: Gündüz ortası Ömer İbnu'l-Hattab'ın nafile namaz kıldığı bir esnada yanına girdim ve ben de arkasında namaza durdum. Beni sağ hizasına getirinceye kadar kendisine yaklaştırdı. (Sonra kölesi) Yerfe gelince ben geriye doğru çekildim beraberce (Yerfe'yle Ömer'in) arkasında saf yaptık.[864]

DUVAR VEYA PERDE ARKASINDAN DA İMAMA UYULABİLECEĞİ

Aişe (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin odasında namaz kılıyordu. Odanın duvarı alçak olduğundan dışarıdan insanlar Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namaz kıldığım gördüler. Bazıları gelib Rasulullah iktida edip namaz kılmaya başladılar. Sabahleyin bunu herkese anlattılar. Bunu duyanlarda ikinci gece gelib, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'm arkasında namaza durdular. Bunu iki veya üç gece yaptılar. Bundan sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ayakta namaz kılmayı terkederek oturdu. Sabahleyin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem neden böyle yapıldığı soruldu. De ki: Gece namazının üzerinize farz olmasından korktuğum için yaptım dedi.[865]

Muaviyetu'bnu Kurre, babasından şöyle rivayet etti: Kurre (R. A.) dedi ki: Biz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında (safları kestiği için) direkler arasına saf tutmaktan nehy olunurduk. (Tutan görüldüğü zaman da) şiddetle uzaklaştırılırdık.[866]

Cemaatle Namaz Kılmak İle İlgili Bazı Hükümler

1. Görevli bir imamı bulunan bir mescidde, imamın izni ya da mazereti ile olmadığı sürece başka bir kimsenin imamlık yapması caiz değildir. Ebu Mesud el-Ensarî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "...Adam adama kendi sorumluluğu altındaki bir yerde imamlık yapamaz. Onun evinde, onun oturduğu özel yerine izni olmadan oturamaz."[867]

2. Daha önce namaz kıldığı halde sonradan geldiği mescid veya namazgahda aynı namazın kılındığını gören birisinin, cemaat ile birlikte namaz kılması sünnettir. Birinci kıldığı namaz onun farz namazı olur, ikincisi de nâfile olur. Çünkü Ebu Zerr *Radıyallahu anh*'dan gelen rivâyete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Sen namazı vaktinde kıl. Eğer onlarla birlikte namaza yetişirsen yine namaz kıl. Ben namaz kıldım, onun için namaz kılmıyorum, deme."[868]

Bununla birlikte (sonradan yetiştiği) o namazı tamamlaması gerekmez. Tamamlayacak olursa efdal olan odur. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in: "...Yetişebildiğinizi kılınız, kaçırdığınızı da tamamlayınız."[869] buyruğunun genel çerçevesi bunu gerektirmektedir.

---

[863] Buhari(726) Müslim(3010)
[864] Malik(1/154) ve Beğavi Şerh(3/384). İsnadı sahihdir
[865] Buhari (729)
[866] İbnu Mace(1002) İbnu Huzeyme(1567) İbnu Hibban(400) Hakim(1/218) Beyhaki(3/104) Tayalisi(1073) ve Taberani kebirde(19/31) hasen bir senedle rivayet etmişlerdir.
[867] Muslim(673)
[868] Muslim 648
[869] Muslim602

Bundan bazı namazlar istisnâ değildir. Fakat namazları iâde etmek maksadıyla mescidlere gitmek sünnet değildir. Çünkü bu selefin adetinden değildi. Şâyet böylesi hayırlı işlerden olsaydı, ashab-ı kiram'ın bu işi bizden önce yapmaları gerekirdi.

3. Müezzin bir namaz için kamet getirmeye başladığı takdirde kayıtsız ve şartsız olarak bir nafileye başlamak caiz değildir. Çünkü Ebu Hureyre'nin rivâyet ettiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Namaz için kamet getirildiği takdirde farz olan namazın dışında namaz olmaz."[870]

Bunun hikmeti, insanlar farz bir namazı cemaat ile birlikte edâ etmekte iken kendisi tek başına nafile kılacağı bir namazla meşgul olmamasıdır.

Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in: "Namaz olmaz" ifadesiyle kast edilen, sahih olan görüşe göre yeni bir namaza başlamak, yeni bir namaza girmektir. Çünkü kamet getirilmekle o vakit artık farz için tahsis edilmiş olmaktadır. Buradaki yasak da haramlık bildirmek içindir. Şâyet namaz için kamet getirilirken kişi nafile kılmakta olup, kametten önce bu namaz için iftitah tekbiri almış ise, farz namaza katılmak için elini çabuk tutarak namazını tamamlar. Cemaati kaçırmaktan korkmadığı sürece bu şekilde davranır. Çünkü yüce Allah: **"Amellerinizi de boşa çıkarmayın."** *(Muhammed, 47/33)* diye buyurmaktadır. Şâyet cemaate yetişememekten korkarsa farza yetişmek için nafile namazını keser.

4. Namazın tek bir rekâtine yetişmekle cemaatle namaza yetişilmiş olur. Çünkü Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan gelen rivâyete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Her kim namazın bir rekâtine yetişirse, o namaza yetişmiş olur."[871]

Bir rekâtten daha az bölüme yetişmek ile cemaate yetişilmiş olmaz. Çünkü bu hadisteki açık ifade bunu gerektirdiği gibi, cuma namazının bir rekâtinden daha az bölümüne yetişen kimsenin durumuna kıyas da bunu gerektirir. Çünkü bu durumdaki bir kimse cuma namazını yetişmemiş sayıldığından, başladığı o namazı öğle namazı olarak tamamlar.

Cemaatle namazdan alıkoyan mazeretler:

1**- Soğuk ve yağmur**; İbnu Ömer (radıyallalhu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) sefer sırasında, soğuk veya yağmurlu gecelerde müezzine (ezan sırasında) şöyle söylemesini de emrederdi: "Dikkat! namazlarınızı yerlerinizde kılacaksınız!"[872]

2- **Korku ve hastalık**; İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Kim, müezzini işitir ve kendini engelleyen bir özrü olmadığı halde cemaate katılmazsa, kıldığı namaz (kâmil bir sevapla) kabul edilmez."

"(Ey Allah 'ın Resulü!) denildi, meşru özür nedir? "," Korku veya hastalıktır! " buyurdu. . "[873]

3- **Engel**: Itbân İbnu Mâlik (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ey Allah 'ın Resûlü dedim, seller benimle kabilemin mescidi arasına engel çıkarıyor. İstiyorum ki evime kadar şeref verip bir yerde namaz kılsanız da orayı mescit yapsam!"

---

[870] Muslim710
[871] Muslim607
[872] Buhârî(666) Müslim(697) Muvatta(1/73) Ebu Dâvud(1060-1064) Nesâî(2/15)
[873] İbni Mace(785) Ebu Davud(551) hasendir.

"(İnşaallah bir ara) geleyim!" buyurdular. Beraberinde Hz. Ebu Bekr olduğu halde huzuruyla evimizi şereflendirip (izin isteyerek içeri girdiği) zaman ilk iş olarak, "Nerede namaz kılmamı istersin? " diye sordu. Evin bir köşesini işaret ederek (yer gösterdim. Orada) namaza durdu. Biz de arkasından saf yaptık. Bize iki rek'at namaz kıldırdı."[874]

4- **Yemeğin hazır olması**; Aişe r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Akşam yemeği konulduğu zaman ikamet okunmuşsa önce yemekle başlayın."[875]

İbni Ömer r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Biriniz yemek yerken namaz kılınmış olsa bile acele etmesin, yeme ihtiyacını gidersin."[876]

5**- İdrar veya büyük abdest sıkışıklığı**; Aişe r.a'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Yemek hazır olduğu zaman ve abdest sıkışıklığında namaz yoktur."[877]

İmamlığa layık olan;

Itbân İbnu Malik (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdularki: "Cemaate, Kitabullah'ı en iyi okuyan kimse imam olur. Eğer kıraatte (okumada) herkes eşitse, sünneti en iyi bilen; sünneti bilmede eşitseler, hicret etmede evvel olan; hicrette de eşitseler, yaşca büyük olan imam otur. Kişi misafir olduğu evin sahibine veya (emri altında çalıştığı) sultanı na imamlık yapmasın, ev sahibinin baş köşesine izni olmadan da oturmasın."[878]

Ebu Sa'îd (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "(Namaz kılacaklar) üç kişi iseler içlerinden biri imam olsun. İmamlığa en layık olan Kur'an-ı Kerim'i daha iyi okuyandır. . "[879]

Amr İbnu Selime (radıyallahu anh) anlatıyor "Ben altı veya yedi yaşımda iken kendi kavmime imamlık yaptım. O zaman ben, aralarında Kur 'an 'ı en çok bilen kimseydim. "[880]

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), İbnu Ümmi Mektum'u âmâ olduğu halde, halka imamlık etmesi için (sefere çıkarken) yerine halef tâyin etti."[881]

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Muaz (radıyallahu anh), Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ile yatsıyı kılar, sonra kavmine döner, bu namazı onlara kıldırırdı."[882]

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile kıldığı farz, kavmine kıldırırken kıldığı ise nafiledir. Bu hadis, nafile kılanın farz kılana imam olabileceğinin delilidir.

---

[874] Buharî(667) Müslim (33) Muvatta(1/172) Nesâî(2/80)
[875] Buhari(671) Müslim(558)
[876] Buhari(674)
[877] Müslim(560)
[878] Müslim(673) Tirmîzî(235,2773) Ebu Dâvud(582, 583, 584) Nesâî(2/76-77)
[879] Müslim(672) Nesâî(2/77).
[880] Buharî, Megâzi 52 Ebu Dâvud(585-587) Nesâî(2/9-10,70,80)
[881] Ebu Dâvud(595) Sahihu Ebu Davud(555) el İrva(530)
[882] Buharî(700) Müslim(465) Ebu Dâvud(599, 600) Tirmizî(583)

FASIĞIN, BİDATÇİNİN, ZALİM HALİFENİN ARKASINDA NAMAZ

Kişi kendisine uyduğu imamın fıskını bilmiyorsa onun arkasında kıldığı namazda sakınca yoktur; Ebu Hüreyre anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "(İmamlar) sizin için kılarlar. Doğru kılarlarsa (sevabı) sizedir. Hatalı kılarlarsa (sizin namazınızın sevabı) sizedir, hata onların aleyhlerinedir."[883] Nitekim bu hadiste imamın namazında hatalı davranması söz konusu edilmiştir. Namaz dışındaki Fasıklığı değil.

Ama fıskını bildiği bir kimsenin arkasında namaz kılmak mekruhtur. Zira Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, kıbleye tüküren bir imamı imamlıktan azletmiş, onun arkasında namaz kılınmasını yasaklamıştır.[884]

Cuma ve bayram namazları gibi halifenin ardında kılınan namazlarda, halife bidatçi ve zalim olsa da ardında namaz kılınır. İbni Ömer r.a. Haccac'ın arkasında namaz kılmıştır.[885] Hasen el Basri; "Namazı kıl, onun bidati kendisinedir" demiştir.[886] Kafir olduğu bilinen kimsenin arkasında ise namaz caiz olmaz.

Şeyhul İslam İbni Teymiye der ki; "Başkasının ardında kılma imkanı varken, bidatçilerin ve heva ehlinin ardında namaz sahih olmaz. Bu konuda müslümanların halifesi ile başka imamların hükmü farklıdır. Müslümanların halifesinin ardında namazı – halife bidatçi de olsa – ancak bidat ehli terk eder. Eğer bidatinden dolayı tekfir ediliyorsa ardında namaz kılınmaz."[887]

İmamın yüksekte durması; Ebu Mesud el Ensari r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, imamın arkasındaki cemaatten yüksekte bir yerde namaz kıldırmasını yasakladı."[888]

NAMAZ KILARKEN SÜTRE İTTİHAZ ETMEK

Sadakatu'bni Yesar, İbnu Ömer'i (R.A.) şöyle derken işittiğini rivayet etti:Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem "Sadece sütreye doğru namaz kıl" buyurdu.[889]

Sehl -İbnu Hasme (R.A.)'dan, şöyle dedi "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sizden biriniz sütreye doğru namaz kılacağı vakit, sütreye yakın dursun ki, şeytan onun namazını kesmesin buyurdu."[890]

Ebu Zer (R.A)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Sizden biriniz namaza durduğu vakit, önünde deve semerinin arka kaşı kadar bir şey bulunursa, o kendisini sütreler. Önünde semerin arka kaşı kadar bir şey bulunmazsa bunun namazını eşek, kadın ve siyah köpek keser."

Ravi Abdullah İbnu Samit der ki: "Ya Eba Zerr! Siyah köpeğin kırmızı köpekten, sarı köpekten farkı nedir ki?" dedim. "Ey kardeşimin oğlu! Bunu, senin bana sorduğun gibi

---

[883] Buharî(694)
[884] Ebu Davud(481) İbni Hibban(4/515) Taberani Evsat(6/215) Ahmed(4/56) Mecmauz Zevaid(2/20) sahihtir.
[885] el İrva(525) İbni Ebi Şeybe(2/84)
[886] Buhari(ezan 56) Fethul Bari(2/158)
[887] Tecridul İhtiyarat(s.17)
[888] Darekutni. Elbani Temamul Minne'de(s.282) hasen dedi.
[889] İbnu Huzeyme (800) Abdurrezzak (2305) Beyhaki (2/272) ve Hakim (1/251) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[890] Ebu Davud (695) ve Hakim (1/251) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

bende Rasulullah'dan sordum: "Siyah köpek şeytandır", buyurdu, dedi.[891]

İbnu Umer (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bayram günü (namaz için sahraya) çıktığı zaman (hizmetçisine) bir harbe taşımasını emrederdi. (Harbe namaza duracağında) karşısına dikilir, kendisi de ona doğru namaz kılar, halk da arkasında namaza dururlardı. Bunu sefere çıktığında da yapardı. (Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem 'in vefatından sonra) Halifeler de bunu âdet edindiler.[892]

Yezid İbnu Ebi Ubeyd şöyle dedi: Selemet'ubnu Ekva ile (mescide) geldim. Mushaf sandığının olduğu direğin yanında namaza durdu. Dedim ki: "Ya Eba Müslim, seni hep bu direğin yanında namaz kılmağa çalıştığını görüyorum." Dedi ki: "Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i hep bu direğin arkasında namaz kılmağa çalıştığını gördüm."[893]

Yahya İbnu Ebi Kesir şöyle dedi: Enes İbnu Malik'i, Mescid'il-Harem'de bir asa dikerek ona doğru namaz kıldığını gördüm.[894]

Nafi'i şöyle dedi: İbnu Umer (R.A.) Mescid'in direklerinden birisini sütre edinmek için (oraya kadar gitme) imkânı bulamayınca, bana sırtını dön derdi.[895]

Umer (R.A.)'dan, şöyle dedi: Namaz kılmak isteyenler, direklerin arkasında oturanlardan daha çok orada hak sahibidirler.[896]

Muaviyetu'bnu Kurre babasından rivayet ederek şöyle dedi. Umer (R.A.)'dan, iki direk arasında namaz kılan birini gördü. Adamı tutarak direğin birisine doğru itti ve ona (direğe) doğru namaz kıl dedi.[897]

NAMAZDAKİ SÜTRENİN KEYFİYYETİNİN BEYANI

Aişe (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e, namaz kılanın sütresinden soruldu. "Semerin arka kaşı gibidir" buyurdu.[898]

Aişe (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleyin, kendisi ile kıblesi arasında ben, cenazenin uzanması gibi karşısında uzanmış olduğum halde (bana doğru) namaz kılardı.[899]

Nafi'i (R.A.)'dan, şöyle dedi: İbnu Umer (R. A.) Mescid'in direklerinden birisini sütre edinmek için (oraya kadar gitme) imkânı bulamayınca, "Bana sırtını dön" derdi.[900]

İbnu Umer (R.A.)'dan, (şöyle dedi:) Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem devesine doğru namaz kılar idi. Ravilerden İbnu Numeyr: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir

[891] Müslim (510)EbuDavud(702) ve îbnu Huzeyme (831)
[892] Buhari (494) Müslim (501) ve Ebu Davud (687)
[893] Buhari (502) ve Müslim (509)
[894] İbnu Ebi Şeybe (1/277) sahih bir senedle rivayet etmiştir.
[895] İbnu Ebi Şeybe (1/279) sahih bir senedle rivayet etmiştir.
[896] Buhari (502) ve Beğavi (2/453) Ta 'likan İbnu EbiŞeybe (2/370) ve Humeydi Mevsulan sahih birsenedle rivayet etmişlerdir.
[897] Buhari (502) ve Beğavi (2/453) Ta'likan ve İbnu Ebi Şeybe (2/370) Mevsulan sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[898] Müslim (500)
[899] Buhari (512) ve Müslim (512)
[900] İbnu EbiŞeybe (1/279) sahih bir senedle rivayet etmiştir.

deveyi karşısına alarak namaz kıldı" dedi.[901]

Sehl İbnu Sa'd es-Saidi (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah (S.A.V.)'in musallası (yani secde ettiği yer) ile (kıble cihetinde ki) duvar (veya sütre edindiği şey ile) arasında bir davar geçebilecek kadar yer olurdu.[902]

İbnu Abbas (R.A.)'dan, şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Mina'da insanlara namaz kıldırdığı sırada dişi bir merkebe binerek karşıdan geldim. Ben o zaman buluğ yaşına yaklaşmıştım. Safın önünden geçtim. Merkebi otlasın diye salıverdim, ondan sonra safa girdim, bu yaptığıma kimse ses çıkarmadı.[903]

NAMAZ KILANIN ÖNÜNDEN GEÇENİN GÜNAHKÂR OLDUĞU

Ebu Cuheym şöyle dedi: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Namaz kılanın önünden geçen kimse, üzerine ne kadar (günah aldığını) bilse idi. O namaz kılanın önünden geçmektense kırk (bilmem ne kadar zaman, yerinde) durması daha hayırlı olur." Ravi Ebu Nadr dedi ki: Kırk gün mü, ay mı yoksa sene mi dedi bilmiyorum.[904]

Ebu Said el-Hudri (R.A.)'dan, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "İçinizden birisi namaza durduğu zaman, önünden geçecek olan hiç bir kimseyi bırakmasın. Gücü yettiği nisbette onun geçmesine mani olsun. Eğer dinlemezse onunla doğuşsun. Çünkü o ancak bir şeytandır."[905]

---

[901] Müslim (502)
[902] Buhari (496) ve Müslim (508)
[903] Buhari (493) ve Müslim (504)
[904] Buhari (510) ve Müslim (507) ve Malik (1/154)
[905] Buhari (509) ve Müslim (505)

MESCİDLER

Mescid yapmanın fazileti; Osman radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kim: Allah'ın rızasını talep ederek bir rnescid inşa ederse, Allah ona cennette bir ev inşa eder." Bir diğer rivayette: ".. Allah, onun için, cennette bir mislini inşa eder" buyrulmuştur.[906]

Geçmişte Mescid

Kur'ân-ı Kerim insanın yaratılış gayesini tesbit etmiş bulunmaktadır. Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Ben cinleri de, insanları da ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."** *(ez-Zâriyât, 51/56)* İşte böylece ibadet kavramı namaz, oruç,zekât ve hac gibi özel birtakım şiarlara münhasır kalmayıp, daha genel ve daha kapsamlı bir kavram olmakta, insan hayatının tümünü, bütün hareketleriyle, yapıp ettikleriyle ve yapmayıp terkettikleriyle kapsar...

Âyet-i kerime yaratmayı yalnızca ibadet niteliğine hasretmektedir... İnsan hayatının tamanını yalnızca Allah için kılabildiği vakit, Rabbani bir kul olur, en hayırlı mükâfata nâil olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"İman edip de salih ameller işleyenlere gelince, onlara mükâfatlarını eksiksiz ödeyecek, hem de lütfundan onlara fazlasını verecektir."** *(en-Nisa, 4/173)* Kur'ân-ı Kerim müslümanları uygarlığın üzerinde yükseleceği esaslara yönlendirmiş bulunmaktadır. İşte yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"O kimselere eğer biz yeryüzünde bir iktidar imkânı verirsek, onlar namazlarını dosdoğru kılarlar,zekâtı verirler, marufu emreder, münkerden alıkoyarlar. İşlerin aâkıbeti Allah'ındır."** *(el-Hac, 22/41)* Böylece Kur'ân-ı Kerim namazı iktidar imkânının tamamlanması halinde uygulamaya geçirilecek ilk fiil olarak değerlendirmektedir.

Mescid, yüce Allah'ın müslümanlara yeryüzünde iktidar imkânı vermesinin ilk meyvesi idi. Onların uygarlık tarihleri oradan başladı... Yüce Allah Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in Medine'ye hicret edip, orayı İslâm devletinin ve uygarlığının yükseltilmesi için bir temel edinmekle, İslâma ve müslümanlara iktidar imkânı verdikten sonra, Allah Rasûlünün yaptığı ilk iş, Kubâ mescidini bina etmek olmuştur. Ta ki bu, yaratıcının tevhid edilmesinden sonra namazın dosdoğru kılınışı, emrine bağlılığın amelî bir ifadesi ve Rablerinin kendilerini yerine getirmekle yükümlü tuttuğu hususları gerçekleştirmekte kararlı olduklarının bir anlatımı idi.

Mescid ibadet için bir mekândır. "Sücûd"dan türetilmiş bir kelimedir. Kul secde halinde Allah'ın huzurunda boyun eğmenin en ileri derecesindedir. Uzunca insanlık tarihi boyunca kendisine ibadet için bir yer edinmemiş hiçbir topluluk bulunmamaktadır. Eskiler ibadet için tayin edilen bu yere "mabed" demişlerdir. Hristiyanlar ona "kilise", yahudiler ise "havra" demişlerdir.

Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* İslâmî hayata Medine'de mescidi tesis etmekle başladı. Ta ki bu mescid çeşitli gelişme aşamalarında İslâm devletinin hayatiyetini sağlayacak bir can damarı olsun ve bu kendisinden sonra gelecek müslümanların izleyecekleri bir sünnet olsun. Bu uygulamanın muhtevası içerisinde İslâm toplumunun yapılandırılmasında ve gelişmesinde mescidin önemli yeri ve rolü de ortaya çıkmaktadır.

Mescid, peygamberlik döneminde ve İslâmın ilk asırlarında tevhide davetin hareket noktası, fikrî, ahlâkî, terbiyevî, edebî ve sosyal aydınlığın kaynağı idi. Müslümanlar orada dinlerinin öğretilerini öğrendiler, orada problemlerinin çözümünü tartıştılar, mü'min kafileler

---

[906] Buhâri(450) Müslim(533) Tirmizî(318).

ve salih kitleler -Kur'ân'ın işlemesinden geçtikten ve yaratılmışların en hayırlısının eli altında öğrenciliklerinden sonra- oradan çıktı.

Müslümanlar mescidde günde beş defa bir araya gelirler. Aralarındaki bağ daha da sağlamlaşır. Onların birarada toplanmaları ilmin ve dinde bilgi sahibi olmanın yaygınlaşması için pek büyük bir fırsattır. Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "Her kim bizim bu mescidimize ya bir hayır öğrenmek yahut öğretmek için girerse, Allah yolunda cihad eden kimse gibi olur ve her kim başka bir maksatla girerse, kendisine ait olmayan bir şeye bakıp duran bir kimseye benzer."[907]

Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* mescidde, ilim meclislerinde hazır bulunmaya teşvikte bulunarak şöyle buyurmaktadır: "...Bir topluluk Allah'ın evlerinden birisinde, Allah'ın kitabını okumak, kendi aralarında onu incelemek üzere toplanacak olurlarsa mutlaka (ilâhî) huzur ve sükûn üzerlerine iner, rahmet onları kaplar, melekler etraflarını çevirir ve Allah kendi nezdinde bulunanlar arasında onları anar..."[908]

Mescid, İslâmın savunulması için bir medya merkezidir. Ebu Seleme b. Abdu'r-Rahman b. Avf'dan rivâyete göre o ensar'dan Hassan b. Sâbit'in Ebu Hureyre'yi şöylece şahit tuttuğunu rivâyet etmektedir: Allah için söyle! Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'i: "Ey Hassan! Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* adına cevap ver! Allah'ım, sen onu Ruhu'l-Kudüs ile destekle" dediğini duydun mu? Ebu Hureyre: Evet, diye cevap verdi.[909]

Mescid, savaş teknikleri eğitimi için bir alandır. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* Âişe *Radıyallahu anha* arkasında bulunduğu halde, Peygamber mescidinde bir bayram gününde ellerindeki harbelerle Habeşlilerin oynadıkları oyunları görmesine izin vermiştir. Âişe *Radıyallahu anha* dedi ki: "Bir gün Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'i odamın kapısında gördüm. Habeşliler ise mescidde oyun oynuyorlardı. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ridasıyla beni örterken, ben de onların oyunlarını seyrediyordum."[910]

Harbelerle oynamak bir kahramanlık eğitimi ve düşmanla karşılaşmak halinde bir beceri sahibi olmak hazırlığıdır.

Mescid yaralıları ve musibetzedeleri karşılayan bir sağlık evidir. Âişe *Radıyallahu anhâ*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Sa'd, Hendek günü el-Ekhal (diye bilinen kalbe giden kalın damarına) isabet almıştı. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* sık sık onu ziyaret edebilmek için mescidde ona bir çadır kurmuştu. Mescidde Gıfaroğullarına ait bir çadır da vardı. Ansızın kendilerine doğru kan akmakta olduğunu gördüler ve: Ey çadır ahalisi dediler. Sizin tarafınızdan bize bu gelen nedir? Bir de ne görsünler. Sa'd'in yarası kanayıp durmaktadır. Sa'd ve bunun sonucunda vefat etti."[911]

Peygamber mescidinde ashab-ı kiram'dan olup, yaralılara bakan ve yaralarını pansuman eden sahabe kadın Rufeyde hanımefendinin bir çadırı bulunuyordu.

Mescidde, şûra meclisleri de toplanıyordu. Uhud ve Ahzab gazvelerinden önce ve başka durumlarda olduğu gibi. Râşid halifeler de savaş ve barış meselelerini orada danıştılar, onların bu meclisleri muhacir ve ensarın büyüklerinden oluşmuştu.

---

[907] Musned, II, 350; Hakim, el-Mustedrek, I, 91'de şunları söylemektedir: "Bu hadisin herhangi bir illetinin olduğunu da bilmiyorum."
[908] Muslim, III, 2074, H. no: 2699
[909] Buhârî, I, 116
[910] Buhârî, I, 117
[911] Buhârî, I, 119

Davalılar arasında hüküm vermek, insanların arasını ıslah edip düzeltmek, anlaşmazlıklarını sona erdirmek için Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* mescidde oturdu.

Mescid aynı zamanda evsizlerin evidir. Yabancılar, yolcular ona sığınırlar. Orada kalacak yer, yiyecek, içecek, giyilecek bulurlar. Mescid, haklarında hüküm verilinceye kadar esirlerin tutulduğu bir kışla olarak da kullanılmıştır. Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmektedir: "Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* Necid taraflarına bir grub atlı gönderdi. Bunlar Hanife oğullarından bir adamı yakalayıp getirdiler. Adı Sümame b. Usal'di. Onu mescidin direklerinden birisine bağladılar. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* yanına çıkıp, "Sümame'yi serbest bırakınız" dedi. Mescide yakın bir hurmalığa gitti. Orada guslettikten sonra gelip mescide girdi ve: Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet ederim, dedi."[912]

Mescitte yitik aranmaz; Büreyde radıyallahu anh anlatıyor: "Bir adam mescidde yitiğini ilan etti ve: "Kim kızıl deveyi gördü?" dedi. Bunu işiten Aleyhissalâtu vesselâm: "Bulamaz ol! Mescidler neye yarayacaksa onun için inşa edilmiştir, (gayesinden başka maksadla kullanılamaz)!" buyurdular."[913]

Mescitte alışveriş; Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; Mescide alışveriş yapan birini gördüğünüz zaman; "Allah ticaretine kazanç vermesin" deyiniz.[914]

Mescitte yemek yemek; Abdullah Bin Haris r.a. dedi ki; "Biz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında mescitte ekmek ve et yerdik."[915]

Elleri kenetlemek; Ka'b İbnu Ucre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: "Biriniz mescide gidince orada ellerini kenetlemesin, çünkü o namazdadır."[916]

Mescitlerin süslenmesi; İbnu Abbâs radıyallahu anhüma anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselam buyurdular ki: "Ben mescidlerin yükseltilmesiyle emrolunmadım!"

İbnu Abbas radıyallahu anh der ki: "Yemin olsun! Sizler mescidlerinizi yahudi ve hıristiyanlar gibi süsleyeceksiniz!"[917] son cümle Enes r.a'ın rivayet ettiği hadiste de merfu olarak geçmektedir.[918]

---

[912] Buhârî, I, 118-119
[913] Müslim(569).
[914] İbni Huzeyme(1305) Sahihut Tirmizi(1066)
[915] İbni Mace sahih senetle; Temamul Minneh(s.295)
[916] Ebu Davud(562); Tirmizi(386) Sahiha(3/284)
[917] Ebu Dâvud(448) Sahihu Süneni Ebu Davud(431) Buhari Salat 62 (muallak olarak).
[918] Sahihu Ebu Davud(432)

NAMAZDA MUBAH OLAN FİİLLER

1- Ağlamanın, inlemenin galebe çalması sebebiyle ağlamak. Bu ister Allah korkusundan, isterse acı, musibet gibi başka sebeplerden olsun namazı bozmaz. Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*Onlara, çok merhametli olan Allah'ın âyetleri okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı.*"(Meryem 58)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılarken göğsünden ağlamaktan dolayı tencere kaynaması gibi ses gelirdi."[919]

2- Namaz içinde yılan, akrep gibi zararlıları öldürmek; Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Namazda dahi olsanız iki siyahı; yılan ve akrebi öldürün."[920]

3- az yürümek; Aişe r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılıyordu ve kapı kapalıydı. Ben gelip kapıyı çalınca yürüyerek kapıyı bana açtı sonra dönüp namazına devam etti."[921] Kapının kıble tarafında olduğunu da zikretmiştir.[922]

Amr b. Şuayb babasından şöyle dediğini rivâyet etmektedir. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ile Ezâhir tepesinden aşağı indik. Namaz vakti geldi. -Bir duvara doğru namaz kıldı, demek istiyor- Biz arkasında durduk, o da orayı kıblesine aldı. Bir karartı önünden geçmek istedi. Karnı duvara yapışıncaya kadar onu geçirmemek için çalıştı. Sonunda arkasından geçip gitti.[923]

4- Namazda şeytana lanet okumak, ondan Allah'a sığınmak ve az miktarda amel mübahtır**.** Çünkü Ebu'd-Derdâ *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* namaza durdu. Onun, "senden Allah'a sığınırım" dediğini duyduk, sonra şöyle buyurdu: "Seni Allah'ın lanetiyle lanetliyorum." Bu sözlerini üç defa tekrarladı. Bir şey alacakmış gibi elini uzattı. Namazı bitirince: Ey Allah'ın Rasûlü senin namazda bundan önce söylediğini duymadığımız bir şey söylediğini duyduk. Ayrıca elini ileri doğru uzattığını da gördük. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "Allah'ın düşmanı İblis ateşten bir alevli parça getirip onu yüzüme atmak istedi. Ben üç defa: senden Allah'a sığınırım dedim. Sonra: Seni Allah'ın eksiksiz lanetiyle lanetliyorum dedim. Fakat geri çekilmedi. Bunu üç defa söyledim, sonra da onu yakalamak istedim. Allah'a yemin ederim eğer kardeşimiz Süleyman'ın duası olmamış olsaydı, sabahı zincire vurulmuş olarak edecekti, Medine çocukları onunla oynayacaktı."[924]

5- Namaz kılan kimsenin işaret yoluyla selamı alması mübahtır**.** Çünkü Câbir *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* bir iş için beni gönderdi. Sonra namaz kılarken kendisine yetiştim. Ona selam verdim, o da bana işaret etti. Namazı bitirince beni çağırdı ve şöyle dedi: "Az önce ben namaz kılarken sen bana selam verdin."[925] İşaret parmakla ya da bütün bir el ile yahut başla işaret etmekle olabilir, bunların hepsi sünnette vârid olmuş hususlardır.

6- Namazda hapşırma yada herhangi bir nimetin ortaya çıkması halinde Allah'a hamdetmek mübahtır. Çünkü Rifâa b. Râfi'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in arkasında namaz kıldım hapşırdım. Bunun üzerine ben

---

[919] Sahihut Tergib(542) Fethul Bari(2/206)
[920] Sahihu Ebu Davud(814) Sahihu Süneni Nesai(1147)
[921] Sahihu Süneni Ebu Davud(815)
[922] Sahihut Tirmizi(491)
[923] Ebu Davud 708; el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebi Davud 652'de hasen, sahih bir hadistir, demektedir.
[924] Muslim542
[925] Muslim540

Allah'a pek çok, pek hoş, mübarek kılınmış, bereketi arttırılmış, Rabbimizin sevip razı olacağı şekilde hamdolsun." dedim. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* namazı kılınca şöyle buyurdu: "Namazda konuşan kimdi?" Kimse sesini çıkarmadı, sonra ikinci defa: "Namazda konuşan kimdi?" diye buyurdu. Yine kimse ses çıkarmadı, sonra üçüncü defa: "Namazda konuşan kimdi?" diye sordu. Bu sefer Rifâa b. Rafi b. Afra: Ben ey Allah'ın Rasûlü dedi. Peygamber: "Nasıl dedin" diye sorunca, Rifâa dedi ki: Allah'a pek çok, pek hoş, mübarek kılınmış, bereketi arttırılmış, Rabbimizin sevip razı olacağı şekilde hamdolsun, dedim. Bunun üzerine Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki; otuz küsur melek hangileri bu sözleri alıp yükseltecek diye birbiriyle adeta yarıştı."[926]

7- İmamın da, tek başına namaz kılanın da tehdit âyeti geldiğinde Allah'a sığınmaları, rahmet âyeti geldiğinde onu Allah'tan dilemeleri mübahtır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in gece namazı kılarken, Kur'ân okuyuşunu anlatan Huzeyfe *Radıyallahu anh* şunları söylemektedir: "...Ağır ağır okurdu. Tesbihin sözkonusu olduğu bir âyet-i kerime okudu mu kendisi de tesbih getirirdi, bir dua âyeti okudu mu dilekte bulunurdu. Allah'a sığınmayı ihtiva eden bir âyet-i kerime okudu mu o da Allah'a sığınırdı."[927]

8- Kişi namazda iken mescidde olmayıp tükürmek ihtiyacını duyarsa, sol tarafına ya da ayağının altına tükürmesi mübahtır. Şâyet mescidde ise elbisesine (mendiline) tükürür, sonra onu birbirine sürter. Çünkü Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan rivâyet edildiğine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* mescidin kıble tarafında bir balgam gördü. İnsanlara yönelerek şöyle buyurdu: "Sizden herhangi bir kimseye ne oluyor ki Rabbine doğru yönelmişken önünde balgam tükürüyor? Sizden herhangi bir kimse kendisine dönülerek yüzüne balgam çıkartılmasını kabul eder mi? Sizden herhangi bir kimse eğer balgam çıkaracak olursa, sol tarafına ayağının altına çıkarsın. Eğer buna imkânı olmazsa şöylece tükürsün." (Ravilerden) el-Kasım bunu şöylece anlattı: Elbisesine tükürdü, sonra onu birbirine sürttü."[928]

9- Namazla alakalı bir husus sebebiyle erkeklerin (subhanallah) diyerek tesbih getirmeleri, kadınların da el çırpmaları mübahtır. Hata ettiği zaman imamı uyarmak gibi. İçeri girmek isteyene izin vermek ve buna benzer namaz ile ilgili olmayan bir husus için de böyledir. Bu durumda erkek: "Subhanallah" der. Bu da bir sebeb dolayısıyla meşru olan bir zikirdir. Sebebin ortadan kalkmasıyla meşruiyeti de kalkar. Eğer bununla uyanmayacak olursa, uyanıncaya kadar tekrarlar. Kadın da el çırpar. Hükümde bir farklılık olduğu dikkat çekicidir. Çünkü kadının erkeklerin önünde özellikle onlar namazda iken sesini çıkarmaması gerekir. Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan dedi ki: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "Tesbih (subhanallah) demek erkekler için, el çırpmak kadınlar içindir."[929]

10- Namazda surelerin sonlarından, ortalarından, başlarından okumak mübahtır. Çünkü yüce Allah'ın: "*Artık Kur'ân'dan (size) kolay geleni okuyun*." *(el-Müzzemmil, 73/20)* buyruğu geneldir. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur: "Namaz kılmak üzere kalktığında iyice abdest al, sonra kıbleye yönel, tekbir getir ve Kur'ân'dan ezbere bildiğinden kolayına geleni oku..."[930]

11- Namazda sarığı sarmak, başındaki tülbentin yan tarafını arkaya itmek yahut boyun etrafına sarıp diğerini sarkıtmak da mübahtır. Çünkü bunlar ihtiyad haline gelmiş giyeceklerdendir. Vâil b. Hucr'un hadisi de bunu göstermektedir. O Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'i namaz kılarken gördü. Namaza başlayınca ellerini kaldırıp, tekbir getirdi

---

[926] Tirmizî 404, " hasen bir hadistir" kaydı ile
[927] Muslim772
[928] Muslim550
[929] Muslim(422) Buhari(1204)
[930] Buhârî, VII, 226

-(hadisin ravilerinden) Hemmam kulaklarının hizasına diye söyledi- sonra elbisesine büründü, sonra sağ elini sol elinin üzerine koydu. Rükûya varmak isteyince, ellerini elbisesinin içinden çıkarttı, sonra ellerini kaldırdı..."[931]

12- Namaz esnasında ihtiyaç dolayısıyla elbise giymek mubahtır. Namaz kılan kimsenin namaza başladıktan sonra üşüdüğünü hissederken elbisenin de yakınında duvarda asılı durma hali gibi. Bu durumda bu elbiseyi alıp, giyinebilir. Eğer elbiseyi giymek namazında onu daha bir huzura kavuşturuyor ve rahatlatıyorsa meşru dahi olur.

Bazan elbiseyi giyinmek vâcib de olabilir. Elbise bulamadığı için çıplak namaz kılan kimsenin namaza başladıktan sonra ona bir elbise getirilmesi halinde o elbiseyi giymesi onun için vacibtir. Cebrail, Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'e ayakkabılarında eza (necaset) bulunduğunu haber verince, onları çıkarmış ve namazına devam etmişti.

13- Namaz kılan kimsenin okuduğu âyetleri sayması mübahtır. Fatiha'yı bilmeyip, onun âyetleri sayısınca Kur'ân'dan okumak isteyen kimse gibi yahut tesbihleri saymak, yahut çokça unutmak sebebiyle özellikle rekâtleri saymak gibi. Çünkü bu bir ihtiyaçtır. Ancak sayarken telaffuz etmez ki, konuşmak dolayısıyla namazı bâtıl olmasın. Aksine bunları parmakları ya da kalbiyle sayar. Kalbin ameli dolayısıyla namaz batıl olmadığı gibi, zaruret bulunmadan çok olmadıkça yahut arka arkaya yapılmadıkça azaların ameli ile de batıl olmaz.

14- Namaz kılan kimsenin Fatiha ile birlikte iki ya da daha fazla sure okuması mübahtır. Çünkü Huzeyfe *Radıyallahu anh* şöyle demiştir: Bir gece Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte namaz kıldım. Bakara suresini okumaya başladı. Ben yüz âyeti bitirince rükûya varacak dedim, sonra devam etti. Ben Bakara sûresini bir rekâtte bitirecek dedim, devam etti. Ben sureyi bitirince rükû edecek derken, Nisa suresine başladı, onu okudu. Sonra Al-i İmran suresine başladı, onu okudu..."[932]

15- İmama uyan kimsenin mükemmel halin kaçırılması ihtimali dolayısıyla imama hatırlatması da mübahtır. Mesela, imam Fatiha suresi ile birlikte bir zamm-ı sure okumayı unutursa onu uyarmak. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Ben ancak sizin gibi bir beşerim, sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum. O halde unutacak olursam bana hatırlatınız..."[933]

16- Namaz kılanın omzunda çocuk taşıması; Ebu Katade r.a.'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılarken kızı Zeyneb ile Ebul As'ın çocuğu olan Ümame'yi taşır, secde ederken koyar, kalkarken tekrar alırdı."[934]

NAMAZDA YAPILMASI YASAKLANAN ŞEYLER

1. GEREKSİZ YERE SAĞA VE SOLA BAKMAK. Âişe *Radıyallahu anha*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ben Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'e namazda başka tarafa dönüp bakmaya dair soru sordum da şöyle buyurdu: "Bu şeytanın kulun namazından gizlice çaldığı bir şeydir."[935]

[931] Muslim401
[932] Muslim 772
[933] Buhârî, I, 104, 105
[934] Buhari(516) Müslim(543)
[935] Buhârî, I, 183

Ancak ihtiyaç duyulacak olursa mekrûh olmaz. Çünkü İbn Abbas'tan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* namazda sağa ve sola bakar, arkasına doğru boynunu bükerdi."[936]

Ayrıca Sehl b. el-Hanzaliyye şöyle demiştir: "...Peygamber -ona ve aile halkına salât ve selam olsun- namaz kılarken, yola doğru bakıyordu..."[937] Çünkü Enes b. Ebi Mersed el-Ganevî'yi gözcü olarak göndermişti. Ve onun yolunu gözlüyordu.

İltifât (başka tarafa dönüp bakmak) birisi beden ile olan maddî, diğeri ise kalb ile olan manevi olmak üzere iki türlüdür. Müslüman namaz sırasında bedenine hakim olabilir. Manevi olanın tedavisi için de Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in öğrettiği gibi sol tarafına üç defa tükürür gibi yaparak koğulmuş şeytandan Allah'a sığınmak (eûzu billahi mine'ş-şeytani'r-racim demek) ile olur.

2. İster kıraat, ister rukû', ister rükûdan kalkarken ya da namazdaki herhangi bir halde SEMAYA BAŞINI KALDIRIP BAKMAK. Çünkü Enes b. Malik *Radıyallahu anh*'ın rivâyetine göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Bir takım kimselere ne oluyor ki, namaz kıldıklarında başlarını semaya kaldırıp bakıyorlar?" Sonra sözleri bu hususta o kadar ağırlaştı ki, sonunda şöyle buyurdu: "Bunlar ya bu işi yapmaktan vazgeçerler yahutta gözleri kör edilecek."[938]

3. ZORUNLULUK OLMAKSIZIN GÖZLERİ KAPAMAK. Huşu için bunun yapılması sünnete muhaliftir. Bu mecusilerin ateşe taptıkları sırada yaptıkları işe benzer. Çünkü onlar da gözlerini yumarlar. Bunun yahudilerin namazda yaptıkları bir uygulama olduğu da söylenmiştir. İslâm ise kendisinden önceki bütün dinleri ve bu dinlerin ibadet şekillerini neshetmiştir. Yahudi veya başka dine mensub bütün kâfirlere benzemek ise bize yasaktır. Özellikle dinî ibadetlerinde. İmamın önünde kendisini meşgul edecek ve huşû'unu bozacak -kıbledeki süsler ve boyalı şeyler gibi- bulunacak olursa, sadece ihtiyaç kadarı gözlerin yumulması müstehabtır, fakat bu -mekrûh oluşundan ötürü- sürekli bir adet haline getirilmemelidir.

4. OYALAYICI ŞEYLERE BAKMAK. Çünkü Âişe *Radıyallahu anha*'dan rivâyete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* nakışlı, üzerinde birtakım alâmetler bulunan yünlü bir elbisede namaz kıldı da şöyle buyurdu: "Bu elbisenin nakışları beni meşgul etti. Bunu alıp Ebu Cehm'e götürün de onun yerine bana üzerinde nakış bulunmayan deve tüyünden bir elbise getirin."[939]

5. NAMAZ KILANIN ÖNÜNDE OYALAYICI BİRŞEY BULUNURKEN NAMAZ KILMAK. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* Âişe *Radıyallahu anha*'ya şöyle demiştir: "Sen bizim önümüzden şu renkli örtünü al. Çünkü benim namazımda birtakım suretler gözümün önüne gelip duruyor."[940]

6. SECDE HALİNDE İKEN İK'A (KÖPEK OTURUŞU) İLE KOLLARIN YERE YAPIŞTIRILMASI. Çünkü Âişe *Radıyallahu anha* Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in

---

[936] Tirmizî 587, "Garîb bir hadistir" kaydıyla; Hakim, el-Mustedrek, I, 237 "bu Buhârî'nin şartına göre sahih bir hadis olup, Buhârî ve Muslim bunu kitablarında zikretmemişlerdir." demekte Zehebî de bu hususta ona muvafakat etmektedir

[937] Hakim, el-Mustedrek, I, 237, Bundan önceki İbn Abbas hadisinin bir şahidi olup, bununla ilgili olarak şunları söylemektedir: "Bu hadisin sahih senedle bir şahidi de vardır." Zehebî de bu hususta ona muvafakat etmiştir.

[938] Buhârî, I, 182-183

[939] Buhârî, I, 183

[940] Buhârî, I, 199

namazını anlatırken şöyle demektedir: "...O şeytanın arkası (makadı) üzerine oturmasını ve adamın kollarını yırtıcı hayvanlar gibi yere yapıştırmasını yasaklardı..."[941]

İk'a (köpek oturuşu)nun birkaç şekli vardır. Bunlardan bazıları şöyledir: Ayaklarının üst taraflarını yere doğru yapıştırması, sonra topukları üzerine ya da topuklarının arasına oturması. Bu köpeğin ik'asına benzer. İnsan bu şekilde oturduğu vakit sağlam oturamaz. Bir diğer şekil şöyledir: Uyluklarını ve bacaklarını dikerken topukları üzerine oturması şeklidir. Hele ellerini de yere dayamışsa Köpek oturuşuna en çok uyan şekil budur. Bir diğer şekil ise ayaklarını dikip, kabaları üzerinde oturma şeklidir

7- ELLERİ BELİNİN ÜZERİNE KOYMAK SURETİYLE NAMAZDA TEHASUR YAPMAK. Çünkü Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Adamın tehassur halinde (ellerini belinin üzerine koyarak) namaz kılması yasaklandı.[942]

el-Hâsira, kalçanın üst tarafındaki karnın ince yerine (bele) denir. Bu yasağın illeti de Âişe *Radıyallahu anha*'ın rivâyet ettiği hadiste belirtildiği üzere, bu işin yahudilerin yaptıkları işlerden oluşundan ötürüdür.

8- NAMAZ KILANIN ELİNDE TUTTUĞU BİR YELPAZE İLE NAMAZ ESNASINDA RÜZGAR YAPMASI. Çünkü böyle bir davranış çokça hareket etmeyi ve namazdan başka işlerle meşgul olmayı gerektirir. Eğer ihtiyaç bunu gerektirirse, bunda mekrûhluk kalmaz. Çünkü mekrûh olan bir iş, ihtiyaç halinde mübah olur.

9- NAMAZDA PARMAKLARI BİRBİRİNE KENETLEMEK VE ONLARI ÇITLATMAK. Parmakları birbirine kenetlemek (teşbiku'l-esabi'); onları birbirine geçirmek demektir. Çıtlatmak (ka'kaa) ise ses çıkartıncaya kadar parmakları çekmekle olur. Bu da çevresindeki cemaati şaşırtır ve abes bir iştir. Bu işin mekrûh olduğu yer namazdır. Hatta namaza çıkarken ve mescidde namazı beklerken de parmakları birbirine geçirmek mekrûhtur. Namazda mekrûh olması ise öncelikle sözkonusudur. Çünkü Ka'b b. Ucre'den rivâyete göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Sizden bir kimse güzel bir şekilde abdest alır, sonra mescide gitmek üzere dışarı çıkarsa sakın parmaklarını birbirine kenetlemesin. Çünkü bu kimse (bu haliyle) namazdadır."[943]

10. YEMEK HAZIRKEN VE ABDESTE SIKIŞIK İKEN NAMAZ KILMAK. Çünkü Âişe *Radıyallahu anha*'dan rivâyete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Yemek konulmuş ve namaz için kamet getirilmiş ise önce yemeğinizi yiyiniz." Yine ondan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ben Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyururken dinledim: "Yemek hazırken de, kişi küçük ve büyük abdestini zorla tutmaya çalışırken de namaz kılınamaz."[944]

11- UYKU BASTIRMASI HALİNDE NAMAZ KILMAK. Çünkü Âişe *Radıyallahu anha*'dan rivâyete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Sizden herhangi bir kimsenin uyuklaması gelirse, uykusu gidinceye kadar yatıversin. Çünkü sizden bir kimse uyuklamakta iken namaz kılacak olursa, muhtemeldir ki mağfiret dilemek isterken bu sefer kendisine beddua eder."[945]

12. İMAM DIŞINDAKİ KİMSELER İÇİN MESCİDİN MUAYYEN BİR YERİNİ ORADA NAMAZ KILMAK İÇİN TAHSİS ETMEK. Çünkü Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen rivâyete göre o; karganın gagalaması(gibi süratli namaz kılınması)nı, yırtıcı

---

[941] Muslim 498
[942] Buhârî, II, 64
[943] Tirmizî386; el-Albâni, Sahihu Suneni't-Tirmizî 316
[944] Muslim, 560
[945] Muslim, 786

hayvanın oturuşu(gibi oturulmasını)nu ve kişinin namazda devenin yerini hazırlaması gibi bir yer edinip bellemesini yasaklamıştır[946]

13. FATİHA'YI NAMAZDA TEKRARLAMAK. Çünkü bu Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmemiştir. Zira bu bir hayır olsaydı, elbetteki o bunu yapardı. Bundan dolayı (aynı rekâtte) tekrar -kaçırdığı meşru bir işi telafi etmek için olması hali dışında- bid'atlerden sayılır. Telafi için olursa sakıncası yoktur. Mesela bir kimse unutarak açıktan okuması gerekirken, gizlice okursa Fatiha'yı tekrar okumasında bir sakınca yoktur. Çünkü meşru olan sesli okumayı kaçırmış bulunmaktadır. Aynı şekilde kalbi gafil iken Fatiha'yı okuyan kimse de kalbinin uyanması için tekrarlaması da böyledir. Çünkü bu şer'î bir maksad için bir tekrardır.

14. NAMAZDA AĞZI ÖRTMEK VE ELBİSEYİ YERE SALMAK (SEDL). Çünkü Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'dan rivâyete göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* namazda elbiseyi sarkıtmayı (sedli) ve kişinin ağzını örtmesini yasaklamıştır[947]

16. NAMAZ ESNASINDA ARKADA SAÇI TOPLAMAK VE ELBİSENİN KOLLARINI KIVIRMAK. Çünkü İbn Abbas *Radıyallahu anh*'ın rivâyetine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Ben yedi aza üzerinde secde etmekle ve ne saçı ne de elbiseyi toplamamakla emrolundum."[948]

17- KİŞİNİN SAÇLARINI BAŞINDA TOPUZ (AT KUYRUĞU) YAPMIŞ BİR HALDE YAHUT DA KOLLARI BAĞLI OLARAK NAMAZ KILMASI. Çünkü Abdullah b. Abbas'tan rivâyetine göre o Abdullah b. el-Hâris'i saçları başının arkasında toplanmış olarak namaz kılarken görmüş, kalkıp saçlarını çözmeye başlamış, Abdullah namazını bitirince İbn Abbas'a yönelerek: Başımdan sana ne? diye sorunca İbn Abbas şu cevabı vermiş: Ben Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: "Şüphesiz bunun misali tıpkı elleri bağlı iken namaz kılan kimsenin haline benzer."[949]

18- ELE DAYANMIŞ OLARAK OTURMAK. Çünkü İbn Ömer *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* kişinin namazda iken eline dayanarak oturmasını nehyetti..."[950]

19. NAMAZDA ESNEMEK. Çünkü Ebû Said el-Hudrî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "Namazda birinizin esnemesi gelirse, gücü yettiğince onu önlesin. Çünkü şeytan (ağzından) içeri girer."[951]

Esneme halinde elin ağıza konulması mendubtur. Çünkü Ebû Said el-Hudrî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "Sizden herhangi bir kimse esnediği takdirde eliyle ağzını kapatsın. Çünkü şeytan (ağzından) içeri girer."[952]

20- NAMAZDA KONUŞMAK: İbni Mesud r.a.'den; Namazda Kur'an ve zikir dışında konuşmaktan nehyolunduk.[953]

---

[946] Ahmed, V, 446-447; Hakim, el-Mustedrek, I, 229
[947] Ebu Davud 643; el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebi Davud 597
[948] Buhârî, I, 199
[949] Muslim, 492
[950] Ebu Davud, 992; el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebi Davud, 875
[951] Muslim2995
[952] Muslim, 2995
[953] Elbani Sahiha(2380)

NAMAZI BOZAN ŞEYLER

1- NAMAZ ESNASINDA NAMAZIN MASLAHATINDAN OLMAYARAK KASTİ OLARAK KONUŞMA. Bu namazı batıl kılar. Çünkü Zeyd b. Erkam *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bizler namazda iken konuşurduk. Bir adam namazda iken yanındaki arkadaşı ile konuşabiliyordu. Nihayet "Gönülden gelerek saygı ve itaat ile Allah'ın huzurunda durun." *(el-Bakara, 2/238)* buyruğu nâzil olunca, susmakla emrolunduk ve konuşmak bize yasaklandı."[954]

Ayrıca Abdullah (b. Mesud) *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bizler Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'e o namazda bulunuyorken selam veriyor, o da selamımızı alıyordu. Necaşi'nin yanından döndüğümüzde yine ona selam verdik. Fakat o bizim selamımızı almadı. Ey Allah'ın Rasûlü! dedik. Daha önce namazda iken biz sana selam veriyorduk, sen de bizim selamımızı alıyordun. Şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki namazda (başka şeyle uğraşmaya imkân vermeyecek kadar) bir meşguliyet vardır."[955]

Yine Muaviye b. el-Hakem es-Sülemî'nin rivâyetine göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki bu namazda insan sözünden hiçbir şey söylemek uygun değildir. Onda söylenecekler tesbih, tekbir ve Kur'ân okumaktan ibarettir."[956]

Kasten olmayarak, bilmeden ve namazın maslahatından olmayan bir söz söylemekten ötürü namaz bâtıl olmaz. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Hata etmenizden dolayı size bir günah yoktur ama kalblerinizin kastettiği müstesnadır." *(el-Ahzab, 33/5)*

Ayrıca Muaviye b. el-Hakem es-Sülemi'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ben Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte namaz kılarken hazır bulunanlardan bir adam hapşırdı. Ben “yerhamukellah” dedim. Herkes bana baktı, ben de: Hay anasız kalsaydım, bu haliniz nedir? Niçin bana böyle bakıyorsunuz? Bu sefer elleriyle uyluklarına vurmaya koyuldular. Onların beni susturmak istediklerini gördüm, ben de sustum. Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* namazı bitirince -anam, babam ona feda olsun, ne ondan önce, ne ondan sonra, ondan daha güzel öğreten bir öğretici görmedim- Allah'a yemin ederim, ne bana sesini yükseltti, ne beni dövdü, ne de sövdü. Sadece şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki bu namazda insan sözünden hiçbir şey söylemek uygun değildir. Onda söylenecekler sadece tesbihtir, tekbirdir ve Kur'ân okumaktır[957]

Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* kasten konuşmasına rağmen Muaviye'ye tekrar namazını kılmasını emretmedi. Çünkü bu hususu bilmiyordu.

Namaz kılanda görülebilen hapşurmak, öksürmek, geğirmek gibi şeylerden ötürü namaz batıl olmaz. Çünkü bunlar kişinin iradesi dışında olur.

2. Namaz kılan kimsenin kendisinin ya da başkasının duyacağı bir sesle KAHKAHA İLE GÜLMEKLE de namaz bâtıl olur. Az yahut çok farketmez. Çünkü böyle bir iş bütünüyle namaza aykırıdır ve üstelik bu oyun ve eğlenceye daha bir yakındır. Ancak kişi kendisini tutamayarak gülerse, tercih edilen görüşe göre -kasten böyle bir iş yapılmadığından ötürü- bundan dolayı namaz bâtıl olmaz.

Kahkahasız olarak tebessüm etmekten ötürü ise -herhangi bir ses çıkmayacağından- namaz bâtıl olmaz. İbnu'l-Münzir dedi ki: Gülmenin namazı bozduğunu icmâ’ ile kabul

---

[954] Muslim: 539
[955] Muslim: 538
[956] Muslim, 537
[957] Müslim(537)

etmişlerdir. İlim ehlinin çoğunluğunun kanaatine göre de tebessüm (gülümsemek) namazı bozmaz.[958]

3- KASTEN YİYİP İÇMEK. Çünkü böyle bir işle farzda olsun, nafilede olsun namaz şeklinin dışına çıkar. Farz ve nafilede yanılarak az bir şey yiyip içmekten ötürü namaz batıl olmaz. Yine nafilede kasten az bir şey içmek te namazı iptal etmez. Çünkü rivâyette sabit olduğuna göre Abdullah b. ez-Zübeyr *Radıyallahu anh* nafile namazlarını uzunca kılar, bazan susardı. Bunun için de az miktarda su içerdi. İbn Kudame dedi ki: İbn ez-Zübeyr ile Said b. Cübeyr'den rivâyet edildiğine göre onlar nafile namazlarda su içmişlerdir. Tavus'tan bunda bir sakınca olmadığı görüşü nakledilmiştir[959]

4- Zaruret bulunmadığı halde ardı arkasına namaz türünden olmayan ÇOK MİKTARDA İŞ (AMEL-İ KESİR)DE BULUNMAK. Çokluk örf ile bilinir. Bu da ona bakan kimsenin kendisinin namazda olmadığını zannedeceği kadardır. Eğer insanlar; bu namaza aykırı bir iştir, diyecek olurlarsa ve böyle bir adamın hareketlerini izleyen bir kimse bu kişi namaz kılmıyor diyecek olursa, işte bu, namazı batıl kılan çok ameldir. Az amel ise böyle değildir. Namaz kılan bir kimsenin namaz sırasında küçük çocuğu taşıması, sağda, solda yahut öndeki bir kapıyı namaz kılarken ve kıbleye yönelişi devam ederken açması yahut kaşınan bir tarafın kaşıntısını gidermesi gibi. Bütün bu işler az işler olup, namazı iptal etmez. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in (namazda) bazı fiillerine benzer. Çünkü Ebu Katade'nin rivâyetine göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* kızı Zeyneb ile Ebu'l-Âs b. Rabia b. Abd-i Şems'in kızları olan Ümâme'yi taşıyarak namaz kılardı. Secde ettiği vakit onu yere bırakırdı, kalktı mı onu taşırdı.[960]

Yapılan amel-i kesir namazın cinsinden olup, kasten yapılmışsa namaz batıl olur. Eğer kasten değilse, sehv secdesi yapılır. Namazın cinsinden olmamakla birlikte bir ihtiyaçtan ötürü yapılırsa, çok olsa dahi namaz bâtıl olmaz. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Şayet korkarsanız o halde (namazı) yaya olarak veya binek üstünde (kılın)*." *(el-Bakara, 2/239)*

Ayakları üzerine yürüyen kimselerin yaptıkları iş, şüphesiz ki amel-i kesirdir. Eğer amel-i kesir namazın cinsinden olmayıp, peşpeşe yapılmıyor ise -birinci rekâtte fazla olmayan bir harekette bulunması gibi; her rekâtte de böyle hareket edip, bu hareketlerin toplanması halinde çok sayılırlarsa bile- fiil bölümlere ayrıldığı için namaz batıl olmaz.

İhtiyaç olmadan ve kasti olarak ardı arkasına namazın cinsinden olmayan amel-i kesir dolayısıyla namaz bâtıl olur. Fakat sehven olursa, bâtıl olmaz. Elverir ki namazın heyetini değiştirmesin ve onu namaz olmaktan çıkarmasın. O takdirde yanılmak da kasten yapmak gibidir ve bu takdirde bu işle namaz batıl olur. Şâyet namaza açıkça aykırı düşmeyen, amel-i kesiri yanılarak yaparsa namazı batıl olmaz. Çünkü yanılarak yasak olan bir fiilin işlenmesi halinde bile günah ve namazın fâsid olması sözkonusu değildir. Bu işi yapan kimse ilgisizlik ve unutmak halinde mazur görülür.

5- NAMAZIN RÜKÛNLERİNDEN YAHUT ŞARTLARINDAN BİRİSİNİ ŞER'Î BİR MAZERET OLMADAN, KASTEN TERKETMEK. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* doğru dürüst namaz kılamayan kimseye şöyle buyurmuştur: "Dön ve namaz kıl! Çünkü sen namaz kılmadın."[961]

Buna göre mazeretsiz olarak kasten rükû' yada sücûdu, bunlarda tadili erkanı terkeden bir kimsenin namazı batıl olur. Yine namaz esnasında kıbleden başka tarafa yönelen yahut abdestini bozan kimsenin de namazı batıl olur

---

[958] el İcma(40)
[959] İbn Kudame, el-Muğni, II, 61-62
[960] Buhârî, I, 131
[961] Buhârî, I, 184

Hasta Olan Kimsenin Namazı Oturarak Kılması

İmran b. Husayn (r.a.) diyor ki: “Bende bâsur hastalığı vardı. Bunu Rasulullah'a sordum, buyurdu ki: “Ayakta namaz kıl. Eğer yapamıyorsan, oturarak; onu da yapamazsan, yan yatarak (namazını kıl).”[962]

Yine demiştir ki: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e kişinin oturarak namaz kılması meselesini sordum. “ Buyurdu ki: “Ayakta namaz kılan daha faziletli (olanı yapmış)tır. Oturarak kılana ayakta kılan kimsenin yarı ecri vardır. Kim de yatarak (bir rivâyette de: uzanarak) namazı kılarsa ona da oturarak namaz kılan kimsenin yarı ecri vardır.”[963]

Bundan kasıt hasta olan kişidir. Çünkü Enes (r.a.) demiştir ki: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bazı insanların yanına uğradı. Hastalıklarından dolayı oturarak namaz kılıyorlardı. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Oturanın namazı (ecir bakımından) ayakta kılanın namazının yarısı kadardır.”[964]

Ayrıca bir hastayı ziyaret etti. Onun bir yastık üzerinde namaz kıldığını gördü. Bunun üzerine yastığı alıp attı. Sonra (adam) bir değnek edinip (ona dayanarak) namaz kılmaya başladı. Onu da alıp attı ve şöyle buyurdu: “Eğer yapabilirsen yerde (oturarak) kıl. Yapamazsan ima ile kıl, secde de rükûdan biraz daha fazla eğil”[965]

Gece Namazlarında Kıyam ve Kuud (Oturma)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem geceleri bazen ayakta durarak ve bunu uzun tutarak namaz kılardı. Bazen de oturarak ve uzun tutarak kılardı. Kıraati ayakta yaptığı zaman rükûyu da ayakta yapardı. Kıraati oturarak yaptığında rükûyu da oturarak yapardı.[966]

“Bazen (de) oturarak namaz kılar, oturduğu yerde (Kur'an) okurdu. Kıraati bitirmesine otuz veya kırk âyet kaldığında kalkar (kalan o âyetleri) ayakta okurdu. Ardından rükûya ve secdeye varırdı. Sonra aynı şeyi ikinci rekatta yapardı.”[967]

“Nafile namazı, (ancak) hayatının sonlarında yaşlandığı zaman oturarak kıldı. Bu vefatından bir yıl önce olmuştu.”[968] “(Oturduğunda) ayaklarını dizlerden kırarak ve bacaklarının altına koyarak otururdu.”[969]

MİNBERİN ÜZERİNDE NAMAZ KILMAK

“Bir defasında minberin üzerinde namaz kıldı (bir rivâyette, minberin üç basamaklı olduğu geçmektedir).[970] [Minberde iken kalkıp, tekbir getirdi ve arkasından insanlar tekbir

---

[962] Buhari(1117)
[963] Buhari(1117) Hattabi diyor ki: İmran'ın hadisinde kastedilen, zorlayarak meşakkatle ayak durmaya gücü yeten ve farz (namaz) kılan hastadır. Oturanın ecrinin ayakta duranın yarı ecri kadar olduğunu belirtmesinin sebebi oturması caiz olsa da onu ayakta durmaya teşvik etmektir. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari (2/468) de diyor ki: "Bu yerinde bir yorumdur."
[964] Ahmed, İbni Mace sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.
[965] İbn'us-Semmak Hadis (2/67) es-Sahiha(323)
[966] Müslim, Ebu Davud
[967] Buhari, Müslim
[968] Müslim, Ahmed
[969] İbn Huzeyme(1/107) Abdulğani el-Makdisi, Sünen(1/80). Hakim rivayet etmişlerdir. Hakim sahihtir demiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

getirdi.] [Sonra minberin üzerinde rükûya vardı.] Sonra kalktı arka arka inerek, minberin başında secdeye vardı. Ardından tekrar yerine döndü. [Birinci rekatta yaptığının aynısını yaptı.] Namazını bitirince insanlara döndü ve şöyle dedi:

“Ey insanlar! Bunu yapmamın sebebi, namazda bana uymanız ve benim namazımı öğrenmenizdir.”[971]

KORKU NAMAZI

Allah Azze ve Celle buyururuyor ki; "...Eğer kâfirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız namazı kısaltmanızda üzerinize bir vebal yoktur." *(en-Nisa, 4/101)*

Korku Namazının Meşru Oluşunun Delilleri

Kitabtan delili yüce Allah'ın şu buyruğudur: **"Sen de aralarında bulunup, onlara namaz kıldırdığında bir kısmı seninle birlikte namaza dursun ve silahlarını da alsınlar. Bunlar secdeye vardıklarında (diğerleri) arkanızda bulunsunlar. Namaz kılmamış olan diğer kısım gelsin, seninle beraber (bir rekat) namaz kılsınlar. Hem tedbirli bulunsunlar, hem de silahlarını alsınlar..."** *(en-Nisa, 4/102)*

O halde korku namazı Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in zamanında meşru idi. Onun meşruiyeti kıyamete kadar devam eder. Ashab ve diğer imamlar -önemsenmeyecek kadar basit görüş ayrılıkları dışında- bu hususta icma halindedirler.[972]

Düşmandan, insandan, yırtıcı hayvandan yahut yangından korkmak hallerinde korku namazı hem ikamet halinde, hem yolculuk halinde meşrudur. Ancak (düşmanın) kendisiyle savaşılması caiz olanlardan olması yahutta namazın eda edilmesi halinde müslümanlara hücum edeceğinden korkulması şartı aranır. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Kâfirler siz silahlarınızdan ve eşyanızdan gafilken size ansızın bir baskı yapmayı arzu ederler."** *(en-Nisa, 4/102)*

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye der ki: İmam Ahmed ve diğer hadis fukahası bu hususta Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den ve ashabından sabit olmuş hadisin umumi ifadesine uyarlar ve Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivâyetleri bellenmiş bütün türlerde korku namazını caiz kabul ederler.

Korku Namazının Kılınış Şekilleri

1. Düşman kıble tarafında değilse imamın kılacağı namaz da iki rekât değilse, ordu kumandanı orduyu iki bölüğe ayırır. Bir bölük onunla namaz kılar, diğeri ise hücum etmesin diye düşmanın önünde kalır. Birinci bölük ile bir rekât kılar, ikinci rekâte kalkınca ona uyanlar münferiden (tek başlarına) namaz kılmayı niyet ederek kendi kendilerine namazı tamamlarlar. Daha sonra düşmanın karşısına giderler ve ikinci bölüğün yerinde düşmanın önünde dururlar. İmam ise hala ayakta kalmaya devam etmektedir. İkinci bölük gelip, imam ikinci rekâtte iken namaza başlarlar. İmam ikinci rekâti birincisinden daha uzun tutar. İkinci bölükle geri kalan rekâti kılar, sonra teşehhüd için oturur. Teşehhüd için

---

[970] Minberde sünnet olan üç basamaklı olmasıdır. Fazla olmamalıdır. Üçten fazla olması Emevilerin çıkardığı bir bidattir. Çoğu yerde safı bölmektedir. Safı bölmekten kaçınmak için mescidin veya mihrabın batısındaki köşeye koymak da başka bir bid'attir. Güneyde ki duvarda, -duvardan merdivenle çıkılan- balkon gibi yapmak da böyledir. En hayırlı hidayet Muhammed’in sallallahu aleyhi ve sellem hidayetidir. Bkz. Feth'ul-Bari 2/331

[971] Buhari, Müslim, İbn Sa'd(1/253) Bkz. el-İrva 545

[972] Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye, Mecmûu'l-Fetâvâ, 24/30-31

oturup fakat selam vermeden önce ikinci bölük secdeden kalkar ve geri kalan bir rekâti tamamlayarak teşehhüdde bulunan imama yetişirler. İmam da onlarla birlikte selam verir.

Bu şekil Kur'ân'ın açık ifadelerine uygundur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Sen de aralarında bulunup, onlara namaz kıldırdığında bir kısmı seninle birlikte namaza dursun ve silahlarını da alsınlar. Bunlar secdeye vardıklarında (diğerleri)"** yani namazı tamamladıklarında **"arkanızda bulunsunlar. Namaz kılmamış olan diğer kesim gelsin, seninle beraber (bir rekat) namaz kılsınlar."** Bunlar ise daha önce düşmanın önünde bulunanlardı.**"Hem tedbirli bulunsunlar, hem de silahlarını alsınlar."** *(en-Nisa, 4/102)*

İkinci bölüğün düşmana karşı duruşları daha tehlikeli olduğundan ötürü yüce Allah onlara tedbirli olmalarını ve silahlarını almalarını emretmiştir. Bu şekilde korku namazını Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* Zâtu'r-rikâ' gazvesinde kılmıştır. Salih b. Havvât, Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte Zâtu'r-rikâ' günü korku namazı kılanlardan şunu rivâyet etmektedir: "Bir bölük onunla (Peygamberle) birlikte saf tuttu. Bir diğer bölük ise düşmana yüzünü dönüp durdu. Kendisi ile birlikte bulunanlarla bir rekât namaz kıldı. Sonra ayakta durdu (onunla birlikte bir rekât kılanlar), kendi kendilerine namazlarını tamamladıktan sonra dönüp gittiler ve düşmana karşı saf tuttular. Diğer bölük geldi ve onlarla birlikte de geri kalan bir rekâti kıldı. Sonra oturmaya devam etti, onlar kendi kendilerine namazlarını tamamladıktan sonra onlarla birlikte selam verdi."[973]

2. Düşman kıble tarafında değilse: İbn Ömer *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* korku namazını iki bölükten birisi ile tek rekât olarak kıldı. Diğer bölük düşmana dönük durmuştu. Sonra (bir rekât kılanlar) gidip, arkadaşlarının yerlerinde düşmana yüzleri dönük durdular. Öbürleri geldi, sonra Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* onlara da bir rekât kıldırdıktan sonra Peygamber selam verdi. Daha sonra bunlar da bir rekât, öbürleri de bir rekâtı kaza ettiler (tek başlarına kıldılar)."[974]

Bu hadisten anlaşıldığına göre ikinci bölük, ikinci rekâti tamamlamadıkça selam vermez. Böylelikle namazı kesintisiz olur. Yerlerinden ayrılıp gittiklerinde düşmana karşı dururlar, birinci bölük de ikinci rekâtin kazasını yapar.

3. Düşman kıble tarafında bulunursa: Câbir b. Abdullah *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte korku namazında hazır bulundum. Bizi iki saf yaptı. Bir saf Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in arkasında idi. Düşmansa bizimle kıble arasında bulunuyordu. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* tekbir getirdi, biz de hep birlikte tekbir getirdik. Sonra rukû'a vardı, biz de hep birlikte rukû'a vardık. Sonra başını rukû'dan kaldırdı, hep birlikte başımızı rukû'dan kaldırdık. Sonra arkasındaki saf ile birlikte secdeye eğildi. Arkadaki saf ise düşmanın karşısında ayakta kaldı. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* secdeyi bitirip, hemen arkasındaki saf da kalkınca, arkadaki saf secdeye eğildi ve secdeden kalktılar. Daha sonra arkadaki saf öne geçti, öndeki saf da arkaya geçti. Sonra Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* rukû' etti, biz de hep birlikte rukû'a vardık. Sonra başını rukû'dan kaldırdı, biz de hep beraber başımızı kaldırdık. Sonra birinci rekâtte arkada bulunan ve hemen onun arkasına geçmiş olan saf ile birlikte secdeye eğildi, arkadaki saf ise düşmana karşı ayakta kaldı. Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* arkasındaki saf ile birlikte secdeyi bitirince, arkadaki saf secde için eğilip secde etti. Sonra Peygamber selam verdi. Biz de

[973] Muslim 842
[974] Muslim 839

hep birlikte selam verdik. Cabir dedi ki: Sizin bu koruyucularınızın emirlerine yaptığı gibi (biz de yaptık)."[975]

4. İmamın herbir bölük ile iki rekât namaz kılması: Bu durumda imam dört rekât kılar, her iki bölük ikişer rekât kılar. Cabir *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte yola koyulduk. Nihayet Zâtu'r-Rikâ'a varınca... (Câbir) dedi ki: Namaz için ezan okundu, birinci bölük ile iki rekât namaz kıldı, sonra onlar geri çekildiler. Diğer bölüğe de iki rekât kıldırdı. (Cabir) dedi ki: Böylelikle Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* dört rekât, bölüklerin herbirisi ise ikişer rekât kılmış oldu."[976]

Hadis-i şeriften Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in ancak dördüncü rekâtin sonunda selam verdiği anlaşılmaktadır.

5. İki bölükten herbirisi ile tam olarak iki rekât kılar ve selam verir. Çünkü Ebu Bekre'den gelen rivâyete göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* korku halinde bölüğe iki rekât namaz kıldırdı, sonra selam verdi. Sonra diğer bölüğe iki rekât kıldırdı, sonra selam verdi. Böylelikle Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* dört rekât kılmış oldu[977]

6. Herbir kesimin imam ile birlikte sadece tek bir rekât kılması: İmam iki rekât kılar, herbir bölük ise kaza edeceği rekât sözkonusu olmaksızın bir tek rekât kılar. Çünkü İbn Abbas *Radıyallahu anh*'dan gelen rivâyete göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* Zu Kared de namaz kıldırdı. Müslümanları arkasında iki saf halinde dizdi. Bir saf onun arkasında, diğer saf ise düşmana karşı dizildi. Arkasındaki safa tek bir rekât namaz kıldırdıktan sonra arkasındakiler gidip öbürlerinin yerini aldılar. Öbürleri geldi, onlara da bir rekât namaz kıldırdı ve (diğer rekâti) kaza etmediler[978]

Sözü edilen korku namazı şekilleri, korku şiddetlenmedikçe kılınmaz. Şâyet namaz vakti girip de savaş kızgınlığını sürdürüyor, atışlar kesintisiz devam ediyor, müslümanları namazı eda etmek üzere az önce geçen şekilde bölüklere ayırmaya imkân yoksa, namaz tehir edilmez. Aksine herkes kendi durumuna göre -kıbleye dönük olsun olmasın- namaz kılar. Ruku' ve sücudu güçleri oranında ima ile yaparlar. Darbelerini düşmana indirir, ileri gider, geri çekilirler ve bu halleriyle kıldıkları namazları sahihtir. Çünkü yüce Allah: **"Şâyet korkarsanız o halde (namazı) yaya olarak veya binek üstünde (kılın)."** *(el-Bakara, 2/239)* Bu da ister yürüyerek, ister durarak, isterse de binek üzerinde hangi halde olursanız olunuz, namazınızı kılınız demektir.

Bir düşmandan, selden, yırtıcı bir hayvandan yahut bir yangından korkup kaçan ya da kâfirlerin elinde namaz kıldığını gördükleri takdirde kendisini öldüreceklerinden korkan bir esir ya da ortaya çıktığı vakit öldürüleceğinden korkup, saklanan bir kimse ise gücü oranında durarak, yürüyerek, oturarak, kıbleye doğru ya da başka bir tarafa yatmış olarak yolcu ya da mukim dahi olsa korku namazını kılar, ruku' ve sücûd için îmada bulunur.

İlim ehlinden bir kesimin kanaatine göre bu halde olup, korku şiddetlenecek olursa ve insanın ne söylediğini ya da ne yaptığını düşünmesine imkân vermiyor ise namazı vaktinden sonraya bırakması caizdir. Eğer namazda söyleyip, yaptığını düşünebilecek imkânı varsa hangi durumda olursa olsun namazını kılsın. Buna Ahzab gazvesinde Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in namazı geciktirmiş olmasını delil gösterirler.

---

[975] Muslim, 840
[976] Muslim: 843
[977] Nesâî, III, 78; el-Albâni, Sahihu Suneni'n-Nesâî, I, 33'de sahih olduğunu belirtmektedir
[978] Nesâî, III, 169; el-Albâni, Sahihu Suneni'n-Nesâî, I, 334-335, H. no: 1442

Korku Halinde Akşam Namazının Kılınışı

Hafız İbn Hacer der ki: Korku namazı hakkında rivâyet edilen herhangi bir hadiste akşam namazının kılınış keyfiyetini sözkonusu eden hiçbir rivâyet bulunmamaktadır.[979]

Kimi ilim adamının naklettiğine göre imam birinci bölük ile iki rekât kılar ve bu bölük kendi kendisine bir rekât daha tamamlar, bu rekâtte Fatiha'yı okur. İkinci bölük ile de bir rekât kılar ve bu bölük kendisi iki rekât kılar, bunlarda Fatiha ile zamm-i sure okurlar.

İmam teşehhüd için oturduğu takdirde ikinci bölük gelinceye kadar oturuşunu uzatır. Onlar geldi mi ayağa kalkar. Birinci bölük üçüncü rekâti eda edip, selam vermek üzere teşehhüdü kısa tutup, ayağa kalkar. İmam da ayağa kalkar, ikinci bölük tekbir getirip onunla birlikte namaza uyarlar. İmam bu rekâti bitirip, teşehhüd için oturunca ikinci bölük kılamadıklarını kılmak üzere ayağa kalkar, onunla birlikte teşehhüde oturmaz. Şâyet bu bölük arka arkaya iki rekât kaza eder diyecek olursak, onunla birlikte teşehhüde oturabilmeleri de ihtimal dahilindedir. Böylelikle namazda tek bir teşehhüd yapılmamış olur.

Şâyet birinci bölük ile akşam namazının ilk rekâtini kılar, ikinci bölük ile de iki rekâtini kılarsa, bu da caizdir. Çünkü şeriatte varid olan şekliyle iki beklemekten daha fazla bir bekleme sözkonusu olmaz.[980]

Korku Namazı İle İlgili Bazı Meseleler

Korku namazında silâh taşımak: İlim ehlinin çoğunluğuna göre korku namazında silah taşımak müstehabtır. Sahih olan ise yüce Allah'ın bunu emretmesinden ötürü silah taşımanın vâcib olduğudur. Çünkü yüce Allah: **"Bir kısmı seninle birlikte namaza dursun ve silahlarını da alsınlar."** *(en-Nisa, 4/102)* diye buyurmaktadır.

Diğer taraftan silahı taşımamak müslümanlar için bir tehlike ifade eder. Bunun telâfi edilmesi ve bu tehlikeye karşı gerekli tedbirin alınması gerekir. Bundan ötürü yüce Allah birinci bölüğe silahlarını almalarını emretmiş, ikinci bölüğe hem silahlarını almalarını, hem de tedbirlerini almalarını emrederek: **"Hem tedbirli bulunsunlar, hem de silahlarını alsınlar"** diye buyurmaktadır. Burada taşınması emrolunan silah savunma silahıdır. Çünkü namaz kılan bir kimse namazında düşmana hücum edecek durumda değildir. Hacmi ve ağırlığı ile namazdaki huşûunu da engellememelidir.

Güvenlik halinde korku namazı: Güvenlik halinde korku namazının kılınması caiz değildir. Eğer bu şekilde kılacak olursa sahih olmaz. Çünkü korku namazı ikamet halindeki namazdan çeşitli şekillerde farklılık arzeder. Bazıları şunlardır:

1. Kıbleye yönelmeyi terketmek.

2. Birinci bölüğün, selâmdan önce imamdan ayrı tek tek namazlarını kılabilmeleri.

3. İkinci bölüğün imamın selâm verişinden önce kılamadıkları namazların kazasını yapmaları.

4. İmama uyanın, imama uymayı terkedebilmesi.

5. İmamdan ayrılmak.

---

[979] Nakleden Hafız Celalu'd-Din es-Suyutî, Sunenu'n-Nesâî şerhi, III, 168-169
[980] Bk. İbn Kudame, el-Kâfi, I, 210-211

6. Namaz şeklinin değişmesi ile birlikte namaz esnasında çok amelde bulunabilmek.

Bütün bu hususlar emniyet halinde, özürsüz yapıldığı takdirde namazı iptal ederler.

Şâyet ağırlıklı kanaatine göre düşmanın baskın yapacağını zanneder, bundan ötürü korku namazı kılar, sonra da bunun düşman olmadığı ortaya çıkarsa, yahutta düşman olduğu ortaya çıkmakla birlikte onu engelleyecek bir engelin bulunmasından ötürü kendisine varmasına imkân bulunmayan bir düşman olduğunu anlarsa, o takdirde korku namazını mübah kılacak sebep bulunmadığından ötürü namazını iade etmesi gerekir. Tıpkı kendisinin abdestli olduğunu zannederek namaz kıldıktan sonra abdestsiz olduğunu bilen kimse gibi.

Korkarak namaza başlayıp, sonradan emniyete kavuşursa namazını emniyet halindeki namaz olarak tamamlar. Şâyet namazına emniyet halinde iken başlar, sonra da korku ortaya çıkarsa korku namazı olarak tamamlar. Namazı da bu haliyle sahih olur. Çünkü namazına sahih olarak başlamıştır.

İslâmın Kolaylığı ve Müsamahakârlığı

Korku namazını ve çeşitli şekillerini düşünen bir kimse, önemli pek çok hususu tesbit eder. Bunların başında: İslamda namazın önemli yeri, ister güvenlik ister korku hallerinde, sağlık, hastalık hallerinde, yolculuk ya da ikamet hallerinde, her halde kulun namaz kılmasının farz olduğu gelmektedir. Hikmeti sonsuz şeriat koyucu da mükellefi haline uygun bir şekilde namaz kılmakla yükümlü tutar. Güvenlik halinin kendisine göre bir namazı, korku halinin kendisine göre bir namazı olduğu gibi, sağlıklı iken namazın kendine göre bir şekli, hasta iken kılınacak namazın kendine göre bir şekli vardır... Bütün bunlar İslam şeriatının mükemmelliğini, onun her zaman ve mekâna uygunluğunu göstermektedir.

İslam dediğimiz şey kolaylık, zorluğu kaldırmak ve meşakkati bertaraf etmek üzerinde yükselir. İnsan yükümlülüklerinin hafifletilmesini hakkettiği takdirde -oldukça hassas ölçülere uygun bir şekilde- ibadetlerde ruhsat ilkesini esas almıştır. İslamın müsamahakârlığı özür sahiplerinin namazlarının hafifletilmesinde de ortaya çıkar. Bu çok açık bir şekilde İslamda namazın büyük bir önemi olduğunu, cemaatle namaz kılmanın da oldukça önemsendiğini göstermektedir. Çünkü bunlar en zor hallerde bile sâkıt olmamaktadır.

Ateş sesleri yükselip, alevler etrafa saçılıp, kalbler korkudan yerinden fırlamış halde iken savaşta bile, müslümanların namazlarını cemaat ile az önce açıkladığımız şekilde eda etmek için nasıl saf tuttuklarını dikkatle düşünelim. Cemaatle namaz kılmak korku halinde bile vacib olduğuna göre, güvenlik halindeki vacibliği öncelikle sözkonusudur.

Müslümanlar yağmur halinde -herbir namazı vaktinde kendi evlerinde tek başlarına kılma imkânına sahib iken- cemaati kaçırmamak için iki namazı birarada cem' ederek kılarlar.

SEFERÎ (YOLCU) NAMAZI

Seferde namazı kısaltmanın vucubiyeti; Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size kötülük etmelerinden endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda size bir günah yoktur.*"(Nisa 101)

İbni Abbas r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Allah Azze ve Celle'nin korkusu dışında hiçbir korku olmadığı halde Medine'ye yolculuk yapar, dönünceye kadar namazları iki rekat kılardı."[981]

Hârise İbnu Vehb (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Mina'da bize, sayıca en çok olduğumuz ve en ziyade güven içinde olduğumuz bir zamanda namazı iki rek'at kıldırdı."[982]

Ya'lâ b. Ümeyye'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ben Ömer b. el-Hattab'a: *"Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman eğer kâfirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda üzerinize bir vebal yoktur." (en-Nisâ, 4/101)* buyruğu ile ilgili olarak insanlar artık iman etmiş (ve güvenliğe kavuşmuş) bulunuyorlar, dedim. Bana şu cevabı verdi: Senin hayret ettiğin şeye ben de hayret ettim, bunun üzerine Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'e buna dair soru sordum, şöyle buyurdu: "Bu Allah'ın size verdiği bir sadakadır. O'nun sadakasını kabul ediniz."[983]

Aişe (radıyallâhu anhâ) anlatıyor: "Allah namazı (ilk defa farz ettiği zaman iki rek'at olarak farz etmişti. Sonra onu hazer için (dörde) tamamladı. Yolcu namazı ilk farz edildiği şekilde sabit tutuldu."[984]

Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in ister hacca gitmek, ister umre yapmak, isterse de gaza yapmak üzere bütün seferlerinde namazlarını kasr ile kıldığına dair haberler tevatür derecesindedir. İbn Ömer dedi ki: Ben Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte yolculuklarda bulundum. Yüce Allah vefat ettirinceye kadar iki raketten fazla kılmadı. Ebu Bekir ile de yolculuklarda bulundum, o da Allah vefat ettirinceye kadar iki rekâtten fazlasını kılmadı. Ömer ile de birlikte oldum, o da Allah vefat ettirinceye kadar iki rekâtten fazla kılmadı. Daha sonra Osman ile birlikte yolculuklarda bulundum. O da Allah vefat ettirinceye kadar iki rekâtten fazla kılmadı. Yüce Allah da: *"Andolsun ki sizin için... Rasûlullahda güzel bir örnek vardır." (el-Ahzab, 33/21)* diye buyurmaktadır.[985]

Abdullah b. Mesud dedi ki: "Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte Minâ'da (farzı) iki rekât olarak kıldım. Ebu Bekir es-Sıddîk ile birlikte Minâ'da iki rekât kıldım, Ömer ile birlikte Minâ'da iki rekât kıldım. Dört rekât kılmak yerine, keşke kabul olunan iki rekât nasib olsa."[986]

Muverrik el Iclî'den; İbni Ömer r.a.'ya seferde namazdan soruldu. Dedi ki; "İkişer ikişer kılınız. Kim sünnete muhalefet ederse küfre sapar."[987]

---

[981] İbni Ebi Şeybe, Tirmizî(547) Nesâî(3/117) sahihtir. Bkz.; el İrva(3/6)
[982] Buharî, Taksîr 2, Hacc 84; Müslim(696) Ebu Dâvud(1965) Tirmizî(882) Nesâî(3/119,120)
[983] Müslim(686) Ahmed(1/25) Ebu Ya'la(1/163) Beyhaki(3/134) Şafii el Umm(1/179) Abdurrazzak(2/517) Fesevi(2/205) Ebu Davud(1199) Tirmizi(3034) Nesai(3/116) İbni mace(1065) Darimi(salat 179)
[984] Buhârî(3935) Müslim(685) Muvatta(1/146) Ebu Dâvud(1198) Nesâî(1/225).
[985] Buharî(1101) Müslim(689) Nesâi(3/121)
[986] Muslim(695)
[987] sahihtir. Ahmed(2/83,400) Abdurrazzak(4281) Tahavi(1/422) Beyhaki(3/140) Mecmauz Zevaid(2/154) Busayri İthaf(1805) İbni Hacer Metalibul Aliye(649) Şatıbi el İtisam(1/102)

Seferîlik mesafesi; namazın kısaltılması için ne seferilik mesafesi ne de müddeti sınırlandırılmamıştır.[988] Şayet bunun bir sınırı olsaydı Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem mutlaka bunu beyan ederdi. “Ey Mekke halkı dört beridlik mesafeden azında namazı kısaltmayın” şeklinde rivayet edilen sözün ise Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e ait olmadığı tesbit edilmiştir.[989]

Enes (radıyallahu anh) 'in anlattığına göre kendisine Basra’dan Kufe’ye giden kişinin kasru's-salât yani namazını kısaltması hakkında sorulmuştu. Şöyle cevap verdi: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) üç millik (5.5 km.) mesafeyi veya (Şu'be'nin şekkine göre üç fersah mesafeyi) dışarı çıktı mı iki rek'at kılardı."[990]

Enes r.a.’e Basra’dan Kufe’ye giden kişi hakkında sorulduğu için, bu hadisin “Belki orada konaklayıp yolculuğuna devam ediyordu, yolculuğunun son durağı değildi” şeklinde yorumlanamaz. Aksi halde Enes r.a.’ın böyle bir soruya karşı üç mil gibi bir mesafeden bahsetmesi anlamsız kalırdı.[991]

Şu’be’nin şekke düştüğü şeyi şu rivayetler gidermektedir; Ebu Said r.a.’den; “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Medine’den çıkıp bir fersah(5,762 km) yürüdüğü zaman namazı kısaltırdı.”[992] Ancak bu rivayet zayıf olup, aşağıda görüleceği gibi bazı sahabelerden mevkuf olarak sahihtir.

Abdurrahman Bin Harmele’den; Said Bin Müseyyeb’e Medine’ye bir beridlik (22 km.) mesafede namaz kısaltılır mı? Diye sordum, “evet” dedi.[993]

Muhammed Bin Zeyd Bin Huleyde’den; İbni Ömer r.a. dedi ki; “Üç mil (5541 metre) mesafede namaz kısaltılır.”[994]

Leclac der ki; “Ömer Bin el Hattab r.a. ile sefere çıktık üç millik (5541 metrelik) mesafede namazı kısaltıyorduk.”[995]

Muharib Bin Disar’dan; İbni Ömer r.a. dedi ki; “Gündüz vakti bir saatlik yola çıksam bile namazı kısaltırım.”[996] Yine İbni Ömer r.a. der ki; “Bir millik(1847 metrelik) mesafeye gitsem bile namazı kısaltırım.”[997]

Nafi dedi ki; “İbni Ömer r.a. Mekke’de ikamet ederdi. Mina’ya çıktığı zaman namazı kısaltırdı.”[998] Mekke ile Mina arası bir fersah (5762 metre) dir. Mekkeliler Rasulullah

---

[988] İbni Kudame el Kafi(1/201) Menarus Sebil(1/133) İbni Kayyım Zadul Mead(3/562)
[989] İbni Teymiye Mecmuatur Resail(2/6) Elbani Daife(439)
[990] Müslim(691); Ebu Dâvud(1201,1233) Abdurrazzak(4336) Ahmed(3/129,187,190,282) Darimi(1/355) İbni Sad(1/143) Buhari(2/34,5/95) Tirmizi(548) Nesai(3/118) İbni Mace(1077) İbni Huzeyme(956,2996) Tahavi(1/418) İbni Hibban(2734,2740) Beyhaki(3/136,146,153) İbni Ebi Şeybe(2/332)
[991] bkz. Fethul Bari(2/567) el İrva(3/15)
[992] İbni Ebi Şeybe(2/331) Abdurrazzak(2/529) Müsedded, Abd Bin Humeyd(1/294 no:947) ve Ahmed Bin Muni’den; Busayri İthaf(1802) İbni Hacer Metalibul Aliye(647) Said Bin Mansur’dan; Telhisul Habir(2/46) Neylul Evtar(3/254) bkz.: Temamul Minneh(s.319) el İrva(3/15) İbni Adiy(5/79) Sübülüs Selam(2/39) İbni Kudame el Muğni(2/48)
[993] İbni Ebi Şeybe(2/15) isnadı sahihtir. Sahiha(1/260)
[994] İbni Ebi Şeybe(2/332) sahihtir. Bkz.: Elbani el İrva(3/18 no;561) Sahiha(1/259)
[995] İbni Ebi Şeybe(2/333) Sahiha(1/260) hasendir.
[996] İbni Ebi Şeybe(2/334) isnadı sahihtir. Bkz.: Fethul Bari(2/567) İrva(3/18) Sahiha(1/259)
[997] sahihtir. Fethul Bari(2/567) İrva(3/18) Sahiha(1/259)
[998] İbni Ebi Şeybe(2/334) isnadı sahihtir. İrva(3/18) Sahiha(1/259)

sallallahu aleyhi ve sellem ile Arafat'ta namazı kısaltmışlardır. Nitekim Cabir Bin Zeyd r.a. dedi ki; "Arafat'ta namaz kısaltılır."[999] Mekke ile Arafat arası dört fersahtır.(22 km.)

İbnu'l-Münzir dedi ki: Kendisinden ilim bellediğimiz herkes icma ile şunu ifade etmiştir. Yolculuğa çıkmak isteyen bir kimse ancak yolculuğa çıkacağı kasabanın evlerinin dışına çıktığı vakit namazını kasredebilir.[1000]

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Medine 'de öğle namazını Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ile dört rek'at kıldık. Mekke 'ye gitmek üzere yola çıkıp Zülhuleyfe 'ye gelince ikindiyi iki rek'at kıldı."[1001]

Seferîlik müddeti; Câbir (radıyallahu anh). anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Tebük'de yirmi gün ikâmet etti ve namazları hep kasretti. "[1002]

Enes r.a'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile Mekke'de bir ay kaldık ve namazları kısalttık."[1003]

İbni Ömer r.a.'dan; "Biz kar yolları kapattığı için Azerbaycan'da altı ay kaldık ve namazları ikişer rekat kıldık."[1004]

Bazıları; "Belki bugün yarın çıkarım diye niyet etmemişlerdir" şeklinde yorumladılar. Ancak bu görüş hatadır. Zira altı ay Azerbaycan'da kalan İbni Ömer r.a.'ın bu çeşit karların birkaç günde eriyecek bir şey olmadığını takdir etmemiş olması düşünülemez. Enes r.a.'ın Şam'da iki sene kalıp namazı kısaltması[1005], bir grup sahabenin Ramehürmüz'de yedi ay kalarak namazları kısaltmaları[1006] da bunun gibidir.

Osman et Tavil'den; Ebul Aliye (Rufey Bin Mihran) er Riyahi dedi ki; "Bize Ebubekr r.a. şöyle bir hutbe okudu; "Evinde oturan için namaz dört rekat, yolcu için iki rekattir. Benim doğum yerim Mekke, hicret yerim Medinedir. Medine'den çıkınca Zulhuleyfe'den öteye iki rekat olarak kılarım. Bu ona dönünceye kadar böyle devam eder." Rufey Bin Mihran'a dedim ki; "Ben memlekete geliyor iki ay kalıyorum. Namazı kısaltmalı mıyım?" dedi ki; "Evet! Orada elli yıl kalsan bile dönünceye kadar kısaltırsın."[1007]

---

[999] İbni Ebi Şeybe(2/334)
[1000] İbn Kudame, el-Muğni(2/260)
[1001] Buharî(1039,1471-1073) Müslim(690) Ebu Dâvud(1202) Tirmizi(546) Nesâi(1/237) Ahmed(3/111,117, 186,268)
[1002] sahihtir. Ebu Dâvud(1235) İbni Hibban(546-Mevariduz Zaman) Sahihu Süneni Ebu Davud(1094) İrva(574) Ahmed(3/295) İbni Ebi Şeybe(2/342) Abdurrazzak(4335) İbni Hibban(2738-41) Beyhaki(3/152) İbni Hazm Muhalla(5/26) Zeylai Nasbur Raye(2/186)
[1003] Buhari(2/34)
[1004] İsnadı sahihtir. Ahmed(5552,6424) Mecmauz Zevaid(2/158) İbni Hacer ed Diraye(129) Zeylai Nasbur Raye(2/185) İrva(3/28) Zadul Mead(3/562) İbni Müflih el Mübdi(2/115) İbni Teymiye Fetava(24/142) İbni Kudame el Muğni(2/68) el Kafi(1/201) Keşşaful Kına(1/518) Telhisul Habir(2/47) Bedrul Münir(507)
[1005] Beyhaki(3/152) isnadı salihtir.
[1006] Beyhaki(3/152) Ebu Hatem Merasil(s.240) Zadul Mead(3/562) İbni Müflih el Mübdi(2/115) İbni Teymiye Fetava(24/142) İbni Kudame el Muğni(2/68) el Kafi(1/201) Keşşaful Kına(1/518)
[1007] isnadı hasendir. Mervezi Musnedi Ebu Bekr(135) Ebu Nuaym Hilye(2/222) Osman et Tavil dışındaki ravileri güvenilirdir. Osman hakkında Buhari cerh ve tadil zikretmeden bahsetmiştir.(Tarihul Kebir(2/3/258) Ebu Hatem ise sadece; "Şeyhtir" demiştir.(Cerh ve Tadil(3/1/173)

Hasen r.a.'den; Enes Bin Malik r.a. Nisabur'da bir veya iki sene kaldı namazları kısalttı.[1008]

Simak Bin Seleme İbni Abbas r.a.'dan; "Bir beldede beş ay kaldım ve namazı kısalttım."[1009]

Abdurrahman Bin Misver'den; "Sa'd Bin Malik ile Umman'da iki ay kaldık ve namazı kısalttık"[1010]

Ebu Cemre Nasr Bin Umran'dan; "İbni Abbas r.a.'ya; "Horasan'da kalmaya devam edersek ne dersin?" diye sordum. Dedi ki; "On sene kalacak olsan bile namazı iki rekat kıl."[1011]

Hasen r.a.'den; Abdurrahman Bin Semure Kabil'de bir veya iki kış geçirdi, namazları kısalttı."[1012]

Malik r.a.'den; "Cabir Bin Zeyd'e; "Bir veya iki sene Kesker'de kalsam oranın halkından sayılırım" dedim. O da; "Namazları kısalt" dedi.[1013]

Ebu Vail'den; "Mesruk ile Silsile'de iki yıl kaldım. Namazları kısaltıyordu."[1014]

İbrahim en Nehai'den; Alkame ile Havarizm'de iki yıl kaldık, namazları kısaltıyordu."[1015]

Zekeriya Bin Amir'den; "Alkame Merv'de iki yıl kaldı ve namazları kısalttı."[1016]

Eğer bir yerde ikamet etmeye, orasını vatan edinmeye niyet ederse artık seferî olmaz; İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (Mekke 'de) ondokuz gün ikâmet etti ve namazları kasretti. Biz de (bundan böyle) sefer yapıp ondokuz gün ikâmet ettik mi namazları hep kasrederdik, ondokuzdan fazla kaldık mı artık dörde tamamlardık."[1017] Yukarıda naklettiğimiz Cabir r.a. hadisi ve diğer rivayetler dikkate alındığında bu anlaşılmaktadır. Eğer o yerde ikamete niyet etmezse, orada kaldığı sürece seferîdir.

Seferînin cemaatle namaz kılması: Musa Bin Seleme'den; İbni Abbas r.a'ya; "Mekke'de iken cemaatle kılmazsam nasıl kılayım?" diye sordum. Dedi ki; "Ebul Kasım sallallahu aleyhi ve sellem'in sünneti (seferde) iki rekat kılmaktır."[1018]

Şa'bî'den; İbni Ömer r.a. Mekke'de namazı yalnız iken ikişer rekat kılıyor, cemaatle kıldığında ise imam kaç rekat kılarsa o kadar kılardı."[1019]

[1008] İbni Ebi Şeybe(2/341) İbni Kudame Muğni(2/68) Cemül Fevaid(1944)
[1009] İbni Ebi Şeybe(2/341)
[1010] İbni Ebi Şeybe(2/341) Abdurrazzak(4350) Tahavi Şerhu Maanil Asar(1/420) sahih isnad ile.
[1011] İbni Ebi Şeybe(2/341)
[1012] İbni Ebi Şeybe(2/341) Abdurrazzak(4352) Fıkhus Sünne(1/242) sahihtir.
[1013] İbni Ebi Şeybe(2/341)
[1014] İbni Ebi Şeybe(2/342)
[1015] İbni Ebi Şeybe(2/342)
[1016] İbni Ebi Şeybe(2/341)
[1017] Buharî, Taksîr 1, Megâzî 52, Ebu Dâvud(1230, 1231, 1232) Tirmizî(549) Nesâi(3/121)
[1018] Ahmed(1862,1996,2632) Müslim(688) Nesai(3/119) İbni Huzeyme(951) Beyhaki(3/153)
[1019] İbni Huzeyme(954) sahihtir.

Ömer r.a. Mekke'ye geldiğinde onlara iki rekat kıldırdıktan sonra dedi ki; "Ey Mekke halkı! Namazınızı tamamlayınız. Zira biz seferîyiz."[1020]

Seferde nafile namaz; Müekked namazlar seferde kılınmaz. Ancak seferde duha, teheccüd gibi diğer nafile namazlar kılınabilir. [1021]

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a (onsekiz defa) refakat ettim. Ancak, sefer sırasında nafile kıldığını hiç görmedim. Allah Teâlâ hazretleri şöyle buyurmuştur: "Rasulullah'ta sizin için güzel örnek vardır" (Ahzâb 21). İbnu Ömer devamla der ki: "Eğer nâfileyi kılsaydım namazı da tam kılardım."[1022]

Nâfi anlatıyor: "İbnu Ömer (radıyallahu anh), oğlu Ubeydullah'ı seferde nafile kılarken görürdü de bundan dolayı onu kınamazdı."[1023]

Amir r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem gece seferdeyken bineği üzerinde nafile kılıyordu, bineği nereye dönerse aldırmıyordu."[1024]

Cuma günü yolculuğa çıkmak; Eğer Cuma ezanı okunmamışsa sefere çıkmak caizdir. Okunmuşsa sefere çıkmaması gerekir.[1025] Cuma günü yolculuktan mutlak olarak alıkoyan sahih bir şey -bildiğimiz kadarıyla- varit olmamıştır.

Ebu Hureyre r.a.'den; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Seferî olana Cuma namazı yoktur."[1026]

Esved Bin Kays babasından naklediyor; Ömer Bin el Hattab r.a. yolculuk hazırlığında olan birini gördü ve onun şöyle deiğini işitti; "Şayet bugün Cuma olmasaydı yola çıkacaktım." Bunun üzerine Ömer r.a dedi ki; "Yola çıkabilirsin. Zira Cuma yolculuktan alıkoymaz."[1027]

Gemide veya Uçakta Namaz Kılmak

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gemide nasıl namaz kılınacağı soruldu. Dedi ki: "Ayakta durarak namaz kıl. Ancak boğulmaktan korkarsan hayır (yani oturarak namaz kılabilirsin)."[1028]

"Yaşlandığında ise Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kıldığı yerde bir direk diktirmiş ve ona yaslanmıştır."[1029]

[1020] Malik Muvatta(1/149) sahihtir.
[1021] bkz. Fethul bari(2/578) Avayşe Mevsuatul Fıkhil Müyessere(2/342)
[1022] Buharî, Taksîru's-Salât 11; Müslim(689); Muvatta(1,150) Ebu Dâvud(1223); Tirmizî, Salât 391, Nesâî(3/122; 123).
[1023] Muvatta, Kasru's-Salât, 24 (1,150).
[1024] Buhari(1104) Müslim(700)
[1025] bkz.: Temamul Minneh(s.320)
[1026] Tarikleri ve şahitleriyle sahihtir. Bkz.: el İrva(592,594)
[1027] İbni Ebi Şeybe(2/205) isnadı sahihtir.
[1028] Bezzar (68) Abdulğani el-Makdisi, Sünen(2/82) Hakim sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Not: Uçakta namaz kılmanın hükmü gemide namaz kılmanın hükmü gibidir. Yani gücü yeterse ayakta kılar, değilse oturarak kılar, rüku ve secdelerini imayla yapar.
[1029] es-Sahiha(319), el-İrva (383)

İKİ NAMAZIN CEM EDİLMESİ

Seferde cem; Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), güneş batıya meyletmeden yola çıkınca, öğle namazını ikindi vaktine te'hîr eder, ikindi olunca mola verir, ikisini cem ederdi (beraber kılardı). Yola çıkmazdan önce güneş batıya meyletti (öğle vakti girdi) ise, hareketten önce her ikisini de (öğle ve ikindi) kılar sonra yola çıkardı." Bir rivayette de şöyle gelmiştir: "...Acele yürümek gerekirse öğleyi ikindiye te 'hir eder, ikisini birleştirirdi, keza ufuktaki aydınlık kaybolunca da akşamla yatsıyı birleştirirdi. "[1030]

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) yol halinde iken öğle ile ikindiyi birleştirirdi, akşam ile yatsıyı da birleştirirdi. "[1031]

Muâz b. Cebel anlatıyor: "Tebuk senesi Rasûlullah ile beraber yola çıktık. Rasûlullah öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı namazlarını cemediyordu. Bir gün namazı tehir etti, sonra dışarı çıktı ve öğle ile ikindiyi cemederck kıldırdı, sonra girdi. Sonra tekrar çıktı ve akşam ile yatsıyı cemederek kıldırdı. Sonra şöyle buyurdu: "inşâallah yarın Tebük kaynağına varacaksınız. Güneş yükselmeden oraya varmayın. Oraya varanlar, ben gelinceye kadar suya dokunmasın,"[1032]

Arafat ve Müzdelife'de cem; İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) akşam ve yatsıyı Müzdelife 'de beraberce kıldı. Bunlardan her biri için ayrı bir ikâmet okudu. İki namaz arasında nafile kılmadı, bunlardan birinden sonra da nafile kılmadı."[1033]

İbnu Mes 'ud (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ben Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı şu ikisi hariç, vakti dışıda tek bir namazı kıldığını görmedim: Müzdelife'de akşamla yatsıyı birleştirdi. O gün sabahı da vaktinden önce kıldı. "[1034]

Yağmurda cem; İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ) demiştir ki: "Rasulullah (aleyhissalâtu vessalâm) Medine'de yedi ve sekiz (rek 'at) öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını (cemederek) kıldı. Eyyub (es-Sahtiyânî) der ki :"Belki de bu, yağmurlu bir gecedeydi." Öbürü (Ebu 'ş-Şa'sâ): "Belki!" dedi. "[1035]

Nafi'den; İbni Ömer r.a. yağmurda akşam ile yatsıyı cem ederdi."[1036]

İhtiyaçtan dolayı cem etmek; İbni Abbas r.a.'dan; "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) korku ve sefer hali olmaksızın öğle ve ikindiyi birleştirerek, akşam ve yatsıyı da birleştirerek kıldı." Said Bin Cübeyr r.a. İbni Abbas r.a.'ya dedi ki; "Bunun sebebi ne olabilir?" dedi ki; "Ümmetine kolaylık sağlamak için." [1037] Diğer rivayette; "Korku ve yağmur olmadığı halde cem etti."

Tirmizî, Sünen'in Kitabu'l-İlel bölümünde İbnu Abbâs'ın rivâyet ettiği bu hadisle ehl-i ilimden kimsenin amel etmediğini söyler. Yani iddiasına göre sefer yağmur, (korku,

---

[1030] Buharî, Taksîru's-Salât 16, I5; Müslim(704); Ebu Dâvud(1218, 1219) Nesâî(1/284-285).

[1031] Buharî, Taksîru's-Salât 13

[1032] Müslim(706) Muvatta(1/143) Abdurrazzak(11/545) Şafii el Ümm(1/77) Sahihu Ebu Davud(1065) Sahihu Nesai(512) el İrva(3/30)

[1033] Buharî, Hacc 93, 96; Müslim(703,1288); Muvatta(1/400); Ebu Davud(1926-1933) Tirmizî(887, 888); Nesâî(1/291)

[1034] Buharî, Hacc 99, 97; Müslim(1289) Ebu Dâvud(1934) Nesâî(1/291-292).

[1035] Buharî(543) Müslim(705) Ebu Dâvud(1210, 1211, 1214) Tirmizî(187) Nesâî(1/290).

[1036] İbni Ebi Şeybe sahih senedle rivayet etti. Bkz.: Sahiha(6/816) el İrva(583)

[1037] Muvatta(1/144) Müslim(705).

hastalık gibi) namazın birleştirilmesine ruhsat tanıyan bir mazeret olmadan namazın birleştirilmesine hiç bir âlim fetva vermemiş olmalı. Ancak, bu iddiasının gerçeği aksettirmediği söylenmiştir. Buna geçmeden şunu bilelim ki, Tirmizî, başka rivâyetlerle birlikte bu hadisin de yer aldığı, "Hazerde iki namazın arasını birleştirme hususunda gelenler" adlı bâbta, hadislerin peşlerinden şu bilgileri sunar:

Ehl-i ilim, iki namazın sadece seferde ve Arafat'ta birleştirileceğine hükmetmiştir. Tâbiîn'den bazı âlimler, hastanın iki namazı birleştireceğine hükmetmiştir. Bazı âlimler de yağmur sırasında iki namazın arasının birleştirilebileceğini söylemiştir. Şâfiî, Ahmed ve İshak bu görüşte olanlardır. Ancak Şâfiî hastanın iki namazı birleştirmesini caiz görmez.

Tirmizî'nin İbnu Abbâs tarafından rivâyet edilen "Rasulullah korku ve sefer hali olmaksızın öğle ve ikindiyi birleştirerek, akşam ve yatsıyı da birleştirerek kıldı" hadisi için, "Bununla hiç bir fakih amel etmemiştir" iddiasına yapılan itiraza gelince: İbnu Hacer, Nevevî'den naklen bazı örnekler sunar: "İmamlardan bir cemaat, bu hadisin zâhirini esas alarak, mutlak bir ifade ile "ihtiyaç" sebebiyle bir şartla hazerde "cem"i tecviz ettiler. O şart da bu birleştirme işini bir âdet edinmemektir. Bu görüşte olanlar meyanında İbnu Sîrîn, Rebîa, Eşheb, İbnu'l-Münzîr, el-Kaffâlu'l-Kebîr sayılabilir. Aynı görüşü Hattâbî Ashâbu'lhadis'ten bir gruptan da hikaye eder. Ve bu hadisin Müslim'de Said İbnu Cübeyr tarikinden zikredilen: "İbnu Abbâs'a sordum: "Bunu Rasulullah niçin yaptı?" Bana: "Ümmetinden kimseye meşakkat vermek istemedi" diye cevap verdi" vechiyle istidlâl eder. [1038]

Nesâî'nin bir rivâyetine göre İbnu Abbâs, Basra'da öğle ve ikindiyi aralarında hiç fasıla olmadan kılmıştır. Akşam ve yatsıyı da peşpeşe aralarında fasıla olmadan kılmıştır. Bu birleştirmeyi meşguliyet sebebiyle yapmıştır. İşte bu rivâyette, aynı birleştirmeyi Rasulullah'ın yaptığını da söyler. Müslim'de gelen bir rivâyette, İbnu Abbâs'ın mezkûr meşguliyetinin hutbe olduğu ikindi namazından sonra da yıldızlar doğuncaya kadar hutbesine devam ettiği sonra akşamla yatsıyı birleştirdiği belirtilir. Bu rivâyette İbnu Abbâs'ın iki namazı cem etme işini Rasulullah'a nisbetinin, Ebû Hüreyre tarafından te'yîdi de vardır.[1039] Taberânî'nin bir tahricinde, benzer merfû bir rivâyet İbnu Mes'ud'dan kaydedilir: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) (hiçbir meşrû sebep yokken) öğleyle ikindiyi, akşamla yatsıyı cem etti. Kendisine "Bunu niye yaptın?" diye sorulunca: "Ümmetimin meşakkatte kalmaması için" diye cevap verdi."

Görüldüğü üzere, gerek fukahâ ve gerekse muhaddisînden bazıları, bazı kayıtlarla sadedinde olduğumuz İbnu Abbâs hadisiyle amel etmiştir. Avamdan pekçok kimsenin, cem-i takdim veya tehire ihtiyacı olduğu zamanlarda bile onu terk ettiğine, diğer pek çoğunun da cem yapmayarak namazı tamamen kazaya bıraktığına tanık olursun. Bu insanlar, ruhsatları terk edip kendilerini zora sokmakta, bazen de, yukarıda işaret ettiğimiz sebepten ötürü günaha girmektedirler.

Bazı kimseler, seferde oldukları halde, beş vakit namazı hem cem etmeden hem de kasretmeden kılmak suretiyle hata işlemektedir. Halbuki bu uygulamalarıyla Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetini terk etmiş olmaktadırlar. Çünkü Peygamberden (sallallahu aleyhi ve sellem) sabit olan, sefer durumunda namazların cem ve kasredilmesidir. Bu konuda doğru olan, ulemanın şu kanaatidir: “Namazı kısaltmak (kasr) bir ruhsattır, onu terk eden günah işlemiş sayılır.” Yine de en doğrusunu Allahu Teala bilir.

Bazı kimseler de, kasrın ve cemin meşru olması için, sefer halinde belirli bir mesafeyi şart koşmaktadırlar. Ulema, bu mesafenin tahdidinde çok fazla ihtilafa düşmüş

[1038] Bkz.: Nevevi Şerhu Sahihi Müslim(5/219) Şeyh Abdulazim el Veciz(s.14)
[1039] Müslim(705)

ve bu hususta yirmi kadar görüş ileri sürülmüştür. Muhakkik ilim erbabına göre, insanların örfünde sefer, şariin (kanun koyucu) belirlemiş olduğu mesafedir. Bu, İslam'ın kolaylık prensibine en uygun olandır. "Kasr için, en az bir günlüğüne veya üç günlüğüne sefere çıkmış olmak gerekir" gibi bir takım sayısal ifadeler kullanarak insanların kasr yapmasını günle sınırlandırmak, onları, seferde kat edecekleri güzergahın mesafesini bilmeye mecbur eder ki, bu da, özellikle daha önce gidilmemiş bir güzergah söz konusu olduğunda oldukça imkansız bir şeydir.

CUMA NAMAZI

Cuma gününün fazileti; Ebû Hüreyre radıyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Üzerine güneş doğan en hayırlı gün cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı, o gün cennete konuldu ve yine o gün cennetten çıkarıldı. Kıyamet de ancak Cuma günü kopar."[1040]

Ebu Lübabe İbnu Abdilmünzir radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: "Cum'a günü, (haftanın diğer) günlerinin efendisidir. Allah katında da en mühim olanıdır. O, Allah katında, Kurban ve Ramazan bayramı günlerinden daha mühimdir. Bu günün beş hasleti vardır: Allah, Adem'i bugünde yarattı. Allah Adem aleyhisselam'ı o günde yeryüzüne indirdi. Allah Adem'in ruhunu o gün kabzetti. O günde bir saat vardır ki, kul o saatte Allah'tan haram bir şey talep etmedikçe her ne isterse mutlaka kendisine talebi verilir. Kıyamet de o gün kopacaktır. Bütün mukarreb (Allah'a yakın) melekler, sema, arz, rüzgar, dağ, deniz hepsi o günden korkarlar."[1041]

İbnu Abbas radıyallahu anhüma anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: "Bu (cuma gününü) Allah mü'minler için (haftalık) bayram kılmıştır. Öyleyse kim cumaya gelirse yıkansın. Eğer kokusu varsa ondan sürünsün. Misvak kullanmanız da gerekir."[1042]

Abdullah İbnu Selam radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam oturuyordu. Ben: "Allah'ın kitabında (Tevrat'ta) şu ifadeyi buluyoruz: "Cuma gününde öyle bir saat vardır ki, mü'min kul o saati denk getirerek namaz kılıp Allah'a dua ettiği taktirde isteği mutlaka yerine getirilir" dedim.

Abdullah devamla dedi ki: "Benim bu sözüm üzerine Rasulullah aleyhissalatu vesselam: "Yahut bir saatin bir kısmı" diye bana işaret buyurdu. Ben de: "Doğru söylediniz veya bir saatin bir kısmı" diyerek sözümü düzelttim. Sonra sordum: "Bu vakit (cumanın) hangi vaktidir?" Bana: "O, gündüzün saatlerinin sonudur" diye cevap verdi. Ben dedim ki: "Bu saat namaz vakti değildir." Şu cevabı verdi: "Evet, mü'min kul namaz kılar, sonra müteakip namazı beklemek maksadıyla oturursa o, sevap yönüyle aynen namaz kılıyor gibidir."[1043]

Cumaya erken gitmek; Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Kim cum'a günü cenabet guslü ile gusül yapar, sonra cum'aya giderse sanki bir deve kurban etmiş gibi (sevaba nâil) olur. Kim ikinci saatte giderse bir sığır kurban etmiş gibi (sevaba nâil) olur.Kim üçüncü saat giderse boynuzlu bir davar kurban etmiş gibi (sevaba nâil) olur. Kim dördüncü saat giderse bir tavuk kurban etmiş gibi (sevaba nâil) olur. Kim beşinci saatte giderse bir yumurta tasadduk etmiş gibi (sevaba nâil) olur. İmam (hutbeye) çıkınca melekler hazır olur, zikri dinlerler."[1044]

Cuma günü salavat okumak; Evs İbni Evs radıyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

[1040] Müslim(854)
[1041] Sahihu İbni Mace(888) Elbani hasen dedi.
[1042] İbni Mace hasen isnad ile; Sahihut Tergib(706)
[1043] Sahihu Süneni İbni Mace(934) Sahihut Tergib(701)
[1044] Buharî(881) Müslim(850) Muvatta(1/101) Ebu Dâvud(351) Tirmizî(499) Nesâî(3/99) İbnu Mâce(1092).

“Günlerinizin en faziletlisi cuma günüdür. Bu sebeple o gün bana çokca salâtü selâm getiriniz; zira sizin salâtü selâmlarınız bana sunulur.” Dediler ki; “Cesedin toprak olmuşken, salatlarımız sana nasıl arz edilir?” Buyurdu ki; “Şüphesiz Allah Teala yeryüzüne peygamberlerin cesetlerini yemeyi haram kılmıştır.”[1045]

Cuma günü temizlenmek ve kokulanmak; Ebû Hüreyre *radıyallahu anh*’den rivayet edildiğine göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Bir kimse Cuma günü gusleder, başını yıkayıp en güzel kokusundan sürünür ve en güzel elbisesini giyerse ve sonra namaza giderse, iki kişinin arasını (omuzlarını) ayırmadan hutbeyi ses çıkarmadan dinlerse, iki cuma arasındaki ve fazla olarak üç günlük daha günahları bağışlanır..”[1046]

Selmân radıyallahu anh’den rivayet edildiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Bir kimse cuma günü boy abdesti alarak elinden geldiğince temizlenir, saçını sakalını yağlayıp tarar veya evindeki güzel kokudan süründükten sonra câmiye gider, fakat orada yan yana oturan iki kimsenin arasını açmaz, sonra Allah Teâlâ’nın kendisine takdir ettiği kadar namaz kılar, daha sonra sesini çıkarmadan imamı dinlerse, o cumadan öteki cumaya kadar olan günahları bağışlanır.”[1047]

Cuma namazından önce nafile; Nafi’den; İbni Ömer r.a. Cuma namazı (ezanı)ndan önce çokça namaz kılar ve Cuma namazından sonra da evinde iki rekat kılardı. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in de böyle yaptığını söylerdi.”[1048]

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Cuma günü evinden ayrılır, mescitte minbere çıkar, arkasından müezzin ezan okurdu. Ezan bittiğinde Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) hutbe irad etmeye başlardı.[1049]

Eğer Cumanın farzından önce sünnet bir namaz olsaydı, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), sahabelere, ezandan sonra bu namazı kılmalarını emreder ve kendisi de bunu uygulardı. Ancak, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında, hatibin hutbe irad etmesinden önce sadece ezan okunurdu.

Eğer, ‘Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), hutbe irad ederken içeriye giren kimseye iki rekat namaz kılmasını emretmiştir’ dersen, ben de derim ki: Bu kılınan iki rekatlık namazlar tahiyyetul Mescid namazıdır. Çünkü mescide gelen kişi, bu namazı henüz kılmamıştı ve Peygamber de (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine, “Kalk, iki rekat namaz kıl” demişti.

Cumaya hutbede yetişenin tahiyye namazı kılması; Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor:"Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) hutbe verirken bir adam girdi. Rasulullah adama:

[1045] sahih. Ebu Davud(1531) Beyhaki Hayatul Enbiya(s.88 no;10) İbni Mace(1085) Darimi(1/445) Nesai(3/75) Bezzar(8/411) İbni Ebi Şeybe(2/253) İbni Ebi Asım el Ahadu vel Mesani(3/217) Taberani(1/216) Ahmed(4/8) Hakim(1/278) İbni Hibban(2/132) İbni Huzeyme(3/118) Huseyni el Beyan(1/177) Fethul Bari(6/488) Hakiym Tirmizi Nevadir(4/110) İbni Mülakkin Tuhfetul Muhtac(1/524) Telhisul Habir(2/72) Neylül Evtar(3/304) Fadlu Salatun Alen Nebi(s.37) Sahihul Cami(2212)

[1046] İbni Huzeyme, Sahihut Tergib(704)

[1047] Buhârî, Cum`a(883) Sahihut Tergib(704)

[1048] Sahihu Ebu Davud(998) Temamul Minneh(326)

[1049] Bk: Fethu’l-Bari (2/426); Neylu’l-Evtar (3/312); Misbahu’l-Zucace Fi Zevaidi İbn Mace (1/377).

"Namaz kıldın mı?" dedi. Adam: "Hayır!" dedi. Efendimiz: "Öyleyse iki rek'atini kıl!" diye emretti."[1050]

Aişe'den (r.anha) "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Cuma namazından önce evde iki rekat namaz kılardı" lafzıyla merfu olarak nakledilen rivayet uydurmadır.[1051]

Eğer "Cuma namazı, kısaltılmış öğlen namazıdır, dolayısıyla onun da ilk sünneti vardır" diyecek olursan, ben de derim ki: Bu söz araştırmadan uzaktır ve şu nedenlerden dolayı da yanlıştır:

a. Namazların şeriyyeti hususunda kıyasta bulunmak caiz değildir.

b. Ne Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) kavli ve fiili sünnetinde, ne de hulefa-i raşidinden yapılan rivayetlerde Cumanın ilk sünnetiyle ilgili olarak herhangi bir şey sabit olmamıştır.[1052]

c. Cuma namazı, cehri oluşu, rekat sayısının iki oluşu ve hutbesinin bulunması gibi yönlerden öğlen namazından ayrı, müstakil bir namazdır.

d. Buhari, Sahih'inde[1053], İbn Ömer'den rivayetle şöyle demiştir: 'Peygamberle (sallallahu aleyhi ve sellem) birlikte, öğleden önce iki, öğleden sonra iki, akşamdan sonra iki, yatsıdan sonra iki ve Cuma'dan sonra iki rekat namaz kıldım.'

Bu, sahabeye göre Cuma namazının, öğle namazından farklı olduğunun bir delilidir. Eğer öyle olmasaydı, yukarıdaki hadiste, öğle namazının şumülüne dahil olacağı için "Cuma" lafzını ve "Cumadan sonra iki rekat vardır" sözünü söylemezdi. Bu da, Cuma'dan önce sünnet namazın olmadığını göstermektedir.

Bundan dolayı, imamların büyük çoğunluğu Cuma'dan önce vakti ve rekat sayısı belirlenmiş bir sünnet olmadığı hususunda ittifak etmişlerdir. Zaten böyle bir şey, ancak Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) kavli veya fiiliyle sabit olurdu, halbuki bu hususta kendisinden herhangi bir kavli veya fiili sünnet varit olmamıştır.

[1050] Buharî(930) Müslim(875) Ebu Dâvud, Cum'a 237 Tirmizi(510) Nesâî(3/103, 107).

[1051] Buna sebeb İshak el-Esvari el-Basri adındaki ravidir. İbn Main kendisi hakkında 'yalancıdır, hadis uydurur' der. Bk: Ecvibetu'n-Nafia 28.

[1052] Dolayısıyla sünnetlerin isbatını kıyasla yapmak caiz değildir. Özellikle bu fiilin sebebi Peygamber (s.a.s) döneminde gerçekleşmiş olmasına rağmen, bunu yapmaması, şeriat kılmaması, bunun terkinin sünnet olduğuna delildir.

Diğer taraftan sahabenin Cuma öncesi kıldıkları namazlar hakkında gelen rivayetler, imam minbere çıkana kadar kılınan mutlak tatavvu namazına hamlolunur. Buna delil de şunlardır:

1- Cuma farzı öncesi sahabe değişik sayıda namaz kılardı. İbn Münzir'in naklettiğine göre; İbn Mes'ud dört rek'at, İbn Ömer on iki rek'at, İbn Abbas sekiz rek'at kılardı.

2- Peygamber (s.a.s) döneminde tek bir ezan vardı: Peygamber (s.a.s) minbere çıktığında okunurdu. Bu durumda ilk sünnet için bir zaman olmuyor.

3- Sahabenin bu fiili Müslim'in Sahihinde (858) Ebu Hureyre vasıtasıyla gelen hadisteki sevaba rağbet ve hırslı olmaları sebebiyledir: **(Kim gusül abdesti alır sonrada cumaya gelir, ona takdir olunan namazı kılar sonra (imam) hutbesini bitirene kadar susar, sonra onunla namaz kılarsa, üç gün fazlalıkla birlikte o Cuma ve bir sonraki Cuma arasındaki (günahları) affolunur.)** Hadiste geçen **(ona takdir olunan namazı kılar)** maalesef bu tatavvunun insanlar tarafından terk edilmesi çok yaygındır. Bu ise yukarıda geçen Cuma namazının sevabını kaçıran şeylerdendir.

4- Hiçbir alim, Cuma namazının farz öncesi sünneti on iki veya sekiz rek'at dememiştir. Onların bu fiillerinden bizim bu söylediğimizin murad edildiği ortaya çıkmış oldu. Başarıya ulaştıran Allah'tır.

[1053] Buhari(3/50:1172)

Uykusu gelenin yerini değiştirmesi; İbni Ömer r.a.'dan; "Mescitte birinizin uykusu gelirse, yerini değiştirip başka bir yere otursun."[1054]

Cuma namazının farz oluşu; "*Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrıldığınızda her türlü dünyevi alışverişi bırakıp Allah'ı anmaya yani hutbeyi dinleyip namazı kılmaya koşun. Eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Ve Cuma namazı kılınıp bittiğinde yeryüzüne serbestçe dağılın ve Allah'ın lütfundan rızkınızı aramaya devam edin ve Allah'ı namaz dışında da daima gündemde tutun ki mutluluğa erişebilesiniz.*" (Cuma: 62/9-10)

Ebu Hureyre r.a.'den; Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem`den işittim, buyuruyordu ki: Bizler (Ehl-i Kitâb`a nazaran) en sonra gelmişler (ken) Kıyâmet gününde (fazîletce) en başa geçecek olanlarız. Şundan dolayı ki, bizden evvel onlara, (daha sonra bizlere) kitab verildi de Allâh`ın onlara farz buyurduğu gün, bu (cum`a günü) iken onlar ihtilâf çıkar(ıp başka günlere ta`zîm et)diler. Bize ise o güne i`tibâr etmek husûsunda Hak Teâlâ hidâyet verdi. Artık bu babda nâs bizden geri kalmış oludular. Yahûdiler(in ibâdet günü) yarın, Nasârâ (nınki) de öbür gündür."[1055]

Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in hanımı Hafsa'dan rivâyete göre Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Cumaya gitmek ergenlik yaşına gelmiş her müslüman üzerine bir farzdır."[1056]

İbn Ömer ve Ebu Hureyre'den; Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'i minberin üzerinde şöyle buyururken dinledikleri rivâyet edilmiştir: "Birtakım insanlar cumayı terketmekten ya vazgeçerler, yahutta yüce Allah onların kalblerini mühürleyecek, sonra da onlar hiç şüphesiz gafillerden olacaklardır."[1057]

Ebu'l-Câd ed-Damrî'den rivâyete göre Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Her kim önemsemeyerek üç cuma terkedecek olursa Allah o kimsenin kalbini mühürler."[1058]

Tarık b. Şihâb'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Cuma her müslümana cemaatle kılınması gereken bir hak ve bir vacibtir. Bundan dört kişi müstesnadır. Köle, kadın, küçük çocuk yahut hasta bir kimse."[1059]

Cuma namazı ancak sekiz şartı taşıyan kimselere farzdır:
1- Müslüman olmak,
2- Bâliğ olmak,
3- Akıllı olmak, -bu üç şart fer'î hükümlerle mükellef olmanın şartlarındandır-
4- Erkek olmak,
5- Hür olmak,
6- Yolcu olmamak
7- Cemaate katılmamayı mazur gösteren (hastalık, yağmur, soğuk gibi) sebeblerin bulunmamasıdır.
8- Cuma namazı kılınacak yerde ya da ona yakın bir yerde ikamet halinde olmalıdır.

[1054] Sahihu ebu Davud(990) Sahiha(468)
[1055] Buhari(876) Müslim(855)
[1056] Nesâî, III, 89; el-Albâni, Sahihu Suneni'n-Nesâî, I, 297, H. no: 1299
[1057] Muslim, I, 591, H. no: 865
[1058] Ebu Davud(1052) el-Albâni, Sahihu Sunen-i Ebi Davud(928)
[1059] Ebu Davud(1067) el-Albâni, el İrva(592) Sahihu Sunen-i Ebi Davud(942)'de sahih olduğunu belirtmektedir.

Kâfirin de, delinin de kılacağı cuma namazı sahih değildir. Eğer bunlar bu namazı eda edecek olurlarsa bunlarla cuma namazı akd olmaz. İmam olarak da kıldıramazlar, cemaat arasında da sayılamazlar. Çünkü her ikisi de ibadet ehliyetine sahib kimseler değildir.

Binlerce futbol izleyicisinin Cuma namazına gitmeyişi

Şeyh Abdulaziz Bin Baz der ki; "Sayıları yüzbinlere ulaşan futbol izleyicisi, müezzinin, kendilerini namaza çağırdığı Cuma saatinde stadyumlarda bir araya gelmektedir. Akılları durmuş, duyguları ölmüş bu insanların, kendilerini Cumaya çağıran müezzinin davetine koşmaları ne mümkün!? Bir de bu aymazlık ne adına yapılıyor? Çeşitli spor takımlarına olan çirkin taassup adına! Biri o takımı, biri bu takımı tutuyor, hatta bir ailenin bireyleri dahi kendi aralarında gruplaşarak farklı takımları destekliyorlar. İş sadece bu takımların desteklenmesiyle kalmıyor, yenilen takım taraftarlarının, galip takım taraftarlarını küçümsemesine, onlarla alay etmesine kadar varıyor. Sokaktaki sevinç turlarının ardından, iki takım taraftarları arasındaki kavga ve çatışma, nihayet yüzlerce kişinin yaralanması veya ölmesiyle son buluyor.

Bu durumun İslam ümmetine faturası ise, ümmetin, düşmanlara karşı yürütülen mücadeleden, ümmetin geleceğiyle ilgili önemli meselelere çözüm getirme faaliyetlerinden alıkonması, büyük servet ve zaman harcamak suretiyle, İslam ümmetinin, sahip olduğu şeref ve izzetinin ortadan kaldırılmasıdır. Halbuki İslam ümmeti bu enerjisini yararlı işlerde ve endüstride harcamış olsaydı, bugün, çeşitli sahalarda ileri ülkelerin arasında yer almış olabilirdi.

Dengelerin bozulmuş olduğu bu zamanda şampiyon, ümmetin izzet ve haysiyetini savunan gayretli kişi değil, kendisi için muazzam miktarlarda paralar harcanan futbol oyuncusu olmuştur. Halbuki İslam, dengelerin bozularak haksızlık edilmesini tasvip etmez. Aksine O, ifrat ve tefrite kaçmadan herkese layık olduğu değeri verir.

Özetlemek gerekirse futbol, günümüzde, İslam ümmetinin düşmanları elinde yıkıcı bir araç haline gelmiş ve bu kesim tarafından hep destek görmüştür.

"Siyonist Bilgeler Protokolü"nün onüçüncüsünde yer alan şu ifadeler de, buraya kadar anlattıklarımızı destekler mahiyettedir: "...Halkların, önlerinde ve arkalarında ne olduğunu, kendilerinden ne istendiğini bilmeden sapıklık içinde kalmaları için, bu insanların zihinlerini keyif ve eğlence vesileleriyle, komedi programlarıyla, çeşitli spor türleriyle; zevk ve şehvete hitap eden lehviyatla, şatafatlı villaların ve gösterişli binaların sayısını artırmak suretiyle meşgul etmeye, arkasından da basının, sanatsal faaliyetlere ve spor karşılaşmalarına daha fazla yer vermesini temine çalışacağız..."

Görüyor musun müslüman kardeşim, düşmanların sana ne yapmak istiyor? Senin sapıklık içinde kalmanı ve ebediyete kadar ışıktan mahrum olmanı istiyorlar.

Bazı insanlar da, 'belirli bir sayıya ulaşma şartı' gibi, Kuranda ve Sünnette yeri olmayan bir takım şartlara inandıkları için Cuma namazına gitmemektedir. Bu sayının ne olacağı hususunda 15 farklı kanaat bulunmaktadır. Bu görüşe sahip olan insanların ileri sürdükleri yegane delil ise, naklettikleri " Peygamberle (sallallahu aleyhi ve sellem) birlikte Cuma namazına gelenlerin sayısı şu kadardı" şeklindeki sözdür. Bu, (bir rivayetten) nasıl delil çıkarılması gerektiğini bilen kimsenin kabul edemeyeceği batıl bir istidlaldir. Eğer bu istidlal doğru olsaydı, sahabenin, diğer namazlarda Peygamberle (sallallahu aleyhi ve sellem) birlikte olmalarının da, (sözkonusu namazın) sayısal şartı için bir istidlal anlamı taşıdığına hükmetmek gerekirdi.

Rafizi mezhebinde olduğu gibi, bazı kimseler de, “imamın adil olması” şartı bulunduğuna inandıkları için Cuma namazını kılmamaktadırlar. Tutar tarafı olmayan bu görüşle ilgili olarak imam Şevkani şöyle demiştir: (Ben de derim ki,) bu şartın varlığını destekleyen ilmi bir görüş yoktur. Hatta bu konuda sadece Peygamberden (sallallahu aleyhi ve sellem) rivayet edilenler değil, selef-i salihinden yapılan rivayetler de sıhhatli rivayetler değildir. Artık bu hususta kim lafı daha fazla uzatırsa uzatsın, bu konuda kesinlikle daha yararlı şeyler ortaya koyamayacaktır. Biz de aslı astarı olmayan şeylere cevap vermek için kendimizi yormayacağız. Belki bu konuda şunları söylemek yeterli olacaktır: Bu, Şeriate ait olmayan sözlerdendir. Ona ait olmayan bütün sözler de merduddur. Yani, söyleyene geri iade edilir ve yüzüne çarpılır.[1060]

Bazıları ise, Cuma namazının kabul olması için “Cami (kapsamlı) Şehir” şartını ileri sürmektedir. Ancak bu şartı ileri sürenler de kendi aralarında ihtilafa düşmüşlerdir. Bir kısmı bu kavramı, “İçinde, Şer’i kuralları ve hükümleri uygulayan bir yönetici ve kadı bulunan belde” olarak anlamış; bazısı ise bunu “İçinde yolları, çarşı-pazarı, zalime karşı mazlumu koruyan idarecisi ve çeşitli mevzularda danışılabilecek bir alimi bulunan belde” şeklinde yorumlamışlardır.

Bütün bu açıklamaların Kur’an’da ve Sünnet’te yeri olmadığı gibi, sahabenin, tabiinin ve tebe-i tabiinin Emevi ve Abbasi Dönemlerinde Cuma namazını terk ettiklerine dair herhangi bir delil de sabit olmamıştır. Halbuki bilindiği gibi, bu iki dönem idarecilerinin tümü, ne ‘adalet’ kriteri ne de ‘mazlumu zalimin elinden kurtarma’ ilkesi bakımından mükemmel insanlar değildi.

Yine söz konusu şarta, sadece şart olduğu için değil, “uygun olacağı için” riayet etmek gerektiğini gösteren herhangi bir delil de bulunmamaktadır. Doğrusu şu ki, Cuma namazı meselesi suistimale fazlasıyla açık hale getirilmiş ve insanı şaşırtacak ölçüde tuhaf yorumlara konu yapılmıştır.

Gerçek şu ki, Cuma namazı Allahu Teala’nın farz kıldığı ibadetlerden bir ibadet, İslam şearinden bir şiar, namazlardan bir namazdır. Her kim Cuma namazı için geçerli olan şeyleri diğer namazlar için de geçerli saymazsa, bu konuda anlatacağı şeyler dinlenmez, dinlenirse bile ancak delil ile anlattığında dinlenir. Ancak bir fark, diğerlerinin aksine Cuma namazında hutbenin bulunuşudur. Hutbe de, kulların nasihat aldıkları bir tür vaazdır. Şu halde, bir mekanda yalnızca iki adam varsa, biri hutbe irad eder, diğeri de onu dinler, daha sonra da kalkıp birlikte Cuma namazını eda ederler.[1061]

Burada, sayıları milyonları bulduğu halde, oturdukları köylerde kadı, yol, çarşı-pazar gibi unsurlar olmadığı için Cuma namazının kendilerine farz olmadığını zanneden birçok Müslümanın, bu davranışlarıyla hataya düştüklerini belirtmek gerekir. Bundan daha şaşırtıcı olansa, İslam davetinde Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) kullandığı metod için kendilerine başvurulan sözde davetçilerin bizzat bu çirkin davranışı (Cuma namazını terk etme davranışını) sergilemeleridir.

Muhaddis Şeyh Ebu Tayyib Muhammed Şemsu’l-Hak el-Azim Abadi’nin (ölüm: 1329 hicri), son zamanlarda yayınlanan ve yukarıda zikredilen kimselere reddiye mahiyetinde yararlı bir risalesi vardır. Abadi, “Köylerde Cuma namazı kılmanın farz oluşunu kanıtlayan değerli araştırmalar” adını verdiği bu risalesinin son kısmında şöyle demektedir: “İslam dininin en önemli şiarlarından olan Cuma namazının kılınması –ki farziyeti kesin bir nasla sabittir” şehirlerde, kasabalarda ve köylerde mutlaka gereklidir. Cuma namazını, zanni bir

[1060] Es-Seylu’l-Cerrar (1/297)
[1061] Es-Seylu’l-Cerrar (1/298)

delil olmaktan öteye geçemeyen ve sadece birer yorumdan ibaret olan Kerhi ve Belhi'nin yorumlarına dayanarak terk etmek, akıl noksanlığının ve iman zaafının bir delilidir.

Cumanın büyük camilerde kılınması; Aişe r.a'dan; "İnsanlar avali'deki (Medine'ye 4 mil mesafedeki) evlerinden cumaya gelirlerdi."[1062]

Vakti; Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), cum'ayı (öğleyin) güneş meyl edince kılardı. "[1063] Buharî nin bir diğer rivâyetinde şöyle gelmiştir : "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) soğuk şiddetlenince namazı erken (ilk vaktinde) kılardı. Sıcak şiddetlenince namazı yani cum'a'yı (öğleyin biraz) serinleyince kılardı."[1064]

es-Sâib İbnu Yezîd (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullalh (aleyhissalâtu vesselâm), Hz. Ebu Bekir ve Hz: Ömer (radıyallahu anhümâ) devirleride cuma namazının ilk ezanı, imam minbere oturunca okunurdu. Ancak Hz. Osman zamanı olup cemaat artınca, emri üzerine (Medine çarşısında) Zevrâ nâm yerde üçüncü bir ezan daha okundu. (Cum'a ezanı işi) bu şekilde sâbitleşti."[1065]

Cumadan sonra kaylule; Sehl İbnu Sa 'd (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'la cum 'ayı kılar, sonra da kaylûle (öğle uykusu) yapardık."[1066]

Cuma kılınacak yer; Ebu hureyre r.a.'den; "Ömer r.a.'e Cuma hakkında sormak için mektup yazdılar. O da cevaben; "Nerede olursanız Cuma kılın" yazdı.[1067]

Hutbede minbere çıkınca selam vermek; Cabir İbnu Abdillah radıyallahu anhüma anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam, minbere çıkınca selam verirdi."[1068]

Hutbe; İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vessalâm) iki hutbe okurdu. Minbere çıkınca otururdu. (Bu esnada müezzin ezan okurdu). Müezzin ezanı bitirince kalkar ve hutbeyi okur, sonra tekrar oturur ve (bu sırada) konuşmazdı. Sonra kalkar (ikinci defa) hutbe okurdu."[1069]

Ka'b, Mescide girince Abdurrahmân İbnu Ümmi'l Hakem 'i oturarak hutbe verir görmüş ve derhal müdahale etmiştir: "Şu habîse bakın hele! Oturarak hutbe veriyor. Halbuki Cenâb-ı Hakk Kitab-ı Mübîn'inde (meâlen): "Onlar bir ticaret, yahud bir oyun bir eğlence gördükleri zaman ona yönelip dağıldılar ve seni ayakta bıraktılar" (Cum'a 11) buyurmuştur."[1070]

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "İçerisinde teşehhüd bulunmayan her hutbe kesik bir el gibidir. "[1071]

[1062] Buhari(902) Müslim(847)
[1063] Buharî(904) Ebu Dâvud(1084) Tirmizî(503).
[1064] Buharî, Cum'a 16. (904)
[1065] Buharî, Cum'a 21, 22, 24, 25 Ebu Dâvud, Salât 225 Tirmizî(516) Nesâî(3/100, 101).
[1066] Buharî, Cum'a 40, 41, Hars 21, Et'ime 17, İsti'zan 16, 39; Müslim(859); Ebu Dâvud(1086) Tirmizî(525).
[1067] İbni Ebi Şeybe, Elbani Buhari ve müslim şartlarına göre sahih dedi; Daife(917)
[1068] Sahihu İbni Mace(910) Sahiha(2076)
[1069] Buharî, Cum'a 30, 27; Müslim(861) Ebu Dâvud(1092) Tirmizî(506) Nesâî(3/109).
[1070] Müslim(864) Nesâî(3/102).
[1071] Tirmizî(1106) Ebu Dâvud(4841) Sahiha(169)

Hutbede bidatler; Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiye şöyle demiştir: İmamın, minbere çıktıktan sonra dua etmesi dini bir temele dayanmamaktadır.[1072]

İmamların, Cuma günü hutbelerinin son kısmında hadis olarak şu rivayeti okumaya devam etmeleri de bidattir;

(اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ لاَ ذَنْبَ لَهُ)

« Günahtan tevbe eden kimse, o günahı hiç işlememiş kimse gibidir »[1073]

Hutbenin, Kur'an-ı Kerim'de yer alan

(إِنَّ اللهَ يَأمُرُ بِالْعَدْلِ وَ اْلإِحْسَانِ ....إلخ)

Ayetiyle ve,

(اُذْكُرُوا اللهَ يَذْكُرْكُمْ)

Sözleriyle bitirilmesi.[1074]

Cuma namazında, birinci ve ikinci rekatlarda farklı surelerden belirli (bütününü değil) ayetler okumak veya bir sureyi ikiye taksim ederek iki rekatta bir tek sure okumak. Bu uygulama sünnete aykırı olmasına rağmen cahil ve bilgisiz imamlar bu tarz okuyuşu hala sürdürmektedir.

Hutbe esnasında veya sultan ve idarecilerin adları zikredilirken, (cemaati heyecanlandırmak maksadıyla) müezzinlerin آه آهِ ve نصره ا ُ و أدامه gibi bir takım takdir ifade eden lafızlar söylemesi de kötü bir bid'at olup haramdır. Aynı şekilde imam, birinci hutbeden sonra oturduğunda yine müezzinin غفر ا ُ لك و لوالديك و لنا و لوالدينا و الحاضرين şeklinde dua okuması da kötü bir bidattır.

Yine müezzinlerin,

(إِذَا قُلْتَ لِصاحِبِك يوم الْجمعةِ: أنصِت – و الإِمام يخطُب - فَقَد لَغوت)

« Eğer arkadaşına Cuma günü imam hutbede iken "Sus!" dersen, sen de lüzumsuz konuşmuş olursun » hadisini ve imam minbere çıkarken إِن اللّه و ملائكته يصلونَ على النبي .... ayetini yüksek sesle okuması da hatadır.[1075]

İşte bütün bunlar, reddedilmesi gereken bidat davranışlardır. Çünkü bu davranışlar, öğüt almak için susmak ve tefekkür etmek gerektiği bir zamanda sergilenen meşru olmayan zikirlerdir. Huşu hali içinde olmak gerektiği esnada sesini birden yükseltmek, bu suretle orada bulunanların kalp ve huzur birliğini dağıtmak hiçbir fakihin hoş görüp kabullenemeyeceği bir davranıştır. O nedenle, hatibin veya gücü yetebilen kimsenin bu davranışı ortadan kaldırmaya çalışması gerekmektedir.

İmamların hutbe irad ederken işlediği belli başlı hatalar şunlardır:

[1072] İhtiyaratu'l-İlmiyye 48. İmam Nevevi de bunun bir bid'at olduğunu söylemiştir. Bkz: Ravdatu't-Talibin 2/32.
[1073] Ecvibetu'n-Nafia (69); Sunen ve'l-Mubtediat (56).
[1074] Medhal 2/271; es-Sunen ve'l-Mubtediat 57.
[1075] El-Bahru'r-Raik 2/156; Reddu'l-Muhtar 1/606.

- Minbere ağır ağır çıkmak[1076]

- İmamın, **آمركم و أنهاكم** cümlesini okurken yüzünü sağa sola cemaate doğru çevirmesi, Peygambere (sallallahu aleyhi ve sellem) salat-u selam getirirken bir basamak yukarı çıkıp, bunu bitirdiği esnada da bir basamak geri inmesi dinin özüne uygun bir davranış değildir. Bu konuda sünnet olan, hutbenin başından bitimine kadar yüzünü cemaate doğru dönmüş olmasıdır.[1077]

- Hatibin, dua esnasında ellerini kaldırması. Umâre İbnu Rüveybe (radıyallahu anh) 'nin anlattığına göre, Bişr İbnu Mervân'ı, minberde ellerini kaldırarak hutbe verirken görmüş ve derhal müdahale etmiştir:

"Allah şu iki kısa elin belasını versin. Ben Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı (hutbe verirken) gördüm, eliyle şundan fazla kaldırmazdı " dedi ve şehâdet parmağıyla işaret etti."[1078]

Bu rivayete göre, sünnet olan hatibin hutbe esnasında dua amacıyla elini kaldırmamasıdır. Bu da Malik, Şafii ve diğer ilim ehliningörüşüdür. [1079]

Cemaatin, imam hutbede –yukarıda anlatılan şekilde- dua ettiği sırada, ellerini kaldırarak duaya “Amin” diyerek icabet etmesi de yanlıştır. İbn Abidin, bu şekilde davrananların, sahih olan görüşe göre günahkar olacaklarını ifade etmiştir.[1080]

Zuhrul Ahir namazı bidattir; Cuma namazından sonra öğle namazı kılmak caiz değildir. Zira malum olduğu üzere Allah Teala, kullarına, bir vakit içerisinde iki farz namazını aynı anda şart koşmamıştır. O halde, her kim, içinde Cuma namazı kılınan bir cami veya mescitte bulunuyorsa, Cuma namazını mutlaka orada cemaatle kılmalıdır. Bununla birlikte, bazı şartlar yerine gelmediği için Cuma namazının geçersiz olduğunu düşünüyorsa, bu durumda Cuma namazını kılması caiz değildir. Çünkü bu,–yanlış da olsa- söz konusu kişinin düşüncesine göre meşru olmayan batıl bir ibadete başlamak demektir. Bu da Allahu Teala’ya bir isyandır. Bu kişi, Cuma namazının geçersiz olduğunu bile bile bu namazı kılacak olursa, öğle namazını kılmak, onun boynunun borcu olur ve kılması gerekir. Bu kişinin, Cuma namazı kılmak için başka insanlarla cemaat oluşturması caiz değildir. Çünkü, yaptığı bu iş, kendilerinden önce Cuma namazı kılan Müslüman kardeşleri ile bu kimseler arasını ayırmak anlamına gelir.

Eğer kişi, kıldığı Cuma namazının sıhhatinden eminse, bu namazdan sonra ne münferiden, ne de cemaatle ayrıca bir de öğle namazı kılması caiz olmaz. Çünkü bu uygulama ile O, dinen zaruri (bazı fakihlere göre ise kati) olduğu bilinen bir bilgiye muhalif hareket etmiş olur.

[1076] El-Bais ala İnkari’l-Bidai ve’l-Havadis 84.
[1077] Haşiyetu İbn Abidin 1/759; İslahu’l-Mesacid 48.
[1078] Müslim(874) Ebu Dâvud(1104) Tirmizî(515) Nesâî(3/108).
[1079] Şerhu’n-Nevevi ala Sahih Müslim 6/162. Ebu Şâme ve Suyuti bu amelin eski bir bid’at olduğunu söyler. El-Bais ala İnkari’l-Bidai ve’l-Havadis 84; el-Emru bi’l-Maruf ve’n-Nehyu ani’l-İbtida 25/b.
- İbn Abidin de bunun kerahiyeti tahrim babından olduğunu belirtir. Haşiye 1/769.
- Cuma günü hutbe esnasında elini kaldıran ilk hatib Ubeydullah b. Ma’merdir.
- Hatibin dua esnasında ellerini kaldırması yasaklığı yalnız hutbeye hastır. Bunu genellemek doğru değildir. Çünkü genelde elleri kaldırmanın meşruiyyeti hususunda bir çok sahih hadis gelmiştir. Bk: Fethu’l-Bari 11/143.
- Geçen Ammar hadisi mutlak manada değildir. Çünkü Cuma günü hutbe de yamur duası yapılırken ellerin dua için kaldırılması sünnettir. Buhari de 2/214, 933 gelen hadiste Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) Cuma günü hutbedeyken yağmur duası yapmış ve ellerini kaldırmıştır.
[1080] Haşiyetu İbn Abidin (1/768).

Ne sahabilerden, ne de müctehid selef imamlardan birinin, Cuma namazından sonra öğle namazı kıldıklarına dair herhangi bir rivayet bize ulaşmış değildir. İmam Şafii Bağdat'a geldiğinde, orada birçok cami ve mescit bulunmaktaydı. Ancak Ondan, Cuma namazından sonra öğle namazı kıldığına dair bir rivayet gelmemiştir. Eğer böyle bir rivayet olsaydı bile, kendisinin bu davranışı izlenecek, sünnete uygun bir tutum olmazdı.

Cuma namazından sonra öğle namazını kılan kimseler, "Yaptığımız ilave, namaz gibi hayırlı bir husustadır" demek suretiyle meseleyi önemsememezlik etmesinler. Çünkü bu yaptıkları, Allahu Teala'nın öngörmediği bir ibadeti ihdas etmek anlamı taşıyacağından büyük bir tehlike arz etmektedir. Yegane şâri (kanun ve yasa koyucu) Yüce Allah'tır. Her kim, dinde yeni bir şey ihdas etmeye kalkışırsa, uluhiyet ve rububiyet konusunda kendisini Allah'a ortak yapmış sayılır. Kim de böyle bir davranışı sergileyen kimseyi onaylarsa, onu Allah'a ortak edinmiş olur. Nitekim Allah Teala şöyle demektedir:

(أم لهم شركَاءُ شرعوا لهم مِن الدين ما لم يأذَنْ بِهِ ا ُ)

« Yoksa onların, dinden, Allah'ın izin vermediği şeyleri dini kaide kılan ortakları mı var? » (Şura:21)

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah'ı bir tarafa bırakan, haham ve rahipleri rabler edinen ehl-i Kitab'ı şöyle tanımlamaktadır:

(أنهم لم يكُونوا يعبدونهم و لكِنهم كَانوا إِذَا أحلوا لهم شيئًا اِستحلوه ، و إِذَا حرموا عليهم شيئًا حرموه)

« Onlar, onlara (Yahudi ve Hıristiyan din adamlarına) tapmıyorlardı. Ancak onların kendilerine helal kıldığını helal sayıyorlar, yasakladıklarını da haram kabul ediyorlardı. »[1081]

Şeyh Muhammed Şemsu'l-Hak el-Azîm Abâdî şöyle demiştir: Cuma namazı, öğle namazının yerine geçtiğinden, Cumadan sonra ayrıca öğle namazının eda edilmesi caiz değildir. Sahabelerden, tabiinden, tebe-i tabiinden, müctehid ve muhaddis imamların hiç birisinden, Cuma namazından sonra öğle namazı kıldığı veya böyle bir namazı emrettiği yolunda herhangi bir rivayet gelmemiştir. Cuma namazından sonra öğle namazının ihtiyaten kılınması, bu namazı kılan kimseyi günahkar yapan bir bidattir. Kenzu'd-Dekaik adlı eserin şerhi niteliğindeki el-Bahru'r-Raik'ta da görüldüğü üzere, söz konusu bidati, Hanefilerin müteahhir ulemasından bazıları çıkartmıştır.[1082]

Hutbetul Hace; Hatibin şu hutbeyle başlaması sünnettir.; "Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür.

"**Ey iman edenler! Âllah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölünüz." (Al-i İmran; 3/103)**

"Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına

---

[1081] Tirmizi(3095) İbn Cerir, Tefsir 1/81. Hadis yolları ve şahidleriyle birlikte hasen derecesindedir.
[1082] et-Tahkikatu'l-Ulâ, s. 46

birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir." (en-Nisâ; 4/1),

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur." (el-Ahzâb; 33/70-71)

Bundan sonra,

Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve ve sellem'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bid'attir ve her bid'at sapıklıktır. Her sapıklık ta ateştedir."[1083]

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) hutbe verdi mi gözleri kızarır, sesi yükselir, öfkesi artardı. Sanki bir orduya "Düşmanınız akşama veya sabaha size baskın yapacak!" diye tehlikeyi haber veren komutan gibi (fevkâlade ciddi bir eda ile):

"Ben size, Kıyamet şu iki parmak kadar yakınlaşmış olduğu bir zaman da peygamber gönderildim " der ve şehadet parmağı ile orta parmağını birbirine yaklaştırarak gösterir, sözlerine şöyle devam ederdi:

"Emmâ bâd! Bilesiniz, sözlerin en hayırlısı Kitabullah'tır. En güzel yol da Muhammed'in yoludur. İşlerin en şerlisi de sonradan ihdâs edilenlerdir. Her bid'at dalâlettir."[1084]

İhtiyaç sebebiyle Hutbeyi kesmek; Ebu Rîfâ 'a el-Adevî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a geldim. Hutbe veriyordu. Ben :

"Ey Allah'ın Resûlü! Yabancı ve dinini bilmeyen bir kimseyim, sizden dinimin ne olduğunu soruyorum! " dedim. Bunun üzerine bana yöneldi, hutbesini bırakarak yanıma kadar geldi. Kendisine bir sandalye getirildi. Zannedersem ayakları demirdendi. Üzerine oturdu. Hemen Allah 'ın kendisine öğrettiklerinden bana öğretmeğe başladı. Sonra tekrar hutbesine dönerek, sonunu tamamladı."[1085]

Hutbe esnasında konuşmanın yasaklığı; Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Cum'a günü, imam hutbe okurken, sen (yanıbaşında konuşan) arkadaşına: "Sus!" desen boş laf etmiş olursun."[1086]

Hutbeyi kısa tutmak; Ebu Vâil (radâyallahu anh) anlatıyor:Ammâr bize hitabetmişti. (Konuşmasını) veciz ve beliğ yaptı. Minberden inince:

"Ey Ebu'l- Yakzân beliğ ve veciz konuştun! Keşke biraz daha nefesleseydiniz (uzatsaydını)!" dedik. Bize şu cevabı verdi:

"Ben Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı dinledim, şöyle buyurmuştu:

[1083] Müslim(867) Sahihu Nesai(1331)
[1084] Müslim(867) Nesâî(3/188, 189).
[1085] Müslim(876) Nesâî(8/220).
[1086] Buharî,Cum'a, 36 Müslim(851) Muvatta(1/103) Ebu Dâvut(1112) Tirmizî(512) Nesâî(3/103, 104)

" Kişinin namazının uzunluğu ve hutbesinin kısalığı onun fıkhının (ilminin) alâmetidir. Öyle ise, hutbeyi kısa tutun, namazı uzun. zira, beyanda sihir var."[1087]

İzdihamda namaz; Ömer r.a.'den; Çok kalabalık olduğunda, sizden biri kardeşinin sırtına secde etsin."[1088]

Cuma ile Bayram aynı güne rastlarsa; Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Şu gününüzde iki bayram bir araya geldi. Dileyene (bayram) cum'a için de yeterlidir. Biz her ikisini birleştiriyoruz."[1089]

Hulasa; - Cuma günü gusletmek, temiz elbise giyinmek güzel koku sürünmek ve misvak kullanmak Rasulullah'ın sünnetidir.[1090]

Cemaate katılacak kim-selerin soğan, sarımsak vb. kötü kokulu şeylerden yememesi gerekir.[1091] Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu şiddetle yasaklamış, bu kötü kokulardan hem insanlar hem melekler rahatsız olurlar[1092] buyurmuştur. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında bu bitkilerden yiyip insanları rahatsız edenler mescitten dışarı çıkarılırdı.[1093] Oysa cemaatın önemi insanları barıştırması, kaynaştırması gayesine dayanır. Birbirinden hoşlanmayan, birbirinden rahatsız kimselerden oluşan kalabalıklara cemaat denmez.

Cemaate erken gelmeli,[1094] insanlara eziyet etmeden bir yere oturmalı[1095], mescitte her zaman aynı yeri seçmemeli,[1096] ve hutbeyi konuşmadan dinlemelidir.[1097] Yanındakine sus demek bile hoş değildir.[1098] Rasulullah bu gibi durumlardan sakındırmıştır.

Rasulullah *(sal-lallahu aleyhi ve sellem)* minbere yaklaştığında oradakilere selam verir, minbere çıkınca insanlara yüzünü çevirdiğinde onlara da selam verir, sonra otururdu.[1099]

İmam minberin üzerinde iken okunan ezanı, hem imam, hem de cemaat tekrar eder.[1100]

Hutbeyi kısa namazı uzun tutmayı da tavsiye ederdi.[1101]

Rasulullah hutbede iken dua için ellerini kaldırmazdı,[1102] yağmur duası müstesna.

1087 Müslim(869) Ebu Dâvud(1106).
1088 Sahihtir. Temamul Minneh(s.341)
1089 Ebu Dâvud(1074) İbnu Mâce(1311) Sahihu Ebu Davud(948)
1090 Buhari(849-858) İbn-i Mace (1098) Taberani (1/129-1/269 M. Sağir) Müslim (846/7)
1091 Müslim (561-565/76) Nesai (707) Buhari (ter. 836-837-838)
1092 Müslim (564/72)
1093 Müslim (567/78)
1094 Müslim (850/10-850/24-25)
1095 Buhari(ter.874-875)İbn-i Hibban(2790) Ebu Davud(1118) Nesai(1398) İbni Mace(1115) İbni Carut(294) İbni Huzeyme(1811) Ahmed(4/188)
1096 Ebu Davud(862) Nesai(1111) İbn-i Mace(1429) İbn-i Huzeyme(1319) İbnil Münzir el Evsat(2525)
1097 Müslim (857/26) Buhari (ter.890)
1098 Buhari (ter. 894)
1099 İbnu'l Münzir (1799 el-Evsat) Beyhaki (3/205)
1100 Buhari (ter. 878)
1101 Müslim(869/47) Darimi(1/365) Hakim(3/393) İbnul Münzir(1797-el-Evsat) İbni Ebi Şeybe(2/24) Albani (618 el-İrva) Beyhaki (3/208) Ahmed(4/262)
1102 Ebu Davud (1104)

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Cuma namazlarında, Secde, Dehr, Cumua, Münafikun, A'la, Ğaşiye surelerinin her birini bir rekatta okurdu. Bir sureyi iki rekata paylaştırmazdı.[1103]

- Seferde Cuma namazını kişi dilerse kılar, değilse öğle namazını kılar. Seferde olan kimse öğlenin yalnız iki rekat farzını kılacağı gibi cumanın da sadece iki rekat farzını kılar.

- Ramazan veya Kurban bayramı Cuma gününe denk geldiği zaman, bayram namazı Cuma namazına bedeldir. Bayram namazını kılan kimse, Cuma namazını kılabilir, dilerse Cuma namazını kılmayıp öğle namazını kılar.[1104]

[1103]Müslim (64/879, 65-66/880)
[1104] Ebu Davud (1073) İbni Mace (1311-1312) Hakim (1064) Albani (Sahihul Cami 4365)

BAYRAM NAMAZI

Bayram namazının meşruiyetinin asıl dayanağı kitab, sünnet ve icmadır. Kitabtan dayanağı yüce Allah'ın: **"O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!"** *(el-Kevser, 108/2)* buyruğudur. Genel olarak müfessirler burada "namaz"dan kastın bayram namazı olduğunu belirtmişlerdir.

Sünnetten dayanağına gelince, Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in iki bayram namazını kıldığı tevatür ile sabittir. İbn Abbas dedi ki: Ben Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Bekir, Ömer ve Osman *Radıyallahu anhum* ile birlikte bayram namazlarında bulundum. Hepsi de hutbeden önce namaz kılıyorlardı."[1105]

İcmaa gelince, ilim ehlinden pek çok kişi bayram namazının meşruiyeti üzerinde icma olduğunu nakletmiş bulunmaktadır.

İbn Kudame diyor ki: Müslümanlar iki bayram namazının kılınması hususunda icmâ' etmişlerdir.[1106]

Bayram Namazının Hükmü:

Farzdır. Zira Cuma ile bayram aynı günde olursa Cuma namazı düşer. Ayrıca bayramda namazgaha gelmek emredilmiştir; Ümmü Atiyye (radıyallahu anhâ) anlatıyor:

"Rasulullah bize, bayram namazlarına genç kızları, çadırda kalan genç bâkireleri, ve hayızlı kadınları da çıkarmamızı emretti. Hayızlıların da katılmaları müslümanların cemaatlerini görmeleri, dualarında hazır bulunmaları içindi, bunlar namazgahların dışında kalacaklardı." bir kadın ;

"Olur ki birimiz tüm bedenini örten örtüyü bulamaz, bu takdir de ne olur?" diye Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e sordu bunun üzerine;

"Ona din kardeşi kendi cilbabından(dış elbise; çarşafından) giydirsin" buyurmuştur.[1107]

Bayramların adabı;

İbni Abbas r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bayram günü kırmızı bürdesini giyerdi."[1108]

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), Ramazan bayramında, sayıca tek olan birkaç hurma yemedikçe namaza gitmezdi."[1109]

Büreyde (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), ramazan bayramı namazında bir şeyler yemeden çıkmazdı. Kurban bayramında ise, namazdan dönünceye kadar bir şey yemezdi."[1110]

[1105] Buhârî, II, 5; Muslim, I, 602, H. no: 884
[1106] İbn Kudame, el-Muğni, III, 253
[1107] Buhari(324,351,971) Müslim(890) Ebu Dâvud(1136-1139) Tirmizi(539, 540) Nesâi(3/180, 181) İbni Mace(1308) Humeydi(361) Elbani Sahiha(2/152) Ayni Umdetul Kari(3/302) Fethul Bari(1/459) Ahmed(4/84) Darimi(salat 223)
[1108] Taberani Evsat'ta ceyyid isnad ile; Elbani Sahiha(1279)
[1109] Buhari(953) Tirmizi(543) Sahihut Tirmizi(447) Fethul Bari(2/447) Sahihu İbni Mace(1421)

Cabir r.a'den; "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bayram namazına giderken bir yoldan gider, dönerken başka bir yoldan dönerdi."[1111]

Bayram namazı ve bayram namazına gitmek hususunda Peygamber efendimizin uygulamalarını anlatırken İbnu'l-Kayyim şunları söylemektedir:

Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* (bayram namazına gitmek üzere) yayan çıkardı. Bayram gününde bir yoldan gidip, bir diğerinden dönmek suretiyle farklı yoldan gider gelirdi. Bir görüşe göre her iki yolda bulunanlara selam vermek için, bir diğer görüşe göre her iki kesim onun bereketine nail olmak için, bir diğerine göre her iki yolda ihtiyacı bulunanların ihtiyaçlarını görmek için, bir başka açıklamaya göre diğer geniş ve dar yollarda İslâmın şiarlarını açıkça ortaya koymak için, bir başka açıklamaya göre onlara İslâmın ve müslümanların gücünü İslâm şiârlarının dimdik ayakta tutulduklarını göstermek suretiyle münafıkları öfkelendirmek için, bir başka açıklamaya göre yerlerin tanıklıklarının artması için böyle yapardı. Çünkü mescide ve musallaya giden bir kimsenin bir adımı onun derecesini yükseltirken, diğeri onun bir günahını kaldırır ve bu evine dönene kadar böyle sürüp gider. Bir diğer görüşe göre -ki en sahih olan budur- bütün bu sebepler dolayısıyla ve onun herbir uygulamasında görülen daha başka hikmetler dolayısıyla böyle yapardı.[1112]

Yine İbnu'l-Kayyim şunları söylemektedir: İbn Ömer sünnete ileri derecede uyan birisi olmakla birlikte güneş doğmadıkça (bayram namazı için) evinden dışarı çıkmazdı, evinden musallâya kadar giderken tekbir getirirdi.[1113]

Vakti;

İlim ehli genel olarak bayram namazı vaktinin, güneş bir mızrak boyu kadar yükseldikten sonra başlayıp, güneşin zevaline kadar devam ettiği görüşündedir. Bu da kuşluk vaktidir. Çünkü güneşin doğuşu esnasında namaz kılmak yasaklanmıştır. O kadar ki; tam doğuş zamanında namaz haramdır, ondan hemen sonra -bir mızrak boyu kadar yükselinceye kadar- namaz kılmak ise mekrûhtur.

Kurban bayramı namazının eli çabuk tutarak ilk vaktinde kılınması sünnettir. Böylelikle Minâ'da hacıların kurban kesmelerine uygun hareket edilmiş ve insanların da kurbanlarını kesmelerine imkân tanınmış olur.

Buna karşılık, insanların fıtır sadakalarını verme imkânını bulmaları için ramazan bayramı namazını geciktirmek sünnettir.

İbnu'l-Kayyim der ki: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* Ramazan bayramı namazını geciktirir, Kurban bayramı namazını erken kılardı. İbn Ömer sünnet-i seniyeye ileri derecede tabi olan birisi olmakla birlikte, güneş doğmadıkça (bayram için) dışarı çıkmazdı[1114]

Sıddîk Hasen Han şunları söylemektedir: Her iki bayram namazının vakti güneşin bir mızrak boyu yükselişinden itibaren başlayıp, zevale kadar devam eder. Hadis-i

---

[1110] Tirmizi(542) Sahihu Süneni İbni Mace(1422)
[1111] Buhari(986) aynısını Ebu Hureyre r.a.'den; Sahihu İbni Mace(1301) el İrva(3/104) İbni Ömer r.a.'dan; Ebu Davud(1156)
[1112] İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd, I, 449
[1113] İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd, I, 442
[1114] İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd, I, 442

şeriflerin -benzeri kuvvettekiler delil olmamakla birlikte- ifade ettiği mana üzerinde icmâ' tahakkuk etmiş bulunmaktadır. Bayram namazının son vakti ise güneşin zevalidir.[1115]

Bayram Namazının Edâ Edileceği Yer

Bayram namazının şehrin dışında, musallâda kılınması sünnettir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmıştır. Bu hüküm namazın musallâda kılınmasını engelleyen herhangi bir mazeretin bulunmaması halinde böyledir.

Şâyet yağmur, rüzgar ya da bunun dışında herhangi bir mazeret sözkonusu ise mescidde kılınmasında bir mahzur yoktur. Eğer şehirde zayıf ve âciz kimseler bulunuyor ise, imam şehir mescidinde onlara namaz kıldıracak birisini tayin eder. Çünkü Ali *Radıyallahu anh* böyle yapmıştır.

İbn Kudame der ki: Sünnet, kişinin namazı musallâda kılmasıdır. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* mescidini bırakarak musallâya çıkardı. Ondan sonraki halifeler de böyle yapıyorlardı. Diğer bir sebep ise bu, müslümanların üzerinde icma ettikleri bir konudur. İnsanlar her dönemde ve her şehirde (bayram namazı için) musallaya çıkarlar ve orada bayram namazını kılarlar[1116]

İbnu'l-Kayyim der ki: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* bayram namazlarını musallâda kılardı. O her zaman bu iki bayram namazını da musallâda kılmayı adet edinmişti[1117]

Bayram Namazının Kılınış Şekli

Bayram namazı iki rekâttir. Bu hususta ilim ehli arasında ittifak vardır. Birinci rekât -diğer namazlar gibi- iftitah tekbiri ile başlar. Bundan sonra ise kıraatten önce yedi tekbir getirilir.İkinci rekâtte ise (rükûya) geçiş tekbiri dışında kıraatten öncebeş tekbir getirilir.

Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), fıtr (ramazan) ve kurban bayramlarının namazlarında, birinci rek'atte yedi (ziyade) tekbir getirirdi, ikinci rek'atte ise, iki rüku tekbirinden başka beş (ziyade) tekbir getirirdi."[1118]

İbnu'l-Kayyim de Muhammed Mustafa *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in bayram namazı hususundaki rehberliğini ve bu namazın keyfiyetini anlatırken şunları söylemektedir:

Hutbeden önce namaz kılmakla başlardı. İki rekât namaz kılardı. Birincisinde iftitah tekbiri ile birlikte peşpeşe yedi tane tekbir alırdı. Her iki tekbir arasında kısa bir süre susardı. Tekbirler arasında ondan bellenmiş bir zikir yoktur. Fakat İbn Mesud'un şöyle dediği nakledilmektedir: Allah'a hamd-u senâda bulunur, Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'e salavât getirir.[1119] Bunu el-Hallal zikretmektedir.

İbn Ömer ise Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'e tabi olmaya dikkat eden birisi olarak her tekbir sırasında ellerini kaldırırdı.[1120] Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* tekbir almayı bitirdi mi Kur'ân okumaya başlar ve önce Fatihatu'l-kitab'ı okur. Ondan sonra da: **"Kaf, çok şerefli Kur'ân'a yemin ederim ki"** *(Kaf, 50/1)* suresini iki rekâtin birinde

[1115] Sıddîk Hasan Han, el-Mevâizu'l-Hasene, s. 43-44
[1116] İbn Kudame, el-Muğni, III, 260
[1117] İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd, I, 441
[1118] Ebu Dâvud(1149, 1150) Sahihu Ebu Davud(1018) el İrva(639)
[1119] bkz. El İrva(3/115) Mecmauz Zevaid(2/205) Mehamili Salatul Iydeyn(2/121) isnadı ceyyid.
[1120] Bu sabit değildir. Bkz.: Temamul Minneh(s.348)

okur, diğerinde ise: **"O saat yaklaştı ve ay yarıldı."** *(el-Kamer, 54/1)* suresini okurdu.[1121] Bazan bu iki rekâtte: **"O en yüce Rabbinin ismini tesbih et!"** *(el-A'la, 87/1)* ile **"Sana örtüp bürüyenin haberi geldi ya."** *(el-Gaşiye, 88/1)* surelerini okuduğu da olurdu.[1122] Bu da, öteki de ondan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Bunun dışında ondan sahih bir rivâyet gelmemiştir.

Kur'ân okumayı bitirdikten sonra tekbir getirir ve rukûya varırdı. Sonra birinci rekâti tamamladıktan ve sücûddan kalktıktan sonra peşpeşe beş tekbir getirirdi. Tekbir getirmeyi bitirdi mi Kur'ân okumaya geçerdi. Böylelikle her iki rekâtte de ilk başladığı şey tekbir oluyor, sonra Kur'ân okuyor, arkasından da rukû'a varmak geliyordu.[1123]

Bayram namazından önce ve sonra nafile namaz yoktur;

İbnu Abbâs (radıyallahu anhüma) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bayram günü - çıkıp iki rek'at namaz kıldırdı. Ne bunlardan önce ne de bunlardan sonra başka namaz kıldırdı."[1124]

Bayram Namazları Dolayısıyla Ezan Okunmaz, Kamet Getirilmez.

Bayram namazı için ezan okumak ve kamet getirmek sözkonusu değildir. Çünkü Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem*'in bayram namazını ezan okumaksızın ve kamet getirilmeksizin kılmış olduğu sabittir.

İbn Abbas ve Câbir *Radıyallahu anhuma*'dan şöyle dedikleri rivâyet edilmiştir: "Ramazan bayramı günü de, kurban bayramı günü de (namazdan önce) ezan okunmuyordu."[1125]

Câbir b. Semura *Radıyallahu anh*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte iki bayram namazını bir değil, iki değil (pek çok defa) ezan okunmadan, kamet getirilmeden kıldım."[1126]

İbnu'l-Kayyim der ki: Peygamber *Sallallahu aleyhi ve sellem* musallâya vardı mı ezan okunmaksızın, kamet getirilmeksizin; "es-salâtu câmia: topluca namaza" diye seslenilmeksizin namaza başlardı. Sünnet olan bunlardan herhangi birisinin yapılmamasıdır.[1127]

İbn Hazm der ki: İmam gelir, ezan ve kamet okunmadan öne geçer, insanlara açıktan Kur'ân okuduğu iki rekât namaz kıldırır.[1128]

Bayram Namazı Kaza Edilir mi?

Kimi ilim adamının kanaatine göre bayram namazı kaçırılacak olursa vakti geçtiğinden ötürü kaza edilmez. Çünkü nafilelerin kazası olmaz ve bayram namazı cemaat ile kılınır.

[1121] Müslim(891) Muvatta(1/180) Ebu Dâvud(1154) Tirmizi(534) Nesâi(3/183, 184)
[1122] Müslim(878) Muvatta(1/111) Ebu Dâvud(1122, 1123) Tirmizi(533) Nesai(3/184).
[1123] İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd, I, 442-444
[1124] Buhari(989) Müslim(884) Ebu Dâvud(1159) Tirmizi(537) Nesai(3/193)
[1125] Buhârî, II, 5; Muslim, I, 604, H. no: 886
[1126] Muslim, I, 604, H. no: 886
[1127] İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd, II, 442.
[1128] İbn Hazm, el-Muhalla, V, 120

Başkaları da şöyle demektedir: Bayram namazına yetişemeyen bir kimsenin, kılınış şekline uygun olarak kazasını yapması sünnettir. Çünkü Enes böyle yapmıştır.[1129] Ayrıca bu, diğer namazlar gibi bir namazın kaza edilmesinden ibarettir. Şâyet imama selâm vermeden önce yetişecek olursa, kılındığı şekliyle kazasını yapar. Eğer yalnızca hutbeyi yetişir ve imamın selam vermesinden sonra gelirse, yine kılındığı şekil üzere iki rekât olarak kazasını yapar. Bunlardan, dört rekât olarak kazasını yapar diyenler de vardır. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

İbn Hacer, Buhârî'deki "bayram namazını kaçırırsa iki rekât namaz kılar bahsi" şeklindeki başlık ile ilgili olarak şunları söylemektedir: Bu başlıkta iki hüküm vardır. Birisi bayram namazını cemaat ile birlikte kılmayı -ister mecburiyetten, ister isteği ile olsun farketmez- (kazasını yaparak) onu telafi etmenin meşruiyeti; (diğeri) aslı gibi iki rekât olarak kaza edileceğidir.[1130]

Meşru eğlence ruhsatı;

Enes radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm Medine'ye geldiğinde Medinelilerin iki (bayram) günleri vardı. O günlerde oynayıp eğlenirlerdi. "Bu iki gün(ün mana ve mahiyeti) nedir?" diye sordu. "Biz cahiliye devrinde bu günlerde eğlenirdik!" dediler. Aleyhissalatu vesselam:

"Allah, bu iki bayramınızı onlardan daha hayırlı diğer iki günle değiştirdi: Kurban bayramı, Fıtır bayramı" buyurdu.[1131]

Aişe radıyallahu anha anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm, benim yanımda iki cariye, Buas (savaşı ile ilgili hamâsi) türküler söylerken çıkageldi. Gidip yatağın üzerine (yan üstü uzandı ve yüzünü de (aksi istikamete) çevirdi. Derken (babam) Hz. Ebu Bekr radıyallahu anh girdi. Derhal beni azarladı ve: "Rasulullah'ın hane-i saadetlerinde şeytan çalgısı ha!" dedi. Bunun üzerine Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm, ona yönelip.

"Bırak onları (söylesinler!)" buyurdu. (Onlar sohbete dalıp, bizden) dikkatlerini çekince, ben cariyelere göz işareti yaptım, kalkıp gittiler." Aişe devamla der ki: "Bir bayram günüydü. Siyahiler, mescidde kılınç-kalkan oyunu oynuyorlardı. Ben mi Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'dan taleb etmiştim (bilemiyorum), yoksa o (kendiliğinden) mi "Seyretmek ister misin?" buyurdular. Ben:

"Tabii!" dedim. Kalktı, beni geri tarafına aldı, yanağım yanağının üstünde olduğu halde durduk.

"Ey Erfideoğulları göreyim sizi (oynayın)!" diyordu. Ben usanınca(ya kadar böyle devam ettik. Usandığımı farkedince): "Yeter mi?" buyurdular. Ben: "Evet!" dedim. "Öyleyse git!" dediler."[1132]

Müzik aletleri kullanmak ise daha sonra delilleriyle birlikte geleceği gibi haramdır.

Zilhicce'nin on günlerinde yapılan amelin fazileti;

İbnu Abbas radıyallahu anhüma anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm: "Salih amellerin Allah'a en ziyade sevgili olduğu günler bu on gündür!" buyurmuştu.

[1129] Fethul Bari(2/475)
[1130] İbn Hacer, Fethu'l-Bâri, II, 476
[1131] Ebu Davud(1134); Nesai(3/179) Sahihu Ebu Davud(1004) Sahiha(2021)
[1132] Buhari(949) Müslim(892) Nesai(3/195-197)

Cemaatten: "Allah yolundaki cihaddan da mı?" diye soran oldu. "Cihaddan da! buyurdu. Ancak bir kimse, canını, malını muhataraya atarak çıkar, hiçbir şeyle dönmezse (yani cihad sırasında ölürse) o kimse hariç."[1133]

Bayram tebriği;

Cübeyr Bin Nüfeyr'den; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabı bayram günü karşılaştıklarında; "Tekabbelallah minna ve minkum; Allah bizden ve sizden kabul etsin" derlerdi.[1134]

Bayram Tekbirleri;

Allah Teala buyuruyor ki; "Sayılı günlerde (eyyam-ı teşrikte telbiye ve tekbir getirerek) Allah'ı anın."(Bakara 203)

Saib (Bin Yezid) radıyallahu anh'tan; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Cibril(Aleyhis selam) Bana geldi ve dedi ki; "Ashabına tekbir getirirken seslerini yükseltmelerini emret"[1135]

Mervezi, Kitabül İydeyn'de Mücahid radıyallahu anh'tan; Abdullah Bin Ömer ve Ebu Hüreyre radıyallahu anhuma on günlerde (Zilhicce'nin ilk on günü) çarşıya yüksek sesle tekbir getirerek girerlerdi."[1136]

Ubeyd Bin Umeyr radıyallahu anh'den aynı yerde tahricine göre; "Ömer radıyallahu anh çadırında tekbir getirir, bunu mescidden ve çarşıdan işiten halkta tekbir getirmeye başlar ve tekbir sesleri ile yerler sarsılırdı.[1137]

Tekbirin Şekli;

Selman r.a.'den; "Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber kebira" şeklinde tekbir getirin"[1138] İbni Hacer der ki; "günümüzde yapılan tekbir şeklinin ve buna yapılan eklemelerin aslı yoktur."[1139]

Bidat Bayramlar:

İslamda, Ramazan ve Kurban Bayramlarının dışında üçüncü bir bayram yoktur. Müslümanlar, Allah'ın hakkında herhangi bir hüküm indirmediği, zaman ve mekana bağlı olarak belirlenen pek çok bayramlarla sınanmışlardır.

[1133] Buhari(969) Ebu Davud(2438) Tirmizi(757)
[1134] Mehamili Salatul Iydeyn'de ve başkaları rivayet ettiler, bkz.: Temamul Minneh(s.354)
[1135] Muvatta(20/34) Deylemi(2589) İbni Mace(2923) Nesai(5/162) Ahmed(5/192) İbni Huzeyme(4/173) Hakim(1/619) Ebu Davud(1814) Tirmizi(829) Cem'ül Fevaid(3314) ElBani Sahiha(830) İbni Hibban(9/112) Muhtare(4/66) Misbahu Zücace(3/189) Nesai Kübra(3/354) Beyhaki(5/42) İbni Ebi Şeybe(3/373) Humeydi(2/377) Abd Bin Humeyd(1/116) Taberani(5/228) Beyhaki Şuabul İman(3/446) Tergib(2/120) Darimi(2/53) İbni Hazm Muhalla(7/94) İbni Kudame el Muğni(3/125) İbni Abdil Berr Temhid(17/240) Şeybani Muvatta'(392)
[1136] İbniKesir(3/218) Nevevi Ezkar(s.296) İbni İshak Ahbaru Mekke(3/10) Buhari(1/329) İbni Hacer Askalani Tağlikut Talik(2/377) Sübülüs Selam(2/72) İbni Kudame Muğni(2/129) Neylul Evtar(3/384) Cemül Fevaid(3623)
[1137] Buhari(iydeyn,12) Malik(20/205) Fethul Bari(2/462) Nevevi Ezkar(s.295) Neylül Evtar(3/384) Cem'ül Fevaid(3621)
[1138] Abdurrazzak sahih senetle; Ravzatun Nediyye(1/367) Şerhul Münteka(3/116)
[1139] Şerhul Münteka(3/116) Fethul Bari'den

Zamana Bağlı Bayramlar:

Bunlar pekçoktur. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) doğum günü, mirac gecesi, Şaban'ın 15. gecesi, salih veya salih olduğu sanılan bir insanın doğum günü, bazı kral ve padişahların iktidara geliş tarihi, bu bayram acem (arab harici) kavimlerde Nevruz bayramı olarak geçer ve onlardan alınmıştır. Bir iktidara karşı başlatılan direniş hareketi ve bir halkın diğer bir halka galip geldiği tarih olan ve arab olmayan kavimler tarafından kutlanan Mihrican Bayramı vs.

Bayramlarla ilgili yanlışlar;

"Göç bayramı ve İstiklal Bayramı gibi, Allahu Teala'nın tecviz etmediği, sevinç ve neşe kaynağı olan ve belirli günler için tahsis edilen uydurma kutlama günleri bidat bayramlardır.[1140]

Mekana Bağlı Bayramlar:

Bu bayramlar, bir grup halkın, kabir ve anıtlarda ihdas etmiş oldukları toplantılar olup, insanlar bu mekanlara ya belirli bir tarihte gelirler veya sürekli olarak buraların kapılarını aşındırırlar. Özellikle, Mısır'da el-Bedevi'nin, Kerbela'da Hüseyin'e mensub kabrin, Bağdat'ta ise Abdulkadir-i Geylani'nin kabri başında icra edilen kutlama ve törenler de bid'attir, böyledir.

Bugün –özellikle de bayram günlerinde- müslümanların hayatında bir çok münkerat bulunmaktadır. Başlıcaları şunlardır: Kadınların süslenip püslenmesi, erkeklerin sakal traşı olarak güzelleşmeye çalışmaları, kabir ziyaretlerinin sadece bu güne tahsis edilmesi, kadın-erkek karışık oturulması, mahremi olmayan kadınların yanına girip çıkılması, sonu gelmeyen savurganlıkların yapılması.

Birtakım insanların, bayram namazı hususunda ve bu namazın sünnet olduğu konusunda gevşek davranmaları, bayram namazını namazgahta kılmayı terketmeleri de hatadır.

Şevkani şöyle demiştir: " Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), iki bayram namazını sürekli olarak kılmış, hiçbir zaman terk etmemiş ve insanlara, hatta evde hizmet etmekle görevli genç cariyelere dahi (eğer elbisesi yoksa, sahibi tarafından giydirildikten sonra) bu namazı kılmalarını emretmiştir. Dahası, bayram gününde hayızlı kadınların da evlerinden çıkmalarını, namaza iştirak etmeseler bile bayram namazı esnasındaki coşkuya iştirak etmelerini istemiştir."

İşte bütün bunlar, bayram namazının farz-ı kifaye değil, farz-ı ayn olduğunu gösteren delillerdir. Ve yine buradan, bayram namazını terk eden kadınların, namazı namazgahta kıldırma konusunda gevşeklik gösteren imam ve hatiplerin hatalı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu gibi alışkanlıklar, ümmet içerisinde –eskiden beri var olmayıp- sonradan yayılmaya başlamıştır.

Namazgaha giderken, tekbirleri açıktan getirme sünnetini terk etmek;

Tekbirlerin, herkes tarafından tek ağızdan okunmasının dini bir temeli olmayıp, kişiler bu tekbirleri yalnız başlarına getirebilirler. Zikir, ister açıktan olsun, ister gizli, bu zikirlerin hiçbirisinin toplu olarak yapılması hususunda dini bir dayanak bulunmamaktadır.

[1140] Müslüman beldelerindeki bu tür bayramlar gerçekten çoktur ve sayılmasıda güçtür. Bazı sayımlarda Hindistandaki müslümanların her yıl 144 tane bayramı olduğu ortaya çıkmıştır!!!

Örneğine Şam'da rastladığımız, ezanın, meşhur bir grup tarafından topluca okunması da keza yanlıştır. Çünkü topluluğun okuduğu ezan, durulması caiz olmayan yerlerde kelimeyi veya cümleyi bölmeye sebep olabilir. Sabah ve akşam namazlarında okunan tehliller (La ilahe illallah) esnasında, "Lâ ilâhe" deyip bir süre ara vermek gibi.

Bayram namazının kılınışı hususunda insanların işledikleri hatalar:

Pekçok İslam ülkesinde, imam namaz kıldırıncaya kadar, bayram namazına gelen cemaatin, bulundukları yerde iki rekat namaz kılmaları Peygamberden (sallallahu aleyhi ve sellem) varid olan bir uygulama olmayıp, aksine bu konuda sünnet olan iki rekatlik bu namazın terk edilmesidir.

İbn Abbas'tan rivayete göre Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem), Ramazan Bayramı günü sadece iki rekat namaz kılmıştır. Bu namazın öncesinde veya sonrasında başka herhangi bir namaz kılmamıştır.[1141]

Birçok hatip ve vaiz, insanları, Ramazan ve Kurban Bayramı gecelerini ibadetle ihya etmeye teşvik etmektedirler. Halbuki bu konuda kendilerine delil olabilecek herhangi bir sahih dayanak bulunmamaktadır.

Bayram namazında hatiplerin işledikleri hatalar:

Hutbeye tekbirlerle başlaması ve hutbenin çeşitli bölümleri arasında da tekbir getirmesi. İbn Kayyım, bu hususta şöyle söylemektedir: " Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bütün hutbelerine Allah'a hamd ile başlardı. Ondan, bayram namazlarının hutbelerini tekbirle açtığına dair sahih bir rivayet gelmemiştir."

- Aynı şekilde hatiplerin, Bayram namazı için iki hutbe okumaları da yanlıştır. Nevevi, hutbenin tekrarı hususunda Peygamberden (sallallahu aleyhi ve sellem) herhangi bir şey sabit olmadığını ifade etmiştir.

[1141] Buhari (945) (989) (1364); Müslim (884).

3. Bölüm: CENAZELER

Hastalığın Fazileti*:*

Ebu Hureyre ve Ebu Said radıyallahu anhüma'nın anlattıklarına göre, Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm şöyle buyurmuştur: "Mü'min kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık bir üzüntü hatta bir ufak tasa isabet edecek olsa, Allah onun sebebiyle mü'minin günahından bir kısmını mağfiret buyurur."[1142]

Ebu Hureyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Mü'min erkek ve kadının nefsinde, çocuğunda, malında bela eksik olmaz. Tâ ki hatasız olarak Allah'a kavuşsun."[1143]

Hastalıktan şikayet

Hastanın doktora veya arkadaşına çektiği acıyı söylemesi caizdir. İbni Mes'ud r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanına girdim. Onun eline dokundum ve dedim ki; „Ey Allah'ın Rasulü! Çok şiddetli bir hummâya tutulmuşsun." Buyurdu ki; „Evet, ben de muhakkak sizlerden iki kişi gibi ateşlenirim." Dedim ki; „Bundan dolayı sana ecir iki kat olur mu?" „evet. Hastalık v.b. gibi musibete uğrayan hiçbir müslüman yoktur ki Allah onun kötülüklerini ağacın yaprak döktüğü gibi dökmesin."[1144]

Aişe radıyallahu anha anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam Baki'den dönmüştü. Beni, başımdaki bir ağrıdan hastalanmış ve "vay başım" çekerken buldu."Ey Aişe, asıl hasta benim, vay başım!" dedi ve sonra ilave etti: "Benden önce ölsen de senin başında durup seni (kendi elimle) yıkasam, kefenlesem, namazını kıldırsam ve defnetsem, senin için daha iyidir."[1145]

Salih amelin sevabının devam etmesi;

Ebu Musa radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Bir kul, salih amel işlerken araya bir hastalık veya sefer girerek ameline mani olsa, Allah ona sıhhati yerinde ve mukim iken yapmakta olduğu salih amelin sevabını aynen yazar."[1146]

Hasta Ziyareti;

Ebu Hureyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: "Bir müslümanın diğer bir müslüman üzerinde beş hakkı vardır: "Selamını almak, davete icabet, cenazeye katılmak, hasta ziyareti, "elhamdulillah!" dediği taktirde hapşırana yerhamukallah (diyerek teşmitte bulunmak)."[1147]

Müşrik hastayı ziyaret

Enes *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre şöyle dedi: Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hizmetinde bulunan yahudi bir çocuk vardı. Bir gün hastalandı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onu ziyarete gitti, başucuna oturdu ve ona:

[1142] Buhari(5641) Müslim(2573) Tirmizi(966).
[1143] Muvatta(1/236) Tirmizi(2401) Sahiha(2280)
[1144] Buhari(5660) Müslim(2571)
[1145] İbni Mace. Yakın lafızla; Buhari(5666)
[1146] Buhari(2996) Ebu Davud(3091)
[1147] Buhari(1240) Müslim(2162)

– *“Müslüman ol!”* buyurdu. Çocuk, düşüncesini öğrenmek için, yanında bulunan babasının yüzüne baktı. Babası:

– Ebü’l–Kâsım’ın çağrısına uy, dedi. Çocuk da müslüman oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber: *“Şu yavrucağı cehennemden kurtaran Allah’a hamdolsun”* diyerek dışarı çıktı[1148]

Ölümü Hatırlamak ve Yüce Allah’a Kavuşmaya Hazırlık

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onun (yerin) üzerindeki her canlı fanidir. Celal ve ikram sahibi Rabbinin yüzü ise kalıcıdır." *(er-Rahman, 55/26-27)*;

"Bir de azık edinin, şüphesiz ki azığın en hayırlısı takvadır ve ey üstün akıl sahibleri benden korkun." *(el-Bakara, 2/197)*;

"O günde malın da, evladın da hiç faydası olmaz. Allah'a salim bir kalb ile gelmiş olanlar müstesnâ." *(eş-Şuara, 26/88-89*)

Ebu Hureyre *Radıyallahu anh*'den; Rasûlullah *Sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: "Lezzetleri kesip biçeni (ölümü) çokça anınız."[1149]

Medine’de ölmeyi istemek:

İbnu Ömer radıyallahu anhüma anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Medine'de ölmeye muktedir olan orada ölsün. Zira ben, orada ölene şefaat ederim."[1150]

Hafsa Binti Ömer r.a’dan; Ömer r.a şöyle derdi; “Allah’ım! Beni senin yolunda şehit olmakla rızıklandır ve Rasulünün beldesinde ölmemi nasip eyle!”[1151]

Ubeyd İbnu Halîd es-Sülemî Resülullah aleyhissalâtu vesselâm'ın ashabından birinden naklen anlatıyor: "Resülullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Ani ölüm, kâfir için gadab-ı ilahî'nin bir yakalamasıdır, mü'min için de bir rahmettir."[1152]

Ölümü Temenni etmek

Um el-Fadl (r.anha) rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Rasûlullah (s.a) yanlarına geldi. O sırada Rasûlullah (s.a)'ın amcası hasta idi. Abbas ölümü temenni etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) ona şöyle dedi: "Amcacığım ölümü sakın temenni etme. Çünkü eğer sen iyilik yapan birisi isen ve hayatta kalırsan, mevcud iyiliğine iyilikler katarsın. Bu senin için daha hayırlı olur. Şâyet kötülük yapan birisi isen ecelinin geri bırakılarak işlediğin kötülüklerden dolayı (Allah'ın) rıza ve hoşnudluğunu aramaya çalışmak yine senin için daha hayırlıdır. Bu sebeble ölümü temenni etme."[1153]

[1148] Buhari(5657)
[1149] Nesâî, IV, 4; el-Albâni, Sahihu Suneni'n-Nesâî, II, 393, H. no: 1720
[1150] Tirmizi(3913) Sahihu Tirmizi(3076) Sübey’atul Eslemiye’den Taberani; Sahihut Tergib(1196)
[1151] Buhari(1890)
[1152] Ebu Dâvud(3110) Sahihu Ebu Davud(2667)
[1153] Ahmed(VI, 339), Ebu Ya'la (7776), el-Hakim (I, 339'da) Hadisi Buhari ve Müslim ile Beyhaki (III, 377) ve başkaları Enes'den Peygamber efendimize merfu bir rivayet olarak buna yakın ifadelerle rivayet etmiş olup, onda şu ifadeler de vardır: "Eğer mutlaka bunu yapacaksa (ölümü temenni

Ölünün borcu

Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Her kimin kardeşine ait şeref ve haysiyetine ait ya da mali bir haksızlığı varsa o hakkını dinarın da, dirhemin de kabul edilmediği kıyamet günü gelmeden önce ona eksiksiz ödesin. (Çünkü kıyamet günü gelip de üzerinde hak varsa) salih ameli varsa o amelinden alınır (haksızlık yaptığı) arkadaşına verilir. Eğer salih bir ameli yoksa (haksızlık yaptığı) arkadaşının günahlarından alınır, ona yükletilir."[1154]

ÖLÜM DÖŞEĞİNDEKİ HASTAYA TELKİN VERMEK:

Ölüm yaklaştığında yakınında bulunanlara bazı görevler düşer: Ona şehadet kelimesini telkin ederler. Çünkü Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Ölülerinize la ilahe illallah (demey)i telkin ediniz. [Her kimin ölüm esnasında söylediği son sözü la ilahe illallah olursa bir gün gelir cennete girecektir. Bundan önce ona her ne isabet ederse etsin.]"

Yine Peygamber efendimiz şöyle buyururdu: "Her kim Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığını bilerek ölürse cennete girer." Bir başka hadiste de şöyle buyurulmaktadır: "Her kim Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ölürse, cennete girer."[1155]

Ona dua etmelidirler. Huzurunda hayırdan başka bir şey söylememelidirler. Çünkü Um Seleme (r.anha) rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: "Hastanın ya da ölenin yanında bulunduğunuz vakit hayır söyleyiniz. Çünkü şüphesiz melekler sizin söylediklerinize amin derler."[1156]

Telkin ölenin huzurunda şehadet kelimesini zikretmek ve bu kelimeyi ona işittirmek değildir. Aksine telkin ona bunu söylemesini -bazılarının zannettiklerinin aksine- istemektir. Buna delil Enes (r.a)'ın rivayet ettiği şu hadistir: "Rasûlullah (s.a) ensardan hasta bir adamı ziyaret etti. Ona dayıcığım dedi. La ilahe illallah de. Adam ona ben dayımı, amcamı olurum dedi. Peygamber hayır dayı diye buyurdu. Adam: La ilahe ilallah demek benim için hayırlı bir şey midir? Peygamber (s.a): Evet diye buyurdu."[1157]

Yanıbaşında Yasin suresini okumak ve onu kıbleye yönlendirmeye gelince, bu hususta sahih herhangi bir hadis yoktur. Hatta Said b. el-Müseyyeb kendisinin kıbleye döndürülmesini hoş görmemiş ve: "Ölen müslüman bir kimse değil midir" demiştir.

Zur'a b. Abdu'r-Rahman'dan rivayet edildiğine göre o Said b. el-Müseyyeb'in hastalığı sırasında yanında bulunmuş. Yanında Ebu Seleme b. Abdu'r-Rahman da vardı. Said bayıldı. Ebu Seleme yatağının Kabe'ye doğru döndürülmesini istedi. Said kendisine gelip: Benim yatağımı çevirdiniz diye sorunca, onlar evet dediler. Ebu Seleme'ye baktı, o: Bunun senin bilgin altında yapıldığı kanaatindeyim dedi. Ebu Seleme evet onlara ben emrettim dedi. Bu sefer Said yatağının eski haline döndürülmesini emretti.[1158]

---

edecekse) şöyle desin: Allah'ım hayat benim için hayırlı olduğu sürece beni yaşat ve eğer ölüm benim için hayırlı ise canımı al." Bu hadisin tahrici el-İrva (683)'de yapılmıştır.

[1154] Buhari ve Beyhaki (III, 369) ile başkaları rivayet etmiştir.

[1155] Bu hadisleri Müslim Sahih'inde rivayet etmiş olup, birinci hadisteki (köşeli parantez içindeki fazlalık İbn Hibban 719-Mevarid)'de ve el-Bezzar'da yer almaktadır

[1156] Müslim, Beyhaki (III, 384) ve başkaları rivayet etmişlerdir.

[1157] İmam Ahmed (III, 152-154, 268) Müslim'in şartına göre sahih bir senedle rivayet etmiştir.

[1158] İbn Ebi Şeybe, el-Musannef (IV, 76) sahih bir sened ile rivayet etmiştir.

ÖLÜMDEN SONRA HAZIR BULUNANLARIN GÖREVLERİ

Kişinin hayatı sona erip, ruhunu teslim ettiğinde çevresinde bulunanlara bazı görevler düşer:

Gözlerini kapatmaları ve ona hayrına dua etmeleri. Um Seleme şöyle demiştir:"Rasûlullah (s.a) Ebu Seleme'nin yanına girdi. Gözleri açık kalmıştı, gözlerini kapattıktan sonra şöyle dedi: Ruh kabzedildiği vakit göz arkasından bakar. Aile halkından birtakım kimseler feryad edince şöyle buyurdu: Sizler kendi hakkınızda hayırdan başka bir şeyle dua etmeyiniz. Çünkü melekler söylediklerinize amin derler. Sonra şöyle buyurdu: Allah'ım Ebu Seleme'ye mağfiret buyur. Onun hidayete erdirilmişler arasındaki derecesini yükselt. Geriye bıraktıkları üzerine ondan sonra yerini tutacak başkalarını ihsan et. Bize de, ona da mağfiret buyur ey alemlerin Rabbi. Kabrinde ona genişlik ver ve orayı onun için nurlandır."[1159]

Bütün bedenini örtecek bir örtü ile onu örtmelidirler. Çünkü Aişe (r.anha) rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Rasûlullah (s.a) vefat ettiğinde bir Yemen kumaşı ile üzeri örtüldü."[1160]

Bu durum hac için ihramlı iken ölenlerin dışında kalanlar içindir. İhramda iken ölen bir kimsenin başı ve yüzü örtülmez. Çünkü İbn Abbas rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Bir adam Arafat'ta vakfede iken bineğinden düşüverdi ve boynunu kırdı. Peygamber (s.a) onu su ve sidr ile yıkayınız. İki kefen bezi ile kefenleyiniz. (Bir rivayette iki ihram parçasıyla) denilmektedir. Hanut koymayınız (bir başka rivayette hoş koku koymayınız). Başını örtmeyiniz, [yüzünü de] çünkü o kıyamet gününde telbiye getirdiği halde diriltilecektir."[1161]

Ölümü kesinleştikten sonra techizini yapıp (mezarına) çıkartmakta ellerini çabuk tutmaları gerekir. Çünkü Ebu Hureyre (r.a)'ın merfu olarak rivayet ettiği hadiste şöyle buyurulmaktadır: "Cenazeyi ... çabuklaştırınız."

Öldüğü şehirde onu defnetmeleri ve başka bir yere onu taşımamaları. Çünkü böylesi az önce geçen Ebu Hureyre hadisinde emrolunan çabuklaştırma işine aykırıdır. Buna yakın bir hadis de Cabir b. Abdullah (r.a)'ın rivayet ettiği hadistir. O şöyle demektedir:

"Uhud günü (olan) olunca şehid düşenler baki'de defnedilmek üzere götürülmek istendi. Rasûlullah (s.a)'ın münadisi şöyle seslendi: Rasûlullah (s.a) sizlere öldürülenleri öldürüldükleri yerlerde defnetmenizi emretmektedir. -Bu sırada annem, babamı ve dayımı (bir devenin iki yanında (bir rivayette onları iki tarafına koydu) [su çeken bir devenin üzerinde] Baki'de defnetmek üzere taşımıştı.- Geri döndürüldüler. (Bir rivayette şöyle demiştir: Onları da diğer öldürülenlerle birlikte öldürüldükleri yerlere geri çevirdik.)"[1162]

Bazılarının onun malından -isterse malının tamamını kapsasın- borcunu ödemeye koşması gerekir. Şâyet herhangi bir malı yoksa eğer borcunu ödemek için gayret harcamış birisi ise devlet onun adına borcunu öder. Devlet bu işi yapmayarak birileri bu işi kendiliğinden (hayır olsun diye) yapar. Sad b. el-Atbal (r.a)'dan ;

[1159] Müslim, Ahmed (VI, 297), Beyhaki (III, 334) ve başkaları rivayet etmiştir

[1160] Buhari ve Müslim Sahih'lerinde, Beyhaki (III, 285) ve başkaları rivayet etmişlerdir.

[1161] Buhari ve Müslim Sahih'lerinde Ebu Nuaym el-Mustahrac (vr.139-140), Beyhaki (III, 390-393)'de rivayet etmişlerdir. (Belirtilen) fazlalık Buhari'de bulunmamaktadır.

[1162] Hadisi dört Sünen sahibi ile İbn Hibban(196-Mevarid)'de rivayet etmişlerdir. İkinci rivayet ona aittir. Ayrıca Ahmed (III, 297-380), Beyhaki (IV, 57) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir. Tirmizi: "Hadis hasen, sahihtir" demektedir.

"Kardeşi öldü ve geriye üçyüz dirhem bıraktı ve bakıma muhtaç çoluk çocuğu kaldı. (Sad) dedi ki: Ben bu paraları çoluğuna çocuğuna harcamak istedim. Fakat Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: Senin kardeşin borcu dolayısıyla alıkonulmaktadır. [Git] onun borcunu öde. [Gittim onun borcunu ödedim, sonra geldim.] Ey Allah'ın Rasûlü dedim. Onun borçlarını ödedim. Tek istisna bir delili bulunmayan bir kadının alacağı olduğunu iddia ettiği iki dinar kaldı. Peygamber şöyle buyurdu: "O kadına (o parayı) öde. Çünkü o bir hak sahibidir. (Bir rivayette: Doğru söylüyor.)"[1163]

Bu hadis ölünün kendi adına borcun ödenmesi ile faydalandığını ifade eder. İsterse bu onun oğlu dışında birisi tarafından ödenmiş olsun. Ayrıca yapılan bu ödemenin azabını kaldırdığını da ortaya koymaktadır. O halde bu rivayetler şanı yüce Allah'ın: *"İnsan için çalıştığından başkası yoktur."* (en-Necm, 53/39) buyruğu ile Peygamber efendimizin: "İnsan öldü mü ameli kesilir. Şu üç husus müstesna..." hadisinin umumi ifadesini tahsis eden rivayetler arasındadır. Bu son hadisi Müslim ve el-Edebu'l-Müfred'de Buhari ve Ahmed rivayet etmişlerdir.

Fakat ölen adına borç ödemek ayrı bir şeydir. Onun adına sadaka vermek ayrı bir şeydir. Borç ödemek tasadduktan daha özeldir. Bazıları verilen sadakanın ölene mutlak olarak ulaşacağı üzerinde icma olduğunu nakletmişlerdir. Eğer bu görüş bu hususta sahih ise mesele yok. Aksi takdirde onun adına sadaka vermeye dair varid olmuş hadisler sadece evladın anne-babası adına sadaka vermesi ile ilgilidir. Bu ise hadisin açık ifadesi (nassı) gereğince onların kazançları arasındadır. Dolayısıyla yabancı bir kimsenin onlara kıyas edilmesi caiz olamaz. Çünkü bu açıkça görüleceği üzere kıyas maa'l-farik'dir. (Yani) sadaka vermek, borç ödemeye kıyas edilmez. Çünkü az önce belirttiğimiz gibi sadaka vermek daha umumidir.

ÖLENİN YANINDA BULUNANLAR VE ONLARIN DIŞINDAKİLER İÇİN CAİZ OLAN HUSUSLAR:

Ölenin yüzünü açmaları, onu öpmeleri, üç güne kadar onun için ağlamaları caizdir. Bu hususta bazı hadisler vardır:

Birinci hadis Cabir b. Abdullah (r.a)'dan rivayet edilmiştir. O şöyle demektedir: "Babam öldürüldüğünde yüzü üzerindeki örtüyü açarak ağlamaya başladım. Bu işi yapmamı söylediler. Peygamber (s.a) ise bana böyle davranmayı yasaklamadı. [Peygamber (s.a)'ın emri üzerine kaldırıldı.] Halam Fatıma ağlamaya başladı. Peygamber (s.a) ağlıyor(mu)sun ya da ağlama dedi. Melekler siz onu kaldırıncaya kadar kanatlarıyla onu gölgelendirip durdu."[1164]

İkinci hadis Aişe (r.anha)'dan rivayet edilmiştir. O şöyle demiştir: "Ebu Bekr (r.a) Sulh denilen yerdeki evinden atı üzerinde geldi ve mescide kadar girdi. [Ömer de insanlara konuşma yapıyordu.] (Babam) insanlarla konuşmadı. Nihayet Aişe (r.anha)'ın yanına girdi. Peygamber (s.a)'a doğru yürüdü. Üzeri çizgili bir Yemen kumaşı ile örtülü idi. Yüzünü açtı, sonra üzerine eğilerek [gözlerinin arasından] onu öptü. Sonra da ağlayıp, dedi ki: Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Peygamberi. Allah seni iki defa öldürmeyecektir. Üzerinde yazılmış bulunan ölümü tatmış bulunuyorsun. Bir rivayette de şöyle denilmektedir: Sen artık sonrasında ölmeyeceğin ölümü öldün."[1165]

[1163] İbn Mace (II, 82), Ahmed (IV, 136, V, 7), Beyhaki (X, 142)

[1164] Hadisi Buhari, Müslim, Nesai, Beyhaki ve Ahmed (III, 298) rivayet etmişlerdir. Fazlalık Müslim ve Nesai'ye aittir

[1165] Hadisi Buhari (III, 89), Nesai (I, 260-261) rivayet etmiş olup, fazlalık onun naklettiği rivayetlerin birisindedir. İbn Hibban Sahih'inde (2155), Beyhaki (III, 406) ve başkaları da rivayet etmişlerdir

ÖLÜNÜN AKRABALARINA DÜŞEN GÖREVLER:

Ölünün akrabaları vefat haberini aldıkları vakit iki hususa dikkat etmelidirler: Birincisi sabır ve kadere rıza göstermektir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Andolsun ki sizi biraz korku, biraz açlık, mallardan, canlardan ve ürünlerden yana eksiltmekle imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele. Onlar kendilerine bir musibet gelip çattığında: 'Muhakkak biz Allah'ınız ve muhakkak biz O'na dönücüleriz' derler. İşte Rablerinden bir mağfiret ve bir rahmet hep onların üzerindedir ve onlar doğru yola erdirilenlerin ta kendileridir." (el-Bakara, 2/155-157)

Ayrıca Enes b. Malik (r.a)'ın rivayet ettiği şu hadis de bunu gerektirmektedir: "Rasûlullah (s.a) bir kabrin yanıbaşında ağlayan bir kadının yanından geçti. Ona: Allah'tan kork ve sabırlı ol dedi. Kadın: Beni rahat bırak. Çünkü benim başıma gelen musibet sana gelmedi dedi. (Enes) dedi ki: Kadın peygamberi tanımamıştı. Ona: Bu Rasûlullah (s.a)'dır denilince, adeta ölür gibi oldu. Rasûlullah (s.a)'ın kapısına geldi. Kapısında kapıcıları görmedi. Kadın ey Allah'ın Rasûlü ben seni tanıyamadım deyince, Rasûlullah (s.a): Sabır birinci sadme halinde gösterilir diye buyurdu."[1166]

Çocukların ölümü üzerine sabretmenin pek büyük ecri vardır. Bu hususta pekçok hadis-i şerif vardır. Bunların bazılarını kaydetmek istiyorum: Birinci hadis: "Müslümanlardan herhangi bir kimsenin üç çocuğu ölürse -yeminin gereği dışında[1]- ona ateş dokunmayacaktır."[1167]

İkinci hadis: İki müslüman (karı ve koca)nın henüz ergenlik yaşına erişmemiş üç çocuğu ölürse, mutlaka Allah onları da, anne-babalarını da rahmetinin lütfuyla cennete koyar. (Peygamber devamla) buyurdu ki: Ve cennet kapılarından bir kapı üzerinde bulunurlar. Onlara: Cennete girin denilir, onlar hayır anne-babamız gelinceye kadar (girmeyiz). Onlara: Siz de anne ve babanız da Allah'ın lütuf ve rahmeti ile cennete giriniz denilir."[1168]

Üçüncü hadis: "Herhangi bir kadının üç çocuğu ölürse, mutlaka o çocuklar o kadın için ateşe karşı bir perde olurlar. Bir kadın: Ya iki kişi diye sordu. (Peygamber): İki kişi dahi olsa diye buyurdu."[1169]

Ölenin akrabalarına düşen ikinci görev: İstircada bulunmaktır. O da kişinin: "İnna lillah ve inna ileyhi raciun: Şüphesiz biz Allah'a aitiz ve muhakkak O'na döneceğiz" demektir. Az önceki âyet-i kerimede geçtiği gibi. Buna Peygamber (s.a)'ın tavsiye buyurduğu şu sözleri de ilave eder: Allah'ım bu musibetim dolayısıyla bana ecir ver ve bana onun yerine ondan hayırlısını ver" ifadelerini ekler. Çünkü Um Seleme (r.anha) şöyle demiştir: Ben Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim:

"Bir musibet bir müslümana gelip çatar da Allah'ın kendisine emrettiği şekilde: "İnna lillah ve inna ileyhi raciun. Allah'ım bu musibetimde bana ecrimi ver ve bana onun

---

[1166] Buhari (III, 115-116), Müslim (III, 40-41), Beyhaki -ki anlatım ona aittir- (IV, 65)'de rivayet etmişlerdir.

[1] İmam Beğavi, Şerhu's-Sünne, V, 451'de şunları söylemektedir: "Bununla şanı yüce Allah'ın yaptığı kasemi (yemini) gereğini yerine getireceği miktarı kastetmektedir. O da yüce Allah'ın: *"Şüphe yok ki aranızda oraya uğramayacak hiç kimse yoktur."* (Meryem, 19/71) diye buyurmaktadır. Kişi oraya uğrayıp, geçip gittikten sonra yüce Allah'ın yemini de yerini bulmuş olur."

[1167] Hadisi Buhari, Müslim ve Beyhaki (IV, 67) Ebu Hureyre'de rivayet etmişlerdir.

[1168] Hadisi Nesai (I, 265), Beyhaki (IV, 68) ve başkaları Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir. Senedi Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir

[1169] Hadisi Buhari (III, 94), Müslim, Beyhaki (IV, 67), Ebu Said el-Hudri (r.a)'dan rivayet etmişlerdir.

yerine ondan daha hayırlısını ver" diyecek olursa, şüphesiz Allah da ona ondan hayırlısını verir. (Um Seleme) dedi ki: Acaba hangi müslüman Ebu Seleme'den (benim için) daha hayırlı olur. O Rasûlullah (s.a)'a hicret eden ilk ailedir. Sonra bunu ben lafzan da söyledim. Yüce Allah bana onun yerine Rasûlullah (s.a)'ı verdi. (Um Seleme) dedi ki: Rasûlullah (s.a) bana, beni kendisine istemek üzere Hatıb b. Ebi Beltaa'yı gönderdi. Ben: Benim kızım var ve ben çok kıskanç bir kadınım dedim. Şöyle buyurdu: Onun kızına gelince, Allah'a kızının kendisine ihtiyacının kalmaması için dua ederiz. Ayrıca Allah'a kıskançlığı gidermesi için de dua ederim diye buyurdu."[1170]

Eğer kadın çocuğunun ya da bir başka yakınının vefatı dolayısıyla üç günden fazla olmamak üzere yas tuttuğundan ötürü her türlü ziynetten imtina edip uzak durması sabra aykırı değildir. Bundan tek istisna kocası için tuttuğu yastır. Onun için yas dört ay on gündür. Çünkü Ebu Seleme'nin kızı Zeyneb'in rivayet ettiği hadis bunu gerektirmektedir. Zeyneb dedi ki:

"Peygamber (s.a)'ın hanımı Um Habibe'nin yanına girdim. Şöyle dedi: Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kadının üç günden fazla bir ölen için yas tutması helal değildir. Kocası için tutması gereken dört ay on günlük yas müstesna." Daha sonra Cahş kızı Zeyneb'in yanına kardeşinin vefatı dolayısıyla girdim. Koku getirilmesini istedi, o kokuyu süründü. Sonra şöyle dedi: Aslında benim koku sürünmeye bir ihtiyacım yok. Şu kadar var ki Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim..." diyerek hadisi zikretti.[1171]

ÖLENİN AKRABALARINA HARAM OLAN ŞEYLER:

Rasûlullah (s.a) birileri öldüğünde o dönemde insanların yaptıkları, kimilerinin halen yapmaya devam ettikleri birtakım hususları haram kılmıştır. Onlardan sakınmak için bunları bilmek gerekir. Bu nedenle onları açıklamak da kaçınılmaz bir husustur.

A. Ağıt yakmak (niyaha): Bu hususta pekçok hadis-i şerifler vardır:

1. "Ümmetim arasında dört husus vardır ki bunlar cahiliye işlerinden olup, onları terketmeyeceklerdir: Şan ve şerefle öğünmek, neseblere dil uzatmak, yıldızlar ile yağmur yağmasını dilemek ve ağıt yakmak. (Devamla) buyurdu ki: Ağıt yakan kadın eğer ölümden önce tevbe etmeyecek olursa kıyamet gününde üzerinde katrandan bir şalvar ve uyuzdan bir gömlek olduğu halde ayakta bekletilecektir."[1172]

2. "İnsanlar arasında iki husus vardır ki bunların onlarda bulunması bir küfürdür: Nesebe dil uzatmak ve ölene ağıt yakmak."[1173]

3. Rasûlullah (s.a)'ın oğlu İbrahim vefat edince Üsame b. Zeyd feryad etti. Rasûlullah (s.a) bu benden değildir. Feryad eden bir kimsenin hiçbir hakkı yoktur. Kalb üzülür, göz yaş akıtır fakat Rabbı gazablandıracak bir iş yapılmaz."[1174]

4. Um Atiye'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a) bey'at ile birlikte bizden ağıt yakmamak üzere söz aldı. Bu hususa aramızdan (bey'atte bulunan kadınları

[1170] Hadisi Müslim (III, 37), Beyhaki (IV, 65) ve Ahmed (VI, 309) rivayet etmişlerdir
[1171] Hadisi Buhari (III, 114, IX, 400-401) rivayet etmiştir.
[1172] Müslim (III, 45), Beyhaki (IV, 63), Ebu Malik el-Eş'ari'den rivayet etmişlerdir
[1173] Müslim (I, 58), Beyhaki (IV, 63) ve başkaları Ebu Hureyre'den
[1174] İbn Hibban (743), Hakim (I, 382), Ebu Hureyre'den hasen bir isnadla rivayet etmişlerdir.

kastediyor) sadece beş kadın vefa gösterdi, bağlı kaldı: Um Süleym, Um el-Ala, Ebu Sebre'nin kızı ve Muaz'ın hanımı ya da Ebu Sebre'nin kızı ve Muaz'ın hanımı"[1175]

5. Enes b. Malik'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ömer b. el-Hattab arkadan bıçaklandığında Hafsa onun için ağladı. Ömer: Ey Hafsa sen Rasûlullah (s.a)'ı: Kendisine ağlanılan kimseye azab edilir derken duymadın mı? Suhayb de [vay kardeşim, vay arkadaşım diyerek] onun için ağladı. Ömer: Ey Suhayb dedi. Kendisi için ağlanılan kimseye azab edildiğini bilmiyor musun? (Bir rivayette şöyledir): "Şüphesiz ölen aile halkının bazılarının ağlaması dolayısıyla azab edilir. Bir diğer rivayette de kendisi için feryad edildiğinden ötürü (kabrinde) şeklindedir."[1176]

6. "Şüphesiz ölen kimseye yakınları kendisi için ağladıklarından ötürü azab edilir." Bir diğer rivayette de şöyle denilmektedir: "Ölmüş kimseye kendisine yakılan ağıttan ötürü kabrinde azab edilir."[1177]

7. "Kendisi için feryad edilip, ağlanan kimse [kıyamet günü] kendisine feryad edildiğinden ötürü azab edilir."[1178]

Bu hadiste açıklandığına göre bundan önce sözkonusu edilen hadisteki ağlamaktan kastın mutlak olarak bir ağlama olmadığı, aksine özel bir ağlama şekli olan feryad ve figan (ağıt yakmak) olduğu anlaşılmaktadır. Buna daha önce geçen Ömer (r.a)'dan nakledilen ikinci rivayetteki hadis de işaret etmektedir ki o da: "...Bazı ağlamalar sebebiyle..." ifadesidir.

Diğer taraftan bu hadisin zahirdeki ifadesi ile ondan önceki hadisler nisbeten müşkildir (anlaşılmaları ve izahları zordur). Çünkü bunlardaki ifadeler şeriatın kabul edilmiş bir takım esas ve kuralları ile çatışmaktadır. Yüce Allah'ın: *"Günahkar hiçbir nefis başkasının günahını yüklenmez."* (el-En'am, 164) buyruğu gibi.

İlim adamları buna sekiz türlü cevab vermişlerdir ki doğruya en yakın olanları şu iki görüştür:

1. Cumhurun kabul ettiği görüş: Bu hadis kendisi için ağıt yakılmasını vasiyet eden yahutta insanların adeten bunu yapacaklarını bilmekle birlikte böyle bir işin yapılmamasını vasiyet etmeyen kimseler hakkında kabul edilir. Bundan dolayı Abdullah b. el-Mubarek şöyle demiştir: "Eğer hayatta iken bu işi yapmamalarını söylemekle birlikte onlar vefatından sonra bunu kısmen de olsa yapacak olurlarsa bundan dolayı ona hiçbir sorumluluk olmaz."[1] Bunlara göre de azab cezalandırmak (ikab) anlamındadır.

2. Diğer görüşe göre burada "azab edilir" lafzı aile halkının kendisi için ağladıklarını işitmekle acı duyar, bundan dolayı onlara acır ve üzülür. Bu da berzah hayatında olacak bir şeydir, kıyamet günü değil. Muhammed b. Cerir et-Taberi ve başkaları bu görüşü

[1175] Buhari (III, 137), Müslim (III, 46) -lafız ona ait-, Beyhaki (IV, 62) ve başkaları rivayet etmişlerdir.
[1176] Hadisi Buhari, Müslim -anlatım ona ait-, Beyhaki (IV, 72-73), Ahmed (no: 268, 288-289-290, 315, 334, 254 (muhtemelen 354 olmalıdır), 386), Ömer (r.a)'dan uzun ve muhtasar çeşitli rivayet yollarından rivayet etmişlerdir. İbn Hibban da Sahih'inde (741) sadece Hafsa (r.anha) ile ilgili kıssayı rivayet etmiştir
[1177] Hadisi Buhari ve Müslim ile Ahmed, İbn Ömer'den diye rivayet etmişlerdir. Diğer rivayet Müslim ve Ahmed'e ait olup, bunu İbn Hibban Sahih'inde (742), İmran b. Husayn'ın rivayeti olarak ilk rivayete oldukça yakın bir şekilde rivayet etmişlerdir.
[1178] Hadisi Buhari (III, 126), Müslim (III, 45), Beyhaki (IV, 72) ve Ahmed (IV, 245, 252, 255)'de rivayet etmişlerdir.
[1] Umdetu'l-Kari, IV, 79

benimsemiş, İbn Teymiye, İbnu'l-Kayyim ve başkaları da bu görüşü destekleyerek şöyle demişlerdir:

"Bundan kasıt Allah hayatta olanların kendisi için ağlamaları dolayısıyla onu azablandırıcı değildir. Azab Peygamber efendimizin: "Yolculuk azabtan bir parçadır" buyruğunda olduğu gibi "ikab: ceza"dan daha geneldir. Buradaki ikab herhangi bir günah dolayısıyla yapılan bir ceza değildir. Bu bir çeşit azab görmek, acı çekmek demektir."[2]

Bu açıklamayı beş ve altıncı hadislerdeki: "kabrinde" ifadesi desteklemektedir. Ben bir süre bu kanaate meylediyordum. Daha sonra sözkonusu edilen azabı "kıyamet günü"nde gerçekleşmekle kayıtlayan yedinci hadise muhalif olduğundan ötürü bu görüşün zayıf olduğunu gördüm. Açıkça görülen husus şu ki bunun belirttikleri şekilde teviline (açıklanıp, yorumlanmasına) imkan yoktur. Bundan dolayı bizce tercih edilen görüş cumhurun görüşüdür. Onların bu açıklamasına göre bu kayıt ile diğer hadisteki "kabrinde" kaydı arasında da bir aykırılık olmaz. Aksine bu azab ötekine katılır ve sonuç olarak bunun hem kabrinde, hem de kıyamet gününde azaba uğratılacağı anlaşılır. Bu husus - yüce Allah'ın izniyle- açıkça anlaşılan bir şeydir.

8. en-Numan b. Beşir'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Abdullah b. Revaha (r.a) baygın düştü. Kızkardeşi Amra ağlayarak: Ey benim dağ gibi kardeşim, ey şöyle olan, ey böyle olan deyip onun için ağıt yakmaya başladı. Kendisine gelince: Sen bir şey söyledikçe mutlaka bana da sen böylemisin denildi. Onun için Abdullah ölünce ona ağlamadı."[1179]

Bu hususta başka hadisler de vardır. Bunları yüce Allah'ın izniyle bundan sonraki fıkrada sözkonusu edeceğiz.

B,C. Yanaklara vurmak, yakaları (elbiseleri) yırtmak. Çünkü Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Yanaklarına vuran, yakalarını yırtan ve cahiliye davasını güden bizden değildir."[1180]

D. Saçları traş etmek. Çünkü Ebu Burde b. Ebi Musa rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir:

"Ebu Musa bir ağrıya tutuldu ve bunun sonucunda bayıldı. Başı yakınlarından hanımının göğsünde idi. Hanımlarından bir kadın feryad etti. Ona hiçbir şekilde cevap veremiyordu. Kendisine gelince şöyle dedi: Ben Rasûlullah (s.a)'ın uzak olduğunu belirttiği kimselerden uzağım. Çünkü Rasûlullah (s.a) ölüm musibeti karşısında sesini yükselten, saçlarını traş eden, (elbiselerini) yırtan herkesden uzak olduğunu belirtmişti."[1181]

E. Saçları çözmek. Çünkü bey'at eden hanımlardan birisi rivayet ettiği hadiste şöyle demiştir:

---

[2] İbn Teymiye'nin açıklamaları için bk. Mecmuatu'r-Resail el-Muniriyye, II, 209; İbnu'l-Kayyim, Tehzibu's-Sünen, IV, 290-293
[1179] Buhari ve Beyhaki (IV, 64) rivayet etmişlerdir
[1180] Buhari (III, 127-128-129), Müslim (I, 70), İbnu'l-Carut (257), Beyhaki (IV, 63-64) ve başkaları İbn Mesud'dan rivayet etmişlerdir
[1181] Buhari (III, 129), Müslim (I, 70), Nesai (I, 263), Beyhaki (IV, 64)

"Rasûlullah (s.a)'ın bizden söz aldığı maruf hususlar arasında maruf olan hiçbir hususda ona isyan etmemek, yüzümüzü tırmalayıp yırtmamak, veyl (vay başıma gelenler) diye feryad etmemek, yaka yırtmamak ve saçlarımızı (matem dolayısıyla) çözmemek de vardır."[1182]

F. Bazı erkeklerin ölülerine üzüldükleri için birkaç gün sakal traşı olmamaları. Bu günler bitince tekrar sakallarını traş etmeye başlamaları. Bu şekilde sakalı traş etmemek[3] açıkça görüleceği gibi, saçları çözmek (taramamak) demektir. Ayrıca bunun bid'at olduğunu da eklemek gerekir. Peygamber (s.a) da şöyle buyurmuştur: "Her bid'at bir sapıklıktır ve herbir sapıklıkta ateştedir."[1183]

G. Minare ve benzeri şeyler vasıtasıyla ölenin haberini vermek. Çünkü bu bir çeşit na'y (ölümü yasak olan bir yolla ilan etmek)dir. Huzeyfe b. el-Yeman'dan şöyle dediği sabittir: "Onun bir cenazesi oldu mu kimseye bunu haber vermeyiniz. Çünkü ben bunun bir na'y olacağından korkuyorum diyordu. (Devamla) çünkü Rasûlullah (s.a)'ı na'yi yasaklarken dinledim."[1184]

Na'y sözlükte ölenin ölümünü haber vermektir. Bu açıklamaya göre hertürlü haber vermeyi kapsar. Fakat bir çeşit haber vermenin caiz olduğuna delalet eden sahih birtakım hadisler de vardır. İlim adamları bu hadislere dayanarak mutlak olarak gelen yasaklayıcı ifadeleri kayıtlamışlar ve şöyle demişlerdir: Na'yden kastedilen cahiliye halkının yaptığı gibi evlerin ve çarşı pazarların girişlerinde yüksek sesle bağırıp çağırmaya benzeyen ilanlardır.

Cenaze Namazı

Cenaze namazının hükmü ve delili*:*

Müslüman ölüye namaz kılmak farz-ı kifayedir. Çünkü Peygamber (s.a) bu namazı pekçok hadis-i şerifte emretmiş bulunmaktadır. Zeyd b. Halid el-Cüheni'den: "Peygamber (s.a)'ın ashabından bir adam Hayber günü vefat etti. Bunu Rasûlullah (s.a)'a söylediler. O: "Arkadaşımızın namazını kılınız" diye buyurdu. Bundan ötürü insanların yüzleri değişti. Peygamber şöyle buyurdu: "Sizin arkadaşınız Allah yolunda (cihada çıkmışken) ganimetten çaldı." Eşyalarını araştırdık, yahudilere ait boncuklardan iki dirhem etmeyen bir miktar boncuk bulduk."[1185]

Bundan iki şahıs müstesnadır. Üzerlerine namaz kılmak vacib değildir: Birincileri ergenlik yaşına gelmemiş çocuktur. Çünkü Peygamber (s.a) oğlu İbrahim (a.s)'ın namazını

[1182] Ebu Davud (II, 59) Beyhaki (IV, 64) sahih bir senet ile rivayet etmişlerdir

[3] Peygamber (s.a)'a uyarak sakal koyvermenin aslı ise açıkça bilindiği gibi vacib bir sünnettir. Çoğu kimse bu sünneti yerine getirmekte kusurlu davranmaktadır. Bk. Adab-u Zifaf, s. 207-213,

[1183] Nesai, el-Esma ve's-Sıfat adlı eserinde Beyhaki sahih bir senedle Cabir (r.a)'dan -az önce geçtiği gibi- rivayet etmişlerdir

[1184] Tirmizi (II, 129)'de rivayet etmiş olup, hasen olduğunu belirtmiştir. İbn Mace (I, 450), Ahmed (V, 406) -anlatım ona ait-, Beyhaki (IV, 74). Hadisin merfu olan bölümünü İbn Ebi Şeybe, Musannef (IV, 98'de) rivayet etmiş olup, Hafız İbn Hacer'in Fethu'l-Bari'de dediği gibi senedi hasendir

[1185] Malik, Muvatta (II, 14), Ebu Davud (I, 425), Nesai (I, 278), İbn Mace (II, 197), Hakim (II, 127), Ahmed (IV, 114, V, 192) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir. Hakim de: "Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir demekte ise de bu ifade su götürür. "et-Talikatu'l-Ciyad ala Zadi'l-Mead ile el-İrva (726)

kılmamıştır. Aişe (r.anha) dedi ki: "Peygamber (s.a)'ın oğlu İbrahim onsekiz aylık iken öldü, Rasûlullah (s.a) onun namazını kılmadı."[1186]

İkincileri şehiddir. Çünkü Peygamber (s.a) Uhud şehidlerinin ve başkalarının cenaze namazlarını kılmamıştır. Fakat bu durum vücub sözkonusu olmaksızın şehidlerin de, çocukların da cenaze namazlarını kılmanın meşruiyetine aykırı değildir. Nitekim ileride bundan sonraki meselede her ikisi ile ilgili hadislerde bu husus görülecektir:

Aşağıda sözü edilenler üzerinde cenaze namazı kılmak meşrudur:

1. Çocuk: İsterse düşük olsun (düşük tamamlanmadan önce annesinin karnından düşen cenine denilir). Bu hususta iki hadis-i şerif vardır:

"...Çocuk (bir rivayette düşük) üzerine namaz kılınır, anne-babasına mağfiret ve rahmet ile dua edilir." Hadisi Ebu Davud, Nesai ve başkaları sahih bir sened ile rivayet etmiştir.

2. Aişe (r.anha)'dan şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Rasûlullah (s.a)'a ensar çocuklarından bir çocuk getirildi. Onun üzerine namaz kıldı. Aişe dedi ki: Ben de: Ne mutlu buna cennet kuşlarından bir kuş. Hiçbir kötülük işlemedi, kötülük işleyecek yaşa da gelmedi. Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: Daha başka şey söyleseydin olmaz mıydı? ey Aişe. Yüce Allah cenneti yarattı ve oraya girecekleri yarattı. Onlar daha babalarının sulblerinde iken onları (cennet için) yarattı. Cehennemi de yarattı ve oraya girecekleri de yarattı. Onlar henüz babalarının sulblerinde iken onları (cehennem için) yarattı."[1187]

Nevevi -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Müslüman alimlerinden kendisine itibar edilenlerin hepsi müslüman çocuklarından ölen kimselerin cennet ehlinden olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Bu hadis ile ilgili verilecek cevap şudur: Peygamber (s.a) delilsiz bir şekilde kat'î bir kanaat belirtmekte acele etmemesini istemiş olabilir. Yahutta bunu müslümanların çocuklarının cennette olduğunu öğrenmesinden önce söylemiş olmalıdır."

es-Sindi, Nesai üzerine yazdığı haşiyesinde bir başka cevap vermektedir ki özetle şöyledir: Peygamber (s.a)'ın Aişe (r.anha)'a kesin bir kanaati muayyen bir çocuk hakkında belirtmesini reddetmiştir. Çünkü özel bir kimse hakkında kesin kanaat belirtmek sahih değildir. Zira anne-babasının iman sahibi olduklarını muhakkak olarak söyleyebilmek sözkonusu değildir. Bu bir gaybdır. Yüce Allah'ın hükme dayanak aldığı da budur.

Zahir olan şu ki ceninin -eğer ona ruh üflenmiş ise- cenaze namazı kılınabilir. Bu ise annesinin karnında dört ayı tamamladıktan sonra ölümü halinde sözkonusu olur. Bundan önce düşecek olursa, namazı kılınmaz. Çünkü o açıkça görüleceği gibi ölü değildir.

Bunun asıl dayanağı ise Abdullah b. Mesud (r.a)'ın merfu olarak rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir: "Sizden herhangi birinizin hilkati annesinin karnında kırk gün kalır. Sonra bu kadar bir süre alaka olur. Sonra bu kadar bir süre bir çiğnemlik et olur. Sonra ona bir melek gönderilir... Ona ruh üfler." Hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

[1186] Ebu Davud (II, 166)'da rivayet etmiştir. Onun rivayet yoluyla İbn Hazm (V, 158), Ahmed (VI, 167)'de rivayet etmiştir. Ahmed'in senedi hasendir.

[1187] Müslim (VIII, 55), Nesai (I, 276), Ahmed (VI, 208)'de rivayet etmişlerdir. Lafız Nesai'ye ait olup, isnadı sahihtir.

(Namazları kılınması meşru olanlardan ikincisi) şehiddir. Bu hususta pekçok hadisi şerif vardır; Şeddad b. el-Hâd'dan gelen rivayet: Bedevilerden bir adam Peygamber (s.a)'a gelip ona iman etti ve ona tabi oldu. Sonra: Seninle beraber hicret edeyim dedi... Bir süre böylece kaldılar. Daha sonra düşman ile bir savaşa gittiler. Adam bir ok isabet etmiş olduğu halde taşınarak Peygamber (s.a)'a getirildi... Daha sonra Peygamber (s.a) onu kendi cübbesi ile kefenledi, sonra onu önüne koyup, üzerine namaz kıldı..."[1188]

Abdullah b. ez-Zübeyr'den gelen rivayet: "Rasûlullah (s.a) Uhud günü emir vererek Hamza'nın üzeri bir burde ile örtüldü. Sonra üzerine namaz kıldı, dokuz tekbir getirdi. Daha sonra diğer şehidler getirildi. Sıraya diziliyorlar, o da onlara ve onlarla birlikte Hamza'nın üzerine namaz kılıyordu."[1189]

Enes b. Malik (r.a)'dan rivayete göre: "Peygamber (s.a) Hamza'nın yanından geçti. Onun azalarının kesilmiş olduğunu gördü. Şehidler arasından ondan başkasının namazını kılmadı. Uhud'da şehid düşenleri kastetmektedir."[3] Hadisi Ebu Davud sahih bir senedle rivayet etmiştir.

Bir kimse şöyle diyebilir: Bu hadis-i şeriflerle şehidler üzerine cenaze namazı kılmanın meşruiyeti sabit olmaktadır. Cenaze namazının asıl hükmü ise vacib olmasıdır. Niye (bu hususta da) vacib olduğu söylenmiyor ?

Bedir gazvesinde ve diğerlerinde ashab-ı kiram'dan pekçok kimse şehid düşmüştür. Peygamber (s.a)'ın bu şehidlerin cenaze namazını kıldığı nakledilmemiştir. Eğer bu işi yapmış olsaydı, ondan bunu naklederlerdi. Bu durum şehidler üzerine cenaze namazı kılmanın vacib olmadığına delildir. Bundan dolayı İbnu'l-Kayyim, Tehzibu's-Sünen adlı eserinde (IV, 295)'de şunları söylemektedir:

"Bu meselede doğru olan kişinin üzerlerine namaz kılmak ile kılmayı terketmek arasında muhayyer bırakıldığıdır. Çünkü her iki hususa dair rivayetler gelmiş bulunmaktadır. Bu görüş aynı zamanda İmam Ahmed'den gelen rivayetlerden birisidir. Onun usülüne ve mezhebine daha layık olan da budur."

Derim ki: Şehidlerin cenaze namazını kılmak mümkün olduğu takdirde hiç şüphesiz terketmekten daha faziletlidir. Çünkü cenaze namazı hem bir dua, hem bir ibadettir.

3. Allah'ın hadlerinden birisi kendisine uygulandığı için ölen kimse(nin de cenaze namazını kılmak meşrudur.) Çünkü İmran b. Husayn'ın rivayet ettiği hadis bunu ifade etmektedir:

"Cuheyne'den bir kadın Allah'ın Peygamberine (Allah'ın salât ve selamı ona olsun) zinadan hamile olduğu halde geldi ve: Ey Allah'ın Peygamberi ben haddi gerektiren bir iş yaptım onu bana uygula dedi. Allah'ın Peygamberi (Allah'ın salât ve selamı ona olsun) o kadının velisini çağırdı ve: Buna güzel davran, doğumunu yaptığı vakit onu yanıma getir dedi. Adam denileni yaptı. Allah'ın Peygamberi kadın hakkında emir verince elbiseleri üzerine iyice bağlandı. Sonra emir verince recm edildi. Daha sonra cenaze namazını kıldı. Ömer ona: Ey Allah'ın Peygamberi bu kadın zina etmişken onun namazını mı kılacaksın?

[1188] Nesai ve başkaları sahih bir senedle rivayet etmiştir

[1189] Tahavi, Maani'l-Asar (I, 290)'da rivayet etmiştir. Senedi hasendir. Ravilerin hepsi sika ve tanınan ravilerdir.

[3] Ondan başkası üzerine bağımsız olarak namaz kılmayı kastetmiş olmak ihtimali vardır. Onun ile birlikte başkası üzerine namaz kılmasını gerektirmemektedir. Bundan önceki hadiste görüldüğü gibi. Bu iki hadise karşı daha önce kaydedilen Cabir'in rivayet ettiği Peygamber (s.a) Uhud şehidleri üzerine namaz kılmadı şeklindeki hadis ile karşı çıkılamaz. Çünkü bir şeyi isbat eden onu nefyedene takdim edilir. Etraflı bilgi için Neylu'l-Evtar'a bakınız.

Peygamber şöyle buyurdu: Andolsun öyle bir tevbe etti ki eğer Medine ahalisinden yetmiş kişiye paylaştırılacak olsa hepsine yeterdi. Sen yüce Allah için kendi canını cömertçe feda etmesinden daha faziletli bir tevbe biliyor musun?"[1190]

4. (Cenaze namazlarının kılınması meşru olanlar arasında) masiyetleri ve haram olan hususları işleyen facir kimse. Farziyetlerini kabul etmekle birlikte namaz kılmayan, zekat vermeyen, zina eden, içki eden ve buna benzer fasıkların namazları kılınır. Şu kadar var ki ilim ehli ve dine bağlı kimselerin benzerlerine bir ceza ve bir te'dib olmak üzere cenaze namazlarını kılmamaları gerekir. Nitekim Peygamber (s.a) da böyle yapmıştır. Bu hususta bazı hadis-i şerifler vardır:

Ebu Katade'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a) bir cenazeye (namazını kılmak üzere) çağrıldığı vakit onun durumunu sorardı. Eğer ondan hayır ile sözedilirse kalkar namazını kılardı, şâyet ondan başka türlü sözedilirse cenaze sahiblerine: "Siz ona yapacağınızı yapınız." der, namazını kılmazdı."[1191]

Cabir b. Semura'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir adam hastalandı, onun için feryad edildi. Komşusu Rasûlullah (s.a)'a gelerek dedi ki: O öldü, Peygamber nerden biliyorsun diye sordu. Adam: Ben onu gördüm dedi. Rasûlullah (s.a): Hayır o ölmedi diye buyurdu. Adam geri döndü, yine onun için feryad edildi. Hanımı Rasûlullah (s.a)'a git, ona haber ver dedi. Adam: Allah'ım ona lanet et dedi. (Cabir) dedi ki: Sonra adam gitti. Okun sivri tarafıyla intihar etmiş olduğunu gördü. Peygamber (s.a)'a giderek onun ölmüş olduğu haberini verdi. Peygamber: Nerden biliyorsun diye sordu. Adam: Ben onu yanındaki okun ucu ile kendisini keserken gördüm. Peygamber sen onu gördün mü diye sordu. Adam evet dedi. Peygamber: O halde ben onun namazını kılmam diye buyurdu."[1192]

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye, el-İhtiyarat (s. 52)'de şöyle demektedir: "Onlardan herhangi birisinin (katil, ganimet hırsızı, borcunu ödeyecek karşılığı bulunmayan borçlu) cenaze namazını benzer kimseleri, benzer davranışlardan alıkoymak üzere namazını kıldırmak istemeyen kimsenin bu davranışı güzeldir. Şâyet zahiren cenaze namazını kılmamakla birlikte, batınan ona dua edip böylece her iki maslahatı birarada yapmaya kalkışırsa bu onlardan birisini kaçırmaktan daha uygundur."

Zeyd b. Halid'in Peygamber (s.a)'ın ganimetten çalan kimsenin cenaze namazını kılmak istememesi ile ilgili hadisi ve ashabına söylediği şu sözleri: "Arkadaşınızın cenaze namazını kılınız... Çünkü sizin arkadaşınız Allah yolunda (alınan) ganimetten hırsızlık yaptı." Hadisi Sünen sahibleri daha önce açıklandığı üzere sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

5. Geriye borcunu ödeyecek kadar mal bırakmayan borçlunun da cenaze namazı kılınır. Rasûlullah (s.a) önceleri böylesinin cenaze namazını kılmamıştır. Bu hususta bir takım hadis-i şerifler vardır:

[1190] Müslim (V, 121), Ebu Davud (II, 233), Nesai (I, 278), Tirmizi (II, 325) -sahih olduğunu belirterek-, Darimi (II, 180), Beyhaki (IV, 18-19) da rivayet etmişlerdir. İbn Mace de (II, 116-117) muhtasar olarak rivayet etmiştir

[1191] Ahmed (V, 299-300-301), Hakim (I, 364)'de rivayet etmişlerdir.

[1192] Ebu Davud (II, 65), Müslim'in şartına göre sahih bir senedle rivayet etmiştir. Müslim (III, 66)'da muhtasar olarak rivayet etmiştir. Aynı şekilde Nesai (I, 279), Tirmizi (II, 161), İbn Mace (I, 465), Hakim (I, 364), Beyhaki (IV, 19), Tayalisi (779), Ahmed (V, 87, 91-92, 94, 96-97, 102, 107)'de rivayet etmişlerdir. Tirmizi de şöyle demektedir: "Bu hasen bir hadistir. İlim ehli bu hususta ihtilaf etmişlerdir. Kimileri: Kıbleye doğru namaz kılan herkesin ve kendisini öldürenin de namazı kılınır demiştir. Bu Süfyan es-Sevri ve İshak'ın görüşüdür. Ahmed ise: İmam (müslümanların halifesi) kendisini öldürenin cenaze namazını kılmaz, fakat imamdan başka birisi kıldırır demiştir."

Seleme b. el-Ekva'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a)'ın yanında oturuyorduk. Bir cenaze getirildi ve onun namazını kıldır dediler. Peygamber: Borcu var mı diye sordu. Hayır dediler. Peki geriye bir şey bıraktı mı diye sordu. Yine hayır dediler. Peygamber onun namazını kıldırdı.

Daha sonra bir başka cenaze getirildi. Ey Allah'ın Rasûlü bunun namazını kıldır dediler. Peygamber: Borcu var mı diye sordu. Evet denilince, peki geriye bir şey bıraktı mı diye sordu. Onlar üç dinar bıraktı dediler. [(Seleme) dedi ki: Parmaklarıyla üç defa dağlanma diye gösterdi] ve namazını kıldırdı.

Daha sonra üçüncü bir cenaze getirildi. Namazını kıldır dediler. Geriye bir şey bıraktı mı diye sordu. Hayır dediler. Peki borcu var mı diye sordu. Üç dinar borcu var dediler. Peygamber: Arkadaşınızın namazını siz kılınız diye buyurdu. [Ensardan kendisine] Ebu Katade [denilen adam] kalkıp dedi ki: Ey Allah'ın Rasûlü sen namazını kıldır, borcunu ben üstleniyorum dedi. Peygamber de namazını kıldırdı."[1193]

Ebu Katade (r.a)'dan Seleme b. el-Ekva'ın hadisinde zikredilen üçüncü olaya -ondan önceki şahıs ile ilgili olarak da rivayet edilmiştir- yakın bir rivayet gelmiştir. Sözkonusu bu rivayette şunlar yeralmaktadır: "Ben onun borcunu ödeyecek olursam, onun cenaze namazını kılar mısın? (Peygamber): Eğer onun borcunu (borcun sana havalesi şeklinde ya da benzeri bir yolla değil de) kendinden ödeyecek olursan namazını kılarım. Ebu Katade gidip onun borcunu ödedi. Peygamber: Üzerindeki borcu ödedin mi diye sordu. Evet dedi. Rasûlullah (s.a)'ı çağırdı ve onun namazını kıl(dır)dı."[1194]

Ebu Hureyre (r.a)'dan rivayete göre: "Rasûlullah (s.a)'a (önceleri) borçlu olan bir ölü getirilince bu borcunu ödeyecek bir şeyler bıraktı mı diye sorardı. Şâyet borcunu ödeyecek bir mal bırakmışsa namazını kıldırırdı, değilse namazını kıldırmaz ve: Arkadaşınızın namazını siz kılın derdi. Yüce Allah ona fetihleri nasib edince şöyle buyurdu: Ben mü'minlere kendi öz canlarından daha yakınım. [Dünyada da, ahirette de dilerseniz: *"Peygamber mü'minlere kendi öz canlarından daha yakındır."* (el-Ahzab, 33/6) buyruğunu okuyunuz.] Buna göre kim üzerinde borç olduğu halde vefat eder [ve borcunu ödeyecek bir şey bırakmazsa] onu ödemeyi ben üzerime alıyorum. Kim de geriye bir mal bırakırsa o da mirasçılarına aittir."[1195]

Tayalisi'nin Müsned'inin ravisi olan Ebu Bişr Yunus b. Habib hadisin akabinde şunları söylemektedir: "Ben Ebu'l-Velid'i -Tayalisi'yi kastediyor- şunları söylerken dinledim: Bununla daha önce borçlu olana dair (namaz kılmadığını belirten) diğer hadisleri neshetmiş olmaktadır."

6. Cenaze namazı kılınmadan defnedilen yahutta bir kısmı kılmakla birlikte, bir kısmının namaz kılmadığı kimsenin kabri üzerinde cenaze namazı kılınabilir. Şu kadar var ki ikinci halde imam olacak kimsenin daha önce namazını kılmamış kimselerden olması gerekir. Bu hususta bazı hadis-i şerifler vardır:

[1193] Buhari (III, 368-369, 374), Ahmed (IV, 47 ve 50)'de rivayet etmiş olup, fazlalıklar ona aittir. Nesai de bu hadisin üçüncü şahıs ile ilgili bölümünü (I, 278) rivayet etmiştir

[1194] Nesai (I, 378), Tirmizi (II, 161), Darimi (II, 263), İbn Mace (II, 75), Ahmed (V, 297, 300, 302, 304, 311) -anlatım ona ait- rivayet etmişlerdir. Hadisin senedi Müslim'in şartına göre sahihtir.

[1195] Buhari (IV, 376, IX, 425), Müslim (V, 62), Nesai (I, 379), İbn Mace (II, 77), Tayalisi (2338), Ahmed (II, 290, 399, 453)'de rivayet etmişlerdir. Anlatım Müslim'e aittir. İki fazlalık Buhari'ye ve bunların ilki de sadece Ahmed'e aittir. Hadisin sadece Peygamber (s.a)'ın sözlerinden olan bölümünü: Tirmizi (III, 178) -sahih olduğunu belirterek-, Darimi (II, 263), Tayalisi (2524), Ahmed (II, 287, 318, 334-335, 356, 399, 450, 464, 527) buna yakın ifadelerle nakletmişlerdir. Ayrıca bu Müslim'in de bir rivayetidir. Buhari de aynı şekilde yakın lafızlarla (VIII, 420, XII, 7, 22, 40), Ebu Hureyre'den pekçok rivayet yolundan yakın lafızlarla zikretmiştir.

Abdullah b. Abbas (r.a)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Bir adam vefat etti - Rasûlullah (s.a) hasta iken onu ziyarete giderdi- geceleyin onu defnettiler. Sabah olunca ona haber verdiler. Peygamber: Bana haber vermenizi ne engelledi diye sordu. Onlar gece idi ve karanlık vardı. Seni sıkıntıya sokmak hoşumuza gitmedi dediler. Peygamber (s.a) onun kabrine gitti, üzerine namaz kıldı. [(Abdullah b. Abbas) dedi ki: Bize imam oldu, bizi de arkasında saf halinde dizdi], [ve ben de aralarında idim], [ve dört tekbir getirdi]."[1196]

Ebu Hureyre (r.a)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Mescidi süpüren (bir rivayette: oradan bez parçalarını, sopaları toplayan) siyah bir kadın öldü. Peygamber (s.a) onu görmeyince birkaç gün sonra onu sordu. Ona: O kadın öldü denilince, niye bana haber vermediniz diye sordu. (Onlar: Geceleyin öldü ve defnedildi, seni uyandırmak istemedik dediler.) (Ebu Hureyre dedi ki: Sanki onlar kadının halini küçümsemiş gibi oldular. Peygamber şöyle buyurdu: Bana kabrini gösteriniz dedi, ona kabrini gösterdiler), (kabrine gitti ve üzerine namaz kıldı). Sonra [(hadisin ravilerinden birisi olan) Sabit dedi ki: İşte o vakit ya da bir başka hadiste] şöyle buyurdu: Bu kabirler sahibleri üzerine karanlıkla doludur ve şüphesiz aziz ve celil olan Allah benim onlara namaz kılmam sebebiyle o kabirleri onlar için nurlandırmaktadır."[1197]

7. Ölenin üzerine cenaze namazı kılacak kimsenin bulunmadığı bir beldede ölen kimse için müslümanlardan bir kesim gaib namazı kılarlar. Çünkü Peygamber (s.a) Necaşi üzerine namaz kılmış (ve kıldırmış)tır. Bunu onun ashabından bir topluluk biri diğerine göre fazla lafızlar kullanarak rivayet etmişlerdir.

Elbani r.a. der ki ; « Ben ashabın bu husustaki hadislerini topladım, sonra bunları daha faydalı olsun diye tek bir anlatım halinde düzenledim. Burada anlatım Ebu Hureyre'nin rivayetine göredir:

"Rasûlullah (s.a) [kendisi Medine'de bulunuyorken] insanlara Necaşi [Ashama'nın], [Habeşistan hükümdarının] vefat ettiğini öldüğü gün insanlara bildirdi. [Buyurdu ki: Sizin bir kardeşiniz ölmüş bulunuyor. (Bir rivayette: Bugün Allah'ın salih bir kulu öldü). [Sizin ülkenizden başka bir yerde] [kalkın onun cenaze namazını kılın], [o kimdir diye sordular. Peygamber: Necaşi diye buyurdu], [ve şunları söyledi: Kardeşiniz için mağfiret dileyiniz. (Ebu Hureyre) dedi ki: Ashabı ile namazgaha çıktı. (Bir rivayette bakia denilmektedir, [sonra öne geçti (ashab) arkasında saf tuttular.] [İki saf oldular], [(Ebu Hureyre) dedi ki: Biz de arkasında ölü üzerine (cenaze namazı için) saf tutulur gibi saf tuttuk ve ölüye namaz kılındığı gibi üzerine namaz kıldık], [cenazenin onun önüne konulmuş olmasından başka bir kanaat düşünülemezdi], [(Ebu Hureyre) dedi ki: Bize imam oldu ve üzerine namaz kıldı] ve (üzerine) dört tekbir getirdi."[1198]

Derim ki bu hadislerde açıkça görüldüğü üzere çeşitli açılardan Necaşi Ashaba'nın müslüman olduğuna delil vardır. Bunu şu da desteklemektedir: Onun Peygamber (s.a)'ın nubuvvetini tasdik ettiğine dair açık ifadeler gelmiş bulunmaktadır. Ebu Musa el-Eş'ari (r.a) şöyle demiştir:

[1196] Buhari (III, 91-92), İbn Mace (I, 466) Müslim'de (III, 55-56)'da muhtasar olarak rivayet etmiştir. Aynı şekilde Nesai (I, 284), Tirmizi (II, 148), İbnu'l-Carut, el-Münteka (266), Beyhaki (III, 45-46), Tayalisi (2687), Ahmed (no: 1962, 2554 ve 3134)'de rivayet etmişlerdir. Birinci fazlalık onlara ve Buhari'nin bir rivayetinde (III, 146-147, 159)'de bulunmaktadır. Son iki fazlalık Buhari'ye ve Beyhaki'ye, son fazlalık ise Müslim ve Nesai'ye aittir.

[1197] Buhari (I, 438-439-440, III, 159), Müslim (III, 56), Ebu Davud (II, 68), İbn Mace (I, 465), Beyhaki (IV, 47)'de rivayet etmiş olup, anlatım İbn Mace ve Beyhaki'ye aittir. Tayalisi (2446), Ahmed (II, 353, 388, 406)'da Sabit el-Bünani'den, o Ebi Rafi'den, o Ebu Hureyre'den diye rivayet etmişlerdir

[1198] Buhari (III, 90, 145, 155, 157), Müslim (III, 54)'de rivayet etmiş olup lafız ona aittir. Ebu Davud (II, 68-69), Nesai (I, 265, 270), İbn Mace (I, 467), Beyhaki (IV, 49), Tayalisi (2300), Ahmed (II, 241, 280, 289, 348, 438-439, 479, 529) Ebu Hureyre'den çeşitli yollardan rivayet etmişlerdir.

"Rasûlullah (s.a) bizlere Necaşi'nin ülkesine gitmemizi emretti. -Bu husustaki kıssayı anlattı, onda şu ifadeler de yer almaktadır- Necaşi dedi ki: Şehadet ederim ki o Allah'ın Rasûlüdür ve o Meryem oğlu İsa'nın müjdelediği kişidir. Eğer üzerimde şu hükümdarlık görevi olmasaydı, onun yanına gider ve ayakkabılarını taşırdım."[1199]

Gaib cenaze namazı ile ilgili sözünü ettiğimiz husus hadisin başka bir mana ifade etme ihtimali olmayan bir husustur. Bundan dolayı mezheblerin muhakkik alimlerinden bir kesim bizden önce bu görüşü tercih etmiş bulunmaktadır. Şimdi bu hususta İbnu'l-Kayyim -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-'in sözlerinden bir hulasayı size sunmak istiyorum. İbnu'l-Kayyim, Zadu'l-Mead (I, 205-206)'da şunları söylemektedir:

"Gaib her ölen kişi üzerine namaz kılmak Peygamberin uygulaması ve sünnetinden değildi. Gaib olduğu halde ölen pekçok müslüman olmakla birlikte onların namazlarını kılmamıştır fakat onun Necaşi'nin üzerine cenaze namazı kıldığı sahih olarak ondan rivayet edilmiş bulunmaktadır.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye şöyle demektedir: "Doğrusu şudur. Gaib bir kimse eğer üzerinde namaz kılınmayan bir beldede ölmüş ise onun gaib cenaze namazı kılınır. Peygamber (s.a)'ın Necaşi'nin namazını kıldığı gibi. Çünkü Necaşi kâfirler arasında ölmüştü ve onun cenaze namazı kılınmamıştı. Şâyet öldüğü yerde cenaze namazı kılınırsa onun üzerine gaib cenaze namazı kılınmaz. Çünkü müslümanların üzerine namaz kılmaları suretiyle farz kalkmış olmaktadır. Peygamber (s.a) gaibin cenaze namazını kıldığı da olmuştur, terkettiği de olmuştur. Onun yaptığı da, terkettiği de sünnettir. Bunun ele alınacağı yer burası değildir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. Üç görüş de Ahmed'in mezhebindeki görüşlerdir. En sahih olanı bu şekildeki açıklama tarzıdır."

el-Hattabi Maalimu's-Sünen adlı eserinde şunları söylemektedir: "Derim ki: Necaşi müslüman bir adamdır. Rasûlullah (s.a)'a iman etmiş, onun peygamberliğini tasdik etmiştir. Şu kadar var ki o imanını gizliyordu. Müslüman bir kimse öldüğü takdirde diğer müslümanların onun cenaze namazını kılmaları icab eder. Ancak Necaşi kâfir kimseler arasında idi. Onun yanında üzerine namaz kılmak suretiyle hakkını verecek kimse bulunmuyordu. Dolayısıyla Rasûlullah (s.a)'ın bu işi yapması icab etmiştir. Çünkü Allah'ın Rasûlü, O'nun peygamberi, O'nun velisi ve bütün insanlar arasında O'na en yakın olanıdır. İşte bu -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır ya- Peygamber efendimizin onun üzerinde gıyaben namazını kılmasına sebebtir.

Buna göre müslüman eğer herhangi bir beldede ölür ve onun namazı kılınmak suretiyle hakkı yerine getirilmiş ise bir başka beldede bulunan kimseler onun üzerinde gıyabi namaz kılmazlar. Eğer herhangi bir engel ya da bunu önleyen bir mazeret dolayısıyla namazının kılınmadığı bilinecek olursa, sünnet onun namazını kılmaktır. Mesafenin uzaklığı dolayısıyla bu terkedilmez. Üzerine namaz kılacak olurlarsa, kıbleye yönelirler. Eğer ölünün bulunduğu belde kıble cihetinde değil ise o şehire doğru yönelmezler.

Her gaibin üzerine cenaze namazı kılmanın meşru olmadığını gösteren hususlardan birisi de şudur. Raşid halifeler ve başkaları vefat ettiklerinde müslümanlardan hiçbir kimse onların gaib namazlarını kılmamıştır. Eğer böyle bir iş yapılmış olsaydı, bu hususta onlardan mütevatir olarak naklin gelmesi gerekirdi.

[1199] Ebu Davud ve Beyhaki sahih bir isnadla rivayet etmişlerdir. Nitekim Beyhaki de -el-Irakî'nin Tahricu'l-İhya (II, 200): "İbn Mesud'un rivayet ettiği bir hadis de buna şahidlik etmektedir." Bu hadisi Tayalisi (346) rivayet etmiştir. Ayrıca Ahmed'in Müsned'inde (V, 290-292) başka şahidleri de vardır.

Şimdi bu gerçeği günümüzde çoğu müslümanların uyguladıkları her gaibin cenaze namazını kılmaları şeklindeki uygulamalarıyla bir karşılaştıralım. Hele bu gaib eğer tanınan ve bilinen birisi ise. İsterse sadece siyasi bakımdan tanınan fakat salih olup olmadığı, İslama hizmet ettiği bilinmeyen bir kimse dahi olsun. İsterse bu kişi Harem-i Mekki'de ölmüş ve onun cenaze namazını hac mevsiminde binlerce kişi hazırda bulunan bir cenaze olarak kılmış olsunlar. Şimdi bizim sözünü ettiğimiz durumu böyle bir namaz ile bir karşılaştıralım. O zaman kesinlikle şu bilinecektir. Peygamber (s.a)'ın sünnetini ve selefin (r.anhum) mezhebini bilen hiçbir kimse bunun bid'atlerden bir bid'at olduğu hususunda asla şüphe ve tereddüt etmez.

Kâfirlerin ve münafıkların cenaze namazlarını kılmak, onlar için mağfiret ve rahmet dilemek haramdır. Çünkü şanı yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Onlardan ölen hiçbir kimsenin namazını asla kılma. Kabrinin başında da durma. Çünkü onlar Allah'a ve Rasûlüne kâfir oldular ve fasık olarak öldüler."* (et-Tevbe, 9/84)

Ali (r.a)'dan da şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Bir adamın müşrik olan anne-babasına mağfiret dilediğini duydum. Ben: müşrik oldukları halde anne-babana mağfiret mi diliyorsun dedim. Adam: İbrahim de müşrik olduğu halde babası için mağfiret dilememiş miydi dedi. (Ali) dedi ki: Bunu Peygamber (s.a)'a söyledim. Bunun üzerine şu buyruklar indi:*"O çılgın ateşlikler oldukları açıkça ortaya çıktıktan sonra akrabaları dahi olsalar müşriklere peygamberin de, mü'minlerin de mağfiret dilemeleri olur şey değildir. İbrahim'in babasına mağfiret dilemesi ancak ona verdiği bir sözden dolayı idi ama onun Allah'ın düşmanı olduğu açıkça kendisine belli olunca ondan uzaklaştı. Şüphesiz İbrahim çokça yalvarıp yakaran ve gerçekten yumuşak huylu idi."* (et-Tevbe, 9/113-114)[1200]

Derim ki: Bu şekilde mağfiret dilemeyi yüce Allah İbrahim suresinin sonlarında onun duası olarak da bize zikretmiş bulunmaktadır: *"Rabbimiz hesabın görüleceği gün beni ana-babamı ve bütün iman edenleri bağışla."* (İbrahim, 14/41) Müfessirlerin naklettiklerine göre o bu duayı babasının ölümünden ve Mekke'ye hicret etmesinden sonra yapmıştır. Zaten sözü geçen âyet-i kerimenin son olarak zikredildiği diğer âyetlerin ifadesi de bunu göstermektedir. Buna göre mağfiret dileme âyetinde sözkonusu edilen açıklama yine babasının ölümünden sonra olmuş olmalıdır. Bu da yüce Allah'ın ona hükmü bildirmesi suretiyle olmuştur. Suyutî'nin fetvalarında (II, 419) belirttiği üzere İbn Ebi Hatim sahih bir sened ile İbn Abbas'tan şöyle dediğini rivayet etmektedir: "İbrahim babasına ölene kadar mağfiret dileyip durdu. O ölünce artık onun Allah'ın bir düşmanı olduğunu açıkça gördü, bundan ötürü ona mağfiret dilemez oldu."

Nevevi -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- el-Mecmu (V, 144, 258)'de şunları söylemektedir: "Kâfire namaz kılmak, onun günahlarının bağışlanması için dua etmek, Kur'ân nassı ile ve icma ile haramdır."

Derim ki: İşte buradan günümüzde bazı müslümanların kimi kâfirlere rahmet okumalarının Allah'ın onlardan razı olmalarını dilemelerinin ne kadar yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Hele bu kimi gazete ve dergi sahiblerinin çokça yaptıkları bir iştir.

Farz namazlarda vacib olduğu gibi cenaze namazında da cemaat vacibtir. Bunun iki delili vardır: Birinci delil Peygamber (s.a)'ın bu şekilde cemaate devam etmesidir. Diğeri ise Peygamber (s.a)'ın: "Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz, siz de öylece namaz kılınız." buyruğudur. Bu hadisi Buhari rivayet etmiştir.

[1200] Nesai (I, 286), Tirmizi (IV, 120) -hasen olduğunu belirterek-, İbn Cerir (XI, 28), Hakim (II, 335), Ahmed (771, 1085) -anlatım ona ait- rivayet etmişlerdir. Senedi hasendir. Hakim: Senedi sahihtir demiş, Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiştir.

Eğer cenazenin namazını tek tek kılacak olurlarsa farz düşmekle birlikte cemaati terkettikleri için günahkar olurlar. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. Cenaze namazı için cemaat olabilecek asgari sayı hakkında varid olan rivayet üç kişidir. Abdullah b. Ebi Talha rivayet ettiği hadisinde şöyle demektedir:

"Ebu Talha, Rasûlullah (s.a)'ı, Umer b. Ebi Talha vefat ettiğinde (cenaze namazını kılmaya) çağırdı. Rasûlullah (s.a) yanına gitti ve evlerinde onun cenaze namazını kıldı. Rasûlullah (s.a) öne geçti, Ebu Talha onun arkasında idi. Um Süleym de Ebu Talha'nın arkasında idi. Beraberlerinde başka kimse de yoktu."[1201]

Cemaat çoğaldıkça ölü için daha faziletli ve daha faydalı olur. Çünkü Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Herhangi bir ölüye müslümanlardan sayısı yüze ulaşan bir topluluk namaz kılacak ve hepsi de ona şefaat dileyecek olurlarsa mutlaka onun hakkında şefaat dilekleri kabul olunur." Bir başka hadisde: "Ona mağfiret olunur" denilmektedir.[1202]

Müslüman olmaları ve tevhidlerine şirkin herhangi bir şekilde bulaşmadığı takdirde namaz kılanların sayısının yüzden aşağı olmaları halinde bile ölüye mağfiret edilebilir. Çünkü Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Bir müslüman ölür de onun cenazesi üzerine Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmayan kırk adam (namaz kılmak üzere) durursa mutlaka Allah onların onun hakkındaki şefaat dileklerini kabul eder."[1203]

Vali ya da onun vekili ölenin velisinden daha çok cenaze namazına imam olma hakkına sahibtir. Çünkü Ebu Hazim rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Ben el-Hasen b. Ali'nin öldüğü günde hazır idim. el-Hüseyn b. Ali'nin Said b. el-As'a -boynunu dürterek şöyle dediğini gördüm-: Haydi öne geç eğer bu sünnet olmasaydı, seni öne geçirmezdim. (Said o gün için Medine'de emir idi.) Aralarında bir çeşit hoşnutsuzluk vardı."[1204]

Şâyet vali (en yüksek derecedeki idari sorumlu) yahut onun vekili hazır değilse imam olmaya en layık olan onların (cenazede bulunanların) Allah'ın kitabını en iyi bilenleridir. Daha sonra Peygamber (s.a)'ın şu hadisinde sözkonusu edilen sıraya bakılır:

"Cemaate Allah'ın kitabını en iyi bilen kişi imamlık yapar. Eğer Allah'ın kitabını bilmekte eşit iseler sünneti en iyi bilenleri imam olur. Şâyet sünneti bilmekte eşit iseler daha önce hicret etmiş olanları imam olur. Eğer hicrette eşit iseler daha önce müslüman

---

[1201] Hakim (I, 365) rivayet etmiştir. Ondan naklen de Beyhaki (IV, 30-31) nakletmiş ve Hakim şöyle demiştir: "Bu hadis Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir. Kadınların cenaze namazını kılmalarının mübahlığı hususunda bu garib bir sünnettir." Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiştir. Derim ki: Hadis sadece Müslim'in şartına göre sahihtir. Çünkü senedinde İmare b. Uhuzeyye bulunmaktadır. Buhari ondan ancak talik yoluyla hadis rivayet etmiştir. Hadis ile ilgili olarak el-Heysemi Mecmau'z-Zevaid'de (III, 34) şunları söylemektedir: "Hadisi Taberani, el-Kebir'de rivayet etmiş olup, ravileri Sahih ravileridir." Bu hadisin Enes'ten gelen bu manada bir başka şahidi de vardır. Bunu İmam Ahmed (III, 217) rivayet etmiştir.

[1202] Müslim (III, 53), Nesai (I, 281-282), Tirmizi -sahih olduğunu belirterek- (II, 143-144), Beyhaki (IV, 30), Tayalisi (1526), Ahmed (VI, 32, 40, 97, 231)'de Aişe'nin rivayet ettiği bir hadis olarak ve ilk kaydedilen lafız ile rivayet etmişlerdir. Müslim, Nesai, Beyhaki ve Ahmed (III, 266), Enes'ten gelen bir hadis olarak İbn Mace (I, 453), Ebu Hureyre'den gelen bir hadis olarak diğer lafız ile rivayet etmişlerdir. Senedi Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir.

[1203] Müslim, Ebu Davud (II, 64), İbn Mace, Beyhaki, Ahmed (2509), İbn Abbas'tan gelen bir hadis olarak rivayet etmişlerdir. Nesai, Ahmed (VI, 331, 334) ise Peygamber (s.a)'ın hanımı Meymune'nin rivayet ettiği bir hadis olarak ve muhtasar bir şekilde rivayet etmişlerdir. Senedi hasendir.

[1204] Hakim (III, 171), Bezzar (814-Keşfu'l-Estar), Taberani, el-Mu'cemu'l-Kebir (III, 148/2912-2913), Beyhaki (IV, 28)'de rivayet etmişlerdir.

olmuş olanları imam olur. Kişi, kişiye sorumluluğu altındaki bir yerde imam olmamalıdır. Onun evinde, onun iznini almadan, ona ait özel yerde oturmamalıdır."[1205]

Erkek ve kadınlardan oluşan birkaç cenaze birarada bulunacak olursa, hepsi için bir tek namaz kılınır. Erkekler -yaşları küçük olsalar dahi- imama yakın yerleştirilir. Kadınların cenazeleri ise kıble tarafında bırakılır.

Nafi', İbn Ömer'den zikrettiği rivayettir: "O (İbn Ömer) dokuz cenaze üzerine birlikte namaz kıl(dır)dı. Erkekleri imama yakın, kadınları da kıble tarafına yakın yerleştirdi. Kadınları cenazelerini tek bir saf yaptı. Ali (r.a)'ın kızı ve Ömer b. el-Hattab'ın hanımı olan Um Külsum'un cenazesi ile Zeyd adındaki bir oğlu ile birlikte konuldular. İmam o gün Said b. el-As idi. İnsanlar arasında da İbn Abbas, Ebu Hureyre, Ebu Said ve Ebu Katade vardı. Çocuğu imama yakın yerde koydu. Bir adam: Ben bunu uygun görmedim. Bunun için İbn Abbas, Ebu Hureyre, Ebu Said ve Ebu Katade'ye baktım ve: Bu da ne diye sordum. Onlar: Bu sünnettir dediler."[1206]

Her bir cenaze üzerine ayrıca bir namaz kılınması da caizdir. Çünkü aslolan budur. Diğer taraftan Peygamber (s.a) da uhud şehidlerine böyle namaz kıldırmıştır.

İbn Abbas'tan: Dedi ki: "Rasûlullah (s.a) Hamza'nın cenazesi başında durunca... emir vererek kıbleye doğru yerleştirildi. Sonra üzerine dokuz tekbir getirdi. Sonra diğer şehidler onun yanına getirildi. Önüne bir şehid getirildikçe Hamza'nın yanına konuldu. Üzerine ve diğer şehidler üzerine onunla birlikte namaz kıldı. Nihayet hem onun üzerine, hem diğer şehidler üzerine yetmişiki defa namaz kıldı."[1207]

Cenaze üzerine mescidde namaz kılmak caizdir. Çünkü Aişe (r.anha)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Sad b. Ebi Vakkas vefat ettiğinde Peygamber (s.a)'ın hanımları onun cenazesini mescide getirmelerini ve böylece üzerine namaz kılacaklarını bir haberciyle bildirdiler. (Yakınları) bu şekilde yaptılar. Sad'i cenazesini Peygamber efendimizin hanımlarının hücreleri önünde bıraktılar, onlar da üzerine namaz kıldılar. Oturma yerleri yanındaki cenazeler kapısından çıkarılıp, götürüldü. Peygamberin hanımlarına insanların bu davranışı ayıpladıkları ve: [Bu bir bid'attir] cenazeler hiçbir şekilde mescide sokulmuyordu dediklerini haber aldılar. Bu durum Aişe'ye ulaşınca şöyle dedi: İnsanlar hakkında bilgileri olmadık hususlarda ayıplamaya kalkışmakta ne kadar da çabuk davranıyorlar. Onlar mescide bir cenaze getirilmesinden dolayı bizi ayıpladılar. [Allah'a yemin olsun] Rasûlullah(s.a) Süheyl b. Beyda [ve kardeşi] üzerine mescidin içinden başka bir yerde namaz kılmadı."[1208]

Fakat efdal olan cenaze namazının mescidin dışında cenazeler üzerine namaz için hazırlanmış bir yerde kılınmasıdır. Nitekim Peygamber (s.a) döneminde durum böyle idi. Bu hususta onun hidayet yolunun uygulamaları çoğunlukla da bu şekilde idi. İbn Ömer (r.a)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

[1205] Müslim (II, 133) ve ondan başka Sünen ve Müsned sahibleri hadisi Ebu Mesud el-Bedri el-Ensari'den rivayet etmişlerdir. Sahih-u Ebi Davud (no: 594 ve 598)

[1206] Abdurrezzak(III, 465/6337) Nesai (I, 280) İbnu'l-Carut, el-Münteka (267-268) Darakutni(194) Beyhaki (IV, 33) Nesai ve İbnu'l-Carud'un senedleri Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir.

[1207] Hadisi Taberani, el-Mucemu'l-Kebir'de (III, 107-108), Muhammed b. İshak yoluyla rivayet etmiştir. Muhammed b. İshak dedi ki: Bana Muhammed b. Kâb el-Kurazi ile el-Hakem b. Uteybe Niksem'den, Mücahid de ondan bana anlattı (haddeseni). Derim ki: Bu ceyyid bir seneddir ve bütün ravileri sikadırlar. Ayrıca Muhammed b. İshak bu rivayette "tahdis (haddeseni)" ifadesini açıkça kullanmıştır. Böylelikle onun tedlis yapma şüphesi ortadan kalkmış olmaktadır. Göründüğü kadarıyla İmam Süheyli ile Hafız İbn Hacer bu senede vakıf olmamışlardır.

[1208] Müslim (III, 63)

"Yahudiler Peygamber (s.a)'a kendilerinden olan ve zina etmiş bir erkek ve bir kadın getirdiler. Peygamberin verdiği emir üzerine mescidin yanındaki cenazeler mahalline yakın bir yerde recm edildiler."[16]

Hadisi Buhari (III, 155)'de rivayet etmiş ve bunun ve gelecek olan dördüncü hadisin bulunduğu bölüme şöylece başlık açmıştır: "Musallada ve mescidde cenazeler üzerine namaz babı."

Cenaze namazının kabirler arasında kılınması caiz değildir. Çünkü Enes b. Malik (r.a)'ın rivayet ettiğine göre: "Peygamber (s.a) kabirler arasında cenazeler üzerine namaz kılınmasını yasaklamıştır."[1209]

İmam erkeğin baştarafının, kadının da göbek tarafının arkasında durur. Ebu Galib el-Hayyat'tan rivayet edilmiştir. O dedi ki: "Enes b. Malik'in bir erkeğin cenaze namazını kıldırdığına şahid oldum. Baştarafında durdu (bir rivayette: tabutun baştarafında). Bu cenaze kaldırılınca bu sefer Kureyş'ten -ya da ensardan- bir kadının cenazesi getirildi. Ona: Ey Ebu Hamza bu cenaze filanın kızı filan hanımın cenazesidir. Onun namazını kıl(dır). O da namazını kıl(dır)dı. Cenazenin orta tarafında durdu. (Bir rivayette onun kalça tarafında durdu ve üzerinde yeşil bir naaş vardı.) Aramızda da el-Ala b. Ziyad el-Adevi de bulunuyordu. Enes'in erkek ve hanım için farklı yerlerde durduğunu görünce şöyle dedi: Ey Hamza'nın babası Rasûlullah (s.a) bu şekilde senin durduğun gibi mi kadının cenazesi için de durduğun yerde mi duruyordu? Enes evet dedi. (Ebu Galib) dedi ki: Bunun üzerine el-Ala bize döndü ve: İyice belleyin dedi."[1210]

Cenaze üzerine dört yahut beş tekbir hatta dokuz tekbire kadar tekbir alır. Bütün bu sayılar Peygamber (s.a)'dan sabit olmuştur. Hangisini yaparsa yeterli olur. Fakat daha uygunu çeşitlendirmektir. Bazan bunu, bazan ötekini yapar. Benzeri durumlarda olduğu gibi mesela namaza başlarken okunacak dua (istiftah duası), teşehhüd şekilleri, İbrahimî salavat ve benzerleri de böyledir. Eğer mutlaka bunlardan bir türüne bağlı kalmak istiyorsa o vakit dört tekbire bağlı kalır. Çünkü bu husustaki hadisler daha fazladır. Şimdi bunu açıklayalım:

A. Dört tekbir getirmek ile ilgili ashab-ı kiram'dan bir topluluktan gelmiş hadisler vardır: Ebu Umame (Esad Bin Sa'd el Ensari) (r.a)'dan rivayet edilen hadis; O şöyle demektedir: "Cenaze namazında sünnet olan birinci tekbirden sonra gizlice fatiha'yı okuması, sonra üç tekbir alması ve bunların sonuncusunun akabinde selam vermesidir."[1211]

Abdullah b. Ebi Evfa'dan şöyle dediğine dair gelen rivayet: "Rasûlullah (s.a) (cenaze namazında) dört tekbir getirirdi." Hadisi Beyhaki (IV, 35) sahih bir senedle kaydetmiş bulunmaktadır.

---

[16] İbn Hacer, Fethu'l-Bari'de şunları söylemektedir: "Cenazelerin namaz kılındığı yer Peygamber (s.a)'ın mescidine doğu tarafından bitişik idi." Bir başka yerde ise (XII, 180) şunları söylemiştir: "Musalla (cenaze namazlarının kılındığı yer) Peygamber efendimizin bayram namazları ile cenaze namazlarını kıldırdığı yer idi. Bu Baki el-Ğarkat tarafında bulunuyordu."

[1209] Bunu İbnu'l-Arabi, Mucem (k. 235/1)'de, Taberani el-Mucemu'l-Evsat (I, 80/2) onun rivayet yolu ile Dıya el-Makdisi, el-Ahadiysu'l-Muhtare (79/2-Müsned-u Enes)'de rivayet etmişlerdir. el-Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (III, 36)'da: "Senedi hasendir" demektedir. Derim ki: Bu rivayetin Enes'den gelen ve Dıya'nın kaydettiği bir başka rivayet yolu daha vardır. Bununla bu hadis daha da güç kazanmaktadır. Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, el-Musannef (II, 185)

[1210] Hadisi Ebu Davud (II, 66-67), Tirmizi (II, 146) -hasen olduğunu belirterek-, İbn Mace, Tahavi (I, 283), Beyhaki (IV, 32), Tayalisi (no: 2149), Ahmed (III, 118, 204)

[1211] Hadisi Nesai (1, 281), ondan İbn Hazm (V, 129), Hafız İbn Hacer'in el-Feth'te belirttiği gibi sahih bir isnadla rivayet etmişlerdir. Ondan önce de Nevevi el-Mecmu (V, 33)'de bunu belirtmiş ve ayrıca: "Buhari ve Müslim'in şartına göre" ilavesini de yapmıştır. Tahavi (I, 288)

B. Beş tekbir ile namaz kılmaya gelince, bu hususta Abdu'r-Rahman b. Ebi Leyla'nın rivayet ettiği hadis vardır. O şöyle demiştir: Zeyd b. Erkam bizim cenazelerimiz üzerine dört tekbir alırdı. Bir gün o bir cenaze üzerine beş tekbir getirdi. Ben ona sordum da şöyle dedi: Rasûlullah (s.a) bu şekilde tekbir getirirdi. [İşte bu sebebten dolayı] ondan sonra herhangi bir kimse için [ebediyyen bir daha terketmeyeceğim.][1212]

C. Altı ve yedi tekbir getirmeğe gelince, bu hususta mevkuf bazı eserler (rivayetler) vardır. Fakat bu rivayetler merfu hadisler hükmündedir. Çünkü ashabın büyüklerinden olan bazı kimseler yine ashabtan bir topluluğun huzurunda bu şekilde tekbir getirmişler ve onlardan kimse bu davranışlarına itiraz etmemiştir.

Abdullah b. Muğaffel: "Ali b. Ebi Talib, Sehl b. Huneyf'in cenaze namazını kıl(dır)dı. Üzerine altı tekbir getirdi. Sonra bize dönerek: O Bedir'e katılmış birisi idi dedi."

eş-Şabi dedi ki: Alkame Şam'dan geldi. İbn Mesud'a şöyle dedi: Şam'da bulunan kardeşlerin kıldırdıkları cenaze namazları üzerine beş tekbir getiriyorlar. Siz bize belli bir sayı tesbit etseniz de bu hususta biz de size uysak. Abdullah bir süre başını önüne eğdi, bir şey söylemedi. Sonra dedi ki: Sizler cenazelerinize bakınız. Onların namazlarını kıldıran imamlarınızın getirdikleri tekbir sayısınca siz de tekbir getiriniz. Bunun için ne sayı, ne de miktar tesbit edilir."[1213]

D. Dokuz tekbire gelince, Abdullah b. ez-Zübeyr'den: "Peygamber (s.a) Hamza üzerine cenaze namazı kıldı ve üzerine dokuz tekbir aldı..."

Cenaze üzerine getirilen tekbir sayısı hususunda bizim tesbit edebildiğimiz azami sayı bu kadardır. Bundan dolayı bu sınırda durulur ve buna daha fazla tekbir ilave edilmez. Dokuzdan dörde kadar da inebilir. En az varid olan sayı da bu kadardır. İbnu'l-Kayyim, Zadu'l-Mead adlı eserinde zikrettiğimiz bazı rivayet (eser) ve haberleri kaydettikten sonra şunları söylemektedir:

"Bunlar sahih birtakım rivayetlerdir. Bunları kabul etmemeyi gerektiren bir husus yoktur. Peygamber (s.a) da dört tekbirden fazlasını men etmiş değildir. Aksine kendisi de, ondan sonra ashabı da bunu yapmışlardır."

Birinci tekbirde ellerini kaldırması meşrudur. Ebu Hureyre'den: "Rasûlullah (s.a) bir cenaze üzerine (kıldığı namazda) tekbir getirdi ve ilk tekbirde ellerini kaldırdı. Sağ elini, sol elinin üzerine koydu."[1214]

[1212] Bunu Müslim (III, 56), Ebu Davud (II, 67-68), Nesai (I, 281), Tirmizi (II, 140), İbn Mace (I, 458), Tahavi (I, 285), Beyhaki (IV, 36), Tayalisi (674), Ahmed (IV, 367-368, 372) ondan (Zeyd b. Erkam'dan) rivayet etmiştir. Darakudni (191-192) ve Ahmed (IV, 370)

[1213] Bu hadisi İbn Hazm, el-Muhalla (V, 126) bu mükemmelliği ile rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Bu sıhhat bakımından oldukça ileri derecede bir senettir." bu rivayetten Ali (r.a) ile ilgili bölümü Ebu Davud "el-Mesail" adlı eserinde İmam Ahmed'den diye (s. 152) rivayet etmektedir. Ayrıca Tahavi (I, 287), Hakim (III, 409), Beyhaki (IV, 36)'da zikretmişlerdir. Bunların zikrettikleri sened de Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir. İbn Mesud ile ilgili bölümü de Tahavi ve Beyhaki (IV, 37) ona yakın ifadelerle nakletmişlerdir.

[1214] Hadisi Tirmizi (II, 165), Darakudni (192), Beyhaki (284), Ebu'ş-Şeyh, Tabakatu'l-Asbahaniyyin (s. 262)'de zayıf bir senedle rivayet etmişlerdir fakat ona şu hadis şahidlik etmektedir. Abdullah b. Abbas'tan rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a) cenaze üzerine (kıldığı namazda) ellerini ilk tekbirde kaldırır, sonra tekrar etmezdi." Hadisi Darakudni ravileri sika olan bir senedle rivayet etmiştir. Ancak el-Fadl b. es-Seken adındaki ravi meçhuldür. İbnu't-Türkmani el-Cevheru'n-Naki (IV, 44)'de onun hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Diğer taraftan Tirmizi birinci hadisin akabinde şunları söylemektedir: "Bu hadis garibtir. İlim ehli bu hususta ihtilaf etmişlerdir. Peygamber (s.a)'ın ashabından ve diğerlerinden ilim ehlinin çoğunluğu kişinin her tekbirde ellerini kaldıracağı

Nevevi, el-Mecmu (V, 232)'de şunları söylemektedir: "İbnu'l-Münzir, el-İşraf ve el-İcma adlı kitablarında şöyle diyor: İlk tekbirde ellerini kaldıracağı hususunda icma etmişlerdir fakat diğerlerinde ihtilaf etmişlerdir."

Derim ki birinci tekbirin dışında elleri kaldırmanın meşruiyetine delalet eden herhangi bir şey sünnette bulamadım. Bundan ötürü bunun meşru olmadığı görüşündeyiz. Hanefilerle başkalarının benimsediği görüş de budur. Şevkâni ve diğer muhakkikler de bunu tercih etmişlerdir. İbn Hazm da bunu benimseyerek (V, 128) şunları söylemektedir:

"Elleri kaldırmaya gelince yalnızca birinci tekbir dışında Peygamber (s.a)'ın cenaze namazı tekbirlerinin herhangi birisinde ellerini kaldırdığına dair hiçbir rivayet gelmemiştir. O halde bunu yapmak caiz olamaz. Çünkü bu hakkında nass gelmedik bir işi namazda yapmaktır. Peygamber (s.a)'dan gelen rivayet sadece onun her eğilip kalkmada tekbir getirip ellerini kaldırdığıdır. Cenaze namazında ise eğilip kalkmak yoktur. Ebu Hanife'nin cenaze namazındaki herbir tekbir hakkında ellerin kaldırılmasını kabul etmiş olmasına hayret edilir. Halbuki Peygamber (s.a)'dan sair namazlarda her eğilip kalkmada ellerin kaldırılmasını yasaklayan Peygamber (s.a)'dan herhangi bir rivayet gelmemiştir ve bu şekilde elleri kaldırmak Peygamber (s.a)'dan sahih olarak da rivayet edilmiştir."[1215]

Daha sonra sağ elini sol elinin dış tarafı, bileği ve kolun üzerine koyar ve bunları göğsü üzerinde bağlar. Bu hususta birtakım hadisler vardır ki bunların bazısını zikretmemiz gerekmektedir:

Sehr b. Sad'dan rivayet edilmiştir. O şöyle demiştir: "İnsanlar namaz kıldıklarında erkeklerin sağ ellerini, sol kolu üzerine koymakla emrolunurlardı."[1216]

İbn Abbas (r.a)'dan rivayet edilmektedir. O şöyle demiştir: Ben Allah'ın Peygamberini (s.a) şöyle buyururken dinledim: "Biz peygamberler topluluğu oruç açmakta elimizi çabuk tutmak, sahuru geciktirmek ve namazda sağ ellerimizi, sol ellerimizin üzerine koymakla emrolunmuşuzdur."[1217]

---

görüşündedir. İbnu'l-Mübarek, Şafiî, Ahmed ve İshak'ın görüşü budur. Kimi ilim adamı da şöyle demiştir: Ellerini sadece ilk defa kaldırır. es-Sevri'nin ve Kufelilerin görüşü budur. İbnu'l-Mübarek'den nakledildiğine o cenaze namazı hakkında şöyle demiştir: Sağ eli ile sol elini tutmaz. Bazı ilim ehlinin görüşüne göre ise namazda yaptığı şekilde sol elini tutar.

[1215] Derim ki Ebu Hanife'ye nisbet ettiği görüş Hanefi şarihlerinin kitablarında rivayet edilmiştir. Bundan dolayı Nasbu'r-Ra'ye (II, 285)'in haşiyesinde kaydedilen böyle bir nisbette hayret edişe aldanmamak lazımdır. Aslında bu Belh imamlarının çoğunun tercih ettiği görüştür. Serahsi'nin mebsutunda (II, 64) dediği gibi fakat Hanefilerdeki uygulama bunun aksinedir. Serahsi'nin kesin kanaat olarak belirttiği de budur fakat onların görüşüne göre bayram namazlarında zaid tekbirler için eller kaldırılır. Oysa bu durumda ellerin kaldırılmasının da Rasûlullah (s.a)'dan rivayet edilmiş asli bir dayanağı yoktur. Ayrıca bk. el-Muhalla (V, 83) Evet Beyhaki (IV, 44) sahih bir sened ile İbn Ömer'den cenaze namazında getirilen tekbirlerin herbirisi için ellerini kaldırdığını rivayet etmiş bulunuyor. Kim İbn Ömer bu işi ancak Peygamber (s.a)'ın bu husustaki bir tevkifi (sözü ya da ameli) olmadan yapmadığı kanaatinde ise o ellerini kaldırabilir. Serahsi, İbn Ömer'den bunun aksini nakletmektedir. Oysa bu hadis kitablarında herhangi bir asli dayanağının bulunduğunu bildiğimiz bir husus değildir. Fazilet sahibi kimi ilim adamlarının Fethu'l-Bari (III, 190) üzerindeki bir talikinde (düştüğü notunda) ellerin kaldırılması rivayetinin sahih olduğunu belirtmelerine gelince bu, bu ilim dalını bilen bir kimsenin açıkça gördüğü üzere besbelli bir hatadır.

[1216] Bunu Malik, Muvatta (I, 174)'de rivayet etmiş olup, aynı rivayet yolundan Buhari (II, 178)'de rivayet etmiştir. Anlatım ona aittir. İmam Muhammed de, Muvatta (156)'de, Ahmed (V, 336) ve Beyhaki (II, 28)'de böylece rivayet etmişlerdir.

[1217] Hadisi İbn Hibban Sahih'inde (885-Mevarid), Taberani, el-Kebir (10851)'de, el-Evsat (I, 10/1)'de her ikisinin rivayet yoluyla ed-Dıya el-Makdisi, el-Muhtare (63/10/2)'de rivayet etmişlerdir. Derim ki senedi Müslim'in şartına göre sahihtir. Suyuti de Tenviru'l-Havalik (I, 174)'de sahih olduğunu belirtmektedir. Bu hadisin İbn Abbas'tan gelen bir başka rivayet yolu daha vardır: Bunu el-Kebir'de

Ellerin göbeğin altında konulmasına gelince, bu Nevevi, Zeylai ve başkalarının da belirttikleri gibi ittifakla zayıftır.

Daha sonra birinci tekbirin akabinde fatiha'yı ve bir sure okur.[23] Çünkü bu hususta Talha b. Abdullah b. Avf'ın şu rivayeti vardır: "Ben İbn Abbas (r.a)'ın arkasında bir cenaze namazı kıldım. Fatiha'yı [ve bir sureyi okudu. Bize işittirecek sesini yükseltti. Namazını bitirince elini tuttum ve ona sordu.] O dedi ki: [Sesimi yükseltmemin sebebi] bunun bir sünnet [ve bir hak] olduğunu bilmeniz içindir."[1218]

İmam Muhammed Muvatta (s. 175)'de şöyle demektedir: "Cenaze üzerinde Kur'ân okunmaz. Ebu Hanife'nin görüşü de budur."

Okumayı gizli yapar. Çünkü Ebu Umame b. Sehb rivayet ettiği hadiste şöyle demiştir: "Cenaze namazında sünnet olan birinci tekbirden sonra Ummu'l-Kur'ân'ı (Fatiha'yı) gizlice okuması, sonra üç tekbir getirmesi, sonuncusundan az sonra da selam vermesidir."[1219]

Daha sonra ikinci tekbiri alır, Peygamber (s.a)'a salavat getirir. Çünkü Ebu Umame'nin rivayet ettiği ve az önce zikredilen hadise göre Peygamber (s.a)'ın ashabından bir adam kendisine şunu haber vermiştir: "Cenaze üzerine namaz kılmakta sünnet imamın tekbir getirmesi, sonra birinci tekbirin akabinde kendi kendisine gizlice fatiha suresini okuması, sonra Peygamber (s.a)'a salavat getirmesi, sonra (3) tekbirde cenazeye ihlas ve samimiyetle dua etmesidir. Bunların hiçbirisinde (Kur'ân) okumaz. Sonra [bitirince [sağına] ve sünnete uygun olan arkasında bulunanların da imamlarının yaptığı gibi yapmasıdır.] Kendi kendisine gizlice selam verir."[1220]

Şafiî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dedi ki: "Peygamber (s.a)'ın ashabı yüce Allah'ın izniyle Rasûlullah (s.a)'ın sünneti dışında hiçbir şey için sünnet ve hak tabirini kullanmazlar."

Cenaze namazında Peygamber (s.a)'a getirilecek salavat ifadelerine gelince, bu husustaki sahih hadisler arasında herhangi bir şey tesbit edemedim.[24] Açıkça görüldüğü kadarıyla cenaze de salavat için özel bir şekil bulunmamaktadır. Bunun yerine farz namazdaki teşehhüd hakkında sabit olan şekillerden birisi okunur.

Taberani ve ed-Dıya el-Makdisi sahih bir senedle rivayet etmişlerdir. Bu hadisin başka şahidleri de vardır.

[23] Burada istiftah (subhaneke ve benzeri) duasını okumanın meşru olmadığına işaret vardır. Bu da Şafiîlerin ve başkalarının görüşüdür. Ebu Davud, el-Mesail (153)'de şunları söylemektedir:
"Ben Ahmed'e cenaze namazı üzerinde subhaneke ile duaya başlayan kişi hakkında soru sorulurken dinledim. O: Ben böyle bir şey duymadım diye cevap verdi."

[1218] Buhari (III, 158), Ebu Davud (II, 68), Nesai (I, 281), Tirmizi (II, 142), İbnu'l-Carut, el-Münteka (264), Darakudni (191), Hakim (I, 358-386) Anlatım Buhari'ye ait olup, birinci fazlalık Nesai'ye aittir, senedi de sahihtir. Bu fazlalıkta zammi sureyi sözkonusu eden İbnu'l-Caruttur. Nesai ve İbnu'l-Carut aynı sahih senedle üçüncü fazlalığı zikretmişlerdir. İkinci fazlalığı ise Hakim, İbn Abbas'dan gelen bir başka rivayet yoluyla ve sahih bir senedle kaydetmiştir.

[1219] Nesai ve başkaları sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

[1220] Hadisi Şafiî el-Um (I, 239-240)'da onun rivayet yoluyla Beyhaki (IV, 39) ve İbnu'l-Carut (265) Hakim (I, 360)

[24] İbn Mesud'dan Salat-ı İbrahimiyye'ye (Allahumme salli) yakın bir ifade rivayet edilmiştir. Ancak senedi oldukça zayıftır. Onunla uğraşmamak gerekir. Sehavi bu rivayeti el-Kavlu'l-Bedi (s. 153-154)'de, İbnu'l-Kayyim'de Cilau'l-Efham (s. 255)'de zikretmiş ve şöyle demiştir: "Müstehab olan Peygamber (s.a)'a teşehhüdde salavat getirdiği gibi cenaze namazında da ona öylece salavat getirmektir. Çünkü Peygamber (s.a) kendisine nasıl salavat getirileceğini sorduklarında ashabına bunu öğretmiştir."

Daha sonra diğer tekbirleri alır ve bunlardan sonra ölüye samimi olarak dua eder. Çünkü az önce geçen Ebu Umame hadisi ile Peygamber efendimizin: "Ölü üzerine namaz kıldığınız vakit ona ihlasla (samimiyetle) dua ediniz."[26] buyruğu bunu ifade etmektedir.

Peygamber (s.a)'dan sabit olmuş dualar arasında okur. Avf b. Malik (r.a)'dan, o şöyle demektedir: "Rasûlullah (s.a) bir cenaze üzerine namaz kıldı. Onun okuduğu dualar arasında şu söylediklerini belledim: Allah'ım ona mağfiret buyur, ona merhamet eyle, ona afiyet ver, onu affet, onun konaklayacağı yeri şerefli kıl, gireceği yeri genişlet, su, kar ve dolu ile onu yıka, onu günahlardan beyaz elbiseyi kirlisinden ayırdığın gibi (bir rivayette ayrıldığı gibi) ayır (ve arındır). Ona şimdiki yurdundan daha hayırlı bir yurt, ailesinden daha hayırlı bir aile, eşinden (bir rivayette zevcesinden) daha hayırlı bir eş ver. Onu cennete girdir ve onu kabir azabından, cehennem ateşinin azabından koru."

(Avf b. Malik) dedi ki: "O ölmüş kişi ben olsaydım diye temenni ettim."[1221]

Son tekbir ile selam vermek arasında dua meşrudur. Çünkü Ebu Ya'fur'un, Abdullah b. Ebi Evfa (r.a)'dan rivayetle dedi ki: "Ben onun bir cenaze üzerine dört defa tekbir getirdiğini gördüm. Sonra bir süre durdu. Dua etti -demek istemektedir- sonra dedi ki: Benim beş defa tekbir getireceğimi mi zannettiniz. Onlar hayır dediler. Şöyle dedi: Rasûlullah (s.a) dört defa tekbir getiriyordu."[1222]

1. Hafız et-Telhis (1825)'de şunları söylemektedir: "Bazı alimler şöyle demiştir: Cenaze namazındaki dualar hakkında hadislerin farklı rivayetleri Peygamber efendimizin bir ölüye bir dua ile bir diğerine başka bir dua ile dua ettiği şeklinde yorumlanır. Onun bu hususta asıl emrolunduğu şey sadece dua etmektir."

2. Şevkâni, Neylu'l-Evtar (IV, 55)'de şunları söylemektedir: "Şâyet cenaze namazı kılınan çocuk ise namaz kılanın şöyle demesi müstehab olur: Allah'ım sen bunu bize bir geçmiş, bizden önce gidip ecre vesile olan birisi kıl" demesi müstehabtır. Bunu Beyhaki, Ebu Hureyre'nin naklettiği bir hadis olarak rivayet ettiği gibi, Süfyan da bunun bir benzerini el-Hasen'den Cami'inde rivayet etmiştir."

---

[26] es-Sindi: Yani yalnızca ona dua ediniz demektir diye açıklamıştır. el-Münavi de şöyle demiştir: "Ona ihlasla ve kalb huzuru ile dua ediniz. Çünkü bu namazdan maksat ölen kimseye mağfiret dilemek ve hakkında şefaatin kabul edilmesini istemektir. İhlas ve yalvarıp yakarma birarada olduğu takdirde bu duaların kabulü ümid edilir. Bundan dolayı hayatta olana dua ederken benzeri meşru kılınmamış ifadelerle cenaze namazında ölüye dua etmek için meşru kılınmıştır. İbnu'l-Kayyim der ki: İşte bu ölenin duadan yararlanmayacağını iddia eden kimselerin görüşünü çürütmektedir."
Derim ki Hakim'in daha önce geçen Ebu Umame'den gelen hadisi kaydettiği rivayette şöyle denilmektedir: "Üç tekbirde salâtı halis kılar." Burada "salât" dua anlamındadır. Çünkü birinci rivayetteki: "İhlasla dua eder" ifadesi buna delildir. Diğer taraftan "salât" lafzının sözlükteki asıl anlamı da duadır. Bundan dolayı el-Kavlu'l-Bedi (s. 152)'deki garib yorum şekillerinden birisi de şudur: "İhlasla dua eder" ifadesi yani cenaze namazında üç tekbir getirirken, sesini yükseltir demektir."

[1221] Hadisi Müslim (III, 59-60), Nesai (I, 271), İbn Mace (I, 481), İbnu'l-Carut (264-265), Beyhaki (IV, 40), Tayalisi (999), Ahmed (VI, 23, 28)'da rivayet etmişlerdir. Anlatım Müslim'e aittir.

[1222] Hadisi Beyhaki (IV, 35) sahih bir senedle rivayet etmiştir. Sonra yine Beyhaki (IV, 42-43)'de İbn Mace (I, 457), Hakim (I, 360), Ahmed (III, 383), İbrahim el-Heceri'nin İbn Ebi Evfa'dan rivayeti olarak böylece kaydetmiştir. Ancak o Peygamber (s.a)'a hadisi ref ederek (ona ulaştırarak):"Rasûlullah (s.a) dört defa tekbir alırdı." ifadesinden sonra şunları eklemektedir: Sonra bir süre durur ve Allah'ın söylemesini dilediği şeyleri söylerdi. Sonra da selam verirdi." Hakim dedi ki: "Bu sahih bir hadistir. İbrahim hakkında ise bir delile dayanılarak herhangi bir tenkidde bulunulamaz." Ben derim ki durum böyle değildir. Bundan dolayı onun akabinde Zehebi şunları söylemektedir: "Derim ki: İbrahim'in zayıf olduğunu söylemişlerdir." Derim ki: Bunun sebebi ise hıfzın iyi olmayışıdır. Buna Hafız (İbn Hacer) et-Takrib adlı eserinde şu sözleriyle işaret etmektedir: "Hadisi leyyin olan birisidir. Mevkuf olan birtakım rivayetleri merfu olarak zikretmiştir."

Daha sonra farz namazda selam verdiği şekilde biri sağına, diğeri soluna olmak üzere iki selam verir. Çünkü Abdullah b. Mesud (r.a) rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Rasûlullah (s.a)'ın yaptığı fakat insanların terkettiği üç haslet vardır. Birisi cenaze namazında tıpkı namazda selam gibi selam vermektir."[1223]

Müslim'in Sahih'inde ve başka eserlerde İbn Mesud'dan sabit olduğuna göre Peygamber (s.a) namazda iki defa selam verirdi.

Sadece ilk selam ile yetinmek de caizdir. Çünkü Ebu Hureyre (r.a) şöyle bir hadis rivayet etmektedir: "Rasûlullah (s.a) bir cenaze üzerine namaz kıl(dır)dı. Üzerine dört tekbir aldı ve bir tek selam verdi."[1224]

Bu selam vermede "ve berekatuhu" lafzını ilave etmek meşrudur. Çünkü bu lafız daha önce geçen ve farz namazda iki defa selam verileceğine dair İbn Mesud'un rivayet ettiği hadisin kimi rivayet yollarında sabit olmuştur. Bu meselede önceden de geçtiği üzere cenaze namazı da farz namaz gibidir.

Sünnet olan cenaze namazında selamı gizlice vermektir. İmam ve onun arkasında ona uyanlar bu hususta eşittirler. Çünkü bu meselede Ebu Umame'nin rivayet ettiği hadisin lafzı şöyledir: "Sonra namazdan ayrılacağı vakit kendi kendine gizlice selam verir. Sünnet olan da onun arkasında bulunanların imamının yaptığının benzerini yapmaktır."[1225]

Daha sonra Abdullah b. Ömer'den şunu rivayet etmektedir: "O bir cenaze namazını kıldı mı yanında bulunanlara sesini işittirecek şekilde selam verirdi." Bunun da senedi sahihtir.[29]

Namaz kılmanın haram olduğu üç vakitte cenaze namazı kılmak caiz değildir. Bir zaruret dolayısıyla olması müstesna. Çünkü Ukbe b. Amir (r.a) şöyle demiştir: "Üç vakit vardır ki Rasûlullah (s.a) bizlere o vakitlerde namaz kılmayı ya da o vakitlerde ölülerimizi gömmeyi nehyederdi: Güneş parlak olarak doğup yükselinceye kadar, öğle vakti dik duran

---

[1223] Bunu Beyhaki (IV, 43)'de hasen bir senedle rivayet etmiştir. Nevevi (V, 239)'de: "Senedi ceyyiddir" demektedir. Mecmau'z-Zevaid (III, 34)'de şöyle demektedir: "Hadisi Taberani el-Kebir'de rivayet etmiş olup, ravileri sikadırlar."

[1224] Hadisi Darakudni (191), Hakim (I, 360) ondan rivayetle Beyhaki (IV, 43), Ebu'l-Anbes'in babasından, onun Ebu Hureyre'den yoluyla rivayet etmişlerdir. Derim ki: İsnadı "et-Talikatu'l-Ciyad"de açıkladığım üzere hasendir. Buna Ata b. es-Saib'in mürsel olarak rivayet ettiği Rasûlullah (s.a) cenaze üzerine bir defa selam verdi şeklindeki mürsel rivayeti de şahitlik etmektedir. Beyhaki bunu muallak bir rivayet olarak kaydetmiştir. Ashab-ı kiram'dan bir topluluğun buna göre amel etmesi bunu pekiştirmektedir. Hakim bunun akabinde şöyle demektedir: "Bu hususta Ali b. Ebi Talib, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Cabir b. Abdullah, Abdullah b. Ebi Evfa ve Ebu Hureyre'den rivayet sahih olarak gelmiştir. Buna göre onlar cenaze namazında tek bir defa selam verirlerdi." Derim ki bu hususta Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Beyhaki de bu rivayetlerin çoğunun senedini kaydetmiş ve bunlara ek olarak "Vasile b. el-Eska Ebu Umame ve başkaları" ifadesini de ilave etmiştir.

[1225] Bu hadisin mevkuf bir şahidi vardır. Bunu Beyhaki (IV, 43)'de İbn Abbas'tan rivayet etmektedir: "O cenaze namazında gizlice bir selam verirdi." Senedi hasendir.

[29] Derim ki sanki bu husustaki iki rivayetin farklılığından ötürü Hambelilerin de bu meseledeki görüşleri farklı farklıdır. el-İnsaf (V, 523)'de şöyle denilmektedir: "el-Furu'da (müellifi) diyor ki: Mezheb alimlerimizin ifadelerinden anlaşıldığına göre imam selamı açıkça verir. Fakat İbnu'l-Cevzi'nin ifadesinin zahirinden anlaşılan bunu gizlice vereceğidir. Daha sonra el-Müzhib ile Mesbukü'z-Zeheb adlı eserlerde İbnu'l-Cevzi'nin sözüne tanıklık eden ifadeleri nakletmektedir. Ebu Umame hadisi dolayısıyla daha çok tercih edilen budur.

güneş (batıya) meyledinceye kadar ve güneş batmaya yaklaşırken büsbütün batıncaya kadar."[1226]

Hadis umumu itibariyle cenaze namazını da kapsar. Ashab-ı kiram'ın anladığı da budur. Malik, Muvatta (I, 228)'de onun rivayet yoluyla Beyhaki, Muhammed b. Ebi Harmele'den rivayet ettiğine göre Ebu Seleme'nin kızı Zeynep vefat etti. O sırada Tarık Medine'nin emiri idi. Sabah namazından sonra cenazesi getirildi ve bakie bırakıldı. (Muhammed) dedi ki: Tarık sabah namazını aydınlanma vaktine kadar bırakırdı. İbn Ebi Harmele dedi ki: Ben Abdullah b. Ömer'i cenaze sahiblerine şöyle dediğini işittim: Ya şu anda cenazenizin namazını kılarsınız yahutta güneş yükselinceye kadar bırakırsınız. Bu rivayetin senedi Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir.

Daha sonra Malik, İbn Ömer'den şöyle dediğini rivayet etmektedir: İkindiden sonra ve sabah namazından sonra -bu iki namaz vakitlerinde kılındığı takdirde- cenaze namazı kılınabilir. Bunun da senedi sahihtir.

Beyhaki ceyyid bir senedle şunu rivayet etmektedir: İbn Cüreyc'den (dedi ki) bana Ziyad'ın haber verdiğine göre Ali ona şunu haber vermiştir. Güneşin (ışığının) sarardığı bir zamanda Basralıların kabristanına bir cenaze konuldu. Güneş batana kadar üzerine namaz kılmadı. Ebu Berze, münadiye namaz kılınacağını ilan etmesini emretti. Sonra cenazeyi önüne yerleştirdi. Ebu Berze öne geçti. Onlara akşam namazını kıldırdı. Cemaat arasında Enes b. Malik de vardı. Ebu Berze, Peygamber (s.a)'ın ashabından ve ensardan birisi idi. Ondan sonra cenaze namazını kıldılar.

Hattabi Mealimu's-Sünen (IV, 327)'de özetle şunları söylemektedir: "İnsanlar bu üç vakitte cenaze namazının kılınması ve defninin cevazı hususunda farklı görüşlere sahibtirler. İlim ehlinin çoğunluğu bu vakitlerde cenaze namazı kılmanın mekruh olduğu görüşündedir. Ata, Nehai, Evzai, Sevri, Re'y ashabı, Ahmed ve İshak bu görüştedir. Şafiî ise gece ya da gündüz hangi vakit olursa olsun namazın kılınabileceği, defnin yapılabileceği görüşündedir. Ancak hadise uygun olması dolayısıyla cemaatin kabul ettiği görüş daha uygundur."

Derim ki: İşte bu ifadeden Nevevi'nin böyle bir namazın icma ile caiz olduğu iddiasının bir yanılma olduğu anlaşılmaktadır. Yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun.

DEFİN VE DEFİN SONRASI YAPILACAK İŞLER:

Kâfir dahi olsa ölenin defnedilmesi icab eder. Bu hususta iki hadis-i şerif vardır:

Birinci hadis aralarında Ebu Talha el-Ensari -ki anlatım ona ait-'nin de bulunduğu Peygamber (s.a)'ın ashabından bir topluluktan rivayet edilmiştir:

"Rasûlullah (s.a) Bedir günü emir vererek Kureyş'in ileri gelen kâfirlerinden on dört kişi [ayaklarından sürüklendiler] ve Bedir'deki kuyulardan oldukça berbat ve kötü bir kuyuya [biri diğerinin üstüne] atıldılar. [Ancak Umeyye b. Halef atılmadı. Çünkü o zırhı içerisinde şişmiş ve zırhını büsbütün doldurmuştu. Onu yerinden oynatmak istediler. Birbirinden dağılacağı görülünce onu olduğu gibi bıraktılar ve üzerine cesedi görülmeyecek şekilde toprak ve taş yığdılar.] Peygamber (s.a) bir kavmin yakınlarına

---

[1226] Hadisi Müslim (II, 208), Ebu Avane, Sahih (I, 386), Ebu Davud (II, 66), Nesai (I, 277), Tirmizi (II, 144) sahih olduğunu belirterek, İbn Mace (I, 463), Beyhaki (IV, 32), Tayalisi (no: 1001), Ahmed (IV, 152), Uleyy b. Rebah'ın ondan rivayeti yoluyla rivayet etmişlerdir. Beyhaki şunu eklemektedir: "(Uleyy) dedi ki: Ukbe'ye: Peki gece defin yapılır mı diye sordum. O evet dedi. Ebu Bekir geceleyin defnedildi." Bu rivayetin senedi sahihtir.

vardığı vakit oranın geniş düzlüğünde üç gece ikamet ederdi. Bedir'in üçüncü günü olunca bineğinin yüke hazırlanmasını emretti. Sonra yürüyerek yola koyuldu. Ashabı da peşinden gittiler ve: Herhalde bir ihtiyacını görmek için gidiyor dediler. Nihayet kuyunun ağzı başında durdu ve onların ve babalarının isimlerini söyleyerek [onlar leş haline gelmişken] yüksek sesle seslenmeye başladı:

"[Ey Ebu Cehil b. Hişam, ey Utbe b. Rebia, ey Şeybe b. Rabia, ey Velid b. Utbe] Allah'a ve Rasûlüne itaat etmiş olmak sizi sevindirir miydi? Şüphesiz bizler Rabbimizin bize vaadettiğinin hak olduğunu gördük. Sizler de Rabbinizin size vaadettiğinin hak olduğunu gördünüz mü? (Ebu Talha) dedi ki: [Ömer, Peygamber (s.a)'ın söylediklerini duydu] ve dedi ki:

"Ey Allah'ın Rasûlü sen ancak ruhları bulunmayan birtakım cesetlerle konuşuyorsun. [Acaba onlar duyuyorlar mı? Aziz ve celil olan Allah: Sen ölülere sesini işittiremezsin] (diye buyurmuyor mu?) Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki sizler benim bu sözlerimi onlardan daha iyi duyuyor değilsiniz. [Allah'a yemin olsun] [şu anda onlar benim kendilerine söylediklerimin hakkın ta kendisi olduğunu artık biliyorlar], (bir rivayette: Şüphesiz onlar şu anda işitmektedirler.) [Şu kadar var ki onlar bana hiçbir şekilde cevap veremiyorlar.] Katade dedi ki: Allah onları [onun için] diriltti ve onlara söylediği sözlerini onları azarlamak, küçültmek, intikam almak, hasret ve pişmanlık duymalarını sağlamak için işittirdi."[1227]

Ali (r.a)'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebu Talib vefat edince Peygamber (s.a)'a gidip şöyle dedim: Senin o yaşlı [sapık] amcan ölmüş bulunuyor. [Onu kim gömsün] Peygamber: Git onu göm dedi. Yanıma gelinceye kadar da başka hiçbir şey yapma. [(Ali) dedi ki: O müşrik olarak öldü.[1] Git onu göm diye buyurdu.][2] (Ali) dedi ki: Onu gömdüm, sonra ona gittim. Git guslet, sonra yanıma gelinceye kadar hiçbir şey yapma dedi. (Ali devamla) dedi ki: Guslettim sonra onun yanına gittim. (Ali) dedi ki: Bana bazı dualar yaptı ki onların karşılığında kırmızı ve siyah tüylü develere sahib olmak beni sevindirmez. (Hadisi Ali -r.a-'den rivayet eden) dedi ki: Ali ölüyü yıkadı mı kendisi de guslederdi."[1228]

Ek bir bilgi: Bu hadisi Beyhaki: "Müslüman akrabaları olan müşrikleri yıkayabilir, cenazesinin peşinden gidebilir, onu defnedebilir fakat üzerine namaz kılamaz." bahsinde zikretmektedir. Görüldüğü gibi hadiste yıkamaktan başka başlıkta sözettiklerinden

---

[1227] Buhari (VII, 240-241) -lafız ona ait-, Müslim (VIII, 164), Ahmed (IV, 129) bu Müslim'in şartına uygundur- Nesai de (I, 293)

[1] Bu ifadeler Ebu Talib'in kâfir bir müşrik olduğu hususunda açıktır. Bu hususta pekçok hadis vardır. Bunlardan birisi de Said b. Hazm'ın rivayet ettiği 60. meselede geçen hadistir. Hafız bu hadisin şerhinde şunları söylemektedir:
"Rafizilere mensub birisinin derlediği bir hadis cüzüne vakıf oldum. Bu cüzünde Ebu Talib'in müslüman olduğuna delalet eden güvenilemeyecek kadar gevşek çokça hadis kaydetmiştir. Bunların hiçbirisi de sabit değildir. Başarı Allah'tandır. Ben bunu el-İsabe adlı eserimde Ebu Talib'in biyografisini anlatırken özetledim."

[2] Bu hadiste dikkat çeken hususlardan birisi de Peygamber (s.a)'ın müşrik olan babasının vefatı dolayısıyla Ali (r.a)'ı taziye etmediğidir. Dolayısıyla müslüman bir kimsenin kâfir olan bir yakınının vefatı dolayısıyla taziye edilmesinin meşru olmadığına delil olabilir. Kâfirlerin kendileri gibi kâfir olan ölüleri dolayısıyla taziyesinin caiz olmayacağına ise öncelikli olarak delildir.

[1228] Hadisi Ahmed (no: 807) ve oğlu Müsned'in zevaid'inde (1074)'de Ebu Abdu'r-Rahman es-Sülemi'den, o Ali'den diye rivayet etmiştir. Derim ki senedi sahihtir. Ayrıca Ebu Davud (II, 70), Nesai (I, 282-283), Beyhaki (III, 398) yine Ahmed (no: 759), Ebu İshak'ın rivayet yoluyla rivayet etmişlerdir. Ebu İshak dedi ki: Ben Naciye b. Kâb'ı, Ali'den hadis naklederken dinledim deyip, ona yakın ifadeleri zikretti. Fethu'l-Bari (VII, 154)'de bu hadisin İbn Huzeyme ve İbnu'l-Carut tarafından da rivayet edildiğini zikreder.

herhangi birisi bulunmamaktadır. Hafız (İbn Hacer) onun bu sözleri ile alakalı olarak şunları söylemektedir:

"Bir uyarı: Bu hadisin rivayet yollarının hiçbirisinde Ali (r.a)'ın onu yıkadığı açıkça ifade edilmemektedir. Ancak bu: "Bana emir vermesi üzerine ben de guslettim" ifadesinden çıkartılabilirse müstesna. Çünkü gusletmek ölünün yıkanmasından dolayı meşru kılınmıştır. Defnedilmesinden dolayı değil. Ancak Beyhaki de, başkası da ancak ölenin yıkanmasından dolayı gusletmeye dair delil göstermişlerdir. Bu hadisi Ebu Ya'la bir başka yoldan rivayet etmiş ve sonlarında şöyle denilmektedir: "Ali bir ölüyü yıkadı mı guslederdi."

Derim ki bu fazlalık aynı şekilde -az önce geçtiği üzere- Ahmed tarafından da, oğlu tarafından da kaydedilmiştir. Hafız'ın bunu nasıl görmediğine hayret edilir. Özellikle o görüldüğü üzere hadisi Ahmed'e de nisbet etmiştir.

Diğer taraftan: "(Müşrikin) defnedilmesinden ötürü gusletmek meşru kılınmamıştır." ifadesi su götürür. Çünkü birisi şöyle diyebilir: Hadisin zahiri bunun meşruiyetine delalet etmektedir. Hadisin sonlarında görülen fazlalık da buna aykırı değildir. Çünkü o yeni bir cümledir, ondan öncekilerle bir ilgisi yoktur. Yani hadiste Peygamber (s.a) kendisine gusletmeyi emrettiği için Ali (r.a)'ın yalnızca ölüyü yıkamaktan ötürü guslettiğine dair delil bulunmamaktadır. Aksine bu bir iş, öteki bir başka iştir. Evet şâyet bundan sonraki rivayet sabit ise Hafız'dan naklen az önce kaydettiklerimizi kabul etmekten başka yol yoktur. O az önce kaydedilen ifadelerinin arkasından şunları söylemektedir:

"Derim ki İbn Ebi Şeybe, Musannef'inde şu lafızlar geçmektedir: "Derim ki: Senin kâfir yaşlı amcan öldü. Hakkındaki görüşün nedir? (Peygamber) buyurdu ki: Onu yıkayıp, gömmen görüşündeyim. Bir başka rivayette onu yıkadığı da varid olmuştur. Bunu İbn Sad, Vakidi'den rivayet etmektedir."

Derim ki: Vakidi yalancılıkla itham edilmiş metruk (hadisi alınmayan) bir ravidir. Dolayısıyla onun eklediği fazlalığın değeri yoktur. Ancak İbn Ebi Şeybe'nin eklediği: "Onu yıkamanı" ifadesi de münker bir ifadedir. Çünkü o bunu (IV, 142)'de Eclah'den, o eş-Şabi'den diye mürsel bir yolla rivayet etmiştir. Bu mürsel bir rivayet olmakla birlikte Eclah nisbeten zayıf bir ravidir. Dolayısıyla onun da zikrettiği fazlalığın delil olacak bir tarafı yoktur.

Müslüman bir kimse kâfir birisiyle, kâfir bir kişi de müslüman birisiyle defnedilmez. Aksine müslüman müslümanların kabristanında, kâfir de müşriklerin kabristanında defnedilir. Peygamber (s.a) döneminde durum böyle idi ve bu günümüze kadar böylece devam edegelmiştir. Buna dair deliller arasında Beşir b. el-Hasasiye'nin rivayet ettiği hadis de vardır. O şöyle demiştir:

"Bir gün Rasûlullah (s.a) ile birlikte [onun elini tutmuşken] yürüdüğümüzde şöyle dedi: Ey el-Hasasiye'nin oğlu sen [artık] Allah'a karşı nasıl kızgın olabilirsin?[4] İşte

---

[4] Peygamber (s.a)'ın bu sözleri ona söylemesinin sebebi Beşir (r.a)'ın kendi kavmi yurdundan uzaklığı sebebiyle bir parça usanç göstermesi idi. Taberani, el-Kebir ve el-Evsat'ta bizzat Beşir'den şöyle dediğini rivayet etmektedir:
"Peygamber (s.a)'ın yanına gittim. Ona baki'de yetiştim. Şöyle buyururken dinledim: Mü'minler diyarının sakinlerine selam olsun. Bu sırada ayakkabı bağım koptu. Peygamber bana: Biraz çabuk ol dedi. Ben ey Allah'ın Rasûlü dedim. Bekarlığım uzadı, kavmimin yurdundan uzak kaldım. Şöyle buyurdu: Ey Beşir sen yüce Allah'ın seni Rabia'nın arasından alıp kurtarmış olması dolayısıyla ona hamdetmeyecek misin? Onlar eğer kendileri olmasa dünya içindekileriyle beraber harab olur gider görüşünde olan bir kavimdir.
Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (III, 60)'da: "Ravileri sikadırlar" demiştir.

Rasûlullah (s.a) ile birlikte yürüyorsun. [Zannederim: Elinden tutarak da dedi.] Ben dedim ki: Ey Allah'ın Rasûlü anam-babam sana feda olsun]. Ben [artık] Allah'a karşı öfkelenmemi gerektiren hiçbir şey yok. Allah bana hayır olan ne varsa hepsini vermiş bulunuyor.

Sonra müşriklerin kabirlerinin yanından geçti, şöyle buyurdu: Gerçekten bunlar çok büyük bir hayrı ellerinden kaçırdılar. [Bir rivayette çokça hayır] dedi ve bunu üç defa tekrarladı.

Sonra müslümanların kabirlerinin yanından geçti, şöyle buyurdu: "Andolsun bunlar da çokça hayır elde ettiler. Bu sözlerini üç defa tekrarladı. O yürümekte iken gözü bir yere takıldı. Kabirler arasında ayağındaki terliklerle yürüyen bir adam gördü. Ey terlik giyen adam böyle olmuyor, terliklerini çıkart diye buyurdu. Adam baktı, Rasûlullah (s.a)'ı tanıyınca, ayakkabılarını çıkartıp onları bir kenara attı."[1229]

İbn Hazm (V, 142-143)'de bunu müslümanın müşrik bir kimseyle birlikte defnedilmeyeceğine delil göstermiştir. Bir başka yerde de bunu kabirler arasında ayakkabı ile yürümenin haram olduğuna delil göstermiştir.

Sünnet olan ölünün kabristanda defnedilmesidir. Çünkü Peygamber (s.a) ölüleri Baki kabristanında defnederdi. Bu hususta gelen haberler mütevatirdir. Bunların bir bölümü de çeşitli vesilelerle daha önceden geçmiş bulunmaktadır. Bunlar arasında bu açıklamalara en yakın rivayet ise bir önceki meselede kaydettiğimiz İbnu'l-Hasasiye'nin rivayet ettiği hadistir. Seleften hiçbir kimsenin kabristan dışında defnedildiği nakledilmiş değildir. Bundan tek istisna Peygamber(s.a) efendimizin vefat ettiği hücresinde defnedildiğine dair gelen mütevatir rivayettir. Bu da Peygamber (s.a)'ın özelliklerindendir. Nitekim Aişe (r.anha)'ın rivayet ettiği hadis buna delildir. O şöyle demiştir:

"Rasûlullah (s.a) vefat ettiğinde onun defni hususunda ihtilaf ettiler. Ebu Bekir dedi ki: Ben Rasûlullah (s.a)'dan bir şey duymuştum hala onu unutmadım. O buyurdu ki: "Allah hiçbir peygamberin canını onun defnedilmesini sevdiği yerden bir başkasında almış değildir." Bunun üzerine onu yatağının bulunduğu yerde defnettiler."[1230]

Derim ki: Daha sonra hadisi el-Mucemu'l-Kebir (II, 45-46), el-Evsat (116, Mecmau'l-Bahreyn)'de ve İbn Asakir, Tarih (X, 170)'de Ukbe b. el-Muğire eş-Şeybani'nin rivayet ettiği yoldan duydum. eş-Şeybani dedi ki: Bize İshak b. Ebi İshak anlattı... O Beşir'den bu lafızlarla rivayet etti. Ancak o rivayette şöyle demektedir: "Kendileri olmasa..." Ukbe ve onun hocası İshak'ın biyografisini İbn Ebi Hatim (III, 1/316) ve (I, 1/323)'de zikretmiş ve haklarında herhangi bir cerh ve tadil ifadesi kullanmamıştır. Göründüğü kadarıyla her ikisini de İbn Hibban sika kabul etmiştir. es-Sikat adlı kitabına bakılabilir.
Sonra bu hadisi ed-Daife (6035)'de tahricini yaptı.

[1229] Hadisi Ebu Davud (II, 72), Nesai (I, 288), İbn Mace (I, 474), İbn Ebi Şeybe (IV, 170), Hakim (I, 373) -anlatım ona ait- onun rivayet yolundan Beyhaki (IV, 80), Tayalisi (1123), Ahmed (V, 83-84, 224)'de rivayet etmiştir. Fazlalıklar ona ve Taberani'ye (II, 42/123). İkincisi sadece Beyhaki'ye ait olup Müstedrek'te yoktur. Tahavi (I, 293) bu rivayetten sadece terlikli adam olayını rivayet etmiştir. Hakim şöyle demektedir:"İsnadı sahihtir." Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiş, Hafız da Fethu'l-Bari (III, 160)'da bunu kabul etmiştir. İbn Mace, Abdullah b. Osman'dan -bu da Şu'be'nin arkadaşı el-Basri diye bilinendir- şöyle dediğini rivayet eder: Bu ceyyid bir hadistir. İbnu'l-Kayyim, Tehzibu's-Sünen (IV, 343)'da İmam Ahmed'den: Senedi ceyyiddir dediğini nakletmektedir. Nevevi, el-Mecmu (V, 412)'de: Senedi hasendir demektedir.

[1230] Hadisi Tirmizi (II, 129) rivayet etmiş olup şöyle demiştir: "Garib bir hadistir. Abdu'r-Rahman b. Ebi Bekir el-Müleyki hıfzı cihetiyle zayıf bir ravi kabul edilir." Derim ki lakin bu çeşitli rivayet yolları ve şahitlerinin bulunması itibariyle sabit bir hadistir. Bu hadisi İbn Mace (I, 498-499), İbn Sad (II, 71), İbn Ady, el-Kamil (k. 94/2)'de İbn Abbas'tan, o Ebu Bekir'den yoluyla rivayet etmişlerdir. İbn Sad ve Ahmed (no: 27)'de Ebu Bekir'den munkatı iki rivayet yoluyla zikretmişlerdir. Malik (I, 230)'da rivayet etmiş, ondan da İbn Sad -belağ yoluyla (bana ulaştı) anlamında belağani sigası kullanılarak- rivayet etmişlerdir. Hadisi İbn Sad sahih bir senedle Ebu Bekir'den muhtasar ve mevkuf olarak rivayet

Hafız İbn Hacer (I, 420) diyor ki: "Bunun senedi sahihtir fakat mevkuf bir rivayettir. Ondan önceki rivayet ise maksad noktasında daha açık ifadeler taşımaktadır. Peygamber (s.a)'ın odasında defnedilmesi onun özelliklerinden birisi olarak kabul edilirse başkası için bu uygulamanın nehyedilmiş olması uzak bir ihtimal olmaz. Hatta böyle bir nehy sözkonusu olur. Çünkü evlerde defnin devam etmesi o evleri kabristana çevirir ve bu durumda evlerde namaz kılmak da mekruh olur."

Buhari bu hususun mekruh oluşunu Peygamber (s.a)'ın şu buyruğundan çıkartmaktadır: "Evlerinizde namazınızın bir kısmını kılınız. Evleri kabir edinmeyiniz." O bu hadisi "kabristanda namaz kılmanın mekruhiyeti babı" başlığı altında İbn Ömer'in rivayet ettiği bir hadis olarak zikretmektedir. Hafız (İbn Hacer) diyor ki:

"Müslim'deki Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği hadisin lafzı bu başlığın hadisinden daha açıktır. O da şöyledir: "Evlerinizi kabirlere çevirmeyiniz." Bunun zahiri evlerde kayıtsız ve şartsız olarak defnetmenin yasak olmasını gerektirmektedir."

Sözü edilenlerden savaşta şehid düşenler istisna edilir. Çünkü şehidler şehid düştükleri yerde defnedilirler, kabristana taşınmazlar. Cabir (r.a)'ın rivayet ettiği hadis bunu gerektirmektedir:

"Rasûlullah (s.a) Medine'den müşriklerle savaşmak üzere çıktı. Babam Abdullah dedi ki: Ey Abdullah'ın oğlu Cabir (oğlum) sen işimizin sonunun nereye varacağını öğreninceye kadar Medine'lilerin bekliyenleri arasında kalmanda senin için bir sakınca yoktur. Çünkü Allah'a yemin ederim ki eğer benden sonra geriye kız çocuklarımı bırakmayacak olsaydım, önümde öldürülmeni arzu ederdim. (Cabir) dedi ki: Ben bekleyenler arasında bulunuyor iken halamın babamı ve dayımı su taşımak üzere kullanılan bir deve üzerinde herbirisini bir tarafa bağlamış olarak geldiğini gördüm. Onlarla birlikte Medine'ye onları kabristanımıza defnetmek üzere girdi. Bu sırada şöylece nida eden bir adam gelip yetişti: Haberiniz olsun Rasûlullah (s.a) sizlere öldürülenleri geri götürmenizi ve onları ölüp yıkıldıkları yerde defnetmenizi emrediyor. Bunun üzerine biz de o ikisini (babamı ve dayımı) geri götürdük, öldürüldükleri yerde onları defnettik."[1231]

Aşağıdaki hallerde zaruret olmaksızın defin caiz değildir:

A. (Namaz kılmanın nehyolunduğu) üç vakitte defin: Ukbe b. Amir'in daha önce kaydedilen şu lafızla naklettiği hadis: "Üç vakit vardır ki Rasûlullah (s.a) bize o vakitlerde namaz kılmamızı ya da ölülerimizi gömmemizi yasaklıyordu. Güneş doğduğu vakitten itibaren yükselinceye kadar, öğle vakti tam tepede olduğu zamandan (batıya doğru) meyledinceye kadar ve güneş batmaya yüz tuttuğu vakitten, batıncaya kadar."

Hadisin sözünü ettiğimiz hususa delaleti açıktır. İbn Hazm, el-Muhalla (V, 114-115) adlı eserinde ve onun dışında başka ilim adamları bu kanaattedir.

Uzak hatta batıl tevillerden birisi de şu açıklamadır: "Sahabenin: "Gömmemiz" namaz kılmamız anlamındadır şeklindeki açıklamadır. Ebu'l-Hasen es-Sindi dedi ki: Bunun uzak bir mana olduğu gayet açıktır. Bu mana hadisin lafzından hatıra gelen bir mana değildir. Birileri şöyle demektedir: "Gömmek defnetmek için kullanılır fakat birisinin üzerine namaz kılındığı zaman gömmek ifadesi kullanılmaz." Daha yakın ihtimal hadis Ahmed'in ve başkalarının belirttiği gibi ölü defnetmek bu vakitlerde mekruhtur şeklindeki

---

etmiştir. Bu da merfu hükmündedir. Aynı şekilde bu hadisi Tirmizi Şemail (II, 272)'de Peygamber (s.a)'ın vefatı olayını anlatırken rivayet etmektedir.

[1231] Hadisi Ahmed (III, 397-398)'de sahih bir senedle rivayet etmiştir. Bunun bir bölümünü Ebu Davud ve başkaları muhtasar olarak rivayet etmişlerdir

görüştür." Derim ki bu tevili İmam Nevevi de reddetmiştir fakat o bunu reddedeyim derken buna benzer bir başka tevile başvurmuş ve sabit olmayan bir iddiada bulunmuştur. Müslim'in şerhinde şunları söylemektedir:

"Kimisi şöyle demiştir: Burada gömmekten kasıt cenaze namazıdır. Ancak bu zayıf bir açıklamadır. Çünkü cenaze namazı icma ile bu vakitte mekruh değildir. Dolayısıyla hadisin icmaa muhalif bir şekilde tefsiri caiz değildir. Aksine doğrusu şudur. Hadisin manası ölüyü defnetme işini bu vakitlere kadar kasten geciktirmektir. Nitekim ikindi namazını özürsüz olarak güneş ışıklarının sarardığı vakte kadar kasten geciktirilmesi de mekruhtur... Eğer kasti olmayarak bu vakitlerde defin sözkonusu olursa mekruh olmaz."

Derim ki: Bu delili olmayan bir tevildir. Hadis mutlaktır, kasti olanı da olmayanı da kapsar. Doğrusu kasti olmasa dahi defnin caiz olmadığıdır. O halde kim bu vakitlerde defnetmek durumunda olursa, kerahet vakti çıkıncaya kadar beklemelidir.

Cenaze namazının icma ile bu vakitlerde mekruh olmadığı iddiasına gelince, bu da -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- onun bir yanılmasıdır. Mesele ihtilaflıdır. Doğru olan ise varolduğu iddia edilen icmaa hilafen mekruh olduğudur, buna dair açıklama daha önce 89. meselede ilgili notta geçmiş bulunmaktadır.

B. Geceleyin defnetmek. Çünkü Cabir (r.a)'ın rivayet ettiği şu hadis vardır: "Peygamber (s.a) ashabından vefat eden ve pek uzun olmayan bir kefen ile kefenlenip, geceleyin defnedilen bir kimseden sözetti. Bunun üzerine Peygamber (s.a) bir kimsenin geceleyin üzerine namaz kılınmadan defnedilmesini yasakladı. İnsanın bunu yapmaya mecbur kalması hali müstesna." Hadisi Müslim rivayet etmiş olup, daha önce 35. meselede geçmiş bulunmaktadır.

Hadis sözünü ettiğimiz hususa açıkça delalet etmektedir. Bu kendisinden nakledilen bir rivayete göre İmam Ahmed'in görüşüdür. Bu rivayeti el-İnsaf (II, 547)'de zikretmekte ve şöyle demektedir:

"Bir zaruret olmadan bu işi yapmaz. Ondan gelen bir rivayete göre ise bu mekruhtur."

Derim ki birincisi hadisteki "yasakladı" ifadesinin zahirine daha yakındır. Çünkü bu lafız (zecera) nehyetmek lafzından daha beliğdir. Çünkü bu lafzı onda aslolan haramlık olmakla birlikte mekruhluğa yorumlamak mümkündür. Burada ise bu lafzı mekruhluğa yorumlamayı gerektiren bir sebeb yoktur.

Fakat sözünü ettiğimiz husus açısından hadisteki: "Üzerine namaz kılınmadıkça" ifadesinin açıklanması zordur. Çünkü bu ifade yine zahiri itibariyle namazı kılındıktan sonra geceleyin defnetmenin caiz oluşuna delalet etmektedir. Çünkü yasaklamaktan gaye budur. Eğer bu husule gelirse (yani namaz kılınırsa) yasak da kalkar. Fakat bunu da hadisteki: "Bir insanın buna mecbur kalma hali müstesna" sözü reddetmektedir. Buradaki işaret ismi (buna) yasak kılınan şeye aittir ki o da geceleyin defnetmektir. Bunun da ileride İbn Hazm'dan geleceği üzere pekçok sebebleri vardır. Fakat bizler kişi üzerine namaz kılınmadan onu defnetmeye mecbur kılacak herhangi bir şekil düşünemiyoruz. Bu ihtimalin uzaklığını daha da arttıran husus şudur. Böyle bir şey "gece" kaydını faydasız hale getirmektedir. Çünkü namazdan önce defin geceleyin caiz olmadığı gibi gündüzün de caiz değildir. Şâyet mecburiyet (zaruret) dolayısıyla geceleyin caiz olursa yine aynı sebebten ötürü gündüzün de caiz olur ve bu hususta bir fark yoktur. O halde "gece" kaydının faydası nedir? Şüphesiz bu fayda geceleyin defnetmenin caiz olmadığı şeklinde başta güçlü kabul ettiğimiz hususu tercih etmedikçe güçlü bir şekilde ortaya çıkmaz. Bunu şöylece açıklayabiliriz:

Geceleyin defnetmek cenaze namazına katılacakların sayısının azalma ihtimalini doğurabilir. İşte gündüzün namazı kılınmadıkça geceleyin defnetmeyi de yasaklamaktadır. Çünkü gündüzün insanlar cenaze namazı kılmaya daha çok imkan ve vakit bulabilirler. Böylelikle üzerinde namaz kılacakların sayısı da çoğalmuş olur. Bu çokluk da şeriatin bu husustaki maksatlarındandır ve onların ölen hakkındaki şefaatlerinin kabul edilme ihtimalini daha da yükseltir. Daha önce 63. meselede açıklandığı gibi.

Nevevi, Müslim şerhinde şunları söylemektedir: "Cenaze namazı kılınıncaya kadar geceleyin gömmenin yasaklanması ile ilgili olarak sebebinin şu olduğu söylenmiştir: Gündüzün gömme işinde çok kimse hazır bulunabilir ve namazını kılarlar. Geceleyin ise ancak sayılı kişiler bulunabilir. Bir diğer görüşe göre onların bu şekilde hareket etmelerinin sebebi kefenin adiliği idi. Geceleyin bu görünmezdi. Bunu hadisin başı ve sonu desteklemektedir. Kadı (Iyad) her iki illet de sahihtir demiştir. Fakat göründüğü kadarıyla Peygamber (s.a) her ikisini de kastetmiş olmalıdır. (Kadı devamla) dedi ki: Bunun dışında başka açıklamalar da yapılmıştır."

Derim ki namaz kılanların azlığı ve kefenin adiliğinden utanmanın illeti teşkil ettiğini öğrendiğimize göre bundan şu sonuç çıkar. Eğer cenaze namazı gündüzün kılınır, sonra da bir mazeret dolayısıyla defni geceye kadar gecikecek olursa, gece vakti onu defnetmeye bir mani yoktur. Çünkü illet ortadan kalkmış ve namaz kılanların çokluğu olan gaye de tahakkuk etmiş olur.

Buna göre sözü geçen amacı elde etmek için gündüzün ölüyü defnetmeyi geciktirmek caiz olur mu? San'ani, Subulu's-Selam (II, 166)'de bunu hasen (güzel bir iş) olarak görmüştür. Fakat ben bu görüşte değilim. Çünkü sözü geçen illet gece ile kayıtlıdır. Bunu gündüze kadar taşımak caiz değildir. Zira her iki zaman arasında büyük bir fark vardır. Geceleyin namaz kılanların az olması tabii bir durumdur. Gündüz ise böyle değildir. Orada tabii olan çokluktur. Diğer taraftan bu çokluğun sınırı yoktur. Dolayısıyla ölü geciktirildikçe çokluk da artar. Bundan dolayı riyakarlığı ve başkalarının işitmesini seven müreffeh bazı kimselerin -ölünün aleyhine dahi olsa- onu defnetmeyi bir ya da iki gün geciktirdiklerini ve bunu da cenazeyi uğurlayacakların mümkün olan azami fazla sayıyı bulmak için yaptıklarını görüyoruz. Eğer bunun caiz olduğunu söyleyecek olursak, bu şariin daha önce açıklandığı üzere cenazenin çabuklaştırılması emrine karşı belli bir ölçüsü bulunmayan çokluk illeti ile çıkılmış olur.

İşte bu açıklamadan sonra hadis-i şerifteki: "Namazı kılınıncaya kadar" ifadesi ile ilgili olarak açıklanması zor olarak gördüğümüz hususa verilecek cevab da açıklık kazanmış olmaktadır. Çünkü maksadın cemaatin çokluğu için namazının gündüzün kılınması olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü "insanın buna mecbur kalması hali müstesna" ifadesindeki işaret ismi geceleyin defne aittir. İsterse o vakit namaz kılacaklar az olsun. Mutlak olarak namazın terkedilmesiyle birlikte defne işaret değildir. Bu husus iyice düşünülmelidir çünkü düşünülmeye değerdir.

Cenazeyi geceleyin defnetmeye mecbur olurlarsa, kandil kullanmak ve defin işlemini kolaylaştırmak için kabre kandili indirmek sözkonusu olsa dahi caizdir. Buna delil İbn Abbas'ın rivayet ettiği şu hadistir: "Rasûlullah (s.a) bir adamı geceleyin kabrine yerleştirdi ve kabri içerisinde kandil yak(tır)dı."[1232]

[1232] Bunu İbn Mace (I, 464), Tirmizi (II, 157)'de bundan daha geniş olarak rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Hasen bir hadistir." Derim ki: Hasen bi gayrihi demek istemektedir. Bu da Tirmizi'ye has bir ıstılahtır. O "hasen bir hadistir" dedi mi bizzat kendisinin kitabının sonlarında yer alan "el-ilel"inde açıkça ifade ettiği gibi hasen li gayrihi hükmünü kasteder. İleride geleceği üzere bu hadisin bir şahidi de gelmiştir. Buna göre İbnu'l-Kattan'ın Tuhfetu'l-Ahvezi'nin müellifi tarafından nakledilen Tirmizi'nin bu hadise hasen demesi reddolunamaz. Şahid olan hadise gelince bu Cabir b.

Kabrin derin kazılması, geniş tutulması ve güzel yapılması icab eder. Bu hususta iki hadis-i şerif vardır: Birincisi Hişam b. Amir'den gelmektedir. O dedi ki: "Uhud gününde müslümanlardan isabet alıp, şehid düşenler düştü. Bu arada insanlar(dan kimisi) birtakım yaralar da aldı. [Biz ey Allah'ın Rasûlü dedik. Herbir kişi için bir mezar kazmak bize ağır gelir], [bize neyi emredersin?] Şöyle buyurdu: Kazınız, geniş tutunuz, [derin açınız] [ve güzel yapınız]. İki üç kişiyi de bir kabre defnediniz, Kur'ân'ı daha çok bilenlerini öne koyunuz. [(Hişam) dedi ki: Babam üçün üçüncüsü idi ve aralarında Kur'ân'ı en iyi bilenleri idi. O bakımdan öne geçirildi.]"[1233]

Derinliğin sınırı hususunda el-Mecmu ya da başka bir eserde görüleceği üzere fukahanın farklı görüşleri vardır.

Kabrin laht şeklinde de şakk (yarmak)[5] şeklinde de kazılması caizdir. Çünkü Peygamber (s.a) döneminde her ikisi de uygulanmıştır. Fakat birincisi daha faziletlidir. Bu hususta bazı hadisler vardır:

Birinci hadis Enes b. Malik'ten şöyle dediğine dair gelen rivayettir: "Peygamber (s.a) vefat ettiğinde Medine'de laht şeklinde mezar kazan birisi ile yararak mezar kazan birisi vardı. Ashab Rabbimizden hayırlısını dileyerek biz her ikisine haber gönderelim, hangisi daha erken gelirse bu işi ona verelim. Her ikisine de haber gönderildi, laht şeklinde kabir kazan kişi geldi, bunun için Peygamber (s.a)'ın kabrini laht şeklinde kazıdılar."[1234]

İkinci hadis Amir b. Sad b. Ebi Vakkas'ın babasından şöyle dediğine dair rivayeti: "Rasûlullah (s.a)'a yapıldığı gibi benim için de laht açınız ve üzerime kerpiçleri dikey olarak yerleştiriniz."[1235]

Üçüncü hadis İbn Abbas'tan gelen rivayet olup, buna göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Laht bizim için, yarmak ise bizden başkaları içindir."[1236]

Abdullah'ın naklettiği bir hadistir. Bunu Ebu Davud (II, 63), Hakim (I, 368) ve Beyhaki (IV, 53)'de rivayet etmişlerdir. Hakim: "Müslim'in şartına göre sahihtir" demiş ve Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiştir.

[1233] Hadisi Ebu Davud (II, 70), Nesai (I, 283-284), Tirmizi (III, 36), Beyhaki (IV, 34), Ahmed (IV,19-20) ve İbn Mace muhtasar olarak rivayet etmişlerdir.

[5] Bu kelime laht veya luht diye telaffuz edilir. Kıble tarafından kabrin enine doğru açılması demektir. Yarmak (şakk) ise kabirin nehir yatağı gibi aşağı doğru kazılması demektir.

[1234] Hadisi İbn Mace (I, 472), Tahavi (IV, 45), Ahmed (III, 99) rivayet etmişlerdir. Derim ki senedi Hafız'ın et-Telhis (V, 204)'de belirttiği üzere hasendir. Hadisin iki tane de şahidi vardır: Birincisi İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir. Bunu İbn Mace (I, 298), Ahmed (39 ve 3358), İbn Sad (II, 2/72), Beyhaki (III, 407)'de rivayet etmişlerdir. Diğer şahit Aişe (r.anha)'dan gelmektedir. Bunu İbn Mace ve İbn Sad rivayet etmişlerdir. Herbirisinin de senedi Hafız'ın belirttiği üzere zayıftır. Fakat bunların birincisini şu lafızla bir başka rivayet yolu daha vardır: "Peygamber (s.a)'ın kabrine Abbas, Ali ve el-Fadl girdi. Ensardan bir adam onun lahtini düzeltti. Bedir günü şehidlerin kabirlerinin lahitlerini düzelten kişi de o idi." Bunu Tahavi, Muşkilu'l-Asar (IV, 47)'de, İbnu'l-Carut (268), İbn Hibban (2161) -ve senedi sahihtir- rivayet etmişlerdir. İbn Abbas'ın Peygamber (s.a)'ın ifadesi olarak bir hadis sonra gelecek olan lahde dair bir başka rivayeti de vardır. Ayrıca Ali (r.a)'ın rivayet ettiği ve 97. meselede gelecek bir şahid daha vardır.

[1235] Hadisi Müslim (II, 61), Nesai (I, 283), İbn Mace (I, 471), Tahavi, Müşkilu'l-Asar (IV, 46), Beyhaki, Ahmed (1489, 1601-1602)'de rivayet etmişlerdir.

[1236] Hadisi Ebu Davud (II, 69), Nesai (I, 283), Tirmizi (II, 152), İbn Mace (4711), Tahavi (IV, 48), Beyhaki (III, 408), Hafız (V, 203)'de belirttiği üzere zayıf bir senedle rivayet etmişler, ancak İbnu's-Seken sahih olduğunu belirtmiştir. Derim ki belkide hadisin şahidleri ve rivayet yolları dolayısıyla bu hükmü vermiş olabilir. Bu şahid ve rivayet yollarının bazıları: Cerir'den (Peygamber efendimize) merfu olarak bunun gibi bir rivayet gelmiştir. Bunu İbn Mace, Tahavi, Beyhaki, Tayalisi (669), Ahmed (IV, 357, 359, 362)'de Ebu'l-Yakzan, Osman b. Umeyr'den, o Zazan'dan, o Cerir'den diye rivayet etmişlerdir. Burada sözü edilen Osman, Hafız'ın belirttiği üzere zayıf bir ravidir. Fakat Tahavi

Nevevi, el-Mecmu (V, 287)'de şunları söylemektedir: "İlim adamları laht ve yarmak şeklinde kazılmış kabirlerde defnetmenin caiz olduğunu icma ile kabul etmişlerdir. Fakat eğer arazi toprağı çökmeyen cinsten sert ise daha önce kaydedilen deliller dolayısıyla laht daha faziletlidir. Şâyet toprağı çöken gevşek bir arazi ise yarmak daha faziletlidir."

Bir kabirde zaruret halinde iki ya da daha fazla kişinin defnedilmesinde bir sakınca yoktur, onların daha faziletlileri öne alınır. Cabir b. Abdullah'tan dedi ki: "Peygamber (s.a), Uhud'da öldürülenlerden iki [ve üç] kişiyi bir tek kefen ile (kefeni aralarında bölüştürerek) kefenler[6] sonra: Bunların hangisi Kur'ân'ı daha çok biliyordu diye sorardı. Onlardan birisine işaret edilecek olursa, onu lahtde [kardeşinden önce] öne geçirir ve şöyle derdi: Ben kıyamet gününde bunlara şahit olacağım dedi ve onların kanlarıyla defnedilmelerini emretti. Yıkanmadılar ve üzerlerine namaz da kılınmadı. [Cabir dedi ki: Babam ve amcam[7] o gün aynı kabirde gömüldüler.]"[1237]

Hafız, Fethu'l-Bari (III, 166)'de şöyle demektedir: "Fıkıhı bilenler, zahidler ve diğer fazilet türlerine sahib olanlar da buna katılır." Şafiî, el-Umm (I, 245)'de şunları söylemektedir:

"Darlık ve acele etmek gereği gibi zaruret hallerinde iki ya da üç ölü aynı kabre defnedilebilir. Onlardan kıble cihetinde olan kişi daha faziletlileri ve yaşlılarının olmasına bakılır. Hiçbir şekilde kadının erkekle birlikte defnedilmesini hoş görmüyorum. Eğer bu bir zaruret olur ve başka bir çare bulunamazsa o takdirde erkek kadının önünde, kadın da onun arkasında yerleştirilir. Kabirde erkek ile kadın arasında topraktan bir engel oluşturulur."

Ölüyü kabre indirme işini -ölü dişi dahi olsa- sadece erkekler üstlenir. Bu hususta kadınlar işe katılmazlar. Bunun bazı sebebleri vardır:

1. Peygamber (s.a) döneminden bu yana görülegelen budur. Bu güne kadar müslümanlar hep böylece uygulayagelmişlerdir. Bu hususta 99. meselede Enes'in rivayet ettiği hadis gelecektir.

2. Erkeklerin bu işi yapabilme güçleri daha fazladır.

3. Eğer kadınlar bu işi üstlenecek olurlarsa, bunun sonucunda kendilerine yabancı olan erkekler önünde bedenlerin bir kısmının açılması sözkonusu olur. Bu da caiz değildir.

---

bunu ikinci bir yoldan, Ahmed ise bunların dışında iki ayrı yoldan daha rivayet etmiştir. Böylelikle Cerir'in rivayet ettiği hadisin biri diğerini güçlendiren dört rivayet yolu vardır. Bunlar İbn Abbas'ın rivayet ettiği hadise katıldıkları takdirde onu pekiştirirler ve hadis hasen derecesine hatta sahih derecesine dahi yükselir.

[6] Kefen bezinin bir parçasına demek istiyor. İsterse bu parça bedeninin tamamını örtmesin.

[7] İfadeden anlaşıldığı kadarıyla o babasının kardeşini kastetmektedir. Fakat durum böyle değildir. O bundan sonraki hadiste geçecek olan Amr b. el-Cemuh'u kastetmektedir. Cabir'in babasının arkadaşı ve kızkardeşi Amr kızı Hind'in kocası idi. Cabir'in ona amcam demesi, ona saygı duyduğundan dolayı olabilir. Nitekim Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari'de böyle demiş ve bunu destekleyen birtakım rivayetler kaydetmiştir. (Bk. III, 168)

[1237] Hadisi Buhari (III, 163-165, 169, VII, 300), Nesai (I, 277), Tirmizi (II, 147) -sahih olduğunu belirterek-, İbn Mace (I, 461), İbnu'l-Carut (270), Beyhaki (IV, 14), Ahmed (V, 431) -üçüncü fazlalık ona ait Buhari de o anlamda bir fazlalık zikretmektedir.- İkinci fazlalık ona ve Beyhaki'ye, üçüncü fazlalık İbn Mace'ye aittir. Bu fazlalığı Şevkani (IV, 25)'de Tirmizi'ye nisbet etmekle birlikte yanılmıştır.

Ölenin velileri onu kabre indirmekte daha bir hak sahibidirler. Çünkü yüce Allah'ın: *"Akrabalar[8] Allah'ın kitabınca birbirlerine daha yakındırlar."* (el-Enfal, 8/75) buyruğunun genel kapsamı bunu gerektirmektedir. Ayrıca Ali (r.a) rivayet ettiği hadisinde şöyle demektedir: "Ben Rasûlullah (s.a)'ı yıkadım. Ölüde görülen halleri görmek istedim de hiçbirisini göremedim. O hayatta iken de çok hoş ve temizdi, ölümünde de çok hoş ve temizdi. Onu defnedip, insanlara karşı onu örtme işini dört kişi yüklenmişti: Ali, Abbas, el-Fadl ve Rasûlullah (s.a)'ın azadlısı Salih[9] Rasûlullah (s.a)'ın kabri laht şeklinde kazıldı ve kerpiçler dikey olarak üzerine yerleştirdi."[1238]

Kocanın hanımının defn işini bizzat üstlenmesi caizdir. Çünkü Aişe (r.anha) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a)'ın hastalığının başladığı günde yanıma girdi. Ben vah başım dedim. O şöyle dedi: Ben hayatta iken bunun olmasını çok arzu ederdim. O zaman seni hazırlar ve seni defnederdim. (Aişe) dedi ki: Ben kıskanç birisiyim dedi. Sanki seni hanımlarından birisi ile yeni damat olacaksın gibi bana geliyor. (Peygamber) şöyle buyurdu: Benim de başım çok ağrıyor bana babanı, kardeşini çağır da Ebu Bekir'in lehine bir yazı yazayım. Çünkü ben söyleyecek birisinin ya da temenni edecek bir kimsenin bu işe ben daha bir layıkım diyeceğinden çekiniyorum. Oysa Allah da, mü'minler de Ebu Bekir'den başkasını kabul etmez."[1239]

Erkeğin hanımını defnetmesinin caiz olduğunu Şafiîler kabul etmişler, hatta: O sözünü ettiğimiz kadının yakınlarından daha çok buna hak sahibidir. İbn Hazm bunun aksini söyleyerek kocayı bu husustaki hak sahibi olmak bakımından onlardan sonra kaydetmiştir. Az önce kaydettiğimiz âyetin genel ifadesi dolayısıyla bunun doğruya daha yakın olma ihtimali vardır.

Fakat bunun için o gece hanımı ile ilişki kurmamış olması şarttır. Aksi takdirde kocanın hanımını defnetmesi meşru olmaz. Ondan başkası onu defnetmeye daha layık olur. İsterse yabancı birisi olsun. Ancak onun için de belirtilen şart aranır. Çünkü Enes b. Malik (r.a) rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir:

"Rasûlullah (s.a)'ın bir kızının cenazesinde bulunduk. Rasûlullah (s.a) kabrin başında oturuyordu. Gözlerinden yaş akmakta olduğunu gördüm. Sonra şöyle buyurdu: Aranızda bu gece [hanımına] yaklaşmamış[11] bir adam var mı? Ebu Talha: [Evet] ben ey Allah'ın Rasûlü dedi. (Enes) dedi ki: Ebu Talha indi. (Peygamber) buyurdu ki: Sen onun kabrine in. [O da onu kabrine yerleştirdi]."

---

[8] Akrabalar (ulu'l-erham) baba, babanın babaları, oğul, onun oğulları, sonra anne baba bir kardeşler, sonra baba bir kardeşler, sonra onların oğulları, sonra baba anne bir amcalar, sonra baba bir amcalar, sonra onların oğulları, sonra kendisiyle evlenilmesi yasak olan herbir akraba gelir. el-Muhalla (V, 143)'da ve ona yakın ifadeler el-Mecmu (V, 290)'da böyledir.

[9] Lakabı Şukran'dır. Bk. İbn Hacer, Nuzhetu'l-Elbab (1674)

[1238] Bu hadisi Hakim (I, 396) ondan Beyhaki (IV, 53) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir. Hakim de Buhari ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirtmiş, bu hususta Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Bu hadisin İbn Abbas tarafından nakledilen bir şahidi de vardır. Bu daha önce 94. meselede sözkonusu edilmişti. Bir diğer şahidi de Şabi'den mürsel olarak gelen bir rivayettir. Orada Rasûlullah (s.a)'ın azadlısı Salih'i sözkonusu etmemiştir. Bunu Ebu Davud (II, 69)'da ondan (Şabi'den) sahih bir senedle rivayet etmiştir.

[1239] Hadisi Ahmed (VI, 144)'de Buhari ve Müslim'in şartına göre sahih bir senedle rivayet etmişlerdir. Hadis buna yakın ifadelerle Sahih-i Buhari'de (X, 101-102)'de, Müslim (VII, 110)'da muhtasar olarak geçmektedir. Daha önce kaydettiğimiz Aişe'den gelen bir diğer rivayet yolu daha vardır

[11] en-Nihaye'de belirtildiği üzere cimaı kastetmektedir. Tahavi ise herhangi bir delil göstermeden bu açıklamayı uzak bir ihtimal olarak görmüştür. Ona itibar edilemez.

Yine Enes'den gelen bir başka rivayette şöyle demektedir: "Rukayye (r.anha) vefat ettiğinde Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: [Bu gece] ailesine yaklaşan herhangi bir erkek kabre girmesin. Bunun üzerine Osman b. Affan (r.a) kabre girmedi."[1240]

Hafız, Fethu'l-Bari'de bu hususta Hammad b. Seleme'nin yanıldığının vefat edenin Osman'ın hanımı Um Külsum olduğunu tercih etmiştir. Ona başvurulabilir. Tahavi, Müşkilu'l-Asar'da bunu kesin olarak ifade eder ve şöyle der: "O (Um Külsum) hicretin dokuzuncu yılında vefat etmiştir."

Nevevi, el-Mecmu (V, 289)'da şöyle demektedir: "Bu hadis ölen kadın dahi olsa onu defnetme işini üstlenecek olanların erkek olmasını ön görenlerin delil gösterdiği hadislerdendir. Bilindiği gibi Ebu Talha (r.a), Peygamber (s.a)'ın kızlarına yabancı bir kimsedir. Fakat o hazır bulunanların salihlerinden idi. Orada Peygamber (s.a)'ın dışında ona mahrem bir erkek yoktu. Peygamber efendimizin kabrine inmekte belki bir mazereti bulunabilir. Kocasının durumu da öyle. Bilindiği gibi onun kızkardeşi Fatıma ve diğer mahremleri ile başka kadınlar da orada bulunuyordu. İşte bu kabre yerleştirmek ve defnetmek hususunda kadınların herhangi bir müdahalelerinin olmayacağına bir delildir."

Hafız (İbn Hacer), Fethu'l-Bari'de şunları söylemektedir: "Hadisten anlaşıldığına göre zevk ve lezzetlerden nisbeten uzak kalmış olan kimsenin ölüyü gömmek hususunda baba ve kocadan önce geldiğini göstermektedir. Bir diğer açıklamaya göre bundan dolayı onu tercih etmesine sebeb onun bu işi kendi iradesiyle yapmamış olmasıdır. Ancak bu su götürür bir açıklamadır. Çünkü ifadenin zahirinden anlaşıldığına göre onu bu sebebten ötürü tercih etmesi o gece cimada bulunmamış olmasıdır."

Sünnet olan ölenin kabrin arka tarafından yerleştirilmesidir. Çünkü Ebu İshak yoluyla gelen hadiste şöyle demektedir:

"el-Haris cenaze namazını Abdullah b. Yezid'in kıldırmasını vasiyet etti. Abdullah onun cenaze namazını kıldırdı. Sonra onu kabre, kabrin ayak tarafından yerleştirdi ve: Bu sünnettendir dedi."[1241]

İbn Siyrin'den de şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ben Enes ile birlikte bir cenazede bulunuyordum. Ölünün kabrin ayak tarafından çekilerek yerleştirilmesini emretti."[1242]

Ölü kabrinde sağ tarafına yüzü kıbleye doğru, başı ve ayakları kıblenin sağında ve solunda gelecek şekilde yerleştirilir. Müslümanların Rasûlullah (s.a)'ın döneminden günümüze kadar uygulamaları hep bu şekilde devam edegelmiştir. Yeryüzündeki bütün kabristanlar da böyledir. el-Muhalla (V, 173) ve başka eserlerde bu şekildedir.

[1240] Birinci rivayeti Buhari Sahih'inde (III, 122, 162), Tahavi, Müşkilu'l-Asar (III, 304), Hakim (IV, 47), Beyhaki (IV, 53), Ahmed (III, 126, 228) -anlatım ona ait- ikinci fazlalık kaydettiği rivayetlerden birisinde ona ait, birinci fazlalık ise Tahavi ve Hakim'e ait, son fazlalık da Buhari'ye aittir. İkinci rivayeti Ahmed (III, 269-270), Tahavi (III, 202), Hakim (IV, 47), İbn Hazm (V, 145), Enes'den bir başka rivayet yoluyla kaydetmiştir. Anlatım Ahmed'e aittir, fazlalık da Hakim'e aittir. Hakim şunları da söylemektedir: "Hadis Müslim'in şartına göre sahihtir" ve dediği gibidir. Zehebi de bunu böylece kabul etmiştir. Şu kadar var ki bazı hadis imamları onun Peygamber efendimizin kızının adını "Rukayye" olarak vermesini kabul etmemiştir. Buhari, et-Tarihu'l-Evsat'ta şunları söylemektedir: "Ben bunun ne olduğunu bilemiyorum. Çünkü Rukayye, Peygamber (s.a) Bedir'de iken ölmüştü ve onun defninde hazır bulunmamıştı."

[1241] Hadisi İbn Ebi Şeybe, el-Musannef (IV, 130), Ebu Davud (II, 69), onun rivayet yoluyla Beyhaki (IV, 54)'de rivayet etmiş olup şunları söylemektedir: "Bu sahih bir sünnettir. (Abdullah b. Yezid): "Bu sünnettendir" dediğinden ötürü hadis müsned hadisler arasında sayılır." Derim ki daha sonra buna İbn Abbas ve başkaları yoluyla gelen birtakım şahidler de rivayet etmekte ve şöyle demektedir: "Hicazlılar arasında meşhur olan işte budur."

[1242] Hadisi Ahmed (4081), İbn Ebi Şeybe (IV, 130)'de rivayet etmiş olup, senedi sahihtir.

Ölüyü lahdine yerleştirecek olan kişi: "Bismillahi ve ala sünneti Rasûlullahi (Allah'ın adı ile ve Rasûlullah'ın sünneti üzere)" ya da: "... Milleti Rasûlullahi (Rasûlullah'ın dini üzere) (s.a)" der.

Buna delil İbn Ömer'in rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir: "Peygamber (s.a) ölüyü kabre koyduğunda şöyle derdi. (Bir lafızda: Peygamber (s.a) buyurdu ki: Ölülerinizi kabirlere koyduğunuzda deyiniz ki): Bismillahi ve ala sünneti (bir rivayette milleti) Rasûlullahi."[1243]

Kabrin yakınında bulunan kimselerin lahdin üzerinin kapatılmasından sonra her iki eliyle üç avuç toprak alıp, atması müstehabtır. Çünkü Ebu Hureyre rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Rasûlullah (s.a) bir cenaze namazını kıldı. Sonra ölünün yanına vardı ve başı tarafından üzerine üç avuç (toprak) attı."[1244]

Cenazenin defin işi bittikten sonra bazı hususları yerine getirmek sünnettir:

Birincisi kabir az bir miktar bir karış kadar yerden yükseltilir, yerle dümdüz edilmez. Bu kabrin ayırdedilmesi, korunması ve tahkir edilmemesi içindir. Çünkü Cabir (r.a) rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Peygamber (s.a) için bir lahit açıldı ve onun üzerine kerpiçler dikey olarak yerleştirildi, kabri yerden yaklaşık bir karış kadar yüksek tutuldu."[1245]

Bununla birlikte bu rivayeti ileride gelecek olan kabrin dışından getirilen toprağın fazladan kabrin üzerine konulmasını yasaklayan ifadeler desteklemektedir. Çünkü bilindiği üzere definden sonra kabrin üzerinde bir miktar toprak kalır. Bu da ölünün bedeninin kapsadığı lahdden çıkartılan topraktır, kalan toprak da yaklaşık olarak hadiste sözü geçen toprağa eşittir.

Şafiî, el-Umm (I, 245-256)'de özetle şöyle demektedir: "Ben kabre dışarıdan başka bir toprak ilave edilmesini hoş görmüyorum. Çünkü ona ayrıca toprak ilave edilecek olursa, oldukça yükselir. Ben kabrin yeryüzünden bir karış ya da ona yakın bir seviyede yükseltilmesini güzel görürüm."

Nevevi, el-Mecmu (V, 296)'da Şafiî mezhebine mensub olanların kabri belirtilen kadarıyla yükseltmenin müstehab olduğu hususunda ittifak ettiklerini nakletmektedir.

İkincisi kabrin deve hörgücü gibi tümsekleştirilmesidir. Çünkü Süfyan et-Temmar rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Ben Peygamber (s.a)'ın kabrini [Ebu Bekir ve Ömer'in de kabirlerini] deve hörgücü gibi tümsekleştirilmiş gördüm."[1246]

Sünnet olan hususların üçüncüsü kabrin başına bir taş ya da benzeri bir alamet koymak. Böylece akrabalarından ölecek kimseler onun yakınında defnedilmiş olur. Buna delil de Abdullah b. el-Muttalib b. Hantab'in oğlu olan Abdu'l-Muttalib'in rivayet ettiği hadistir. O şöyle demektedir:

[1243] Hadisi Ebu Davud (II, 70), Tirmizi (II, 152-153), İbn Mace (I, 470), İbn Hibban, Sahih (773), Hakim (I, 366), Beyhaki (IV, 55), Ahmed (no: 4990, 5233, 5370, 6111) İbn Ömer'den gelen iki rivayet yoluyla rivayet etmişlerdir.

[1244] Hadisi İbn Mace (I, 474), Nevevi'nin (V, 292) hakkında: "Ceyyid" dediği bir isnad ile rivayet etmiştir fakat Hafız: "Zahirine göre sahihtir" demektedir. Daha sonra bu hadisin benim et-Talikatu'l-Ciyad adlı eserimde açıkladığım üzere ravilerinden birisinin anâne yapması ile illetli olduğunu zikretmektedir fakat hadis şahidleri sebebiyle kaviy (güçlü)dir. Hafız bu şahidleri et-Telhisu'l-Habir (V, 222)'de zikretmiş bulunmaktadır, dileyen oraya bakabilir

[1245] Hadisi İbn Hibban, Sahih'inde (2160), Beyhaki (III, 410)'de rivayet etmiş olup senedi hasendir

[1246] Hadisi Buhari (III, 198-199) ile Beyhaki (IV, 3)'de rivayet etmişlerdir. et-Telhis'de belirtildiği üzere bu hadisi İbn Ebi Şeybe ile Ebu Nuaym, el-Mustahrac eserinde de rivayet etmiş fazlalık da onlara aittir.

"Osman b. Maz'un ölünce cenazesi çıkartıldı ve defnedildi. Peygamber (s.a) bir adama kendisine bir taş getirmesini istedi. O adam o taşı taşıyamadı. Rasûlullah (s.a) kalktı kollarını sıvadı. el-Muttalib dedi ki: Rasûlullah (s.a)'dan diye bana haber veren kişi dedi ki: Sanki ben kollarını sıvadığı vakit Rasûlullah (s.a)'ın kollarının beyazlığını görüyor gibiyim. Sonra o taşı kaldırıp, başı tarafına koydu ve şöyle buyurdu: Bununla kardeşimin kabrine bir alamet koymuş oluyorum ve yakınlarımdan ölen kimseleri ona yakın defnedeceğim."[1247]

Sünnet olan dördüncü husus ölüye bugün bilinen şekilde telkin vermemektir. Çünkü bu hususta varid olduğu söylenen hadis sahih değildir. Aksine kabrin başında durarak ona sebat verilmesi için dua eder, onun için mağfiret diler ve hazır bulunanlardan da böyle yapmalarını ister. Çünkü Osman b. Affan (r.a)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Peygamber (s.a) ölüyü defnetme işini bitirdi mi onun (mezarı) üzerinde durur ve şöyle derdi: Kardeşiniz için mağfiret dileyin, ona sebat isteyin. Çünkü o şu anda sorgulanmaktadır."[1248]

Ölüyü sağlıklı bir maksat için kabirden çıkarmak caizdir. Yıkanmadan, kefenlenmeden defnedilmesi vb. bir durum gibi. Çünkü Cabir b. Abdullah rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Rasûlullah (s.a) mezarına konulduktan sonra Abdullah b. Ubey [kabrin]e geldi. Verdiği emir üzerine kabrinden çıkarıldı. Onu dizleri üzerine koydu ve nefesinden üzerine üfledi. Ona gömleğini giydirdi. [Cabir dedi ki: Ve üzerine namaz kıldı.] Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. [(Abdullah b. Ubey) Abbas'a (vaktiyle) bir gömlek vermişti.]"[1249]

Kişinin ölmeden önce kabrini hazırlaması müstehab değildir. Çünkü ne Peygamber (s.a) bunu yapmıştır, ne de ashabı. Ayrıca kişi nerede öleceğini bilemez. Adamın maksadı ölüme hazırlanmak ise bu salih amel kabilinden sayılır. Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun-'nin el-İhtiyaratu'l-İlmiye adlı eserinde böyle demektedir.

TAZİYE

Ölenin akrabalarına taziyede bulunmak meşrudur. Kurra el-Müzeni (r.a)'dan dedi ki: "Allah'ın Peygamberi oturdu mu yanına ashabından da bir kaç kişi otururdu. Aralarında küçük oğlu olan bir adam da bulunurdu. O çocuk babasına sırtının arkasından gelir, o da alıp onu önüne oturudu. [Peygamber (s.a) ona: Onu seviyor musun diye sordu, adam şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasûlü: Allah onu sevdirdiği gibi seni de sevdirsin.] Derken çocuk öldü. Adam da sohbete -oğlunun hatırası dolayısıyla- gelmez oldu. Oğlu için üzüldü. Peygamber (s.a) onu göremeyince: Ben ne diye filan kişiyi göremiyorum diye sordu. Ey Allah'ın Rasûlü dediler. Senin o gördüğün oğulcağızı var ya o öldü. Peygamber (s.a) onunla karşılaşınca oğlunu sordu, o da oğlunun öldüğünü Peygambere haber verdi. Peygamber oğlu dolayısıyla ona taziyetlerini bildirdi, sonra şöyle buyurdu: Ey filan kişi sen şunlardan hangisini daha çok seversin. Ömrün boyunca onunla hoş vakit geçirmeyi mi yoksa yarın cennet kapılarından hangisine gidersen mutlaka onun senden önce oraya

---

[1247] Ebu Davud (II, 69), ondan Beyhaki (III, 412), Hafız'ın (V, 229)'de belirttiği üzere hasen bir senedle rivayet etmişlerdir. Ebu Davud bu hadisin yer aldığı bölüme şu başlığı vermektedir: "Ölüleri bir kabirde birarada gömen ve kabre alamet konulması" Beyhaki de: "Kabrin bir kaya parçası yahut herhangi bir işaret ile alametlendirilmesi" ifadesini kullanmıştır.

[1248] Hadisi Ebu Davud (II, 70), Hakim (I, 370), Beyhaki (IV, 56), Abdullah b. Ahmed, Zevaidu'z-Zühd (s. 129)'da rivayet etmişlerdir. Hakim: "Senedi sahihtir" demiş, Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiştir. Hadis dedikleri gibidir. Nevevi (V, 292)'de: "Senedi ceyyiddir" demiştir.

[1249] Hadisi Buhari (III, 167)'de rivayet etmiş olup, son fazlalıkla birlikte anlatım da ona aittir. Müslim (VIII, 120), Nesai (I, 284)'de rivayet etmiş olup birinci fazlalık da ona aittir. İbnu'l-Carut(260), Beyhaki (III, 402), Ahmed (III, 381), Amr b. Dinar, Cabir'den işitti diye rivayet etmişlerdir.

varmış olduğunu ve o kapıyı sana açmakta olduğunu görmeni mi? Adam ey Allah'ın Peygamberi elbetteki benden önce cennetin kapısına gidip, bana o kapıyı açmasını ben daha çok severim. Peygamber: İşte bu sana verilmiştir diye buyurdu. [Bir adam [ensardan bir adam] ey Allah'ın Rasûlü [Allah beni sana feda kılsın]. Bu sadece ona mı has yoksa hepimize mi, Peygamber aksine hepinize diye buyurdu.]"[1250]

Onlara kendilerini teselli edeceğini, kederlerini önleyeceğini ve kadere rıza ve sabra iteceğini sandığı ifadelerle onlara taziyetlerini bildirir. Bunu da Peygamber (s.a)'dan sabit olmuş ifadelerle -eğer onları biliyor ve hatırlıyor ise- yapar. Aksi takdirde kolayına gelen ve maksadı gerçekleştirir, şeriate de muhalif olmayan güzel sözlerle taziyetlerini bildirir. Bu hususta varid olmuş bazı hadisler vardır:

Üsame b. Zeyd'den dedi ki: "Peygamber (s.a) kızlarından birisi Rasûlullah (s.a)'a bir küçük çocuğunun, oğlunun ya da kızının (bir rivayette Zeynep kızı Umeyme'nin) ölmek üzere olduğuna dair haber gönderdi. Binaen aleyh bizim yanımıza gel (dedi). (Üsame) dedi ki: Peygamber ona selam söylemek ve şunları bildirmek üzere haber gönderdi: "Aldığı şey Allah'ındır. Verdiği de [Allah'ındır] herşey onun yanında belli bir ecele kadardır. Binaen aleyh sabretsin ve ecrini (Allah'tan) beklesin."

Kızı ona [mutlaka kendisine gelmesi için] yemin vererek haber gönderdi. Bunun üzerine o da kalktı, biz de kalktık. Küçük çocuk Rasûlullah (s.a)'ın kucağına verildi. Nefesi [sanki bir su tulumunda imiş gibi] hırıldayıp duruyordu. Gelenler arasında Sad b. Ubade [Muaz b. Cebel], Ubeyy [b. Kâb] zannederim [Zeyd b. Sabit ve birtakım kimseler vardı.] Rasûlullah (s.a)'ın gözleri yaşla doldu. Sad ona: Bu ne oluyor ey Allah'ın Rasûlü [sen ağlamayı yasaklamadın mı?] (Peygamber) şöyle buyurdu: Bu [ancak] Allah'ın kullarından dilediği kimselerin kalblerine koyduğu bir rahmettir. Allah kulları arasından merhametlilere merhamet buyurur."[1251]

Bu taziye ifadesi her ne kadar ölmek üzere olan birisi hakkında varid olmuş ise de nassın delaleti ile ölmüş bulunan kimse hakkında bu ifadelerle taziyette bulunmak öncelikle sözkonusudur. Bundan dolayı Nevevi, el-Ezkar'da ve başka yerde şöyle demektedir: "Bu hadisteki ifadeler taziye için kullanılacak ifadelerin en güzelidir."

Taziyede bulunma süresi aşmayacak şekilde üç gün ile sınırlı değildir. Aksine ne zaman taziyede bulunmakta fayda görürse taziyesini yapar. Çünkü Peygamber (s.a)'dan üç gün sonra taziyede bulunduğu Abdullah b. Cafer (r.a)'ın rivayet ettiği hadiste sabittir. O şöyle demiştir:

"Rasûlullah (s.a) bir ordu gönderdi. Onlara Zeyd b. Harise'yi kumandan tayin ederek şöyle buyurdu: Eğer Zeyd öldürülür yahut şehit düşerse, kumandanınız Cafer olsun. Şâyet o da öldürülür ya da şehit düşerse kumandanınız Abdullah b. Revaha olsun. Düşmanla karşılaştılar. Zeyd sancağı aldı ve öldürülünceye kadar savaştı. Sonra sancağı Cafer aldı, o da öldürülünceye kadar savaştı. Sonra sancağı Abdullah aldı, o da öldürülünceye kadar savaştı. Sonra sancağı Halid b. el-Velid aldı, Allah ona zafer nasib etti. Onlara dair haber Peygamber (s.a)'a ulaştı. O da müslümanlara (hutbe okumak üzere) çıktı. Allah'a hamd-u senada bulunup şöyle dedi: Kardeşleriniz düşmanla

---

[1250] Hadisi Nesai (I, 296) -anlatım ona ait-, İbn Hibban, Sahih'inde, Hakim (I, 384), Ahmed (V, 35)'de rivayet etmişlerdir. Hakim: "Senedi sahihtir" demiş, bu hususta Zehebi de ona muvafakat etmiştir, hadis dedikleri gibidir. Hadisi yine Nesai (I, 264)'de ona yakın ifadelerle rivayet etmiştir. Beyhaki de Sünen (IV, 59-60)'de ve Adab'da (s. 438-439 fotokopi) rivayet etmiş ancak baştarafını tamamıyla nakletmemiştir. Birincisi dışında bütün fazlalıklar da onda mevcuttur. Hadisin Mecmau'z-Zevaid (III, 10)'da bir şahidi bulunmaktadır.

[1251] Hadisi Buhari (III, 120-122), Müslim (III, 39), Ebu Davud (II, 58), Nesai (I, 263), İbn Mace (481), Beyhaki (IV, 65-68-69), Ahmed (V, 204-206-207)'de rivayet etmişlerdir.

karşılaştılar. Zeyd sancağı aldı, savaştı ve nihayet öldürüldü ve şehid düştü. Sonra... sonra... sonra sancağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç olan Halid b. el-Velid aldı. Allah ona zafer nasib etti ve ona mühlet verildi. Sonra Cafer'in ailesine onlara gitmek üzere üç gün mühlet verdi. Sonra onlara gidip şöyle dedi: Artık bugünden sonra kardeşim için ağlamayınız. Bana kardeşimin çocuklarını getiriniz. (Abdullah) dedi ki: Sanki kuş yavruları imişiz gibi bizi getirdiler. Bana berberi çağırın diye buyurdu. Berber çağırıldı, başlarımızı traş ettik. Sonra şöyle buyurdu: Muhammed bizim amcamız Ebu Talib'e benziyor. Abdullah ise hem yaratılışı, hem ahlakı itibariyle bana benziyor. Sonra elimi tutup kaldırarak şöyle buyurdu: Allah'ım Cafer'in ailesine sen halef ol. Abdullah'a yapacağı alışverişlerde bereket ihsan eyle. Bu sözlerini üç defa tekrarladı. (Abdullah) dedi ki: Annemiz gelerek ona yetimliğimizden sözetti ve bundan ötürü onun üzüleceği şeyler söyledi. Sonunda şöyle buyurdu: Dünyada da, ahirette de ben onların velisi iken sen bunların fakir düşeceğinden mi korkuyorsun?[1252]

İnsanlar ardı arkasına bu işleri yapmaya devam etseler dahi taziye halinde iki husustan uzak durmak gerekir:

a- Ev, kabristan ya da mescid gibi taziye için özel bir yerde toplanmak,

b- Ölenin akrabaları tarafından taziye için gelen kimselere ziyafet maksadıyla yemek hazırlamak.

Çünkü Cerir b. Abdullah el-Beceli (r.a) rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir: "Bizler ölenin akrabaları yanında toplanmayı ve defnedilmesinden sonra yemek yapmayı bir çeşit ağıt yakmak olarak sayıyorduk."[1253]

Sünnet yetimin akrabalarının ve komşularının ölenin ailesine onları doyuracak kadar yemek yapmalarıdır. Çünkü Abdullah b. Cafer (r.a) rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir:

"Cafer'in ölüm haberi ulaşınca, Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: "Cafer'in ailesine bir yemek yapınız, onlara kendilerini yeteri kadar uğraştıracak bir iş gelip çatmış bulunuyor ya da onlara kendilerini meşgul edecek bir şey gelmiş bulunuyor diye buyurdu."[1254]

"Aişe hasta ve ölmüş kimseler dolayısıyla kederli olanlara bulamaç yapılmasını emreder ve şöyle derdi: Ben Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: Şüphesiz ki bulamaç hastanın kalbini rahatlatır ve kısmen kederi alıp götürür."[1255]

İmam Şafiî, el-Umm (I, 247)'de şunları söylemektedir: "Ben ölenin komşularının ya da akrabalarının öldüğü gün ve gece ölenin ailesine onları doyuracak kadar bir yemek

---

[1252] Ahmed (no: 1750)'de Müslim'in şartına göre sahih bir senedle rivayet etmiştir. Onun rivayet yoluyla Hakim (III, 298) onun bir parçasını rivayet etmişti. Ebu Davud ve Nesai de ondan üç gün süre vermek ile traş olayını rivayet etmiştir. Hakim: "Senedi sahihtir" demiş ve bu hususta Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

[1253] Ahmed (6905), İbn Mace (I, 490)'de rivayet etmiş olup, ikinci rivayet ona aittir. Senedi Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir. Nevevi (V, 320) ile el-Busiri, ez-Zevaid'de sahih olduğunu belirtmişlerdir. Yine bu hadisi Eslem el-Vasıti, Tarih-u Vasıt (s. 107)'de Ömer b. el-Hattab (r.a)'ın söylediği bir söz olarak rivayet etmiştir.

[1254] Ebu Davud (II, 59), Tirmizi (II, 134)'de rivayet etmiş ve hasen olduğunu belirtmiştir. Ayrıca İbn Mace (I, 490), Şafiî, el-Umm (I, 247), Darakudni (194, 197), Hakim (I, 372), Beyhaki (IV, 61), Ahmed (I, 175)'de rivayet etmişler. Hakim de: "İsnadı sahihtir" demiştir. Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiş olup, et-Telhis (V, 253)'de belirtildiği üzere İbnu's-Seken de bunun sahih olduğunu belirtmiştir.

[1255] Buhari (X, 119-120) Müslim (VII, 26) Beyhaki (IV, 61) ve Ahmed (VI, 155)'de rivayet etmişlerdir.

yapmalarını severim. Çünkü bu bir sünnettir ve güzel bir hatırlamadır. Ayrıca bizden önce de, bizden sonra da hayır sahiblerinin yaptıkları işlerdendir." Daha sonra Abdullah b. Cafer'den kaydedilen hadisi zikretmektedir.

Yetimin başının sıvazlanması, okşanması ve ona ikramda bulunulması da müstehabtır. Çünkü Abdullah b. Cafer rivayet ettiği hadiste şunları söylemektedir:

"Biz küçük çocuk olarak oynarken Kusem ve Abbas'ın oğlu Ubeydullah ile birlikte bizi bir görseydiniz. Peygamber (s.a) bineği üzerinde yanımızdan geçince şöyle buyurdu: Bana bunu kaldırıp veriniz. (Abdullah) dedi ki: Beni aldı, önüne oturttu. Kusem için de bunu da bana kaldırınız dedi, onu alıp arkasına oturttu. Ubeydullah'ı, Abbas, Kusem'den daha fazla severdi. (Peygamber) Kusem'i bindirip de, Ubeydullah'ı bıraktığı için amcasından çekinmedi. (Abdullah devamla) dedi ki: Sonra üç defa başımı okşadı, başımı okşadığı her seferinde: Allah'ım Cafer'in çocuklarına sen halef ol diye buyurdu. (Hadisi Abdullah'tan rivayet eden ravi) dedi ki: Ben Abdullah'a peki Kusem ne yaptı diye sordum. O şehid düştü dedi. Ben: Allah ve Rasûlü hayırlı olanı daha iyi bilir dedim. (Abdullah): Evet dedi."[1256]

ÖLENE FAYDASI DOKUNAN ŞEYLER:

A. Kabul şartlarını taşıması halinde müslümanın ölüye dua etmesi. Çünkü şanı yüce Allah şöyle buyurmaktadır:*"Onlardan sonra gelenler derler ki: 'Rabbimiz bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi mağfiret eyle. Kalblerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma. Rabbimiz şüphesiz ki sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin.'"* (el-Haşr, 59/10)

Hadislere gelince, bu hususta gerçekten pekçok hadis vardır. Bunların bazıları daha önceden geçmiş bulunmaktadır. Bir kısmı da kabir ziyareti bahsinde Peygamber (s.a)'ın ölülere duası ve bunu emretmesi konuları ele alınırken gelecektir. Bunlardan birisi de Peygamber (s.a) efendimizin şu buyruğudur:

"Müslüman kişinin gıyabında kardeşine yaptığı dua kabul olunur. Onun başı ucunda görevli bir melek vardır. Kardeşine hayırla dua ettiği her seferinde onunla görevli olan melek: Amin ve sana da o kadarı (verilsin) der."[1257]

Hatta cenaze namazının tamamı bunun delilidir. Çünkü o namaz çoğunlukla ölüye bir duadır, onun için Allah'tan mağfiret dilemektir. Daha önce açıklandığı gibi.

B. Ölenin velisinin ölü adına adadığı orucun kazasını yapması ; Aişe (r.anha)'dan rivayete göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Her kim üzerinde oruç borcu olduğu halde ölürse, velisi onun yerine oruç tutar."[1258]

Nitekim bu hususu muhakkik İbnu'l-Kayyim -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- açıklamış ve İ'lamu'l-Muvakkıin (III, 554)'de hadisi zikredip, sahih olduğunu kaydettikten sonra şunları söylemektedir:

[1256] Hadisi Ahmed (1760)'de -anlatım ona ait-, Hakim (I, 372), Beyhaki (IV, 60)'de rivayet etmiş olup, senedi hasendir. Hakim: "Sahihtir" demiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

[1257] Müslim (VIII, 86-87) Ebu Davud (I, 240), Ahmed (VI, 452), Ebu'd-Derda'nın rivayet ettiği bir hadis olarak zikretmişlerdir.

[1258] Hadisi Buhari (IV, 156), Müslim (III, 155), Ebu Davud (I, 376)'da rivayet etmişlerdir. Ebu Davud'un rivayet yoluyla Beyhaki (VI, 279)'da, Tahavi, Müşkilu'l-Asar (III, 140-141) ve Ahmed (VI, 69)'da rivayet etmişlerdir.

"Bir kesim bu rivayeti genelliği ve mutlaklığına göre yorumlayarak şöyle demiştir: Ölü adına adak orucu da, farz oruç da tutulur. Bir kesim bunu kabul etmeyerek: Ölü adına ne adak, ne farz orucu tutulur demiştir. Bir kesim de ayırım gözeterek şöyle demiştir: Ölü adına aslî farz oruç müstesna adak orucu tutulabilir. Bu İbn Abbas ve onun kanaatini paylaşanların görüşüdür. Sahih olan budur. Çünkü farz oruç namaz hükmündedir. Bir kimse bir başkası adına namaz kılamadığı gibi, kimse bir diğerinin adına müslüman olamayacağı gibi oruç da böyledir. Adak ise borç seviyesinde kişinin kendi zimmetinde olmak üzere kabullendiği bir yükümlülüktür. Bundan ötürü borcunu ödediği gibi velinin onun kazasını yapması kabul edilir. İşte katıksız fıkıh buna derler. Bu anlayışı benzeri hükümlere genelleştirecek olursak: Geciktirmekte mazur görülecek durumda olması hali dışında ölü adına hac yapılmaz, onun adına zekat verilmez. Nitekim Veli bir mazeret dolayısıyla ramazan ayında oruç açan kimse adına yemek yedirebilir. Fakat hiçbir özrü bulunmadan bu hususta kusurlu hareket edene gelince, işlemiyerek kusurlu hareket ettiği Allah'ın farzlarını başkasının onun yerine eda etmesinin kendisine bir faydası olmaz. Çünkü sınanmak ve denenmek üzere onları yerine getirmekle emrolunmuş olan kendisi idi. Onun velisi değil. Kimsenin başkası adına tevbe etmesinin ya da başkası yerine müslüman olmasının, başkası yerine namaz kılmasının ve namazın dışında -ölene kadar yerine getirmediği- yüce Allah'ın diğer farzlarını yerine getirmesinin (başkasına) faydası olmaz."

İbnu'l-Kayyim, Tehzibu's-Sünen (III, 279, 282)'de bu bahsi daha da geniş açıklamış ve tahkik etmiştir. Oraya başvurulmasını tavsiye ederiz, çünkü gerçekten önemlidir.

C. İster veli olsun, ister bir başkası olsun herhangi bir kimsenin ölenin adına borcunu ödemesi(nin ölene faydası vardır.) Bu hususta pek çok hadis-i şerif vardır. Bazıları daha önce geçti.

D. Salih evladın işlediği salih ameller: Anne ve babası da onun aldığı ecir gibi alırlar ve çocuğun ecrinden de herhangi bir şey eksilmez. Çünkü evlat da anne babanın çalışıp çabalamalarını ve kazançlarının bir parçasıdır. Yüce Allah da:*"İnsan için kendi çalıştığından başkası yoktur."* (en-Necm, 53/39) diye buyurmaktadır. Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmaktadır:

"Kişinin yediği en hoş ve helal şey kazancından olandır ve şüphesiz onun çocuğu da kendi kazancındandır."[1259]

Babanın salih evladının sadaka vermek, oruç tutmak, köle azad etmek ve buna benzer amellerinden yararlandığına dair varid olmuş özel hadisler âyetin ve hadisin delalet ettiği manayı da desteklemektedir.

Aişe (r.anha)'dan: "Bir adam dedi ki: Benim annem ansızın öldü. [Bir vasiyette de bulunmadı. Zannederim konuşabilseydi tasadduklarda bulunacaktı. Eğer ben onun adına tasaddukta bulunacak olursam, onun ecri [olduğu gibi benim de ecrim] var mı? Peygamber (s.a): Evet [onun adına tasadduktan bulun] diye buyurdu."[1260]

[1259] Hadisi Ebu Davud (II, 108), Nesai (II, 211), Tirmizi (II, 287) -hasen olduğunu belirterek-, Darimi (II, 247), İbn Mace (II, 430), Hakim (II, 46), Tayalisi (1580), Ahmed (VI, 41, 126, 162, 173, 193, 201-202, 220)'de rivayet etmişlerdir. Hakim: "Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir" demiş, bu hususta Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ancak burada açıklamaya yerin müsait olmadığı çeşitli bakımlardan bu hatadır. Hadisin Abdullah b. Amr yoluyla gelen bir şahidi daha vardır: Bunu Ebu Davud, İbn Mace, Ahmed (II, 179, 204, 214)'de hasen bir senedle rivayet etmişlerdir.

[1260] Hadisi Buhari (III, 198, V, 399-400), Müslim (III- 81, V, 73), Malik, Muvatta (II, 228), Ebu Davud (II, 15), Nesai (II, 129), İbn Mace (II, 160), Beyhaki (IV, 62, VI, 277-278), Ahmed (VI, 51)'de rivayet etmişlerdir.

Ebu Hureyre (r.a)'dan: "Bir adam Peygamber (s.a)'a dedi ki: Benim babam öldü. Bir miktar mal geriye bıraktı ve vasiyette yapmadı. Benim onun adına tasaddukta bulunmam, onun için (bazı günahları için) kefaret olur mu? Peygamber: Evet diye buyurdu."[1261]

Şevkâni, Neylu'l-Evtar (IV, 79)'da şunları söylemektedir: "Bu bahsin hadisleri evladın verdiği sadakanın onların vasiyeti olmadan da ölümlerinden sonra anne babaya ulaşacağına delildir. Sadakanın sevabı onlara ulaşır. İşte bu hadisler ile yüce Allah'ın:*"İnsan için çalıştığından başkası yoktur."* (en-Necm, 53/39) buyruğunun genel çerçevesi tahsis edilir (anlamı özelleştirilir, daraltılır). Fakat bu bahsin hadisleri arasında yalnızca çocuğun verdiği sadakanın onlara erişeceği sözkonusu edilmektedir. İnsanın çocuğunun kendi çalıştığından bir parça olduğu da sabittir. O halde buradaki tahsis iddiasında bulunmaya gerek yoktur. Çocuğun başkasından bunlar yapılacak olursa, Kur'ân-ı Kerim'in umumi ifadelerinden açıkça anlaşıldığı kadarı ile bunları sevabı ölüye ulaşmaz. Bundan dolayı bu genel hükümleri tahsis etmeyi gerektiren bir başka delil ortaya konulmadıkça bundan daha ileriye gidilemez."

Bazıları babanın dışındakileri de babalara kıyas etmeye kalkışmışlardır. Bu ise çeşitli bakımlardan batıl bir kıyastır:

1. Evvela böyle bir kıyas Kur'ân-ı Kerim'in genel hükümlerine muhaliftir. Yüce Allah'ın:*"Kim temizlenirse ancak kendisi için temizlenmiş olur."* (Fatır, 35/18) buyruğu ve buna benzer kurtuluşu ve cennete girmeyi salih amellere bağlı kılan diğer âyetler. Şüphesiz baba çocuğunu eğitmek, onun eğitimini, yetiştirilmesini sağlamak suretiyle kendisini de arındırmış olur. Bundan dolayı başkalarının aksine kendisinin bir ecri vardır.

2. Bu kıyas "Kıyasu'n-Maa'l-Farik" diye bilinen kıyas türündendir. Çünkü bizler şeriatin çocuğu daha önce Aişe (r.anha) hadisinde geçtiği üzere babasının kazancı cümlesinden kabul ettiğini hatırlayacak olursak, elbetteki çocuk başkasının bir kazancı olmaz. Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır:*"Herbir nefis kazandıkları karşılığında rehin alınmıştır."* (el-Müddessir, 74/38);*"(Herkesin) kazandığı (iyilik) kendisine yaptığı (kötülük) de onun aleyhinedir."* (el-Bakara, 2/286) Hafız İbn Kesir yüce Allah'ın:*"İnsan için kazandığından başkası yoktur."* (en-Necm, 53/39) buyruğunu açıklarken şunları söylemektedir:

"Yani nasıl ki ona başkasının yükü yükletilmiyor ise kişinin kendisi de bizzat kendisi için kazandıkları dışında hiçbir şeyden ecir elde edemez. Bu âyet-i kerimeden Şafiî - Allah'ın rahmeti üzerine olsun- ve ona uyanlar Kur'ân okumanın sevabının ölülere bağışlanması halinde ulaşmayacağı hükmünü çıkarmışlardır. Çünkü böyle bir iş onların amellerinden ya da kazançları türünden değildir. Bundan dolayı Rasûlullah (s.a) ümmetini bu işe teşvik etmediği gibi onların bu işi yapmalarını da söylememiş ve bu hususta açık bir nass ya da bir işaret yoluyla onlara yol göstermemiştir. Ashab-ı kiram (r.anhum)'dan da herhangi bir kimseden böyle bir şey nakledilmiş değildir. Eğer bu bir hayır olsaydı, elbette onlar bizden önce bu işi yaparlardı. Yüce Allah'a yakınlaştırıcı ibadetler bahsinde sadece nasslara bakılır ve çeşitli kıyaslar ve görüşler ile bu hususlarda tasarruflarda bulunmaz."

el-Iz b. Abdu's-Selam, el-Fetava (XXIV, 2, 1692 yılı) şunları söylemektedir: "Her kim yüce Allah'a bir itaatte bulunur, sonra bunun sevabını hayatta olan ya da ölmüş birisine hediye ederse onun sevabı o kimseye intikal etmez. Çünkü: "İnsan için çalıştığından başkası yoktur." İtaati yaparken ölü adına niyet ederek yapacak olursa -

[1261] Hadisi Müslim (V, 73), Nesai (II, 129), İbn Mace (II, 160), Beyhaki (VI, 278), Ahmed (II, 371)'de rivayet etmişlerdir

Şariîn bizzat istisna ettiği sadaka oruç ve hac gibileri müstesna- onun adına yapılmış olmaz."

3. Bu kıyas doğru olsaydı bunun gereği olarak sevabı ölülere hediye edip bağışlamak müstehab olmalıydı ve bu böyle olsaydı selef mutlaka bunu yapardı. Çünkü onlar hiç şüphesiz bizden daha çok sevaba düşkün kimselerdi. İbn Kesir'in ifadelerinden az önce geçtiği üzere onlar böyle bir şey yapmadı. İşte bu sözü geçen kıyasın sahih olmadığının delilidir. Anlatılmak istenen de budur. Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- el-İhtiyaratu'l-İlmiyye (s. 54)'de şunları söylemektedir:

"Selef nafile namaz kıldığı yahut oruç tuttuğu ya da hac ettiği yahut Kur'ân okuduğu vakit bunun sevabını müslümanların ölülerine hediye etmek adetinde değildi. Dolayısıyla selefin izlediği yoldan sapmamak gerekir. Çünkü o yol daha faziletli ve daha mükemmeldir."

Merhum Şeyhu'l-İslam'ın bu mesele hakkında bir başka görüşü de vardır. Bu görüşüyle az önce seleften naklettiği kanaatine muhalefet etmiş ve ölünün başkası tarafından yapılan bütün ibadetlerden yararlanacağı kanaatini benimsemiştir. İbnu'l-Kayyim de -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- "er-Ruh" adlı eserinde bu görüşü benimsemiş ve bunu desteklemiştir. Ancak onun bütün yaptıkları az önce batıl olduğu açıklanan kıyas kabilinden daha ileriye gidemez. Bu tutum ise bizim kendisinde görmeye alışageldiğimiz katıksız taabbudi hususlarda kıyas alanını genişletmeyi terketmek tutumuna aykırıdır. Özellikle selef-i salih'in uygulamalarına muhalif olan hususlarda bu tutumunu sürdürürdü. Onun bu husustaki görüşlerinin hulasasını büyük alim Seyyid Muhammed Reşid Rıza, Tefsiru'l-Menar (VIII, 254, 270)'de kaydetmiş sonra bunu gerçekten güçlü ve ilmi bir şekilde reddetmiştir. Bu mesele hakkında geniş bilgi edinmek isteyenler oraya başvurabilir.

Bid'atçilerin bir çoğu bu görüşü istismar etmiş, sünnete karşı savaşmakta bunu bir vasıta edinmiş, Şeyhu'l-İslam'ı ve öğrencisini (İbnu'l-Kayyim'i) sünnetin yardımcılarına ve sünnete uyanlara karşı delil diye göstermek istemişlerdir fakat bu bid'atçiler şu hususu bilmiyor ya da bilmezlikten geliyorlar: Sünnetin yardımcıları yüce Allah'ın dini hususunda -onların yaptıkları gibi- muayyen olarak hiçbir kimseyi taklid etmezler. Açıkça gördükleri hakka ilim adamlarından hiçbir kimseyi tercih etmezler. O kişi hakkındaki ilmi ve salih bir kimse olduğu hakkındaki kanaatleri ne kadar güzel olursa olsun. Onlar ancak söylenen söze bakarlar, söyleyene değil, delile bakarlar, taklide değil. Onlar her zaman hicret yurdunun imamı (İmam Malik)'in şu sözlerini gözlerinin önünden ayırmazlar: Başkasının görüşünü reddetmeyen ya da görüşü reddolunmayan bizden hiç kimse yoktur. Şu kabrin sahibi müstesna." Yine o şöyle demiştir: "Herkesin sözünün bir kısmı alınır, bir kısmı reddedilir. Şu kabrin sahibi müstesna."

Bu dünya hayatında kişinin benimsediği herbir inancın ya da görüşün yaşayışında bir etkisi olduğu, bu inanç ve görüş iyiyse hayra, kötü ise şerre götüreceği ilim ehli tarafından kabul edilen bir kanaat olduğuna göre yine şu kanaatin de kabul edildiği bir gerçektir: Etki, etkileyiciye delalet eder. Bunlardan her biri diğeri ile irtibatlıdır. Belirttiğimiz üzere iyi ise iyi, kötü ise kötü olur. Buna göre bizler bu görüşün kabul edenler yahut benimseyenler üzerinde kötü bir etkisinin bulunduğu hususunda şüphe etmiyoruz. Mesela bu görüşün sahibi sevabı ve yüksek dereceleri elde etmek için başkasına bel bağlar. Çünkü o da biliyor ki insanlar tek bir günde yüzlerce defa pek çok hasenatı hayatta olanlarıyla, ölmüşleriyle bütün müslümanlara bağışlıyorlar. O da onlardan birisidir. O halde ne diye başkasının ameline bel bağlayarak kendisi çalışıp çabalamaktan vazgeçmesin. Mesela birtakım öğrencilerinin kazançları ile geçinen bazı şeyhlerin, hocaların, alınların terleriyle ve bileklerinin zoruyla günlük ihtiyaçlarını elde etmek için bizzat çalışmadıklarını görmüyormuyuz. Bunun tek sebebi onların başkalarının kazançlarına bel bağlayarak

bizzat çalışmaya ihtiyaç duymamalarıdır. Onların çalışmalarına güvendiler ve bizzat çalışmayı bir kenara ittiler. Bu maddi hayatta görülen bir husustur. Maneviyatta da akıl ile kavranılan bir husustur. Bu meselede olduğu gibi. Keşke iş burada dursa da bundan daha tehlikeli noktalara kadar ulaşmasa. Ortada farzları terkeden çoğu zenginlerin yaptığı gibi mazeretsiz dahi olsa başkasının adına haccın caiz olduğunu ileri süren görüşler vardır. Böyle bir görüş onları hac hususunda işi gevşek tutmaya, ondan geri kalmaya iter. Çünkü bunu kendisine gerekçe kabul eder ve içten içe şöyle der: Ben öldükten sonra benim adıma haccederler. Hatta ortada bundan daha zararlı olanı da vardır. Bu da namazı terkeden ölünün üzerinden namazı ıskat etmenin vacib olduğunu (iskat-ı salât) söylemektedir. Şüphesiz ki bu bazı müslümanların namazı terketmelerine sebep olan pek büyük amillerden birisidir. Çünkü böyle bir kimse yine insanlar ölümden sonra bu namazı kendi üzerinden ıskat edecekler (düşürecekler) diye kendisini teselli eder ve buna benzer kötü etkisi toplumda açıkça görülen daha başka görüşler de vardır. O halde ıslahı arzu eden ilim adamına düşen görev şeriatın nasslarına ve güzel maksatlarına muhalif olduğu için bu görüşleri bir kenara bırakmaktır.

Şimdi bu görüşlerin etkisini nassların sınırında duran sınırların dışına herhangi bir tevil ya da bir kıyas ile çıkmayan kimselerin görüşlerinin etkisi ile kıyaslarsak aradaki farkı güneş gibi görürüz. Değinilen görüşlere ve benzerlerine iltifat etmeyenlerin amel ve sevap hususunda başkasına güvenip bel bağlamasını akıl kabul etmez. Çünkü onun görüşüne göre amelinden başka hiçbir şey kendisini kurtaramaz ve o bizzat kendisinin yapıp ettiğinin dışında bir şeyin sevabını alamaz. Hatta böyle bir kimse eğer imkan bulursa kendisinden sonra kabrinde yapayalnız iken ecri kendisine ulaşacak güzel bir eser bırakmaya çalışır ve bunu o vehmedilen hasenatın yerine koymaya gayret eder. İşte bu selefimizin ilerlemesinde, bizim de geri kalışımızda Allah'ın onlara yardım edip, bizi yardımsız bırakmasına etkili olan pekçok sebeblerden birisidir. Yüce Allah'tan onlara hidayet verdiği gibi, bizi de hidayete iletmesini, onlara yardım ve zafer verdiği gibi bizi de muzaffer kılmasını niyaz ederiz.

E. Ölenin kendisinden sonra bıraktığı salih etkiler ve sadak-i cariyeler. Çünkü yüce Allah: *"Onların ileri gönderdiklerini de, geri bıraktıklarını (izlerini) de yazarız."* (Yasin, 36/12) diye buyurmaktadır. Bu hususta bazı hadis-i şerifler de vardır:

Ebu Hureyre (r.a)'dan rivayete göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "İnsan öldü mü ameli kesilir.[2] Üç [şey]den müstesna. Sadaka-i cariye'den yahut kendisi ile yararlanılan bir ilimden yahut kendisine dua edecek salih bir evlattan[3] (dolayı kesilmez).[1262]

---

[2] Amelinin faydası ve sevabının yenilenmesini kastetmektedir. Hattabi, Mealimu's-Sünen adlı eserinde şunları söylemektedir: "Bu buyrukta oruç, namaz ve onlara benzer bedeni olan amellerde vekaletin sözkonusu olmadığına delil vardır. Bu hadis aynı zamanda ölmüş bir kimse adına hacca giden kimsenin haccının gerçekte haccedene ait olduğuna, adına hac yapılanın bunda bir payının olmadığına delil de gösterilebilir. Ölüye bundan sadece dua erişir ve eğer onun adına bir mal karşılığında haccetmiş ise verdiği malda ecri sözkonusu olabilir."

[3] Burada amelin "salih" olmakla kayıtlandırılması ecrin öyle olmayan amel için sözkonusu olmadığından dolayıdır. Çocuğun günahından ötürü babaya günah erişmez. Şu şartla ki babanın niyeti hayır elde etmeye yönelik olmalıdır. Hadiste duanın sözkonusu edilmesi çocuğun babasına dua etmeye teşvik edilmesi içindir. Kayıt olduğundan dolayı değildir. Çünkü baba salih evladından dolayı ecir elde eder. Evladı salih amel işledikçe ister babasına dua etsin, ister etmesin fark etmez. Bir kimsenin bir ağaç dikmesi gibi. Onun meyvesinden yenilmesi sebebiyle o sevap elde eder. O meyveyi yiyen kimseler ister onu dikene dua etsinler, ister etmesinler farketmez. Annenin durumu da aynen böyledir. İbn Melek, Mebaliku'l-Ezhar fi Şerhi Meşariki'l-Envar adlı eserde de böyle denilmektedir.

[1262] Hadisi Müslim (V, 73) -anlatım ona ait-, Buhari, el-Edebu'l-Müfred (s. 8), Ebu Davud (II, 15), Nesai (II, 129), Tahavi, Müşkilu'l-Asar (I, 85), Beyhaki (VI, 278), Ahmed (II, 372)'de rivayet etmişlerdir. Fazlalık Ebu Davud ve Beyhaki'ye aittir.

Ebu Katade'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: "Kişinin kendisinden sonra geriye bırakacağı en hayırlı şey: Kendisine dua edecek salih bir evlat, ecri kendisine ulaşacak cari bir sadaka ve kendisinden sonra gereğince amel olunacak bir ilimdir."[1263]

KABİR ZİYARETİ

Öğüt almak ve ahireti hatırlamak için kabir ziyareti meşrudur. Ancak kabir ziyareti yapılırken şanı yüce Allah'ı gazablandıracak bir söz söylememelidir. Kabirde bulunana dua edip, yalvarmak yüce Allah'ı bırakarak, ondan yardım dilemek yahut onu temize çıkarıp, kesinlikle cennete gireceğini söylemek ve benzeri hususlar buna örnektir. Bu hususta birkaç hadis-i şerif vardır:

Bureyde b. el-Husayn (r.a)'dan dedi ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: "Ben size daha önce kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamıştım. Artık onları ziyaret edebilirsiniz. [Çünkü o size ahireti hatırlatır], [o kabirleri ziyaret sizin hayrınızı arttırsın], [artık kim (kabirleri) ziyaret etmek istiyor ise ziyaret etsin fakat batıl söz (hucr) söylemeyin.]"[1264]

Nevevi -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- el-Mecmu (V, 310)'da şunları söylemektedir: "Hucr, (batıl söz) batıl söz demektir. İlkin kabir ziyaretinin yasaklanışı onların henüz cahiliye döneminden yeni çıkmış olmalarıydı. Cahiliyenin batıl sözlerini söyleyebilirlerdi. İslamın temelleri iyice yerleşip, hükümleri yerini alıp, onun belirgin özellikleri gerektiği gibi yayılınca onlara kabir ziyareti mübah oldu. Peygamber (s.a): "Batıl bir söz söylemeyin" buyruğu ile gereken ihtiyatı göstermiş oldu."

Avamın ve başkalarının ziyaret esnasında yaptıkları ölüye dua, ondan yardım istemek, onun hakkı için Allah'tan dileklerde bulunmanın hucr ve batıl söz söylemekten daha büyük bir iş olduğu açıkça ortadadır. O halde ilim adamlarının onlara bu hususta Allah'ın hükmünü açıklamaları ve onlara meşru olan ziyareti ve bu ziyaretten maksadı iyice anlatmaları gerekmektedir.

San'anî, Subulu's-Selam (II, 126)'da ziyarete ve ziyaretin hikmetine dair hadisleri zikrettikten sonra şunları söylemektedir: "Bütün bunlar kabirleri ziyaret etmenin meşruiyetine delalet etmekte ve bu ziyaretin hikmetini ve ibret almak için yapılacağını açıklamaktadır... Bunlar bulunmayacak olursa kabir ziyareti şer'an istenen bir şey olmaz.

Kabir ziyareti hususunda müstehablık bakımından kadınlar da erkekler gibidir. Peygamber (s.a)'ın: "Artık kabirleri ziyaret edebilirsiniz" buyruğunun genel ifadesinin kapsamına kadınlar da girer.

Peygamber (s.a) mü'minlerin annesi Aişe (r.anha)'ın bize belleyip aktardığı iki hadis-i şerifte kadınlara kabir ziyaretinde bulunmaları için ruhsat vermiştir:

Abdullah b. Ebi Müleyke'den: "Aişe bir gün kabristandan geldi. Ben ona: Ey mü'minlerin annesi nereden geliyorsun? O kardeşim Abdu'r-Rahman b. Ebi Bekr'in kabrinden dedi. Ben ona: Rasûlullah (s.a) kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamamış mıydı

[1263] İbn Mace (I, 106), İbn Hibban, Sahih (no: 84-85), Taberani, el-Mucemu's-Sağir (s. 79), İbn Abdi'l-Berr, Camiu Beyani'l-İlm (I, 15)'de rivayet etmişlerdir. Senedi el-Münziri'nin et-Terğib (I, 58)'de belirttiği gibi sahihtir.
[1264] Müslim (III, 65, 6/82), Ebu Davud (II, 72, 131), onun rivayet yoluyla Beyhaki (IV, 77), Nesai (I, 285-286, II, 329-330), Ahmed (V, 350, 355-356, 361)'da rivayet etmişlerdir.

dedim. O evet dedi. Sonra onları ziyaret etmeyi de emretti." Ondan gelen bir başka rivayette: "Rasûlullah (s.a) kabirleri ziyaret etme ruhsatı verdi."[1265]

Fakat kadınların kabirleri çokça ziyaret etmeleri, çokça gidip gelmeleri caiz değildir. Çünkü bu onların feryad etmek, açılmak, kabirleri gezinti için oturulacak yerler edinmek, boş sözlerle vakit kaybetmek gibi şeriate uymayan birtakım işleri yapmaya onları götürebilir. Nitekim bazı İslam ülkelerinde günümüzde görülen de budur. Meşhur olan şu hadiste -inşaallah- kastedilen de bu olmalıdır:

"Kabirleri çokça ziyaret eden kadınlara Rasûlullah (s.a) lanet etti. (Bir lafızda: Allah lanet etti.)"[1266] Bu hadis Ebu Hureyre, Hassan b. Sabit ve Abdullah b. Abbas gibi bir grub sahabeden rivayet edilmiştir:

İbn Abbas'ın hadisine gelince, o da Ebu Salih'in ondan birinci lafızla yaptığı rivayettir. Şu kadar var ki o: "Ziyaret eden kadınlar" demiş, bir rivayette ise: "Çokça ziyaret eden kadınlar" demiştir.[1267]

Hadisin tahricinden açıkça anlaşıldığına göre bu hadisin mahfuz (hafızlarca bilinen) lafzı "zevvarat: çokça ziyaret eden kadınlar" şeklidir. Çünkü Ebu Hureyre ile Hassan'ın rivayet ettikleri hadiste bu lafız ittifakla bu şekildedir. İbn Abbas'tan gelen rivayette -zayıflığına rağmen- çoğunlukla böyledir. Bu rivayet eğer şahid olmaya elverişli değilse de zararı yoktur. Tıpkı sözü geçen ittifakta İbn Abbas'tan gelen diğer rivayetteki ittifak da -açıkça anlaşıldığı gibi- zarar vermez. Durum böyle olduğuna göre bu lafız "zevvarat: çokça ziyaret eden kadınlar" ancak çokça ziyaret yapan kadınların lanetlendiğine delalet eder. Böyle olmayanlar ise lanetin kapsamına girmezler. İşte o vakit bu hadisin daha önce geçen kadınlar için kabir ziyaretinin müstehab oluşuna delalet eden diğer hadisler ile tearuz etmez (çatışmaz). Çünkü bu hadis hastır, öbürleri ise umumidir. Herbir hadis ile kendisine uygun olan yerde amel edilir. Bu ayrı rivayetleri bu şekilde birarada değerlendirmek nesih iddiasından daha uygundur. İlim adamlarından bir topluluk da bizim kabul ettiğimiz bu görüşün benzerini kabul etmişlerdir. Kurtubi şöyle demektedir:

"Hadis-i şerifte sözü edilen lanet ancak kabir ziyaretini çokça yapan kadınlar hakkındadır. Çünkü kullanılan mübalağa kipi bunu gerektirmektedir. Bunun da sebebi çokça ziyaret etmenin belki kocanın hakkını zayi etmek ve açılıp saçılmayı beraberinde getirebilme ihtimali ile yüksek sesle bağırmak ve benzeri ortaya çıkacak hallerdir. Şöyle de

---

[1265] Hakim (I, 376) Beyhaki (IV, 78), İbn Abdi'l-Berr, et-Temhid (III, 233), Diğer rivayet ise İbn Mace (I, 475)'e aittir. Derim ki: Hakim hadis hakkında bir değerlendirme yapmamıştır. Zehebi: "Sahihtir" demiştir. el-Busiri, ez-Zevaid (I, 988)'de: "İsnadı sahihtir, ravileri sikadırlar" demiştir. Hadis dedikleri gibidir. Hafız el-Iraki, Tahricu'l-İhya (IV, 418)'de şunları söylemektedir: "İbn Ebi'd-Dünya, el-Kubur'da ve Hakim ceyyid bir isnadla rivayet etmişlerdir."

[1266] Bunu Tirmizi (II, 156-Tuhfe), İbn Mace (I, 478), İbn Hibban (790), Beyhaki (IV, 78), Tayalisi (I, 171 -tertib edilmişinden-), Ahmed (II, 337), İbn Abdi'l-Berr (III, 234-235)'de rivayet edilmiş olup, diğer lafız Tayalisi ve Beyhaki'ye aittir. Tirmizi de şöyle demektedir: "Hadis hasen, sahihtir. Bazı ilim ehlinin görüşüne göre bu Peygamber (s.a)'ın kabir ziyaretine izin vermesinden önce idi. Kabir ziyaretine izin verince bu izne erkekler de, kadınlar da girmiş oldu. Bazıları da şöyle demiştir: Kadınlar hakkında kabir ziyaretinin mekruh görülmesinin sebebi sabırlarının azlığı ve tahammülsüzlükleridir." Derim ki hadisin senedindeki ravilerin hepsi de sikadırlar. Bundan tek istisna Ömer b. Ebi Seleme ile ilgili söylenen sözlerdir. Muhtemeldir ki onun rivayet ettiği hadis onun sebebiyle hasen mertebesinden daha aşağıya inmez. Fakat onun bu hadisi bundan sonra gelecek olan şahidleri dolayısıyla sahihtir

[1267] Bunu İbn Ebi Şeybe (IV, 140)'da ve dört sünen sahibi ile İbn Hibban (788), Hakim, Beyhaki ve Tayalisi rivayet etmişlerdir ki diğer rivayet Beyhaki ve Tayalisi'ye aittir. Ahmed de (no: 2030, 2603, 2986 ve 31187'de rivayet etmiştir. Tirmizi şöyle demektedir: "Hasen bir hadistir. Burda adı geçen Ebu Salih, Ebu Talib'in kızı Um Hani'nin azadlısıdır. Adı Bazân'dır. Bazâm da denilir." Derim ki o zayıf bir ravidir. Hatta kimisi onu itham bile etmiştir. Bkz. Silsiletu'l-Ahadiysi'd-Daife (223)

denilebilir: Bütün bunlardan emin olunması halinde kadınlara (kabir ziyareti için) izin vermekte bir mani yoktur. Çünkü ölümü hatırlamaya erkeklerin de, kadınların da ihtiyacı vardır."

Şevkâni, Neylu'l-Evtar (IV, 95)'de şunları söylemektedir: "İşte zahiren birbiriyle çatışan (tearuz halinde görülen) bu babın hadislerini birlikte anlamak ve değerlendirmek hususunda kabul edilmesi ve itimad edilmesi gereken görüş budur."

İslam dışında bir din üzere ölen kimsenin kabrini yalnızca ibret maksadıyla ziyaret etmek caizdir. Ebu Hureyre'den dedi ki: "Peygamber (s.a) annesinin kabrini ziyaret etti. O da ağladı, etrafında bulunanları da ağlattı. Sonra şöyle buyurdu: Rabbimden ona mağfiret dilemek için izin istedim. Bana izin verilmedi. Kabrini ziyaret etmek için ondan izin istedim, bana izin verdi. Binaenaleyh kabirleri ziyaret ediniz çünkü kabirler ölümü hatırlatır."[1268]

Bureyde (r.a)'dan dedi ki: "Peygamber (s.a) ile birlikte [bir seferde, bir rivayette: Fetih gazvesinde] idik. Bizimle birlikte konakladı. Biz de onunla beraber bulunanlar yaklaşık bin kişi idik. İki rekat namaz kıldı. Sonra bize yüzünü çevirdi, gözlerinden yaş akıyordu. Ömer b. el-Hattab onun önünde ayağa dikildi, ona anam-babam sana feda olsun diyerek ey Allah'ın Rasûlü sana ne oluyor diye sordu. Peygamber şöyle buyurdu: Aziz ve celil olan Rabbimden anneme mağfiret istemek için dilekte bulundum. Bana izin vermedi. Ateşten ötürü ona merhametimden gözlerim yaşardı. [Rabbimden onu (kabrini) ziyaret etmek için izin istedim. O izni bana verdi.] Ben de sizlere kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamıştım. Artık onları ziyaret edebilirsiniz. Onları ziyaret etmek sizin hayrınızı arttırsın."[1269]

Nevevi, Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği ilk hadisi açıklarken şunları söylemektedir: "Bu hadisten hayatta iken müşriklerin, ölümden sonra da kabirlerin ziyaretinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü ölümden sonra ziyaretleri caiz olduğuna göre, hayattayken ziyaretleri öncelikle caiz olur. Hadis kâfirlere mağfiret dilemeyi yasaklamaktadır. Kadı Iyad şöyle demiştir: Peygamber (s.a)'ın annesinin kabrini ziyaret etmesinin sebebi onun kabrini görmek suretiyle öğüt ve ibretin daha güçlü bir halde olmasını kastetmiş olmasıydı. Bunu söylediği: "Binaenaleyh kabirleri ziyaret ediniz. Çünkü kabirleri ziyaret etmek size ölümü hatırlatır" buyrukları desteklemektedir.

Kabirleri ziyaretin iki maksadı vardır:

"Ziyaret edenin ölümü ve ölüleri hatırlaması neticede ölenlerin ya cennete, yahutta cehenneme gideceklerini hatırlaması ile yarar sağlamasıdır. Kabir ziyaretinin birinci maksadı -daha önce geçen hadislerin de delalet ettiği gibi- budur.

2. Ölüye selam vermekle, ona dua edip onun için mağfiret dilemekle, yapılan iyilikle ölünün fayda sağlaması. Bu ise müslümana hastır. Bu hususta bazı hadisler vardır:

[1268] Hadisi Müslim (III, 65), Ebu Davud (II, 72), Nesai (I, 286), İbn Mace (I, 476), Tahavi (III, 189), İbn Hibban (3159-el-ihsan), Hakim (I, 375-376), ondan Beyhaki (IV, 76), Ahmed (II, 441)'da rivayet etmişlerdir.

[1269] Hadisi Ahmed (V, 355, 357, 359), İbn Ebi Şeybe (IV, 139), diğer rivayeti her ikisi zikretmiş olup, İbn Ebi Şeybe'nin senedi sahihtir; Hakim (I, 376), aynı şekilde İbn Hibban (791), Beyhaki (IV, 76)'da rivayet etmişlerdir. Birinci fazlalık diğer rivayete aittir. Diğer rivayette de sözü geçenlerin fazlalıkları vardır. Son fazlalık Hakim'e ait olup "Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir" demiştir. Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiştir. Hadis ikisinin dediği gibidir. Tirmizi ise hadisi muhtasar olarak rivayet etmiş, sahih olduğunu belirtmiştir. Müslim ve başkaları bu hadisin sadece kabir ziyareti ile ilgili bölümünü rivayet etmişlerdir.

Aişe (r.anha)'dan rivayete göre: "Peygamber (s.a) Bakie gider onlara (oradaki müslümanlara) dua ederdi. Aişe bu durum hakkında ona sorunca onlara dua etmekle emrolundu diye cevap verdi."[1270]

Yine ondan gelen ve az önce değindiğimiz uzunca hadisindeki ifadelerdir. Dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü nasıl diyeyim. Peygamber şöyle buyurdu: Deki: Mü'minlerden ve müslümanlardan olan bu diyarın ehline selam olsun. Allah bizden önden gidenlere de, sonradan geleceklere de rahmet buyursun. Şüphesiz bizler de -inşaallah- sizlere kavuşacağız."[1271]

Kabir ziyareti esnasında Kur'ân okumaya gelince, bu sünnette aslı olmayan hususlardandır. Hatta bundan önceki meselede zikredilen hadisler Kur'ân okumanın meşru olmadığı intibaını vermektedir. Çünkü bu meşru olsaydı, Rasûlullah (s.a) bunu yapar ve bunu ashabına öğretirdi. Özellikle Aişe (r.anha) -ki o insanlar arasında en çok sevdiği kimselerdendir- kabirleri ziyaret ettiğinde neler söyleyeceğini sormuş, ona kabirlere nasıl selam verip, nasıl dua edeceğini öğretmiş, fatiha'yı ya da Kur'ân-ı Kerim'den başka herhangi bir bölümü okumasını öğretmemiştir. Eğer Kur'ân okumak meşru bir iş olsaydı, bunu ondan gizlemezdi. Üstelik ihtiyaç duyulan zamanda Peygamberin gerekli beyanı yapmayıp, ertelemesi usûl ilminde tesbit edildiği üzere caiz değildir. Bu bile caiz değilken gizlemek nasıl sözkonusu olabilir. Eğer Peygamber (s.a) onlara bu kabilden bir şeyler öğretmiş olsaydı, bize elbetteki nakledilecekti. Bu hususun sabit bir senedle bize nakledilmemiş olması böyle bir işin meydana gelmemiş olduğunun delilidir.

(Kabir ziyareti sırasında) Kur'ân okumanın meşru olmadığını güçlendiren delillerden birisi de Peygamber (s.a)'ın şu buyruğudur:

"Evlerinizi kabirlere çevirmeyiniz. Şüphesiz şeytan içinde Bakara suresinin okunduğu evden kaçar."[1272]

Peygamber (s.a) kabirlerin şer'an Kur'ân okunacak yer olmadıklarına işaret etmektedir. Bundan dolayı evlerde Kur'ân okunmasını teşvik etmiş ve Kur'ân'ın okunmadığı kabirlere dönüştürülmelerini yasaklamıştır. Nitekim diğer hadis-i şerif kabirlerin aynı şekilde namaz kılınacak yer olmadığına da işaret etmiş bulunmaktadır. Bu hadis de şöyledir:

"Evlerinizde namaz kılınız, evlerinizi kabirlere çevirmeyiniz."[1273]

İşte bundan dolayı Ebu Hanife, Malik ve benzeri selefin cumhurunun benimsediği görüş kabirlerin yanında Kur'ân'ın okunmasının mekruh olduğu şeklindedir. Aynı zamanda bu İmam Ahmed'in de görüşüdür. Ebu Davud, Mesail (s. 158)'de şunları söylemektedir:

[1270] Hadisi Ahmed (VI, 252)'de Buhari ve Müslim'in şartına göre sahih bir senedle rivayet etmiştir. Bu manadaki bir hadis Müslim ve başkaları tarafından başka bir yolla ve uzunca kaydedilmiştir.
[1271] Hadisi Müslim ve başkaları rivayet etmiştir
[1272] Hadisi Müslim (II, 188), Tirmizi (IV, 42) -sahih olduğunu belirterek-, Nesai, Fedailu'l-Kur'ân (76), Beyhaki, Şuabu'l-İman (II, 2381), Ahmed (II, 284, 337, 378, 388)'de Ebu Hureyre'den gelen bir hadis olarak rivayet etmişlerdir.
[1273] Hadisi Müslim (II, 187) ve başkaları İbn Ömer'den rivayet etmişlerdir. Buhari'de de buna yakın ifadelerle yer almış olup, Buhari bu hadisin yer aldığı bölüme şu başlığı vermiştir: "Kabirler arasında namaz kılmanın mekruh oluşuna dair bir bab." Bununla İbn Ömer hadisinin kabirlerde namaz kılmanın mekruh olduğunu ifade ettiğine işaret etmiş olmaktadır. Aynı şekilde Ebu Hureyre'nin hadisi de kabirler arasında Kur'ân-ı Kerim okumanın mekruh olduğunu ifade etmektedir.

"Ahmed'e kabir yanında Kur'ân okunmasına dair soru sorulduğunu ve buna hayır diye cevap verdiğini dinledim."

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye, İktidau's-Sırati'l-Mustakim Muhalefete Ashabi'l-Cahiym (s. 182)'de şunları söylemektedir: Bizatihi Şafiî'den bu meselede herhangi bir söz söylediği bilinmemektedir. Çünkü bu ona göre bir bid'atti. Malik ise şöyle demiştir: "Ben bu işi bir kimsenin yaptığını bilmiyorum. Böylelikle ashabın ve tabiînin bu işi yapmadıkları öğrenilmiş olmaktadır."

el-İhtiyaratu'l-İlmiyye (s. 53)'de şunları söylemektedir: "Ölüye ölümünden sonra Kur'ân okumak ölümü yakın kimse için Kur'ân okumanın aksine bir bid'attir. Ölmek üzere olan kimse için Yasin suresini okumak müstehabtır."

Derim ki ancak Yasin'in okunmasına dair hadis-i şerif daha önceden geçtiği üzere zayıftır. Müstehablık şer'î bir hükümdür. Şer'î bir hüküm ise bizatihi İbn Teymiye'nin bazı eserlerinde ve başka yerlerdeki ifadelerinden öğrenildiği üzere zayıf hadisle şer'î hüküm tesbit edilemez.

İbnu'l-Kayyim'in Kitabu'r-Ruh (s. 13)'de geçen şu ifadelerine gelince: "el-Hallal dedi ki: Bir de bana el-Hasen b. Ahmed el-Verrak haber verdi: Bize Ali b. Musa el-Haddad -çok doğru sözlü birisi idi- anlattı dedi ki: Ahmed b. Hambel ile Muhammed b. Kudame el-Cevheri ile birlikte bir cenazede idim. Ölü defnedilince gözleri görmeyen bir adam kabrin yanı başında oturup Kur'ân okumaya başladı. Ahmed ona: Ey adam kabrin yanında böyle okumak bir bid'attir dedi. Kabristandan çıkınca Muhammed b. Kudame, Ahmed b. Hambel'e sordu: Ey Ebu Abdullah sen Mübeşşir el-Halebi hakkında ne dersin? Ahmed b. Hambel o sikadır dedi. Peki ondan bir şey yazdın mı diye sordu. Ahmed evet dedi. Muhammed bu sefer dedi ki: Bana Mübeşşir Abdu'r-Rahman b. Alâ b. el-Leclac'dan (aslında el-Hallac'dır fakat yanlıştır) o babasından rivayet ettiğine göre babası şunu vasiyet etmiş. Defnedileceği vakit başı ucunda Bakara suresinin baştarafı ile sonunun okunmasını vasiyet etmiş ve şöyle demiş: Ben İbn Ömer'i bunu vasiyet ederken dinledim. Bu sefer Ahmed ona: O halde geri dön ve adama oku de."

Bu ifadelere birkaç türlü cevap verilebilir:

1. Bu olayın Ahmed'in başından geçtiği hususu tartışılır. Çünkü el-Hallal'ın hocası olan el-Hasen b. Ahmed el-Verrak'ın şu anda bende bulunan rical kitablarında biyografisini tesbit edemedim. Aynı şekilde onun hocası Ali b. Musa el-Haddad'ı da tanımıyorum. Her ne kadar bu senedde onun çok doğru sözlü olduğundan bahsediliyor ise de bu böyledir. Çünkü göründüğü kadarıyla bu sözü söyleyen burada sözünü ettiğimiz el-Verrak'dır. Onun da durumunun ne olduğunu görmüş bulunuyoruz.

2. Eğer bu İmam Ahmed'den sabit ise Ebu Davud'un ondan rivayet ettiği husustan daha da özel bir durum ifade eder. Ondan gelen bu iki rivayeti birarada ele alıp değerlendirdiğimiz takdirde şu sonuca ulaşırız. Onun görüşüne göre defin hali dışında kabrin yanında Kur'ân okumak mekruhtur.

3. Bu rivayetin bu senedi İbn Ömer'e kadar sahih bir sened değildir. Bunun Ahmed'den sabit olduğunu farzetsek bile bu böyledir. Çünkü Abdu'r-Rahman b. el-Alâ b. el-Leclac meşhur raviler arasında sayılmaktadır. Nitekim ez-Zehebi'nin onun biyografisine dair el-Mizan'da verdiği bilgiler bunu hissettirmektedir: "Ondan sadece burda anılan mübeşşir rivayette bulunmuştur." Onun rivayet ettiği yoldan İbn Asakir (XIII, 399/2) rivayet etmiş bulunmaktadır. İbn Hibban'ın bunun sika olduğunu söylemesine gelince, bu da itibar edilmeyen hususlardandır. Çünkü İbn Hibban'ın sika olarak değerlendirmekteki müsamahakârlığı meşhurdur. Bundan dolayı Hafız İbn Hacer, et-Takrib'de biyografisini

verdiği sırada bunun hakkında: "Makbuldür" demiş ve sika olarak nitelendirilmesine değinmemiştir. Makbul oluşundan kastı da mutabaat halinde böyledir. Yoksa mukaddimede ifade ettiği üzere bu hadisi gevşek olan birisidir. Sözünü ettiğimiz hususu destekleyen noktalardan birisi de şudur. Tirmizi bir hadisi hasen olarak değerlendirmekte müsamahakâr davranmakla birlikte onun bir başka hadisini rivayet ettiğinde (II, 128) ve Tirmizi ondan başka bir hadis daha zikretmemektedir. Hakkında susmuş ve hasen olduğunu belirtmemiştir.

4. Bu rivayetin İbn Ömer'den gelen senedi sabit olsa bile bu mevkuf bir hadistir. O Peygamber (s.a)'a nisbet ederek ref etmemiştir. Dolayısıyla hiçbir şekilde bunda delil yoktur.

Yine bu eserin (bu rivayetin) bir benzeri yine İbnu'l-Kayyim'in (s. 14) zikrettiği şu rivayettir: "el-Hallal, eş-Şabi'den şöyle dediğini nakletmektedir: Ensarın bir ölüsü olduğu vakit onun kabrine gider gelir ve Kur'ân okurlardı."

Biz bu rivayetin özellikle bu lafızla eş-Şabi'den sabit olduğundan yana şüphe etmekteyiz. Ben Suyuti'nin bunu Şerhu's-Sudur (s. 15)'de şu lafızla zikrettiğini gördüm:

"Ensar ölenin yanında Bakara suresini okurlardı." Daha sonra şunları söylemektedir:

"Bu hadisi İbn Ebi Şeybe ve el-Mervezi rivayet etmiştir." Suyutî bunu "ölüm hastalığında insanın ne söyleyeceği ve yanında ne okunacağına dair bir bab" başlığı altında kaydetmektedir.

Daha sonra bu rivayeti İbn Ebi Şeybe'nin, el-Musannef (IV, 74)'inde gördüm. O da bu hadisin yer aldığı bölüme şu şekilde başlık açmıştır:

"Hastanın ölüme yaklaşması halinde neler söyleneceğine dair bir bab" Böylelikle onun senedinde Mücalid İbn Said olduğu ortaya çıkmaktadır. Hafız et-Takrib adlı eserinde şöyle demektedir: "Pek kuvvetli bir ravi değildir. Ömrünün sonlarında da hali değişmiştir."

Böylelikle şu ortaya çıkmaktadır. Bu rivayet kabrin yanında daha doğrusu ölümün yaklaştığı sırada Kur'ân okumak hakkında değildir. Ayrıca üstelik senedi itibariyle de zayıftır.

"Kabristanın yanından geçen ve kulhuvallahu ahad suresine onbir defa okuyup, sonra da bunun ecrini ölülere bağışlayan kimseye ölüler sayısınca mükafat verilir." şeklinde rivayet edilen hadise gelince:

Bu batıl ve uydurma bir hadistir. Bunu Ebu Muhammed el-Hallal, el-Kıraati ale'l-Kubur (k. 201/2)'de Deylemi "Abdullah b. Ahmed b. Amir'in babasından, onun Ali er-Rıza'dan, onun babalarından rivayete dair bir nusha"da zikretmiştir. Bu ise batıl ve uydurma bir nüshadır. Burada sözü geçen Abdullah'ın uydurması ya da onun babasının uydurmasıdır. Nitekim ez-Zehebi el-Mizan'da böyle demiş, Hafız İbn Hacer'de el-Lisan adlı eserinde ona uymuştur. Daha sonra Suyutî, Zeylu'l-Ahadiysi'l-Mevdua adlı eserinde aynı şeyleri tekrarlamış ve onun bu hadisini zikretmiş, arkasından İbn Arrak Tenzihu'ş-Şeria el-Merfua fi'l-Ahadiysi'ş-Şeria ve'l-Mevdua adlı eserinde de aynı şeyleri söylemiştir.

Daha sonra Suyuti bunu unutarak aynı hadisi Şerhu's-Sudur (s. 130)'da Ebu Muhammed es-Semerkandi'nin rivayetiyle "Fedailu kulhuvallahu ahad" bahsinde zikretmiş ve hakkında bir şey söylememiştir. Evet daha önceden bunun zayıf olduğuna işaret etmiştir fakat bu yeterli değildir. Hadis onun da itirafıyla uydurmadır. O halde sadece onun

zayıf olduğunu belirtmekle yetinmek yeterli olmaz. Onun hakkında susmanın caiz olmadığı gibi. Nitekim Şeyh İsmail el-Acluni Keşfu'l-Hafa (II, 382)'de de böyle yapmıştır. O hadisi Rafii, Tarih'inde diye nisbet etmiş ve hakkında söz söylememiştir. Halbuki o bu anılan kitabını "insanların dilinde hadis diye meşhur olan" sözlerin gerçek durumunu açıklamak için ortaya koymuştur. Diğer taraftan mütehassıs kimselerin hadis hakkında susmaları bunu bilmeyen kimselere hadisin delil olmaya elverişli olduğu ya da -dedikleri gibi- fezail-i a'mal'de onunla amel edilebileceği vehmini verebilir. İşte bu hadis dolayısıyla meydana gelen de budur. Ben Hanefilerden birisinin bu hadisi kabirlerin yanında Kur'ân okumanın lehine delil olarak gösterdiğini gördüm. Sözü geçen bu zat Şeyh et-Tahtavi'dir. O bunu Meraki'l-Felah üzerine yazdığı Haşiye'sinde (s. 117) belirtmektedir. Hadisi ayrıca Darakudni'ye de nisbet etmiştir. Bir yanılma olduğunu zannediyorum. Çünkü ondan başka birisinin hadisi ona nisbet ettiğini görmedim. Diğer taraftan bu ilimle meşgul olanların da bildiği üzere mutlak olarak bir hadis Darakudni'ye nisbet edildiği takdirde onun es-Sünen kitabı kastedilir. Ben bu hadisi orada göremedim. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Cenazeye dua ederken elleri kaldırmak caizdir. Çünkü Aişe (r.anha) rivayet ettiği hadiste şöyle demektedir:

"Bir gece Rasûlullah (s.a) dışarı çıktı. Ben de nereye gittiğini görsün diye arkasından Berire'yi gönderdim. Dedi ki: Bakiu'l-Garkat tarafına doğru gitti. Baki'in en yakın yerinde durdu, sonra ellerini kaldırdı. Sonra döndü. Berire de bana geldi. Bana olanları haber verdi. Sabah olunca ona sordum. Ey Allah'ın Rasûlü gece nereye çıktın? Onlara dua etmek üzere Baki'dekilerin yanına gitmem söylendi."[1274]

Fakat kabirdeki ölüye dua ettiği vakit kabirlere yüzünü çevirmez. Kabeye yönelir. Çünkü Peygamber (s.a) ileride geleceği üzere kabirlere doğru namaz kılmayı yasaklamıştır. Dua da bilindiği üzere namazın dimağı, namazın özüdür. Dolayısıyla duanın hükmü de namazın hükmü gibidir. Peygamber (s.a) da şöyle buyurmuştur:

"Dua ibadetin kendisidir." Sonra: *"Rabbiniz buyurdu ki bana dua edin, ben de duanızı kabul edeyim."* (el-Mu'min, 40/60) buyruğunu okudu.[1275]

Dua ibadetlerin en büyüklerinden olduğuna göre kişi dua ettiği vakit nasıl olur da namazda dönmemiz emrolunan cihetten başka bir tarafa dönebiliriz. İşte bundan dolayı muhakkik ilim adamlarının kabul ettikleri şu olmuştur: "Dua edileceği vakit namazda dönülen taraftan başkasına dönülemez." Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye (Allah'ın rahmeti üzerine olsun) İktidau's-Sırati'l-Mustakim Muhalefete Ashabi'l-Cahiym (s. 175)'de şunları söylemektedir:

"Bu her zaman geçerli bir esas ilkedir. Dua eden kimsenin dönmesi müstehab olan cihet namaz kıldığı vakit dönmesi istenen cihettir. Çünkü kişiye doğu ya da başka bir

---

[1274] Ahmed (VI, 92)'de rivayet etmiştir. Ayrıca Muvatta'da (I, 239-240)'da bulunmaktadır. Nesai de ondan (I, 287) ona yakın ifadelerle zikretmiştir fakat onun rivayetinde elleri kaldırmaktan sözedilmemektedir. Senedi hasendir. Elleri kaldırmak yine Aişe (r.anha)'ın başından geçen bir olayda sabit olmuştur,

[1275] İbnu'l-Mubarek ez-Zühd (I, 151), Buhari, el-Edebu'l-Müfred (no: 714), Ebu Davud (I, 551) -Avnu'l-Ma'bud şerhi ile-, Tirmizi (IV, 178, 223), İbn Mace (II, 428-429), İbn Hibban (2396), Hakim (I, 491), İbn Mende, et-Tevhid (k. 69/1), Ahmed (IV, 267, 271, 276-277)'de rivayet etmişlerdir. Hakim de: "Senedi sahihtir" demiş, bu hususta Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Hadis dedikleri gibidir. Tirmizi de: "Hadis hasen, sahihtir" demiştir. Hafız, Fethu'l-Bari (I, 49)'da: "Senedi hasendir" demektedir. Ayrıca el-Camiu's-Sağir'de belirtildiği üzere hadisi Ebu Ya'la, el-Bera b. Azib yoluyla da rivayet etmiştir. Derim ki: Bu hadis Ebu Ya'la'nın basılı Müsned'inde bulunmamaktadır. Asbahani'lerin rivayetinde bulunabilir. Yine el-Bera yoluyla Hatib, Tarih (XII, 279)'da rivayet etmektedir.

tarafa namaz kılması yasaklandığına göre dua ettiği vakit de bu gibi yerlere dönmeye kalkışması yasaktır. Bazı insanlar dua edeceği vakit salih bir zatın bulunduğu bir tarafa yönelmeye çalışırlar. Bu kimse doğu tarafında ya da bir başka yerde olsun onlar için farketmez. Ancak bu apaçık bir sapıklık ve apaçık bir şerdir. Nitekim bazı kimseler de salih birtakım kimselerin bulunduğu taraflara arkalarını dönmek istemezler. Halbuki o aynı zamanda Allah'ın evinin bulunduğu tarafa Rasûlullah (s.a)'ın kabrinin bulunduğu cihete arkasını dönebilmektedir. Bütün bu hususlar hristiyanların dini ile yarışmaya kalkışan birtakım bid'atlerdendir."

Bundan birkaç satır önce de İmam Ahmed'den ve İmam Malik'in mezhebine mensub ilim adamlarından şunu nakletmektedir. Meşru olan dua edileceği zaman kıbleye yönelmektir. Hatta Peygamber (s.a)'a selam verdikten sonra kabrinin yakınında dua edileceği zaman bile bu böyledir.

Bu aynı zamanda Şafiîlerin de görüşüdür. Nevevi, el-Mecmu (V, 311)'de şunları söylemektedir: "İmam Ebu'l-Hasen Muhammed b. Merzuk ez-Zaferani -ki bu muhakkık fukahalardan idi -el-Cenaiz adlı eserinde şunları söylemektedir: "Elini kabre sürerek ona istilam etmez ve kabri öpmez." Şunları da eklemektedir: "Sünnet bu şekilde günümüze kadar gelmiştir." Yine ez-Zaferani diyor ki: "Şu anda avamın yaptığı kabirlere el sürerek istilam etmek ve onları öpmek şer'an oldukça çirkin bid'atlerdendir. Bunlardan uzak durmak ve yapanları da alıkoymak gerekir." Devamla diyor ki: "Bir kimse herhangi bir ölüye selam vermek isterse, ona yüzü cihetinden selam verir. Dua etmek istediği vakit yerini değiştirir ve kıbleye yönelir."

Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin de görüşüdür. Şeyhu'l-İslam, el-Kaidetu'l-Celile fi't-Tevessüli ve'l-Vesile (s. 125)'de şunları söylemektedir:

"Malik, Ebu Hanife, Şafiî ve Ahmed gibi dört mezheb imamının da onların dışında İslam dinindeki diğer imamların görüşü şudur. Kişi Peygamber (s.a)'a selam verip de kendisine dua etmeyi dileyecek olursa, kıbleye yönelir. Peygamber efendimize selam verme zamanında görüş ayrılıkları vardır. Malik, Şafiî ve Ahmed, Peygamber efendimizin hücresine döner ve yüzünün bulunduğu cihetten ona selam verir derler. Ebu Hanife selam verdiği vakitte de hücreye dönmez. Tıpkı dua ettiği zaman hepsinin ittifakıyla hücreye dönmeyeceği gibi. Diğer taraftan Ebu Hanife'nin mezhebinde iki görüş vardır. Bir görüşe göre hücreye arkasını döner, bir görüşe göre hücreyi soluna alır. Bu onların selam verme zamanı ile ilgili görüş ayrılıklarıdır. Dua zamanında ise ancak kıbleye döneceği, Peygamberin hücresine dönmeyeceği hususunda görüş ayrılıkları yoktur."

Sözü geçen görüş ayrılığı da şuradan kaynaklanmaktadır. Peygamber efendimizin mükerrem hücresi mescidin dışında kaldığı sıralarda ashab-ı kiram gelip ona selam verdiklerinde herhangi bir kimsenin Peygamber (s.a)'ın yüzünün bulunduğu tarafa yönelip, arkasını kıbleye vermesine imkan yoktu.[8] Ancak bu hücrenin ashab-ı kiram'dan sonra mescide katılmasından sonra mümkün olabilmiştir. Selam veren bir kimse eğer kıbleye yönelecek olursa, Peygamber efendimizin hücre-i saadeti solunda kalır. Hücreye yöneldikleri takdirde ise kıble batıya doğru sağlarında ve arka taraflarında kalır.

İmam Malik'e bazı kimselerin Peygamber efendimizin hücresine dönerek uzunca ayakta durdukları ve kendilerine böylece dua ettiklerine dair anlatılanlar da bunun gibidir. İmam Malik böyle bir şeyi kabul etmemiş ve bunun ashabın da, onlara güzel bir şekilde

[8] İsmail el-Kadi'nin, Fadlu's-Salâti ale'n-Nebi (no: 101)'de İbn Ömer'den diye rivayet ettiği: Peygamber (s.a)'ın kabrine gelir, elini kabrinin üzerine koyar, sırtını kıbleye döner, sonra ona selam verirdi." şeklindeki rivayete gelince, zayıf ve münker bir rivayettir.

uyan tabiunun da işlemediği bid'atlerden olduğunu belirterek: "Bu ümmetin ilkleri ne ile ıslah olmuşlarsa, sonu da onunla ıslah olabilir." demiştir.[9]

Kâfir kimsenin kabrini ziyaret edecek olursa ona selam vermez, ona dua etmez. Bilakis ona cehennem ateşini haber verir. Rasûlullah (s.a) Sad b. Ebi Vakkas'ın rivayet ettiği hadiste böylece emretmiştir. Sad dedi ki:

"Bir bedevi Peygamber (s.a)'ın yanına gelerek dedi ki: Benim babam akrabalık bağını gözetirdi. Şunu yapar, şunu ederdi. O nerdedir? diye sormuş, Peygamber ateştedir diye cevap vermişti. Bedevi arab bundan rahatsız olur gibi oldu. Ey Allah'ın Rasûlü peki ya senin baban nerede diye sordu, Peygamber: "Her nerede bir kâfirin yanından geçersen sen ona cehennem ateşinde olacağını bildir."

(Sad b. Ebi Vakkas) dedi ki: "Daha sonra bu bedevi arab müslüman oldu ve şöyle dedi: Rasûlullah (s.a) beni yorucu bir işle yükümlü kıldı. Ne kadar kâfir kimsenin yanından geçiyorsam mutlaka ona cehennemlik olduğunu bildiriyorum."[1276]

Hadisin Ebu Hureyre'nin merfu olarak şu lafızla naklettiği bir şahidi de vardır: "Cahiliye dönemi insanlarından bizim akrabalarımıza yahut sizin akrabalarınıza ait kabirlerin yanından geçecek olursanız, onlara cehennem ehlinden olduklarını bildiriniz."[1277]

Müslümanların kabirleri arasında ayakkabılarıyla yürümez. Çünkü Beşir b. el-Hasasiye rivayet ettiği hadiste şunları söylemektedir:

"Rasûlullah (s.a) ile birlikte yürüyorken... müslümanların kabirlerine geldi. O yürümekte iken gözüne kabirler arasında ayakkabılarıyla yürümekte olan bir adamı gördü. Ey terlikleri olan adam terliklerini çıkar dedi. Adam baktı, Rasûlullah (s.a)'ı tanıyınca, ayakkabılarını çıkaptıp attı."[1278]

İbn Abbas'ın naklettiği hadiste sözkonusu ettiği Peygamber (s.a)'ın bir hurma fidanının birer yarısını iki kabir üzerine koyup "belki bu -bu fidan parçaları kurumadıkça- onların (azablarını) hafifletir." -Buhari ve Müslim- diye rivayet ettiği hadis söylediğimiz ile herhangi bir şekilde çatışmamaktadır.

Bu hadis gerek selefin buna göre uygulamayı sürdürmemesi ve gerekse ileride açıklaması gelecek başka hususların delaleti ile Peygamber (s.a)'a has bir özelliktir. Hattabi -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Mealimu's-Sünen (I, 27) hadis ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

---

[9] Bk. İbn Teymiye, Kaide Celile (s. 53-62)

[1276] Taberani, el-Mucemu'l-Kebir (I, 191/1), İbnu's-Sünni, Ameli'l-Yevmi ve'l-Leyle (no: 588), ed-Dıya el-Makdisi, el-Ahadiysu'l-Muhtare (I, 333), Bezzar (93-Zevaid'inde-) sahih bir senedle rivayet etmişlerdir. el-Heysemi (I, 117-118)'de şunları söylemektedir: "Ravileri sahih hadis ravileridirler." Bunu İbn Mace (I, 476-477)'de bu yolla rivayet etmiş, ancak onu Abdullah b. Ömer'in rivayeti olarak zikretmiştir. el-Busiri, ez-Zevaid (k. 98/2)'de şunları söylemektedir: "Senedi sahihtir, ravileri sikadırlar." Derim ki fakat bu şaz bir rivayettir. Mahfuz olan (bilinen ve bellenen) bu hadisin Sad'in rivayet ettiği bir hadis olduğudur. Bkz.: Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahiha (18)

[1277] İbnu's-Sünni, Ameli'l-Yevmi ve'l-Leyle (no: 587)'de aralarında Yahya b. Yeman'ın bulunduğu bir sened ile rivayet etmiştir. Yahya hıfzı kötü bir kimsedir. Bunu Muhammed b. Ömer'den rivayet etmektedir -ravi olarak onu bilmiyorum- o da Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den diye rivayet etmiştir fakat göründüğü kadarıyla bu (Muhammed b. Ömer değil de) Muhammed b. Amr olmalıdır. Baskıda vav harfi düşmüş olmalıdır. Bu ise hadisi hasen bir ravidir

[1278] Sünen sahibleri ve başkaları rivayet etmiştir

"Bu Peygamber (s.a)'ın eseri ve azablarının hafifletilmesine dair duası ile teberrük kabilindendir. Sanki o bu dalların canlı kalmasını, azablarının hafifletilmesi ile ilgili ortaya çıkan durumun bir sınırı olarak tesbit etmiş gibidir. Bu kurumamış hurma dalında bulunup da kurumuş dalda olmayan bir özellikten ötürü değildir. Avam birçok yerlerde ölülerin kabirlerine hurma ağacı yaprağı diktikleri görülmektedir. Onların (bu rivayet dolayısıyla) bu kanaate sahib olduklarını zannediyorum. Fakat onların yaptıkları bu uygulamanın bu açıdan izah edilir bir tarafı yoktur."

Şeyh Ahmed Şakir de Tirmizi (I, 103)'de bundan sonra bu hususla ilgili olarak şunları eklemektedir:

"Hattabi doğru söylemiştir. Avam aslı olmayan bu uygulamaya daha çok ısrar etmeye ve aşırı gitmeye başlamış bulunmaktadır. Özellikle Mısır'da hristiyanları taklid ederek bunu yapmaktadırlar. Artık kabirlere çiçek bırakmaya, kendi aralarında çiçek hediye etmeye başladılar. İnsanlar çiçekleri yakınlarının ve bildiklerinin kabirlerine onları selamlamak, hayatta olanlara da güzel bir davranış gösterisinde bulunmak için koyuyorlar. Hatta bu adeta devletler arası güzel ilişkilerde bir çeşit resmi gelenek haline geldi. Müslümanların ileri gelenlerinin avrupa ülkelerinden birisine gittikleri takdirde onların büyüklerinin yahutta meçhul asker adını verdikleri kimsenin kabrine giderler, oraya çiçek bırakırlar. Bazıları ise yine batılıları taklid ederek cansız yapay çiçekler koymakta ve bu yolda kendilerinden öncekilerin izlerinden gitmektedirler. Avama benzer ilim adamları ise onların bu yaptıklarını reddetmemektedir. Hatta bizzat kendilerinin bu çiçekleri ölmüşlerinin kabirlerine koyduklarını görüyoruz. Ben hayır vakıfları diye adlandırılan pekçok vakfın gelirlerinin kabirlere bırakılan reyhan ve yapraklara vakfedildiğini öğrenmiş bulunuyorum. Bütün bunlar dinde aslı astarı olmayan bid'atler ve münkerlerdir. Kitab ve sünnetten dayanakları yoktur. İlim ehlinin bunları reddetmeleri ve ellerinden geldiği kadarıyla bu adetleri işlemez hale getirmeleri gerekir."

Bureyde'nin vasiyetine gelince bu ondan sabit olmuştur. Muverrik dedi ki: Bureyde el-Eslemi kabrine iki hurma fidanının konulmasını vasiyet etti. O Horasan'ın uzak bir yerinde vefat etti. O bakımdan ancak bir eşşeğin torbasında bulunabildi."[1279]

Hafız İbn Hacer hadisi şerhinde şunları söylemektedir: "Sanki Bureyde hadisi umumu üzere yorumlamış ve bu işin o iki adama has olmadığı görüşünü kabul etmiş gibidir. İbn Ruşeyd der ki: Buhari'nin uygulamasından da görüldüğü kadarıyla o bu işin o iki adama has olduğu kanaatinde idi. Bundan dolayı hemen akabinde İbn Ömer'in: Onu ancak kendi ameli gölgelendirir sözünü zikretmektedir."

Şüphesiz ki Buhari'nin benimsediği kanaat az önce geçen açıklamalar sebebiyle doğrunun ta kendisidir. Bureyde'nin görüşünde ise delil olacak bir taraf olamaz. Çünkü bu bir görüştür. Hadiste -umumi olsa dahi- bu görüşe delalet etmemektedir. Peygamber (s.a) ağaç dalını kabre değil, daha önce geçtiği gibi üzerine koymuştur. Esasen "en hayırlı yol Muhammed'in gösterdiği yoldur."

Kabirler üzerine mersin ağacı ve buna benzer kokan şeyler, güller koymak meşru değildir. Çünkü bu selefin yaptığı işlerden değildi. Eğer bu bir hayır olsaydı mutlaka bu işi bizden önce onlar yaparlardı. İbn Ömer (r.a) da şöyle demiştir: "Her bir bid'at bir sapıklıktır. İsterse insanlar onu güzel görsünler."[1280]

[1279] İbn Sad, Tabakat (VII, k. 1, s. 4) Bu sahih bir seneddir. Buhari bunu (III, 173)'de muallak olarak ve kat'î bir ifade halinde zikretmiştir

[1280] Bunu İbn Battam, el-İbane an Usûli'd-Diyane (II, 112/2)'de, el-Lalekâi, es-Sünne (I, 21/1)'de sahih bir isnad ile mevkuf olarak rivayet etmişlerdir. el-Herevi de Zemmu'l-Kelâm (II, 36/1)'de merfu olarak rivayet etmiş ise de bunun bir yanılma olduğu görüşündeyim. Çünkü ondan sadece hadisin

KABİRLERİN YAKINLARINDA YAPILMASI HARAM OLAN HUSUSLAR

1. Küçük ve büyük baş hayvanların kesilmesi. Çünkü Peygamber (s.a) şöyle buyurmaktadır: "İslamda kabir yanında hayvan kesmek yoktur."

Abdu'r-Rezzak b. Hemman dedi ki: "(Cahiliye dönemi insanları) kabrin yanında bir inek ya da bir koyun keserlerdi."[1281]

Şeyhu'l-İslam İktida-u Sırati'l-Mustakim (s. 182)'de şunları söylemektedir: "Orada -yani kabirlerin yakınında- hayvan kesmek kayıtsız ve şartsız olarak yasaklanmıştır. Bunu mezhebimize mensub ilim adamları da, başkaları da bu hadis sebebiyle böylece belirtmişlerdir. Ahmed el-Mervezi'nin ondan naklettiği rivayete göre şöyle demiştir: Peygamber (s.a) bu işi yasaklamıştır. Ebu Abdullah böyle bir hayvanın etini yemeği mekruh kabul etmiştir. Mezhebimize mensub ilim adamları şöyle demişlerdir: Zamanımızın insanlarının çoğu kabrin yanında ekmek ve benzeri şeyleri tasadduk kabilinden yaptıkları işler de bu anlamda değerlendirilir."

Nevevi, el-Mecmu (V, 320)'de şunları söylemektedir: "Kabrin yanında küçük ve büyük baş hayvan kesmek ise Enes'in bu hadisi dolayısıyla yerilmiş bir şeydir. Bu hadisi Ebu Davud ve Tirmizi rivayet etmiş olup, Tirmizi: Hasen, sahihtir demiştir."

Bu hüküm orada yapılan kesim yüce Allah için olduğu takdirde böyledir. Şâyet bazı cahillerin yaptığı gibi kabir sahibi için olursa bu apaçık bir şirktir, onu yemek de haram ve fısktır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Üzerine Allah'ın adı anılmayanlardan yemeyin. Çünkü o elbetteki bir fısktır." (el-En'am, 6/121) Yani durum Allah'tan başkası için kesildiğinden dolayı hükmü böyledir. Zira buradaki fısk yüce Allah'ın şu buyruğunda zikrettiği gibidir:

"Ve Allah'tan başkasının adına boğazlandığından dolayı fısk olanlar." (el-En'am, 6/145) Nitekim Fakih el-Heytemi'nin, ez-Zevacir adlı eserinde (I, 171)'de de böyledir.

Yine Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Allah, Allah'tan başkası için hayvan boğazlayan kimseye lanet etmiştir. (Bir rivayette lanetlenmiştir)."[1282]

2. Mezarın içinden çıkan toprağa başkasını ekleyerek yükseltmek.

3. Kireç vb. şeylerle kabri sıvamak.

4. Üzerine yazı yazmak.

5. Üzerine bina yapmak.

6. Üzerine oturmak. Bu hususta birtakım hadisler vardır: Birinci hadis: Cabir (r.a)'dan dedi ki: "Rasûlullah (s.a) kabrin alçı ile sıvanmasını, üzerine oturulmasını,

---

birinci bölümü merfu olarak sahih rivayetle gelmiştir. Cabir'in rivayet ettiği hadis daha önceden geçmiş bulunmaktadır.

[1281] Bu hadisi Ebu Davud -Abdu'r-Rezzak'ın sözünü de o zikretmektedir- (II, 71), Abdu'r-Rezzak, Musannef (6690), Beyhaki (IV, 57), Ahmed (III, 197)'de rivayet etmişlerdir. Senedi sahih olup, Buhari ve Müslim'in şartına uygundur.

[1282] Hadisi Ahmed (no: 2817, 2915, 2917)'de hasen bir sened ile İbn Abbas'tan, Müslim (VI, 84)'da Ali (r.a)'dan buna yakın ifade ile rivayet etmiştir.

üzerine bina yapılmasını [yahut üzerine (toprak) ilave edilmesini], [yahut üzerine yazı yazılmasını] yasaklamıştır."[1283]

Kabrin kireçle sıvanmasına gelince, el-Kamus'da şöyle denilmektedir: "Kabın kireçlenmesi, kabı kireçle doldurmak demektir. Bina için sözkonusu olursa onu kireçle sıvamak anlamına gelir."

Kabrin kireçle sıvanmasının yasaklanması bir tür ziynet olmasından dolayı olabilir. Nitekim bazı mütekaddimun alimleri böyle demiştir. Muhtemelen doğru olan aşağıdaki şekilde konuyu etraflı bir şekilde ele almaktır: Eğer çamurla sıvamaktan maksat kabri korumak ve onu şeriatın hoşgördüğü kadarıyla yüksek bir şekilde kalmasını sağlamak ve rüzgarların onu savurmaması, yağmurun dağıtmaması ise şüphesiz ki bu caizdir. Çünkü bu meşru olan bir gayeyi gerçekleştirmektedir. Belki de Hambelilerden çamurla sıvamak müstehabtır diyenlerin görüşlerinin açıklaması budur. Şâyet maksad ziynet ve buna benzer faydasız şeyler ise o vakit bu caiz olmaz çünkü bu sonradan ihdas edilmiş (bid'at bir iş)dir.

Kabir üzerine yazı yazmaya gelince, hadisin zahirinden anlaşılan haram olduğudur. Bazı ilim adamları süslemek maksadıyla olmamak, aksine tanıtmak maksadıyla ölünün adını yazılmasını istisna etmişlerdir. Bunu da Peygamber (s.a)'ın daha önce işaret ettiğimiz meselede geçtiği üzere Osman b. Maz'um'un kabri üzerine taş koymasına kıyas ederek söylemişlerdir. Şevkâni dedi ki:

"Bu kıyas yoluyla (başka umumi nassları) tahsis etmek kabilindendir. Cumhur böyle demiştir. Yoksa bu Dav'u'n-Nehar adlı eserde denildiği gibi nassa karşıt bir kıyas değildir. Şu kadar var ki durum bu kıyasın sahih olduğudur."

Elbani r.a. dedi ki ; « Benim görüşüme göre -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- bu kıyasın mutlak olarak sahih olduğunu söylemek uzak bir ihtimaldir. Doğrusu bunu kullanılan taş eğer Rasûlullah (s.a)'ın kendisi sebebiyle taşı koyduğu gayeyi gerçekleştirmiyor ise -ki bu gaye de mezarın kime ait olduğunu tanıtmaktır ve bu tanınmama mesela kabirlerin çokluğu, tanıtıcı taşların çokluğu sebebiyle olabilir- o takdirde sözü edilen amacın gerçekleştirileceği kadarıyla ismin yazılması caiz olur. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. »

Hakim'in hadisin akabinde söylediği şu sözlere gelince: "Uygulama buna göre değildir. Müslümanların doğudan batıya kadar bütün imamlarının kabirleri üzerinde yazı vardır ve bu halefin de, selefin de yaptığı bir uygulamadır."

Zehebi şu sözleriyle onu reddetmektedir: "Söylediğimiz fayda sağlayacak bir ifade değildir. Bir sahabinin dahi bu işi yaptığını bilmiyoruz. Bu tabiînden birilerinin ve onlardan sonra gelenlerin -nehy kendilerine ulaşmamış olduğu halde- ortaya çıkardıkları bir şeydir."

Ebu Said el-Hudri'den rivayet edilmiştir: "Peygamber (s.a) kabrin üzerine bina yapılmasını yasaklamıştır."[1284]

[1283] Hadisi Müslim (III, 62), Ebu Davud (II, 71), Nesai (I, 284-285-286), Tirmizi (II, 155) -sahih olduğunu belirterek-, Hakim (I, 370), Beyhaki (IV, 4), Ahmed (III, 295, 332, 339, 399)'da rivayet etmişlerdir

[1284] Hadisi İbn Mace (I, 373-374)'de bütün ravileri Sahih'in ravileri olan bir senedle rivayet etmiş olmakla birlikte hadis munkatıdır. el-Busiri, ez-Zevaid (k. 97/2)'de şunları söylemektedir: "Ravileri sikadırlar. Şu kadar var ki munkatıdır. el-Kasım b. Muhaymira, Ebu Said (el-Hudri)'den hadisi dinlememiştir." Derim ki es-Sindi, İbn Mace Haşiye'sinde şunları söyler: "Zevaid'de: İsnadı sahihtir, ravileri sikadırlar denilmektedir." Ancak bu kimden geldiğini bilemediğim bir yanılmadır.

Bu hadisi Ebu Ya'la da şu lafızla rivayet etmiştir: "Allah'ın Peygamberi (s.a) kabirlerin üzerine bina yapılmasını yahut üzerlerine oturulmasını ya da üzerlerinde namaz kılınmasını yasakladı."[1285]

Ebu'l-Heyyac el-Esedi'den rivayet edilmiştir. O dedi ki: "Ali b. Ebi Talib bana dedi ki: Rasûlullah (s.a)'ın beni görevli gönderdiği işe seni göndereyim mi? Nerde bir heykel görürsen [bir rivayette bir suret] [bir evde] mutlaka onu dümdüz edeceksin ve ne kadar yüksek bir kabir görürsen, mutlaka onu da dümdüz edeceksin."[1286]

Şevkâni -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- (IV, 72)'de bu hadisi şerhederken şunları söylemektedir: "Bu hadisten çıkartılacak hükümlerden birisi de şudur: Sünnet gereği kabir yerden fazla yükseltilmez. Bu hususta faziletli kabul edilen ile daha az faziletli olduğu kabul edilen kimse arasında fark yoktur. Açıkça görüldüğü kadarıyla kabirlerin şer'an izin verilen miktardan fazla yükseltilmesi haramdır. Bunu Hambeli mezhebi alimleri ile bir topluluk ile İmam Şafiî ve İmam Malik açıkça ifade etmişlerdir."

Yine Şevkâni şöyle demektedir: "Hadisin kapsamına öncelikle giren kabir yükseltme çeşitlerinden birisi de kabirler üzerinde bina edilmiş kubbeler ve meşhedlerdir. Aynı zamanda bu iş kabirleri mescid edinmek kabilinden de sayılır. Peygamber (s.a) da ileride geleceği üzere bunu yapanlara lanet etmiştir. Kabirler üzerinde bina yükseltip, bu binaları güzel yapmaktan ötürü nice fesadlar ortaya çıkmıştır ki İslam adına bunlara ağlanılır. Bunlar arasında cahil kimselerin bu gibi yerlere kâfirlerin putlar hakkındaki inançlar gibi bir inanç beslemeleridir. Bu o kadar büyük bir iş haline geldi ki cahiller bu kabirlerin fayda sağlamaya ve zararı önlemeye kadir olduklarını zannedecek hale geldiler. İhtiyaçlarının görülmesini istemek için gidecekleri yer arzularının gerçekleşmesi için sığınacakları yer olarak bellediler. O kabirlerden kulların Rablerinden istediklerini istemeye koyuldular. Oralara yolculuk yapmak amacıyla yüklerini bağladılar. Kabirlere ellerini sürdüler ve onlardan yalvararak yakararak dileklerde bulundular.

Özetle söyleyecek olursak, onlar buralarda cahiliyenin putlara yapıp da yapmadıkları hiçbir şey bırakmadılar. İnna lillah ve inna ileyhi raciun. Bu korkunç münker ve müthiş küfre rağmen Allah için öfkelenen hanif din için gayrete gelen ne alim, ne öğrenci, ne emir, ne vezir, ne de bir hükümdar görüyoruz. Bize bu hususta o kadar çok haber geliyor ki bu verilecek örneğin gerçekliği hususunda şüphe etmeye imkan kalmıyor. Bu kabirperestlerden çok kimseye ya da onların çoğuna hasımları tarafından Allah adına yemin etmeleri söylenecek olursa, yalan yere yemin edebilir. Bundan hemen sonra ona şeyhin adına yahut inandığın filan veli adına yemin et denilecek olursa, hemen dili tutulur, dolanır, böyle bir yemini kabul etmez ve gerçeği itiraf eder. İşte bu onların şirklerinin haşa yüce Allah ikinin ikincisi, yahut üçün üçüncüsüdür diyenlerin şirklerinden daha ileri dereceye vardığının en açık delillerinden birisidir. Ey din alimleri! ey müslümanların hükümdarları! İslam adına küfürden daha büyük bir musibet olabilir mi? Bu din için Allah'tan başkasına ibadetten daha büyük bir zarar hangi musibet olabilir? Müslümanların

---

[1285] el-Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (III, 61)'de şunları söylemektedir: "Ravileri sikadırlar." Daha sonra bu hadisin senedini Müsned-u Ebi Ya'la (III, 287)'de tesbit ettim. Bu hadisin bizzat el-Kasım b. Muhaymire yolu ile geldiğini gördüm fakat şunu anladım ki el-Busıri'nin kesin olarak ifade ettiği munkatı oluşunun izah edilir bir tarafı yoktur. Çünkü onun dayanağı İbn Main'in şu sözleridir: "Bizler onun ashab-ı kiram'dan herhangi birisinden hadis dinlediğini duymadık." Fakat et-Tehzib'de onun İbn Amr, Ebu Said ve Ebu Umame'den rivayetinin bulunduğunu, Aişe (r.anha)'a soru sorduğunu zikretmektedir. Onun vefat yılı da bunu desteklemektedir. Oraya bakılabilir.

[1286] Hadisi Müslim (III, 61), Ebu Davud (II, 70), Nesai (I, 285), Tirmizi (II, 153-154) -hasen olduğunu belirterek-, Hakim (I, 369), Beyhaki (IV, 3), Tayalisi (no: 155), Ahmed (no: 741, 1064), Ebu Vail'in ondan (Ebu'l-Heyyac'dan) rivayeti yoluyla Taberani, el-Mucemu's-Sağir (s. 29), Ebu İshak'ın ondan rivayeti yoluyla rivayet etmişlerdir. Hadisin ayrıca Tayalisi (no: 96), Ahmed (no: 657-658, 683, 889)'da Ali (r.a)'dan gelen iki ayrı rivayet yolu daha vardır.

bu musibete denk musibetleri olabilir mi? Eğer böyle bir şirke karşı çıkmak farz değil ise, karşı çıkılması gereken münker hangisidir?

Sümame b. Şufey'den dedi ki: "Fedale b. Ubeyd ile birlikte Rum diyarına çıktık. O sırada o Muaviye adına ed-Derb'de vali idi. (Bir rivayette: Rum diyarına gazaya çıktık. Ordunun başında Fedale b. Ubeyd el-Ensari kumandandı.) Bir amca oğlumuz Rodos [da] isabet aldı. Fedale onun namazını kıldırdı ve kabre gömülme işi bitinceye kadar mezarının başında durdu. Bizler üzerine toprağı düzeltirken şunları söyledi: Üzerini hafif tutunuz. (Bir diğer rivayette üzerini hafifletiniz) dedi. Çünkü Rasûlullah (s.a) bizlere kabirleri dümdüz etmeyi emrederdi."[1287]

Muaviye (r.a) dedi ki: "Şüphesiz kabirlerin dümdüz edilmesi sünnettendir. Yahudilerle hristiyanlar kabirlerini yüksek yaptılar. Onlara benzemeyiniz."[1288]

Ebu Hureyre'den rivayete göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Sizden herhangi birinizin bir kor ateş üzerine oturup, elbiselerini yakması, sonra onun derisine kadar varması o kimse için bir kabir üzerine oturmasında (bir rivayette kabri çiğnemesinden) daha hayırlıdır."[1289]

Ukbe b. Amir (r.a)'dan dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Ayağımla bir kor ateş yahut bir kılıç üzerine yürümem ya da ayağımla ayakkabımı dikmem benim için müslüman bir kimsenin kabri üzerinden yürümekten daha sevimlidir. Def-i hacetimi kabirlerin ortasında mı yapmışım, yoksa çarşı-pazarın ortasında mı yapmışım hiç farketmez."[1290]

7. Kabirlere doğru namaz kılmak. Çünkü az önce geçen: "Kabirlere doğru namaz kılmayınız...." hadisi bunu gerektirmektedir.

Bu hadiste nehyin açık olması dolayısıyla kabre doğru namaz kılmanın haram olduğuna delil vardır. Nevevi'nin tercih ettiği de budur.

Şunu bilmek gerekir ki burada sözü edilen tahrim ancak yönelmek ile kabirlerin taziminin kastedilmemesi şartına bağlıdır. Aksi takdirde bu bir şirk olur.

Şeyh Aliyyu'l-Kari, el-Birkad (II, 372)'de bu hadisi şerhederken şunları söylemektedir:

"Eğer bu tazim gerçek manasıyla kabre ve kabrin sahibine yapılacak olursa, kesinlikle böyle bir tazimi yapan kâfir olur. Böyle bir şeye benzemeye kalkışmak

---

[1287] Hadisi Ahmed (VI, 18) her iki rivayetiyle rivayet etmiş olup, senedi hasendir. İbn Ebi Şeybe (IV, 135-138)'de diğer rivayet ile rivayet etmiştir. Müslim (III, 61), Ebu Davud (II, 70), Nesai (I, 285), Beyhaki (IV, 2-3) diğer yoldan Sümame'den ona yakın fakat ondan daha muhtasar olarak rivayet etmişlerdir. Bu aynı zamanda Ahmed'in de (VI, 21)'de zikrettiği bir rivayet olup, ondaki lafzı şu şekildedir: "Ben Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: Kabirlerinizi yer hizasında düzleyiniz." Senedinde İbn Lehia vardır ki o hıfzı kötü birisidir. Bu hadisin Taberani, el-Mucemu'l-Kebir (XVIII, 262-263)'de başka yollardan ve başka lafızlarla rivayeti de vardır.

[1288] Hadisi Taberani, el-Mucemu'l-Kebir (XIX, 352, 823)'de rivayet etmiştir. Senedi sahihtir. Mecmau'z-Zevaid'de "ravileri sahih hadisin ravileridir" demektedir.

[1289] Hadisi Müslim (III, 62), Ebu Davud (II, 71), Nesai (I, 287), İbn Mace (I, 484), Beyhaki (IV, 79), Ahmed (II, 311, 389, 444)'de rivayet etmişlerdir. Diğer rivayet onun kaydettiği (II, 528) rivayetlerden birisidir.

[1290] Bu hadisi İbn Ebi Şeybe (IV, 133), İbn Mace (I, 474)'de el-Busiri'nin, ez-Zevaid (k. 98/1)'de belirttiği üzere sahih bir isnad ile rivayet etmişlerdir. el-Münziri de, et-Terğib'de senedi ceyyiddir demiştir.

mekruhtur. Bu kerahetin tahrimi kerahet olması gerekir. Ona bırakılmış cenaze de bu hükme tabidir. Hatta ondan da öncelikli olarak bu hükmü alır. Bu ise Mekke ahalisinin karşı karşıya bulundukları bir beladır. Çünkü onlar cenazeyi Kabe'nin yakınında koyuyor, sonra da ona doğru namaz kılıyorlar."

8. Kabirlere doğru yönelmek sözkonusu olmasa dahi kabirlerin yakınında namaz kılmak. Enes'den rivayete göre: "Peygamber (s.a) kabirler arasında namaz kılmayı yasaklamıştır."[1291]

İbn Ömer'den rivayete göre Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Evlerinizde namazınızdan bir pay ayırınız. Evlerinizi kabirlere döndürmeyiniz."[1292]

Kabristanda namaz kılmanın mekruhluğu bütün mekanları kapsar. Kabir ister namaz kılanın önünde, ister arkasında, ister sağında, ister solunda olsun. Çünkü yasak mutlaktır. Usûl ilminde kabul edilen hususlardan birisi de şudur: Mutlaka kayıt getiren herhangi bir husus tesbit edilmedikçe mutlak olarak kalır. Burada ise bu kabilden herhangi bir şey varid olmuş değildir. Bizim belirttiğimiz bu hususu ileride de geleceği üzere Hanefi fukahasından kimileri ve başkaları da açıkça ifade etmiş bulunmaktadır. Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye, el-İhtiyaratu'l-İlmiyye (s. 25)'de şunları söylemektedir:

"Namaz kabristanda ve kabristana doğru sahih değildir. Bunun yasaklanması şirke götüren yolu tıkamak içindir. Mezhebimize mensub bir kesimin belirttiklerine göre bir ve iki kabir namaz kılmaya engel değildir. Çünkü "el-Makbure (kabristan)" lafzı bunları kapsamına almaz. Kabristan adı üç ve daha fazla kabir hakkında kullanılır. İmam Ahmed'in sözlerinde ve genel olarak onun arkadaşlarının ifadelerinde böyle bir ayırım bulunmamaktadır. Fakat onların genel ifadeleri ile hükmün illetine dair açıklamaları ve delil getirme tarzları tek bir kabrin yanında dahi namaz kılmanın yasak olmasını gerektirir. Doğrusu da budur. Çünkü makbure (kabristan) içine kabre gömülen kimselerin olduğu her yerdir. Yoksa kabirlerin toplamı değildir. Mezhebimize mensub ilim adamları şöyle demektedir: Kabristan adının kapsamına giren kabirlerin çevresinde bulunan yerler de namaz kılınamayan yerler arasındadır. İşte bu açıklama yasağın tek bir kabrin ve ona ilave olunan çevresindeki alanın da kapsama girdiğini göstermektedir. el-Amidi ve başkaları şunu zikrederler: Kıblesi kabre dönük olan bir mescidde duvar ile kabir arasında bir başka engel bulunmadığı sürece o mescidde namaz kılmak caiz değildir. Kimisi bunun İmam Ahmed'in açık ifadesi olduğunu söylemektedir."

Merhum Şeyhu'l-İslam'ın ifadelerinde kabristanda namaz kılmanın yasak oluş illetinin (şirke götüren) yolu tıkamak (seddu'z-zeria) olduğunu açıkça ifade etmektedir. Bu ilim adamlarının bu husustaki iki görüşünden birisidir. Diğer bir görüşe göre ise illet (bu hükmün gerekçesi) kabristan arazisinin necasetidir. Bu ikisi Hanefi mezhebinde yer alan iki görüştür. İbn Abidin, Haşiye'sinde (I, 352) bunların ikincisinin zayıf bir görüş olduğuna işaret etmektedir. Çünkü onlara göre istihale (bir şeyin başka bir şeye dönüşmesi) temizleyici bir unsurdur. Dolayısıyla böyle bir illet nasıl doğru olabilir?

Şüphesiz bize göre birinci görüş sahih olandır. Bunu Şeyhu'l-İslam kitablarında açıklamış ve bu görüşün lehine başka bir yerde bulunamayacak deliller getirmiştir. Bu açıklamaları mesela İktidau's-Sırati'l-Mustakim (152, 193)'de bulmak mümkündür. Hanefilerin kitablarından el-Haniye (el-Fetava et-Teterhaniyye) bu yolu izlemiş, Tahtavi, Meraki'l-Felah'a yazdığı haşiyesinde buna işaret etmiştir. Tahtavi şarihin: "Kabristanda

---

[1291] Hadisi el-Bezzar (441-442-443)'de Enes'den gelen rivayet yollarıyla zikretmiştir. el-Heysemi, Mecmau'z-Zevaid (II, 27)'de: "Ravileri sahih hadisin ravileridirler" demektedir. İbnu'l-Arabi bu hadisi Mucem (235/1)'de, Taberani, el-Evsat (I, 280)'de, Dıya el-Makdisi, el-Ahadiysu'l-Muhtare (79/2)'de rivayet etmişler ve: "Cenazeler üzerine..." fazlalığını eklemişlerdir.
[1292] Hadisi Buhari (I, 420), Müslim (II, 187), Ahmed (no: 4511, 4653 ve 6045)'de rivayet etmişlerdir.

namaz mekruhtur." (I, 208) şeklindeki sözlerini açıklarken şunları söylemektedir: "Be harfi üç hareke ile de okunabilir (Makbara, makbura, makbira diye). Bunun mekruh oluş sebebi ise yahudilerle hristiyanlara benzeyiş olduğundan ötürüdür. Peygamber (s.a) ise şöyle buyurmuştur: Allah yahudilerle hristiyanlara lanet eylesin. Çünkü onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler." Namazın kabrin üstünde, arkasında kılınması ile kabristanın üzerinde durarak kılınması arasında fark yoktur. Bundan peygamberlerin kabirleri istisna edilir. Çünkü orada namaz kılmak kabirleri ister açılmış olsun, ister olmasın mekruh olmaz. Elverir ki kabir kıble tarafında bulunmasın. Çünkü peygamberler kabirlerinde diridirler."

Böyle bir istisna açıkça batıldır. Hem nasıl batıl olmasın ki çünkü bu açıklama kendisinin zikrettiği gerekçe ile ve delil olarak gösterdiği hadis ile çelişmektedir. Kitab ehlinin peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiklerinden ötürü lanet olunduklarına dair gelen hadisler bu kadar çokken böyle bir istisna nasıl doğru olabilir. Ayrıca Peygamber (s.a)'ın bize bunu yasakladığı da sahih olarak gelmiştir. Yasak peygamberlerin doğrudan doğruya kabirlerini mescid edinmek ile ilgilidir. Başkalarının kabirleri de onlarınki gibi değerlendirilir. Peygamberlerin kabirlerinin istisnası nasıl akla uygun gelir. Gerçek şu ki böyle bir istisna ancak ikinci görüş olan bu yasağın illeti necasettir görüşü ile bağdaşabilir. Peygamberlerin kabirlerinin temiz olduğunda ise şüphe yoktur. Çünkü onlar Peygamber efendimizin buyurduğu gibi: "Şüphesiz Allah yere peygamberlerin cesedlerini yemeyi haram kılmıştır." diye buyurduğu haldedirler fakat bu illette batıldır. Batıl üzerine bina edilen bir hüküm de batıldır.[4]

9. Kabirlerin üzerine mescid bina etmek: Aişe ve Abdullah b. Abbas'ın birlikte rivayet ettikleri hadiste Onlar şöyle demişlerdir: "Rasûlullah (s.a) hastalanınca üzerindeki bir elbiseyi yüzünün üzerine örtmeye koyuldu. Bundan sıkılınca yüzünden açardı. O bu halde iken şöyle buyurdu: Allah yahudilerle hristiyanlara lanet eylesin. Çünkü onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler. (O bu sözleriyle onların yaptıkları(nın benzeri)nden sakındırıyordu."[1293]

Aişe (r.anha)'dan dedi ki: Rasûlullah (s.a) kendisinden ayağa kalkamadığı hastalığında şöyle buyurdu:

"Allah yahudilerle hristiyanlara lanet eylesin. Onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler." Aişe dedi ki: Eğer bu durum olmasaydı, onun kabri açıkta bırakılacaktı. Şu kadar var ki kabrinin mescid edinilmesinden korkuldu.[1294]

Ebu Hureyre'den dedi ki: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: "Allah yahudileri (bir rivayette yahudilerle hristiyanları) kahretsin (değindiğimiz rivayette lanet etsin). Çünkü onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler."[1295]

Cündeb'den dedi ki: Ben Peygamber (s.a)'ı vefat etmeden beş gün önce şöyle buyururken dinledim:

"[Benim aranızda kardeşlerim ve arkadaşlarım vardı ve] aranızdan benim için bir halil (candan dost)in bulunmadığını Allah'ın huzurunda bildiriyorum. Çünkü yüce Allah

---

[4] Ben Tahtavi'nin hatası ve sözü edilen istisnayı yapmaktaki çelişkisi ile ilgili geniş açıklamaları es-Semeru'l-Müstetab fi Fıkhi's-Sünneti ve'l-Kitab adlı eserimde genişçe açıklamış bulunuyorum.

[1293] Hadisi Buhari (I, 422, VI, 386, VIII, 112), Müslim (II, 67), Nesai (I, 115), Darimi (I, 326), Beyhaki (IV, 80), Ahmed (I, 218, VI, 34, 229, 275)

[1294] Hadisi Buhari (III, 156, 198, VIII, 114), Ebu Avane (II, 399), Ahmed (VI, 80, 121, 255)'de yine Ahmed (VI, 146, 252)'de bu hadisi Aişe (r.anha)'dan bir başka rivayet yoluyla da zikretmektedir

[1295] Hadisi Buhari (I, 322), Müslim, Ebu Avane (II, 400), Ebu Davud (II, 71), Beyhaki (IV, 80), Ahmed (II, 284, 366, 396, 453, 518)'de rivayet etmişlerdir.

İbrahim'i halil edindiği gibi, beni halil edinmiş bulunuyor ve eğer ben ümmetimden bir halil edinecek olsaydım, hiç şüphesiz Ebu Bekir'i halil edinirdim. Şunu bilin ki sizden öncekiler peygamberlerinin ve aralarındaki salih kimselerin kabirlerini mescid ediniyorlardı. Dikkat edin sakın kabirleri mescid edinmeyin. Ben sizlere bu işi yasaklıyorum."[1296]

Bu hadisler kesin bir şekilde kabirlerin mescid edinilmesinin haram olduğuna delildir. Çünkü bu hadisler kabirleri bu şekilde mescid edinenlerin lanetlendiğini ifade etmektedir. Bundan dolayı fakih el-Heytemi, ez-Zevacir (I, 120-121)'de: "Doksanüçüncü büyük günah: Kabirleri mescid edinmek" demektedir.

Az önce kaydedilen hadislerde sözkonusu edilen "mescid edinmek" çeşitli hususları kapsar:

1. Kabirlere yönelerek, kabirlere doğru namaz kılmak.

2. Kabirler üzerinde secde etmek.

3. Kabirler üzerinde mescid bina etmek.

İkinci anlam "mescid edinme" lafzından açıkça anlaşılmakta, diğer iki anlam da onun kapsamına girmekle birlikte daha önce kaydettiğimiz bazı hadislerde ayrıca açıkça sözkonusu da edilmiş bulunmaktadır.

10. Belirli vakitlerde ve bilinen mevsimlerde oralarda ibadet etmek maksadı ile yahutta başka bir maksadla giderek kabirleri bayram yeri edinmek. Çünkü Ebu Hureyre (r.a)'ın rivayetine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Benim kabrimi bayram yerine çevirmeyin. Evlerinizi de kabirlere döndürmeyin. Her nerede olursanız bana salât (ve selam) gönderin. Çünkü sizin salât (ve selam)ınız bana ulaşır."[1297]

Hadis-i şerif peygamberlerin ve salihlerin kabirlerini bayram yerine döndürmenin haram olduğuna delildir.

11. Kabirlere gitmek üzere yolculuk yapmak: Ebu Hureyre'den, Peygamber (s.a) buyurdu ki: "Şu üç mescid dışında(ki mescidlere yolculuk yapmak için) yükler bağlanmaz: Mescid-i Haram, Rasûlullah (s.a)'ın mescidi ve Mescid-i Aksa"

[1296] Müslim (II, 67-68) Nesai es-Sünenu'l-Kübra tefsir(143)

[1297] Hadisi Ebu Davud (I, 319), Ahmed (II, 367) hasen bir sened ile rivayet etmişlerdir. Hadis Müslim'in şartına uygundur. Bu hadisin değişik yolları ve şahidleri bulunduğundan ötürü sahih bir hadistir. Bunun Ebu Hureyre'den gelmiş, Ebu Nuaym, el-Hilye (VI, 283)'de bir başka rivayet yolu daha vardır. Ayrıca Süheyl'den güçlü bir sened ile mürsel bir şahidi de bulunmaktadır. Süheyl dedi ki: "el-Hasen b. el-Hasen b. Ali b. Ebi Talib kabrin yanında beni gördü. O Fatıma'nın evinde akşam yemeğini yerken bana seslendi ve: Yemeğe gel dedi. Ben: Canım istemiyor dedim. Bu sefer: Seni niye kabrin yanında görüyorum dedi. Ben: Peygamber (s.a)'a selam verdim dedim. Şöyle dedi: "Sen mescide girdiğin zaman selam ver." Sonra dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Benim kabrimi bayram yerine çevirmeyin. Evlerinizi de kabre döndürmeyin. Bana salât (ve selam) gönderin. Çünkü sizin salât (ve selam)ınız nerede olursanız bana ulaşır, Allah yahudilere lanet etsin. Çünkü onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid edindiler." (Bu hususta) sizler ile Endülüstekiler arasında hiçbir fark yoktur. Bu hadisi İbn Teymiye, el-İktida'da belirttiği üzere Said b. Mansur rivayet etmiştir. Yine bu hadis İsmail b. İshak el-Kadi, Fadlu's-Salâti ale'n-Nebi (no: 30)'da zikredilmiş olup, ancak orada "Allah yahudilere lanet etsin..." bölümü yok. Aynı şekilde İbn Şeybe (IV, 140)'de hadisin sadece merfu olan bölümünü rivayet etmiş bulunmaktadır. Hadisin buna yakın lafızlarla Ali b. el-Huseyn'in babasından, onun dedesinden merfu olarak rivayet ettiği bir başka şahidi de vardır. Bunu İsmail el-Kadi (no: 20)'de ve başkaları rivayet etmiştir. Bk. Tahziru's-Sacid (98-99)

Bir diğer rivayet şu lafızladır: "Ancak üç mescide gitmek için yola çıkılır: Kabe mescidi, benim mescidim ve İlya mescidi"[1298]

Ebu Basra el-Gıfari'den rivayet edilmiştir. Ebu Hureyre ile bir yerden gelişinde karşılaşmış ona: Nereden geliyorsun diye sormuş, Ebu Hureyre Tur'dan geliyorum, orada namaz kıldım deyince, Ebu Basra ona şöyle demiş: Keşke gitmeden önce seni yetişmiş olsaydım, çünkü ben Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim:

"Üç mescid dışında yükler (herhangi bir mescid için) vurulmaz: Mescid-i Haram, benim bu mescidim ve Mescid-i Aksa"[1299]

Bu hadislerde peygamberlerin ve salihlerin kabirleri gibi mübarek herhangi bir yere yolculuk yapmak haram kılınmaktadır. Her ne kadar bu ifadeler "yükler vurulmaz" şeklinde nefy lafzı ile varid olmuş ise de Hafız (İbn Hacer)'in belirttiği üzere maksat nehydir. Yüce Allah'ın şu buyruğunda olduğu gibi: *"Artık hacda kadına yaklaşmak, günah işlemek, kavga etmek yoktur."* (el-Bakara, 2/197) Bu et-Tıybi'nin de dediği gibi:

"Açıkça nehy ifadesi kullanmaktan daha beliğdir. Sanki şöyle buyurmuş gibidir: Birtakım özelliklere sahib olduklarından ötürü bu yerler dışında ziyaret maksadıyla gitmek hiç de uygun değildir."

Şeyh Veliyullah ed-Dıhlevi'nin bu hususta Huccetu'l-Baliğa (I, 192)'de yaptığı açıklamaların bir kısmı şöyledir:

"Cahiliye dönemi insanları kendi görüşlerine göre tazim edildiği kabul edilen birtakım yerlere ziyaretler yapar ve bundan bereket elde edeceklerini ümit ediyorlardı. Bu yaptıklarındaki tahrif ve fesad açıkça ortadadır. Peygamber (s.a) ibadet şiarları olmayan işlerin ibadet şiarlarına katılmaması için böyle fesada götüren yolları kapatmıştır. Böylelikle Allah'tan başkasına ibadete giden yolu tıkamış olmaktadır. Bana göre hakikat şudur: Kabir ve yüce Allah'ın velilerinden herhangi birisinin ibadet yeri ile Tur bu husustaki yasak bakımından birbirine eşittir."

Bu açıklamaların sonunda dikkat çekmemiz güzel olacak bir nokta şudur: Ticaret ve ilim talebi için yolculuk yapmak bu yasağın kapsamına girmez. Çünkü yolculuk burada böyle bir ihtiyacı elde etmek için yapılmaktadır. O yerin herhangi bir özelliği dolayısıyla değil. Aynı şekilde Allah için, kardeş bilinen bir kimseyi ziyaret etmek için yolculuk yapmak da böyledir. Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye'nin fetvalarında (II, 186) belirttiği gibi burada maksat o kardeşin ziyaretidir.

12. Kabirlerin yanında kandiller (ve mumlar) yakmak: Herşeyden önce bu sonradan ortaya çıkarılmış bir bid'at olup, selef-i salih tarafından bilinmeyen bir husustur. Peygamber (s.a) da şöyle buyurmuştur: "Her bir bid'at bir sapıklıktır. Her sapıklıkta cehennem ateşindedir." Hadisi Nesai ve İbn Huzeyme Sahih'inde sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.

[1298] Hadisi Buhari -birinci lafız ile-, Müslim diğer lafız ile Ebu Hureyre'den ikinci bir rivayet yoluyla rivayet etmiştir. Birinci rivayet yoluyla da Sünen sahibleri ve başkaları rivayet etmiştir. Hadisin Ahmed (II, 501), Darimi (I, 330)'de kaydettikleri üçüncü bir rivayet yolu daha vardır.

[1299] Hadisi Tayalisi (1348), Ahmed (VI, 6) -anlatım ona ait-'de rivayet etmişlerdir. Senedi sahihtir. Ahmed'in bunu kaydettiği iki yolu daha vardır. Bunlardan birincisinin senedi hasendir, diğerininki sahihtir. Bu hadisi Malik, Nesai ve Tirmizi -sahih olduğunu belirterek- üçüncü bir yoldan rivayet etmişlerdir. Şu kadar var ki ravilerden birisi hadisin senedinde hata ederek onu Basra b. Ebi Basra'nın Müsned'i olarak değerlendirmiştir. Lafzında da: "Binekler harekete getirilmez" diyerek hata etmiştir. Bu hadisi Ebu Ya'la, Müsned-u Ebu Hureyre (k. 296/1)'de ondan gelen bir başka rivayet yoluyla zikretmiştir.

Böyle bir işle boşuboşuna mal kaybedilmiş olur. Bu hareket ile ateşe tapan mecusilere benzeme sözkonusudur. Fakih İbn Hacer el-Heytemi, ez-Zevacir (I, 134) adlı eserinde şunları söylemektedir:

"Mezhebimize mensub ilim adamları az dahi olsa kabir üzerinde kandil (ve mum) yakmanın haram olduğunu açıkça ifade etmişlerdir. Çünkü bununla ne orada kalan birisinin istifadesi sözkonusudur, ne de ziyaret edenin buna illet olarak da israf ve malı zayi etmeyi mecusilere de benzemeyi göstermişlerdir. Bu bakımdan böyle bir işin kebire (büyük bir günah) olması uzak bir ihtimal değildir."

Eğer: Niçin Sünen sahiblerinin ve başkalarının İbn Abbas'tan rivayet ettikleri: "Allah kabirleri ziyaret eden kadınlar ile kabirler üzerinde mescidler edinen ve kandiller yakanlara lanet eylesin." şeklindeki meşhur hadisi delil olarak göstermiyorsun diye sorulursa;

Buna cevabım şudur: Bu hadis meşhur olmakla birlikte senedi itibariyle zayıftır, delil olmaya elverişli değildir. Her ne kadar çoğu musannıf bu hususta bu hadisi zikretmiş ve hadisin illeti hakkında söz söylemiş ise de bu böyledir. Nitekim İbn Hacer, ez-Zevacir adlı eserinde ondan önce büyük ilim adamı İbnu'l-Kayyim, Zadu'l-Mead adlı eserinde böyle davranmışlar ve selefilerle hadis ehlinin çoğunluğu buna aldanarak kitablarında, risalelerinde, konferanslarında bunu delil diye ileri sürmüşlerdir.

Hadisin birinci cümlesi sahihtir ve onun birisi Ebu Hureyre, diğeri Hassan b. Sabit'ten olmak üzere iki şahidi vardır. İkinci cümlesi de yine mana itibariyle sahih ve mütevatirdir.

13. Kabirlerdeki kemikleri kırmak: Buna delil Peygamber (s.a)'ın şu buyruğudur: "Mü'minin öldükten sonra kemiğini kırmak hiç şüphesiz hayatta iken onu kırmak gibidir."[1300]

Göründüğü kadarıyla bu açıklama hadisin maksadını da ortaya koymaktadır. İmam Tahavi de bunu kesin olarak böylece ifade etmiş ve bu hususta Müşkilu'l-Asar adlı eserinde ona dair özel bir bab açmıştır, dileyen oraya bakabilir.

Nevevi, el-Mecmu (V, 303)'de özetle şunları söylemektedir: "Ashabın (mezhebimize mensub ilim adamlarının) ittifakı ile şer'î bir sebeb olmadıkça kabrin açılması caiz değildir. Daha önce (109. meselede) geçtiği üzere belirtilen sebebler kabilinden şer'î bir sebeble açılabilir. Bu açıklamaların özeti şudur: "Bir ölü çürüyüp, toprak olduğu takdirde kabrin açılması caizdir. O vakit o kabirde başkasının defnedilmesi de caiz olur. Böyle bir yerin ekilmesi, üzerine bina yapılması da diğer yararlanma ve tasarruf yollarıyla kullanılması da mezheb alimlerimizin ittifakı ile caizdir. Bütün bunlar eğer ölenden kemik vb. herhangi bir eser kalmamış olması şartına bağlıdır. Bu ise bölgeler ve toprakların farklılığına göre farklılık arzeder. Bu hususta orayı bilenlerin görüşlerine itibar edilir."

Müslümanların başlarındaki bazı yönetimler İslamî birtakım kabristanları şehir düzenlemeleri için ortadan kaldırmakta, bu kabirleri açmakta, bunların saygınlıklarına herhangi bir şekilde aldırılmamakta ya da bunların çiğnenmelerinin, kemiklerinin kırılmalarının ve benzeri işler yapmanın yasaklığına hiç önem vermemektedirler.

[1300] Buhari (I, 1/150), Ebu Davud (II, 69), İbn Mace (I, 492), Tahavi, Müşkilu'l-Asar (II, 108), İbn Hibban, Sahih (no: 776, mevarid), İbnu'l-Carut, el-Munteka (s. 551), İbn Sad, Tabakat (VIII, 481), Temmam, el-Fevaid (k. 253/1), Hennad, Zühd (II, 561/1169), Darakudni, Sünen (367), Beyhaki (IV, 58), Ahmed (VI, 58, 105, 168, 200, 264) -lafız da ona ait-, Ebu Nuaym, el-Hilye (VII, 95), Hatib, Tarih-u Bağdad (XII, 106, XIII, 120), Amra'dan, o Aişe'den değişik yollarla rivayet etmiştir.

Herhangi bir kimse böyle bir düzenlemenin bu kabilden şer'î hükümlere muhalif hareketleri mazur gösterebileceğini zannetmesin kesinlikle böyle olmaz. Çünkü bu gibi işler zaruri işlerden değildir. Bunlar benzeri gerekçelerle ölülerin haklarına tecavüz etmeyi gerektirmeyen şartları daha bir mükemmelleştirici davranışlardandır. Hayatta olanların ölmüşlerine herhangi bir eziyet vermeden işlerini düzenlemek görevleri vardır.

Hadisten anlaşılan ikinci husus şudur: Mü'min olmayanların kemiklerinin saygınlığı yoktur. Çünkü hadis-i şerifteki: "Mü'minin kemiği" ifadesinde kemiğin mü'mine izafe edildiğini görüyoruz. Bu kâfirin kemiğinin böyle olmadığını ifade eder. İşte bu hususa Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari'de şu sözleriyle işaret etmektedir: "Bundan anlaşıldığına göre mü'minin ölümden sonraki saygınlığı hayatında olduğu gibi kalmaya devam eder."

Böylelikle tıp fakültelerinde çoğu öğrencinin sordukları şu sorunun cevabı da ortaya çıkmaktadır. Sözkonusu soru şu: Tetkik etmek ve üzerinde birtakım tıbbi araştırmalar yapmak üzere kemiklerin kırılması caiz midir? Cevap: Mü'minin kemiklerine bu işleri uygulamak caiz değildir. Diğerlerine bu uygulanabilir. Bu hususu bundan sonraki meseledeki bilgiler desteklemektedir:

Kâfirlerin kabirlerini açmak caizdir. Çünkü bundan önceki hadisin mefhumunun delalet ettiği üzere kâfirlerin kemiklerinin saygınlığı yoktur. Enes b. Malik (r.a)'ın rivayet ettiği şu hadis de buna tanıklık etmektedir:

"Peygamber (s.a) Medine'ye geldi. Medine'nin üst taraflarında Avf b. Amr oğulları diye bilinen bir aşiret arasında kaldı. Aralarında onyedi gün ikamet etti. Sonra Neccar oğullarına haber gönderdi. Kılıçlarını kuşanarak geldiler. Sanki Peygamber (s.a)'ı bineği üzerinde, Ebu Bekir'i de arkasında görüyor gibiyim. Neccar oğullarından gelenler etrafını doldurdular. Nihayet Ebu Eyyub'un (evinin önündeki) düzlüğüne geldi. O namaz vakti nerede girerse, orada namaz kılmayı severdi. Koyun ağıllarında namaz kılardı. Mescidin bina edilmesini emretmişti. Neccar oğullarından birtakım kimselere haber göndererek şöyle dedi: Ey Neccar oğulları şu bahçenizi bana değeri neyse ona satınız. Onlar Allah'a yemin ederiz hayır. Biz onun bedelini Allah'tan başkasından istemeyiz dediler. (Enes b. Malik) dedi ki: O bahçede müşriklerin kabirleri, birtakım yıkık yerler ve hurma ağaçları vardı. Peygamber (s.a)'ın emri üzerine müşriklerin kabirleri açıldı, harabe yerler düzeltildi, hurma ağaçları da kesildi. Hurma ağaçlarını mescidin kıble tarafına dizdiler. Her iki tarafını da taşla bina ettiler. Kaya parçalarını taşırken recez söylüyorlar. Peygamber de onlarla birlikte taşıyor ve bu arada şunları söylüyordu. [Kerpiçleri taşırken diyordu ki:

"Bu taşıdığımız yükler Hayber yükleri değil,
Bununla Rabbimize itaat ediyor ve bu daha temizdir.]
Allah'ım ahiretteki hayırdan başka hayır yoktur
Ensara ve muhacirlere mağfiret buyur."
Aişe (r.anha)'ın bir rivayetinde de şöyle denilmektedir:
"Allah'ım ecir dediğin ahiret ecridir.
Ensara ve muhacirlere merhamet buyur."[1301]

Hafız (İbn Hacer), Fethu'l-Bari'de şunları söylemektedir: "Hadiste hibe ve alış yoluyla mülk edinilen kabristanda tasarrufun caiz olduğu, aynı şekilde eğer saygı duyulması gereken kabirlerden değilse izleri, eserleri kalmamış kabirlerin açılmasının caiz olduğu, açılıp eşildikten ve içlerindekiler çıkartıldıktan sonra müşriklerin kabristanında namaz kılmanın ayrıca onların kabirlerinin yerine mescid bina etmenin caiz olduğu anlaşılmaktadır."

[1301] Hadisi Buhari, Müslim ve başkaları Enes yoluyla rivayet etmişlerdir, anlatım da ona aittir. Buhari de Aişe (r.anha)'dan rivayet etmiştir. Köşeli parantez arasındaki ifadeler onun rivayetindendir.

CENAZELERLE İLGİLİ BİDATLER:

ÖLÜMDEN ÖNCEKİ BİD'ATLER

1. Bazılarının şeytanların ölüm döşeğinde bulunan kimseye anne ve babası şeklinde yahudi ve hristiyan birisi kılığıyla gelip, ona onu saptırmak için herbir dine girmesini teklif ettiğine inanmak. (İbn Hacer el-Heytemi el-Fetava el-Hadisiyye adlı eserinde Suyuti'den: "Böyle bir rivayet varid olmamıştır." dediğini nakletmektedir.)

2. Ölümü yaklaşmış kimsenin başı ucuna mushaf koymak.

3. Ölüye peygamberi ve ehl-i beytin imamlarını (selam onlara) ikrar ve kabul etmeyi telkin etmek.[1]

4. Ölmek üzere olan kimseye Yasin suresini okumak.

5. Ölümü yaklaşmış olan kimsenin yüzünü kıbleye çevirmek. el-Muhalla (V, 174)'de belirtildiği üzere Said b. el-Müseyyeb el-Medhal (III, 229-230'da belirtildiği üzere Malik bunu reddetmiştir. Bu hususta herhangi sahih bir hadiste gelmemiştir.

ÖLÜMDEN SONRA İŞLENEN BİD'ATLER

6. Şianın söylediği: "Ademoğlu ölüm dolayısıyla necis olur. Masun (imamlar), şehid ve öldürülmesi icab edip öldürülmeden önce gusleden ve sonra öldürülen kimse -bu son şahıs sadece ve muayyen olarak bu sebeb dolayısıyla- necis olmazlar."[1]

7. Ay hali, lohusa ve cünub olanların yanından çıkartılmaları.

8. Ölenin canını verdiği sıralarda hazır bulunan kimselerin üzerinden yedi gün geçinceye kadar işi gücü bırakması. (İbnu'l-Hac, el-Medhal, III, 276-277)

9. Bazılarının inancına göre ölünün ruhunun öldüğü yerin etrafında dolaştığına dair inanç.

10. Ölünün vefat ettiği gece sabaha kadar yanında mum yanık tutmak. (el-Medhal, III, 236)

11. Ölünün öldüğü odaya yeşil bir dal bırakmak.

12. Ölünün yanında yıkanmaya başlayıncaya kadar Kur'ân okumak.

13. Ölünün tırnaklarını kesmek ve etek traşını yapmak. (İmam Malik, el-Müdevvene, I, 180, el-Medhal, III, 240)

14. Ölenin makadına, boğazına, burnuna pamuk sokmak.[2] (İmam Malik, el-Müdevvene, I, 180, el-Medhal, III, 240)

---

[1] Bk. Şiaya ait kitablardan Miftahu'l-Kerame (I, 408)
[1] Daha önce değindiğimiz kaynak (I, 153)'de şianın bu hususta icma ettiğini nakletmektedir. Halbuki bu kendisine işaret edilmiş bulunan hadis ile çatışmaktadır.

15. Ölünün gözlerine toprak koymak ve bu esnada: "Ademoğlunun gözünü topraktan başka bir şey doldurmaz" demek. (el-Medhal, III, 261)

16. Ölünün yakınlarının defin işi bitirilinceye kadar yemek yememeleri. (Aynı yer, III, 276)

17. Öğle ve akşam yemekleri esnasında ağlamaya özen göstermek. (Aynı yer, III, 276)

18. Bir kimsenin (ölenin) baba ve kardeşinin üzerindeki elbiseyi yırtması.[3] (Bk. 22. mesele, b ve c fıkralarında kaydedilen hadis)

19. Ölen için tam bir sene yas tutmak. Bu zaman zarfında kadınlar kına yakmazlar, güzel elbiseler giyinmez, süs eşyası takınmazlar. Sene sona erdikten sonra yapageldikleri şekilde şer'î bakımdan men olunmuş nakış, yazı ve benzeri işleri yaparlar. Onlar ve onlarla birlikte yas tutanlar bu şekilde hareket etmeye de "Fekku'l-Hüzn: Yası bitirmek, çözmek" adını verirler. (el-Medhal, III, 277)

20. Bazılarının ölü için yas tuttuklarından ötürü sakallarını bırakmaları.

21. Sergilerin, halıların ters çevrilmeleri, ayna ve avizelerin örtülmeleri.

22. Testi ya da benzeri bir kabta bulunan evdeki sularla yararlanmamak, onun necis olduğunu kabul etmek. Buna gerekçe olarak da ölünün ruhu cesedinden çıktığında o suya daldığını göstermek. (Bk. el-Medhal)

23. Onlardan herhangi birisi yemek yerken hapşuracak olursa ona: Filan erkek yahut filan kadın ile konuş diyerek hayatta olanlar arasından sevdiği bir kimsenin ismini verirler ve buna da o kişinin de ölene katılmaması için böyle yapmak gerektiğini gerekçe gösterirler. (Aynı eserden)

24. Ölüleri için yas tuttukları sürece ebegümeci ve balık yemeyi terketmek. (Aynı eser, III, 281)

25. Et, ızgara, köfte gibi şeyleri yemeyi terk etmek.

26. Sufilerin: Kim ölen bir kişi için ağlarsa, o marifet ehli kimselerin yolunun dışına çıkmış olur demeleri. (İbnu'l-Cevzi, Telbisu İblis, s. 340-342 Bk. 18. meseledeki hadisler)

27. Üçüncü bir güne kadar ölenin elbiselerini yıkamayı terketmek. Çünkü bir kanaate göre böylesi ölüden kabir azabını uzaklaştırır. (Medhal, III, 276)

28. Bazılarının dediklerine göre cuma günü ya da cuma gecesi ölen bir kimsenin sadece tek bir saat kabir azabı göreceğini söylerler. Sonra azabı sona erer ve kıyamet gününe kadar bir daha avdet etmez. (Bunu Şeyh Aliyyu'l-Kari Şerhu'l-Fıkhi'l-Ekber, s. 96)'da zikretmiş ve bunu reddetmiştir.

29. Bir başka görüş günahkar mü'minin kabir azabı cuma günü ve cuma gecesi kesilir ve bir daha kıyamet gününe kadar o azab ona geri dönmez.[4]

---

[2] Derim ki: Ancak nadir bazı hallerde olabilir. Mesela ölüde bir hastalık bulunması gibi. Bu takdirde eğer ölüden bir şeyler çıkıp, bunların kefeni kirleteceklerinden ya da necis edeceklerinden korkulması gibi nadir bazı haller müstesnadır.

[3] Miftahu'l-Kerame (I, 509)'da belirtildiği üzere bu imamiyenin benimsediği görüştür.

30. Ölenin vefatını minberler üzerinden ilan etmek. (Medhal, III, 245-246)

31. Birilerine vefatları olduğunu haber verdikleri vakit hazır bulunanların filanın ruhuna el-Fatiha demesi.

ÖLÜNÜN YIKANMASINDA BİDATLER

32. Ölünün yıkandığı yerde ölümünden itibaren üç gün süreyle bir ekmek ve bir testi su koymak. (el-Medhal, III, 276)

33. Ölünün yıkandığı yerde güneşin batımından, doğuşuna kadar üç gece süreyle çıralar ya da kandil yakmak. Bazıları bunu yedi gece süreyle kabul ederler. Bazıları bunu daha fazla olarak kabul eder ve aynı işi ölünün öldüğü yerde de yaparlar. (Aynı yer)

34. Ölüyü yıkayan kişinin ölünün yıkadığı herbir uzvu sırasında zikirlerden belli bir zikri okuması. (el-Medhal, III, 329)

35. Cenaze yıkandığı ve uğurlandığı vakit yüksek sesle zikir getirmek. (el-Hadimi, Şerhu't-Tarikati'l-Muhammediyye, IV, 22)

36. Ölmüş kadının saçlarını göğüsleri arasından sarkıtmak.

KEFEN VE CENAZEYİ KABRE GÖTÜRMEKTE BİDATLER

37. Ölüyü ehl-i beyt ve benzerleri salih zatların kabirlerine yakın bir yerde defnetmek amacıyla uzakça yerlere taşımak.

38. Bazılarının söyledikleri: Ölüler kabirlerinde kefenlerle, kefenlerin güzellikleriyle birbirlerine karşı öğünürler. Buna gerekçe olarak da şunu gösterirler. Ölüler arasında kefeni bayağı ve adi olan kimseler bundan dolayı ayıplanırlar.[1] (el-Medhal, III, 277)

39. Ölünün adını onun şehadet kelimesini getirdiğini -eğer varsa- Hüseyn (a.s)'ın mezarı yakınında bir yer bulunduğu takdirde ehl-i beytin isimlerini yazmak ve bunu kefene koymak.[2]

40. Kefen üzerinde bir dua yazmak.[3]

---

[4] Bunu Şeyh Ali el-Kari, Şerhu'l-Fıkhi'l-Ekber (s. 91)'de nakletmiş ve: "Şüphesiz ki bu batıldır" sözleriyle bunu reddetmiştir. Bunun batıl olduğu hususunda daha da açık diğer görüş şöyle demektedir: Şüphesiz kabir azabı kâfirin üzerinden cuma günü ve ramazan ayı boyunca Peygamber (s.a)'ın hürmetine kabir azabı kaldırılır. Yine bunu Şeyh Aliyyu'l-Kari nakletmiş ve aynı şekilde reddetmiştir.

[1] bu kabilden bazı hususlar zayıf birtakım hadislerde rivayet edilmiştir. Buradakine en yakın hadis Cabir (r.a)'ın rivayet ettiği şu hadistir: "Ölülerinizin kefenlerini güzel yapınız. Çünkü onlar kabirlerinde kefenleriyle birbirlerine karşı öğünürler ve kefenleriyle birbirlerini ziyaret ederler." Hadisi Deylemi rivayet etmiştir. Senedinde tanımadığım birtakım raviler vardır. Yine buna yakın başka iki hadis daha vardır. Bunları İbnu'l-Cevzi, el-Mevduat adlı eserinde zikretmiş, Suyuti ise ilmi bakımdan pek faydası olmayan birtakım cevablar (el-Leani, II, 234) vermiştir. Karşılaştırmak için Silsiletu'l-Ahadiysi's-Sahiha, 1425 ve daha önce bu hususta geçen bilgilere bakınız.

[2] Miftahu'l-Kerame, I, 455-456'da belirtildiği üzere imamiyye bu kanaattedir.

[3] Bazıları bu işi zekat develeri üzerine "lillah: Allah için" yazılmasına kıyasen bunu yapmışlardır. Ancak et-Teratibu'l-İdariyye (I, 440)'da onun verdiği isimle el-Muhtar ala Reddi'l-Muhtar'dan naklen bu görüşü reddetmektedir. Ancak bu şekilde isimlendirme bir hata ya da bir yanılmadır. Çünkü

41. Cenazenin süslenmesi. (Ebu Şame, el-Bais ala İnkari'l-Bid'ı ve'l-Havadis, 37)

42. Cenazenin önünde birtakım bayrakların taşınması.

43. Tabutun üzerine sarık konulması. (İbn Abidin Haşiyesinde, I, 806)'da bunun ve bundan önceki uygulamaların mekruh olduğunu açıkça ifade etmiştir.) Fes, gelinlik tacı ve ölenin kişiliğine delalet eden herbir şey de bunun gibidir.

44. Çelenklerin, mersin ağaçlarının, çiçeklerin ve ölenin fotoğrafının cenazenin önünde taşınması.

45. Cenazenin çıktığı sırada eşiğin yanında kuzu kesmek. (Şeyh Ali Mahfuz, el-İbda fi Madari'l-İmtida, s. 114) Bazılarının: Eğer bu iş yapılmayacak olursa, ölenin yakınlarından üç kişinin öleceğine inanması.

46. Cenazenin önünde ekmek ve kuzuları taşıyıp, definden sonra bunların kesilmesi ve ekmekle beraber dağıtılmaları. (el-Medhal, 266-267)

47. Bazılarının eğer cenaze salih bir kimseye ait ise taşıyanlara hafif geleceğine ve çabukça götürüleceğine inanmak.

48. Cenaze ile birlikte sadaka vermek. (el-İhtiyaratu'l-İlmiyye, s. 53; Keşşafu'l-Kına, II, 134) Meyan kökü, limonata ve benzeri şeyler içirmek de bu kabildendir.

49. Cenazenin taşınmasına özellikle sağdan başlamaya dikkat etmek. (el-Müdevvene, 176)

50. Cenazenin dört bir yanının herbirisinden onar adım taşınması.[4]

51. Cenazeyi ağır ağır götürmek. (Ebu Şame, el-Bais, s. 51, 67; Zadu'l-Mead, I, 299; Suyuti, el-Emru bi'l-İttiba, s. 251)

52. Naaş etrafında kalabalık yapmak. (İbn Hazm, el-Muhalla, V, 178)[5]

53. Cenazeye yakınlaşmaktan uzak durmak. (el-Bais, s. 67)

---

eserin doğru adı Reddu'l-Muhtar ale'd-Durri'l-Muhtar'dır. Belirtilen husus ise Reddu'l-Muhtar'ın 1. cildinde yer almaktadır. (I, 847-848)

[4] Bazı fakihler buna: "Her kim bir cenazeyi kırk adım taşıyacak olursa, onun kırk tane büyük günahı bağışlanır." hadisini delil göstermişlerdir. Bunu el-Bahru'r-Raik (II, 207-208)'de Bedaiu's-Sanai'den nakletmektedir. Haşiye (İbn Abidin)'de (I, 833) belirtildiği üzere Şerhu'l-Minye'de: "Bunu Ebu Bekir en-Neccad rivayet etmiştir" denilmektedir. Bu şekilde biri diğerinden hadisi naklederken hadisin durumuna herhangi bir işarette bulunulmamaktadır. Bu hadis sahih değildir. Çünkü senedinde Ali b. Ebi Sare adındaki ravi vardır ve bu zayıf bir ravidir. Böyle bir hadis ayrıca ez-Zehebi'nin de belirttiği üzere münker kabul edilmiştir. Bundan dolayı bizler bu hadisi el-Camiu's-Sağir'de yer alan mevzu hadisler arasında zikrettik. Bununla birlikte hadis böyle bir bid'atin yapılabileceğine delil de değildir. Buna dikkat gerekir.

[5] Daha sonra Katade'den şu rivayeti zikretmektedir: Ben aralarında Ebu's-Sevvar'ın da bulunduğu bir cenazede bulundum. -es-Sevvar'ın asıl adı Hureys b. Hassan el-Adevi'dir- Tabutu taşımak üzere izdiham oldu. Ebu's-Sevvar şöyle dedi: Ne dersiniz bunlar mı daha faziletlidir, yoksa Muhammed'in ashabı. Onlardan herhangi birisi cenazeyi taşıyacak bir yer görürse taşır, değilse bir kenarda durur kimseye eziyet vermezdi.

54. Cenazede sessizliği terketmek. (el-Bais, aynı yer, İbn Abidin, I, 810) Bu bir önceki fıkradan gelecek olan yüksek sesle zikir yapmayı, insanların birbirleriyle konuşmalarını ve benzeri hususları kapsar.

55. Yüksek sesle zikir, Kur'ân okumak, Bürde kasidesini ya da Delail-i Hayrat'ı ve buna benzer şeyleri okumak. (el-İbda, s. 110; İktidau's-Sırati'l-Mustakim, s. 57, İmam Şatıbi, el-İltisam, I, 372; Şerhu't-Tarikati'l-Muhammediyye, I, 114, el-Emru bi'l-İttiba, s. 252 ve el-Bais, 88)

56. Cenazenin arkasından celale, bürde yahut delaili ve Esma-i Hüsna'yı okuyup zikretmek.

57. Cenazenin arkasında: "Allahu ekber, Allahu ekber. Eşhedu ennallahe yuhyi ve yumiyt ve huve hayyu la yemut. Subhane men teazzeze bi'l-kudreti ve'l-beka ve kahara'l-ibade fi'l-Mevti ve'l-fena: Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. Şahidlik ederim ki Allah hayat verir ve öldürür. O ise hayydır, asla ölmez. Kudret ve beka ile herşeye güç yetiren kullarına ölüm ve yok olmakla boyun eğdirenin şanı ne yücedir" demek.[6]

58. Cenazenin arkasında: "Onun için de, kendiniz için de Allah'tan mağfiret dileyin" vb. şeyleri feryad ederek söylemek. (el-Medhal, II, 221; el-İbda, s. 113; el-Emru bi'l-İttiba, 254)

59. Salihlerden birisinin kabrinin yakınlarından geçerken yahutta yol ayırımlarına gelirken el-Fatiha lafzını yüksek sesle söylemek.

60. Cenazeyi gören kimsenin: "Beni çözülüp giden kalabalıklar arasında kılmayan Allah'a hamdolsun" demesi.[7]

61. Bazılarının cenaze salih bir kişiye ait ise veli bir kimsenin kabrinin yanından geçtiği takdirde taşınmakta olmasına rağmen durduğuna inanmaları.

62. Cenaze görüldüğü vakit: "Haza ma veadenallahu ve Rasûluhu ve sadakallahu ve Rasûluhu. Allahumme zidna imanen ve teslima: Bu Allah'ın ve Rasûlünün bize vaadettiğidir. Allah ve Rasûlü doğru söylemiştir. Allah'ım imanımızı ve teslimiyetimizi arttır." demek.[8]

63. Ölünün arkasından buhurdanlık taşımak. (el-Mudevvene, I, 180, Ayrıca bk. 74. mesele)

64. Cenazeyi yatırların çevresinde dolaştırmak. (el-İbda, 109)

65. Cenazenin Kabe etrafında yedi defa tavaf ettirilmesi. (el-Medhal, II, 227)

---

[6] Şerhu Şir'ati'l-İslam (s. 665)'de müstehab olduğunu belirtmektedir.
[7] Bunu Miftahu'l-Kerame (I, 469-471)'de müstehab olduğunu açıkça ifade etmektedir.
[8] Bu hadis Şerhu'ş-Şir'a (s. 665)'de zikredilmiştir. Baştarafı şöyle olan bir hadisin devamıdır: "Ölüm bir korkutucu hadisedir. Cenazeyi gördüğünüz vakit ayağa kalkıp şöyle deyiniz..." deyip bu sözleri zikretmektedir. Ben hadisi bu şekilde bu bütünlük ile bilmiyorum. Hadisin baş tarafı Müsned(III,317); Beyhaki (IV, 26)'da Cabir'in rivayet ettiği bir hadis olarak yer almaktadır. Ravileri sikadırlar. Cenaze dolayısıyla ayağa kalkmaya dair emir veren hadisler çoktur. Bu hadisler daha önce ilgili yerde açıklandığı üzere neshedilmiş ise de bunlarda burada kaydedilen fazlalık bulunmamaktadır. İşte bu, bu fazlalığın münker olduğuna delalet etmektedir.

66. Mescidlerin kapılarında cenazenin bulunduğunu yüksek sesle haber vermek. (el-Medhal, II, 221, 262-263)

67. Cenazeyi Mescid-i Aksa'da Babu'r-Rahme'den sokmak ve onu kapı ile kaya arasında bırakmak bazı hocaların çağrılarak orada birtakım zikirleri okumalarını sağlamak.

68. Cenazenin mescide getirildiği vakit üzerine namaz kılmadan önce veya sonra, cenazeyi kaldırmadan önce veya defnedilmesinin akabinde kabrin yanında mersiyeler okunması (bu kabilden konuşmalar yapılması) (el-İbda, 124-125)

69. Cenazeyi mutlaka araba üzerinde taşımak ve arabalarla onu uğurlamak.

70. Bazı ölülerin top arabası üzerinde taşınması.

CENAZE NAMAZI İLE İLGİLİ BİDATLER

71. Dünyanın uzak bölgelerinde ölmüş bulunan müslüman cenazeler üzerine hergün güneş batımından sonra gaib namazı kılmak. (el-Ihtiyarat, 53; el-Medhal, IV, 214, es-Sünen, 67)

72. Öldüğü yerde üzerinde namaz kılındığı bilinmekle birlikte gaib cenaze namazı kılmak.

73. Birisinin cenaze namazı kılındığı sırada "subhane men tahara ibadehu bi'l-mevt ve subhanel hayyillezi la yemut: Kullarına ölüm ile boyun eğdirenin şanı ne yücedir. Daima hay olan ve ölmeyenin şanı ne yücedir." demesi. (es-Sunenu ve'l-Mubtedeat, 66)

74. Cenaze namazı kılınırken onlarda görülür bir necaset bulunmamakla birlikte ayakkabıları çıkarıp, üzerlerine basarak namaza durmak.

75. İmamın erkeğin göbek hizasında, kadının da göğsünün hizasında durması.

76. Cenaze namazında istiftah (subhaneke ve benzeri) dualarını okumak.

77. Fatiha ve beraberinde bazı sureleri okumamak.

78. Cenaze namazında selam vermemek.[1]

79. Bazılarının cenaze namazının kılınması akabinde yüksek sesle hakkımda nasıl şehadet edersiniz diye sormaları, hazır bulunanların da aynı şekilde o salih kimselerdendi ve benzeri ifadeler kullanmaları. (Bk. el-İbda, 108, es-Sünen, 66.)

---

[1] Bu imamiyye kitablarından Miftahu'l-Kerame (I, 483)'de belirtildiği üzere diğer müslümanlardan ayrı olarak özel bir şekilde imamiyye'nin yaptıkları uygulamalar arasındadır.

DEFİN VE ONDAN SONRAKİ BİDATLER

80. Cenaze kabristana varıp, defnedilmeden önce öküzün kesilmesi ve etinin hazır bulunanlara dağıtılması. (el-İbda, 114)

81. Cenazenin evden çıkışı sırasında kesilen hayvanın kanının ölenin kabrine konulması.

82. Ölünün defninden önce tabutun etrafında zikir yapılması. (es-Sünen, 67)

83. Ölünün kabre yerleştirilmesi sırasında ezan okunması. (İbn Abidin Haşiyesi, I, 837)

84. Ölünün kabrin baş tarafından kabre indirilmesi.

85. Hüseyn (a.s)'ın türbesinde ölünün kabre indirildiği esnada bir miktar toprak konulması. Çünkü böyle bir iş her türlü korkuya karşı bir güvenliktir.[1]

86. Zaruret olmadığı halde ölünün altına kum (veya toprak) yayılması. (el-Medhal, III, 261)

87. Kabirde ölünün başı altına yastık ya da benzeri bir şeyin konulması. (Aynı eser, III, 260)

88. Kabirde ölünün üzerine gül suyu serpilmesi. (el-Medhal, III, 262 ile II, 222)

89. Hazır olanların ellerinin üst kısımlarıyla istircada bulunarak toprak atmaları.[2]

90. Birinci avuç toprak attığında "biz sizi ondan yarattık", ikincisinde "ona iade ederiz", üçüncüsünde "bir kere daha yine ondan çıkarırız" (Taha, 20/55) buyruklarını okumak.

91. Birinci avuç toprağı atarken bismillah, ikincisinde el-mulku lillah, üçüncüsünde el-kudretu lillah, dördüncüsünde el-Izzetu lillah, beşincisinde el-afvu ve'l-ğufranu lillah, altıncısında er-rahmetu lillah dedikten sonra yedincisinde yüce Allah'ın:*"Onun (yerin) üzerindeki her canlı fanidir."* (er-Rahman, 55/26) âyeti ile yüce Allah'ın:*"Biz sizi ondan yarattık..."* (Taha, 20/55) âyetini okur.

92. Fatiha, felak ve nas ile ihlas suresi nasr suresini, kâfirun suresini ve bir de kadr suresi olmak üzere yedi sureyi ve onunla birlikte şu duayı okuması: “Allah'ım ben senden ism-i azamın adına istiyorum. Senden dini ayakta tutan ismin adına istiyorum. Senden ... istiyorum, senden ... istiyorum, senden ... istiyorum. Senden kendisi anılarak dilekte bulunulduğu vakit verdiğin, dua edildiği vakit kabul ettiğin ismin adına istiyorum. Ey Cebrail'in, Mikail'in, İsrafil'in, Azrail'in... Rabbi" der ve bütün bunları ölünün defnedildiği sırada söyler.[3]

---

[1] Miftahu'l-Kerame (I, 497)'de böyle iddia etmektedir.

[2] Miftahu'l-Kerame (I, 499)'de belirtildiği üzere bu İmamiye'nin bir görüşüdür. Onlar sanki bu suretle Peygamber (s.a) efendimizin avuç içleriyle toprak attığı şekilde sünnete muhalefet etmek istemiş gibidirler. Bk. Mesele 103

[3] Bunu ve bundan önceki Şerhu'ş-Şir'a, s. 568'de müstehab kabul etmiştir. Ancak bunun sonradan ortaya konulduğunun delillerinden birisi de Azrail'in adının anılmasıdır. Halbuki daha önce dikkat çektiğimiz üzere sünnette bu isim kesinlikle zikredilmemiştir.

93. Ölünün başı ucunda fatiha'yı, ayakları tarafında da Bakara suresinin ilk âyetlerini okumak.[4]

94. Ölünün üzerine toprak yığılmaya başladığında Kur'ân okumak. (el-Medhal, III, 262-263)

95. Ölüye telkin verilmesi (es-Sünen, 67; San'ani, Subulu's-Selam.)

96. Kadının kabri üzerine iki taş dikmek. (Şevkâni, Neylu'l-Evtar, IV, 73)

97. Ölünün defnedilmesinden hemen sonra kabrin yanıbaşında mersiyeler okumak. (İbda, 124-125)

98. Ölünün defnedilmesinden önce ya da sonra şerefli meşhedlere[5,] götürülmesi.

99. Ölünün defnedilmesinden sonra türbedeki ya da yakınındaki bir odada kalmak. (el-Medhal, III, 278)

100. Definden döndükleri vakit ellerini ölenin eserlerinden silmedikçe eve girmemek (aynı eser, III, 276)

101. İnsanlar gelip alsınlar diye kabrin üzerine yiyecek ve içecek koymak.

102. Kabrin yanıbaşında sadaka vermek. (el-İktida, 183; Keşfu'l-Kına, II, 134)

103. Ölünün baştarafından su dökerek daha sonra etrafında dönmek ve artan suyu kabrin orta tarafına dökmek.

TAZİYE VE ONA BAĞLI OLARAK YAPILAN DİĞER BİDATLER

104. Kabirlerin yanında taziyede bulunmak. (İbn Abidin, I, 843)

105. Taziye için bir mekanda toplanmak. (Zadu'l-Mead, I, 304; el-Feyruz Abadi, Sıfru's-Saade, s. 57, el-Kasımi, Islahu'l-Mesacid mine'l-Bıdai ve'l-Avaid, s. 80-181)

106. Taziyenin üç gün ile sınırlandırılması.

107. Ölünün evine bırakılan yaygıların taziye için gelenlerin oturması için alınmayıp bırakılması. Onlar bu yaygıları yedi gün geçene kadar orada bırakırlar. Ondan sonra oradan kaldırırlar. (el-Medhal, III, 279-280)

108. "Allah ecrini arttırsın. Sana sabretmeyi ilham etsin. Bize de, sana da şükretmeyi nasib etsin. Şüphesiz bizim canlarımız, mallarımız, ailelerimiz, çoluk-çocuğumuz yüce Allah'ın bize huzurlu olmak üzere bağışladığı şeylerden ve onun bize emanet verdiği şeylerdendir. Kaybettiğinle Allah gıbta ve sevinç ile seni faydalandırdı, büyük bir ecir vererek onu senden aldı. Eğer sen onun ecrini Allah'tan beklersen sana salât, rahmet ve hidayet vardır. Onun için sabret, sakın senin tahammülsüzlüğün senin

---

[4] Bu İbn Ömer'in naklettiği bir hadiste merfu olarak zikredilmiş ise de Heysemi (III, 45)'de bunun zayıf olduğunu belirtmiştir. Ondan mevkuf olarak da rivayet edilmiş olmakla birlikte oldukça zayıftır. 122. meselede açıklandığı üzere

5, 6 Bu her iki uygulamada İmamiye mezhebinin görüşlerindendir. Miftahu'l-Kerame (I, 500, 507)'de belirtildiği üzere.

ecrini boşa çıkarmasın, o takdirde pişman olursun. Şunu da bil ki sabırsızlık hiçbir şeyi geri çevirmez, hiçbir kederi önlemez ve gelecek olan da gelmiş gibidir." sözleriyle taziyede bulunmak.[1,2]

109. "Şüphesiz Allah'ın yanında her musibet için bir teselli, elden kaybolan herbir şey için onun yerini tutacak başka bir şey vardır. Onun için sadece Allah'a güveniniz, yalnız O'ndan ümit ediniz. Asıl mahrum kişi Allah'ın mükafatından mahrum kalandır."

110. Ölenin ailesinden yiyecek ziyafeti kabul etmek. (Telbisu İblis, 341; İbnu'l-Humam, Fethu'l-Kadir, I, 473; el-Medhal, III, 275-276, İslahu'l-Mesacid, 181)

111. Birinci, yedinci, kırkıncı ve sene-i devriyesi gününde ölen için ziyafet hazırlamak. (el-Hadimi, Şerhu't-Tarikati'l-Muhammediyye, IV, 322; el-Medhal, II, 114, III, 278-279)

112. Ölümün sonrasındaki ilk perşembe günü ölenin akrabalarından yemek ziyafeti almak.

113. Ölünün akrabalarının yemeğe davetlerine icabet etmek. (İmam Muhammed Birgivi, Cilau'l-Kulub, 77)

114. Malum üç gece yemek sofrasını ancak koyan kimse kaldırır demeleri. (el-Medhal, III, 276)

115. Yedinci günde Zeladiye denilen (bir çeşit hamur tatlısı) yapmak yahut onu ve onunla beraber yenilecek şeyleri satın almak. (el-Medhal, III, 292)

116. Öldüğü gün yahut daha sonra yemek yapılmasını, ziyafet verilmesini, ruhuna Kur'ân okuyan yahut onun için tesbih ve tehlil getiren kimselere belli miktarda bir paranın verilmesini vasiyet etmek. (et-Tarikatu'l-Muhammediyye, IV, 325)

117. Kabrinin yanında kırk gece yahut daha fazla ya da daha az gece birtakım kimselerin gecelemesini vasiyet etmesi. (Aynı eser, IV, 326)

118. Kur'ân-ı Kerim'in okunması yahutta nafile namaz kılınması yahut tehlil getirilmesi yahut Peygamber (s.a)'a salavat getirilmesi ve bunların sevabının vakfedenin yahut onu ziyaret edenin ruhuna hediye edilmesi amacıyla vakıflar tesis etmek. (Aynı eser, IV, 323)

119. Ölenin velisinin birinci gece geçmeden mümkün olan bir şekilde tasaddukta bulunması. Eğer sadaka verecek bir şey bulamazsa iki rekat namaz kılar, bu iki rekatin herbirisinde fatiha ve ayete'l-kürsi'yi bir defa, tekasur suresini de on defa okur, namazını

[1,2] Şerhu'ş-Şir'a (s. 562, 563 ve başka eserlerde bu iki duanın yapılmasını güzel kabul etmiştir. Birinci dua Peygamber (s.a)'ın Muaz b. Cebel'i oğlu dolayısıyla taziye ederken söylediği sözler olduğu rivayet edilmiştir. Fakat bu uydurma hadistir. Diğeri de ? (a.s)'ın Peygamber efendimizin vefatı dolayısıyla ehl-i beytini taziye ederken söylediği sözler olduğu rivayet edilmiştir. Bu da zayıf bir rivayettir. Şafiî bunu Müsned'inde (1820) rivayet etmiş olup, İbn Kesir, Tarih'inde (I, 332) zayıf olduğunu belirtmektedir. Bunların birincisine daha önce 112. mesele ile ilgili notta dikkat çekilmiş bulunmaktadır.

bitirince de: "Allah'ım ben bu namazı kıldım. Bununla neyi istediğimi de biliyorsun. Allah'ım sen bunun sevabını filan ölünün kabrine gönder." diye dua etmesi.[3]

120. Ölünün sevdiği yemeklerle ölü adına tasaddukta bulunmak.

121. Üç aylar diye bilinen receb, şaban ve ramazan ayında ölülerin ruhlarına sadaka vermek.

122. Iskat-ı salât yapmak. (Islahu'l-Mesacid, 281-283);

123. Ölüler için ve ölüler üzerine Kur'ân okumak. (es-Sünen, 63-65)

124. Ölü için tesbih. (Sünen, 11, 65)

125. Ölü adına köle azad etmek. (Aynı yer)[4]

126. Ölü için Kur'Han okumak ve kabrinin yanında hatmini indirmek. (Sifru's-Seade, s. 57; el-Medhal, I, 266, 267)

127. Ölü için subha yapmak. Subha denilen şey onu bir gün önce defnedenlerin akrabaları ve tanıdıkları ile birlikte ölenin kabrine erkence gitmeleri demektir. (el-Medhal, II, 113-114, III, 278; İslahu'l-Mesacid, 270-271)

128. Subha'ye gelecek kimseler için mezarın yakınında yaygı vb. şeyleri yerleştirmek. (Medhal, III, 278)

129. Kabir üzerine çadır kurmak. (Aynı yer)

130. Kırk ya da daha az yahut daha fazla gece kabrin yanında gecelemek. (Celau'l-Kulub, 83)

131. et-Tizkar (hatırlama) diye adlandırılan 40. gece yahut her sene-i devriyesinde ölü için mersiye okumak. (el-İbda, 125)

132. Ölüme hazırlanmak için ölümden önce kabri hazırlamak.

KABİR ZİYARETİ İLE İLGİLİ BİDATLER

133. Ölümden sonra üçüncü günde kabirleri ziyaret etmek. Buna el-Ferk adını verirler. Hafta başında, sonra da onbeşinci günde, sonra kırkta kabri ziyaret etmek. Bunlara et-Tal'at (çıkışlar) adını verirler. Kimileri de sadece son ikisini yapmakla yetinirler. (Nuru'l-Beyan fi'l- Keşfi an Bidai Ahiri'z-Zaman, s. 53-54)

134. Her cuma anne-baba kabirlerini ziyaret etmek. (Bu hususta varid olduğu söylenen hadis daha önce geçtiği üzere uydurmadır.)

---

[3] Garib hususlardan birisi de şudur: Bu bid'ati kendisinden naklettiğim kitab olan Şerhu'ş-Şir'a (s. 568) de şöyle denilmektedir: "Sünnet olan ölünün velisinin... tasaddukta bulunmasıdır" demektedir. Fakat bunun sünnette kesinlikle bir aslı yoktur. Bu sözüyle meşayıhın sünnetini kastetmiş olma ihtimali vardır. Nitekim şarihlerden birisinin: Namaza başlandığı vakit niyeti lafzan söylemek sünnettendir şeklinde şarihlerden birisinin kullandığı bu ifadeyi haşiye yazanlardan birisi böyle açıklamıştır.

[4] Şunları da söylemektedir: "Kim bin defa kulhuvallahu ahad suresini okursa, nefsini cehennemden satın almış (kurtarmış) olur." Hadisi ise uydurmadır.

135. Eğer ölünün ziyaretine cuma gecesi gidilmeyecek olursa, ölünün diğer ölüler arasında gönlü kırık kalacağını söylemeleri ve şehrin surunun dışına çıktıkları vakit ölünün onları gördüğünü iddia etmeleri. (el-Medhal, III, 277)

136. Kadınların cumartesi alaca karanlığından itibaren kuşluk vaktine kadar Yahya (s.a)'ın makamını ziyaret etmek üzere Emevi camiine gitmeleri ve bu şekilde kırk cumartesi ziyareti sürdüren bir kimsenin hangi niyeti tutmuşsa o niyetinin ona verileceğini iddia etmeleri. (Islahu'l-Mesacid, 230)

137. Sufi İbn Arabi'nin kabrini -ihtiyaçları görür iddiasıyla- kırk cuma ziyaretine gitmek.

138. Aşure günü kabir ziyaretinde bulunmak. (el-Medhal, I, 290)

139. Şaban ayının 15. gecesinde kabirleri ziyaret edip, orada ateş yakmak. (Telbisu İblis, 429, el-Medhal, I, 310)

140. Bayramların birinci günlerinde receb, şaban ve ramazanda kabristanlara gitmek.

141. Bayram günü kabir ziyareti yapmak. (el-Medhal, I, 286; el-İbda, 135, es-Sünen, 71)

142. Kabirleri pazartesi ve perşembe günleri ziyaret etmek.

143. Bazı ziyaretçilerin kabristan kapısında sanki izin alıyorlarmış gibi alçak gönüllü bir ifade ile kısa bir süre durmaları, sonra içeri girmeleri. (el-İbda, 99)

144. Ellerini namazda duruyormuş gibi kavuşturup, kabrin ön tarafında durmak. (aynı yer)

145. Kabir ziyareti yapmak için teyemmüm yapmak.

146. Kabir ziyareti sırasında iki rekat namaz kılıp, herbir rekatte fatiha'yı ve ayete'l-kürsi'yi birer defa, ihlas suresini üçer defa okuyup, bunun sevabını ölüye bağışlamak.[1]

147. Ölüler için fatiha okumak. (Tefsiru'l-Menar, VIII, 268)

148. Kabristanlarda Yasin suresini okumak.[2]

149. Kulhuvallahu ahad (ihlas) suresini onbir defa okumak. (Buna dair hadis daha önce geçtiği üzere uydurmadır.)

---

[1] Bu hususu Şerhu'ş-Şir'a (s. 570) müellifi şu sözleriyle kaydetmektedir: "Ziyarette sünnet olan önce abdest almakla başlayıp, herbir rekatte... okuyacağı iki rekat namaz kılar." Oysa bunun sünnetle hiçbir alakası yoktur. Aksine sünnette önceden de geçtiği üzere bu şekilde kabirlerin yanında namaz kılmak kastı ile gitmenin haram kılınması sözkonusudur. Az önce kaydettiğimiz nota da bakabilirsiniz.

[2] Elbani der ki; "Kim kabristana girip de Yasin suresini okursa Allah onların (yüklerini) hafifletir ve o kabirlerde bulunanlar sayısınca o kimselere hasenat yazılır." diye rivayet edilen hadisin sünnet kitablarının hiçbirisinde herhangi bir aslı esası yoktur. Suyutî bunu Şerhu's-Sudur(s.130)'da kaydettikten sonra hadisin kaynaklarına "el-Hallal'ın arkadaşı Abdu'l-Aziz kendi senediyle Enes'den rivayet etmiştir" sözlerinden daha fazla bir şey söylememiştir. Daha sonra bu hadisin senedine vakıf oldum. el-Ahadiysu'd-Daife, 1246'da tahkik ettiğim üzere bu senedin elle tutulur hiçbir tarafının bulunmadığını gördüm.

150. Allah'ım biz senden Muhammed hürmetine bu ölüyü azablandırmamanı niyaz ediyoruz diye dua etmek.[3]

151. Kabirdekilere: "Aleykümü's-selam" diyerek önce aleyküm sonra selam lafzını zikretmek suretiyle selam vermek. (Halbuki sünnet bu hususta varid olmuş bütün hadislerde görüldüğü üzere bunun tam aksinedir. [4]

152. Kitab ehline ait kabristanlar üzerinde:*"O kâfir olanlar öldükten sonra asla diriltilmeyeceklerini iddia ettiler. Deki: 'Hayır, Rabbim hakkı için elbette diriltileceksiniz..."* (et-Teğabun, 64/7) âyetini okumak.[5]

153. Ayın göründüğü gecelerde kabristanda minberler ve kürsüler üzerinde vaaz yapmak. (el-Medhal, I, 268)

154. Kabirler arasında yüksek sesle tehlil getirmek.

155. Özel bazı kabirleri ziyaret eden kimselere hacı adını vermek.[7]

156. Peygamberlerin kabirlerini ziyarete giden kimseler vasıtasıyla onlara selam göndermek.

157. Kadınların cuma günlerinde Dımaşk -Şam- şehrindeki es-Salihiyye'de bulunan mezarları ziyarete gitmeleri. Bu konuda erkekler de çeşitli kesimlerden onlara katılmaya başlamıştır. (Islahu'l-Mesacid, 231)

---

[3] Bu hadisi Birgivi, Ahvalu Atfali'l-Müslimin(s. 229)'de zikretmekte ve şöyle demektedir: "Haberde nakledildiğine göre: Kim bir mü'minin kabrini ziyaret eder ve Allah'ım... Senden isterim diyecek olursa, Allah sura üfleneceği günde üzerinden azabı kaldırır." Bu batıl bir hadis olup, sünnet kitablarının hiçbirisinde bunun aslı astarı yoktur. Birgivi merhumun muhaddislerden herhangi bir kimseye bunu isnad etmeksizin bu hadisi nakletmeyi nasıl caiz gördüğünü bilemiyorum. Çünkü bu hadiste yine ona göre az önce belirtilen eserinde kaydettiği üzere (s. 352) bid'at haram ve tahrimen mekruh kabilinden olan tevessül de sözkonusu edilmektedir.

[4] Bu bid'ati kabul edenlerin birisi de eş-Şir'a'nin şarihi (s.757)'dir. Bunlar bunu Cabir b. Süleym'in rivayet ettiği şu hadise dayanırlar: Rasûlullah (s.a) ile karşılaştım. Ona aleyke's-selam dedim. O aleyke's-selam, ölüye verilen selam şeklidir... diye buyurdu. Hadisi Ebu Davud(II,179), Tirmizi(II,120), Hakim (IV, 186), Hakim hadisin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiştir. Hadis dedikleri gibidir. Hattabi de şöyle demektedir:
"Peygamber efendimizin bu sözü söylemesi ölülere selam vermek hususunda onların -cahiliye dönemindeki arabları kastediyor- görülegelen geleneklerine işaret etmektedir. Çünkü onlar duadan önce ölenin ismini söylüyorlardı. Aynı zamanda bu şiirlerinde de geçen bir ifadedir. Şairin şu beyitinde olduğu gibi:
"Sana olsun Allah'ın selamı ey Kays b. Asım
Ve rahmeti de her rahmet etmek istediğinde."
Ancak sünnet canlılara ve ölülere selam vermek bakımından farklılık arzetmez." Bu açıklamayı İbnu'l-Kayyim, Tehzib-u Sünen-i Ebi Davud adlı eserinde Ali el-Kari de el-Mirkat (II, 406, 479) adlı eserinde desteklemişlerdir. Oraya bakınız.

[5] Şerhu'ş-Şir'a (s. 568)'de bunu müstehab görmüş. Ancak sünnette bunun herhangi bir aslı astarı yoktur. Aksine sünnette buna muhalif olan husus vardır. 125. meseleye bakınız.

[7] Şeyhu'l-İslam, el-İhtiyarat (181)'de şunları söylemektedir: "Kabirleri ve meşedleri sadece kendisine hacı denilsin diye ziyaret eden bir kimse kâfir ve sapık hacıların ayağına vurulan bukağı gibi bir bukağı vurularak tazir edilir ve her kim bu gibi yerleri ziyaret etmeye hac adını verir yahutta bunların özel birtakım ziyaret ibadetlerinin olduğunu kabul ederse, şüphesiz ki o sapık ve saptırıcıdır. Beytullahın haccının özelliklerinden olan herhangi bir şeyi hiçbir kimse bu gibi yerlerde yapma hakkına sahip değildir.

158. Şam'da İbrahim el-Halil'in mağarası Kasyun dağının er-Rabve batı tarafında bulunan üç eser gibi, Şam'da bulunan peygamberlere ait eserlerin ziyaret edilmesi. (Tefsiru'l-İhlas, s. 169)

159. Meçhul asker ya da meçhul şehid adı verilen kabirlerin ziyaret edilmesi.

160. Namaz ve Kur'ân okumak gibi ibadetlerin sevablarının müslümanların ölülerine hediye edilmesi.

161. Birtakım salih amellerin sevabının Peygamber (s.a)'a hediye edilmesi. (el-Kaidetu'l-Celile, 32, 111; el-Ihtıyaratu'l-İlmiyye, 54; Şerhu Akideti't-Tahavi, 386-387; Tefsiru'l-Menar, VIII, 249, 254, 270, 304, 308)

162. Kur'ân okuyup onu ölüye hediye eden kimselere ücret vermek. (İbn Teymiye, Fetava, 354)

163. Peygamberlerin ve salihlerin kabirlerinin yanında dua kabul olunur demek.

164. Kabul edilir ümidiyle dua etmek üzere belli bir kabre gitmek. (el-Ihtiyaratu'l-İlmiyye, 50)

165. Peygamberlerin, salih kimselerin ve diğerlerinin kabirlerini örtülerle örtmek.[8] (el-Ihtiyaratu'l-İlmiyye, 55, el-Medhal, III, 278; el-İbda, 95-96)

166. Bazılarının salih kimsenin kabri eğer bir köyde bulunuyor ise onun bereketiyle rızıklandırıldıklarına, onlara yardım edildiklerine inanmaları ve burası şehrin bekçisidir demeleri. Nitekim: Seyyide Nefise Kahire'nin bekçisi, Şeyh Rıslan Dımaşk'ın bekçisi filan ve filan Bağdat'ın bekçileri ve diğerleri hakkında söylenenler. (er-Raddu ale'l-Ahnai, 82)

167. Bir çok evliya yatırı hakkında doktorların uzmanlık alanları gibi uzmanlık alanlarının bulunduğuna inanmak. Mesela kimilerinin göz hastalıklarında faydalı olduğuna, kimilerinin sıtma hastalığını şifaya kavuşturduğuna... inanmak. (el-İbda, 266)

168. Bazılarının marufun kabri denenmiş tiryaktır (şifa kaynağıdır) demeleri. (er-Reddu ale'l-Bekri, 232-233)

169. Bazı şeyhlerin müridlerine senin Allah'tan bir ihtiyacın olursa, benden yardım dile yahutta kabrimin yanında yardım dile demesi. (Aynı yer)

170. Velinin kabri etrafında bulunan ağaç, taş gibi şeylerin kutsanması ve onlardan herhangi birisini kesenlerin bir şekilde rahatsız edici bir musibet ile karşılaşacağına inanılması.

171. Kimilerinin her kim ayete'l-kürsi'yi okur ve Şeyh Abdu'l-Kadir Geylani'nin bulunduğu tarafa döner, yedi defa ona selam verirse verdiği herbir selam ile birlikte onun kabrine doğru bir adım yaklaşır ise ihtiyacı karşılanır. (Fetava, IV, 309)

172. Kendisi öldükten sonra kocası evlenen vefat etmiş kadının kabri üzerine kıskançlığının ateşini söndüreceği iddiasıyla su serpmek. (el-İbda, 265)

[8] İbn Abidin (I, 839)'de bunun mekruh olduğunu söylemektedir ki bu da tahrimen mekruh demektir.

173. Peygamberlerin ve salihlerin kabirlerini ziyaret etmek için yolculuk yapmak. (Fetava, I, 118, 122, IV, 315; Mecmuatu'r-Resaili'l-Kübra, II, 395; er-Raddu ale'l-Bekri, 233; el-İbda, 100-101; er-Raddu ale'l-Ahnai, 45, 123-124, 219, 384)

174. İbrahim el-Halil (a.s)'ın kabri yanında yüce Allah'a yakınlaşmak ümidiyle davul, zurna, boru çalmak ve raks etmek. (el-Medhal, IV, 246)

175. İbrahim el-Halil'i binanın iç tarafından ziyaret etmek. (Aynı eser, IV, 245)

176. Kabirler içerisinde odalar yapmak ve orada kalmak. (Aynı eser, I, 251-252)

177. Kabirlerin üzerine mermer ya da tahtadan levhalar yerleştirmek. (Aynı eser, III, 272-273)

178. Kabrin etrafını parmaklıklarla çevirmek (aynı eser, III, 272)

179. Kabri süslemek (Şerhu't-Tarikati'l-Muhammediyye, I, 114-115)

180. Kabristana mushaf götürmek ve o mushaftan ölünün üzerine Kur'ân okumak.(Tefsiru'l-Menar, Ahmed'den naklen, VIII, 267)

181. Orada Kur'ân okuyacak kimseler için kabirlerin yanında mushaflar koymak.(Fetava, I, 174; el-Ihtiyaratu'l-İlmiyye, 53)

182. Kabrin duvarlarını ve direklerini dümdüz edecek şekilde traşlamak.(Ebu Şame, el-Bais, 14)

183. Yatırın iç tarafına -yatır sahibinin haklarında ayırdedici hükmünü verecek kanaatiyle- şikayet dilekçelerini sunmak ve yatırın iç taraflarına bırakmak. (İbda, 98, el-Kaidetu'l-Celile, 14)

184. Velilerin kabirlerindeki pencereler üzerine -onlara ihtiyaçlarını görmelerini hatırlatmak amacıyla- bez bağlamak.

185. Velileri ziyaret edenlerin tabutlarına kapı çalar gibi vurmaları ve onlara asılmaları. (el-İbda, 100)

186. Teberrük maksadıyla kabrin üzerine mendiller ve kumaşlar bırakmak. (el-Medhal, I, 263)

187. Bazı kadınların kimi kabirler üzerine hamile kalmak amacıyla uzanmaları ve ona belli yerlerini sürtmeleri.

188. Kabri el sürmek suretiyle istilam etmek ve öpmek. (el-İktida, 176; el-İ'tisam, II, 134, 140; İbnu'l-Kayyim, İğasetu'l-Lehfan, I, 194; el-Birgivi, fi Atfali'l-Muslimin, 234; el-Bais, 70; el-İbda 90)[9]

189. Karnı ve sırtı kabrin duvarına yapıştırmak. (el-Bais, 70)

---

[9] Gazali, el-İhya, (I, 244)'de bunu kabul etmeyerek şöyle demiştir: "Şüphesiz ki bu hristiyan ve yahudilerin adetidir."

190. Bedenini yahut bedeninin bir bölümünü kabre ya da kabre yakın parmaklık vb. yapıştırmak. (Fetava, IV, 310)

191. Yanakları kabirlere değdirmek. (İğasetu'l-Lehfan, I, 194, 198)

192. Peygamberlerin ve salihlerin kabirlerinin etrafında dönmek (tavaf). (Mecmuatu'r-Resaili'l-Kübra, II, 372; el-İbda, 90)

193. Herhangi bir kabir yanında Arafat'ta durur gibi toplanmak. Bu da hakkında güzel zan beslenenlerden birisinin kabrine arafe günü gitmek ve Arafat'ta olduğu gibi kabri yanında büyük bir kalabalık halinde toplanmak demektir. (Iktidau's-Sırati'l-Mustakim, 148)

194. Kabrin yanında havyan ve kurban kesmek. (Aynı eser, 182; el-Ihtiyarat, 53; Nuru'l-Beyan, 72)

195. Dua edileceği vakit salih kimsenin bulunduğu tarafa doğru yönelmek. (Iktidau's-Sırati'l-Mustakim, 175; er-Raddu ale'l-Bekri, 266)

196. Bazı salih kimselerin bulunduğu tarafa arkayı dönmemek. (Aynı yer)

197. Kabul edilir ümidiyle peygamberlerin ve salihlerin kabirleri yanında dua etmek üzere gitmek.[10] (el-Kaidetu'l-Celile, 17, 126-127; er-Raddu ale'l-Bekri, 27, 57; er-Raddu ale'l-Ahnai, 24; el-Ihtiyaratu'l-İlmiyye, 50; İğasetu'l-Lehfan, I, 201-202, 217)

198. Bu gibi kabirlerin yanında namaz kılmak üzere gitmek. (er-Raddu ale'l-Ahnai, 124; Iktida, 139)

199. Bu gibi kabirlerin yanında o kabirlere doğru namaz kılmak için gitmek. (er-Raddu ale'l-Bekri, 71; el-Kaidetu'l-Celile, 125-126; İğasetu'l-Lehvan, I, 194, 198; el-Hadimi, Şerhu't-Tarikati'l-Muhammediyye, IV, 322)

200. Bu gibi kabirlere orada zikir yapmak, Kur'ân okumak, oruç tutmak ve hayvan kesmek maksadıyla gitmek. (Iktida, 181, 154)

201. Allah'a kabirde bulunan vasıtası ile tevessül etmek, onu vesile yapmak. (İğasetu'l-Lehvan, I, 201-202, 217; es-Sünen, 10)

202. Kabirdekinin adına yüce Allah'a and vermek. (İbn Teymiye, Tefsir-u Sureti'l-İhlas, 174)

203. Ölene yahut peygamber ve salihlerden hazır bulunmayanlarına: Yüce Allah'a (benim için) dua et ya da dilekte bulun denilmesi. (el-Kaidetu'l-Celile, 124; Ziyaratu'l-Kubur, 108-109; er-Raddu ale'l-Bekri, 57)

204. Ey efendim filan benim imdadıma koş yahutta düşmanıma karşı bana yardımcı ol gibi sözlerle ölüden yardım istemek. (el-Kaide, 14, 17, 124; er-Raddu ale'l-Bekri, 30-31, 38, 56, 144; es-Sünen, 124)

---

[10] İğasetu'l-Lehfan (I, 218) ve başka yerlerde şöyle demektedir: "İmam Şafiî'nin, Ebu Hanife'nin kabri yanında dua etmek üzere gittiğine dair nakledilen hikaye açıkça yalandır." Şeyhu'l-İslam fetvalarında (IV, 310-311, 318) şunları söylemektedir: "Dımaşk camiinin doğu tarafında Hud (a.s)'ın kabri olduğu söylenen yerde -ki ilim adamlarının kabul ettikleri oranın Muaviye b. Ebi Süfyan'ın kabri olduğudur- yahut ta Yahya b. Zekeriya'nın başının altında bulunduğu ahşabın yakınında namaz kılmaya çalışmak ve dua etmek de buna yakındır.

205. Ölünün Allah'tan ayrı olarak çeşitli işlerde tasarruf sahibi olduğuna inanmak.(es-Sünen, 118)

206. Kabrin yakınında itikafa çekilmek ve kabre mücavirlik yapmak. (Iktida, 183, 210)

207. Tazim ettikleri kabirlerin ziyaretinden gerisin geri yürüyerek çıkmak. (el-Medhal, IV, 238; es-Sünen, 69)

208. Şehirlere orada bulunan velileri ve ölüleri ziyaret etmek üzere gelen birtakım dervişlerin şehirlerine dönmek istedikleri vakit: Bu şehirdeki bütün sakinler için efendim filan, efendim filan için deyip, isimlerini söyleyerek, onlara yönelerek, işaret ederek ve yüzünü sürerek el-fatiha demeleri. (es-Sünen, 69)

209. Bu ziyaretçilerin: es-Selamu aleyke ya veliyallah. Peygamber (s.a)'ın, dört kutbun, encabın, evtadın, kitabın taşıyıcılarının, gavsların, silsile-i sadatın, tarif sahiblerinin, kainattaki müderriklerin ve genel olarak bütün Allah'ın velilerinin hepsi için el-fatiha ya hayy veya kayyum denilmesi, arkasından fatiha'nın okunarak ellerini yüzüne sürmesi ve gerisin geri çıkıp gitmesi. (Aynı yer)

210. Kabri yükseltmek ve üzerine bina yapmak. (Iktida, 632; Tefsir-u Sureti'l-İhlas, 170, Sifru's-Saade, 57; Şevkâni, Şerhu's-Sudur, 66; Şerhu't-Tarikati'l-Muhammediye, I, 114-115)

211. Kabrinin üzerine bir bina yapılmasını vasiyet etmek. (el-Hadimi, IV, 326)

212. Kabirleri alçı ile sıvamak (İğase, I, 196-198); el-Hadimi, IV, 322)

213. Ölenin adını ve ölüm tarihini kabrin üzerine nakşetmek. (el-Medhal, III, 272; Zehebi, Telhisu'l-Müstedrek, el-İğase, I, 196, 198; el-Hadimi, IV, 322; el-İbda, 95)

214. Kabirler ve yüce zatlardan kaldığı kabul edilen eserler üzerinde mescidler ve meşhedlerin bina edilmesi. (Tefsir-u Sureti'l-İhlas, 192; Iktida, 6, 158; er-Raddu ale'l-Bekri, 233; el-İbda, 99)

215. Kabirler üzerinde ya da yakınında namaz kılmak suretiyle kabirleri mescidlere dönüştürmek (el-İbda, 9; el-Fetava, II, 186, 178, IV, 311; Iktida, 52)

216. Ölenin mescidde defnedilmesi ya da üzerine mescid yapılması. (İslahu'l-Mesacid, 181)

217. Kabe'ye arkasını dönerek ve kabre yüzünü çevirerek namaz kılmak. (Iktida, 218)

218. Kabirleri bayram yerine döndürmek. (Iktida, 148; Iğase, I, 190, 193; İbda, 85, 90)

219. Ziyaretçiler gelip ziyaret etsinler diye kabrin içinde kandil yakmak (Medhal, III, 273, 278; Iğase, 194, 198; et-Tarikatu'l-Muhammediye, IV, 236; İbda, 88)

220. Kabirdeki kandiller yahut bir dağ ya da bir ağaçta yakmak üzere zeytinyağı ve mum adamak. (Islah, 232-233; Iktida, 151)

221. Medinelilerin mescide girdikleri ya da çıktıkları her seferinde Peygamber efendimizin kabrini ziyaret etmeye gitmeleri. (er-Raddu ale'l-Ahnai, 24, 150-151, 156, 217-218; Kadı Iyad, eş-Şifa fi Hukuki'l-Mustafa, II, 79)[11]

222. Peygamber (s.a)'ın kabrini ziyaret etmek amacıyla yola çıkmak.

223. Peygamber (s.a)'ı receb ayında ziyaret etmek.

224. Mescide girildiği vakit kabri şerif tarafına yüzünü çevirmek ve kabirden uzakça bir yerde sağ elini, sol elinin üzerine tıpkı namazdaymış gibi koyarak son derece huşulu bir şekilde ayakta durmak.

225. Peygamber (s.a)'dan (kendisi için) mağfiret dilemesini istemek ve bu arada: *"Şâyet kendilerine zulmettiklerinde sana gelip de Allah'tan mağfiret dileselerdi..."* (en-Nisa, 4/64) âyetini okumak. (er-Raddu ale'l-Ahnai, 164-165, 216; es-Sünen, 68)

226. Peygamber (s.a) ile tevessül etmek.

227. Peygamber efendimizin adını vererek yüce Allah'a and vermek.

228. Yüce Allah'tan ayrı olarak ondan yardım dilemek, imdada koşmasını istemek.

229. Saçlarını kesip, Peygamber (s.a)'ın türbesine yakın bulunan büyükçe kandile atmak. (el-İbda, 166; el-Bais, 70)

230. Peygamber efendimizin kabr-i şerifine sürtünmek. (Medhal, I, 263; Sünen, 69; el-İbda, 166)

231. Peygamber efendimizin kabrini öpmek (son anılan iki yer)

232. Peygamberin kabrini tavaf etmek (Mecmuatu'r-Resaili'l-Kübra, II, 10, 13; Medhal, I, 263; el-İbda, 166; es-Sünen, 69; el-Bais, 70)[13]

233. Peygamberin kabri şerifinin duvarına karnı ve sırtı yapıştırmak. (İbda, 166; el-Bais, 70)

234. Eli Peygamber efendimizin kabr-i şerifinin hücresinin penceresine koymak ve herhangi bir kimsenin: Elini pencerisinin üzerine koyduğun ve şefaat ya Rasûlullah dediğin o kimsenin hakkı için diyerek yemin etmek.

235. Kendisine dua etmek maksadıyla Peygamberin hücresine yönelerek, Peygamberin kabrinin yanında uzunca ayakta durmak. (el-Kaidetu'l-Celile, 125; er-Raddu ale'l-Bekri, 125, 232, 282; Mecmuatu'r-Resaili'l-Kübra, II, 391)

236. Peygamber mescidindeki ravzada kabir ile minberi arasında sayhani diye bilinen hurmayı yemek suretiyle Allah'a yakınlaşacağını zannetmek. (el-Bais, 70; İbda, 166)

---

[11] Malik bunu mekruh görerek şöyle demiştir: "Bu ümmetin ilklerinin ve önce gelenlerinin bu işleri yaptıklarına dair bana bir haber ulaşmış değildir. Böyle bir hareket ancak bir yolculuktan gelen yahutta Medine dışından Mescid-i Nebevi'ye gelen kimseler için müstesna mekruhtur. Kadı Iyad da bunu böylece nakletmiştir.

[13] İbnu's-Salah'dan şöyle dediği nakledilmektedir: "Kabr-i şerifin etrafında dolaşmak (onu tavaf etmek) caiz değildir."

237. Bir hatim okumak yahut birtakım kasideler söylemek maksadıyla Peygamber (s.a)'ın kabri yakınında toplanmak. (Mecmuatu'r-Resaili'l-Kübra, II, 398)

238. Peygamber (s.a) ya da onun dışındaki peygamberlerin ve salihlerin kabirlerini açmak suretiyle yağmur duasına çıkmak. (er-Raddu ale'l-Bekri, 29)

239. İhtiyaçların yazıldığı birtakım belgelerin Peygamber (s.a)'a gönderilmesi.

240. Bazılarının: Peygamber (s.a)'ın kabrini ziyaret ettiği sırada ihtiyaçlarını ve günahlarının bağışlanmasını diliyle zikretmemesi gerekir. Çünkü onun ihtiyaçlarını ve onun faydasına olan işleri Peygamber ondan daha iyi bilmektedir demeleri.[15]

241. Peygamber (s.a)'ın ümmetine şahidlik etmesi, onları görmesi, durumlarını, niyetlerini, hasretlerini ve kalblerinden geçenleri bilmesi noktasında hayatı ile ölümü arasında fark yoktur demeleri.[16]

---

[15] Üzücü hususlardan birisi de bu bid'at ile bundan sonraki bid'ati İbnu'l-Hac (I, 259, 264)'e ait Kitabu'l-Medhal'de nakletmiş idim. O bunları şeriatte haklarında nass bulunan hususlardanmış gibi teslimiyetle kabul etmiş bir şekilde zikretmektedir. Bu kabilden onun pekçok örnek gösterilecek hususları vardır. Bunların bazılarının ondan olduğuna dair işarette bulunmaksızın geçmiş bulunmaktadır.. Bundan çokça hayret etmemizin sebebi onun bu kitabının tek tek bid'atleri zikretmek hususunda önemli ve büyük bir kaynak oluşundan dolayıdır. fakat onun da bu husustaki bilgisinde başkasını taklid ettiğini ve büyük ölçüde sufilerin yolundan ve saçmalıklarından etkilendiğini öğrenince bu hayret ortadan kalkar ve İmam Malik'in söylediği şu sözün doğruluğuna olan kesin inancımız daha da artar: "Bizden sözleri arasında reddolunmadık hiçbir kimse yoktur. Şu kabrin sahibi müstesna." Allah'ın salât ve selamı ona.

[16] Şeyhu'l-İslam, er-Raddu ale'l-Bekri (s. 31)'de şunları söylemektedir: "Kimileri Rasûlullah'ın yahutta şeyhin -sözkonusu etmeden dahi- günahlarını ve ihtiyaçlarını bildiğini, günahlarını bağışlamaya, ihtiyaçlarını karşılamaya muktedir olduğunu, Allah'ın muktedir olduğu şeylere kadir olduğunu, Allah'ın bildiklerini bildiğini zanneder. Bu gibi kimseleri ben bizzat gördüm ve bunu kendilerinden dinledim. Onlardan kimileri de şeyhtir, müftüdür, hakimdir, müderristir." Yardımcımız Allah'tır. La havle ve la kuvvete illa billah.

4. Bölüm: ZEKAT

Zekat lügatte; temizlik, artma, bereket anlamına gelir. Bir malın belli bir miktarını, Allah'ın Kur'ân-ı Kerim'de saydığı sekiz sınıftan birisine veya bir kaçına Allah rızası için vermektir.[1302] Terim olarak zekât; İslâm'ın beş şartından birisi olan malî ibadetin adıdır.

Fakirin hakkı çıkarılarak malı, cimrilik kirinden arındırarak da şahsı temizlediği ve malda berekete sebep olduğu için bu malî ibadete zekât denilmiştir[1303]

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de Ey Muhammed! Mallarının bir kısmını kendilerini temizleyip arıtacak sadaka olarak al" (Tevbe, 103) ve "...Sarfettiğiniz her hangi bir şeyin yerine O daha iyisini koyar." (Sebe, 39) buyurulur.

Farziyeti;

İbnu Abbâs (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) Hz. Muâz (radıyallâhu anh)'ı Yemen'e gönderdi. (Giderken) ona dedi ki:

"Sen Ehl-i Kitap bir kavme gidiyorsun. Onları davet edeceğin ilk şey Allah'a ibâdet olsun. Allah'ı tanıdılar mı, kendilerine Allah'ın zekâtı farz kılmış olduğunu, zenginlerinden alınıp fakirlerine dağıtılacağını onlara haber ver.[1304]

Kur'anı kerimde zekat, namazla beraber bağlanmıştır; "Namazı tam kılın, zekâtı hakkıyla verin, rükû edenlerle beraber rükû edin."(Bakara 43)

"namazı kılın, zekatı verin ve Allah'a güzel bir borç verin (Hayırlı işlere mal sarfedin)."(Müzemmil 20)

İbni Mesud (ra.) dedi ki; "Allah Azze ve Celle namaz ile zekatı beraber bağlamıştır. Kim zekat vermez ise onun namazı da yoktur."[1305]

Zekata teşvik ve vermeyenin sakındırılması;

"*İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte zekât veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır.*"(Rum 39)

"*Allah'ın, kereminden kendilerine verdiklerini (infakta) cimrilik gösterenler, sanmasınlar ki o, kendileri için hayırlıdır; tersine bu onlar için pek fenadır. Cimrilik ettikleri şey de kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.*"(Al-i İmran 180)

"*Ey iman edenler! (Biliniz ki), hahamlardan ve râhiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve (insanları) Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele! (Bu paralar) cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara denilir ki): "İşte bu kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin (azabını) tadın*!"(Tevbe 34-35)

[1302] Şerif Cürcani Tarifat(s.83)
[1303] Subkî, el-Menhel(11/113)
[1304] Buhâri(1458) Müslim(19); Tirmizi(625) Ebu Dâvud(1584) Nesai(5/55).
[1305] Acurri Kitabüş Şeria(s.98) Ebu Ubeyd Emval(919)

Ebu Hureyre(Ra)'den; Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

أ ا رجل له مال يعط حق ا منه إلا جعله شجاعا أقرعا على صاحبه يوم القيامة له زبيبتان ينهشه ح يقضى ب
الناس فيقول ما و لك؟ فيقول أنا ك ك الذي عت ذا اليوم فيضع بيده فيه فيقضمها

"Hangi adam malı olup ta Allah'ın hakkı (olan zekatı)nı vermemişse o mal, kıyamet gününde sahibi için dazlak başlı ve iki gözü arasında siyah bir nokta bulunan büyük bir ejderha şeklinde gelip boynuna dolanacak ve insanlar arasında hüküm verilene kadar onu ısırıp duracaktır. Adam diyecek ki; "Bana neden böyle yapıyorsun?" o da diyecek ki; "Ben senin bu güne kadar toplayıp biriktirdiğin hazinenim." Elini bıraktığında adamın elinde dişinin parçaları kalacaktır."[1306]

O mal, şüphesiz ki zekatı verilmeyen maldır. Ama zekatı eda edilmiş mala gelince o temiz bir kazançtır, kenz değildir. Eğer sahibi ondan infakta bulunuyorsa onu temizlemiş olur.[1307] Kendinden sonrakilere kalırsa da, temiz ve mübarek bir mal bırakmış olur. Allah'ın dilemesi ile. Nitekim Nebi Sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir;

نعم ا ال الصا للرجل الصا " Salih insan için, salih mal ne güzeldir."[1308]

Ebü Hüreyre ve Câbir (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Resuülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Deve, sığır veya davar sâhibi olup da, bunlardaki Allah'ın hakkını eda etmeyen herkese Kıyamet günü, bu mallar, olduğundan daha çok ve mümkün olduğunca iri ve şişman olarak geleceklerdir. Adam, onlar için, düz ve geniş bir yere oturtulacak, hayvanlar bacakları ve tabanlarıyla onun üzerinden geçecekler. Geçiş sırasında boynuzlarıyla tosluyacaklar ve ayaklarıyla ezecekler. İçlerinde boynuzsuz veya boynuzu kırık biri bulunmayacak.

Bu şekilde sonuncusu da onun üzerinden geçince, birincisi aynı geçişe tekrar başlayacak. Mahlükatın hesabı tamamlanıp hüküm verilinceye kadar bu hâl devam edecek. Keza "kenz', (hazine) sâhip olup da ondaki (Allah'ın) hakkını ödemeyen herkese, Kıyamet günü hazinesi, dazlak başlı bir yılan olarak gelecek, ağzını açıp peşine düşecektir. Yılan yaklaştıkça adam ondan kaçacak. Sonunda yılan ona: "Gizlediğin hazineni al! Ben ondan müstağniyim!" diye bağırır. Adam, neticede yılandan kaçma çaresinin olmadığını anlayınca, elini ağzına sokar. Yılan da onu, aygırın (alafı) kemirmesi gibi kemiriverecek."[1309]

Ebu Zerr (Ra)'den; "Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'e gittiğimde Kabe'nin gölgesinde oturuyordu. O henüz beni görmemişti ve şöyle diyordu; "Kabe'nin Rabbi'ne yemin olsun ki onlar zarar ediyorlar." Yanına varıp, oturup oturmamakta karasız kaldım ve dedim ki; " Ey Allah'ın Rasulü! Anam babam sana feda olsun, kimdir onlar?" buyurdu ki;

1306 Sahihtir. Ahmed(2/355,379,489) Buhari(2/131, 6/49) Nesai (5/39) Şerhus Sünne(5/478) Beyhaki(4/81,7/2) Malik Muvatta(s.256) Şafii El Ümm(2/2) Cem'ül Fevaid(2676) Deylemi(8710)

1307 bu anlamda Cabir r.a. hadisi için bkz.: Sahihut Tergib(740)

1308 Hasendir. İsnadında Musa Bin Ali vardır. O saduktur, bazen hata eder. (Takrib (2/286) Ahmed(/197) Buhari Edebül Müfred(299) Deylemi(6757) İhya(4/101) Mecmauz Zevaid(4/64) Kunuzül Hakayık(8125) Fethul Vehhab(805) Ebu Ya'la(1/345) Teberani Evsat(Mecmaul Bahreyn; s.164) İbni Hibban(1089) Hakim(2/2) Kudai(1315) Şerhus Sünne(2485)

1309 Buhâri, Zekât 3, Tefsir, Âl-i İmrân 14, Berâet 6, Hiyel 3; Müslim(987) Muvatta(2/444) Ebu Dâvud(1658,1659,1660) Nesâi(5/12-14)

هم الأكثرون إلا من قال هكذا وهكذا من بين يديه ومن خلفه وعن يمينه وعن شماله و قليل ما هم ما من صاحب إبل ولا غنم لا يؤدي زكاتها إلا جاءت يوم القيامة كأعظم ما كانت تنطحه بقرونها و تطؤه بأخفافها كلما نفدت عليه آخرها عاد أولاها حتى يقضى بين الناس

" Onlar mal çoğaltanlardır. Ancak önünden, arkasından, sağından ve solundan şöyle şöyle (infak edip) verenler müstesnadır. Böyleleri ise çok azdır. Zekatları verilmemiş hiçbir deve sahibi, koyun sahibi yoktur ki, kıyamet gününde hayvanları çok diri, cüsseli ve semiz olarak gelip sahiplerini boynuzlayıp toslamasınlar ve ayakları altında ezmesinler. Her bir hayvanı diğeri takip eder ve bu insanlar arasında verilecek hüküm bitinceye kadar devam eder durur."[1310]

Zekat vermeyenlere ne yapılır?:

Ebu Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) vefat edince, ondan sonra Hz. Ebü Bekir (radıyallâhu anh) halife seçildi. Bunun üzerine bedevilerden bir kısmı "irtidât" etti. (Ebu Bekir r.a. halife olarak onlarla savaşmaya karar verince) Ömer r.a., "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm): "İnsanlar lâilaheillallah deyinceye kadar onlarla savaşmaya emrolundum. Bunu söylediler mi, benden mallarını ve nefislerini korurlar. (İslâm'ın) hakkı hâriç artık hesapları da Allah'a kalmıştır!" demiş iken, sen nasıl insanlarla savaşırsın?" dedi. Hz. Ebü Bekir: "Allah'a yemin olsun, namazla zekâtın arasını ayıranlarla savaşacağım. Zira zekât, malın hakkıdır. Vallahi, Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a vermekte oldukları bir oğlağı vermekten vazgeçseler, onu almak için onlarla savaşacağım" dedi. Hz. Ömer sonradan demiştir ki: "Allah'a yemin ederim, anladım ki, Hz. Ebü Bekir'in bu görüşü, Allah'ın savaş meselesinde ona ilhamından başka bir şey değildi. İyice anladım ki, bu karar hakmış."[1311]

Kimlere farzdır?:

Nisaba malik olan her hür müslümana farzdır. İbni Ömer r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Mü'minlere kaynaktan ve yağmurdan sulanan ürünlerin – veya gelir getiren şeylerin – onda birini, kendi suladıklarının ise yirmide birini sadaka vermeleri gerekir."[1312] Bu hadis bunun zimmet ehline vacip olmadığını gösterir. Gayri Müslimlerden nasıl zekat alınır ki? Zekat malın temizliğidir ve müminlerin temizliği içindir. O şirki temizlemez!

Nisapta şart olan nedir?:

1- Kişinin yiyecek, elbise, ev, binek, meslekî aletler gibi bunlarsız edemediği zaruri ihtiyaçlarından fazla olan malın nisap miktarına ulaşması,

Ebu Said el Hudri (Ra)'den; Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

ليس فيما دون خمس أواق صدقة وليس فيما دون خمس ذود صدقة وليس فيما دون خمس أوسق صدقة

[1310] Sahitir. Buhari(1403) Müslim (990) Ahmed (5/152, 158) İbni Ebi Şeybe(13/244) Tirmizi(617) Nesai(5/10) İbni Huzeyme(2251) Beyhaki(4/97,10/27) Ebu Nuaym Hilye(7/364)
[1311] Buhârî(1399) Müslim(20) Muvatta(1, 269) Tirmizi(2610) Ebu Dâvud(1556) Nesâi(5,14)
[1312] İbni Ebi Şeybe ve başkaları sahih senetle; Sahiha(142)

“Beş ukiye (ikiyüz dirhem)’den, aşağı olan miktarda ki (gümüşten) zekat yoktur. Beş deveden az sayıdaki deveden zekat yoktur. Beş vesk ([1313])’ten aşağı miktarda ki (hurma, üzüm ve tahıllardan) zekat yoktur.”[1314]

“Beş Ukiye’nin altında sadaka yoktur” kavlinin manası; İki yüz dirhemden aşağısından zekat alınmaz demektir. İki yüz dirhemi bulan mal üzerinden bir yıl geçince ondan kırkta bir vacip olur ki; O da beş dirhemdir.

“Beş zevd’den aşağısında sadaka yoktur” kavlindeki “zevd” deve demektir. Bir kimsede beş deveden az sayıda deve varsa ona zekat düşmez. Sayısı beşi bulduğu zaman, çoban tarafından otlatılır ve bir sene üzerinden geçmesi ile ona bir koyun zekat gerekir.

“Beş vesk’ten azında sadaka yoktur” kavlinin manası; ekilen buğday, arpa, tohum, kuru üzüm, yenilen ekinler ve kalan küçüklerden, her bir sınıfın miktarı beş vesk ve daha fazlaya ulaşınca zekatı vacip olur. Beş vesk’ten aşağı ise zekat düşmez. Vesk; altmış sa’ dır, miktarı 320 rıtıl eder. O da on üç kafis, iki mükük (iki fincan) ve iki keliç eder. Yağmurun ve akar suyun suladığı arazinin mahsulünden Öşür (onda bir) gerekir.

2- ele geçtiği günden itibaren üzerinden bir hicrî yılın geçmesi; Aişe r.a. hadisinde; “Üzerinden bir sene geçmedikçe malın zekatı yoktur.”[1315] Buyrulmuştur.

Bu iki şart, mahsullerden verilmesi gereken öşür hakkında geçerli değildir. Öşür, ürünün kaldırıldığı gün verilir. Allah Teala buyuruyor ki; “Çardaklı ve çardaksız (üzüm) bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, birbirine benzer ve benzemez biçimde zeytin ve narları yaratan O'dur. Herbiri meyve verdiği zaman meyvesinden yeyin. Devşirilip toplandığı gün de hakkını (zekât ve sadakasını) verin”(En’am 141)

Nisap miktarı mala sahip olan kişi, bu mal üzerinden geçen birinci sene içerisinde kar ederse, üzerinden bir sene geçmiş bulunan asıl mal miktarından zekat verir. Ettiği karın zekatını ise havelanı havl, yani üzerinden bir sene geçtikten sonra verir. Şeyh Elbani de böyle demiştir.[1316]

Çocuğun veya delinin malik olduğu maldan zekat vermek, bunlara bakmakla mükellef olan velisine düşer. Şeyh Ahmed Şakir de bunu tercih etmiştir.[1317]

Vakti;

Zekat vacip olduğu anda verilmelidir. Geciktirilmesi caiz olmaz. Ukbe Bin Haris r.a.’den; “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber ikindi namazını kıldım. Namaz bitince hızla kalkarak hanımlarından birinin yanına gitti ve tekrar çıktı. Orada bulunanlar O’nun bu kadar hızlı davranmasına şaşırdılar. Buyurdu ki; “Namazdayken elimde bulunan

[1313] vesk; Kufelilere göre ikiyüz kg.dır. Ukiye ; 128 gr.dır

[1314] İsnadı sahihtir. Buhari (2/133,143,147) Müslim (979) İbni Ebi Şeybe (3/117) Ahmed(3/6) Malik(248) Ebu Davud(1558) Tirmizi(627) Nesai (5/36) İbni Mace(1794) İbni Hibban (5/113,117,119) İbni Hüzeyme(2293-94, 2302, 2303) İbnül Carud(340) Dare Kutni(2/129) Cem’ül Fevaid(2695) Tayalisi(2197) Abdürrezzak (7253) Şafii el Ümm (2/3,7/180) Darimi (1/384) Ebu Ya’la (979,1071) Tahavi (2/34) Beyhaki (4/106,120,124,133,7/5) Şeybani Muvatta (325)

[1315] Sahihu İbni Mace(1449) El İrva(787)

[1316] Avayşe Mevsuatul Fıkh(3/21)

[1317] Ahmed Şakir İbni Hazm’ın el Muhalla adlı eserine Ta’lik’inde;(5/304)

bir miktar altını hatırladım ve onun benim elimde olarak gecelemesinden hoşlanmadım. Gidip onun taksim edilmesini emrettim.”[1318]

Zekat vermede acele etmek;

Ali (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Abbâs (radıyallâhu anhüm), Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a hayırda acele etmek maksadıyla daha senesi dolmadan, erken vakitte zekâtın verilmesi hususunda sormuştu. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bu hususta ona müsâade etti."[1319]

Zekat gereken mallar;

Nakit, altın, gümüş, hububat, meyveler, madenler ve hayvanlardır. Mallar; açık (zâhire) ve gizli (bâtıne) olmak üzere iki kısma ayrılır. Yılın altı ayından fazlası kırlarda otlayarak beslenen ve ticaret için değil de, eti, sütü, yünü vs. için tutulan (Sâime) hayvanlar, bazı toprak mahsulleri, madenleri, yer altından çıkartılan defineler ve gümrüklerden geçen ticaret malları açık (zâhir) mallardır. Nakit paralar, altın, gümüş ve depolarda ya da mağazalarda bulunan ticaret malları da gizli (bâtın) mallardandırlar. Bu mallardan her biri belirli ölçülerde zekâta tabîdirler.

Altın, gümüş ve paranın zekatı;

“Ey iman edenler! (Biliniz ki), hahamlardan ve râhiplerden birçoğu insanların mallarını haksız yollardan yerler ve (insanları) Allah yolundan engellerler. Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu, işte onlara elem verici bir azabı müjdele! (Bu paralar) cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara denilir ki): "İşte bu kendiniz için biriktirdiğiniz servettir. Artık yığmakta olduğunuz şeylerin (azabını) tadın!"”(Tevbe 34-35)

85 gram altına sahip olan kişiye kırkta bir vermesi gerekir. Ali r.a.’den; “Yüz dirhemin olup üzerinden bir yıl geçmişse ona beş dirhem zekat gerekir. Altın yirmi dinara ulaşmadıkça bir şey gerekmez. Yirmi dinarın olup üzerinden bir yıl geçince ondan yarım dinar zekat vermen gerekir.”[1320]

Bir dinar; 4.25 gramdır. Yirmi dinar; 85 gramdır. Yüz dirhem gümüşe kırkta bir (%2.5) zekat gerekir.

İbnu Ömer ve Hz. Aişe radıyallahu anhüma'nın anlattığına göre: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam, her yirmi dinar ve daha fazlası için yarım dinar (zekat) alırdı, kırk dinar için de bir dinar (zekat) alırdı.[1321]

Amr Bin Şuayb, babasından, o da dedesinden; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “yirmi miskalden az olan altında ve yüz dirhemden azında zekat yoktur.”[1322]

Ali (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Sizi (ticari olmayan) atın ve kölenin zekâtından affettim. Öyle ise gümüş paralarınızın

---

[1318] Buhari(1121)
[1319] Ebu Dâvud(1624); Tirmizi, (678, 679)
[1320] Sahihu Süneni Ebu Davud(1391)
[1321] Sahihu İbni Mace(1448) el İrva(813)
[1322] Ebu Ubeyd el Emval(1113) Şahitleriyle sahihtir. El İrva(815)

zekâtını verin. Bunun her kırk dirhemine bir dirhem vereceksiniz. Ancak yüz doksan dirheme zekât düşmez. İki yüz dirheme ulaştı mı beş dirhem verilecektir."[1323]

Enes (radıyallâhu anh)'in anlattığına göre, Hz. Ebü Bekir es-Sıddik (radıyallâhu anh), kendisini Bahreyn'e gönderdiği zaman, ona şu gelecek talimatı yazılı olarak vermiş ve altını da Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın mührü ile mühürlemişti. Mühüre nakşedilen yazı üç satır halinde idi. Bir satırda Muhammed, bir satırda Resül, bir satırda da Allah yazılı idi. Mektup şöyle idi: "Bismillâhirrahmânirrahim. Bu, Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın müslümanlara farz kıldığı ve Allah'ın da Resülüne emretmiş olduğu zekât farizasıdır. Müslümanlardan her kimden bu, usülünce taleb edilirse, derhal vermelidir. Kimden de belirtilenden fazlası istenirse vermesin:…… (İki yüz dirhemlik) gümüşte, onda birin dörtte biri (yani kırkta bir miktarı) zekât vâcibtir…"[1324]

Ticaret Mallarının Zekatı;

Ticaret malından zekat alınmasının Kitap ve sünnetten delili olmadığı gibi Beraati asliyye'ye de zıttır. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem veda haccındaki hutbesinde; "Kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız, şu gününüz, şu ayınız gibi, şu beldenizdeki gibi haramdır. Dikkat edin! Tebliğ ettim mi?"[1325] buyurmuştur.

İbni Abbas r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Müslüman kişinin malı ancak gönül hoşluğuyla helal olur."[1326]

Semüre İbnu Cündüb (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) satmak üzere hazırladığımız şeyden sadaka vermemizi emrederdi."[1327] Hadisine gelince; bu rivayet sabit olmayıp, bundan kastedilen de nafile sadakadır.

İbni Cureyc'den; Atâ bana dedi ki; "İncide, zebercette, yakutta, kıymetli taşlarda, ticaret mallarında zekat yoktur. Eğer ticaret malları satılırsa, satıldığı zaman kazancından sadaka vardır."[1328] Bu rivayette ne nisap, ne havelanı havl zikredilmemiştir. Bu da gösterir ki bundan farz olan zekat değil, nafile olan sadaka kastedilmiştir.

İbrahim es Saiğ'den; "Atâ'ya; "Çeşitli türlerden pek çok ticaret malı olan, ve bunlardan bilmediği miktarda karı olan zekat verir mi? Diye soruldu. Dedi ki; "Hayır. Lakin altını ve gümüşü varsa bundan zekatı verir, satılık mallarınınkini ise ancak satılınca verir."[1329]

Ebu Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Müslüman üzerine, atı ve kölesi için zekât mükellefiyeti yoktur."[1330]

Madenlerin ve definenin zekatı;

Ebu Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Hayvan(ın sebep olduğu mağduriyet) hederdir, kuyu(nun sebep olduğu

---

[1323] Tirmizi(620) Ebu Dâvud(1574) Nesâi(5/37) Sahihu Ebu Davud(1392) Sahihu Tirmizi(506)
[1324] Buhâri(1454) Ebu Dâvud(1567) Nesâi(5/18-23).
[1325] Buhari(1739) Müslim(1679)
[1326] Ahmed ve başkaları sahih isnad ile; El İrva(1459)
[1327] Ebu Dâvud(1562) çok zayıftır.
[1328] Abdurrazzak(4/84) İbni Ebi Şeybe(3/144) senedi sahihtir.
[1329] İbni Zencuye el Emval(3/946) hasen senedle.
[1330] Buhâri, Zekât 45, 46 Müslim (982) Muvatta(1/277) Tirmizi(628) Ebu Dâvud(1594, 1595) Nesâi(5/35)

mağduriyet) hederdir. Maden (in sebep olduğu mağduriyet) hederdir. Defineye humus (beşte bir nisbetinde zekât) vardır."[1331]

Mâlik (rahimehullah) der ki: "Bizim nazarımızda ihtilâfsız makbul olan ve ehl-i ilimden işitmiş olduğumuz görüş şudur: Derler ki: "Rikâz, câhiliye devri insanlarının gömdüklerinden, bir mal sarfını gerektirmeden, nafaka harcamadan, fazla yorgunluk olmadan, yük altına girmeden ele geçirilen şeydir. Mal taleb edilen, çok fazla çalışmayı gerektiren, bazan rastlanıp bazan rastlanmayan şey rikâz değildir."[1332]

Bunlarda(definede) nisap ve havelani havl şartı yoktur. Hemen beştebiri verilir. Madenlerin (kurşun, bakır, demir, kibrit gibi) zekatı hakkında ise nas varit olmamıştır. Ancak sadaka verilmek istenirse o başka. Ama altın ve gümüş gibi madenler işlendiği zaman yukarıda açıklandığı gibidir.

Deniz ürünleri:

Bunlarda zekat gerekmez. İbnu Abbâs (radıyallâhu anhümâ) şöyle demiştir: "Anber, rikâz değildir. Bunu deniz atmıştır."[1333]

Borcun zekatı;

Borç iki çeşittir; birisi ödenmesi beklenen borçtur ki ona zekat gerekir. İkincisi; ödenmesi umulmayan, borç sahibinin zor durumda olması sebebiyle gelmesi beklenmeyen borçtur. Buna zekat gerekmez. Aişe r.a.'dan; "Borcun zekatı yoktur."[1334] Yine demiştir ki; "Borç teslim alınana kadar ona zekat yoktur."[1335]

Ali r.a. sahibinin tahsil edip edemeyeceği bilinmeyen borç hakkında; "Eğer alırsa geçmiş seneler de dahil olarak zekatını verir" demiştir.[1336]

Zinet eşyasının zekatı:

Ümmü Seleme (radıyallâhu anhâ) şöyle demiştir: "Ben altından zinetler takınıyordum. Bir gün: "Ey Allah'ın Resülü! Bu, (Kur'àn'da yasaklanan) kenz sayılır mı?" diye sordum. Bana şöyle cevap verdi:

"Zekâtı verilecek miktara ulaşan şeyin zekatı verilirse kenz sayılmaz."[1337]

Ebu Said el Hudri (Ra)'den; Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Beş ukiye (ikiyüz dirhem: 640 gr.)'den, aşağı olan miktarda ki (gümüşten) zekat yoktur. Beş deveden az sayıdaki deveden zekat yoktur. Beş vesk (875 kg)den aşağı miktarda ki (hurma, üzüm ve tahıllardan) zekat yoktur."[1338]

[1331] Buhâri, Zekât 66, Şirb 3, Diyet 28, 39; Müslim(1710); Muvatta, Zekât 9; Tirmizi(642,1377) Ebu Davud(3085) Nesâi(5/45) İbnu Mâce(2673-2676)
[1332] Muvatta, Zekât 9
[1333] Buhâri, Zekât 36, (1499) Şafii, İbni Ebi Şeybe ve başkaları sahih senetle mevsul olarak, bkz.: Fethul Bari(3/362) Ebu Ubeyd Emval(884)
[1334] İbni Ebi Şeybe hasen isnad ile; el İrva(784)
[1335] İbni Ebi Şeybe hasen isnad ile; el İrva(784)
[1336] Ebu Ubeyd(1220) ve Beyhaki sahih senedle; el İrva(785)
[1337] Ebu Dâvud(1564) Sahihu Ebu Davud(1383) Sahiha(559)
[1338] Buhari(2/133,143,147) Müslim(979) İbni Ebi Şeybe(3/117) Ahmed(3/6) Malik(248) Ebu Davud(1558) Tirmizi(627) Nesai(5/36) İbni Mace(1794) İbni Hibban(5/113,117,119) İbni Hüzeyme(2293-94, 2302, 2303) İbnül Carud(340) Darekutni(2/129) Cem'ül Fevaid(2695)

Amr İbnu Şuayb, an ebihi an ceddihi tarikinden anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissâlatu vesselâm)'a bir kadın, beraberinde bir kızı olduğu halde geldi. Kızın elinde, altından kalın iki bilezik vardı.

"Bunların zekâtını verdin mi?" diye (Rasulullah aleyhissâlatu vesselâm) kadına sordu. Kadın:

"Hayır!" diye cevap verdi. Rasulullah:

"Kıyamet günü Allah'ın, onları sana ateşten iki bilezik yapması seni memnun eder mi?" dedi. Bunun üzerine kadın, bilezikleri derhal çıkarıp Rasulullah'ın önüne bıraktı ve:

"Bunlar Allah ve Rasulüne aittir!" dedi."[1339]

Kullanılması haram olan altın ve gümüşten kaplar, kaşıklar, altın yüzük, kolye, bileklik gibi erkeğin kullanması haram olan zinetlere nisaba ulaştığında ve havelanı havl ile zekat gerekir.[1340]

Mahsullerin zekatı;

Allah Teala buyuruyor ki; *"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye lâyıktır."(Bakara 267)*

"Çardaklı ve çardaksız (üzüm) bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, birbirine benzer ve benzemez biçimde zeytin ve narları yaratan O'dur. Herbiri meyve verdiği zaman meyvesinden yeyin. Devşirilip toplandığı gün de hakkını (zekât ve sadakasını) verin, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez."(En'am 141)

Amr İbnu Şu'ayb an ebihi an ceddihi radıyallahu anhüma anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam, (yerden çıkan mahsullerden) şu beş şeyden zekat verilmesini teşri buyurdu: "Buğday, arpa, hurma, üzüm ve darı."[1341]

Muaz r.a., Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e sebzeler (bakliyat) hakkında soran bir mektup yazmıştı; Buyurdu ki; "Onlardan bir şey gerekmez."[1342]

Bu mahsullerde nisap miktarı beş vesktir. (60 sa'=875 kg.) Nitekim Ebu Said r.a. hadisinde geçmişti.

Câbir (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissâlatu vesselâm) buyurdular ki: "Nehir ve yağmur sularının suladığı şeylerden (zekât olarak) öşür (onda bir) alınır. Hayvanla sulananlardan öşrün yarısı (yirmide bir) zekât alınır."[1343]

Tayalisi(2197) Abdürrezzak (7253) Şafii el Ümm (2/3,7/180) Darimi (1/384) Ebu Ya'la (979,1071) Tahavi (2/34) Beyhaki (4/106,120,124,133,7/5) Şeybani Muvatta (325)

[1339] Ebu Dâvud(1563) Nesâi(5/38) Tirmizi(637)

[1340] Tebyinul Mesalik(2/73)

[1341] İbni Mace(1815) Ebu Musa ve Muaz r.a.'dan sahih senedle benzeri; el İrva(3/278,no;801) Sahiha(879)

[1342] Sahihu Tirmizi(519) bkz.: el İrva(801)

[1343] Müslim(981) Ebu Dâvud(1597) Nesâi(5/42).

Muâz (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) bana, sema(dan inen suyun) suladığı mahsülden tam öşür, âletle çıkarılan suyun suladığı mahsülden yarım öşür almamı emretti."[1344]

Mahsulü tahmin:

Attâb İbnu Üseyd (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) bize, hurmaya tahmin biçtiğimiz gibi, üzüme de tahmin biçmemizi ve zekâtını kuru üzüm olarak almamızı emretti, tıpkı hurmanın zekâtını kuru hurma olarak aldığımız gibi."[1345]

"Hars" hazr, tahmin ve takdir demektir. Tirmizi, şöyle açıklamıştır: "Hars, bu işi anlayanın ağaca bakıp: "Bu üzümden şu kadar mahsül, bu hurmadan şu kadar hurma çıkar" demesidir. Bunun zekatı adamlara borç yazılır. Yahud takdirci bu mahsulün öşrüne bakar ve bunu sahiplerine borç olarak tesbit eder, sonra mal sahibi ile meyveyi başbaşa bırakır, onlar diledikleri tasarrufu yaparlar. Meyva olgunlaştı mı onlardan öşrünü alır."

Süleymân İbnu Yesâr anlatıyor: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm), Abdullah İbnu Revâha'yı Hayber'e yahudilerle kendi arasında mahsülün takdiri için gönderiyordu. Yahudiler, hanımlarının zinetlerinden ona bazı takılar verip: "Bu sanadır (al, karşılığında) bize yükümüzü hafiflet, taksimde lehimize olarak biraz göz yumuver!" dediler. Abdullah (radıyallâhu anh) onlara şu cevabı verdi:

"Ey yahudiler toplumu! Sizler, bana Allah Teâlâ'nın en menfur mahluklarısınız. Bu, beni size karşı zulme sevk etmeyecektir. Bana teklif ettiğiniz rüşvete gelince, o haramdır ve biz bu haramı yemeyiz." Yahudiler:

"Arz ve semâvâtı ayakta tutan işte bu (dürüstlük)tür!" dediler."[1346]

BALIN ZEKÂTI

İbnu Ömer (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Balda on tuluk için bir tuluk zekat vardır."[1347]

Ebu Seyyare el Mütteki anlatıyor: "Ey Allah'ın Resulü, benim bal arılarım var (zekat düşer mi?)dedim.

"Evet! Öşürünü ver!" buyurdu. "Ey Allah'ın Reslulü! Arıları benim için muhafaza buyur!" dedim, o da onları benim için muhafaza buyurdu."[1348]

Hayvanların zekatı:

Deve ve koyunların zekatı; İbni Ömer (Ra)'den; "Rasulullah Sallallahu aleyhi ve sellem alınması gereken zekat hakkında bir mektub yazdırdı. Ancak zekat memurlarına gönderemeden vefat etti. (Onu kılıcı ile beraber bir yere koymuştu) Ebu Bekr (Ra) halife olunca ölünceye kadar onu uyguladı. Sonra Ümer(Ra) da ölünceye kadar onu uyguladı. O mektupta şunlar yazılı idi;

"Beş devesi olan; bir koyun,

[1344] Nesâi (5/42) Sahihu İbni Mace(1472) el İrva(799)
[1345] Tirmizi(644) Ebu Dâvud(1603) Nesâi(5,109) İbnu Mâce(1819)
[1346] Muvatta(2, 703, 704); Ebu Dâvud(3413, 3414)
[1347] Tirmizi(629) Sahihu Tirmizi(514) bkz.: Mecmauz Zevaid(3/77) Ebu Ubeyd Emval(s.480-481)
[1348] Sahihu İbni Mace(1476) Ebu Ubeyd Emval(1489)

on devesi olan; iki koyun,

on beş devesi olan; üç koyun,

yirmi devesi olan; dört koyun verecek,

yirmi beş devesi olan; develerinin sayısı otuz beş olana kadar; iki yaşında bir deve verecektir.

Bundan fazla devesi olan; kırk beş deveye kadar; üç yaşında bir deve verecektir.

Bundan fazlasında altmış deveye kadar; dört yaşında bir dişi deve verecek,

bundan fazlasında yetmiş beş deveye kadar; beş yaşına girmiş bir dişi deve,

bundan fazlasında doksan deveye kadar; iki tane üç yaşına girmiş dişi deve,

bundan fazlasında yüz yirmi deveye kadar; dört yaşına girmiş iki dişi deve verecek,

bundan fazlasında ise her elli'de; bir dört yaşına girmiş dişi deve,

her kırk'ta; üç yaşında bir deve verecektir.

Koyunda; Kırk koyunda; bir koyun verecektir. Sayı yüz yirmiye ulaşıncaya kadar bu böyledir.

Yüz yirmi bir'den iki yüz koyuna kadar; iki koyun,

daha fazlasında üç yüz'e kadar; üç koyun,

daha fazlasında; her yüz koyunda bir koyun verecektir.

Yüz'den aşağı olanda yüze ulaşıncaya kadar küsürattan zekat gerekmez.

Ayrı olan birleştirilmez, bir arada olanda zekat korkusu ile ayrılamaz. İki ortağın malından alınan zekatta, her ikisi de eşit olarak birbirine müracaat eder. Sakat, yaşlı ve kusurlu hayvandan zekat alınmaz. (yani bu hayvanlar zekat olarak alınmaz)[1349]

Zühri dedi ki; "Zekat memurları geldiği zaman koyunları, iyi orta ve kötü diye üçe ayırır, orta halli olanlardan zekat alır." Zühri sığırın zekatından bahsetmedi.

"**Ayrı olan birleştirilmez, bir arada olan ayrılmaz**" kavlinin manası zekat korkusu ile bunun yapılmamasıdır. Karyelerde ve köylerde yaşayan insanlar, zekat memurunun, zekat alacaklarını öğrendikleri zaman her kırkta bir için üç tane örnek koyun çıkarıyorlardı. Birbirlerine diyorlardı ki; "Gelin aramızda ortaklık kuralım, şöyle deriz; "biz üç ortağız, bizim toplam yüz yirmi koyunumuz var" böylece zekat memuru onlardan bir koyun alıyor, fakirlerin hakkı olan iki koyun eksik kalıyordu. "Ayrı olanlar zekat korkusu ile bir araya getirilemez" kavlindeki mana ile bu fiilden nehyedildiler."

[1349] Sahihtir. Buhari(2/144-5) Ebu Davud(1567) Ahmed(1/11-12,2/14,15) İbni Ebi Şeybe(3/12) Tirmizi(621) Darimi(1/381) Hakim(1/392-94) Beyhaki(4/88) İbni Mace(1798) Şafii El Ümm(2/4,7/157) Ebu Ya'la (254/2) İbni Huzeyme(2267) Nesai(5/18-21,27-29) Malik(zekat 11)

“**Bir arada olan ayrılamaz**” kavline gelince bu hitap zekat memurunadır. Diyelim ki iki ortağın seksen koyunu var, onlara bir koyun zekat vermeleri gerekir, ortaklıktan ayrılmazlar. “Eğer onlar ayrılsa idi her birinden birer koyun alınacaktı.” Onlardan her biri bir sene geçtikten sonra çağrılmaları gerekir. Allah’tan korksunlar.

“**İki ortak birbirine eşit olarak müracaat ederler**” kavline gelince; bunun manasında fıkıh alimleri ihtilaf ettiler. İmam Malik Radıyallahu anh’ ın kavli –ki O Ebu Sevr ‘in de kavlidir; “Koyun veya sığırda ortak olan iki kişiden her birine zekat düşer. (Mesela, zekat olarak, bir koyun düşmüş ise, ortaklar aralarında ödeşir.) Koyun ortağı olan iki kişinin hisselerinin toplamı ancak nisap miktarına ulaşıyorsa, zekat gerekmez. Yani yirmi koyun birine ait, yirmi koyun diğerine ait ise, zekat düşmez. İki ortak seksen koyunda ortak olup, her birinin kırkar koyunu varsa, veya toplam yüz yirmi koyunları olup birinin seksen, diğerinin kırk koyunu varsa, zekat memuru geldiğinde, onlardan bir tane koyun zekat alır. Sonra ortaklar, zekat olan o bir koyun hakkında adil şekilde ödeşirler. Seksen koyun sahibi üçte ikilik kısmını, kırk koyun sahibi de üçte birlik kısmını ödemiş olur.[1350]

Şafii, Ahmed Bin Hanbel ve başkalarına göre; ortaklar, tek bir maldan zekat verir gibi zekat verirler, sonra ortaklar kendi aralarında adil bir şekilde ödeşirler. Otuz koyunu olan ve on koyunu olan iki ortaktan, zekat memuru bir koyun alır, otuz koyunu olan ortak; dörtte üç hisse, on koyunu olan ortak ise; dörtte bir hisse ödemiş olur. Sayı bundan fazla olduğunda da buna göre taksim edilir.[1351]

Sığırların zekatı; Muâz (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissâlatu vesselâm) beni Yemen'e gönderdi ve bana:

"Her otuz sığırdan bir erkek veya dişi buzağı (tebi'a=iki yaşında sığır), her kırktan bir müsinne(üç yaşında sığır), almamı" emretti."[1352]

Çalıştırılan sığırlara zekat düşmediği rivayet edilmiştir.[1353]

Zekatı değeri üzerinden ödemek:

İhtiyac anında veya maslahat gereği bu caizdir. Tâvus (rahimehumullah) anlatıyor: "Muâz (radıyallâhu anh), Yemen ahâlisine dedi ki: "Bana arpa ve mısır yerine size daha kolay gelen Medine'de Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın Ashâbı için de daha muvafık olan arz getirin, giyecek getirin."[1354]

Zekatı malın iyisinden vermek:

“Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça "iyi" ye eremezsiniz. Her ne harcarsanız, Allah onu hakkıyla bilir.”(Al-i İmran 92)

Bera İbnu Azib radıyallahu anh'tan rivayet edildiğine göre, bu yüce sahabi "Ey iman edenler! Kazandığınız şeylerin) ve yerden sizin için çıkardığımız şeylerin temizlerinden infak ediniz ve malın kötüsünden infak etmeye kalkmayın!" (Bakara 267) mealindeki ayet-i

---

[1350] bkz.: Şeyh Halil Şerhus Sağir(1/602) Şerhul Kebir(1/439) Kavaninul Fıkhiyye(108)

[1351] bkz.: Mühezzeb(1/150 v.d.) Keşşaful Kına(2/227 v.d.) Şerhul Mecmu(5/408 v.d.) el Muğni(2/607)

[1352] Tirmizi(623) Ebu Dâvud(1576, 1577, 1578) Nesâi(5, 25, 26). Metnin lafzı Tirmizi'ye aittir. El İrva(795) Sahihu Ebu Davud(1394) Ebu Ubeyd el Emval(992)

[1353] Ebu Ubeyd el Emval(1001-1010)

[1354] Buhâri, Zekât 33. Buhâri, bu rivayeti senetsiz olarak, bâb başlığında kaydeder. Ebu Ubeyd el Emval(957)

kerime hakkında şöyle demiştir: "Bu ayet-i kerime Ensar radıyallahu anhüm hakkında nazil oldu. Onlar, hurma toplama mevsimi gelince, kendi bahçelerinden taze hurma salkımlarını devşirip Rasulullah'ın mescidinde sütunlar arasına gerilmiş iplere asarlardı. Bunlardan fakir muhacirler yerlerdi. Ensarilerden biri, bu kadar çok salkımın arasında bir tane adi hurmalı salkımın bulunmasını caiz sanarak adi hurmalar da bulunan bir salkım sokuşturmuştu. İşte bunu yapan zat hakkında buyrularak "Zekatınızı, bozuk ve kötü hurmadan vermeye kalkmayın" ihtarında bulunulmuştur. "Öyle kötü hurmalar ki, eğer size hediye edilmiş olsaydı işinize yaramayan bir şeyi size gönderdiği için hissedeceğiniz öfkeden dolayı, sahibinden utanç duyarak kabul edecektiniz" denmek istenmiştir. Hak Teala hazretleri, bizim sadakalarımıza muhtaç olmadığını belirterek, sadakayı kendi menfaatimiz için verdiğimizi, öyleyse iyi şeylerden vermemiz gerektiğini ihtar etmiştir."[1355]

Zekat memurunun vazifesi;

Ebu Humeyd es-Sâidi (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) zekât toplama işinde bir adam istihdâm etti. -Bir rivâyette "Beni Süleym'in zekâtını toplama işinde" denmiştir- Adam vazifeden dönünce:

"Bu size aittir, şu da bana hediye edilenler!" dedi. Bunun üzerine Resülullah (aleyhissalatu vesselâm) (öfkeyle) minbere çıkıp, Allah'a hamd ve senâda bulunduktan sonra şunları söyledi:

"Emmâ ba'd, Ben sizden birini, Allah'ın bana tevdi ettiği bir işte istihdam ederim. Sonra o gelir:

"Bu size aittir, şu da bana hediye edilenler!" der. Bu adama, babasının veya anasının evinde otursaydı da, eğer doğru sözlüyse hediyesi ayağına gelseydi ya! Vallahi sizden kim haksız bir şey alırsa mutlaka onu boynunda taşır olduğu halde Kıyâmet günü Allah'la karşılacaktır. Eğer bu haksız aldığı şey deve ise böğürecek, sığırsa möleyecek, koyunsa meleyecek!"

Sonra Resülullah ellerini kaldırdı, o kadar ki koltuk altındaki beyazlık gözüktü: "Allah'ım tebliğ ettim mi?" dedi ve bu sözünü üç kere tekrar etti."[1356]

C'abir İbnu Atik (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Size bir grup sevimsiz atlılar gelecek. Geldikleri zaman, onları iyi karşılayın. Onlarla talep ettikleri şeylerin arasından çekilin. Adalet ederlerse bu kendi lehlerinedir. Zulmederlerse bu da onların aleyhlerindedir. Siz onları râzı edin. Zekâtınızın kemâli onların rızâsına bağlıdır. (Öyle ise onları râzı edin ki) sizlere dua etsinler."[1357]

Abdullah İbnu Ebi Evfâ (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Babam ashabu'ş-şecereden idi. Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) kendisine bir kavm zekâtlarını getirince şöyle dua buyururlardı:

"Allah'ım Ebu Evfâ'ya rahmet buyur"[1358]

[1355] Sahihu İbni Mace(1475) Sahihu Tirmizi(2389)
[1356] Buhari, Hiyel 15, Cum'a 29, Zekât 67, HÎbe 17, Eymân 3, Ahkâm 24, 41; Müslim(1832) Ebu Dâvud(2946)
[1357] Ebu Dâvud(1588) Cerir Bin Abdullah'dan benzeri; Müslim(989)
[1358] Buhâri, Zekât 64, Meğâzi 35, Daavât 19, 33; Müslim(1078) Ebu Dâvud(1590) Nesâi(5/31)

Zekatın verileceği yerler:

“Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak, yoksullara, düşkünlere, (zekât toplayan) memurlara, gönülleri (İslâm'a) ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda çalışıp cihad edenlere, yolcuya mahsustur. Allah pek iyi bilendir, hikmet sahibidir.”(Tevbe 60)

Verilecek zekatın her sınıfa bölünmesi gerekmez. Bu sınıflardan birine verilebilir.[1359] Bu âyette belirtilen sınıflar şunlardır:

1-2- Fakirler, Miskinler:

Abdullah İbnu Amr İbni'l-Âs (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselam) buyurdular ki: "Sadaka(zekat), ne zengine ne de sakatlığı olmayan güçlüye helâl değildir."[1360]

Sakatlığı olmayan kişi eğer dilenmiyorsa ona zekat caizdir. Fakir genel bir tabir, miskin ise özel tabirdir. Aynı her mümin müslümandır ama her müslüman mümin değildir dememizdeki gibi.

Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki:

"(Hakiki) miskin kapı kapı dolaşırken verilen bir iki lokmanın veya bir iki hurmanın geri çevirdiği kimse değildir. Fakat gerçek miskin ihtiyacını giderecek bir şey bulamayan ve halini anlayıp kendisine tasaddukta bulunacak biri çıkmayan, (buna rağmen) kalkıp halktan birşey istemeyen kimsedir."[1361]

Nevevi r.a. der ki; “Geliri olup geçinemeyene zekat verilir. O malını satmakla mükellef değildir.” Benzerini İmam Ahmed Bin Hanbel de söylemiştir.[1362]

3- Âmiller (Zekat memurları);

Müstevrid İbnu Şeddâd radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki:

"Kim bize amil (zekat memuru) olursa, kendine bir zevce edinsin. Hizmetçisi yoksa bir de hizmetçi edinsin. Meskeni yoksa bir mesken edinsin." Ebu Bekr radıyallahu anh dedi ki: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın şöyle buyurdukları bana haber verildi:

"Kim bunun dışında bir şey edinirse, bu kimse haindir, hırsızdır."[1363]

Abdullah İbnu Amr es-Sa'di'nin anlattığına göre, "Hilafeti sırasında Hz. Ömer radıyallahu anh'ın yanına geldi. Hz. Ömer kendisine:

[1359] bkz.: Mecmuul Fetava(25/40) Sıddık Hasen Han Ravzatun Nediyye(1/503)
[1360] Tirmizi(652) Ebu Dâvud(1634) Nesâi(5/99) İbnu Mâce(1839) Ebu Ubeyd el Emval(1727) sahihtir; el İrva(877)
[1361] Buhari(1479) Müslim(1039) Muvatta(2/923) Ebu Dâvud(1631, 1632) Nesai(5/85).
[1362] Avayşe Mevsuatul Fıkh(3/109)
[1363] Ebu Davud(2945) Sahihu Ebu Davud(2552)

"Bana haber verildiğine göre, sen müslümanların işlerinden bir kısmını üzerine almışsın ve sana maaş verilince almaktan kaçınmışsın (doğru mu)?" diye sordu. Ben de: "Evet!" dedim. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Bundan maksadın ne?" dedi. Ben de:

"Benim atlarım var, kölelerim var (halim vaktim iyidir), hayır üzereyim. Ben maaşımın müslümanlara sadaka olmasını istiyorum" dedim. Hz. Ömer:

"Hayır! Böyle yapma! Çünkü (bir ara bende senin gibi düşünmüş), senin arzu ettiğin şeyi arzu etmiştim. Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm bana ihsanda bulunuyordu. Ben de:

"Bu parayı ona benden daha çok muhtaç olan birine ver!" diyordum. Hatta bir seferinde Aleyhissalâtu vesselâm yine bana mal vermişti. Ben yine:

"Bunu, onu benden daha çok muhtaç olan kimseye ver!" demiştim. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Onu al, kendi malın yap, sonra tasadduk et! Bu maldan, sen talep etmeden, bekler vaziyeti almadan, gelen olursa onu al. Böyle olmayana gönlünü bağlama!" buyurdular."[1364]

4- Müellefe-i Kulûb;

Bunların kısımları vardır. Onlardan birisi, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in, o an müşrik olan Safvan Bin Ümeyye'ye Huneyn ganimetlerinden verdiği gibi[1365], müslüman olması için kendilerine zekat verilenlerdir.

Onlardan bir diğeri, kalpleri islamda sağlamlaşsın diye verilenlerdir.[1366] Onlardan birisi de; müslümanlardan zararı def edilmek istenenlerdir.

5- Mükâteb Köle;

İbni Abbas ve Hasen el Basri r.a.; "Kölenin zekat olarak azad edilmesinde sakınca yoktur" dediler.[1367]

6- Borçlular: Borçlu olup, bunun karşılığından fazla olarak nisap miktarı malı olmayanlardır.

Kabîsa İbnu Muhârik radıyallahu anh anlatıyor: "Sulh için diyet (hamâle) ödemeyi kabullenmiştim. Bu hususta yardım istemek için Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ı aradım ve karşılaştık. (Meseleyi açınca):

"Bekle, bize sadaka malı gelecek. O zaman ondan sana da verilmesini emrederim" buyurdular. Sonra da:

"Ey Kabisa! İstemek, üç kişi dışında hiç kimseye helal olmaz:

-Sulh diyeti (hamâle) kabullenen kimse. Buna, gereken miktarı buluncaya kadar, istemesi helaldir. Ama o miktara ulaşınca, artık istemez.

[1364] Buhari(7163) Müslim(1045) Nesai(5/103).
[1365] Müslim(2313)
[1366] bkz.: Buhari(4351) Müslim(1064)
[1367] Fethul Bari(3/331-332) Elbani Muhtasarul Buhari(1/348) Ebu Ubeyd Emval(1966)

-Afete uğrayıp malını kaybeden kimse. Buna da maişetini temin edecek miktarı elde edinceye kadar istemesi helaldir.

-Fakirliğe uğrayan adam. Eğer kavminden üç kişi, "Falancaya fakirlik isabet etti" diye ittifak ederlerse, geçimine yetecek miktarı elde edinceye kadar istemesi helaldir. Bunlar dışında istemek, ey Kabîsa haramdır."[1368]

Borçluya ancak ihtiyacı kadar zekat verilir. Fazlası verilmez.

7- Allah yolunda cihad edenler: Bunlar, Allah için savaşa katılmak (veya hacca ve umreye gitmek[1369]) istediği halde maddî imkânsızlıktan dolayı silah ve nafakasını temin edemeyenlerdir.

İbni Ömer r.a.'dan; "Allah yolunda otuz dirhem vasiyet etmiş olan bir kadın hakkında; "Bunlar hac için verilebilir mi?" diye soruldu. İbni Abbas r.a.; "O da Allah yolu değil mi?" dedi.[1370]

Ebu Lâs el-Huzai demiştir ki: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm), (bizi hacca giderken) sadaka develerine bindirdi."[1371]

Zekat, mescid yapımı gibi hayır işlerine verilemez! Ebu Ubeyd der ki; "Ölünün borçlarını ödemek ve kefenlenmesi için zekat vermek, mescid yapmak ve nehir (kanal) açmak gibi harcamak ise, Süfyan ile Irak ehli ve diğer alimler tarafından caiz görülmemiştir. Zira bunlar sekiz sınıfa dahil değildir."[1372]

8- Yolcular: Memleketlerinde malları olsa bile, gittikleri yerde parasız kalanlardır.

Atâ İbnu Yesâr merhum anlatıyor; (Ebu Said r.a'den;) "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Sadaka şu beş kişi dışında zengine helâl değildir:

1- Allah yolunda gazveye çıkan,

2- Sadakayı toplamak için çalışan

3- Borçlanan,

4- Sadaka malını kendi parasıyla satın alan,

5- Komşusu fakir olan kimse. Şöyle ki: Bu fakire sadaka verilir, o da bundan zengin komşusuna hediyede bulunur."[1373]

Zekat verilmesi caiz olmayan yerler:

1- Küfür ve ilhad ehli: Daha önce Muaz r.a. hadisinde ancak zengin müminlerden alınıp, fakir müminlere verilmesinin emredildiği geçmişti. Bu konuda icma vardır. Ancak nafile sadaka onlara verilebilir; İnsan suresi 8. ayetinde; "Onlar, kendi canları çekmesine

---

[1368] Müslim(1044) Ebu Davud(1640) Nesai(5/96, 97) İbni Huzeyme(4/72)
[1369] bkz.: Sahihu Ebu Davud(1753) Temamul Minneh(s381)
[1370] Ebu Ubeyd Emval(1977) Fethul Bari(3/258) isnadı sahih.
[1371] Buhâri, Zekât 49, Ahmed İbnu Hanbel(4/221) İbni Huzeyme(2377)
[1372] Ebu Ubeyd Emval(1980)
[1373] Muvatta(1/268) Ebu Dâvud(1635,1636); İbnu Mâce(1841)

rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler.” Buyrulmuştur. Bu sure Mekkî bir sure olduğu için müminlerin ancak kafirlerden esiri olması sözkonusudur.

2- Haşimoğulları ve Muttaliboğulları: Ebu Hüreyre (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Hasan İbnu Ali (radıyallâhu anhümâ) zekât hurmasından bir tanesini alıp, hemen ağzına attı. Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Hişt, hişt at onu! Bilmiyor musun, biz zekât yemiyoruz!" -veya: "Bize zekât helâl değildir!-" diye müdâhale etti."[1374]

"Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Ben bâzan evime dönüyor, yatağımda veya odamda yere düşmüş bir hurma buluyorum. Onu yemek üzere kaldırdığım vakit, "bu, sadaka hurması olmasın?" diye aklıma geliyor, korkup (tekrar yere) atıyorum."[1375]

Cubeyr Bin Mut'im r.a.'den; “Ben ve Osman Bin Affan r.a. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e giitk ve dedik ki; “Ey Allah'ın Rasulü! Muttaliboğullarına verdin, bize vermedin. Biz ve onlar senin yanında aynı menzilede değil miyiz?” Buyurdu ki;

“Muttaliboğulları ile Haşim oğulları tek şeydir.” Leys dedi ki; Yunus bunu şu fazlalıkla rivayet etti; “Cübeyr dedi ki; “Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Abdişemsoğullarına ve Nevfeloğullarına taksimde bulunmadı.” İbni İshak dedi ki; “Abdişems, Haşim ve Muttalib aynı anadan; Atike Binti Mürre'den kardeş idiler. Nevfel ise babalarından kardeş idi.”[1376]

(Peygamberimizin azadlısı) Ebü Râfi' (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalatu vesselâm), Beni Mahzüm'dan bir adamı zekât toplamak üzere gönderdi. Adam bana: "Benimle sen de gel, zekâttan sana da bir pay düşsün" dedi. Kendisine "Hele Resülullah'a bir sorayım" cevabını verdim ve sordum. Efendimiz: "Bir kavmin âzadlısı o kavimden sayılır, bize sadaka helâl değildir" buyurdu."[1377]

Enes (radıyallâhu anh)'den rivâyet edilen bir hadiste denmiştir ki: "Berire (radıyallâhu anhâ)'ye tasadduk edilen bir etten Resülullah'a ikrâm edilmişti. (Etin menşeini öğrenen Resülullah: "Bu ona sadakadır, bize ise hediyedir" buyurdu."[1378]

3- Zekatla mükellef olan tarafından kendisine nafaka ödenmesi gerekenler; bu yüzden kişi hanımına zekat veremez. Eğer nafakası üzerine vacip değilse, zekatı onlara vermek evladır. Kadının kocasına zekat vermesi gibi;

Zeyneb'in (r.ah.) bildirdiğine göre: Resulü (a.s.): "Ey kadınlar topluluğu, kendi ziynet eşyalarınızdan da olsa sadaka veriniz" buyurdu. Bunun üzerine ben Abdullah'ın (r.a.) yanına dönüp: Sen fakir bir kişisin Resulüllah ise bize sadaka vermemizi emir buyurdu. Sen Peygamber'e git ve ondan şunu sor: Kocama ve ilgililerime infak etmem benden sadaka yerine geçer ve kâfi gelir mi? Yoksa sadakalarımı sizden başkalarına mı vereyim? dedim. Abdullah bana, Resulüllah'a sen git ve bunu sor, dedi. Bunun üzerine ben gittim. Resulüllah'ın kapısında Ensar'dan bir kadını (bekler) gördüm. Onun meselesi de benimki gibiydi. Resulüllah kendisine Allah tarafından bir heybet verilmişti de (herhangi bir kimse yanına girmeye cesaret edemezdi). Derken yanımıza Bilâl geldi, biz ona: Resulüllah'a git ve ona haber ver ki; kapıda iki kadın var sizden; kocalarına ve himayelerinde bulunan yetimlere sadaka verip infak etmeleri, kendilerinden sadaka yerine geçer mi? diye soruyorlar de. Fakat bizim kimler olduğumuzu ona haber verme dedik. Bilâl, Resulüllah'ın

[1374] Buhâri(1491) Müslim(1069)
[1375] Buhâri, Lukata 6; Müslim(1070); Ebü Dâvud(1651,1652)
[1376] Buhari(3140)
[1377] Tirmizi(657) Ebü Dâvud(1650) Nesâi(5/107) Elbani Sahiha(1613)
[1378] Buhâri, Zekât 62, Hibe 5; Müslim(1074); Ebu Davud(1655)

yanına girip bu hususu ondan sordu. Resulüllah Bilâl'e: "Kim onlar?" dedi. Bilâl de: "Ensar'dan bir kadın ile Zeynep" dedi. Resulüllah: "Zeynep'lerin hangisidir?" diye sordu. Bilâl: "Abdullah'ın hanımıdır." dedi. Bunun üzerine Resulüllah (a.s.) ona: "Evet, bunlardan her birinin sadakası için iki sevap vardır: Biri akrabalık (sılayı rahim) ecri, öbürü de sadaka sevabı" buyurmuştur.[1379]

4- Ayette sayılan sekiz sınıftan başkasına zekat caiz değildir. Yukarıda açıklandı.

İhtiyaç sahibi olup namaz kılmayana tevbe edip namazları vaktinde eda edinceye kadar zekat verilmez.[1380] Fakir bir salih bulunmazsa fasık müslümana zekat verilebilir. Yine kalbi ısındırılmak istenen fasık müslümana zekat verilebilir.

Kişi, şayet alacağından ümitsiz değil ve alacaklısı zorda ise ve ona; “alacağım malımın zekatıdır” derse, borçlu da kabul ederse zekat yerine geçer.

Zekat nisabı hesaplanırken alacaklar dahil edilmez. Ta ki eline geçinceye kadar.[1381] Zekatın, kişinin bulunduğu beldedekilere verilmesi efdaldir.[1382]

Kişi borçlanarak altın veya zekata giren mal alsa, üzerinden bir yıl geçmesiyle zekatını vermesi gerekir.[1383]

Yanlışlıkla zengine zekat veren: Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalatu vesselam) buyurdular ki: "Bir adam: "Bu gece mutlaka bir sadaka vereceğim!" deyip, sadakasıyla çıktı. Fakat (farkına varmadan) onu bir hırsızın avucuna sıkıştırdı. Sabah olunca herkes:

"Bu gece bir hırsıza sadaka verilmiş!" diye dedikodu yaptı. Adam:

"Ya Rabbi bir hırsıza sadaka verdiğim için sana hamdediyorum" dedi

ve ilâve etti: "Ancak mutlaka bir sadaka daha vereceğim!"

Yine sadakasıyla çıktı. (Gece karanlığında bu sefer de) bir zaniyenin avucuna sıkıştırdı. Sabahleyin herkes:

"Bu gece bir zâniyeye sadaka verilmiş!" diye dedikodu yaptı. Adam:

"Allah'ım bir hırsız ve zâniyeye sadaka verdiğim için sana hamdolsun! yine de bir sadakada bulunacağım!" dedi. Sadakasıyla birlikte sokağa çıktı. (Karanlıkta) bu sefer de bir zenginin eline sıkıştırdı. Sabahleyin herkes:

"Bu gece bir zengine sadaka verilmiş!" diye dedikodu yaptı. Adam:

"Allah'ım, bir hırsız, bir zâniyeye ve bir zengine sadaka verdiğim için sana hamdediyorum!" dedi. (Bilahare rüyasında ona gelip şöyle denildi):

[1379] Buhari(1466) Müslim(1000)
[1380] Şeyhülislam İbni Teymiye İhtiyarat(s.103)
[1381] bkz.: Mecmuul Fetava(25/89) Ebu Ubeyd(1230)
[1382] bu konuda rivayetler için; Ebu Ubeyd Emval(s.555)
[1383] bkz.: Ebu Ubeyd Emval(1234-1237)

"Senin sadakaların kabul edildi. Şöyle ki: (İhlasla yani Allah rızası için vermen sebebiyle) hırsızın hırsızlıktan vazgeçip iffete gelmesi, zâniyenin ziinadan vazgeçmesi, zenginin ibret alıp Allah'ın kendine verdiklerinden tasadduk etmesi umulur."[1384]

FITIR SADAKASI

İbnu Ömer (radıyallâhu anhümâ) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) sadaka-i fıtrı müslümanlardan büyük-küçük, kadın-erkek, her bir hür ve köle üzerine bir sa' hurma veya bir sa' arpa olarak farz kıldı."[1385]

"Halk (Muâviye'nin bir hitabesi üzerine) yarım sa' buğdayı bir sa' hurmaya denk kıldılar. İbnu Ömer Hazretleri (radıyallâhu anhümâ) fıtır sadakasını hurmadan verirdi. (Bir sene) Medine halkı hurmaya muhtaç oldu. İbnu Ömer (o yıl) sadaka-i fıtrını arpadan verdi."[1386]

Ebu Said (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Biz sadaka-i fıtrı bir sa' yiyecek veya bir sa' arpa veya bir sa' hurma veya bir sa' ekıt (denen yoğurt kurusu) veya bir sa' kuru üzümden çıkarırdık."[1387]

İbni Ömer r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem fıtır zekatının insanlar (bayram) namaz(ın)a çıkmadan önce ödenmesini emretti."[1388]

İbni Abbas r.a'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem fıtır zekatını; oruçlu için boş sözlerden ve müstehcen konuşmalardan temizlik, miskinler için yiyecek olsun diye farz kıldı. Kim namazdan (bayram namazından) önce verirse kabul olunan bir sadakadır. Kim de namazdan sonra verirse, bu herhangi sadakadan bir sadakadır."[1389]

Fıtır zekatı zımmilere verilmez. Zira bu hadiste kastedilen müslüman miskinlerdir. Oruç bölümünün sonunda bu konuda inşallah tekrar bilgi verilecektir.

[1384] Buhari, Zekât 14; Müslim, Zekat 78, (1022); Nesâi Zekat 47, (5, 55-56)
[1385] Buhâri, Zekât 70, 71, 73, 74, 76, 78; Müslim(984) Muvatta(1/283) Tirmizi(676) Ebu Dâvud(1611,1612,1613,1614,1615) Nesâi(5/47) İbnu Mâce(1926)
[1386] Buhâri, Zekât 77
[1387] Buhâri, Zekât 72, 73, 75, 76; Müslim(985) Muvatta(1/284) Tirmizi(673) Ebu Dâvud(1616,1617,1618) Nesai(5/51) İbnu Mâce(1829)
[1388] Buhari(1059) Müslim(986)
[1389] Sahihu Ebu Davud(1420) Sahihu İbni Mace(1480) el İrva(843)

5. Bölüm: ORUÇ

Faziletleri:

Allâh'ın kitabında, O'na yakınlaşmak için oruç tutmaya teşvik eden ve faziletlerini beyan eden, muhkem ve açıklayıcı ayetler gelmiştir. Örneğin bir ayette: (*Oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, Allâh'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar varya; işte Allâh, bunlar için bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır*) [Ahzâb: 35]

Yine Allâh şöyle buyurur: (*Eğer bilirseniz, oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır*) [Bakara: 184]

Allâh Resûlü (s.a.s.) bir hadisinde, orucun şehvetlere karşı bir kalkan olduğunu açıklamıştır: (Ey gençler ! kimin evlenmeye gücü[1390] yeterse evlensin; çünkü evlilik gözü sakındırır ve ferci korur. Kimin de gücü yetmez ise, oruç tutması gerekir, çünkü onun için bir kalkandır.)[1391]

Müslüman kardeşim, bu hadisten orucun şehvetlere engel olduğu ve hiddetini kestiği anlaşılmaktadır. Şehvetler ise, ateşe götürür; oruçta, ateşle oruç tutanın arasına girmekle engel olur.

Dolayısıyla oruçun ateşe karşı bir kalkan olduğu, kulun onun ile ateşten korunduğunu açıklayan hadisler gelmiştir. Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Hangi kul Allâh yolunda bir gün oruç tutarsa; Allâh bu oruçla onun yüzünü ateşten yetmiş sene uzaklaştırır.)[1392]

Başka bir hadiste: (Oruç kalkandır, kul onunla ateşten korunur)[1393]

(Ebu Umâme (r.a)'dan, « Ey Allâh'ın Resûlü! Cennete gireceğim bir ameli bana göster » der. Allâh Resûlü (s.a.s.) de şöyle buyurur: «Oruç tutman gerekir, onun gibisi yoktur »)[1394]

RAMAZAN AYININ ÜSTÜNLÜĞÜ

Ramazan, hayır ve bereket ayıdır. Allâh bu ayı bir çok faziletlerle donatmıştır. Bunlardan birisi; Allâh (Azze ve Celle) bu ayda Kur'ân'ı, insanlar için hidâyet ve müminler için şifâ maksadıyla indirmesidir.

Bu konuda Allâh şöyle buyurur: (*Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'ân'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun*) [Bakara: 185]

Ramazan ayında öyle bir gece vardır ki, bu gece, Allâh (Azze ve Celle)'nin katında bin aydan daha hayırlıdır. Bu, kadir gecesidir. Allâh Teâla bu meyanda şöyle buyurur (*Biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi, bin aydan daha hayırlıdır. O gecede, Rablerinin izniyle melekler ve Ruh (Cebrail), her iş için iner dururlar. O gece, esenlik doludur. Ta fecrin doğuşuna kadar.*) [Kadir suresi: 1-5]

Bu ayda şeytanlar zincirlenir, cehennem kapıları kapanır ve cennetin kapıları açılır. Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Ramazan geldiğinde; Cennetin kapıları açılır, cehennemin kapıları kapanır ve şeytanlar zincirlenir.)[1395]

[1390] Bütün türleriyle evliliğe gücü yetmektir. (Cinsel yeterlilik ve maddî imkân gibi).
[1391] el-Buhârî, 5065; Müslim, 1400.
[1392] el-Buhârî, 2840 ; Müslim, 1153.
[1393] Sahîh et-Tergîb, 970.
[1394] Sahîh Sünen en-Nesâî, 2097.
[1395] el-Buhârî, 3277; Müslim, 1079.

Ramazan Ayının Tesbiti

Ramazan ayı adil bir kimse tarafından hilalin görülmesi veya şaban ayının günlerinin otuzu tamamlaması ile tesbit edilir.

İbni Ömer r.a.'dan; "İnsanlar hilali gözetliyordu. Hilali gördüğümü Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e haber verdim ve insanlara oruç tutmalarını emretti."[1396]

Ebu Hureyre r.a.'den; "(Ramazan Hilalinin) görülmesiyle[1397] orucu tutun ve (Şevval hilalinin) görülmesiyle[1398] bayram edin. Eğer hava kapalı olup (hilali göremezseniz) Şaban ayını otuza tamamlayın."

Hüseyin İbnu'l-Haris el-Cedeli, Haris İbnu Hatib (radıyallahu anh)'den anlatıyor: "Haris dedi ki: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) hilali görünce oruç tutmamızı emretti, eğer biz göremez de iki âdil şâhid gördükleri hususunda şehâdet ederlerse, onların şehâdetlerine uyarak tutacaktık."[1399]

Müslim ve Nesai'de gelen bir rivayette: "Biz ümmi bir milletiz, ne yazı ne de hesap biliriz. Ay, şöyle şöyledir" dedi. Yani bir defasında yirmidokuz, bir defasında otuz gösterdi" denmiştir."[1400]

Ebu Umayr İbnu Enes, Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın ashabından olan amcalarından naklettiğine göre, bir grup kimse Rasulullah (aleyhissalâtu vesselam)'a binekleriyle gelip: "Dün hilâli gördük" diye şehâdette bulundular. Bunun üzerine, Efendimiz onlara oruçlarını açmalarını, sabah olunca da musallaya (bayram namazına) gelmelerini emretti."[1401]

Kişi tek başına hilali görürse yalnız hareket etmez: Ebu Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "(Muteber) oruç, (hep beraber) tuttuğunuz gündekidir. (Muteber) iftar, hep beraber) ettiğiniz gündekidir. (Muteber) kurban (hep beraber) kurban kestiğiniz gündekidir."[1402]

Bir beldede hilalin görülmesi diğer beldeler için de geçerlidir.

NİYET

Niyetin yeri kalbtir, dil ile bunun söylenmesi bid'attır, velevki insanlar bunu güzel görseler dahi bu böyledir.

Ramazanın girişi, gözle görüldüğü veya şehâdet ile yâhut iddetin[1403] tamamlanmasıyla sâbit olmuş ise, mükellef olan her müslümanın orucuna geceden niyet etmesi farzdır. Hadiste: (Kim geceden oruca niyet etmezse, onun oruçu yoktur)[1404]

[1396] Buhari(1909) Müslim(1081)
[1397] birkişi tarafından da olsa görülmesiyle
[1398] en az iki kişi tarafından görülmesiyle
[1399] Ebu Dâvud(2338) Sahihu Ebu Davud(2050)
[1400] Buhari(Savm 13,5,11,Talak 29) Müslim(1080) Ebu Davud(2319,2320,2321) Nesai(4/139, 140)
[1401] Ebu Davud(1157) Nesâi (3/180) Sahihu İbni Mace(1340) el İrva(634)
[1402] Tirmizi(697) Ebu Dâvud(2324) Sahiha(224)
[1403] [Bundan kasıt; Şaban ayının sonunda hilâl görülmedi ise ayın otuz'a tamamlanmasıdır.]
[1404] İrva'ul-Galîl, 914.

Ramazan ayına idrak ettiğini bilmeden yer ve içerse sonra da bunu bilirse, kendini yemek ve içmekten tutarak orucunu tamamlar, bu onun için yeterlidir.

Niyetin geceden yapılması farz olan oruca hastır. Çünkü Allâh Resûlü (s.a.s.), Aişe (r.a)'ya, ramazan olmaksızın gelir ve şöyle derdi: "Yanınızda kahvaltı var mı? Yoksa ben oruçluyum".[1405]

ORUCUN VAKTİ

Sehl b. Saad (r.a.) şöyle der: (*Beyaz ipliği, siyah ipliğinden ayırt edilinceye kadar yiyin, için*)[1406], âyeti indiğinde, kişi oruç tutmak isterse ,bacağına beyaz ve siyah iplik bağlardı her ikisinin görülmesi açığa çıkıncaya kadar, yeme içmeye devam ederdi. Bunun üzerine Allâh, daha sonra (من الفجر) (fecre kadar) ayetini indirir. Böylece bunun, gece ve gündüz manasına geldiğini bildiler.)[1407]

Fecr iki tanedir:

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Fecr iki tanedir: İlki; yemeği yasaklamaz, namazı helâl kılmaz.[1408] İkincisi; yemeği yasaklar, namazı helâl kılar.[1409])[1410]

Başka bir hadiste: (Yiyin, için, yüksek ışık uzun fecr sizi huzursuz etmesin, (sahûrdan geri durmayın), kızıllık size gözükünceye kadar yiyin ve için.)[1411]

Diğer bir hadiste: (Peygamber (s.a.s.) parmaklarını topladıktan sonra onları yere doğru dikerek) «fecr, şöyle zâhir olan aydınlık değildir. (Şahâdet parmağını orta parmağı üzerine koyup iki elini uzatarak) lâkin şöyle görünen aydınlık fecirdir» buyurmuştur.) [1412]

Sonra da orucu geceye tamamlar:

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Gece bu taraftan gelir, gündüz de bu taraftan gelip güneş batarsa; oruçlu iftar etmiş olur)[1413]

Bu durum güneş dairesinin hemen batması akabinde gerçekleşir. Velevki ışığı belirgin olsa bile. Allâh Resûlü (s.a.s.)'in durumu oruçlu olduğunda böyleydi; Bir kişiye emreder, o da yüksek bir yere çıkar, güneş battı dediğinde; İftar ederdi.[1414]

SAHÛR

Allâh Teâla şöyle buyurur: (*Ey iman edenler! Oruç, sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz*) [Bakara, 183]

Oruç, vakit ve hüküm olarak Ehli Kitâb'a farz olunduğu şekildeydi. Yemezler ve içmezler, uykudan sonra ilişkide bulunmazlardı (Yâni birisi uyuduğunda bir sonraki geceye kadar yemek yemezdi). Bu, müslümanlara da aynı şekilde farz kılındı. Bunun hükmü kalkınca, Allâh Resûlü (s.a.s.) Ehli Kitâb'ın orucu ile bizim orucumuzun arasını sahûr ile ayırdetmeyi emretti.

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Kitab Ehli'nin orucu ile bizim orucumuzun arasındaki fark, sahûr yemeğidir.)[1415]

[1405] Müslim(1154)
[1406] Bakara, 187.
[1407] el-Buhârî, 1917; Müslim,1091.
[1408] Yalancı fecr olarak isimlendirilir: beyaz uzun parlak ve yüksek bir ışıktır. Tilkinin kuyruğu gibidir.
[1409] Bu da sadık (doğru) fecr olarak isimlendirilir. Kırmızılığı yaygındır (yâni: ufuğun beyazlığı genişlemesine yayılır). İşte oruç ve namazın hükümleri buna bağlıdır.
[1410] Silsiletu'l-Ehâdîs es-Sahîha, 693.
[1411] Silsiletu'l-Ehâdîs es-Sahiha, 2031.
[1412] el-Buhârî, 621; Müslim, 1093.
[1413] el-Buhârî, 1954 ; Müslim, 1100.
[1414] Sahîh İbn Huzeyme, 2061.

Sahûr berekettir, çünkü sahûr sünnete uymadır, oruç tutana güç verir ve sahûrda Kitab Ehli'ne muhâlefet söz konusudur.

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Sahûr yemeği yiyin; çünkü gerçekten sahûrda bereket vardır.)[1416]

Sahûrun en büyük bereketlerinden birisi de, Allâh Teâla ve Melekleri sahûr yemeği yiyenlere salât getirmeleridir.

Hadiste:(Sahûr yemeği berekettir, velev ki biriniz, sudan içeceği bir yudum olsa bile sahûru sakın terketmeyin.[1417] Gerçekten Allâh ve Melekleri sahûr yemeği yiyenlere salat getirirler.)[1418]

İFTÂR

Allâh Resûlü(s.a.s.) şöyle buyurur: (İnsanlar iftâr etmekte acele ettikleri müddetçe, din üstün olmakta devam eder. Çünkü Yahudi ve Hristiyanlar geciktirirler.)[1419]

Diğer bir hadiste: (İnsanlar iftârı acele yaptıkları müddetçe hayırdadırlar)[1420]

el-Hâfız İbn Hacer, Feth'ul-Bâri (4/199) adlı kitabında şöyle der: « Bu zamanda ihdas olunan kötü bid'atlardan bir tanesi de; fecirden yirmi dakika önce ikinci ezanın okunmasıdır. Bunu ihdâs eden ibâdette ihtiyat inancıyla yapmaktadır. Bu durum onları güneşin batımından bir müddet sonra ezan okumaya başlamalarına götürmüş. Zanlarına göre vaktin girdiğinden emin olmaktı. Böylece iftârı geciktirip, sahûru da erkene aldılar. Sünnete muhalefet ettiler, dolayısıyla onlardan hayır azaldı ve aralarında kötülük çoğaldı, Allâh yardım edendir.»

İnsanların hayırda olması, Peygamberlerinin menhecini takib edip, onun sünnetini korumalarındandır. Çünkü İslâm üstün ve gâlib gelici olarak kalacaktır. Dolayısıyla muhâlefet edenin İslâma bir zararı olamaz. Böylelikle İslâm ümmeti örnek alınacak iyi bir model olacaktır. Artık İslâm ümmeti hiç bir zaman doğu ve batının kuyruğu olup, her ötenin gölgesi olmayacak ve rüzgarla birlikte aynı yöne meyletmeyecektir.

İftâr akşam namazından öncedir, ama kişi ne ile iftar edecektir?

Enes (r.a) dan şöyle der: (Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) namaz kılmadan önce rutab hurmalarıyla iftar ederdi. Rutab olmadığında hurma ile, hurma da olmadığında yudumlayarak su içerdi.)[1421]

Kişi iftâr esnasında ne der:

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Gerçekten oruç tutanın iftarı esnasındaki duası reddedilmez.)[1422]

Allâh Resûlü (s.a.s.)den naklolunan dua da: (Susuzluk gitti, damarlar ıslandı, Allah'ın izniyle de ecir sabit oldu (kazanıldı)[1423]

Oruç tutmanın yasaklandığı günler;

[1415] Sahîh el-Câmi, 4208.
[1416] el-Buhârî, 1923 ; Müslim, 1095.
[1417] Müezzin ezanı okuduğunda, elinde bir bardak su olsa veya yemek yer olsan bile, rahat bir şekilde ye ve iç. Çünkü bu rahmet edenler içinde en rahmetli olanın (Allah'ın) oruçlu kullarına ruhsatırdır. Allah Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Biriniz ezanı duyduğunda, su kabı elinde ise, ondan olan ihtiyacını gidermeden bırakmasın.) [Sahîh Sünen Ebî Dâvud, 2060].
[1418] Sahîh et-Tergîb, 1062.
[1419] Sahîh et-Tergîb, 1067.
[1420] el-Buhârî, 4/173 ; Müslim,1093.
[1421] İrvâ'ul-Galîl, 922.
[1422] İrvâ'ul-Galîl, 903.
[1423] Sahihu Ebu Davud(2066) İrvâ'ul-Galîl(920).

1- Bayram günleri

Ebu Sa'id (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "İki günde oruç câiz olmaz: Fıtır günü (Ramazan bayramının birinci günü) ve Nahr günü."[1424]

2- Teşrik günleri

Nübeyşe el-Hüzeli (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Teşrik günleri, yeme-içme ve Allah'ı zikretme günleridir."[1425]

3- Tek Cuma günü

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Sizden hiç kimse, cum'agünü oruç tutmasın. Ancak bir gün önceden veya sonradan oruç tutuyorsa bu takdirde cum'a günü de oruç tutabilir." Müslim'in bir rivayetinde şöyle gelmiştir: "Cum'a gecesini, diğer geceler arasında gece namazına tahsis etmeyin, cum'a gününü de diğer günler arasında oruç günü olarak tayin etmeyin, ancak birinizin tutmakta olduğu oruç arasına denk gelirse o hariç."[1426]

4- Farz olan hariç cumartesi günleri

Abdullah İbnu Büsr es-Sülemi, kızkardeşi es-Sammâ (radıyallahu anh)'dan naklediyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Cumartesi günü oruç tutmayın, ancak Allah'ın size farzettiği şeyde o gün oruç tutarsınız. Biriniz yiyecek nev'inden bir şey bulamaz da sadece üzüm (asması) kabuğu veya bir ağaç çöpü bulacak olsa onu ağzında çiğnesin (ve yine de cumartesi günü oruçlu olmasın)."[1427]

5- Şekk gününde:

Sıla İbnu Züfer anlatıyor: "Biz, Şabandan mı, Ramazandan mı olduğu şüphe edilen günde Ammâr (radıyallahu anh)'ın yanında idik. Bize kızartılmış bir koyun getirildi. Cemaatten biri: "Ben oruçluyum" diyerek geri çekildi. Ammâr: "Kim bugün oruç tutarsa, muhakkak olarak Ebu'l Kâsım aleyhissalâtu vesselâm'a isyan etmiştir" dedi"[1428]

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalatu vesselam) buyurdular ki: "Sizden kimse, ramazanı bir veya iki gün önceden oruç tutarak karşılamasın. Eğer bir kimse, önceden oruç tutmakta idiyse, orucunu tutsun."[1429]

6- Dehr orucu

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalatu vesselâm) buyurdular ki: "Kim ebed orucu tutarsa, ne oruç tutmuş, ne iftar etmiştir."[1430]

7- Kadın kocasından izinsiz nafile oruç tutamaz;

[1424] Buhari, Savm 67, Fadlu's-Salât 6, Cezâu's-Sayd 26 Müslim(827) Ebu Dâvud(2417) Tirmizi(772).
[1425] Müslim(1141)
[1426] Buhari, Savm 63; Müslim, Sıyâm 147, 148; Ebu Dâvud(2420) Tirmizi(743).
[1427] Ebu Dâvud(2421) Tirmizi(744); İbnu Mâce(1726); Sahihu İbni Mace(1403) İrva(960)
[1428] Ebu Dâvud(2334); Tirmizi(686); Nesâi(4, 153); İbnu Mâce(1645) el İrva(961)
[1429] Buhari, Savm 14; Müslim(1082); Ebu Dâvud(2335); Tirmizi(684); Nesâi(4, 149).
[1430] Nesâi(4, 205, 206) bkz: Müslim(1161)

Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; Kadın kocasının yanında ancak onun izniyle (nafile) oruç tutabilir."[1431]

8- Şaban ayının ikinci yarısı:

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Şaban ayı yarılandı mı artık oruç tutmayın."[1432]

Nafile Oruçlar:

1- Pazartesi ve Perşembe günleri:

Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: "Ameller Allah Teala hazretlerine pazartesi ve perşembe günleri arzedilir. Ben, amelimin oruçlu olduğum halde arzedilmesini severim."[1433]

2- Gün aşrırı oruç;[1434]

3- Her aydan üç gün;

Muâzetu'l Adeviyye anlatıyor: "Hz. Aişe (radıyallahu anhâ)'den sorduın: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) her ay üç gün oruç tutar mıydı?"

"Evet!" diye cevap verdi. Ben tekrar:

"Ayın hangi günlerinde tutardı?" dedim.

"Hangi günde oruç tuttuğuna ehemmiyet vermezdi" diye cevap verdi."[1435]

4- Şaban ayının çoğunu oruçlu geçirmek:

Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm (bazan) oruca öyle devam ederdi ki, "(Bu ay) hiç yemiyecek" derdik. Bazan da öyle devamlı yerdi ki, "(Bu ay) hiç tutmayacak" derdik. Ben, onun ramazan dışında bir ayı tam olarak tuttuğunu görmedim. Herhangi bir ayda, şâban ayında tuttuğundan daha fazla tuttuğunu da görmedim."[1436]

Üsâme (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ey Allah'ın Resulü dedim, Şâban ayında tuttuğun kadar başka aylarda oruç tuttuğunu göremiyorum (sebebi nedir?)" diye sordum. Şu cevabı verdi:

"Bu, Receb'le Ramazan arasında insanların gaflet ettikleri bir aydır. Halbuki O, amellerin Rabbülâlemin'e yükseltildiği bir aydır. Ben, oruçlu olduğum halde amelimin yükseltilmesini istiyorum."[1437]

5- **Şevval'den altı gün oruç**:

[1431] Buhari(5192) Müslim(1026)
[1432] Ebu Dâvud(2337); Tirmizi(738) Sahihu Ebu Davud(2049)
[1433] Tirmizi, Savm 44, (747) Sahihut Tergib(1027)
[1434] bkz.: Buhari(1131) Müslim(1159)
[1435] Müslim(1160); Ebu Dâvud(2453); Tirmizi(763) İbniHuzeyme(2130)
[1436] Buhari(1969) Müslim(1156) Muvatta(1/309) Ebu Dâvud(2431,2434) Tirmizi(736) Nesâi(4/199)
[1437] Nesâi(4/201) Sahihut Tergib(1008)

Eyub (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Kim Ramazan orucunu tutar ve ona Şevval ayından altı gün ilave ederse, sanki yıl orucu tutmuş olur."[1438]

6- Zilhicce'de dokuz gün:

Hüneyde İbnu Hâlid hanımından, o da Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın zevcelerinden birinden anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalatu vesselâm) Zilhicce'den dokuz günle Aşura günü oruç tututardı. Bir de her aydan üç gün, ayın ilk pazartesi ile perşembe günü oruç tutardı."[1439]

7- Hac dışında Arefe günü

Ebu Katâde (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulüllah (aleyhissalatu vesselâm) buyurdular ki: "Arafat günü tutulan orucun, geçen yılın ve gelecek yılın günahlarına kefaret olacağına Allah'ın rahmetinden ümidim var."[1440]

8- Muharrem ayının çoğunda ve aşure günü oruç;

Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Ramazan ayından sonra en faziletli oruç Alah'ın Muharrem ayında tutulan oruçtur. Farz namazlardan sonra namazların en faziletlisi gece namazıdır."[1441]

Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Ramazan (farz olmazdan) önce Aşura orucu tutuluyordu. Ramazanın farziyeti indikten sonra onu dileyen tuttu, dileyen de tutmadı."[1442]

İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Medine'ye gelince, yahudileri Aşüra günü oruç tutar gördü. Onlara:

"Bu da ne, (niçin oruç tutuyorsunuz)?" diye sordu.

"Bu, sâlih (hayırlı) bir gündür. Allah, o günde Beni İsrâil'i düşmanlarından kurtardı. (Şükür olarak) Hz. Musa o gün oruç tuttu " dediler. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm):

"Ben Musa'ya sizden daha layığım" buyurup o gün oruç tuttu ve müslümanlara da tutmalarını emretti.[1443]

Diğer bir hadiste; "Aşure gününde oruç tutunuz, bir gün öncesinde veya bir gün sonrasında da oruç tutarak yahudilere muhalefet ediniz."[1444] Buyrulmuştur.

Aşure gününde yapılan bidatler; sürme çekmek, musafaha yapmak, aşure yemeği pişirmek, sevinç gösterisi, gusül, kına yakmak, hüzün günü olarak değerlendirmek, o günü açlık ve susuzluk günü yapmak, ağıt yakmak, zincirlerle dövünmek bütün bunlar aşure günü yapılan çirkin fiillerdir. Ne peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'den, ne sahabeden, ne de tabiinden bu konuda gelen bir şey yoktur. "Kim aşure gününde ev halkına bolluk gösterirse

[1438] Müslim(1164) Tirmizi(759) Ebu Dâvud(2432)
[1439] Ebu Dâvud(2437) Nesâi(4/220) Sahihu Ebu Davud(2129)
[1440] Tirmizi(749) İbnu Mâce(1730) Müslim(1162)
[1441] Müslim(1162)
[1442] Buhari(2002) Müslim(1152) Muvatta, 33, Ebu Dâvud(2442, 2443) Tirmizi(753)
[1443] Buhari(2004) Müslim(1130) Ebu Dâvud(2444)
[1444] Tahavi ve Beyhaki Sahih senetle; İbni Huzeyme(2095)

Allah bütün sene ona bolluk verir" sözü ise Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem adına uydurulmuş bir yalandır.[1445]

Ankara'da sapık bir takım Rıfai tarikatı mensupları aşure gününe kadar on gün boyunca akşamları toplanır, Kerbelayı yad ederler, siyah elbiseler giyerler, su içmezler, matem ilan ederler. Bu sapıklıkları çıkaranlar, şeytanın adımlarını takip ederken, iyi bir iş yaptıklarını zannederler. Sapmaktan ve saptırılmaktan Allah'a sığınırız.

"Kâfirler, beni bırakıp da kullarımı dostlar edineceklerini mi sandılar? Biz cehennemi kâfirlere bir konak olarak hazırladık. De ki: Size, (yaptıkları) işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi? (Bunlar;) iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir."(Kehf 102-104)

Üç aylarda oruç: Bu konuda sahih bir şey yoktur. Özellikle Recep ayına has bir fazilete delil yoktur.

Haraşe Bin Hurr'den; Ömer r.a. Recep ayında oruç tutanları dövüyor ve diyordu ki; "Yeyiniz! Bu aya ancak cahiliyedekiler tazim ederdi."[1446]

İbni Ömer r.a. Recep ayına tazim edenlerden hoşlanmazdı.[1447]

ORUÇLUNUN TERK ETMESİ GEREKLİ OLAN ŞEYLER

Allâh Resûlü (s.a.s.) oruç tutanın iyi ve güzel ahlâk ile donanmasını, ayrıca ahlâksızlık, müstehcenlik, sövüp saymak ve kırıcılıktan uzak durmasını teşvik etmiştir. Aslında müslümanın her zaman bu tür şeylerden uzak durması ve kaçınması gerekli olmakla birlikte, ancak oruç farizâsını edâ ettiği esnadaki yasaklık daha da şiddetli olmaktadır.

Bunun için bu kötülükleri yapan hakkında Nebî (s.a.s.) den şiddetli tehdit gelmiştir. Şöyle buyurur: (Nice oruçlu vardır ki ona tuttuğu oruçtan sadece açlık ve susuzluk kalacaktır.)[1448]

Dolayısıyla oruçlunun orucunu yaralayan işlerden kaçınması gerekmektedir.

ORUÇLUNUN YAPMASI MUBAH OLAN İŞLER

1- Oruç tutan cünub olarak sabahlayabilir : Aişe ve Ummu Seleme (r.anhma) şöyle derler: (Peygamber (s.a.s.) ramazanda ihtilamsız olarak cünub olduğu halde fecir girerdi, böyle iken gusül abdesti alarak oruç tutardı.)[1449]

2- Oruç tutan misvak kullanabilir, koku sürünebilir : Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Eğer ümmetime zorluk vermeyeceğimi bilseydim, her namaz ile birlikte misvağı onlara emrederdim)[1450]

Allâh Resûlü (s.a.s.) hadiste oruçlu ile oruçsuz olanın arasını ayırmamıştır. Bu da her abdest ve namaz esnasında oruçlu ve oruç tutmayanın misvak kullanabileceğine delildir.

[1445] bkz. Mecmuul Fetava(25/299)
[1446] İbni Ebi Şeybe sahih isnad ile; el İrva(957)
[1447] İbni Ebi Şeybe sahih isnad ile; el İrva(958)
[1448] Sahîh et-Tergîb, 1076-1077.
[1449] Buhârî,1930 ; Müslim, 1109.
[1450] Buhârî, 887; Müslim, 252.

İbni Mesud r.a.'den; "Biriniz oruçluyken taransın ve güzel koku sürünsün."[1451]

3- Mazmaza ve İstinşâk : Allâh Resûlü (s.a.s.) oruçlu olduğu halde mazmaza ve istinşâk yapardı. Ancak oruç tutanın bunu şiddetlice yapmasını yasaklamıştır. Hadiste: (...İstinşağı şiddetlice yap, ancak oruçlu olursan başkadır.)[1452]

4- Oruçlunun hanımıyla oynaşıp öpebileceği : Aişe (r.anha)'nın şöyle dediği sabit olmuştur: (Allâh Resûlü (s.a.s.) oruçlu olduğu halde öperdi, oruçlu olduğu halde oynaşırdı, ancak o içinizden nefsine en fazla sahib olanıydı.)[1453]

Bu durum genç için mekruh olup, ihtiyar için serbest görülmüştür.

Abdullâh b. Amr b. el-Âs şöyle rivâyet etmiştir Nebî (s.a.s.) yanında iken bir genç gelir ve şöyle der: «Ey Allâh'ın Resûlü ! Oruçlu olduğum halde öpebilir miyim?» O da « hayır » der. İhtiyar bir adam gelir, ve şöyle der: «Oruçlu olduğum halde öpebilir miyim? » O da «evet» deyince, birbirimize bakmaya başladık. Allâh Resûlü (s.a.s.) de şöyle buyurdu: «Gerçekten ihtiyar nefsine sahiptir».[1454]

5- Kan tahlili ve gıdalanma kasdı (serum gibi) olmaksızın iğne vurulabileceği.[1455]

6- Hacamat: Hacamat önceden orucu bozanlar cümlesindendi, sonra hükmü kaldırıldı. Nebî (s.a.s.) den oruçlu olduğu halde hacamat yaptırdığı sabit olmuştur. İbn Abbâs (r.a) şöyle der: (Nebî (s.a.s.) oruçlu olduğu halde hacamat yaptırmıştır)[1456]

7- Yemeğin tadına bakmak: İbn Abbâs (r.a) şöyle demiştir: (Oruçlu olduğu halde sirkenin, veya boğazına girmemesi şartıyla başka bir şeyin tadına bakılmasında bir beis yoktur)[1457]

8- Göze giren sürme ve damla gibi benzeri şeyler: Aişe r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem oruçlu iken sürme kullanırdı."[1458] Enes r.a. oruçlu iken sürme çekerdi."[1459]

9- Soğuk suyun başa dökülmesi ve yıkanmak: Peygamber (s.a.s.) oruçlu olduğu halde sıcaktan ve susuzluktan dolayı başına su serperdi.[1460]

10- Bir şey koklamak: Ata r.a.'den; "Bir şey koklamak orucu bozmaz."[1461]

1451 Muhtasarul Buhari(1/451)
1452 İrvâ'ul- Galîl, 90.
1453 Buhârî, 1927 ; Müslim, 1106.
1454 Silsilet'ul-Ehâdîs es-Sahîha, 1606.
1455 Bkz.: Mecmuul Fetava(25/233)
1456 Buhârî, 1939.
1457 Buhârî, 3/154 (Fethul Bari)
1458 Sahihu İbni Mace(1360)
1459 Buhari; Fethul Bari(4/153) Sahihu Ebu Davud(2082) mevkuf olarak sahih.
1460 Sahîh Sünen Ebî Dâvûd, 2072.
1461 Elbani Muhtasarul Buhari(1/451)

ORUCU BOZAN ŞEYLER

1- Kasden (bilerek) yeme ve içme.

Unutana, hata ile veya zorla orucunu açana bir şey gerekmez, hadiste:(Allâh, ümmetimi hata, unutma ve zorlandıkları şeyde sorumlu kılmayacaktır)[1462]

Hata ile yemek yiyen oruçlunun, Allâh'ın onu doyurduğunu bilmesi gerekir. Hadiste: (Unutarak yer ve içerse, orucunu tamamlasın, gerçekten onu Allâh yedirip içirmiştir.)[1463]

2- Cima yapma.

3- Kasden (bilerek) kusma :

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Kime kusma galebe çalarsa, üzerine kazâ gerekmez. Kim de isteyerek kusarsa, kazâ etsin.)[1464]

4- Aybaşı ve nifas (lohusalık) kanı :

Kadın, gündüzün herhangi bir vaktinde ister evvelinde isterse sonunda olsun, aybaşı veya nifas kanını gördüğünde orucu bozulmuştur. Kazâ eder (kan gördüğü günler kadar ramazan sonrası tutar) eğer kanı görmesine rağmen oruç tutarsa bu farz olan orucun yerini doldurmaz.

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (« Kadın, aybaşı kanı gördüğünde namaz kılmaz oruç tutmaz değil mi?» dediğinde, kadınlar da: « Evet » dediler. Allâh Resûlü (s.a.s.): «İşte bu da kadının dininin eksikliğindendir » buyurur.)[1465]

5- Besleyici iğne (serum)[1466]:

Beslenme kasdıyla besleyici bazı maddelerin hastaların midelerine ulaştırılmasıdır. Bu ise, oruçlunun orucunu bozar. Çünkü mideye ulaştırmadır. Mideye değil de, kana ulaşan iğne ise, yine de orucu bozar. Çünkü bu yeme ve içmenin yerine geçer. Aynı şekilde böbrek hastalığına yakalanan hastaların (tedavi esnasındaki) aldıkları ilâç orucu bozar.

6- Meninin inzâli:

Bu öperek, oynaşarak veya istimnâ (masturbasyon) yoluyla olsun fark etmez. Çünkü bu tür şeyler kudsi hadiste de geldiği gibi oruç tutanın kaçınması ile emrolunduğu şehevî arzulardır: (Benim için yiyeceğini içeceğini ve şehvetini bırakır) [Buhârî ve Müslim]

Şeyhu'l-İslâm *Hakikat'us-Siyâm*(s.23) adlı kitabında şöyle der: «Her kim istimnâ yapar ve inzâl olursa orucu bozulmuştur.»

[1462] İrvâ'ul-Galîl,82.
[1463] Buhârî, 1933 ; Müslim, 1155
[1464] Sahihu Tirmizi(577) Sahihu Ebu Davud(2084) İrvâ'ul-Galîl, 923.
[1465] Müslim, 79.
[1466] Bu gerçek olarak yeme ve içme olmasa bile, o manayı taşır. Yeme ve içme hükmü verilir. Çünkü hasta bununla yemek yemeğe ihtiyaç duymaz ve bu hastaya kuvvet verir.

ALLÂH SİZİN İÇİN KOLAYLIK İSTER ZORLUK İSTEMEZ

Yolculukta olan:

Yolculukta olanın oruç tutması konusunda serbest olduğuna dâir hadisler gelmiştir. Sakın unutma ki bu rahmet, Allâh'ın Kitâbında zikredilmiştir.

Allâh Teâla şöyle buyurur: (*Kim hasta veya yolcu olursa, (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kazâ etsin. Allâh sizin için kolaylık ister, zorluk istemez.*) Bakara : [185]

Hamza b. Amr el-Eslemî Allâh Resûlü (s.a.s)'e sorar: (« Yolculuk esnasında tutacak mıyım?» – Kendisi çok oruç tutardı – Bunun üzerine (s.a.s.) şöyle der: « İster oruç tut, ister orucunu boz. »)[1467]

Bazı insanlar bu asırda yoculuk esnasında oruç bozmanın câiz olmadığını zannına kapılıp Allâh'ın bu ruhsatını alanları ayıplamakta, veya ulaşım araçlarındaki kolaylık sebebiyle oruç tutmanın daha evlâ olduğu yanılgısına kapılmaktadırlar. Böylelerinin dikkatlerini Allâh'ın şu âyetlerine çevirelim: (Rabbin unutkan değildir) [Meryem : 64) (Allâh bilir siz bilmezsiniz) [Bakara : 232]

2- Çok yaşlı erkek ve kadın:

İbn Abbâs (r.a) şu âyeti okur: (*Oruç tutmaya güç yetiremeyenlere bir fakir doyumu kadar fidye gerekir*)[1468] ve şöyle der: (Bu oruca güç yetiremeyen ihtiyar adamdır. Her gün için yarım sâğ (yaklaşık bir buçuk kilo gram) buğday ile bir fakiri doyurur)[1469]

Buna iyileşme ümidi olmayan hasta da dâhildir, meselâ kanser gibi. Böyle bir kişinin oruç tutması farz değildir. Her gün için bir fakiri doyurması gerekir.

Hâmile ve emziren kadın:

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Allâh -Tebâreke ve Teâla- yolcudan namazın yarısını, hâmile ve emziren kadından da orucu kaldırmıştır)[1470]

Hâmile ve emziren kadın oruç tuttuğunda kendi veya çocuğu hakkında endişe ederse orucunu bozar ve bozduğu her güne karşılık bir fakiri doyurur.

İbn Umer (r.a.) bebeği hakkında korkan kadından sorulur. O da; «Orucunu bozar ve her gün için bir fakir doyurur... » der..

(Sizden ramazan ayını idrâk edenler onda oruç tutsun.) âyetinin tefsiri hakkında İbn Abbâs şöyle der: «Hâmile ve emziren kadın korkar ise, oruçlarını bozar ve her gün için bir fakir doyururlar.»[1471]

Başka bir rivâyette İbn Umer şöyle der: (Hâmile ve emziren kadın iftar eder, kazâ etmez.)[1472]

[1467] Buhârî, 1943 ; Müslim, 1121.
[1468] Bakara, 184.
[1469] Buhârî, 4505.
[1470] Sahîhu Sünenut Tirmizî(718) İbn Cârud(s.381) Beyhakî(4/230) Ebû Davûd(2318) sahihtir.
[1471] Bu eseri Beyhakî(4/230)'de İmâm eş-Şafii yoluyla rivâyet eder. Senedi sahihtir
[1472] Dârekutnî(1/207) rivâyet edip sahih olduğunu söylemiştir. Sıfatu Savmun Nebiyy(s.80-85)

KAZÂ

İbn Abbâs (r.a) şöyle buyurur: (Nebî (s.a.s)'e bir adam gelerek: «Ey Allâh'ın Resûlü! annem, üzerinde bir ayın orucu varken öldü, dolayısıyla onun yerine kazâ edebilir miyim?» diye sorar. Allâh Resûlü de (s.a.s.) cevâben: «Evet, çünkü Allâh'ın borcu yerine getirilmeye daha lâyıktır » der.)[1473]

Hayırlı amellerde acele etmeye delâlet eden delillerin geneline dâhil olduğundan, kazâ etmede acele etmek, geciktirmekten daha evlâdır. Allâh Teâla şöyle buyurur *(Rabbinizin bağışına koşun) [Âl-i İmrân : 133].*

(İşte onlar, iyiliklere koşuşurlar ve iyilik için yarışırlar) [Mu'minûn :61].

Nafile oruç bozulursa kaza gerekmez. Ebu Said r.a. hadisinde; "Dilersen onun yerine bir gün oruç tut, dilersen tutma" buyurulmuştur.[1474]

Tenbîh : Kazâ orucunu ardı ardına tutmak gerekli değildir. [Kişi ölür de kılmadığı namazları varsa, ne velisi ne de başkasının bunu kazâ edemeyeceğine dâir ilim ehlinin icmâ-ı vardır. Aynı şekilde her kim oruç tutamaz ise, hiç kimse yaşadığı esnada onun yerine oruç tutmaz. Bilâkis her gün için bir fakir doyurur.

Ama kim de üzerinde adak orucu olduğu halde ölür ise, yukarıdaki hadise göre velisi yerine tutar. Çünkü sahâbe bunu böyle anlamıştır: (Bir kadının annesi üzerinde ramazan orucu olduğu halde ölmüştür. Aişe (r.anha)'ya gelip «onun yerine kazâ edebilir miyim der?» O da: «Hayır kazâ etme bilâkis onun yerine her gün için bir fakire yarım sa' sadaka ver», der.)[1475]

Başka bir eserde İbn Abbâs (r.a.) şöyle der: (Kişi ramazanda hasta olur da oruç tutmadan ölürse, onun yerine (fakir) doyurulur, üzerine kazâ gerekmez. Eğer üzerinde adak orucu varsa, velisi onun yerine kazâ eder.)[1476]

Ramazanda bilerek (özürsüz) orucunu bozan kimse hakkında, Peygamber(s.a.s.) den kazâ edeceğine veya keffâret ödeyeceğine dâir hiç bir delil sabit değildir. Çünkü bunun günâhı çok büyük olduğundan kazâ veya keffâret ile telâfi edilecek gibi değildir. Bilâkis Allâh'a tevbe etmesi ve tevbesinde sadık olması, sâlih amelleri ve taatleri çoğaltması gerekir. Umulur ki Allâh, orucunu kasden bozarak işlediği bu günahını siler.[1477]

Oruç, amelî olduğu kadar vakti olan bir ibâdettir. Malûmdur ki, kişi ramazan orucunu bir başka ayda tutsa bu ondan kabul edilmediği gibi, kazâ da aynı şekilde kabul edilmez. Eğer bu kapı açılır da insanlara ramazanda bilerek oruç bozana bir gün kaza gerekir denilirse, nasıl olsa kazâ edeceğiz diye farz olan ramazan orucunda tembellik ederek bunun günahını önemsemezler.

[1473] Buhârî, 1953; Müslim, 1148.
[1474] Beyhaki hasen isnad ile; el İrva(7/12 no:1952)
[1475] Tahâvî Müşkil el-Âsâr (3/142) İbn Hazm el-Muhallâ (7/4) Senedi sahihtir.
[1476] Ebû Dâvûd sahîh bir senetle rivâyet etmiştir, İbn Hazm el-Muhallâ (7/7)'da senedinin sahîh olduğunu belirtmiştir.] Bkz, Sıfatu Savm en-Nebî, Selîm el-Hilâlî- Alî el-Halebî (s.76,77,78)
[1477] Mustafa İyd es-Sayâsine, Keffarât es-Savm.

Peki Ramazanda özürsüz olarak orucunu bozanın cezası nedir ?:

Ebû Umâme el-Bâhilî(r.a.) Resûlüllâh(s.a.s.)'in şöyle buyurduğunu işittim der: «Ben uyuyorken, iki adam gelip iki koltuğumdan tutarak çıkması zor bir dağa götürdüler» ve : «Buraya çık» dediler. Bunun üzerine dağa çıkmaya başladım. Ortasına gelince şiddetli sesler duyuldu. Ben : «Bu sesler nedir ?» deyince :

«Cehennem halkının feryadı dediler. Tekrar gitmeye başladık. Bir de gördük ki, avurtları yarılmış, bu yarıklardan kanlar akan, ayakları bağlanmış bir topluluk var !» Ben:

«Bunlar kim?» dedim. «Oruçlarını vaktinden önce yiyenler» dediler.)[1478]

İbn Abbâs (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre; Bir adam gelerek:(«Ben ramazandan bir gün oruç yedim, bunun için bana bir çare bulur musun?» diye sorar, İbn Abbâs: «Ramazandan boş bir gün bulmaya güç yetirirsen onun yerine tut der.» Adam da: «Ramazandan boş bir gün bulabilecek miyim?» Deyince, İbn Abbâs ta: «Ben de bundan başka sana hangi fetvâyı bulayım der.»)[1479]

CİMÂ'NIN KEFFARETİ

Ebu Hureyre (r.a.)'dan şöyle der: (Bir adam Allâh Resûlü (s.a.s.)'e gelerek, «Helâk oldum ya Rasulallâh !» dedi. Resulallâh (s.a.s.) «Seni helak eden nedir?» Diye sorunca, adam; «Ramazan da aileme yanaştım», diye cevap verdi. Bunun üzerine Nebî (s.a.s.) «Azad edilecek kölen var mı ?» diye sordu. Adam «hayır» dedi. «Aralıksız iki ay oruç tutabilir misin?" diye sordu. Adam «hayır» dedi. «Altmış tane fakiri doyurabilir misin ?» diye sordu. Adam «hayır» dedi. Bunun üzerine adama «otur» dedi. O da oturdu. Bu arada Nebî (s.a.s.)'e bir kök hurma getirirler. Adama, «şunları sadaka ver» buyurur. Adam, «şu iki siyah taşlık arasında bizden daha fazla fakir olan kimse yoktur», deyince, Nebî (s.a.s.) ön dişleri görünecek derecede güldü. Sonra «şunu alıp, çoluk çocuğunu doyur», buyurdular.)[1480]

Diğer bir rivayetin sonunda şu fazlalık vardır: (Sen ve çoluk çocuğun ye, bir gün tut ve Allah'tan af dile.)[1481]

Bu hüküm kadını da içine alır. Çünkü kadının da cimâ ile bozduğu bir günün yerine kazâ edip Allâh'a tevbe etmesi gerekir.

Tenbih: Kadına keffâret gerekmez. Çünkü Nebî (s.a.s.) ancak bir keffâreti gerekli kılmıştır. Allâh en doğrusunu bilir.

[1478] İbn Hibbân, 1800, Nesâî(Tuhfet'ul-Eşraf 4/166, Hakim, 1/430 Hâkim şöyle demiştir: "Bu hadis Müslimin şartına göre sahihtir.

[1479] Bkz. İbni Hazm Muhalla(6/181-198)

[1480] Buhârî, 1936; Müslim, 1111.

[1481] Sahîh Sünen Ebî Dâvûd, 2096.

TERÂVİH NAMAZI[1482]

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Her kim ramazanı, iman ederek ve sevâbını Allâh'tan bekleyerek ibâdetle geçirirse, geçmiş günahları bağışlanır.)[1483]

Terâvih namazını cemaatle kılmak meşrûdur. On bir rek'âttır. Â'işe (r.a.) şöyle buyurur: (Nebî (s.a.s.) ne ramazanda ve ne de ramazan dışında on bir rek'âtı aşmazdı.)[1484]

KADİR GECESİ

Allâh Teâla şöyle buyurur: *(Biz onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi, bin aydan daha hayırlıdır. O gecede, Rablerinin izniyle melekler ve Ruh (Cebrail), her iş için iner dururlar. O gece, esenlik doludur. Tâ fecrin doğuşuna kadar.)* [el- Kadr Sûresi]

Allâh Resûlü (s.a.s.) de şöyle buyurur: (Kadir gecesini ramazanın son on gününde arayın)[1485]

Diğer bir hadiste: (Kadir gecesini ramazanın tekli olan son on gününde arayın.)[1486]

Müslüman kişi Kadir gecesini nasıl arar:

Â'işe (r.a.) şöyle buyurur: (Nebî (s.a.s.) (ramazan'ın son) on gününe girdiğinde izârını salamca bağlar (kendini ibâdete vermek için hanımlarından uzaklaşır), geceyi ibâdetle geçirir ve âilesini kaldırırdı.)[1487]

Yine şöyle buyurur: (Allâh Resûlü (s.a.s.) (ramazan'ın) son on gününde gayret ettiği kadar diğerlerinde bu kadar gayretli olmazdı.)[1488]

Bu gecenin alâmetleri:

Allâh Resûlü (s.a.s.) şöyle buyurur: (Kadir gecesi, bağışlama ve azad gecesidir. Ne soğuk ne de sıcaktır. Güneş o gecenin sabahında kırmızılığı zayıf olarak doğar.)[1489]

[1482] Kıraatın uzunluğundan dolayı her dört rekatın akabinde istirâhat ettikleri için terâvih olarak isimlendirilmiştir. Ancak (daha sonraki dönemlerde) kıraatın kısa olmasına rağmen yine de bu istirâhat devam eder. Ramazan geceleri kılınan bu namazın terâvih olarak isimlendirilmesinin bir aslı yoktur. Ne Peygamber (s.a.s.) ne de Sahâbe'nin birisinden bu sabit değildir. Yine Nebî (s.a.s.)'in her dört rek'at akabinde istirâhat için oturduğuda sabit olmamıştır. [İrşâd es-Sâri İla İbadeti'l-Bâri, Üçüncü kısım, s.75, Muhammed İbrahim Şakra.] Bekr Ebu Zeyd Mu'cem el-Menâhi el-Lafziyye adlı fâideli kitabında şöyle der. Sünnette «Kıyâmu'l-Leyl» vardır. Ancak bu lafız (terâvih) Sahih el-Buhârî ve diğerlerinde de geldiği gibi, Selefin dilinde yaygındır. Allâh en doğrusunu bilir.

[1483] Buhârî, 37 ; Müslim; 759.

[1484] Buhârî(2013) Müslim(736) Konuyla ilgili olarak Muhammed Nasıruddîn el-Albâni'nin Kıyâmû Ramazan adlı kitabına bakılabilir.

[1485] Buhârî, 2020; Müslim, 1165.

[1486] Buhârî, 2017 ; Müslim, 1169.

[1487] Buhârî, 2024 ; Müslim, 1174.

[1488] Müslim, 1174.

[1489] Sahîh el-Câmi', 5475.

[Ayrıca bu gece, deniz sularının tatlı olacağı, köpeklerin havlamayacağı, meleklerin inip insanlara selâm vereceği gibi bazı alâmetler zikredilmiştir, ancak bunların hiç birinin sağlam bir dayanağı yoktur.]

İTİKÂF

İtikâf, ramazan ve ramazan dışındaki senenin diğer günlerinde müstehabtır. Peygamber (s.a.s.)'in şevvâl ayının son on gününde itikâfa girdiği sabittir. Umer (r.a.) Nebî (s.a.s.)'e şöyle demiştir: (Yâ Resulallâh ! Ben cahiliyye'de Mescid'ul-Harem'de bir gece itikâfa girmeyi adadım deyince, Nebî (s.a.s.) « adağını yerine getir » der. O da bir gece itikâfa girer.)[1490]

İtikâfın en faziletlisi ramazanda olanıdır. Çünkü Nebî (s.a.s.) Allâh Azze ve Celle tarafından vefât ettirilene kadar ramazanın son on günü itikâfa girerdi.[1491]

İtikâfın şartları:

Allâh Teâla şöyle buyurur: *(Mescidlerde ibadete çekilmiş olduğunuz zamanlarda kadınlarla birleşmeyin.)* [Bakara: 187]

Ancak mescidlerden murâd olunan bütün mescidler değildir. Çünkü bunun tayini sünnette gelmiştir. Resûl (s.a.s.) şöyle buyurur: **(İtikâfa ancak üç mescitte girilir)**[1492]

Â'işe (r.a.) şöyle der: **(Sünnet olan, itikâfa girenin oruç tutmasıdır.)**[1493]

İtikâfa girenin yapması câiz olan şeyler:

İtikâfa girenin ihtiyaca binâen çıkması câizdir.[1494]

Başını mescidden çıkarabilir. Â'işe (r.a.) şöyle der: (Rasûlullâh (s.a.s.) mescidde itikâfa girdiği halde ben odamda iken başını sokar ben de (saçlarını) tarardım. Ben hayızlı olurum, benimle onun arasında kapının eşiği olurdu. İtikâfta olduğunda ancak insâni ihtiyaçtan dolayı eve girerdi.)[1495]

Kadının kocasıyla veya tek başına itikâfa girmesi câizdir. Â'işe (r.a.) şöyle buyurur: (Nebî (s.a.s.) Allâh onu vefât ettirene kadar ramazanın son ongünü itikâfa girerdi. Sonra da ardından hanımları itikâfa girdiler.)[1496]

Şeyh el-Albânî şöyle der: « Bu hadiste kadınların itikâfa girmelerinin cevâzı vardır. Hiç şüphesiz ki, konuyla ilgili bir çok delilden dolayı bu (hüküm), kadınların velilerinin iznine, fitneden ve erkeklerle karışmalarından emin olmaya bağlıdır. Fıkhî kâide şöyle der: "Kötülüğün def edilmesi maslahatın celb edilmesinden önce gelir".»

[1490] Buhârî, 2042 ; Müslim, 1656.
[1491] Buhârî, 2026 ; Müslim, 1173.
[1492] Beyhakî, es-Sunen, 4/316, Zehebî, Siyer, 15/81 ; Tahâvi, Müşkil el-Âsâr, 4/20. el-Albâni es-Silsile de(2786) sahih olduğunu söylemiştir. Bu mescidler; Mescid'ul- Harem, Mescid en- Nebevi ve Mescid el-Aksâdır. Konuyla ilgili Ali el-Halebi'nin el-İnsâf Fi Ahkâm el-İtikâf adlı risalesine bakılabilir.
[1493] Sahîh Sünen Ebî Dâvûd, 2473.
[1494] Hâcetini gidermesi abdest alması, yemek yemesi gibi. Eğer bunların mescidde giderilme imkânı yoksa tabi. Alış veriş için veya ehliyle temas için çıkması ise katiyyen caiz değildir.
[1495] Buhârî, 2029 ; Müslim, 297.
[1496] Buhârî, 2026 ; Müslim, 1173.

FITIR ZEKÂTI

Fıtır zekâtının hükmü, cinsi ve kimin üzerine farz olduğu:

Abdullâh b. Umer (r.a.) şöyle der: (Allâh Resûlü (s.a.s.) fıtır zekâtını bir sağ[1497] hurma veya bir sağ arpa olmak üzere müslümanlardan köle ve hür kişiye, erkeğe ve kadına, küçüğe ve büyüğe farz kılmıştır.)[1498]

Ebu Saîd el-Hudrî (r.a.) şöyle der: (Bizler Allâh Resûlü zamanında bayram günü bir sağ yiyecek verirdik. Bizlerin yiyeceği : arpa, üzüm, süzme peynir ve hurma idi.)[1499]

Bu hadis onların, depolandırılması elverişli olan yiyeceklerden fıtır zekâtını verdiklerini beyan etmektedir. Hal böyle ise, insanlar arasında yaygın olan yiyecekte iddihâr (depolandırma) için uygun olacaktır. Böylesi azık olduğundan fıtır zekâtı için yeterlidir.[1500]

Tenbîh : Fıtır zekâtının değer olarak para ile çıkartılması meşrû değildir. Çünkü Allâh Resûlü (s.a.s.) yiyecek olarak verilmesini emretmiştir. Sahâbe de (r.anhum.) Allâh'ın ve O'nun Resûlü'nun (s.a.s.) emirlerine ittibâ gereğince ancak yiyecek olarak vermişlerdir. Dolayısıyla bu büyük hükme muhâlif davranmamamız gerekmektedir. Sevgili kardeşim, Allâh'ın emrine uy ve O'nun şiarlarını işlenmez hâle getirme.

Muhammed İbrâhim Şakra şöyle der: «Çok tuhaf karşıladığım bir şey de; fıtır zekâtının değer olarak para ile çıkartılmasına cevâz verenlerdir. Derler ki : "Para fakire fâide getirir, belki kendi ve çocukları için giyeceğe veya belki de istediği başka bir yiyeceği satın alma ihtiyacında olabilir..." Ancak bu bahâne geçerli değildir, çünkü bügün de olduğu gibi geçmişte de insanların paraya ihtiyaçları vardı. Sahâbe arasında birçok altın ve gümüşe sahib olan zenginler vardı. Sana göre Allâh Resûlü (s.a.s.) acaba neden altın ve gümüşten söz etmedi. Fıtır zekâtına yetecek kadarını niçin belirtmedi dersin?! Müslümanlar arasında fakir olanları vardı, belki de paraya olan ihtiyaçları buğday, hurma, veya arpadan daha fazlaydı?! Eğer Allâh Resûlü (s.a.s.) bunu unuttu ise Allah unutmaz. **(Rabbin unutkan değildir)** [Meryem: 64].

Nebî (s.a.s.)'e fıtır zekâtının cinsinin yiyecek olarak tayini konusunda inen, Allâh'ın ona vahyettiğinden farklı mıdır?! İnsan, onun vahiy olduğundan şüpheye düşmez. Dolayısıyla aklın rey'i ile, şeriatın vahyi reddedilmez.»[1501]

Daha önce zekat bölümünde geçen açıklamaya bakınız.

[1497] Sa': Günümüz alimlerince 2750 gram olarak takdir edilmiştir.
[1498] Buhârî, 1503 ; Müslim, 984.
[1499] Buhârî, 1510 ; Müslim, 985.
[1500] İrşâd es-Sârî, İbrâhim Şakra; 3/90.
[1501] İrşâd es-Sârî, s.92

6. Bölüm: HAC[1502]

1) Haccın Farz Oluşu

Hac, sözlükte kasdetmek demektir.[1503] Daha sonra şer'î ve örfî bakımdan yüce Allah'ın evini ziyaret ve oraya gitmek hakkında kullanılmaya başlanmıştır. O bakımdan bu kelime mutlak olarak kullanıldığı takdirde ancak bu özel türden olan kasıt anlaşılır. Çünkü meşrû olan ve çokça görülen kasıt budur.[1504]

Şeriatte hac, özel zamanlarda, özel mekanlarda, özel kişi tarafından[1505] yapılan özel fiillerin[1506] adıdır. Hac İslâmın üzerinde yükseldiği beş esastan birisidir. Haccın farz oluşunun asıl dayanağı kitab, sünnet ve icmadır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Oraya bir yol bulabilenlerin o Evi haccetmesi Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır. Artık kim inkar ederse şüphesiz ki Allah âlemlere muhtaç değildir." (Al-i İmran, 3/97)

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de: *"İslam beş şey üzerine bina edilmiştir."*[1507] diye buyurmuş ve bunlar arasında haccı da saymıştır. Yine bir başka hadisinde: *"Ey insanlar! Haccetmek size farz kılındı. Binaenaleyh haccediniz."*[1508] diye buyurmuştur.

Ümmet de gücü yeten kimsenin hayatta bir defa, haccetmesinin vâcib (farz) olduğunu icma ile kabul etmiş bulunmaktadır.[1509]

2) Umrenin Vacib Oluşu

Umre sözlükte ziyaret etmek demektir. Şer'î bir terim olarak ihram, tavaf, sa'y ve saçları traş etmek ya da kısaltmak sonra da ihramdan çıkmak suretiyle özel bir şekilde Beyt-i Atik'i (eski evi Kâbe'yi) ziyaret etmektir.

Sahih olan umrenin haccın vacib olduğu kimseler hakkında da vacib oluşudur. Çünkü Ömer b. el-Hattab *Radiyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Cebrail *aleyhisselam*'a sorduğu soru üzerine şu cevabı verdiği sabit olmuştur:

"...İslam, Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, hac ve umre yapman, cünubluktan dolayı gusletmen, tam anlamıyla abdest alman ve Ramazan ayında oruç tutmandır."[1510]

Âişe *radiyallahu anha* da Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle sormuştur:

"Ey Allah'ın Rasûlü, kadınların cihad yükümlülükleri var mıdır?" Peygamber:

[1502] Said el Kahtani'nin eserinden istifadeyle.
[1503] İbnu'l-Esîr, *en-Nihâye*, I, 340
[1504] İbn Teymiyye, Şerhu'l-Umde fi Beyani Menâsiki'l-Hacci ve'l-Umra, I, 75; Ayrıca bk. el-Misbahu'l-Munîr, I, 121
[1505] Bu tanım İbn Bâz'ın, *Allah ona rahmet etsin Buluğu'l-Meram Şerhi*'ndeki tarifidir.
[1506] İbn Kudame, *el-Muğni*, V, 5
[1507] Buhari -*Fethu'l-Bâri* ile birlikte- I, 49; Müslim, I, 45
[1508] Müslim, II, 975
[1509] İbn Kudâme, *el-Muğni*, V, 6
[1510] Hadisi *Darakutnî* II, 283'te; rivayet etmiş ve isnadı sabit ve sahihtir demiştir. Beyhakî, IV, 350

“Evet, onların, savaşı bulunmayan bir cihad yükümlülükleri vardır. O da hac ve umredir.” diye buyurmuştur.[1511]

Ebu Rezîn’den rivayete göre o:

“Ey Allah’ın Rasûlü, benim babam oldukça yaşlı bir kimsedir. Ne haccedebilir, ne umre yapabilir, ne de bineğin sırtında durabilir”, diye sormuş, Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ona:

“Babanın yerine sen hac ve umre yap.” diye cevab vermiştir.[1512]

İbn Ömer *radiyallahu anhuma* da şöyle buyurmuştur: “Üzerinde bir hac ve bir umre yükümlülüğü bulunmayan hiçbir kimse yoktur.”[1513]

İşte şer’î delillerin gösterdiği şekilde doğru olan budur. Umre de tıpkı hac gibi bir farzdır ve kendisine haccın vacib olduğu kimse üzerinde hayatta bir defa olmak üzere vacib (farz)dır. Ömer, İbn Abbas, Zeyd b. Sabit, Abdullah b. Ömer, Cabir b. Abdullah ve onların dışında daha başka sahabenin sözlerinden anlaşılan mana budur.[1514]

Hac ve umre ömürde bir defa vacibtir. Çünkü İbn Abbas *radiyallahu anhuma*’ın rivayet ettiği hadise göre Akra’ b. Hâbis, Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*’e:

“Ey Allah’ın Rasûlü hac her sene mi yoksa ömürde bir defa mı”, diye sormuş, Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*:

“Hayır, ömürde bir defa. Kim bundan fazlasını yaparsa o tatavvu (nafile)dir.” diye cevab vermiştir.[1515]

3) Hac Ve Umrenin Farz Oluşlarının Şartları

Hac ve umre beş şartın bulunması halinde farz olur.[1516]

Birinci Şart: Müslüman olmaktır. Çünkü yüce Allah:*”Müşrikler ancak bir pisliktir. Onun için bu yıllarından sonra artık onlar Mescid-i Haram’a yaklaşmasınlar”* (et-Tevbe, 9/28) diye buyurmuştur. Ayrıca böyle bir iş yapmaları sahih değildir. Sahih olmayan bir şeyin farz olması da imkansızdır.

Bir diğer delil Ebu Hureyre *Radiyallahu anh*’ın şu rivayetidir: “Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*’in Veda Haccından önce Ebu Bekir es-Siddîk’ı hac Emiri olarak tayin ettiği hac esnasında beni de kurban bayramı birinci gününde insanlara şu ilanı yapmak

---

[1511] İbn Mace ve İmam Ahmed, *Müsned*, VI, 156; el-Elbani, *Sahihu İbn Mace*, II, 151’de sahih olduğunu belirtmiştir.

[1512] Hadisi Sünen sahibleri rivayet etmiş olup, büyük ilim adamı el-Elbani: Sahihtir demiştir. Ayrıca bk. *Sahihu’n-Nesai*, II, 556; *Sahihu Ebi Davud*, I, 341; *Sahihu İbn Mace*, II, 152; *Sahihu’t-Tirmizi*, I, 275

[1513] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile birlikte- III, 597

[1514] Bk. İbn Kudame, *el-Muğni*, V, 13; İbn Teymiye, *Şerhu’l-Umde*, I, 88-98; *Fethu’l-Bari*, III, 597; İbn Teymiye, *Fetâvâ*, VI, 256

[1515] Ebu Davud, Nesai, İbn Mace, Ahmed ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani *Sahihu Ebi Davud* I, 324; *Sahihu’n-Nesai*, II, 556 ve *Sahihu İbn Mace*, II, 148’de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir.

[1516] Bk. İbn Kudame, *el-Muğni*, V, 6; İbn Teymiye, *Şerhu’l-Umde*, I, 113

üzere gönderdiği kimseler arasında gönderdi: "Artık bu seneden sonra hiçbir müşrik hac edemeyecektir ve Beytullah'ı çırılçıplak tavaf edemeyecektir."[1517]

İkinci Şart: Akıl. Diğer ibadetlerde olduğu gibi -aklı başına gelinceye kadar- deli olana hac da, umre de farz değildir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Kalem üç kişiden kaldırılmıştır. (Onlara sorumluluk yoktur.) Aklı başından gitmiş deli ayıkıncaya kadar, uyuyan uyanıncaya kadar, küçük çocuk da ergenlik yaşına gelinceye kadar."[1518]

Üçüncü Şart: Bâliğ olmak. Az önce geçen hadis gereğince ergenlik yaşına gelinceye kadar küçük çocuğa hac farz değildir. Bununla birlikte küçük çocuk hac yapacak olursa haccı sahihtir, fakat farz olan haccın yerini de tutmaz. Çünkü İbn Abbas'ın rivayet ettiği hadise göre bir kadın küçük bir çocuğu kaldırmış ve Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e gösterip:

"Bunun haccı olur mu?" diye sormuş, Peygamber de:

"Evet, senin için de ecir vardır." diye buyurmuştur.[1519]

Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Herhangi bir çocuk hacceder, sonra ergenlik yaşına gelirse, onun bir defa daha haccetmesi icab eder. Herhangi bir köle hacceder sonra ona özgürlüğü verilecek olursa bir defa daha haccetmesi gerekir."[1520]

Dördüncü Şart: Tam hürriyet. Köleye haccetmesi farz değildir. Bununla birlikte haccedecek olursa haccı sahihtir, fakat farz olan haccın yerini tutmaz. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* az önce kaydedilen İbn Abbas'ın rivayet ettiği: *"...Ve eğer bir köle hacceder, sonra da ona özgürlüğü verilirse onun bir defa daha haccetmesi gerekir."* hadisi bunu gerektirmektedir.

Beşinci Şart: İstitaat (güç yetirebilmek): Hac, Kur'ân'ın nassı, bu hususta çokça varid olmuş sünnetten deliller ve müslümanların icmaı dolayısı ile ancak oraya gitmeye yol bulabilen kimselere farzdır.[1521] Bununla birlikte güç yetiremeyen bir kimse haccedecek olursa onun bu haccı farz haccın yerine geçer.[1522]

Kadına özel bir şart: Beraberinde mahrem bir kimsenin bulunması. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Bir erkek, herhangi bir kadın ile beraberinde bir mahremi bulunmadıkça sakın başbaşa kalmasın. Kadın ancak mahremi ile birlikte yolculuk yapar." Bir adam kalkarak

---

[1517] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 483; Lafız kendisinin olmak üzere Müslim, II, 982; Ayrıca bk. Nevevî Şerhi, IX, 115

[1518] Bu hadisi Sünen sahibleri ile Ahmed ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. *Irvau'l-Ğalil*, II, 4-7

[1519] Muslim, II, 974. es-Saib b. Yezid (r.a)'dan şöyle dediği nakledilmiştir: "Ben henüz yedi yaşında iken Rasûlullah (s.a) ile birlikte hacca götürüldüm." Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 71

[1520] Şafîi, Beyhaki, Hakim ve başkaları rivayet etmiş olup, Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*, IV, 71'de, isnadı sahihtir demiştir. Ayrıca bk. *Irvau'l-Ğalil*, IV, 156

[1521] İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, I, 124

[1522] İstitaat (güç yetirebilme) kavramı için bk. *Advâu'l-Beyân*, V, 75-98; İbn Kudame, *el-Muğnî*, V, 7-14; İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, I, 124-130; *el-Fetava'l-İslamiyye*, II, 187

“Ey Allah’ın Rasûlü, dedi. Benim hanımım haccetmek üzere yola çıktı ve ben de şu şu gazaya katılmak üzere yazıldım.” Peygamber şöyle buyurdu:

“Git, hanımınla birlikte haccet.”[1523]

Buna göre beraberinde kocası ya da mahrem olan bir kişi bulunmadığı sürece kadının hac için yolculuğa çıkması vacib de değildir, caiz de olmaz.[1524] Ancak kadın mahremi olmaksızın haccedecek olursa bu haccı farz haccın yerine geçer, fakat bununla birlikte masiyette bulunmuş olur ve büyük bir günah kazanır.[1525]

Bu şartların hepsini taşıyan bir kimsenin derhal haccetmesi icab eder. Haccını bir dahaki seneye ertelemesi caiz değildir. Çünkü İbn Abbas *radiyallahu anhuma* şöyle demiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

“-Farz olan haccı kastederek- *haccetmekte acele ediniz. Çünkü sizden hiçbir kimse ne ile karşı karşıya kalacağını bilemez.”*[1526]

Böylece Peygamber Efendimiz hac etmekte acele edip, eli çabuk tutmayı emir buyurmuştur. Emir ise vücub (farz oluşu) gerektirir.[1527] Bundan dolayı Ömer b. el-Hattab *Radiyallahu anh*’ın şöyle dediği sabit olmuştur: “Şu ülkelere birtakım kimseler göndermeyi kararlaştırmak istedim. Onlar imkanı olup da haccetmeyen kimseleri tesbit etsinler ve bu gibi kimseleri cizyeye bağlasınlar. Böyleleri müslüman değildir, böyleleri müslüman değildir.”[1528]

Bir diğer rivayette de şöyle dediği nakledilmektedir:

“Genişlik ve imkân bulduğu halde yolu da açık ve serbest olmakla birlikte haccetmeyen bir adam -üç defa tekrar ederek- ister yahudi, ister hristiyan ölsün.”[1529]

Buna göre bu şartlar bir kimsede bulunacak olursa o kimseye haccetmek farz olur.

Bu durumda kişi bizzat haccetme gücüne sahibse haccetmesi farz olur. Eğer bizzat haccetme gücüne sahib değilse iki hal sözkonusudur:

1- Eğer -bu güç yetirememe halinin sona ermesini ve geçici bir hastalığa yakalanıp şifa bulmayı ümit eden hastanın halinde olduğu gibi- iyileşmeyi ümit ediyorsa bizzat haccedebilme gücüne erişinceye kadar haccetmeyi erteler. Eğer bundan önce vefat ederse onun terekesinden (geriye bıraktığı mirasından) onun adına hac yapılır ve günahkâr olmaz.

2- Eğer kendisine haccın vacib olduğu kişi, sona ermesi ümid edilemeyen, iyileşmesi beklenmeyen sürekli bir acizlik içerisinde ise -oldukça yaşlı, iyileşme ümidi olmayan

---

[1523] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, VI, 143; Müslim, III, 978
[1524] İbn Teymiye, *Şerhu’l-Umde*, I, 172
[1525] İbn Teymiye, *Şerhu’l-Umde*, I, 172
[1526] Ahmed, I, 14 ile Ebu Davud, İbn Mace ve Hakim sahih olduğunu belirtmiş -Zehebi de bir hususta ona muvafakat etmiştir-, I, 448’de; el-Elbani ise *İrvau’l-Ğalil*, IV, 168’de ile *Sahihu Ebi Davud*, I, 325 ve *Sahihu İbn Mace*, II, 147’de hasen olduğunu belirtmiştir.
[1527] Bk. İbn Teymiye, *Şerhu’l-Umde*, I, 206; İbn Bâz, *Mecmuu Fetava fi’l-Hac*, V, 243; İbn Kudame, V, 36; *Advau’l-Beyan*, V, 125
[1528] Bu rivayeti Said b. Mansur *Sünen’in* de rivayet etmiş olup İbn Hacer *et-Telhisu’l-Habir*’de (Ömer -r.a-’e mevkuf bir rivayet olarak), II, 223’de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1529] Beyhaki, *es-Sünenu’l-Kübra*, IV, 334; İbn Hacer, *et-Telhisu’l-Habir*, II, 223’de mevkuf bir rivayet olarak sahih olduğunu belirtmektedir.

kötürüm hasta, bineğe binemeyen kimse gibi- bu kimse kendisi adına hac ve umre yapacak birisini vekil tayin eder.[1530]

4) Hac Ve Umrede Vekâlet

Bineğe binemeyen, binek üzerinde duramayan, binek üzerinde yolculuk yapamayan, iyileşmesi ümit olunamayan hasta gibi şartları tamamlanmakla birlikte bizatihi hac ve umre yapamayan kimsenin kendisi adına hac ve umre yapacak bir vekil tayin etmesi gerekir.[1531] Çünkü İbn Abbas *radiyallahu anhuma*'nın rivayet ettiği bir hadise göre Has'amlılardan bir kadın:

"Ey Allah'ın Rasûlü, dedi Allah'ın kulları üzerine farz kıldığı hac yükümlülüğü babamı yaşı ilerlemiş bir halde iken gelip buldu. O binek sırtında duramıyor, onun yerine ben hac edeyim mi?" Peygamber:

"Evet" diye buyurdu. Bu da Veda haccında olmuştu.[1532]

Müslim'in bir rivayetinde de: *"Onun yerine sen haccet."*[1533] dediği zikredilmektedir.

Ebu Rezîn'in rivayet ettiği hadise göre:

"Ey Allah'ın Rasûlü benim babam yaşlı birisidir. Hac da edemez, umre de yapamaz, yolculuğa da dayanamaz." Peygamber ona:

"Babanın yerine sen haccet ve umre yap." diye buyurdu.[1534]

Kendisine haccın farz olduğu kimse haccetmeksizin vefat edecek olursa geriye bıraktığı maldan kendisi adına hac ve umre yapılmak üzere gereken miktar ayrılır.[1535] Çünkü İbn Abbas *radiyallahu anhuma* şöyle demiştir: Sinan b. Abdullah el-Cühenî'nin hanımı Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'a haccetmeden ölen annesi hakkında, kendisi onun adına haccedecek olursa onun yerine haccı olur mu, diye sorulmasını (birisine) teklif etti. Peygamber şöyle buyurdu: *"Evet, O, annesinin boynunda bir borç bulunsaydı onun adına bu borcunu ödeseydi, bu onun ödemesinin yerini tutar mıydı?"* (Soruyu soran)

"Evet" dedi. Peygamber de:

"O halde o da annesinin yerine haccetsin" diye buyurdu.[1536]

İbn Abbas *radiyallahu anhuma*'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'a bir kadın gelerek dedi ki:

[1530] Bk. Advau'l-Beyan, V, 93 ve 98; İbn Kudame, el-Muğnî, V, 19 ve 22; İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 183; İbn Useymin, el-Menhac li Muridi'l-Hac ve'l-Umra, s. 52

[1531] İbn Kudame, V, 19; İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 133 ve 183; İbn Kasım Haşiyesi, III, 518; Advau'l-Beyan, V, 93; Şerhu'z-Zerkeşi, III, 31

[1532] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile birlikte-, III, 378; Müslim, II, 973

[1533] Müslim, II, 974

[1534] Bk. dördüncü bahis, üç no'lu not

[1535] İbn Kudame, el-Muğni, V, 36, 38 ve 19; İbn Teymiye, Şerhu'l-Umde, I, 183

[1536] Müsned, I, 297; Sahihu-İbn Huzeyme, IV, 343; el-Elbani, Sahihu'n-Nesai, II, 559'da senedi sahihtir, demiştir.

"Benim annem haccetmeyi adadı fakat haccedemeden öldü. Onun yerine ben haccedeyim mi?" Peygamber şöyle buyurdu:

"Evet, onun yerine haccet. Eğer annenin üzerinde bir borç bulunsaydı onu sen öder miydin?" diye sordu. Kadın:

"Evet" deyince, Peygamber:

"O halde alacaklı olanın hakkını veriniz. Şüphesiz Allah, hakkı ödenmeye en layık olandır."[1537]

Bir rivayette de: *"Allah'ın hakkını ödeyiniz. Çünkü Allah hakkı ödenmeye en layık olandır."*[1538] diye buyurdu.

Yine bir rivayette belirtildiğine göre bir adam dedi ki:

"Benim kızkardeşim haccetmeyi adadı, fakat vefat etti." Peygamber şöyle buyurdu:

"Allah'ın hakkını öde. Çünkü O hakkı ödenilmeye en layık olandır."[1539]

Başkasının adına vekaleten hac yapacak kimsenin bizzat kendi adına haccetmedikçe vekâleten haccetmesi caiz olmaz. Çünkü İbn Abbas *radiyallahu anhuma*'nın rivayet ettiği hadise göre Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* bir adamın:

"Ya Rabbi Şubrume adına sana lebbeyk diyorum", dediğini duymuş ve:

"Şubrume de kim?" diye sorunca, adam:

"Benim bir kardeşim yahut benim bir yakınımdır", diye cevab vermiş. Peygamber:

"Peki kendi adına hac yaptın mı?" diye sormuş, adam.

"Hayır" deyince Peygamber:

"Önce kendi adına hac yap, sonra da Şubrume adına" diye buyurdu.[1540]

Vekâleten hac yaptıracak olan kimsenin, hac ve umre hükümlerini bilen ve bu hususta Allah'tan korkacağını ümit ettiği uygun bir vekil seçmeye özen göstermesi gerekir. Vekâleten haccedecek olan da Allah için ihlaslı bir niyete sahib olmalıdır ve sahih kabul edilen görüşe göre; bir kimsenin başkası adına haccetmek üzere bir mal alabilmesinin ancak şu iki halden birisi için sözkonusu olacağını bilmesi gerekir:

1- Kişi ölen şahsın hac sorumluluğundan kurtulmasını ve bu borcunun ödenmesi suretiyle ona iyilik yapmayı ister. Bu, ya aralarındaki bir akrabalık ya da genel olarak bütün müminlere karşı bir merhametinden dolayı olur. Bu durumda o vekil haccı eda etmesine imkan verecek kadar bir mal alır, geriye kalan malı ise hak sahiplerine iade eder. Bu şekilde hareket eden bir kimse, muhsin (iyilik yapan) bir kişidir. Allah da iyilik yapanları sever.

[1537] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, XIII, 296
[1538] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 64
[1539] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, XI, 574
[1540] Ebu Davud, İbn Mace ve Ahmed rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, I, 341 ile *İrvau'l-Ğalil*, IV, 171'de sahih olduğunu bildirmiştir.

2- Vekâleten haccedecek kimse haccı seven, meşâiri görmeyi arzu eden bir kimse olmakla birlikte, gerekli masrafı karşılayamayan bir kimse olabilir. Bu durumda ihtiyacını görecek kadar malı alır ve kardeşi adına hac farizasını eda eder.

Özetle, vekâleten hac yapacak olan kimsenin haccetmek için gerekeni alması gerekir. Almak için haccetmelidir. Böyle bir kimsenin pek büyük bir sevab alacağı ve kendisini vekil tayin edenin yahutta kendisi adına haccettiği kimsenin ecri gibi ecir alacağı -yüce Allah'ın izniyle- ümit edilir.[1541] Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur:

"Emrolunduğunu eksiksiz gönül hoşluğu ile ödeyen güvenilir hazinedar, sadaka verenlerden birisidir."[1542]

Âhiret için yapılması gereken bir amel ile mal alan yahut dünyayı murad eden ve ancak gelip geçici dünyalığı maksat olarak gözeten bir kimsenin ise âhirette alacak hiçbir payı olmaz.[1543]

5) Hac Ve Umrenin Fazileti

1- Ebu Hureyre *Radiyallahu anh*'dan dedi ki: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"Kim bu Evi hacceder de kötü söz söylemez ve fasıklık yapmazsa annesinden doğmuş gibi geri döner."[1544] Müslim'in bir rivayetinde de şöyle denilmektedir:

"Kim bu Eve gelir de kötü söz söylemez, fasıklık yapmazsa annesinden doğduğu gibi geri döner."[1545]

Bu lafız hem hac, hem de umreyi kapsar.[1546]

2- Yine Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Umreden sonra yapılan bir umre ikisi arasında işlenen günahlara keffârettir. Hacc-ı mebrûrun ise cennetten başka hiçbir karşılığı olmaz."[1547]

Hacc-ı mebrûr, riyasız, başkaları işitsin diye yapılmayan, herhangi bir günahın karıştırılmadığı ve akabinden herhangi bir masiyetin işlenmediği hacdır. Aynı zamanda bu, bütün hükümleri eksiksiz yerine getirilen ve mükelleften istendiği en mükemmel şekliyle ifa edilen hacdır. Kabul olunan hac işte budur. Haccın kabul olunduğunun alametlerinden birisi de kişinin daha önceki halinden daha hayırlı bir şekilde geri dönmesi ve tekrar masiyetlere dönmemesidir. "Mebrur" kelimesi itaat demek olan "el-birr"den alınmıştır. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[1548]

[1541] Bk. İbn Teymiye, *Fetâva*, XXVI, 14-20 (Bazı tasarruflarla)
[1542] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 439; Müslim, II, 710
[1543] Bk. İbn Teymiye, Fetava, XXVI, 28 ve 20
[1544] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 20; Müslim, II, 984
[1545] Müslim, II, 983; Tirmizi'de: *"Geçmiş günahları bağışlanır"* denilmektedir. Bk. *Sahihu't-Tirmizi*, I, 245
[1546] Bk. *Fethu'l-Bari*, III, 382
[1547] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 597; Müslim, II, 983
[1548] Bk. *Fethu'l-Bari*, III, 382; Nevevi, Müslim Şerhi, IX, 112

3- Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Amr b. el-Âs'a şöyle demişti:

"Sen İslâmın kendisinden öncekileri yıktığını, hicretin kendisinden öncekileri yıktığını ve haccın da kendisinden öncekileri yıktığını bilmiyor musun?"[1549]

4- Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e:

"Hangi ameller daha faziletlidir" diye sorulmuş, o:

"Allah'a ve Rasûlüne iman" diye buyurmuştur.

"Sonra hangisi" diye sorulunca:

"Allah yolunda cihad" diye buyurdu.

"Sonra hangisi" diye sorulunca:

"Hacc-ı mebrur" diye buyurdu.[1550]

5- Abdullah b. Mesud *Radiyallahu anh*'dan dedi ki: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"Ardı arkasına hac ile umre yapınız. Çünkü hac ile umre körüğün demir, altın ve gümüş üzerindeki kir ve pası giderdiği gibi fakirliği ve günahları siler süpürürler. Mebrur haccın ise cennetten başka bir mükâfatı yoktur."[1551]

6- Âişe (r.anha)'dan dedi ki:

"Ey Allah'ın Rasûlü, kadınlar üzerinde cihad var mı?" diye sordu. O şöyle buyurdu:

"Evet onların üzerinde savaş olmayan bir cihad vardır. Hac ve umre."[1552]

Nesai'deki rivayette de şöyle denilmektedir:

"...Sizin için cihadın en iyisi, en güzeli vardır. Beyt'i mebrur bir şekilde haccetmektir."[1553]

7- Ebu Hureyre *Radiyallahu anh*'dan dedi ki: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"Allah'ın kafileleri üçtür: Gaziler, hacılar ve umre yapanlar."[1554]

[1549] Müslim, I, 112
[1550] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 381
[1551] Nesai, Tirmizi, İbn Mace, Ahmed ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu'n-Nesai*, II, 558'de sahih olduğunu belirtmektedir.
[1552] Ahmed, İbn Mace, İbn Huzeyme ve başkaları rivayet etmiş olup hadisin aslı Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 381'de yer almaktadır. Ayrıca bk. *Sahihu İbn Mace*, II, 151; *İrvau'l-Ğalil*, IV, 151'de el-Elbani sahih olduğunu belirtmiştir.
[1553] Hadisi Nesai rivayet etmiştir. Bk. *Sahihu'n-Nesai*, II, 557
[1554] Nesai, Hakim, İbn Hibban rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu'n-Nesai*, II, 557; *Sahihu'l-Cami*, VI, 108'de sahih olduğunu belirtmiştir.

8- İbn Ömer *radiyallahu anhuma*'dan rivayete göre Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Allah yolunda gazaya çıkan, hac eden ve umre yapan Allah'ın kafilesidir. Allah onları çağırdı, onlar da çağrıya uyup geldiler. Onlar da O'ndan dilekte bulundular, O da onlara verdi."[1555]

9- Ebu Hureyre *Radiyallahu anh*'dan rivayete göre Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Büyüğün de, küçüğün de, gücü yetmeyenin de, kadının da cihadı hac ve umredir."[1556]

10- Âişe (r.anha)'dan dedi ki: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Allah'ın Arafe gününde cehennemden azad ettiği kullardan daha çok kulunu azad ettiği hiçbir gün yoktur. O günde Allah oldukça yaklaşır, sonra hacı kulları ile meleklere karşı öğünerek: Bunlar neler diledi? diye sorar."[1557]

11- Amr b. Şuayb'ın babasından, onun dedesinden rivayet ettiğine göre Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"En hayırlı dua Arafe günü yapılan duadır..."[1558]

12- Yine Peygamber şöyle buyurmuştur:

"...Çünkü şüphesiz ramazan ayında yapılan bir umre benimle birlikte yapılmış bir hacca denktir."[1559]

13- Abdullah b. Ubeyd, İbn Ömer *radiyallahu anhuma*'ya dedi ki:

"Ne diye ben senin sadece bu iki rüknü yani Hacer-i Esved ile Rükn-i Yamani'yi istilâm ettiğini görüyorum. (Sebebi nedir?)" İbn Ömer dedi ki:

"Eğer ben bu işi yapıyorsam Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'in: *"Şüphesiz bunlara el sürmek (ve böylece onları istilâm etmek) günahları döker"* dediğini ve yine onun: *"Her kim bu Beyti yedi defa tavaf eder ve arkasından iki rekat namaz kılarsa bir köle azad etmiş gibi olur"* ile: *"Bir kişi ayağını kaldırıp koyacak olursa mutlaka ona on tane hasene yazılır, on tane günahı silinir ve on tane dereceye yükseltilir."* dediğini duymuş olmamdır.[1560]

[1555] İbn Mace, İbn Hibban ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu İbn Mace*, II, 149 ile *el-Ahadîysu's-Sahiha*, IV, 433'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1556] Nesai rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu'n-Nesai*, II, 557'de hasen olduğunu belirtmiştir.
[1557] Müslim, II, 983
[1558] Tirmizi ve Muvatta'da Malik rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu't-Tirmizi*, III, 184; *Sahihu'l-Cami*, III, 121 ile *el-Ahadîysu's-Sahiha*, IV, 6'da hasen olduğunu belirtmiştir.
[1559] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 72 ile III, 603; Müslim, II, 918 ile Sünen sahibleri. Müslim ve başkalarının naklettiği bir rivayette de: *"... Bir hacca denktir."* denilmektedir.
[1560] Ahmed, II, 3 ile Ebu Davud dışında diğer Sünen sahibleri ve Hakim (I, 489) rivayet etmiştir.; Hakim hadisin sahih olduğunu belirtmiş ve ez-Zehebi de ona muvafakat etmiştir. el-Elbani, *Mişkatu'l-Mesabih*, II, 793'de sahih olduğunu belirtmiş, el-Beğavi, *Şerhu's-Sünne*, VII, 129'da hasen olduğunu söylemiştir. Ben bu hadisleri bu lafızlarıyla şu kaynaklardan seçtim: *Sahihu'n-Nesai*, II, 613; *Sahihu't-Tirmizi*, I, 283; *Sahihu İbn Mace*, II, 162 ile Abdürrezzâk, *el-Musannef*, V, 29

14- Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'den sabit olduğuna göre Mescid-i Haram'da kılınan namaz onun dışındaki diğer mescidlerde kılınan yüzbin namazdan daha faziletlidir.[1561]

15- Kim Beyt-i Atik'i tavaf eder, Hacer-i Esved'i de istilâm ederse kıyamet gününde ona tanıklık eder. Çünkü İbn Abbas *radiyallahu anhuma* rivayet ettiği bir hadiste şöyle demektedir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* Hacer-i Esved hakkında şöyle buyurmuştur:

"Allah'a yemin ederim, kıyamet gününde Allah onu kendileriyle göreceği iki gözü, kendisiyle konuşacağı bir dili olduğu halde canlandıracak ve bu taş kendisini hakkı ile istilâm eden kimseler hakkında şahitlikte bulunacaktır."[1562]

Yine İbn Abbas'tan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"Hacer-i Esved cennetten, kardan daha beyaz bir halde indirildi. Adem oğullarının günahları onu kararttı."[1563]

Bu faziletleri ancak amelini Allah için ihlâsla yapan, haccı ya da umreyi Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'ın gösterdiği şekilde edâ eden kimseler elde edebilir. Bütün amellerin ve sözlerin kabul edilebilmesi için şu iki şartın gerçekleşmesi kaçınılmaz bir şeydir:

Birinci şart: Kendisine ibadet olunan mabuda karşı ihlâslı olmaktır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Ameller niyetlerine göredir ve mutlaka her kişi için ancak niyet ettiği vardır."*[1564]

İkinci şart: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'e uymaktır. Çünkü Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Her kim bizim bu işimize uygun olmayan bir amelde bulunursa o geri çevrilir."[1565]

Buna göre amelini ihlas ile Allah'a yapan ve bu amelinde Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'e tabi olan kimsenin ameli makbuldür. Bu iki şartı elde edemeyen yahut bunlardan birisini gerçekleştiremeyen kişinin ameli red olunur ve yüce Allah'ın: *"İşledikleri amellerinin önüne geçip onu havaya saçılmış toz zerreleri yaparız.*" (el-Furkan, 25/23) buyruğunun çerçevesine dahildir. Bu iki şartı bulunduran kimse de yüce Allah'ın:*"İyilik yaparak kendisini Allah'a teslim eden ve İbrahim'in hanif dinine uyan kimseden daha güzel din sahibi kim olabilir?"* (en-Nisa, 4/125);*"Hayır (dedikleri gibi değil); kim ihsan edici olarak yüzünü (ihlâs ile) Allah'a teslim ederse işte ona Rabbi katından ecri verilecektir. Onlar için korku yoktur ve onlar üzülmezler."* (el-Bakara, 2/112) buyruklarının kapsamı içerisindedir.

Buna göre Ömer *Radiyallahu anh*'ın rivayet ettiği: *"Ameller niyetler iledir."* hadisi bâtın (iç ve kalbî) ameller için bir ölçüdür. Aişe *-radiyallahu anha-*'nın rivayet ettiği: *"Her kim bizim bu işimize uymayan bir amelde bulunursa o red olunur"* hadisi ise zahir olan

---

[1561] Ahmed, III, 343-397; el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 341'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1562] Tirmizi; İbn Huzeyme, IV, 20; Ahmed, I, 266; el-Elbani, *Sahihu't-Tirmizi*, I, 284'te sahih olduğunu belirtmiştir.
[1563] Bu lafızla İbn Huzeyme, IV, 220. Tirmizi'nin lafzı ise: *"...Sütten daha beyaz olduğu halde..."* şeklindedir. el-Elbani, *Sahihu't-Tirmizi*, I, 631'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1564] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, I, 9; Müslim, III, 1515
[1565] Müslim, III, 344; Buhari ve Müslim'deki lafız da şu şekildedir:
"Her kim bizim bu işimizde ondan olmayan bir şeyi yeniden ortaya çıkartır koyarsa o red olunur."

ameller için bir ölçüdür. O halde bu iki hadis asıllarıyla, fer'leriyle, zahir olanıyla, batınıyla dinin tamamını kapsayan iki hadistir.[1566]

6) Yolculuğun, Umre Ve Haccın Adabı

Umre ve hac yapan bir kimsenin kabul edilebilecek bir umre yapabilmek ve mebrur bir hac edebilmek için bilmesi ve yerine getirmesi gereken edebler pek çoktur. Bunlardan bir kısmı vacib, bir kısmı müstehabtır. Ben hepsini değil de bir bölümünü örnek olmak üzere aşağıda sıralamaya çalışacağım:

1- Zamanın, bineğin, arkadaşın, birden çok yol olması halinde yolun hayırlısını takdir etmesini Allah'tan diler. Bu konuda bilgi sahibi olan ve salih kimselerle istişare eder. Haccın hayır olduğunda şüphe yoktur. Bu hususta istihare ise iki rekat namaz kıldıktan sonra bu konuda varid olmuş duayı yapmakla olur.[1567]

2- Hac ve umre yapacak olanın haccı ve umresi ile yalnızca Allah'ın rızasını gözetmesi, O'na yakınlaşmayı arzu etmesi, dünyalık elde etmeyi yahut öğünmeyi yahut kalbleri kazanmayı ya da riyakârlık yapıp ün salma maksadını gütmekten sakınması gerekir. Çünkü bu gibi hususlar amelin batıl olup, kabul edilmemesine sebeb teşkil eder. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Deki: Şüphesiz benim namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim." (el-En'am, 6/162-163)

"Artık kim Rabbine kavuşmayı ümit ediyorsa salih bir amel işlesin ve Rabbine ibadetinde kimseyi ortak koşmasın." (el-Kehf, 18/110)

Müslüman işte bu şekilde yalnızca Allah'ın rızasını ve âhiret yurdunu gözetir:

"Kim bu dünyayı isterse biz de burada istediğimiz kimseye dilediğimizi çabucak veririz. Sonra da onu cehenneme koyarız. O burayı kınanmış ve koğulmuş olarak boylar." (el-İsra, 17/18)

Kudsi hadiste de şöyle buyurulmaktadır:

"Ben bütün ortaklar arasında şirke (kendisiyle ortak koşulmaya) en muhtaç olmayanım. Her kim işlediği bir amelde benimle birlikte başkasını ortak koşarsa ben de onu ortak koştuğu ile başbaşa bırakırım."[1568]

Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ümmeti adına küçük şirke koşmalarından korkmuştur:

"Sizin için en çok korktuğum şey küçük şirktir." Ona bunun ne olduğu sorulunca: *"Riyakârlıktır"* cevabını vermiştir.[1569]

Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

[1566] Bk. Büyük ilim adamı Abdu'r-Rahman b. Nâsır es-Sa'dî, *Behcetu Kulubi'l-Ebrar ve Kurratu Uyûni'l-Ahyâr*, s. 10

[1567] İstihare için bk. Buhari, VII, 162; Müellifin, *Hısnu'l-Müslim*, s. 45

[1568] Müslim, IV, 2289

[1569] Ahmed, V, 428; el-Elbani, *Sahihu'l-Cami*, II, 45'de hasen olduğunu belirtmektedir.

“Her kim başkasına işittirmek için bir iş yaparsa, Allah da onun bu halini işittirir. Her kim riyakârlık yaparsa Allah da ona bu riyakârlığının cezasını verir.”[1570]

“Halbuki onlar onun dininde ihlâs sahibleri ve hanifler olarak Allah’a ibadet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından, zekatı vermelerinden başkası ile emrolunmadılar.” (el-Beyyine, 98/5)

3- Hac ve umre yapacak kimsenin hac ve umre ile ilgili fıkhî hükümleri, yolculuğa dair hükümleri yolculuğa çıkmadan bilip öğrenmelidir. Namazları kısaltmak (kasr), cem etmek (öğle ile ikindi, akşam ile yatsıyı birisinin vaktinde kılmak), teyemmüm hükümleri, mestler üzerine mesh etmek ve buna benzer yolculuğu sırasında gerek duyacağı hac ibadetinin edası ile ilgili hükümleri öğrenmelidir. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Allah kimin hakkında hayır murad ederse onu dinde fakih kılar.”[1571]

4- İster hac, ister umre yapan olsun, isterse de başka bir durumda bulunsun bütün günahlardan ve masiyetlerden tevbe etmelidir. Bütün günah ve masiyetlerden tevbe farzdır. Tevbenin gerçek mahiyeti de bütün günahlardan vazgeçmek, onları terketmek, daha önce yapmış olduğu günah ve masiyetlere pişmanlık duymak, bunlara tekrar dönmemekte kararlı olmaktır. Eğer üzerinde başkalarının hakları varsa hak sahiblerine haklarını verir, onlardan helallık diler. Bu hakların namus ve şeref gibi manevi haklar olmaları yahut mali haklar veya bunun dışındaki haklar olmaları arasında fark yoktur. Kendi iyiliklerinden ayrılıp hak sahibine verilmesinden önce bunu gerçekleştirmelidir. Çünkü o vakit iyilikleri tükenecek olursa bu sefer hak sahibinin kötülüklerinden alınır, onun üzerine konulur.[1572]

5- Hac ya da umre yapanın hac ve umresi için helal malını seçmesi gerekir. Çünkü Allah hoş ve temizdir, ancak hoş ve temiz olanı kabul eder ve çünkü haram olan mal duanın kabul edilmemesine sebeptir.[1573] Haramdan biten bir ete ateş daha bir layıktır.[1574]

6- Vasiyetini yazması, alacaklarını, borçlarını kaydetmesi müstehabtır. Çünkü eceller Allah’ın elindedir:

“Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Hiçbir nefis de hangi yerde öleceğini bilmez. Muhakkak Allah herşeyi bilendir, herşeyden haberdardır.” (Lukman, 31/34)

Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur:

“Hakkında bir şeyler vasiyet etmek istediği bir şeyleri olan bir müslümanın, yanında vasiyeti yazılı bulunmaksızın iki gün geçirmesi doğru değildir.”[1575]

Vasiyetine şahit tutar, üzerindeki borçlarını öder, emanetleri sahiblerine verir yahutta yanında kalmaları için onlardan izin ister.

[1570] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, XI, 336; Müslim, IV, 2289
[1571] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, I, 164
[1572] Bk. en-Nur, 24/31; Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, XI, 395
[1573] Bk. Müslim, II, 703; Buhari, -*Fethu’l-Bari* ile-, XI, 395
[1574] Ebu Nuaym, *el-Hilye*, I, 31. Buna yakın bir rivayet; Ahmed, *ez-Zühd*, s. 164’te bu anlamda bir rivayet; *Müsned*, III, 321; Darimi, II, 229 ve başkaları. el-Elbani, *Sahihu’l-Cami*, IV, 172’de sahih olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. *Fethu’l-Bari*, III, 111
[1575] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, V, 355; Müslim, III, 149

7- Aile halkına Allah'tan korkup, O'na karşı takvalı olmalarını tavsiye etmesi de müstehabtır. Çünkü yüce Allah'ın bizden öncekilere de, sonrakilere de tavsiyesi budur:

"Andolsun ki sizden evvel kendilerine kitab verilenlere de, size de Allah'tan korkun, diye tavsiye ettik." (en-Nisa, 4/131)

8- Salih yol arkadaşı seçmek için gayret göstermesi ve bu arkadaşının şer'î ilimi tahsil edenlerden olması için özen göstermesi de müstehabtır. Çünkü böyle bir şey onun başarıya ulaşıp, hac ve umresi esnasında hatalara düşmemesinin sebepleri arasındadır.

"Kişi arkadaşının dini üzeredir. Bu sebepten hepiniz kiminle arkadaşlık ettiğine iyice dikkat etsin."[1576];

"Ancak mümin kimse ile arkadaşlık yap ve senin yemeğini ancak takvalı bir kimse yesin."[1577] Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* salih arkadaşı misk taşıyıcısına, kötü arkadaşı da demir körüğü üfleyen kimseye benzetmiştir.[1578]

9- Aile halkı ile, akrabaları ile, komşularından, arkadaşlarından ilim sahibi kimselerle vedalaşması da müstehabtır. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Yolculuğa çıkmak isteyen bir kimsenin geriye bıraktığı kişilere: Emanetleri kaybolmayan Allah'a sizi emanet ediyorum, desin."[1579]

Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* de ashabından yolculuk yapmak isteyen kimseleri uğurlar ve şöyle derdi:

"Dinini ve senin emanetini, amellerinin sırlarını Allah'a emanet ediyorum."[1580] Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* yolculuğa çıkıp da kendisine vasiyette bulunmasını isteyen kimselere de şöyle derdi:

"Allah takvayı azığın kılsın, günahını bağışlasın, nerede olursan ol sana hayrı kolaylaştırsın."[1581]

Yolculuğa çıkmak isteyen bir kimse Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek

"Ey Allah'ın Rasûlü, bana tavsiyede bulun" dedi. Peygamber şöyle buyurdu:

"Sana Allah'tan korkmanı (takvalı olmanı) ve herbir tümsek üzerinde tekbir getirmeni tavsiye ederim." Adam gidince Peygamber şöyle dua etti:

"Allah'ım, onun için yeri yakınlaştır, yolculuğu ona kolaylaştır."[1582]

10- Perşembe gününün ilk saatlerinde yolculuğa çıkması müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in böyle yapmıştır. Ka'b b. Malik *Radiyallahu anh*

[1576] Ebu Davud ve Tirmizi ayrıca bk. *Sahihu Ebi Davud*, III, 917; *Sahihu't-Tirmizi*, II, 280
[1577] Ebu Davud ve Tirmizi ayrıca bk. *Sahihu Ebi Davud*, III, 917; *Sahihu't-Tirmizi*, II, 285
[1578] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IX, 660; Müslim, IV, 2026
[1579] Ahmed, II, 403; İbn Mace, 2, 943; Ayrıca bk. *Sahihu'l-İbn Mace*, II, 133
[1580] Ebu Davud, Tirmizi, Ahmed, II, 7; Ayrıca bk. *Sahihu Ebi Davud*, II, 493; *Sahihu't-Tirmizi*, II, 155
[1581] Tirmizi ve Hakim; ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 155
[1582] Tirmizi, İbn Mace, Ahmed ve Hakim; ayrıca bk. el-Elbanî, *Sahihu't-Tirmizi*, III, 156; *Sahihu İbn Mace*, 1242; *Sahihu İbn Huzeyme,* IV, 149

dedi ki: “Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*’in yaptığı yolculuklarında, perşembe günü dışında yolculuğa çıktığı çok azdır.”[1583]

Diğer taraftan Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ümmetine günün ilk saatlerinde berekete nâil olmaları için dua ederek şöyle buyurmuştur: *“Allah’ım, ümmetime ilk ve erken işlerinde bereket ihsan et!”* [1584]

11- Evden çıkış duasını yaparak evden çıktığı sırada şöylece dua etmesi müstehabtır[1585]:

“Bismillahi tevekkeltu alallâhi ve la havle vela kuvvete illa billah. Allahumme inni eûzubike en edille ev udall, ev ezille ev uzall, ev azlime ev uzlem, ev echele ev yuchele aleyye.”

Allah’ın adı ile, Allah’a tevekkül ettim. Allah’ın verdiği güç ve kudret olmadan hiçbir şeye güç yetirilemez. Allah’ım, sapmaktan, saptırılmaktan, ayağımın kaymasından, kaydırılmaktan, zulmetmekten, zulme uğramaktan, cahillik etmekten ve bana karşı cahillik edilmesinden sana sığınırım.”[1586]

12- Bineğine, arabasına, uçağa ya da başka herhangi bir bineğe bindiği vakit yolculuk duasını yaparak şöyle demesi müstehabtır: “

“Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber. Subhânellezî sehhara lenâ hâzâ ve mâ kunnâ lehû mukrinîn, ve innâ ilâ rabbina le munkalibûn. Allahume inna nes-eluke fî seferinâ hâze’l-birra ve’t-takva ve mine’l-ameli mâ terdâ. Allahume hevvin aleyna seferena hâzâ va’tvi anna bu’deh. Allahume entessâhibu fisseferi vel halîfetu fil ehl. Allahumme innî eûzu bike min va’sâissefer, ve keâbetil manzar, ve sûil munkalebi fil mâli vel ehl.”

: Allah en büyüktür, Allah en büyüktür, Allah en büyüktür.”

“Bunları bizlere musahhar kılan (Allah) eksiklikten münezzehtir. Yoksa bizim bunlara gücümüz yetmezdi ve esasen biz muhakkak Rabbimize döneceğiz.” (ez-Zuhruf, 43/13-14)

“Allah’ım, bu yolculuğumuzda senden iyilik ve takvayı, razı olacağın ameller işlemeyi (nasib kılmanı) dileriz. Allah’ım, bu yolculuğumuzu bize kolaylaştır, uzaklığını yakınlaştır. Allah’ım, yolculukta arkadaşımız sensin, geriye bıraktığımız aile halkımızda halefimiz sensin. Allah’ım, yolculuğun sıkıntılarından, mal ve ahalimizi dönüp de kötü halde görmekten sana sığınırım.”

Yolculuktan geri döndüğünde aynı duayı yapar ve şunları ekler:

“Âyibûne, tâibûne, âbidûne, li rabbinâ hâmidûn” : Döndük, tevbe edicileriz, ibadet edicileriz, Rabbimize hamd edicileriz.”[1587]

13- Tek başına ve arkadaşsız olarak yolculuğa çıkmaması müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

[1583] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, VI, 113

[1584] Ebu Davud, Tirmizi ve İbn Mace ayrıca bk. el-Elbanî, *Sahihu Ebi Davud*, II, 494; *Sahihu’t-Tirmizi*, II, 4; *Sahihu İbn Mace*, II, 21

[1585] Ebu Davud, Tirmizi. Ayrıca bk. el-Elbanî, *Sahihu’t-Tirmizi*, III, 151; *Sahihu Ebi Davud*, III, 959

[1586] Sünen sahibleri rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu Ebi Davud*, III, 959; *Sahihu’t-Tirmizi*, III, 152

[1587] Müslim, II, 989

“Şâyet insanlar yalnızlıkta neler olduğunu benim gibi bilselerdi, hiçbir zaman bir binici geceleyin tek başına yol almazdı.”[1588]

Yine Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Bir binici şeytandır, iki binici iki şeytan, üçüncüleri ise binici bir kafiledir.”[1589]

14- Yolculuğa çıkanlar aralarından birisini başkan tayin ederler. Böylelikle dağılmalarını önler, ittifak ederler, maksatlarını daha güçlü bir şekilde elde ederler. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Üç kişi bir yolculuğa çıkacak olurlarsa birilerini başkan tayin etsinler.”[1590]

15- Yolcular bir yerde konaklayacak olurlarsa birbirlerinin yanında olmalıdırlar. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*’in ashabından bazıları bir yerde konakladıklarında dağlar arasındaki yollara ve vadilere dağılmışlardı da Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştu:

“Sizin bu şekilde dağılmanız şeytandandır.”[1591] Artık bundan sonra biri diğerinin yanında bulunurdu. Öyle ki üzerlerine bir örtü yayılacak olsaydı hepsini örtebilirdi.

16- Yolculuk esnasında veya yolculuk dışında herhangi bir konaklama yerinde konaklayan kimsenin Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*’den sabit olan şu duayı yapması müstehabtır:

“Eûzu bi kelimâtillâhi’t-tâmmâti min şerri mâ halak”: Ben Allah’ın eksiksiz kelimeleri ile O’nun yarattıklarının şerrinden sığınırım.” Çünkü kişi bu sözü söyledi mi o konak yerinden ayrılıncaya kadar hiçbir şeyin ona zararı olmaz.[1592]

17- Yüksek yerlerde tekbir getirmesi, seviyesi düşük yerlerde ve vadilerde tesbih getirmesi müstehabtır. Cabir *radiyallahu anhuma* dedi ki:

“Biz yüksekçe bir yere çıktık mı tekbir getirirdik, yüksekten aşağı indik mi tesbih getirirdik.”[1593] Tekbir getirirken de seslerini yükseltmemeleri gerekir. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Ey insanlar, kendinize acıyınız. Çünkü sizler ne sağır, ne de hazır olmayan birisine dua ediyorsunuz. O sizinle birliktedir ve şüphesiz ki O herşeyi işitendir ve pek yakındır.”[1594]

18- Bir kasaba ya da şehire girdiği vakit dua etmesi ve orayı gördüğü vakit şunları söylemesi müstehabtır:

[1588] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, VI, 138.

[1589] Ebu Davud, Tirmizi, Ahmed ve başkaları rivayet etmiştir. Ayrıca bk. el-Elbanî, *Sahihu Ebi Davud*, II, 494

[1590] Ebu Davud rivayet etmiştir. el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, II, 494 ve 495’de hasen olduğunu belirtmiştir.

[1591] Ebu Davud ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, II, 298’de sahih olduğunu belirtmiştir.

[1592] Müslim, IV, 2080

[1593] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, VI, 135

[1594] Müslim, IV, 2086

"Allâhumme rabbessemâvati's-seb'i ve mâ ezlalne ve rabberriyâhi ve mâ zerayne, es-eluke hayra hâzihil-karyeti ve hayra ehlihâ, ve hayra mâ fîhâ, ve eûzu bike min şerrihâ ve şerri ehlihâ ve şerri mâ fîhâ."

Yedi göğün ve onların gölgelediklerinin Rabbi, yedi yerin ve onların taşıdıklarının Rabbi, şeytanların ve saptırdıklarının Rabbi, rüzgarların ve savurduklarının Rabbi olan Allah'ım; ben senden bu kasabanın ve onun ahalisinin hayrını, içinde bulunanların hayrını dilerim. Bu kasabanın şerrinden, ahalisinin şerrinden ve içindeki şerlerden de sana sığınırım."[1595]

19- Yolculuk esnasında geceleyin ve özellikle gecenin ilk saatlerinde yol yürümesi müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Geceleyin yol yürümeye bakınız. Çünkü yer geceleyin katlanıp, dürülür."[1596]

20- Tan yerinin ağardığını gördüğü vakit, seher vaktinde şöyle dua etmesi müstehabtır:

"Semme'a sâmiun bi hamdillâhi ve hüsni belâihî aleynâ, ve rabbenâ sahibnâ, ve afdil aleynâ 'âizen billâhi minennâr."

"Allah'a hamdimizi ve O'nun üzerimizdeki nimetlerini başkalarına duyuracak şekilde açıkça ilan ve itiraf ederiz. Rabbimiz sen bizimle birlikte ol, bize lütuf ve ihsanda bulun. Ateşten Allah'a sığınıyoruz."[1597]

21- Yolculuğu esnasında çokça dua etmesi müstehabtır. Çünkü yolculuk esnasında yaptığı duaların kabul edilmesi ve dileklerinin verilmesi ümit edilir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Üç dua vardır ki bunların kabul edildiğinde şüphe yoktur: Mazlumun duası, yolcunun duası ve babanın evladına duası."*[1598]

Hacı da aynı şekilde Safa, Merve üzerinde, Arafat'ta ve Meş'ar-i Haram'da fecirden sonra çokça dua eder. Teşrik günlerinde küçük ve orta cemreyi taşladıktan sonra da bol bol dua eder. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* bu altı yerde çokça dua etmiş ve ellerini kaldırmıştır.[1599]

22- Gücü ve bilgisi oranında iyiliği emreder, kötülükten alıkoymaya çalışır. Emrettiği ve alıkoymaya çalıştığı hususlarda bilgi ve basiret sahibi olması kaçınılmazdır. Yumuşaklıktan ve uygun davranıştan ayrılmamaya dikkat eder. Çünkü münkerden uzaklaştırmaya çalışmayan kimsenin duasının kabul edilmemesinden ve Allah tarafından cezalandırılacağından korkulur. Peygamber şöyle buyurmuştur:

[1595] Hakim (II, 100) sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. İbnu's-Sünni, hadis no: 524. Hafız (İbn Hacer) hasen olduğunu belirtmiştir. İbn Baz dedi ki: Nesai hasen bir senetle bu hadisi rivayet etmiştir. Bk. *Tuhfetu'l-Ahyâr*, s. 37

[1596] Ebu Davud, Hakim, I, 445; el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, II, 2489'da sahih olduğunu belirtmektedir.

[1597] Müslim, IV, 2086

[1598] Ebu Davud, II, 9; Tirmizi, IV, 314; İbn Mace, II, 1270; Ahmed, I, 258. Ayrıca bk. el-Elbanî, *Sahihu't-Tirmizi*, III, 156; *Sahihu'l-Edebi'l-Müfred*, s. 43

[1599] Bk. İbnu'l-Kayyim, *Zadu'l-Mead*, II, 227, 286

“Nefsim elinde olana yemin ederim ki; ya iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarsınız yahutta aradan fazla zaman geçmeden yüce Allah üzerinize kendi katından bir ceza gönderir, sonra O’na dua edersiniz de O da sizin duanızı kabul etmez.”[1600]

23- Bütün masiyetlerden uzak durur. Diliyle, eliyle kimseye eziyet vermez. Hacıları, umre yapanları onları rahatsız edecek şekilde sıkıştırmaz, başkalarının sözlerini alıp taşımaz, gıybet etmez. Güzelce konuşması ve seylemesi müstesna arkadaşlarıyla olsun tartışmaz. Yalan söylemez, Allah hakkında bilmediği şeyleri söylemez ve buna benzer diğer masiyet ve kötülüklerden uzak durur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Hac bilinen aylardır. Her kim o aylarda (kendine) haccı farzederse artık hacda kadına yaklaşmak, günah işlemek, kavga etmek yoktur.” (el-Bakara, 2/197)

"Mümin erkeklere ve mümin kadınlara işlemedikleri şeyleri isnad ile eziyet edenler muhakkak onlar bir yalan ve apaçık bir günah yüklenmiş olurlar.” (el-Ahzab, 33/58)

Harem hududları içerisinde işlenen günahlar diğer yerlerde işlenen günahlar gibi değildir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

”Kim orada zulümle ilhadı isterse biz ona pek acıklı azabı tattırırız.” (el-Hac, 22/25)

24- Bütün farzları yerine getirmek için gereken dikkati gösterir. Bunların en büyükleri ise namazı vakitlerinde cemaatle birlikte eda etmektir. Kur’ân okumak, zikir, dua, söz ve davranışlarıyla insanlara iyilik, onlara yumuşak davranmak ve ihtiyaçları halinde onlara yardımcı olmak gibi itaatleri çokça işler. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Karşılıklı sevgilerinde, merhametlerinde, şefkat göstermelerinde müminler bir vücuda benzer. O vücudun bir organı hastalanacak olursa, vücudun diğer bölümleri uykusuz kalmakla ve ateşinin yükselmesi ile ona katılır.”[1601]

25- Güzel ahlak ile bezenir ve insanlara güzel ahlak ile muamele eder. Güzel ahlak ise sabrı, affedip bağışlamayı, yumuşak hareket etmeyi, sıkıntılara tahammülü, ağırbaşlılığı, işlerde acele etmemeyi, alçak gönüllülüğü, cömertliği, adaleti, sebatkârlığı, merhameti, emaneti, zühd ve takvayı, musamahakârlığı, vefakârlığı, hayayı, doğruluğu, iyilik yapmayı, iffetli olmayı, çalışkan, gayretli ve insaflı olmayı kapsar. Güzel ahlakın büyük faziletini ifade etmek üzere Peygamber şöyle buyurmuştur: *“İman bakımından müminlerin en mükemmel olanları ahlak itibariyle en güzel olanlarıdır.”*[1602];

“Şüphesiz ki mümin güzel ahlakı sayesinde (devamlı nafile) oruç tutan ile namaz kılanın mertebesine ulaşır.”[1603]

26- Yolculuk esnasında güçsüz olanlara, arkadaşlarına canıyla, malıyla, makam ve mevkii ile yardımcı olur. Fazla malı ile ve gerek duyacakları başka şeylerle onları gözetir. Ebu Said *Radiyallahu anh*’dan gelen rivayete göre Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bulundukları bir yolculuk esnasında şöyle buyurmuştur:

“Her kimin fazla bir bineği varsa, onu bineği olmayan kimseye versin. Her kimin yanında fazla azık varsa, onu azığı olmayan kimseye versin. O kadar çok mal çeşitlerini

---

[1600] Tirmizi, IV, 468 ile İbn Mace; Ahmed, V, 388. Ayrıca bk. el-Elbanî, *Sahihu’t-Tirmizi*, II, 233
[1601] Buhari, VII,77; Müslim, IV, 199
[1602] Tirmizi, Ebu Davud, II, 250; Ayrıca bk. *Sahihu’t-Tirmizi*, I, 340; *el-Ahadîysu’s-Sahiha*, I, 167
[1603] Ebu Davud, el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, III, 911’de sahih olduğunu belirtmektedir.

sözkonusu etti ki, bizden hiçbir kimsenin ihtiyaç fazlası herhangi bir şeyde hakkının bulunmadığını anladık."[1604]

Cabir *Radiyallahu anh* dedi ki: "Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* yolculuk esnasında geri kalır, zayıf ve güçsüz kimseleri kafileye yetiştirmeye çalışır[1605], bineklerin terkisine bindirir ve onlara dua ederdi."[1606]

Bu Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in ne kadar şefkatli olduğunu, ashab-ı kiramın maslahatlarını ne kadar titizlikle gözettiğini göstermektedir. Böylelikle genel olarak bütün müslümanlar, özel olarak da sorumlular ona uysun.

27- Dönüş için acele etmesi ve ihtiyacı olmadan orada kalmayı uzatmaması uygundur. Çünkü Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Yolculuk azabtan bir parçadır. Sizi yemekten, içmekten, uykudan alıkoyar. O bakımdan sizden herhangi bir kimse maksadını gerçekleştirdi mi ailesine dönmekte elini çabuk tutsun."[1607]

28- Yolculuğundan dönmesi halinde Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in gaza, hac ya da umreden döndüğü vakit okuduğu sabit olan duaları yapması müstehabtır. Peygamber herbir tümsekte üç defa tekbir getirir, sonra şöyle buyururdu:

"La ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîkeleh, lehul mulku, ve lehul hamdu, ve huve alâ kulli şey'in kadîr. Âyibûne, tâibûne, 'âbidûne, sâcidûne lirabbinâ hâmidûn. Sadakallahu va'deh, ve nasara abdeh, ve hezemel ahzâbe vahdeh."

: Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Mülk yalnız O'nundur, hamd yalnız O'nadır. O herşeye güç yetirendir. Tevbe edenler, ibadet edenler, secde edenler, Rablerine hamd edenler olarak geri döndük. Allah vaadini gerçekleştirdi, kuluna zafer nasib etti ve tek başına kafileleri bozguna uğrattı."[1608]

29- Kendi şehrini gördüğü vakit şu sözleri söylemesi müstehabtır:

" 'Âyibûne, tâibûne, 'âbidûne, lirabbinâ hâmidûn." : Tevbe edenler, ibadet edenler, Rabbimize hamdedenler olarak dönüyoruz." Bunu şehrine gelinceye kadar tekrarlar durur. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* de böyle yapmıştır.[1609]

30- Ayrılığı uzamış ise ihtiyaç olmadıkça ailesinin yanına geceleyin eve gelmez. Ancak bunu onlara bildirmesi ve geceleyin geleceğini haber vermiş olması hali müstesnâ. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle davranışı yasaklamıştır. Cabir b. Abdullah *radiyallahu anhuma* dedi ki: "Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* kişinin yolculuktan geri döndüğünde ailesinin yanına geceleyin girmesini yasaklamıştır."[1610] Bu husustaki hikmetlerden birisi de bir başka rivayetteki şu açıklamadır: *"Ta ki saçı başı karışık olan hanım saçlarını tarasın ve ta ki kocası yanında olmayan kadın kendisini*

[1604] Müslim, III, 1354

[1605] Bk. İbnu'l-Esir, *en-Nihaye fi Garibi'l-Hadis*, II, 297. Yani Peygamber Efendimiz güçsüz olan kimseyi diğer arkadaşlarına kavuşması için arkadan hızlı yürümesini sağlar ve ileri doğru gitmesine yardımcı olurdu.

[1606] Ebu Davud, hadis no: 2629; el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, II, 500'de sahih olduğunu belirtmektedir.

[1607] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-,III, 622; Müslim, III, 1526

[1608] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 618; Müslim, II, 980

[1609] Müslim, II, 980

[1610] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 620; Müslim, III, 1528

hazırlasın." Bir diğer rivayette de şöyle buyurulmaktadır: "Kişinin hiyanet edebileceklerini düşünerek ya da yanlışlıklarını tesbit etmek maksadı ile geceleyin ailesinin yanına baskın yaparcasına girmesini Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* yasaklamıştır."[1611]

31- Yolculuktan dönen kimsenin ilk olarak yakınlarında bulunan bir mescide girerek orada iki rekat namaz kılması sünnettir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmıştır. Peygamber "bir yolculuktan geri döndü mü ilkin mescide girer ve orada iki rekat namaz kılardı."[1612]

32- Yolculuğa çıkmış olan kimsenin yolculuğundan geri döndüğü vakit gerek kendisinin, gerek komşularının çocuklarına güzel bir şekilde davranması, onu karşıladıklarında onlara iyilikte bulunması müstehabtır. İbn Abbas *radiyallahu anhuma*'dan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye geldiğinde Abdu'l-Muttalib oğullarından birkaç çocukcağız onu karşıladı. O da onlardan birisini önüne, diğerini de arkasına bindirdi.[1613] Abdullah b. Cafer *Radiyallahu anh* da şöyle demiştir: "Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* bir yolculuktan geri geldi mi karşısında bizi bulurdu. Karşısında beni, Hasan'ı yahut Hüseyin'i görürdü, o da Medine'ye girinceye kadar birimizi önüne, diğerimizi de arkasına bindirirdi."[1614]

33- Hediye vermesi de müstehabtır. Çünkü hediye kalbleri hoş tutar. Aradaki kini kaldırır. Hediyenin kabul edilmesi de ona karşılık verilmesi de müstehabtır. Şer'î bir gerekçe olmaksızın hediyeyi geri çevirmek mekruhtur. Bundan dolayı Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*: *"Hediyeleşiniz birbirinizi seversiniz"* diye buyurmuştur.[1615] Hediye müslümanlar arasında sevgiyi doğuran sebebler arasındadır. Bundan dolayı bir şair şöyle demiştir:

"İnsanların biribirlerine hediye vermeleri

Sonucunda kalbler birbirine bağlanır."

Nakledildiğine göre hacılardan birisi evine geri dönmüş, onlara hiçbir hediye getirmemiş. Onlardan birisi buna kızarak bir şiir söylemiş ve şöyle demiş:

"Sanki hacılar şu an bana gelmediler gibi

Ve oradan ya bir misvak, ya da bir ayakkabı taşımadılar.

Yanımıza geldiler de gönüllerinden bir misvak çubuğu bile kopmadı

Ve bizim çocuklardan birisinin avucuna bir yemiş dahi koymadılar."[1616]

En güzel hediyelerden birisi Zemzem suyudur. Çünkü o mübarek bir sudur. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Zemzem suyu hakkında şöyle buyurmuştur:

[1611] Müslim, III, 1527-1528
[1612] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, VIII, 113; Müslim, IV, 2021
[1613] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 619 ile X, 395
[1614] Müslim, IV, 1885; Ebu Davud, hadis no: 2566; İbn Mace, 3773 ve Nesai. Ayrıca bk. *Fethu'l-Bari*, X, 396
[1615] Beyhaki, *es-Sünenu'n-Kübra*, VI, 169; Buhari, *el-Edebu'l-Müfred*, s. 208, hadis no: 594; Hafız İbn Hacer, *et-Telhisu'l-Habir*, III, 70'de senedinin hasen olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. *İrvau'l-Ğalil*, 1601 nolu hadis.
[1616] Bk. Suud b. İbrahim eş-Şurey'im, *el-Minhac li'l-Mu'temiri ve'l-Hâc*, s. 124

“Şüphesiz ki o mübarektir. Şüphesiz ki o aç olanlar için bir yiyecektir, hasta olanlar için bir şifadır.”[1617]

Cabir *Radiyallahu anh*’dan rivayete göre Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Zemzem suyu ne için içilirse onun içindir.”[1618] Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*’in mataralarında ve kırbalarda zemzem suyunu taşıdığı ve ondan hastalara serptiği ve onlara içirdiği de rivayet edilmektedir.[1619]

34- Yolcu geri döndüğü vakit kucaklaşmak müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*’in ashabından bu uygulama sabit olmuştur. Nitekim Enes *Radiyallahu anh* şöyle demiştir:

“Onlar karşılaştıklarında musafaha ederler. Bir yolculuktan döndüklerinde kucaklaşırlardı.”[1620]

35- Yolculuktan dönüldüğü vakit arkadaşları toplayıp, onlara yemek ziyafeti vermek de müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmıştır. Cabir b. Abdullah *radiyallahu anhuma*’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* Medine’ye geri döndüğünde bir deve veya bir inek kesti (ve ziyafet verdi).” Muaz[1621], Şube’den, o Muharib’den, Cabir b. Abdullah’tan şunları da duyduğunu eklemektedir: “Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* iki ukiye ve bir dirhem ya da iki dirhem karşılığında benden bir deve satın aldı. Sirer[1622] denilen yere gelince, emir vererek bir inek kesildi ve ondan yediler...”[1623] Bu şekilde verilen yemeğe “en-Nakîa” adı verilir. Bu da yoldan dönen kimsenin verdiği bir yemek ziyafetidir.[1624] Bu hadis ve bu manada varid olmuş diğer hadisler imamın ve başkanın yolculuktan geri döndüğü vakit arkadaşlarına yemek yedirmesinin güzel olduğunu göstermektedir. Selef böyle bir ziyafet vermeyi müstehab kabul ederdi.[1625]

7) Umre Ve Haccın Mîkatları

el-Mevakît (mikatlar) kelimesi “mîkat” kelimesinin çoğuludur. Mikat ibadet yapabilmek için belirlenmiş ve tayin edilmiş zaman ve mekân demektir. Tevkit: Sınırlandırmak, sınır getirmek anlamındadır. Terim olarak, ibadetin yeri ve zamanı demektir. Bu bahiste maksat ise, şeriat koyucunun ihrama girmek için tayin ettiği yer ve zamandır.[1626]

[1617] Müslim, IV, 1922. “Hastalıktan şifadır” ibaresini Beyhaki ve Tabarani rivayet etmişlerdir. Hadisin senedi sahihtir. Bk. *Mecmau’z-Zevaid*, III, 286

[1618] İbn Mace ve başkaları. Ayrıca bk. el-Elbanî, *Sahihu İbn Mace*, II, 183 ile *İrvau’l-Ğalil*, IV, 320

[1619] Tirmizi; Beyhaki, V, 202; Ayrıca bk. *Sahihu’t-Tirmizi*, I, 284; el-Elbani, *el-Ahadîsu’s-Sahiha*, II, 572

[1620] *Mecmau’l-Bahreyn Zevaidu’l-Mu’cemeyn*, V, 262’de belirtildiğine göre Tabarani, *el-Evsat*’ta rivayet etmiştir. el-Heysemi de bunu *Mecmau’z-Zevaid,* VIII, 36’da kaydetmiş olup, hadisin ravilerinin, sahih ravileri olduğunu belirtmektedir.

[1621] Kastedilen kişi Ubeydullah b. Muaz’dır. Bk. Müslim, I, 496

[1622] Sirer Medine’nin dış taraflarında, doğu cihetinde üç mil uzaklıkta bir yerin adıdır. *Fethu’l-Bari*, VI, 194

[1623] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, VI, 194; Bir kısmı Müslim, I, 495-496

[1624] İbnu’l-Esir, *en-Nihaye fi Garibi’l-Hadis*, V, 109; *el-Kamusu’l-Muhît*, s. 992. Ayrıca bk. İbn Kudame, *el-Muğni*, I, 191

[1625] *Fethu’l-Bari*, VI, 194’te belirtildiğine göre İbn Battal böyle demiştir.

[1626] Bk. el-Kamusu’l-Muhit, s. 208; el-Misbahu’l-Munir, II, 667; İbn Teymiye, Şerhu’l-Umde, I, 302

Mikatların Çeşitleri:

Birinci çeşit *zaman mikatları*dır. Zaman mikatları haccetmek isteyen için şevval ayının başından itibaren zülhicce ayının onuna kadar devam eder. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Hac (ayları) bilinen aylardır. Her kim o aylarda (kendine) haccı farzederse artık hacda kadına yaklaşmak, günah işlemek, kavga etmek yoktur." (el-Bakara, 2/197)

İbn Ömer *radiyallahu anhuma* dedi ki: "Hac ayları şevval, zulkade ve zülhicce ayının (ilk) on günüdür."[1627]

İbn Abbas *radiyallahu anhuma* da şöyle demiştir: "Hac ayları dışında hac için ihrama girmemek sünnettendir."[1628]

Umre ile ilgili zaman mikatı ise senenin tamamıdır. Umre yapacak olan bir kimse özel bir vakit sözkonusu olmaksızın ne zaman isterse ihrama girer. Umre maksadı ile ihrama girmek için özel bir vakit sözkonusu değildir. Kişi şaban, ramazan, şevval yahut başka herhangi bir ayda umre yapmak üzere ihrama girebilir.[1629]

İkinci tür ise *mekâna bağlı mikatlar*dır. Bunlar da Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in tayin ettiği şekilde beş yerdir:

1- Zü'l-Huleyfe[1630]: Burası ile Peygamber mescidi arasındaki uzaklık 13 kilometredir. Burdan Mekke'ye uzaklık da 420 kilometredir. Medine'liler ile yolları Medine'ye uğrayanların mikatı burasıdır.

2- el-Cuhfe: Bu da Şam (Suriye bölgesi) ahalisinin mikatıdır. Şu anda buraları harabe halindedir.[1631] Bugün insanlar Rabiğ denilen yerde ihrama girmektedirler. Çünkü burası Cuhfe'den biraz daha önce gelir. Cuhfe'nin batı tarafında yaklaşık 22 mil uzağa düşer. Hicret yolundan Cuhfe hizasına Mekke'ye doğru giden otoban yol geçmekte olup, Cuhfe'nin hizasına düşen bu nokta ile Mekke arasında 208 kilometre vardır. Rabiğ ise Mekke'den 186 kilometre uzaktadır. Suudi Arabistan krallığının kuzey taraflarında yaşayanlar ile yine bu ülkenin kuzey kıyılarından el-Akabe'ye kadar olan yerde bulunanlar buradan ihrama girerler. Kuzey ve Batı Afrika ülkelerinden gelenler ile Lübnan, Suriye, Ürdün ve Filistinliler de buradan ihrama girerler. Ayrıca onların dışındaki ülkelerden gelip yolları buraya uğrayanlar da burdan ihrama girerler.

3- Karnu'l-Menâzil: es-Seylu'l-Kebir diye de adlandırılır. Vadinin iç tarafından Mekke-i Mükerremeye kadar uzaklık 78 kilometredir. Necid ahalisi ve Körfez, Irak ve İran hacılarından oluşan bütün hacılar ile onların dışında yolu buraya uğrayanlar burdan ihrama girerler. Taif'in batı tarafında Hedy yolu üzerinde bulunan Muharrem Vadisi de Mekke'den 75 kilometre uzaktadır. Taifliler ile onların dışında yolu buraya uğrayanlar buradan ihrama girerler. Burası bağımsız bir mikat değildir. Aslında el-Karnu'l-Menâzil'in üst taraftan gelen yoludur.

[1627] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 419

[1628] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 419. Burada sünnet yol ve şeriat demektir. *Şerhu'z-Zerkeşi*, III, 71

[1629] İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, I, 399. Ayrıca bk. Dr. Abdullah et-Tayyar, *el-Hac Vasfun li Rıhleti'l-Hac,* s. 48

[1630] Avamdan cahil olan kimseler buraları *Ebyar-ı Ali* (Ali (r.a)'ın kuyuları) diye adlandırırlar. Çünkü onların kanaatine göre o burada cinlerle savaşmıştır. Bu yalandır, çünkü cinlerle ashab-ı kiramdan hiçbir kimse savaşmış değildir. Bk. İbn Teymiye, *Fetâvâ*, XXVI, 99

[1631] Büyük ilim adamı İbn Cibrîn dedi ki: Bu sırada Cuhfe'nin Rabığ'dan sonra genel yoldan ayrılan bir yolu da vardır. Buraya bir mescid ve ihrama girmek için gusledilecek yerler de yapılmıştır.

4- Yelemlem: Burada es-Sa'diye diye adlandırılan bir kuyu vardır. Yelemlem büyük bir vadidir. Seravat dağlarından Tihame'ye doğru uzanır. Daha sonra da Kızıl Denize kadar devam eder. Buradaki ihrama girme yeri Mekke-i Mükerreme'den 120 kilometre uzaktadır.

İbn Abbas dedi ki: "Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* Medinelilere Zu'l-Huleyfe, Şam ahalisine el-Cuhfe, Necidlilere Karnu'l-Menazil, Yemenlilere Yelemlem'i mikat olarak tayin etmiştir. Buraları bu bölge ahalileri ile bu bölge ahalisinden olmayıp, hac ve umre yapmak isteyip buradan geçen kimseler için birer mikattır. Tüm bunlardan daha yakın ise, onun ihrama gireceği yer, ailesinin bulunduğu noktadır. Mekkeliler de aynı şekilde Mekke'den ihrama girerler."[1632]

5- Zât-u Irk: Mekke'nin doğu tarafından 100 kilometre kadar uzaklıktadır. Bu mikat şu anda terkedilmiş durumdadır. Çünkü buradan yol geçmemektedir. Günümüzde doğudan gelerek karayolunu izleyen hacılar ya es-Seyl ya da Zu'l-Huleyfe'den ihrama girmektedirler.[1633] Aişe *radiyallahu anha*'dan dedi ki: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* Irak halkına Zat-u Irk denilen yeri mikat olarak tayin etti.[1634] Bu hadis Ömer b. el-Hattab *Radiyallahu anh*'a ulaşmadığından dolayı o da Irak ahalisine Zat-u Irk denilen yeri mikat olarak tayin etmiştir. Bu da onun sünnete uygun düşen birçok içtihadından bir tanesidir.[1635]

Yolu bu mikatlardan geçen kimsenin buradan ihrama girmesi vacibtir. Eğer Mekke'ye hac ya da umre maksadıyla gidecekse ihrama girmeden buraları aşıp geçmesi haramdır. Onun bu geçişi ister kara, ister deniz, ister hava yoluyla olsun farketmez. Hac ya da umre maksadı ile hava yoluyla Mekke'ye giden bir kimsenin uçağa binmeden önce gusül ve benzeri hazırlıklarını yapması gerekir. Mikata yaklaşacak olursa ihramını giyinir, daha sonra hac ya da umre yapmak isteğine göre telbiye getirir. Eğer uçağa binmeden ya da mikata yaklaşmadan önce ihramını giyinecek olursa bunda da bir sakınca yoktur. Ancak mikatın hizasına gelmedikçe ya da ona yaklaşmadıkça ihrama girmeyi niyet etmez ve telbiye getirmez. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ancak mikattan ihrama girmiştir.

Cidde, Bahre, Şerai ve buna benzer yerlerdeki sakinler gibi bu mikatlardan daha yakın yerlerde yaşıyanların mikatı onların kaldıkları yerlerdir. Onlar yaşadıkları bu yerlerden isteklerine göre hac veya umre için ihrama girerler. Mekkeliler ise yalnızca hac için Mekke'den ihrama girerler.[1636]

Umre ya da hac niyetiyle ihrama girmek isteyen ve fakat ihramsız mikatı aşan kimseye gelince; böyle bir kimse geri döner ve mikattan ihrama girer. Geri dönmeyecek olursa kurban olmaya elverişli bir ceza kurbanı keser. Çünkü İbn Abbas *radiyallahu anhuma* şöyle demiştir: *"Her kim nusükünden (hac ya da umre ibadetinden) bir şey unutur ya da terkederse o bir kurban kessin."*[1637] demiştir.

Mekke'ye hac ve umre yapmak kastı olmadan ticaret yahutta kendisi adına ya da bir başkası için herhangi bir işi yerine getirmek yahut akraba ya da başkalarını ziyaret etmek

---

[1632] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 387; Müslim, 8382

[1633] Bütün mikatların uzaklıkları ile ilgili bu mesafeler için bk. el-Bessâm, *Tavdihu'l-Ahkâm fi Buluği'l-Meram,* III, 285-288

[1634] Ebu Davud ve Nesai. el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, I, 327; *Sahihu'n-Nesai*, II, 562'de sahih olduğunu belirtmektedir. Bu hadisi Müslim'de *Sahih*'inde (II, 841'de) Cabir b. Abdullah *radıyallahu anhuma*'dan rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *İrvau'l-Ğalil*, IV, 175

[1635] Bk. Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 389

[1636] Bk. eş-Şeyh b. Bâz, *Mecmuu'l-Fetava*, V, 251

[1637] Muvatta,I, 419; Darakutnî, II, 244; Beyhaki, V, 152; el-Elbani bu rivayet mevkuf olarak sabittir, demiştir. Ayrıca bk. *İrvau'l-Ğalil*, IV, 299.

ve buna benzer maksatlarla Mekke'ye giden kimse ise hac ya da umre yapmak maksadı olmadıkça ihrama girmekle mükellef değildir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* mikatleri tayin ederken şöyle buyurmuştur: *"...Buraları buralardaki kimseler ile burada yaşayanların dışında olup yolu buraya uğrayan ve hac ve umre yapmak isteyen kimseler için... mikattir."*[1638] Bu hadisin mefhumundan anlaşılan, mikatlere yeni uğrayıp da hac ya da umre yapmak istemeyen bir kimsenin ihrama girmek yükümlülüğü olmadığıdır. Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'nin fethi sırasında Mekke'ye ihramsız olarak girmesi buna delil teşkil eder. O ihramlı girmeyip, başında miğfer[1639] bulunuyordu. Zira o sırada ne haccetmeyi, ne de umre yapmayı dilemişti. O Mekke'yi fethetmek ve orada şirk namına bulunan ne varsa ortadan kaldırmak istemişti.[1640]

Cabir *Radiyallahu anh*'dan rivayet edildiğine göre Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Mekke'nin fethedildiği günü ihramsız olarak ve başında siyah bir sarık olduğu halde Mekke'ye girdi.[1641]

Muhtemeldir ki Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'ye girdiği ilk sırada başında miğfer vardı. Sonra bu miğferi kaldırıp sarığını sardı yahutta sözü edilen siyah sarık miğferin üzerinde sarılmış olabilir veya başını demirin pasından korumak maksadı ile miğferin altında da sarılmış olabilir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[1642]

8) Mîkat Esnasında Umre Ve Hac Yapacak Olanın İşleri

Umre ya da hac yapan kişinin mikata vardı mı aşağıdaki işleri yapması şeriatın öngördüğü hususlar arasındadır:

1- Tırnaklarını kesmesi, bıyıklarını kesmesi, koltuk altlarını yolması, etek traşını yapması müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Beş iş fıtrattandır: Sünnet olmak, etek traşı yapmak, tırnakları kesmek, koltukları yolmak ve bıyıkları kesmek."[1643]

Enes *Radiyallahu anh* da şöyle demiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* bizlere bıyıkları ve tırnakları kesmek ile etek traşı yapıp, koltuk altlarını yolmak üzere vakit tayin etti ve bunları kırk günden fazla (kesmeden) öylece bırakmamızı yasakladı."[1644]

2- Elbiselerini çıkartarak gusletmesi müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* telbiye getirmek üzere elbiselerini çıkardı ve gusletti.[1645] İhrama girmek halinde gusletmek erkekler için de, kadınlar için de -hatta lohusa ve ay hali olanlar için bile- sünnettir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Zu'l-Huleyfe'de doğum yapan Umeys kızı Esma'ya gusletmesini, bir bez parçasını iyice sarınarak ihrama girmesini emretti. Aişe *radiyallahu anha* da umre yapmak üzere ihrama girdiği sırada ay hali olunca

---

[1638] Bu hadisin kaynakları daha önce 8 nolu dipnotta gösterilmiş bulunmaktadır.
[1639] Miğfer, demir zırh kapsamında başın üzerinde giyilen şeydir.
[1640] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile- IV, 59; Müslim, II, 989. Ayrıca bk. İbn Bâz, *Mecmuu'l-Fetava fi'l-Hacci ve'l-Umra*, V, 251
[1641] Müslim, II, 990
[1642] Bk. *Fethu'l-Bari*, IV, 61-62
[1643] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, X, 334 ve III, 504; Müslim, I, 221
[1644] Nesai, İbn Mace; el-Elbani, *Sahihu'n-Nesai*, I, 5'te sahih olduğunu belirtmiştir. Müslim'deki lafzıyla: "Bizim için vakit belirlendi, tayin edildi." (I, 222) şeklindedir.
[1645] Tirmizi, İbn Huzeyme, IV, 161; Hakim, I, 447'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir; el-Elbani, *Sahihu't-Tirmizi*, I, 250'de sahih olduğunu belirtmiştir.

ona gusletmesini, sonra da hac için ihrama girmesini, Beytullahı tavafın dışında hacıların yaptığı her işi yapmasını emretmişti.[1646]

3- 'Ud yahut bunun dışında bulabildiği en hoş kokuları başına, sakalına sürünmesi müstehabtır. İhrama girdikten sonra hoş kokunun kalmasının zararı olmaz. Çünkü Aişe *radiyallahu anha* şöyle demiştir: "Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* ihrama girmek istedi mi bulabildiği en hoş kokuyu sürünüyordu. Sonra da ben bu kokunun parıltısını başında ve sakalında görürdüm."[1647]

Yine Aişe *radiyallahu anha* şöyle demiştir: "Ben Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'e ihrama gireceği vakit ihram dolayısıyla koku sürerdim. Aynı şekilde ihramdan çıkacağı vakit Beyti tavaf etmeden önce de ona koku sürerdim."[1648] Fakat ihram için giyineceği elbiselere hiçbir şekilde koku sürülmez.[1649]

4- Erkek, bir peştemal ve bir üst örtü ile ihrama girer. Bu örtülerin temiz ve beyaz olmaları müstehabtır. Ayrıca iki nalin de giyinir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Sizden herbiriniz bir peştemal ve bir örtüyle iki nalin giyinerek ihrama girsin."[1650]

Hanımlara gelince, hanımların giyilmesi mübah olan diledikleri elbiselerle ihrama girmeleri caizdir. Bununla birlikte giyimde erkeklere benzemekten sakınırlar. Aişe *radiyallahu anha* dedi ki: "İhrama giren hanım dilediği elbiseyi giyinir. Ancak alaçehre veya zaferan değmiş elbise müstesnadır. Yüzünü, burnunu örtmez, fakat dilerse elbisesinin kumaşını yüzünün üzerinden aşağıya doğru sarkıtabilir.[1651] Hanımın mest ve çorab giymesi caizdir. Çünkü Aişe *radiyallahu anha*'ın rivayet ettiği hadise göre "Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* mest giymek üzere kadınlara ruhsat vermiştir."[1652]

5- İhrama giren bir kimsenin -ay hali ve lohusa olanlar dışında- şâyet farz namazı vaktinde ise farz namazını kıldıktan sonra ihrama girmesi müstehabtır. Eğer farz namaz vakti değil ise abdest sünneti niyeti ile iki rekat namaz kılar.[1653]

6- Namazı bitirdikten sonra kalbinden yapmak istediği hac ya da umre ibadetine başlamayı niyet eder. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*: *"Şüphesiz ameller niyetler iledir ve şüphesiz her kişi için ancak niyet ettiği şey vardır."*[1654] diye buyurmuştur. Şâyet umre yapmak istiyor ise *"lebbeyke umraten"* yahut *"Allahumme lebbeyke umraten"* der. Eğer sadece hac (hacc-ı ifrad) yapmak istiyor ise: *"Lebbeyke haccen"* yahut: *"Allahumme lebbeyke haccen"* der. Eğer hac ile umreyi birlikte yapmak (hacc-ı kıran) istiyorsa bu sefer: *"Lebbeyke umraten ve haccen"* yahut: *"Allahumme lebbeyke haccen ve umraten"* der. Eğer başkası adına hac ya da umre yapan bir kimse -vekil- ise kalbinden bu niyeti geçirir, sonra da: *"Lebbeyke an fulan (filan adına lebbeyk)"* der. Şâyet vekâleten adına hac yaptığı şahıs kadın ise: *"Lebbeyke an ummi filan (filanın annesi adına lebbeyk)"* yahut *"binti fülan (fülanın kızı)"* yahut *"fülan hanım"* der. Efdal olan ise bu sözleri binek,

---

[1646] Bk. Müslim, II, 870-887; Nesai, V, 165
[1647] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, X, 366, III, 396; Müslim, II, 848
[1648] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 396; Müslim, II, 846
[1649] Bk. İbn Bâz, Mecmuu'l-Fetavafi'lHacci ve'l-Umra, V, 96
[1650] Ahmed, II, 34; İbn Hacer, *et-Telhis*, II, 237'de zikretmiş olup, Sahih'in şartına uygun bir sened ile Ebu Avane'ye nisbet etmiştir.
[1651] Beyhaki, V, 47; el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 212'de senedinin sahih olduğunu belirtmektedir.
[1652] Ahmed, VI, 35; el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, I, 345'de senedinin hasen olduğunu belirtmektedir.
[1653] İbn Bâz, *Fetava Muhimme*, s. 7. Ayrıca bk. İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 108; İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, I, 417; İbn Useymîn, *el-Menhec li Muridi'l-Umreti ve'l-Hac*, s. 23
[1654] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, I, 9; Müslim, III, 1515

araba yahut her ne ise bineğine bindikten sonra söylemesidir.[1655] Çünkü böyle yaparak Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e uyulmuş olur.

Abdullah b. Ömer *Radiyallahu anh* dedi ki: "Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'in ağacın yanında telbiye getirmesi, ancak devesi sırtında iken devesi kalktıktan sonra olmuştu."[1656] Kişi Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği gibi telbiye getirir:

"Lebbeyk Allahumme lebbeyk, lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk, innel hamde venni'mete leke vel mulk, lâ şerîke lek."

: Buyur, emrine geldim Allah'ım, buyur. Buyur, senin hiçbir ortağın yoktur, buyur. Şüphesiz hamd ve nimet de senindir, mülk de senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur."[1657]

İhrama girmek isteyen bir kimsenin, eğer ibadetini tamamlamasını önleyecek bir engel ile karşılaşmaktan korkuyor ise şart koşması meşrudur. O bakımdan ibadetine başlamak üzere ihrama gireceği vakit şöyle diyebilir:

"Fe in habesenî hâbis, femahillî haysu habestenî"

: "Eğer herhangi bir engel beni alıkoyacak olursa o engel ile beni alıkoyacağın yerde ben de ihramdan çıkarım." Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* hasta iken ihrama girmek isteyen ez-Zubeyr kızı Dubâa'ya bu şekilde şart koşmasını emretmiş idi.[1658] İhrama giren, ihrama girdiği sırada bu şartı koşar da sonra herhangi bir şey ibadetini tamamlamasına engel teşkil ederse ihramdan çıkabilir ve hiçbir yükümlülüğü yoktur.

Eğer hac ya da umre yapmak isteyen kimse ile birlikte küçük çocuklar varsa ve bunlar da hem kendileri adına hem de babaları adına sevab kazanmak üzere hac ya da umre için ihrama girmek isterlerse; şayet çocuk mümeyyiz (aklı eren) birisi ise velisinin izni ile ihrama girer ve ihrama girerken büyüklerin daha önce yapacakları sözedilen işleri yapar. Eğer küçük çocuk ya da kız henüz temyiz yaşına gelmemiş ise, velileri onlar adına ihrama niyet eder ve onlar adına telbiye getirir. Büyükler için ihramda yapılması yasak olan şeylerden onları da alıkoyar. Çocukların elbiselerinin ve bedenlerinin tavaf esnasında temiz olması gerekir.

Aynı şekilde mümeyyiz erkek ve kız çocuğun da tavafa başlamadan önce taharet halinde olmalarını ister.[1659]

9) (Umre Ve Haccı İçeren) Üç İbadetin Uygulaması

Hac ayları olan şevval, zülkade ve zülhiccenin ilk on gününde mikata ulaşan bir kimse, eğer o sene hac yapmak istiyor ise şu üç ibadetten birisini seçmekte serbesttir:

1- Yalnızca umre: Bu "*temettu haccı"* diye de bilinir. Kişi hac aylarında mikatten itibaren yalnızca umre için ihrama girer. İhrama gireceği vakitte niyet edeceğinde: *"lebbeyke umraten"* der. Telbiye getirmeyi sürdürür. Mekke'ye ulaşıp tavafa başlayınca telbiyesini keser. Beytullahı tavaf edip Safa ile Merve arasında sa'yini yaptıktan sonra da saçlarını traş ettirip yahutta kısalttıktan sonra ihram sebebiyle kendisine haram olan herbir

---

[1655] İbn Bâz, *Mecmuu'l-Fetava*, V, 249. Ayrıca bk. İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, I, 419; *Şerhu'z-Zerkeşi*, III, 95
[1656] Müslim, II, 843; Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 412
[1657] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 408; Müslim, II, 841
[1658] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IX, 132; Müslim, II, 867
[1659] Bk. İbn Bâz, Mecmuu'l-Fetava, X, 255-256

şey helal olur. Terviye günü olan zülhiccenin sekizinci gününde sadece hac için ihrama girer ve haccın bütün işlerini yerine getirir.[1660]

Beraberinde kurbanlık bulunmayan kimseler için temettu haccı, hac türlerinin en faziletlisidir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Safa ile Merve arasında sa'y yaptıktan sonra şöyle buyurmuştur: *"...Eğer ben geriye bıraktığım bu işlerimi gelecekte yine yapacak olursam, beraberimde hediye kurbanlığı getirmem ve sadece umre yaparım. Sizden her kim ile birlikte hediye kurbanlığı bulunmuyor ise, ihramdan çıksın ve bu ibadetini umre olarak tamamlasın..."*[1661]

2- Hac ile umreyi birlikte yapmak: Buna da "*kıran*" adı verilir. Bu da kişinin hac aylarında mikattan itibaren hem umre, hem de hac için ihrama girmesi ile olur. İbadete başlıyacağı vakit niyet esnasında *"lebbeyke umraten ve haccen"* der yahutta mikatten umre niyetiyle ihrama girer, sonra yolda iken umresi ile birlikte haccı da niyet eder. Tavafa başlamadan önce de hac etmek niyetiyle telbiye getirir. Mekke'ye ulaştığı takdirde Kudum tavafını yapar ve hac için sa'y eder. Dilerse hac için sa'yi İfâda tavafından sonraya da bırakabilir. Başını traş da ettirmez, kısaltmaz da. İhramından çıkmaz ve ihram dolayısıyla kendisine haram olan şeyler helal olmaz. Böylece bayram günü ihramdan çıkacağı vakte kadar ihramda kalmayı sürdürür.

3- Yalnızca hac: Buna *"İfrâd"* adı verilir. Bu da kişinin hac aylarında mikatten yalnızca hac için ihrama girmesi demektir. İhrama gireceği vakit niyet esnasında "lebbeyke haccen" der.

İfrad haccı yapanın yapacağı işler kıran haccı yapanın işleri ile aynıdır. Ancak kıran haccı yapan kimsenin tıpkı Temettu haccı yapan kimse gibi kurbanlık kesmesi gerekir. Bu da yüce Allah'a tek bir yolculukta hem umreyi, hem de haccı kolaylaştırdığı için şükür olmak üzere kesilir. İfrad haccı yapan kimsenin ise kurban kesmek yükümlülüğü yoktur. Kıran haccı yapan için de, İfrad haccı yapan için de daha faziletli olan Beyti tavaf edip Safa ile Merve arasında sa'y yaptıktan sonra bu ibadetini sadece umre olarak yapıp saçlarını kısaltması ya da kestirmesidir. Böylelikle bu kimse Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in Veda haccındaki emri üzere ashab-ı kiramın yaptığı gibi Temettu haccı yapmış olur.[1662]

İbn Kudame -*Allah'ın rahmeti üzerine olsun*- şöyle demiştir: "İlim ehli dilediği bu üç ibadetten hangisini isterse kişinin o niyetle ihrama girmesinin caiz olduğunu icma ile kabul etmişlerdir."[1663] Çünkü Aişe *radiyallahu anha* şöyle demiştir: "Biz Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte çıktık. Kimimiz bir umre yapmak üzere ihrama girdi, kimimiz hac ve umre yapmak üzere ihrama girdi, kimimiz de sadece hac yapmak niyetiyle ihrama girdi..."[1664]

Hac aylarında Mikate ulaşmakla birlikte hac yapmak istemeyip, sadece umre yapmak isteyen kimseye gelince, buna "mütemetti (temettu haccı yapan)" denilmez. Böyle bir kimseye sadece mutemir (umre yapan) denilir. Aynı şekilde ramazan ve şaban gibi hac ayları olmayan aylarda Mikate ulaşan bir kimse sadece umre yapan kimsedir.[1665]

[1660] Bk. İbn Kudame, *el-Muğni*, V, 82, 94-95
Temettu, kişinin hac aylarında mikatten sadece umre niyetiyle ihrama girmesi, umreyi bitirdikten sonra aynı senede hac için ihrama girmesi demektir.
[1661] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 504; Müslim, II, 888
[1662] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 504; Müslim, II, 888
[1663] *el-Muğni*, V, 82
[1664] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 421
[1665] İbn Bâz, Fetâvâ Muhimme fi'l-Hacci ve'l-Umra, s. 10

10) İhramda Yasak Olan İşler

Hazr (yasak); engellemek, alıkoymak demektir. Bir şeyin hazr edilmesi alıkonulması, engellenmesi anlamındadır.[1666] İhramın mahzurları (yasakları) ise ihram sebebiyle ihrama giren kimse için yapılması haram olan şeylerdir. Bunları şöylece sıralayabiliriz:

1- Herhangi bir mazeret olmaksızın traş veya başka bir yolla vücudun tamamından saçları, kılları izale etmek. Çünkü yüce Allah: "*Kurban yerine (Mina'ya) varıncaya kadar başlarınızı traş etmeyin.*" (el-Bakara, 2/196) diye buyurmuştur. Bu, başların traş edilmeyeceği hususunda açık bir nastır. Vücudun diğer kılları da buna kıyas edilir.

2- El ya da ayaklardan herhangi bir mazeret olmaksızın tırnakların kesilmesi: Çünkü kişinin bedeninden bir parçayı izale etmesi ile bir çeşit rahatlık elde edilir. O bakımdan bu yönüyle saçları traş ettirmeye benzer. Ancak kişinin tırnağı kırılır ve bundan rahatsız olursa sadece rahatsızlık veren kısmını kesmesinde bir sakınca olmaz. Bundan dolayı da bir yükümlülüğü yoktur.

3- Erkeğin başını kasten örtmesi: Sahih olan görüşe göre erkeğin doğrudan bitişen-temas eden sarık, başörtüsü ve takke gibi şeylerle örtünmesi de böyledir. Çadır ve şemsiye gibi doğrudan yapışmayan şeyler ile arabanın tavanı gibi şeylerin bir sakıncası yoktur. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e ihramlı olan kimsenin giyebileceği elbiselere dair soru sorulunca şu cevabı vermiştir: *"O gömlek, sarık, pantolon, bornoz ve ayakkabı... giyinemez."*[1667]

Gölge altına girmenin caiz oluşuna gelince; Usame ve Bilal'in Akabe cemresinin taşlanması esnasında Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte oldukları ve onlardan birisinin Peygamber Efendimizin devesinin yularını tutarken, diğerinin ise sıcaktan onu korumak için elbisesini başının üstünde kaldırdığı ve bu işin Akabe cemresinin taşlanması bitene kadar devam ettiği[1668] sabit olmuştur.

Erkeğin yüzünü örtmesine gelince; bineğinden düşüp boynu kırılan adam hakkında Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in söylediği şu sözlerinde yasaklandığı sabit olmuştur:

"...Onun başını da, yüzünü de örtmeyiniz. Çünkü o kıyamet gününde telbiye getirerek diriltilecektir."[1669]

Kadın peçe ve eldiven giyinmez. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*: *"İhramlı kadın peçe takmaz, eldiven giyinmez."*[1670] diye buyurmuştur. Fakat yabancı erkeklerin yakınından geçmeleri dolayısıyla kadın yüzünü örtmek gereğini duyacak olursa başının üzerinden örtüsünü yahutta peçesini indirebilir. Aişe *radiyallahu anha* şöyle demiştir: "Bizler Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte ihramda bulunduğumuz halde binekliler yanıbaşımızdan geçerlerdi. Bizim hizamıza geldikleri vakit herbirimiz başının üzerindeki cilbabını yüzünün üstüne indirirdi. Bu yolcuları geride bıraktık mı yüzümüzü açardık."[1671]

[1666] *el-Kamusu'l-Muhit,* s. 82; İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, XXII, 15
[1667] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 52; Müslim, II, 874
[1668] Müslim, II, 944
[1669] Bu lafızla Müslim, II, 866; Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 52
[1670] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 52
[1671] Ebu Davud, İbn Mace; Ahmed, VI, 30; senedinde Yezid b. Ebi Ziyad el-Kureşi vardır. el-Arnavut, Hakim'deki bir şâhidi dolayısıyla bu hadisin senedinin hasen olduğunu belirtmiştir, ileride gelecektir. Bk. el-Beğavi, *Şerhu's-Sünne*, VII, 240

el-Münzir kızı Fatıma da şöyle demiştir: “Bizler Ebu Bekir’in kızı Esma ile birlikte ihramda bulunduğumuz halde yüzlerimizi örterdik.”[1672]

4- Erkeğin bedeninin tamamı yahutta bir bölümü üzerinde vücut ölçülerine göre biçilmiş gömlek gibi şeyleri sarık, pantalon, bornoz -ki başlığı bulunan elbiseye denir- eldiven, ayakkabı ve çorab gibi giyecekleri kasten giymesi, zaferan ve aspur ile boyanmış herbir elbiseyi giymesi (yasaktır).

İbn Teymiye ihramlı bir kimse için giyilmesi caiz olan şeyleri şöylece açıklamaktadır: “İzar (belden aşağısını örten peştemal) ve rida (belden yukarısını örten bez parçası) türünden olan herşeyi giymesi caizdir. Buna göre cübbe ve gömlek gibi şeyleri örtü olarak kullanması ve bunlar ile örtünmesi (giyinmesi değil) imamların ittifakı ile caizdir.”[1673]

İzar ya da ridanın yırtık yerlerini dikse ya da yamasa bunda bir sakınca yoktur. Çünkü ihramlı olan kimseye yasak olan, organların ölçülerine göre yapılmış ve onlara göre biçilmiş giyecekleri giyinmektir.

5- İhrama girdikten sonra elbise, beden, yiyecek ya da içeceklerde kasten hoş kokulu şeyleri kullanmak. Zaferan katılmış kahve içmek gibi. Ancak bunların kokuları ve tatları gitmiş olması hali müstesnadır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* bir adama: *“Sen üzerinden cübbeni çıkar ve ondaki hoş kokunun izlerini yıka ve sarı renklerden de sakın.”*[1674]

Devesinden düşüp boynu kırılan ihramlı kişi hakkında da: *“Ona hanut koymayın.”* Bir diğer rivayette de: *“Ona hiçbir koku dokundurmayın.”*[1675] dediği sabittir. Ayrıca Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Zaferan veya uspurun değdiği hiçbir elbiseyi giyinmeyin.”*[1676]

İhrama girmeden önce başına ve sakalına süründüğü kokuların ihramdan sonra devam etmesinde bir zarar yoktur. Çünkü ihram halinde iken yasak olan, ihramlı iken koku sürünmektir. Yoksa -az önce de geçtiği gibi- bunun devamı değildir.

6- Yabani, eti yenilebilir, kara hayvanı avını öldürmek ya da avlamak da yasaktır. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Ey iman edenler, siz ihramda iken avı öldürmeyin.” (el-Maide, 5/95);

“İhramda bulunduğunuz sürece de kara avı size haram kılındı.” (el-Maide, 5/96)

Kara avının ihramlı kimseye haram olması birkaç yolla olur:

a- Av hayvanını bizzat kastetmek

b- Başkasına o hayvanı avlamasını emretmek

c- Ava işaret etmek yahut ona kılavuzluk etmek ya da bu hususta yardımcı olmak

---

[1672] Muvatta, I, 328 Hakim bu hadisin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiştir, I, 454; el-Elbani, *İrvau’l-Ğalil*, IV, 212’de senedinin hasen olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bk. *Camiu’l-Usul*, III, 31
[1673] İbn Teymiye, Fetava, XXVI, 110
[1674] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, III, 614
[1675] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, IV, 52; Müslim, II, 865
[1676] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, IV, 52; Müslim, II, 834

d- Kendisi bilsin ya da bilmesin kendi adına avlanılmış olması. Böylelikle bu husustaki rivayet ve haberlerin ortak bir noktada anlaşılması mümkün olmaktadır.[1677]

Şâyet ihramlı bir kimse bu hususlardan hiçbirisini bilmiyor ve kendisi için de av hayvanı avlanılmamış ise ihramlı olmayan bir kimse de o avı avlamış ise; böyle bir av hayvanından yemekte bir sakınca yoktur. Çünkü Ebu Katade yoluyla gelen hadiste: *"...Ve o (avlayan) ihramlı değil ise, onu (av hayvanının etini) yiyiniz."*[1678] diye buyurulmuştur.

7- Nikah akdi yapmak: İhramlı bir kimse evlenemez. Kendisi veli olarak ya da vekil olarak başkasını evlendiremez. Evlenmek üzere talib olamaz. Kızı, kızkardeşi ya da başka bir kimse ile evlenmek maksadıyla kimse ona talebte bulunamaz. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"İhramlı bir kimse evlendiremez ve kendisi ile de evlendirilemez. Kendisi evlilik talebinde bulunamaz, ondan da böyle bir talebte bulunulamaz."[1679]

Nikah akdi dolayısıyla fidye sözkonusu değildir, fakat nikah fasiddir.[1680]

8- Guslü gerektirecek şekilde ilişkide bulunmak: Çünkü yüce Allah: "*...Kadına yaklaşmak yoktur.*" (el-Bakara, 2/197) diye buyurmuştur. Kadına yaklaşmak (rafes) ise cima demektir. Buna göre birinci tahallülden önce kasten cima eden kimsenin ibadeti fasid olur.[1681]

9- Fercin dışında bir yere temas etmek -isterse öpmek, dokunmak veya şehvetle bakmak suretiyle olsun- de yasaktır.[1682]

Hacı olana da, olmayana da, ihramlı olana da, olmayana da, Harem bölgesinde avlanmak, oranın ağaçlarını ve -izhir dışında- bitkilerini toplamak ve koparmak haramdır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz bu beldeyi Allah gökleri ve yeri yarattığı günü haram kılmıştır. Burası Allah'ın haram kılması sebebiyle kıyamet gününe kadar haramdır. Benden önce hiçbir kimseye bu beldede savaş helal kılınmadı ve bana da ancak bir günün kısa bir süresince helal kılındı. Artık kıyamet gününe kadar Allah'ın haram kılması ile bu haramdır. Bu beldenin dikeni koparılmaz, avı ürkütülmez, onu tarif etmek (ve sahibini bulmak) maksadıyla olması dışında lukatası (kayıp eşyası) alınmaz ve hiçbir zaman yaş otları da biçilmez." Bu sefer Abbas:

"Ey Allah'ın Rasûlü, izhir (hoş kokulu bir bitkidir) otu müstesnâ (olsun)" deyince, Peygamber:

"İzhir müstesna" diye buyurdu.[1683]

[1677] Bu açıklamayı Şeyh İbn Bâz, *Şerhu Buluği'l-Maram*'de belirtmektedir. Buna dair geniş açıklama için bk. İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 182-184
[1678] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-,IV, 26; Müslim, II, 852
[1679] Müslim, III, 1030 ve başkaları. Son cümle ile ilgili olarak İbn Bâz, *Şerhu Buluği'l-Meram*'da şöyle demiştir: Bu fazlalığı İbn Hibban kaydetmektedir. Ayrıca bk. İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 185-216
[1680] İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 185
[1681] Bk. İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 226-263
[1682] Bk. İbn Teymiye, *Şerhu Umdeti'l-Ahkâm*, II, 217-225. Bütün bu yasaklar için a.g.e, II, 5-274. Yine bütün bu yasaklar dolayısıyla verilecek fidye ile ilgili etraflı açıklamalar için bk. II, 274-408
[1683] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 46; Müslim, II, 296

Aynı şekilde Medine Harem bölgesinin ağaçlarının kesilmesi, av hayvanlarının öldürülmesi ve ürkütülmesi de -Mekke'ninki gibi- haramdır. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Allah'ım, İbrahim'in Mekke'yi haram kılması gibi, Medine'nin iki dağı arasındaki bölgeyi de ben haram kılıyorum."[1684] Yine şöyle buyurmuştur: *"Medine'nin ağaçları kesilmez, av hayvanları avlanmaz."*[1685]

11) Yasakların İşlenmesi Karşılığında Verilecek Fidyeler

İhramın yasaklarını işleyen kimse için üç halden birisi sözkonusudur:

a- Herhangi bir mazeret ve ihtiyacı olmadığı halde mahzurları (yasakları) işlemek. Böyle bir kimse günahkârdır ve fidye gerekir.

b- Zarar göreceğinden korkarak soğuğa karşı bir gömlek giymek ihtiyacını duyan kimsenin durumunda olduğu gibi, ihtiyacı dolayısıyla yasağı işleyen kimse. Böyle bir kişi yasağı işleyebilir fakat bunun fidyesini ödemelidir. Çünkü Ka'b b. Ucre ile ilgili hadis bunu gerektirmektedir.

c- İhramın yasağını bilmediği, unuttuğu, zorlandığı ya da uykuda olduğu için, mazur görülecek halde olup işleyen kimse hakkında günah sözkonusu değildir. Böyle birisinin fidye ödemesine gelince; ilim ehli arasında bu hususta görüş ayrılığı vardır. Doğruya daha yakın görülen -inşaallah- herhangi bir yükümlülüğünün sözkonusu olmadığıdır. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Hata etmenizden dolayı size bir günah yoktur, ama kalblerinizin kastettiği müstesnâdır." (el-Ahzab, 33/5);

"Rabbimiz, unuttuk yahut yanıldıysak bizi sorguya çekme." (el-Bakara, 2/286)

Yüce Allah da buna cevab olarak:

"Evet bunu yaptım."[1686] der.

Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'den de şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Hata, unutmak ve yapmak üzere zorlandıkları şeyler ümmetime bağışlanmıştır."[1687]

Yüce Allah ihramın yasaklarından birisi olan av hususunda da şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler, siz ihramda iken avı öldürmeyin. İçinizden kim onu bilerek öldürürse cezası sizden iki adil kimsenin hükmü ile öldürdüğü hayvanın benzeri Ka'be'ye ulaştırılacak bir hayvan kurban etmektir." (el-Maide, 5/95)

Burada cezanın gerekmesinin, öldürenin "kasten" öldürmesi kaydına bağlandığı görülmektedir. Kastilik ise ceza ve tazminatı gerektiren bir niteliktir. Dolayısıyla onun gözönünde bulundurulması ve hükmün ona bağlı olarak sözkonusu olması gerekir. Eğer

---

[1684] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IX, 554; Müslim, II, 993
[1685] Müslim, II, 992
[1686] Müslim, I, 115-116.
[1687] İbn Mace, I, 259; Beyhaki, VII, 356; Nevevi hadisin senedinin hasen olduğunu belirtirken el-Elbani, *el-İrva*, I, 123 ile *Sahihu İbn Mace*, I, 347'de sahih olduğunu belirtmiştir.

bu işler kasten yapılmayacak olursa bu işi yapana ceza ve günah gerekmez. Fakat mazeret ortadan kalkacak olup da bilgisi olmayan öğrenir, unutan hatırlar, uykuda olan uyanırsa, zorlama da ortadan kalkarsa derhal yasak olandan vazgeçmek icab eder. Mazeretin ortadan kalkması ile birlikte yasağı işlemeye devam edecek olursa kişi günahkar olur ve fidye ödemesi gerekir.[1688]

İhramda yapılması yasak olan hususların işlenmesi halinde ödenecek fidye miktarı aşağıdaki gibidir:

1- Saç ve tırnak kesmek, erkeğin başını örtmesi, dikişli elbise giymesi, eldiven takması, kadının peçe takması, hoş koku kullanmak şeklindeki yasakların herbirisi için fidye olarak ya bir koyun kesmek yahut herbir yoksula yarımşar sa'[1689] olmak üzere altı yoksula yemek yedirmek yahutta üç gün oruç tutmaktır. Yasağı işleyen bu üç husustan dilediğini seçer. Eğer koyun kesmeyi tercih ederse etinin tamamını fakirlere dağıtır, ondan hiçbir şey yemez. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Artık içinizde her kim hasta olur veya başında bir eziyet bulunursa ona (üç gün) oruç, sadaka (altı fakiri doyurmak) yahutta kurbandan (biriyle) fidye (vacib) olur." (el-Bakara, 2/196)

Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* de Ka'b b. Ucre'ye şöyle demiştir:

"Bu başındaki haşereler sana rahatsızlık veriyor mu?" Ka'b:

"Evet" deyince Peygamber ona şöyle demişti:

"Başını traş et. Sonra bir kurban kes yahut üç gün oruç tut ya da herbirisine yarımşar sa' olmak üzere altı fakiri doyur."[1690]

İşte bu, başın traş edilmesi hususunda açık bir nastır. Diğer yasakları ilim ehli başı traş etmeye kıyas ederek bunlarda da bu şekilde fidye vermeyi öngörmüşlerdir. Çünkü bunlar da ihram halinde yasak olan işlerdir. Bu yönleriyle başın saçlarını traş etmeye benzemektedirler. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[1691]

2- Gusletmeyi gerektiren ilişki: İhramdan çıkmadan önce ferc yoluyla cima eden kimsenin haccı fasid olur (bozulur). İbnu'l-Münzir dedi ki: İlim ehli icma ile ihram halinde haccın ancak cima ile fasid olacağını kabul etmişlerdir. Bununla birlikte kişinin haccını tamamlaması ve bundan sonra kazasını yapması icab eder. Çünkü Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr, Abdullah b. Abbas *radıyallahu anhuma* bu hususta böylece fetva vermişlerdir.[1692] Onların dışında diğer sahabilerden de bu fetva sabit olmuştur. Allah hepsinden razı olsun.[1693]

[1688] Bk. İbn Teymiye, *Fetava*, V, 227; *Fethu'l-Bari*, III, 395; es-Sa'di, *el-Muhtârât*, s. 88; Muhammed b. Salih el-Useymîn, *el-Menhec*, s. 46-49. Bu görüşü aynı şekilde büyük ilim adamı Abdu'l-Aziz b. Bâz da tercih etmiştir.
[1689] Sâ': 2000 gr. ilâ 2020 gr.'a tekabul eden şeri ağırlık birimidir. Geniş bilgi için bk. M. Necmuddin el-Kürdi, *Şer'i ölçü Birimleri ve Fıkhî Hükümleri*, Çeviren: İbrahim Tüfekçi, İstanbul 1996, Buruc Yayınları, s. 199 v.d. (çeviren)
[1690] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 16; Müslim, II, 861
[1691] Bk. İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 217-226; *el-Muğni*, V, 169-171. Ayrıca bk. İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 118; *el-Fetava'l-İslamiyye*, II, 232
[1692] Beyhaki, V, 167; Hakim, II, 65'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 235'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1693] Bk. Nevevi, *el-Mecmu*, VII, 384

Böyle bir kimsenin büyük baş bir kurban kesmesi gerekir. Bunun etini Mekke-i Mükerreme'deki fakirlere dağıtır.[1694]

Birinci tahallul (yani Akabe cemresine taş atıp traş olduktan sonra)un akabinde cima eden kimsenin haccı batıl olmaz. Ancak bir koyun kesmesi gerekir. Bu koyunun etlerini de Harem bölgesindeki yoksullara dağıtır. Eğer kadın da bu hususta kocasının isteğine uyacak olursa fidye verme yükümlülüğü erkeğinki gibidir.[1695] Bir görüşe göre bununla birlikte, erkeğin eğer ikinci tahallülden geri kalan işleri sadece İfada tavafı ise Haremin dışındaki en yakın Hill bölgesine çıkar, oradan ihrama girer ve İfada tavafını yaptıktan sonra ihramından çıkmaksızın sa'y yapar.[1696] Bu husustaki asıl dayanak da İbn Abbas *radiyallahu anhuma*'dan sabit olan şu sözleridir: "İfada tavafından önce hanımına yaklaşan kimse umre yapar ve hediye kurbanı keser."[1697] Şeyhu'l-İslam İbn Teymiye - Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bu görüşü tercih etmiştir.[1698]

3- Avlanmanın cezası: Eğer avlanılan hayvanın bir benzeri var ise üç şeyden birisini yapmakta muhayyerdir: Ya onun benzeri hayvan kesilir ve bütün eti Mekke fakirlerine dağıtılır, ya bu benzer hayvanın ne ettiğine bakılır, onun kıymetinde değer yiyecek herbir yoksula yarımşar sa' olmak üzere fakirlere dağıtılır yahutta herbir fakire verilecek yiyecek karşılığında bir gün oruç tutar.

Şâyet av hayvanının benzeri yoksa iki şeyden birisini yapmakta muhayyerdir:

Ya öldürülen avın kıymetini tesbit eder ve onun karşılığında yiyecek verir ve bunu herbirisine yarımşar sa' düşecek şekilde yoksullara dağıtır yahutta herbir yoksula verilecek yiyecek miktarı karşılığında bir gün oruç tutar.[1699] Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Siz ihramda iken avı öldürmeyin. İçinizden kim onu bilerek öldürürse cezası sizden iki adil kimsenin hükmü ile öldürdüğü hayvanın benzeri Kâbe'ye ulaştırılacak bir hayvan kurban etmektir. Yahut düşkünlere yemek yedirmek şeklinde bir keffarettir veya bunun dengi oruç tutmaktır ta ki ettiğinin vebalini tatmış olsun. Allah geçmiştekileri bağışlamıştır; fakat kim bir daha böyle yaparsa Allah ondan intikam alır. Allah mutlak galibtir, intikam sahibidir." (el-Maide, 5/95)

Davarlar arasından benzeri bulunan av hayvanlarından birisi de sırtlandır. "Bu da ihramlı bir kimse tarafından avlanılması halinde karşılığında fidye olarak koç kesilen bir av hayvanıdır."[1700]

[1694] Bk. *Şerhu'l-Umde*, II, 227; *el-Muğni*, V, 166; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstizkâr*, XII, 288

[1695] Bk. İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 238-367; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstizkâr*, XII, 304; *Advau'l-Beyan*, V, 378

[1696] *el-Muğni*, V, 375; İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 236 ile II, 238; İbn İbrahim, *Fetava*, V, 228; İbn Useymin'in aylık konuşmaları, X, 67; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstizkâr*, XII, 304

[1697] Beyhaki, V, 171; Muvatta, I, 384; el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 235'de senedinin sahih olduğunu belirtmektedir.

[1698] İbn Teymiyye'nin *Allah ona rahmet etsin* naklettiğine göre İbn Ömer *radıyallahu anhuma* birinci tahallülden sonra İfada tavafından önce hanımı ile ilişkide bulunan kimsenin gelecek sene haccetmesini farz gördüğünü, İbn Abbas *radıyallahu anhuma*'ın ise böyle bir kimsenin umre yapmasını farz gördüğünü belirtmektedir. Ashab iki ayrı görüş belirtecek olup da birisi tam bir haccın farz olduğunu, diğeri ise bir umrenin farz olduğunu kabul ediyor ise bu iki görüşün dışına çıkmak caiz olmaz... Ashab-ı Kiram arasında bu iki görüşün dışında görüş belirten de bilinmemektedir. Daha önceden de belirtildiği üzere haccın tümü fasid olmaz. Geriye İbn Abbas'ın görüşünü kabul etmek kalıyor. *Şerhu'l-Umde*, II, 239-240

[1699] Bk. *Şerhu'l-Umde*, II, 280 ve 326; İbn Useymîn, *el-Menhec*, s. 48

[1700] Ebu Davud, Darimi, Hakim, Beyhaki rivayet etmiş olup bu manada Nesai ve Tirmizi de rivayet etmiştir. el-Elbani, *el-İrva*, IV, 242'de sahih olduğunu belirtmiştir.

Ömer b. el-Hattab *Radiyallahu anh*'ın verdiği hükme göre: "Sırtlan karşılığında koç, ceylan karşılığında keçi, tavşan karşılığında oğlak, cerboa karşılığında bir cefre fidye verilir."[1701] Cefre ise dört aylık ve annesinin sütünden kesilip, otlamaya başlamış olan oğlak keçidir.[1702] İbn Abbas *radiyallahu anhuma* da Harem bölgesinin güvercinleri hakkında ihramlı olsun olmasın herbir güvercin karşılığında bir koyun fidye verilmesini hükmetmiştir.[1703] İmam Malik de şöyle demiştir: "Ben ihramlı bir kimsenin devekuşu karşılığında büyük baş hayvan (inek ya da deve) fidye vereceğini sürekli işitip durmuşumdur."[1704] Bunların dışında benzeri olan diğer hayvanlar da böyledir.

4- İnzal olsun olmasın şehvetle öpmek, baldırları birbirine değdirmek, şehvetle dokunmak ve buna benzer fercin dışında şehvetle tenlerin değmesi: Böyle bir iş yapan kimse ihramda yasak olan işlerden birisini işlemiş olur. Bununla birlikte haccı sahihtir fakat Allah'tan mağfiret dilemeli, tevbe etmelidir. Muhakkik kimi ilim adamı şöyle demiştir: Bunu kurban olarak kesilebilecek bir baş koyun kesmek ile telafi eder ve bunu Mekke haremindeki fakirlere dağıtır.[1705] Eğer herbir yoksula yarımşar sa' olmak üzere altı yoksula yemek yedirir yahutta üç gün oruç tutarsa inşaallah bu da ona yeterli gelir fakat ihtiyata daha uygun olan az önce geçtiği gibi bir koyun kesmektir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

5- Hac ya da umre için ihrama girip de sonra da düşman muhasarası yahut hastalık yahut harcamasını kaybetmesi, bir tarafının kırılması ya da herhangi bir kazadan ötürü Beytullah'a ulaşması engellenirse, böyle bir kimsenin eğer yakın zamanda kendisini engelleyen veya alıkoyan hususun sona ereceğini ümit ediyor ise, ihramında kalması gerekir. Bu engelin mesela bir sel, yahut Beyte girip tavaf ve sa'y gibi ibadetlerini eda etmek için engel çıkaran ancak anlaşılabilir bir düşman olması halinde ise ihramdan çıkmakta acele etmez. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Hudeybiye Gazvesi sırasında ihramdan çıkmak için elini çabuk tutmadı. Aksine arkadaşları ile birlikte Hudeybiye günü boyunca Mekkeliler ile görüşmelerini sürdürdü. Çünkü savaşsız bir şekilde umre eda etmek için Mekke'ye girmelerine müsaade edeceklerini ümit etmişlerdi. Ancak buna imkan bulamayıp, Mekkeliler savaş dışında hiçbir şekilde onlara müsaade etmeyeceklerini anlayınca ve Rasûlullah da antlaşma metnini yazdırma işini bitirince ashabına: "Haydi kalkın, kurbanlıklarınızı kesin sonra başlarınızı traş edin..."[1706] diye buyurdu.

Aynı şekilde haccı ya da umreyi tamamlamayı engelleyen husus hastalık, kaza, harcamanın kaybolması gibi bir şey ise, bu engelin yahut bu kazanın etkisinin kalkmasını ümit ettiğinden sabredebilirse sabreder, eğer buna imkanı yoksa o vakit böyle bir kimse sahih olan görüşe göre muhsardır. Kurbanlığını keser sonra da traş olur ya da saçlarını kısaltır. Yüce Allah'ın da buyurduğu üzere ihramından çıkar:

"Haccı da, umreyi de Allah için tamamlayın. Eğer (herhangi bir sebeble) alıkonulursanız o halde kolayınıza giden kurbanlardan gönderin. Kurban yerine varıncaya kadar başlarınızı traş etmeyin." (el-Bakara, 2/196)

[1701] Muvatta, I, 414; Beyhaki, V, 183-184; el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 245'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1702] Bk. el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil* mevkuf ve sahih bir rivayettir diyerek, IV, 246 ve 245. Beyhaki bu anlamda V, 184'de kaydetmektedir. Ayrıca bk. İbnu'l-Esir, *en-Nihaye*, I, 277
[1703] Beyhaki, V, 205; el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 247'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1704] Muvatta, I, 415
[1705] Bk. İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 218-223; İbn Kudame, *el-Muğni*, V, 196; *Fetava* İslamiyye, II, 232; Kasım eş-Şimaği'nin derlediği "el-Fetave'l-İslamiyye", II, 212'de merhum İbn Bâz: Böyle birisi için ihtiyata daha uygun olan bir koyun kesmektir demektedir.
[1706] Hudeybiye barışı ile ilgili anlatılanlar ve bu büyük görüşme için bk. Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, V, 229-333

Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in da şöyle buyurduğu sabit olmuştur:

"Kimin bir kemiği kırılır yahut topallar ya da hastalanırsa o kimse ihramından çıkar fakat bir diğer hac yapması gerekir."[1707]

Fakat muhsar (haccı devam ettirmekten alıkonulan kimse) eğer ihrama girdiği sırada: "Şâyet herhangi bir husus beni engelleyecek olursa benim ihramdan çıkışım beni alıkoyacağın yer olsun."[1708] diyecek olursa ihramından çıkar ve kurban kesme yükümlülüğü olmaz.

Böyle birisinin haccını kaza etmesi gerekir mi, gerekmez mi? Tercih edilen görüşe göre kaza etmesinin gerektiğidir. Ancak onun yaptığı bu hac farz olan hac ya da umre ise bundan sonra farz olanı eda eder.[1709]

12) İhramlı Olan Kimseye Mübah Olan Şeyler

1- İhramlı olsun olmasın Harem bölgesinde de, Harem dışında da rahatsızlık verici haşerat (fevâsık)ın öldürülmesi caizdir. Aişe *radiyallahu anha*'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"Beş tane haşere vardır ki bunların hepsi "fevasık (bozucu, bozguncu)"dır. Bunlar Harem bölgesinde de, dışında da öldürülürler: Akreb, çaylak, karga, fare ve saldırgan köpek."[1710]

Müslim'in bir rivayetinde "...ve yılan"[1711] da denilmektedir.

Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* Mina'da yılanın öldürülmesini emretmiştir.[1712] İbnu'l-Münzir dedi ki: Kendisinden ilim bellenmiş bütün ilim ehli ittifak ile yırtıcı hayvanın ihramlının karşısına çıkması halinde onu öldürecek olursa ihramlıya bir şey düşmediğini belirtmişlerdir.[1713]

Malik dedi ki: "Saldırgan köpek" insanları ısıran ve onlara hücum eden hayvana denilir. Arslan, pars ve kurt gibi. Buna göre canlarında ya da mallarında insanlara eziyet veren herbir hayvanın öldürülmesi mübahtır. Yenilmesi haram olan bütün yırtıcı hayvanlar ile kartal, doğan, şahin ve benzerleri yırtıcı kuşlar ile rahatsızlık verici haşerat, eşşek arısı, sivrisinek, sinek, pire gibi. Bu hususta varid olmuş haber bunların herbir türünün en küçüğüne açıkça işaret etmiştir. Böylelikle onların daha büyüklerine de dikkat çekilmiş olmaktadır. Bu kabilden olanlara da delalet edilmektedir. Buyruğun çaylak ve kargayı açıkça zikretmiş olması rahatsızlık verici kartal ve benzeri yırtıcı kuşlara dikkat çekmek içindir. Farenin sözkonusu edilmesi eziyet verici haşerata dikkat çeker. Akrebin sözkonusu edilmesi yılana dikkat çekmek içindir. Saldırgan köpeğin sözkonusu edilmesi ondan daha ileri derecede bulunan diğer yırtıcı hayvanlara dikkat çekmek içindir... Bu hüküm bu

---

[1707] Hadisi Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai rivayet etmiştir. el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, I, 349-357 ile *Sahihu't Tirmizi*, I, 278'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1708] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IX, 132; Müslim, II, 867
[1709] Bk. *Zâdu'l-Meâd*, II, 91; *el-Fetava'l-İslamiyye*, II, 288-922; İbn Kudame, *el-Muğni*, V, 194; el-Bessam, *Tavdihu'l-Ahkam min Buluği'l-Meram*, III, 402; İbn Teymiyye, *Fetava*, II, 222; *Advau'l-Beyan*, I, 191; *Fethu'l-Bari*, IV, 12; *Mealimu's-Sünen*, II, 368; İbn Teymiyye, *Şerhu'l-Umde*, II, 379
[1710] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 34; Müslim, II, 856
[1711] Müslim, II, 856
[1712] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 35
[1713] İbn Kudame, *el-Muğni*, V, 175 -kısmen tasarruf ile-; Ayrıca bk. İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 118

hayvanların kişiye saldırması halinde sözkonusudur. Eğer kişiye bunlar saldırmayacak olurlarsa o da bunlara ilişmeye kalkışmaz.[1714]

2- İhramlı bir kimse eğer izar (belden aşağısını örtecek peştemal) bulamayacak olursa pantolon türü şeyleri giymesi caiz olur. Eğer iki nalın bulamayacak olursa ayakkabı giyebilir. Çünkü Buhari ve Müslim'deki İbn Abbas'ın rivayet ettiği hadis bunu göstermektedir.[1715]

Doğrusu ise eğer kişi nalın ve peştemal bulamayacak olursa ayakkabıların ökçe kısmını kesmeyeceği pantolonları da bozmayacağı şeklindedir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Arafat'ta iken böyle bir uygulamayı emretmemiştir.[1716]

3- İhramlı olan bir kimsenin arka kısmı topuklardan aşağıda olan ayakkabı türünden olan giyecekleri giymesinde bir sakınca yoktur. Çünkü bunlar da nalın türünden kabul edilirler.

4- İhramlı olan bir kimsenin serinlemek maksadıyla gusletmesinde bir mahzur yoktur. Başını yıkar ve ihtiyaç duyması halinde yumuşak bir şekilde başını kaşır.[1717]

5- İhramlı bir kimse ihrama büründüğü elbiseleri kir ve benzeri şeylerden yıkayabilir. Bunları başkaları ile değiştirebilir. Yeni elbiseleri de ihramlının giyebileceği türden olmalıdır.

6- İhramlı kimse güneş gözlüğü ya da numaralı gözlük kullanabilir.

7- İhramlı kimse kol saati kullanabilir.

8- İhramlı bir kişi gerek duyduğu takdirde hacamat yaptırabilir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ihramlı olduğu hacamat yaptırmıştır.[1718]

9- Gölgelik, şemsiye, arabanın tavanı, çadır, ağaç ve buna benzer başa bitişik olmayan şeylerin gölgesi altında gölgelenmekte bir sakınca yoktur. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in kuşluk vaktinde Akabe cemresini taşladığı vakit elbise ile üzerine gölge yapıldığı sahih rivayetle sabittir.[1719]

10- Peştemala düğüm atıp ip ve benzeri şeyler ile bağlamakta bir sakınca yoktur. Çünkü bunu yasaklamayı gerektirecek bir delil bulunmamaktadır.

11- Kadın Allah'ın mübah kıldığı türden dikişli ya da dikişsiz dilediği elbiseyi giyebilir. Ancak peçe, yüz örtüsü ve eldiven giyinemez. Başörtüsünü yüzünün üzerine indirmek gereğini duyarsa bunda bir sakınca olmaz. Ancak yabancı erkeklerle karşılaşması halinde başörtüsünü başının üzerinden yüzünün üzerine sarkıtması gerekir.[1720] Bununla birlikte ayakkabı, çorap ve pantolon -az önce geçtiği gibi- giyinmesinde bir mahzur yoktur.

[1714] İbn Kudame, *el-Muğni*, V, 177 -az bir tasarruf ile-; Ayrıca bk. İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 118
[1715] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 57; Müslim, II, 835
[1716] İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 109; İbn Bâz, *Fetava fi'l-Hacci ve'l-Umra*, V, 257
[1717] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 55
[1718] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 50
[1719] Müslim, II, 944
[1720] Buna dair deliller daha önceden sekizinci ve onuncu bahislerde geçmiş bulunmaktadır.

12- Bele parayı saklayacağı kuşak bağlamasında bir sakınca olmadığı gibi, aynı şekilde izarı (belden aşağısını örten peştemali) bağlamak için kemer kullanmakta da bir sakınca yoktur.[1721]

13- İhramlı kimsenin giydiği ihramındaki yırtıkları dikmesinde ya da yama yapmasında bir sakınca yoktur. Yasak olan, organların ya da bedenin şekline göre biçilip dikilendir.[1722]

13) Haccın Rükünleri Ve Vâcibleri

A- Haccın Rükünleri:

Sahih görüşe göre dört tane olup şunlardır:

1- İhram: Bu, ibadete başlama niyeti demektir. Bu niyeti terkeden kimsenin haccı başlamış olmaz. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*: *"Ameller ancak niyetler iledir ve her kişi için ancak niyet ettiği vardır."*[1723]

2- Arafatta vakfe yapmak: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*: "Hac Arafattır."[1724] diye buyurmuştur.

3- İfada tavafı: Bunun gerekçesi de yüce Allah'ın:*"Sonra Beyt-i Atik'i (Kâbeyi) tavaf etsinler."* (el-Hac, 22/29) buyruğudur. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* de Safiyye *radiyallahu anha* ay hali olunca:

"O bizi alı mı koyacak" diye buyurmuş, Aişe de şöyle demişti:

"Ey Allah'ın Rasûlü o ifada etti (Arafat'tan ayrıldı) ve Beyt'i tavaf etti. İfadadan sonra ay hali oldu" Peygamber:

"O halde o da yola koyulsun." diye buyurdu.[1725] İşte bu, bu tavafın (ifada tavafının) mutlaka gerekli olduğunu ve ifada tavafını yapmayanı (gitmekten) alıkoyucu olduğunu göstermektedir.

4- Safa ile Merve arasında sa'y etmek: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: "Sa'y ediniz. Çünkü Allah üzerinize sa'y etmeyi (farz olarak) yazdı."[1726]

Aişe *radiyallahu anha* dedi ki: "Yemin olsun ki, Safa ile Merve arasında tavaf etmeyenin haccını Allah tamam kabul etmez."[1727]

[1721] Bu hususlara: Abdu'l-Aziz b. Bâz, Mecmuu *Fetava fi'l-Hacci ve'l-Umra*, V, 275-260; İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 110; *Şerhu'l-Umde*, II, 15-212'ye bakınız.
[1722] Bk. İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 110 ile *Şerhu'l-Umde*, II, 16
[1723] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, I, 9; Müslim, III, 1515
[1724] Hadisi Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesai ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 256'da sahih olduğunu belirtmiştir.
[1725] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, I. 428; III, 586; Müslim, II, 963
[1726] *Müsned*, VI, 421; Hakim, IV, 70 ve başkaları; el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 269'da sahih olduğunu belirtmiştir.
[1727] Müslim, II, 928. Bu lafız ile; Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 497

B- Haccın Vacibleri:

1- Mikatten ihrama girmek: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* mikatleri tayin ederken şöyle buyurmuştur: *"Buraları oradaki kimseler ve oranın ahalisi dışından buralara yolu uğrayan kimseler arasından hac ve umre yapmak isteyen kimseler içindir."*[1728]

2- Gündüzün vakfe yapan kimseler için güneşin batışına kadar Arafat'ta vakfe yapmak: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* güneşin batışına kadar vakfe yapmıştır. Yapılan uygulama (fiil) eğer ona uymak ve hükmü açıklamak (tefsir) konumunda ise; bu uygulamanın hükmü de emir gibidir.[1729]

3- Müzdelife'de gecelemek: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Müzdelife'de gecelemiş ve şöyle buyurmuştur: "Ümmetim ibadetlerini (benden) öğrensin. Çünkü ben bilemiyorum. Belki bu yılımdan sonra onlarla karşılaşmayacağım."[1730] Diğer taraftan Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* zayıf ve güçsüz kimselere gece yarısından sonra (Müzdelife'den ayrılmaları için) izin vermiştir. Bu da Müzdelife'de gecelemenin gerekli olduğunun delilidir. Ayrıca yüce Allah Meş'ar-i Haram'ın yanında kendisinin anılmasını emretmiştir.[1731]

4- Teşrik gecelerinde Mina'da gecelemek: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* orada gecelemiş ve sikaye (hacılara su vermek) görevi sebebiyle Mina gecelerinde Mekke'de kalması için Abbas *Radiyallahu anh*'a izin vermiştir.[1732] Yine deve çobanlarına da Mina'nın dışında gecelemelerine müsaade etmiştir.[1733] İşte bu müsaade ve izin bu gecelerde Mina'da kalmanın, hacılara su dağıtan ve çobanların dışındakilere vacib olduğunu göstermektedir.[1734]

5- Sırasıyla cemrelere taş atmak: Önce Nahr (kurban bayramı birinci) günü Akabe cemresine (büyük şeytana) taş atmak. Teşrik günlerinde de her cemreye taş atmak. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* önce Akabe cemresine taş atmakla başlamış, diğer teşrik günlerinde de her üç cemreye de taş atmıştır. Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır:

"*Bir de sayılı günlerde Allah'ı zikredin. Kim iki günde acele ederse ona günah yoktur. Kim de geriye kalırsa ona da günah yoktur. Bu takvalı hareket edenler içindir."* (el-Bakara, 2/203)

Buna göre hacılar Mina'da Allah'ı zikretmekle emrolunmuşlardır. Mina'da hac için başlıbaşına zikir ise sadece cemrelere taş atmaktır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*: *"Beyt'in etrafında ve Safa ile Merve arasında tavaf ile cemrelere taş atmak, ancak Allah'ı zikretmek için emrolunmuştur."*[1735] diye buyurmuştur. Cabir *Radiyallahu anh* da

[1728] Hadis yedinci bahsin baş taraflarında geçmiş ve kaynakları orada gösterilmiştir.
[1729] Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'ın nasıl haccettiğine dair Cabir *radiyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadis için bk. Müslim, II, 886-892 ve el-Bakara, 2/198
[1730] Bu lafızla İbn Mace, II, 1006; Müslim ise *"alınız, öğreniniz"* lafzı ile.
[1731] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 526; Müslim, II, 939-942
[1732] Bk. Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 578; Müslim, 953
[1733] Buna delil Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai'nin yaptığı rivayettir. Ayrıca bk. *İrvau'l-Ğalil*, IV, 28
[1734] Haccın vaciblerini delil ve gerekçeleri ile birlikte görmek için bk. İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 602-648
[1735] Ebu Davud, II, 175; Tirmizi, III, 246; Abdu'l-Kadir el-Arnavud, *Camiu'l-Usul*, III, 218'de senedi hasendir derken el-Azami Sahihu İbn Huzeyme, IV, 222'de senedinin sahih olduğunu belirtmektedir.

şöyle demiştir: "Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'i kurban bayramı birinci günü devesi üzerinde taş atarken ve şöyle buyururken gördüm: *"Hac ibadetinizi benden öğreniniz. Çünkü ben bilemiyorum. Belki bu haccımdan sonra bir daha hac edemeyebilirim."*[1736]

6- Saçları traş etmek ya da kısaltmak: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* bunu emretmiş ve: *"Saçlarını kısaltsın ve ihramdan çıksın."* diye buyurmuştur.[1737] Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* saçlarını traş edenlere üç defa, kısaltanlara da bir defa dua etmiştir.[1738]

7- Veda tavafı: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* bu tavafın yapılmasını emretmiştir: *"Hiçbir kimse son işi Beyt'i tavaf etmek olmadıkça Mekke'den ayrılıp gitmesin."*[1739] Yine İbn Abbas *radiyallahu anhuma* şöyle demiştir: "İnsanlara yapacakları son işin Beytullahı tavaf etmek olması emredilmiştir. Şu kadar var ki bu yükümlülük ay hali olan kadından kaldırılmıştır."[1740]

Haccın diğer fiil ve sözleri sünnettir. Erkekler için ihram kıyafetlerinin beyaz olması, ihrama girildiği andan itibaren umrede Hacer-i Esved'i istilam edeceği vakte kadar yahut hacda ise Akabe cemresini taşlayıncaya kadar telbiye getirmek. Arafe gecesi Mina'da gecelemek, remel yapmak, kudum tavafı esnasında belirli yerlerde erkekler için ızdıba' yapmak, Hacer-i Esved'i öpmek, belirli zikir ve duaları okumak, Safa tepesine çıkmak gibi...

Kim bir rükünü terkedecek olursa onun ibadeti onu yerine getirmedikçe tamam olmaz. Kim bir vacibi terkederse bir kurban ile onu telafi eder. Bir sünneti terkedene de bir şey gerekmez.[1741] Vacib olanı terkedene kurban kesmenin vacib oluşunun delili ise İbn Abbas *radiyallahu anhuma*'ın şu sözüdür: "Her kim hac ibadetinden bir şey unutur ya da terkederse o bir kan akıtsın."[1742]

14) Umrenin Rükünleri Ve Vacibleri

A- Umrenin Rükünleri

Umrenin rükünleri üçtür.[1743]

1- İhram: Umreye başlama niyeti demektir. Rükün oluşunun delili: *"Ameller ancak niyetler iledir."*[1744] hadis-i şerifidir.

2- Tavaf.

3- Sa'y etmek: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* tavaf ile sa'y hakkında şöyle buyurmuştur:

[1736] Müslim, II, 943
[1737] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 539; Müslim, II, 901. Ayrıca bk. Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 504; Müslim, II, 888
[1738] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 561; Müslim, II, 945
[1739] Müslim, II, 963
[1740] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 585; Müslim, II, 963
[1741] Bk. İbn Teymiyye, *Şerhu'l-Umde*, II, 654; *Menaru's-Sebil*, I, 263; İbn Kasım, *Haşiyetu'l-Gayb*, IV, 204
[1742] Hadisin kaynakları yedinci bahsin sonlarında geçmiş bulunmaktadır.
[1743] Haşiyetu'r-Ravd, IV, 203; Menaru's-Sebil, I, 361
[1744] Bu hadisin kaynakları "haccın rükunlerini" açıkladığımız bahiste geçmiş bulunmaktadır.

"Sizden her kim hediye kurbanı getirmemiş ise Beyti tavaf etsin, Safa ile Merve arasında da sa'y yapsın..."[1745]

Sa'y hakkında da şöyle buyurmuştur:

"Sa'y ediniz. Çünkü Allah size sa'y etmeyi yazmıştır."[1746]

B- Umrenin Vacibleri

Umrenin vacipleri de ikidir:

1- Harem bölgesi dışından umre için ihrama girmek: Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*, Aişe *radiyallahu anha*'ya Ten'im'den umre yapmasını emretmiştir.[1747] Ayrıca İbn Abbas *Radiyallahu anh*'ın mevakit ile ilgili hadisi de bunu gerektirmektedir.

2- Saçları traş etmek ya da kısaltmak (halk veya taksir): Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*: *"Saçlarını kısaltsın ve ihramdan çıksın."*[1748] diye buyurmuştur.

Kim herhangi bir rüknü terkedecek olursa, o rüknü yerine getirmedikçe umresi tamam olmaz. Her kim umre vaciblerinden birisini terkederse bir kan (kurban kesmek) ile onu telafi eder. Eğer bir kimse umrede saçlarını kısaltmadan ya da traş etmeden cimada bulunacak olursa bir koyun kesmesi gerekir. Çünkü İbn Abbas *radiyallahu anhuma*'nın böyle bir fetvası vardır ve böyle bir kimsenin umresi de sahih olur.[1749]

Her kim umre için Beyti tavaf etmeden önce hanımı ile cima ederse icma ile umresi fasid olur. Eğer cima tavaftan sonra fakat sa'yden önce olursa yine cumhura göre umresi fasiddir. Her iki halde de umresi fasid olan kimsenin umresini tamamlaması, ayrıca onu kaza etmesi ve kurban kesmesi icab eder.[1750]

15) Mekke'ye Giriş

Umre ya da hac yapacak kişinin Mekke'ye ulaştığında aşağıdaki hususları yerine getirmesi müstehabtır:

1- Tavaftan önce gerekli temizliği yapabilmek ve lazım olan gücü elde edebilmek için uygun bir yerde dinlenmesi müstehabtır. Eğer bunu yapmayacak olursa onun için vebal sözkonusu değildir. Bu sadece müstehabtır. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* sabah oluncaya kadar Zû Tuvâ denilen yerde geceyi geçirdikten sonra Mekke'ye girmişti.[1751]

2- İmkan bulursa gusletmesi müstehabtır. Çünkü İbn Ömer *radiyallahu anhuma* sabahı edinceye kadar Zû Tuvâ'da geceyi geçirmeden ve gusletmeden Mekke'ye girmezdi ve Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in da böyle yaptığını söylerdi.[1752]

[1745] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 539; Müslim, II, 901
[1746] Hadisin kaynakları "haccın rükünleri" bahsinde geçmiş bulunmaktadır.
[1747] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 606; Müslim, II, 880
[1748] Hadisin kaynakları onüçüncü bahiste haccın vacibleri açıklanırken geçmiş bulunmaktadır.
[1749] Bk. el-Beyhaki, V, 172; el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 233'de mevkuf bir rivayet olarak sahihtir demiştir. Ayrıca bk. Haşiyetu'r-Ravd, IV, 54; *Advau'l-Beyan*, V, 389
[1750] *Advau'l-Beyan*, V, 389; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstizkâr*, XII, 290
[1751] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 436; Müslim, II, 919
[1752] Buhari ve Müslim aynı yerler.

3- Eğer imkan bulursa Mekke'ye üst tarafından girer. Çünkü buradan giren bir kimse Mekke'yi karşısında bulur. Bununla birlikte hangi yoldan girerse onun için bir sakınca yoktur. Aişe *radiyallahu anha*'dan rivayete göre Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye geldiğinde üst tarafından Mekke'ye girdi ve alt tarafından çıktı."[1753]

İbn Teymiye *Allah'ın rahmeti üzerine olsun* dedi ki: "Mekke'ye vardığında herhangi bir cihetten girmesi caizdir, fakat daha faziletli olan Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e uyarak Ka'be cihetinden gelmesidir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye üst tarafından ve Ka'be, önünde gelecek şekilde girmiştir. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye girmek için guslederdi. Aynı şekilde Zû Tuvâ'da geceyi geçirirdi. Burası ise kendisine "Âbâru'z-Zâhir" denilen kuyuların yakınındadır. Burada geceyi geçirip gusledebilen ve Mekke'ye gündüz girme imkanını bulan kimse bunu yapsın, yoksa bunlardan herhangi birisini yapmakla yükümlü değildir."[1754]

4- Mescid-i Haram'a ulaştığı takdirde efdal olan sağ ayağını önce atarak:

"Eûzu billâhil azîm, ve bi vechihil kerîm, ve sultânihil kadîm mineşşeytânirracîm. (Bismillâhi vessalâtu vesselâmu alâ rasûlillah) Allâhummeftahlî ebvâbe rahmetik."

: Pek büyük olan Allah'a, O'nun kerim zatına ve kadim saltanatına kovulmuş şeytandan sığınırım.[1755] *Allah'ın adıyla, salat*[1756] *ve selam Allah'ın Rasûlüne.*[1757] *Allah'ım bana rahmetinin kapılarını aç*[1758] der.

Mescidden çıkarken de şunları söyler:

"Bismillâhi vessalâtu vesselâmu alâ rasulillâh. Allâhumme innî es'eluke min fadlik. Allâhumma'simnî mineşşeytânirracîm."

: Allah'ın adıyla, sâlat ve selam Allah'ın Rasûlüne, Allah'ım ben senin lütfunu dilerim. Allah'ım kovulmuş şeytandan beni koru."[1759]

Bu zikir diğer mescidlere girerken de söylenir. Aynı şekilde mescidden çıkış duası da böyledir. Bu dua Mescid-i Haram'a has değildir. Bu dört sünneti yapmayan bir kimse için de, yüce Allah'a hamdolsun ki, bir sakınca yoktur.[1760]

5- Mescide girmeden önce gusledebilme imkanını bulamayan kimsenin bununla birlikte küçük ve büyük hadesten temiz olması da kaçınılmazdır. Çünkü Aişe *radiyallahu anha*, Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, "Peygamber Mekke'ye varınca ilk yaptığı iş abdest almak oldu, sonra da Beytullahı tavaf etti."[1761] Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Aişe *radiyallahu anha*'ya şöyle demiştir: *"Sen (ay*

[1753] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 437; Müslim, aynı yer.
[1754] İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 119-120
[1755] Ebu Davud, el-Elbani, *Sahihu'l-Cami*, IV, 217'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1756] İbnu's-Sünni hadis no 88'de rivayet etmiş olup, *el-Elbani Sahihu'l-Kelimi't-Tayyib*, no: 63'de hasen olduğunu belirtmektedir.
[1757] Müslim, I, 494
[1758] Müslim, aynı yer.
[1759] Az önce kaydedilen 2, 3 ve dört nolu dipnotlara bakınız. Son cümleyi İbn Mace rivayet etmiştir. Bk. *Sahihu İbn Mace*, I, 129
[1760] Büyük ilim adamı hocamız Abdu'l-Aziz b. Bâz'ın görüşüne göre bu hususlar meşru olup, eğer imkan olursa yapılmaları müstehabtır. Bu bilgiyi ben *Buluğu'l-Meram* ile *Fethu'l-Bari* nüshalarının kenarında not olarak kaydetmiş bulunuyorum.
[1761] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 496; Müslim, II, 906

hali olduğun için) hacıların yaptığı her şeyi yap. Şu kadar var ki temizleninceye kadar Beytullahı tavaf etme."[1762] Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Beyti tavaf etmek bir namazdır. Ancak sizler bu tavaf esnasında konuşabilirsiniz; fakat kim de konuşursa ancak hayır ile konuşsun."[1763]

6- Mescid-i Haram'ın tahiyyesi (selamlaması) tavaf etmek isteyen kimse için tavaf etmektir. Tavaf etmek istemeyen kimse ise iki rekat kılmadıkça oturmamalıdır.[1764]

7- Hastalık gibi bir gerekçesi olan kimseler için tavaf ya da sa'y yaparken binek üzerinde olmakta bir sakınca yoktur. Çünkü Ümmü Seleme *radiyallahu anha* şöyle demiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'e hasta olduğumu söyledim. O da şöyle buyurdu: *"Sen insanların arkasından ve bineğinin üzerinde olduğun halde tavaf et."* Ümmü Seleme dedi ki: Ben tavafımı yaptım. Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* o vakitde Beytin yanıbaşında namaz kılıyor ve *"Tûr'a ve satır satır yazılı kitaba andolsun* " (suresini) okuyordu.[1765]

16) Beytullah'ı Tavaf Etmek

Umre ya da hac yapan kimse Kâ'be'ye vardı mı aşağıdaki uygulamaları yapar:

1- Eğer temettu haccı ya da umre yapan bir kimse ise tavafa başlamadan önce telbiyeyi keser.[1766] Sonra Hacer-i Esved'e doğru gider. Önce ona karşı döner, sonra sağ eliyle onu selamlar ve eğer imkan bulursa onu öper.[1767] Kalabalık yaparak insanlara eziyet vermez. Hacer-i Esved'i istilam ettiği vakit: "Allahu Ekber"[1768] der. Eğer "bismillahi vallahu ekber"[1769] diyecek olursa bu da güzeldir. Hacer-i Esved ile ilgili dört sünnet vardır ki hepsi de Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'den sabit olmuştur. Şöyle ki:

a- Hacer-i Esved'e elini sürer, onu öper, tekbir getirir. Bu en mükemmel haldir.[1770]

b- Eğer buna imkân bulamazsa elini Hacer-i Esved'e sürer ve elini öper.[1771]

c- Eğer buna imkân bulamazsa bir asa ile onu selamlar ve Hacer-i Esved'i kendisiyle selamladığı o eşyayı öper.[1772]

d- Eğer buna da imkân bulamazsa eliyle işaret eder, tekbir getirir ve kendisiyle işaret yaptığı şeyi de öpmez.[1773]

[1762] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 504; Müslim, II, 874
[1763] Nesai, Tirmizi, İbn Huzeyme, IV, 222. "Ancak ..." diye başlayan cümle Nesai'nin dışındakiler tarafından rivayet edilmiştir. el-Elbani sahih olduğunu belirtmektedir. Bk. *Sahihu't-Tirmizi*, I, 283; *Sahihu'n-Nesai*, II, 614; *İrvau'l-Ğalil*, I, 154
[1764] Bk. *Zadu'l-Mead*, II, 225
[1765] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 490; Müslim, II, 927; Ayrıca bk. *Zadu'l-Mead*, II, 229
[1766] Ahmed, II, 180; Ayrıca bk. *el-Muğni*, V, 256; İbn Teymiye, *Şerhu'l-Umde*, II, 461; *Sahihu't-Tirmizi*, I, 273; Ebu Davud, II, 163
[1767] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 475
[1768] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 476
[1769] Bu uygulama İbn Ömer (r.anhuma)'dan ona mevkuf olarak sabit olmuştur. Bunu Beyhaki, V, 79'da rivayet etmiş olup, İbn Hacer, *et-Telhisu'l-Habir*, II, 247'de senedi sahihtir demiştir.
[1770] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 475-486
[1771] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 457; Müslim, II, 974
[1772] Müslim, II, 927
[1773] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 476

İşte bu sünnetlerden kolayına geleni yapan kişi Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetini isabet ettirmiş olur (ona uymuş olur). Yüce Allah'a hamdolsun.

2- Daha sonra Beytullahı soluna alarak sağa yönelir. Tavafının başında:

"Allâhumme îmânen bike ve tasdîkan bi kitabîk, ve vefâen bî ahdike vettibâan lî sünneti nebiyyike Muhammed."

: Allah'ım sana iman ederek, kitabını tasdik ederek, ahdine vefa ederek, Peygamberin Muhammed Salallahu aleyhi ve sellem'in sünnetine uyarak (tavaf yapıyorum)." diyecek olursa bu da güzel bir iştir.[1774]

3- Erkek tavafının ilk üç şavtında (turunda) Hacer-i Esved'den itibaren tekrar ona dönünceye kadar remel yapar (hafifçe koşar).[1775] Bu ilk tavafta yapılır. İster temettu haccı yapan birisi olsun, ister umre yapan, ister sadece hac için ihrama girmiş olsun, isterse hac ve umreyi birlikte yapan hacc-ı kıran yapan kişi olsun farketmez. Remel, kısa adımlar ile hızlıca yürümek demektir. Geri kalan dört şavtta ise normal yürür. Herbir şavt, Hacer-i Esved'den başlar ve yine orada biter.

4- Erkek sadece ilk tavafta ıdtıba yapar. Idtıba ise ridasının (ihramın vücudunun üst tarafını örten parçasının) ortasını sağ koltuğunun altına, uçlarını ise sol omuzuna bırakır. Böylelikle sağ omuzu açıkta kalır, sol omuzunu da örtmüş olur.[1776]

5- Tavaf yapan Rükn-i Yemani'nin hizasına gelecek olursa sağ eliyle onu istilam eder.[1777] Eğer ona elini sürerken: "Bismillahi vallahu ekber" diyecek olursa bu güzeldir.[1778] Fakat o rüknü öpmez. Eğer elini rükne sürmesi zor olursa bu işi terkeder ve tavafına devam eder. Ona işaret etmez, hizasına geldiği vakit de tekbir getirmez. Çünkü böyle bir uygulama Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'dan sabit olmuş değildir. Bu işleri tavafının her bir şavtında da yapar.

6- Rükn-i Yemani ile Hacer-i Esved arasında:

"Rabbenâ âtinâ fiddünya haseneten ve fil âhirati haseneten ve kinâ azâbennâr."

: Rabbimiz bize dünyada bir güzellik ver, âhirette de bir güzellik ver ve bizi ateş azabından koru."[1779] demesi müstehabtır.

7- Hacer-i Esved'in yanına geldiği her seferinde onu istilam eder, öper ve "Allahu Ekber" der. Eğer Haceri istilam ve onu öpmek mümkün olmazsa, onun hizasına geldiği her seferinde sağ eliyle sadece bir defa işaret eder ve bir defa tekbir getirir. Tavaf esnasında çokça zikir, dua ve istiğfarda bulunur. Şâyet Kur'ân okuyacak olur ise kıraatini ve yaptığı duayı gizli yapar, tavaf edenlere eziyet vermez. Tavaf esnasında okunacak belirli dualar yoktur. Tavafın herbir şavtı ya da sa'yin herbir turu için özel bir dua belirleyenlerin bir dayanakları yoktur. Hicr'in içinden tavaf etmez. Çünkü Hicr, Beyttendir. O bakımdan tavafın mutlaka Hicr'in arkasından olması gerekir.

[1774] Bu, bu konuda varid olmuş haberde rivayet edilmiştir. Bk. Beyhaki, V, 79; Abdu'r-Rezzak, Musannef, V, 33. Ayrıca bk. İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 120; et-Telhisu'l-Habir, II, 247.
[1775] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 470-477; Müslim, II, 920; Ahmed, III, 340, 394
[1776] Tirmizi, Ebu Davud ve İbn Mace rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, I, 352'de sahih olduğunu belirtmektedir.
[1777] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 441, 473; Müslim, IV, 924
[1778] Daha önceden de geçtiği gibi bu İbn Ömer'den sabit olmuş bir rivayettir.
[1779] el-Bakara, II, 201. Hadisi Ahmed, III, 11; İbn Huzeyme ve Ebu Davud rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, I, 354'te hasen olduğunu belirtmektedir.

8- Yedi şavtını tamamlayıp bitirdikten sonra ridasını düzeltir ve onu omuzları üzerine bırakarak Makam-ı İbrahim'e doğru gider ve:*"Siz de İbrahim'in makamından bir namazgah edinin."* (el-Bakara, 2/125)[1780] âyetini okur, arkasından eğer imkan bulursa Makamın arkasında iki rekat namaz kılar. Makamı kendisi ile Beytin arasında -Makamdan uzak olsa bile- bulundurmaya çalışır. Şâyet kalabalık ve benzeri bir sebep dolayısıyla buna imkan bulamazsa bu iki rekati Mescidin herhangi bir yerinde kılar. İnsanlara eziyet vermez, onların gidip geldikleri yolda namaz kılmaz. Birinci rekatte Fatiha'dan sonra Kâfirun suresini, ikinci rekatte Fatiha'dan sonra İhlas suresini okuması müstehabtır.[1781]

9- Zemzeme gidip oradan su içmek ve başına su dökmek de müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmıştır.[1782]

10- Eğer imkan bulursa tekrar Hacer-i Esved'e giderek onu istilâm etmesi müstehabtır.[1783]

17) Safa İle Merve Arasında Sa'y Etmek

1- Daha sonra sa'y yerine çıkar, Safa'ya doğru yönelir. Safa'ya yaklaştığı vakit:

"İnessafâ vel mervete min şeâirillâh, fe men haccel beyte evi'temera felâ cunâha aleyhi en yettavvafe bihimâ ve men tetavva'a hayran fe innallâhe şâkirun alîm."

"Şüphe yok ki, Safa ile Merve Allah'ın alâmetlerindendir. Her kim Beyt'i hacceder veya umre yaparsa onları güzelce tavaf etmesinde bir sakınca yoktur. Kim de gönül isteği ile (fazladan) bir hayır işlerse gerçekten Allah şükredenlerin ecrini verendir. Herşeyi hakkıyla bilendir." (el-Bakara, 2/158) mealindeki âyeti okur ve: "

"Ebdeu bimâ bedeallahu bih"

: Allah'ın başladığı ile ben de başlarım" der.

2- Sonra Beyti görünceye kadar Safa tepesinin üzerine çıkar. Kıbleye yönelir. Allah'ı tevhid ve tekbir eder. O'na hamdeder[1784] ve:

"Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber[1785] Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerîke leh. Lehu'l-mulku ve lehu'l-hamdu yuhyî ve yumîyt[1786] ve huve ala kulli şey'in kadir. La ilahe illallahu vahdehû lâ şerike leh[1787]. Enceze va'deh ve nasara abdeh ve hezeme'l-ahzabe vahdeh[1788]: Allah en büyüktür, Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir. O'nun ortağı yoktur. Mülk yalnız O'nundur. Hamd yalnızca O'nadır. Öldürür ve diriltir. O herşeye güç yetirendir. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir. O'nun ortağı yoktur. O vaadini gerçekleştirdi, kulunu zafere eriştirdi. Tek başına bütün orduları bozguna uğrattı" der ve ellerini kaldırarak yapabildiği kadarıyla dua eder[1789]. Bu zikir ve duayı üç defa tekrarlayarak dünya ve âhiret hayırlarından istekte bulunarak dilediği duaları yapar.

[1780] Hadisi Müslim, II, 886'da Cabir (r.a)'ın Veda haccını anlatan hadisi arasında zikretmektedir.
[1781] Müslim, II, 288
[1782] Ahmed, III, 394
[1783] Müslim, II, 888; Ahmed, III, 394 ve başkaları rivayet etmiştir.
[1784] Fazlalık Nesai ve İbn Mace'dendir. Bk. *Sahihu'n-Nesai*, II, 625; *Sahihu İbn Mace*, II, 186
[1785] Fazlalık Nesai'dendir. Bk. *Sahihu'n-Nesai*, II, 624; Ahmed, III, 388
[1786] Fazlalık Nesai ve İbn Mace'dendir. Bk. *Sahihu'n-Nesai*, I, 621; *Sahihu İbn Mace*, II, 186
[1787] Fazlalık İbn Mace'dendir. Bk. *Sahihu İbn Mace*, II, 186
[1788] Müslim, II, 888
[1789] Ebu Davud bk. *Sahihu Ebi Davud*, I, 351

3- Sonra Safa'dan iner, Merve'ye doğru yürüyerek gider. Nihayet birinci yeşil direğe ulaşınca erkek eğer koşma imkanını bulursa hızlıca koşar fakat kimseye de rahatsızlık vermez. İkinci yeşil direğe ulaşınca Merve'ye varıncaya kadar normal olarak yürür. Merve'nin üzerine çıkar, Kıbleye yönelir, dua ederken ellerini kaldırır ve Safa üzerinde yapıp söylediklerinin bir benzerini yapıp söyler.

4- Sonra Merve'den Safa'ya doğru gitmek üzere iner. Birinci yeşil direğe ulaşınca onunla ikinci yeşil direk arasında hızlıca koşar. İkinci direği geçti mi Safa'ya ulaşıncaya kadar normal olarak yürür. Safa'ya ulaşıp ilk defasında yapıp söylediklerini yapıp söyler. Merve üzerinde de aynı şeyleri tekrarlar ve bu uygulamayı yedi şavt tamamlanıncaya kadar sürdürür. Safa'dan Merve'ye gidiş bir şavt, Merve'den Safa'ya dönüş bir şavttır. Sa'y ederken istediği zikir ve duaları yapar ve çokça zikir ve dua eder. Sa'y ettiği sırada: *"Rabbiğfir verham inneke ente'l-eazzu'l-ekrem: Rabbim mağfiret ve merhamet buyur. Şüphesiz sen en aziz ve en kerim olansın."* demesinde bir sakınca yoktur. Çünkü böyle bir dua İbn Ömer ve Abdullah b. Mesud *-radiyallahu anhum-*'dan sabit olmuştur.[1790]

Hadesten ve pisliklerden temiz olması müstehabtır. Abdestsiz olarak sa'y edecek olursa bu da yeterlidir. Kadın için de aynı durum sözkonusudur. Eğer tavaftan sonra ay hali ya da lohusa olursa sa'yini yapar ve bu sa'y onun için yeterlidir. Çünkü taharet üzere olmak sa'yde şart değildir, sadece müstehabtır.[1791]

5- Safa'dan başlayıp, Merve'de bitirmek üzere yedi şavtını tamamladığı takdirde eğer bu kişi umre yapan ya da temettu haccı yapan erkek ise başını traş eder. Eğer kadın ise herbir örüğünden parmak ucu kadar bir miktar kısaltır. Şâyet hac zamanı yakın olup, umre ile hac arası saç uzamayacak kadar kısa ise erkek için daha faziletli olan saçlarını kısaltmaktır. Böylece hacda başının geri kalan bölümlerini traş eder. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ashabı ile birlikte zülhiccenin dördüncü günü Mekke'ye geldiği vakit beraberinde hediye kurbanlığı getirmeyenlere saçlarını kısaltıp ihramdan çıkmalarını emretmiştir.[1792] Traş olmalarını emretmemiştir. Saçların kısaltılması esnasında başın tamamının saçlarını kısaltmak gerekir. Bir bölümünü kısaltmak yeterli değildir. Nitekim saçın bir kısmını traş etmek de yeterli değildir. Kadın için ise sadece saçları kısaltmak meşru kılınmıştır ve parmak uçları miktarından fazlasını da kesmez.

İhramlı olan kimse sözü geçen hususları yaptıktan sonra umresi tamamlanmış ve ihram sebebiyle kendisine haram kılınmış olan her şey helal olur. Ancak kıran ya da ifrad haccı yapan ve Haremin dışından hediye kurbanlıklarını getirmiş bir kimse ise, kurban bayramı birinci günü, birinci tahallülden sonra; hac ve umrede ihramdan çıkıncaya kadar ihramlı kalmaya devam eder.

Eğer kıran ya da ifrad haccı yapan kimsenin beraberinde hediye kurbanı bulunmuyor ise, böyle bir kimse için efdal olan umre yapması ve temettu haccı yapan kimsenin yaptıklarını yapmasıdır. Böylelikle o temettu haccı yapan bir kimse olur ve temettu haccı yapanın yapması gerekenleri yapar. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* tavafının sonunda Merve üzerinde şöyle demiştir:

"Eğer ben geride bıraktıklarımı gelecekte yapmak durumunda kalırsam, hediye kurbanlıklarımı beraberimde getirmem ve yaptığımı umre olarak yaparım. Binaenaleyh

---

[1790] İbn Ebi Şeybe, IV, 68; Beyhaki, V, 95; Taberani, Dua, 870; el-Elbani, Peygamber (s.a)'ın haccı hakkında mevkuf bir rivayet olarak değerlendirmiştir. s. 120
[1791] Bk. İbn Bâz, *Fetava*, V, 264
[1792] Bk. 13. bahis, 17 nolu dipnot.

sizden beraberinde hediye kurbanı bulunmayan kimse ihramdan çıksın ve bu yaptığını umre olarak yapsın."[1793]

Kadın umre için ihrama girdikten sonra ve Beyti tavaf etmeden önce ay hali ya da lohusa olur da terviye gününe kadar temizlenmeyecek olursa ikamet ettiği yerden hac niyetiyle ihrama girer ve böylelikle kadın hac ile umreyi birlikte (kıran haccı) yapmış kabul edilir. Hacıların yaptıklarını yapar. Ancak temizlenip, gusledinceye kadar Beyti tavaf etmez. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Aişe *radiyallahu anha*'ya ay hali olunca şöyle demişti: *"Hacıların yaptıklarını sen de yap. Şu kadar var ki temizleninceye kadar Beyti tavaf etme."*[1794] Kadın temizlendi mi Beyti tek bir tavaf eder, Safa ile Merve arasında da sa'y eder. Bu tek tavaf ve sa'y onun hem haccı hem de umresi için yeterli gelir.[1795]

18) Zülhiccenin Sekizinci Günü Haccın İşleri

1- Zülhiccenin sekizinci günü olan Terviye gününde umreden sonra ihramdan çıkmış olan temettu haccı yapan kimselerin, kuşluk vaktinde kendi kaldıkları yerden ihrama girmeleri müstehabtır. Mekke halkından olup haccetmek isteyenler için de bu böyledir. İhramlarından çıkmamış bulunan kıran ve ifrad haccı yapan kimseler ise ilk ihramları üzere kalmaya devam ederler.

2- Gusletmek, temizlenmek, koku sürünmek ve mikattan itibaren ihrama girdiği vakit yapması müstehab olan diğer şeyleri yapmak müstehabtır.

3- Kalbinden hac etmeyi niyet eder ve "lebbeyke haccen" diyerek telbiye getirir. Eğer kendisini haccını tamamlamaktan alıkoyacak bir engelden korkuyor ise şart koşarak: *"Eğer herhangi bir husus beni engelleyecek olursa benim ihramdan çıkacağım yer beni (o engelle haccımı tamamlamaktan) alıkoyacağın yer olsun."* der.[1796]

Şâyet başkası adına hacceden birisi ise yine kalbinden niyet getirerek: Lebbeyke haccen an fülan (filan kişi adına haccetmek üzere senin emrine uyarak geldim.) Yahut eğer adına haccedeceği kimse kadın ise; ...an fulane veya an ummi fulan (filan kadın veya filanın anası adına) der. Sonra telbiye getirmeye devam eder:

"Lebbeyk Allahumme lebbeyk. Lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk. İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk lâ şerike lek: Çağrına uydum buyur Allah'ım, buyur. Buyur senin hiçbir ortağın yoktur, buyur. Şüphesiz hamd de, nimet te senindir, mülk de (senindir). Senin hiçbir ortağın yoktur."[1797]

Eğer: *"Lebbeyke ilahe'l-hakki lebbeyke: Buyur, ey hak olan ilah buyur"* ifadesini de ilave ederse bu da güzeldir. Çünkü bu da Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'den sabittir.[1798]

4- Zeval vaktinden önce Mina'ya doğru yola koyulmak ve çokça telbiye getirmek müstehabtır.

[1793] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 504; Müslim, II, 888
[1794] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 504; Müslim, II, 888
[1795] Geniş açıklamalar için bk. *Zadu'l-Mead*, II, 166-167
[1796] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IX, 132; Müslim, II, 867
[1797] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 408; Müslim, II, 841
[1798] Hadisi Nesai, İbn Mace ve Hakim rivayet etmişlerdir. Hakim, (I, 450) Buhari ve Müslim'in şartına göre sahihtir demiş, Zehebi de bu hususta ona muvafakat etmiştir. Başkaları da rivayet etmiş olup, büyük ilim adamı el-Elbani, *Sahihu'n-Nesai*, II, 582; *Sahihu İbn Mace*, II, 155; *el-Ahadîysu's-Sahiha*, V, 180'de sahih olduğunu belirtmiştir.

5- Mina'da öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazları ile sabah namazını cem yapmaksızın kasr ile kılar. Ancak akşam ile sabah namazlarının kasr edilmesi (kısaltılarak iki rekat kılınmaları) sözkonusu değildir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Mekkeliler ile de Mekke ahalisinden olmayanlarla da namazları kasr (dört rekatlileri iki rekat olarak) ile kılmıştır. Bu hususta Mekkeli olanlarla olmayanlar arasında fark yoktur. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Mekkelilere namazlarını tamamlamalarını emretmemiştir. Eğer tamamlamaları vacib olsaydı mutlaka bu hususu onlara açıklardı.[1799]

6- Hacının Arafe gecesi geceyi Mina'da geçirmesi müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmıştır. Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar bekler.[1800] Güneş doğunca Mina'dan telbiye ya da tekbir getirerek Arafat'a doğru yola koyulur. Çünkü Enes *Radiyallahu anh* şöyle demiştir: "Bizden kimimiz yüksek sesle telbiye getiriyor ama tepki gösteren olmuyordu. Kimimiz tekbir getiriyor yine ona tepki gösteren olmuyordu."[1801] Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* bu hususta onların hallerine itiraz etmemiştir. Fakat daha faziletli olan telbiyeyi sürdürmektir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* hep telbiye getirmiştir.

19) Arafat'ta Vakfe Yapmak

1- Hacı Arafat'a vardı mı eğer imkan bulursa zeval vaktine kadar Nemire denilen yerde konaklaması müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmıştır.[1802] Eğer orada konaklama imkanını bulamazsa Arafat'ta konaklamasında bir mahzur yoktur.

2- Güneş zevale erdikten sonra imamın (İslam devlet başkanının, halifenin) yahut onun vekilinin bugün ve daha sonrası için hacının yapması meşru kılınan hususları açıkladığı bir hutbe vermesi sünnettir. Bu hutbesinde onlara Allah'tan korkup takvalı olmalarını, O'nu tevhid etmelerini, bütün amellerini yalnız O'nun için ihlas ile yapmalarını emreder. Yüce Allah'ın haram kıldıklarını işlemekten onları sakındırır, yine bu hutbesinde Allah'ın kitabına ve Peygamberinin sünnetine sımsıkı sarılmalarını, onların gereğince hüküm vermelerini, bütün hususlarda kitab ve sünnetin hükmüne başvurmalarını tavsiye ve emreder. Bütün bu hususları Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e uyarak yerine getirir. Hutbeden sonra öğle ve ikindi namazlarını öğle namazı vaktinde tek bir ezan ve iki ikamet ile kasr ve cem ile (ikişer rekat ve aynı vakitte arka arkaya) kılarlar. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmıştır.[1803]

3- İmam (İslam devlet başkanı) ile namaz kılamayan bir kimse güneşin zevale ermesinden sonra az önce geçtiği üzere öğle namazının vaktinde öğle ve ikindi namazlarını hem cem, hem de kasr ile başka bir cemaatle birlikte kılar.

4- Daha sonra eğer Arafat'ın vakfe yapılan yerinde değil ise, vakfe yapılacak yere yerleşir. Vakfe yapılacak yerin sınırlarından emin olmaya ve bu sınırların içinde kalmaya dikkat eder. Efdal olan Cebel-i Rahme'yi -eğer imkan bulursa- kendisi ile kıble arasında bırakmasıdır.[1804] Şâyet Cebel-i Rahme'yi önüne alarak kıbleye yönelme imkanını bulamazsa Cebel'i kıblesine almasa dahi kıbleye yönelir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

[1799] Bk. İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI, 130; İbn Bâz, *Fetava*, V, 267
[1800] Müslim, II, 889
[1801] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 510; Müslim, II, 933
[1802] Müslim, II, 889
[1803] Müslim, II, 890
[1804] Müslim, II, 890

"Ben burada vakfe yaptım. Bununla birlikte Arafat'ın tümü vakfe yapılacak yerdir. Ancak Urene vadisinin iç tarafından yukarılarda durulur."[1805]

5- Bu büyük ve azametli vakfe yerinde hac yapan kimsenin Allah'ı çokça zikretmesi, O'na çokça dua edip yalvarıp yakarması gerekir. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e uyarak dua ettiği vakit ellerini kaldırır. Peygamber zevalden sonra ellerini havaya kaldırarak olanca gayretiyle dua edip vakfe yapmıştır. Usame *Radiyallahu anh* dedi ki: "Ben Arafat'ta Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in bineğinin arkasına binmiştim. Ellerini kaldırarak dua etti. Devesi hafif yana kayarak yuları düştü. Bir eliyle yularını tutarken, diğer elini yukarıya kaldırmıştı."[1806] "Peygamber güneş batıncaya ve gurubtaki sarılık az miktar kayboluncaya kadar vakfe halinde dua edip durdu."[1807]

Peygamber, dua etmeleri için ümmetine teşvikte bulunmuş ve bu konuda onları gayrete getirmeye çalışmıştır:

"En hayırlı dua Arafe günü yapılan duadır. Benim de, benden önceki peygamberlerin de söyledikleri en hayırlı söz ise:

La ilahe illallahu vahdehu la şerike leh. Lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdu ve huve ala külli şeyin kadir: Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir. Onun ortağı yoktur. Mülk yalnız O'nundur, hamd yalnız O'nadır. O herşeye güç yetirendir, sözleridir."[1808]

Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Yüce Allah'ın Arafe gününden daha çok cehennem ateşinden kul azad ettiği başka bir gün yoktur. O bugünde yaklaşır, sonra orada (vakfe yapanlar) ile meleklere karşı övünerek: Bunlar ne istedi? diye buyurur."[1809]

O halde hacının bu büyük fırsatı kaçırmaması gerekir. Çokça zikir, dua, tesbih getirmeli, çokça hamdetmeli, çokça tehlil getirmeli (lâ ilâhe illallah demeli)dir. Tevbe etmeli, Allah'tan mağfiret dilemeli ve bu halini güneş batıncaya kadar sürdürmelidir.[1810]

Daha efdal olan Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e uyarak oruç tutmamalıdır. Çünkü bu günde Ümmü el-Fadl kendisine devesi üzerinde vakfe yaparken bir tas süt göndermiş ve o da bu sütü içmiştir.[1811]

6- Güneş batıp, battığından emin olununca hacılar sükûn ile ağırbaşlılık ile Müzdelife'ye gitmek üzere yola koyulurlar. Çokça telbiye getirirler. Geniş olan yerlerde hızlıca yol alırlar. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmış ve: *"Ey insanlar! Sükûneti muhafaza ediniz, sakin olunuz."* diye buyurmuştur.[1812]

Develerin şiddetli bir şekilde koşturulmak istendiğini, onlara vurulduğunu ve yüksek sesleri işitince de şöyle buyurmuştur:

[1805] İbn Mace, bk. *Sahihu İbn Mace*, I, 172; *Sahihu Ebi Davud*, I, 165. Hadisin aslı Müslim, II, 893; Ahmed, IV, 82'dedir.
[1806] Nesai, V, 254; el-Elbani, *Sahihu'n-Nesai*, II, 632'de senedinin sahih olduğunu belirtmektedir.
[1807] Müslim, II, 890
[1808] Tirmizi ve Malik rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu't-Tirmizi*, III, 184 ile el-*Ahadîysu's-Sahiha*, no: 4503'de hasen olduğunu belirtmektedir.
[1809] Müslim, II, 983
[1810] Bu konuma ve başka konumlara uygun genel kapsamlı dualar ile faydalı zikirler bu kitabın 25. bahsinde kaydedilmiştir.
[1811] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 237
[1812] Müslim, II, 891

"Ey insanlar! Sükûnetle yol almaya bakınız. Çünkü develeri hızlıca koşturarak çabuk gitmeye kalkışmak iyilik değildir."[1813]

Burdan hareketle Ömer b. Abdüllaziz Arafat'ta hutbe verdiğinde şunları söylemişti: "(Hayırlarda) ileri giden devesi ya da atı öne geçen değildir. İleri giden kendisine günahlarının bağışlandığı kimsedir." [1814]

7- Nahr (kurban bayramı birinci günü) fecri doğuncaya kadar Arafat'ta vakfe zamanı kaçırılmış olmaz. Çünkü Abdu'r-Rahman b. Ya'mer'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* Arafat'ta vakfe yaparken yanına Necid ahalisinden bir takım kimselerin geldiğine ve Ey Allah'ın Rasûlü, hac nasıldır dediklerine tanık oldum. O şöyle buyurdu:

"Hac, Arafat(da vakfe yapmak)tır. Buna göre kim cem' (Müzdelife) gecesi sabah namazından önce (Arafat'a) gelebilirse onun haccı tamamdır."[1815]

Urve b. Mutarrif dedi ki: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'e Müzdelife'de namazdan çıktıktan sonra vardım ve:

Ey Allah'ın Rasûlü dedim, ben Tay dağından geliyorum. Bineğimi alabildiğine yordum, kendimi de çok yordum. Allah'a yemin ederim ki, üzerinde vakfe yapmadık hiçbir tepe bırakmadım. Benim haccım oldu mu? Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Kim bizim bu namazımızda bulunur, bizimle birlikte burdan ayrılıncaya kadar vakfe yapar ve daha önce de gece ya da gündüz Arafat'ta vakfede bulunmuş ise o kimse haccını tamamlamış ve ibadetini tamamlayıp, kir pasından kurtulmuş olur."[1816]

Nahr günü (kurban bayramı birinci günü yani zülhiccenin onuncu günü) tan yeri ağarıp da hac etmek isteyen eğer Arafat'ta vakfe yapmamış ise o kimse haccı kaçırmış olur. Eğer ihrama girdiği sırada: "Eğer beni bir husus alıkoyacak olursa ihramdan çıkışım beni alıkoyacağın yer olsun" diye şart koşmuş ise ihramından çıkar ve herhangi bir şey yapması gerekmez. Şâyet şart koşmayıp, Arafat'ta vakfeyi kaçırmış ise umre yaparak ihramından çıkar, tavaf ve sa'y yapar, saçlarını traş eder ya da kısaltır. Şâyet beraberinde hediye kurbanı getirmiş ise onu keser ve bir sonraki sene hacceder, hediye kurbanını keser."[1817] Nitekim Ömer b. el-Hattab *Radiyallahu anh* bu hususta Ebu Eyyub el-Ensari ile Hebbar b. el-Esved *Allah ikisinden de razı olsun*'e böylece fetva vermiştir.[1818]

Haccını kaza etme yükümlülüğü olmadığı sadece umre yaparak ihramından çıkacağı ve hediye kurbanını keseceği de söylenmiştir. Ancak farz olan haccı eğer eda etmemiş ise, ona hac etmek önceden farz olduğundan dolayı daha sonra hac yapar.[1819]

[1813] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 522

[1814] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 522

[1815] Ebu Davud, Nesai ve İbn Mace rivayet etmiştir. Bk. *Sahihu Ebi Davud*, I, 367; *Sahihu'n-Nesai*, II, 633; *Sahihu İbn Mace*, II, 173

[1816] Sünen sahibleri ile başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu't-Tirmizi*, I, 265 ve *İrvau'l-Ğalil*, IV, 258; no: 1016'da sahih olduğunu belirtmektedir.

[1817] *el-Muğni*, II, 424; *Şerhu'l-Umde*, II, 655-668; *el-Menhec*, s. 58

[1818] Hadisi İmam Malik, Muvatta, I, 383; Beyhaki, V, 174'te zikretmiş olup, el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, IV, 344'te sahih olduğunu belirtmektedir.

[1819] Bk. İbn Kudame, *el-Muğni*, V, 426; *Şerhu'l-Umde*, II, 665. Bu görüşü büyük ilim adamı Abdu'l-Aziz b. Bâz, *Buluğu'l-Meram şerhi*nde tercih etmekte ve haccı yetişemeyen ve umre yaparak ihramdan çıkıp hediye kurbanı kesen kimsenin farz olan haccı yapmamış olması hali müstesna

20) Müzdelife'de Gecelemek

1- Hacı Müzdelife'ye varır varmaz akşam namazını üç, yatsı namazını iki rekat olarak tek ezan ve iki ikamet ile birlikte cem, ederek kılar. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmıştır.[1820] Hacının Müzdelife'ye akşam vaktinde ya da yatsı vaktinin girişinden sonra varması arasında bir fark yoktur. Ancak gece yarısından önce Müzdelife'ye ulaşamayacak olursa, Müzdelife'ye varmadan dahi namazını kılar. Namazını gece yarısından sonrasına ertelemesi caiz değildir. Nerede olursa olsun namazlarını kılar ve iki vakit namazının farzı arasında ayrıca nafile kılmaz.[1821]

2- Hacı bu geceyi Müzdelife'de geçirir, erken uyumaya gayret eder. Böylelikle nahr (kurban bayramı birinci günü, zülhiccenin onuncu) gününde hac menasikini eda etmek gücünü elde edebilsin.

3- Gücü yetmeyen kadınlarla küçük çocukların ve onların durumunda olanların, Müzdelife'den Mina'ya gece yarısından ayın batışından sonra inmeleri caizdir.[1822] Esma'nın azadlısı Abdullah'ın rivayet ettiğine göre o Cem, (Müzdelife'de geceleme) gecesi Müzdelife yakınlarında konakladı, sonra dedi ki:

"Oğulcuğum ay battı mı?" Ben:

"Evet" dedim. O da:

"Haydi yola koyulunuz" dedi. Biz de yola koyulduk, Akabe cemresine taş atıncaya kadar yolumuza devam ettik. Sonra geri döndü ve konaklama yerinde sabah namazını kıldı. Ben ona:

"Gördüğüm kadarıyla biz çok erken davrandık." Şöyle dedi:

"Oğulcuğum, Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* kadınlara (ve zayıflara) izin verdi, dedi."[1823] İbn Abbas *radiyallahu anhuma*'nın rivayet ettiği hadis de bunu gerektirmektedir. O şöyle demiştir: Ben Müzdelife gecesi Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'in yakın akrabaları ve aile halkı arasında önden gönderdiği güçsüzler arasında bulunuyordum."[1824]

Aişe *radiyallahu anha*'nın rivayet ettiği hadis de bunu gerektirmektedir: "Müzdelife gecesi, Sevde Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'den insanlardan önce ayrılmak için izin istedi. Ağır bir kadın idi. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ona izin verdi."[1825]

Yine Aişe *radiyallahu anha*'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Nahr (zülhiccenin onuncu günü) gecesi Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Ümmü Seleme'yi gönderdi o da tan yeri ağarmadan önce cemreye taş attı, sonra gidip ifada tavafını yaptı."[1826]

---

ikinci bir hac yapmakla mükellef olmadığını belirtmekte ve şöyle demektedir: Ashab-ı Kiram'dan böyle bir kimsenin haccını kaza etmesi gerekir, diyenlerin bu görüşlerinin de farz olan haccı yapmamış olan kimseler hakkında olma ihtimali vardır, der

[1820] Müslim, II, 891

[1821] Müslim, II, 891; Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 523

[1822] *Zadu'l-Mead*, II, 248

[1823] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 526; Müslim, II, 940

[1824] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 526; Müslim, II, 941

[1825] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 526-527; Müslim, II, 939

[1826] Ebu Davud, Hadis no: 1942; Nesai, V, 272; İbn Hacer, *Buluğu'l-Meram*'da senedinin Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirtmiştir. Şeyh Abdu'l-Kadir el-Arnavut ise senedi hasendir demiştir. Bk. *Camiu'l-Usul*, III, 263

4- İkinci fecir ortaya çıktıktan sonra erkenden sabah namazını kılar. Sonra da Meş'ar-i Haram'ın yanında vakfe yapar, kıbleye yönelir, Allah'a dua eder, tekbir ve tehlil getirir, onu tevhid eder.[1827] Ellerini kaldırarak bol bol dua eder. Sabah iyice aydınlanıncaya kadar bu halde devam etmesi müstehabtır. Müzdelife'nin neresinde olursa olsun vakfe yapabilir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*: *"Ben burada vakfe yaptım. Cem'in (Müzdelife'nin) her tarafı da vakfe yapılacak yerdir."*[1828] diye buyurmuştur. Cem de Müzdelife'nin kendisidir.

5- Ortalık iyice aydınlanınca güneş doğmadan önce Müzdelife'den Mina'ya doğru yola çıkılır. Bu günde yedi tane küçük çakıl taşı toplamak sünnettir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ancak Meş'ar-i Haram'dan Mina'ya gitmek üzere ayrıldığı vakit kendisine taş toplanmasını emretmişti. Çünkü bu hususta Abbas'ın oğlu[1829]nun rivayet ettiği hadis bunu gerektirmektedir. O şöyle demiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* bana devesi üzerinde iken Akabe cemresine taş atacağımız sabah: *"Git bana taş topla"* diye buyurdu.[1830] Ben de ona yedi tane küçük taş topladım. Taşlar avucunda iken onları silkelemeye ve şöyle demeye koyuldu: *"İşte bu taşlar gibi atınız. Sakın dinde aşırıya gitmeyiniz. Çünkü sizden öncekileri dinde aşırıya gitmek helak etti."*[1831]

Efdal olan budur. Bununla birlikte taşları nereden toplarsa caizdir. Mutlaka Müzdelife'den toplanmaları şartı yoktur. Mina'dan toplanmaları da caizdir. Sünnet olan bu günde akabe cemresine atacağı yedi tane küçük çakıl taşı toplamaktır. Diğer üç güne gelince her gün Mina'dan yirmibir tane taş toplar ve bunları üç tane cemreye atar.[1832]

Hacı Mina'ya doğru yol alırken çokça telbiye getirir. Muhassir[1833] denilen yere varınca eğer kimseyi rahatsız etmeksizin bir parça hızlı yol alabilirse hızlıca yol alması müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* böyle yapmıştır.[1834]

21) Nahr Günü (Kurban Bayramı'nın Birinci Yani Zülhiccenin Onuncu Günü) Yapılacak Hac İşleri

Hacı nahr günü Mina'ya ulaştığı takdirde daha faziletli olan şu dört işi aşağıdaki sıraya göre yapmasıdır:

1- Akabe cemresi (büyük şeytan) yanında telbiye getirmeye son verir.[1835] Mina'yı sağ tarafına, Kabe'yi sol tarafına ve Akabe cemresini önüne alması müstehabtır. Bundan sonra arka arkaya oraya yedi taş atar. Herbir taşı atarken elini kaldırır ve tekbir getirir.[1836] Hacının kurban bayramı birinci günü kuşluk vaktinde taş atması müstehab olan biricik cemre budur. Diğer günlerde ise her üç cemreye de zevalden sonra taş atılır. Cabir *Radiyallahu anh*'dan şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve*

[1827] Müslim, II, 891

[1828] Müslim, II, 981

[1829] Kasıt Abbas'ın oğlu el-Fadl'dır. Çünkü Abdullah'ı Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* nahr (zülhiccenin onuncu) gecesi aile halkından güçsüz olanlarla birlikte göndermişti. (İbn Cibrîn)

[1830] Maksat atmak için kullanılan küçük taşlardır. Kişi bu taşları iki parmağı arasında tutup atabilecek kadar küçüktürler.

[1831] Nesai, İbn Mace; Ahmed, I, 215 ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu'n-Nesai*, II, 640; *Sahihu İbn Mace*, II, 177 ve *Silsiletu'l-Ahadîysi's-Sahiha*, III, 278'de sahih olduğunu belirtmektedir.

[1832] Bk. İbn Bâz, *Fetava*, V, 272

[1833] *Muhassir*, Müzdelife ile Mina arasında bir vadinin adıdır.

[1834] Müslim, II, 891

[1835] Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Akabe cemresine taş atıncaya kadar hep telbiye getirmiştir. Bk. Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 532; Müslim, II, 931

[1836] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 581; Müslim, II, 892-942

sellem nahr günü kuşluk vakti (Akabe cemresine) taş attı. Bundan sonra ise güneş zevale erdikten sonra (cemreleri taşladı)."[1837] Akabe cemresi ise Mekke tarafındaki son cemredir.

2- Hacı Akabe cemresine taş attıktan sonra hediye kurbanını ya da kurbanlığını keser. Bu ise bir koyun, bir devenin ya da bir inek türünün yedide biridir. Temettu ve kıran haccı yapan kimse için bu, vacibtir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"...Kim hac zamanına kadar umreden faydalanmak isterse kurbandan kolayına geleni kessin. Fakat kim bulamazsa hac günlerinde üç, (memlekete) döndüğünüz vakit de yedi gün olmak üzere tam on gün oruç tutsun. Bu aile ikametgahı Mescid-i Haram'da olmayanlar içindir." (Bakara, 2/196)

Hediye kurbanını keserken:

*"Bismillahi vallahu ekber, Allahumme minke ve leke. Allahumme tekabbel minnî: Allah'ın adıyla, Allah en büyüktür. Allah'ım (bu) sendendir ve senin içindir. Allah'ım benden kabul buyur."*demesi müstehabtır.[1838] Koyun ve inek türlerinin sol yanları üzere Ka'be'ye yöneltilmiş olarak kesilmeleri, develerin ise ön sol ayakları bağlanmış olarak ayakta boğazlanmaları sünnettir.[1839] Hediye kurbanından yemesi, hediye vermesi ve sadaka vermesi müstehabtır. Çünkü yüce Allah: *"Artık onlardan yiyin ve eli dar olan fakire de yedirin."* (el-Hac, 22/28) diye buyurmaktadır. Sahih olan görüşe göre kurban kesme zamanı Teşrik günlerinden (zülhiccenin) onüçüncü günü güneş battığı vakte kadar devam eder.[1840] Efdal olan Mina'da kurbanını kesmesidir. Mekke'de kesmesi de caizdir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Arafe'nin her tarafı vakfe yapılacak yerdir. Mina'nın her tarafı da kurban kesilecek yerdir. Müzdelife'nin her tarafı vakfe yapılacak yerdir. Mekke'nin dağları arasındaki geçitlerin hepsi de hem yoldur, hem de kurban kesilecek yerdir."[1841]

3- Haccın kurbanlığını kestikten sonra başını traş eder ya da saçlarını kısaltır. Traş erkekler için daha faziletlidir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* başlarını traş edenlere üç defa rahmet ve mağfiret ile dua etmiş, saçlarını kısaltanlara ise sadece bir defa dua etmiştir.[1842] Kadın ise saçlarını sadece kısaltmakla yükümlüdür. O saçlarının herbir tarafından bir parmak ucu ya da daha az bir miktar kısaltır. Akabe cemresinin taşlanmasından, saçların traş edilip ya da kısaltılmasından sonra ihramda olan kimseye ihram sebebiyle haram olan her şey -kadınlar dışında- helal olur. Bu şekilde helal olmaya "birinci tehallül" denilir.

Birinci tehallül gerçekleştikten sonra koku sürünmesi müstehabtır. Çünkü Aişe *radiyallahu anha* şöyle demiştir: "Ben Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'e ihrama girdiği vakit koku sürerdim. İhramdan çıktıktan sonra Beyti tavaf etmeden önce de koku sürerdim."[1843] Temizlenip en güzel elbiselerini giyinmesi müstehabtır.

4- Sözü geçen işleri yaptıktan sonra hacı Beytullahı tavaf etmek üzere Mekke'ye yönelir. Bu tavafa "ifada tavafı" ve "ziyaret tavafı "adları verilir. Haccın rükünlerinden birisidir. Yüce Allah'ın:*"Sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i*

[1837] İbn Mace dışında Sünen sahibleri; Müslim, II, 945; Buhari, III, 579
[1838] Müslim, III, 1557; Beyhaki, IX, 287
[1839] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 553; Müslim, II, 956
[1840] Bk. İbn Bâz, *Fetava*, V, 274.
[1841] Ebu Davud ve başkaları rivayet etmiştir. Bir kısmı Müslim, II, 893'te yer almaktadır. Ayrıca bk. *Sahihu Ebi Davud*, I, 365.
[1842] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 561; Müslim, II, 945
[1843] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 396; Müslim, II, 846

Atik'i (Kâbe'yi) tavaf etsinler." (el-Hac, 22/29) buyruğunda kastedilen budur. Bu tavafı, daha önce sözü edilen tavaf ile bütünüyle aynıdır. Şu kadar var ki bu tavafta remel ve ıdtıba' yoktur.

Daha sonra Makam-ı İbrahim'in arkasında iki rekat namaz kılar. Zemzemden su içmesi de müstehabtır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* de böyle yapmıştır.[1844]

Tavaftan ve iki rekat namaz kıldıktan sonra eğer temettu haccı yapan birisi ise Safa ile Merve arasında sa'y eder. Çünkü daha önce yaptığı sa'y umre içindi. Bu ise haccın sa'yidir. Çünkü Aişe *radiyallahu anha*'nın Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in Veda Haccı hakkında şöyle dediği sabittir: "...Daha sonra umre yapmak üzere ihrama girmiş olan kimseler Beyti tavaf ettiler. Safa ile Merve arasında sa'y ettiler, sonra da ihramdan çıktılar. Daha sonra Mina'dan döndükten sonra hac için bir başka tavaf yaptılar. Hac ile umreyi birlikte yapmış olanlar ise sadece bir tavaf yaptılar."[1845]

"Bir başka tavaf" ifadesi ile en sahih açıklamaya göre Safa ile Merve arasındaki sa'y etmeyi kastetmektedir. Çünkü ifada tavafı, bütün hacılar için bir rükündür ve bunu yerine getirmişlerdir. Bu açıklamanın doğruluğuna bir diğer delil de Buhari'nin kesin ifade (cezim sîgasıyla) ile muallak bir rivayet olarak İbn Abbas *radiyallahu anhuma*'dan kaydettiği şu rivayet delil teşkil etmektedir: Ona temettu haccı hakkında soru sorulunca şu cevabı vermiştir: Muhacirler, ensar ve Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in hanımları Veda Haccı sırasında ihrama girdiler. Biz de ihrama girdik. Mekke'ye geldiğimizde Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Sizin hac için ihrama girişinizi umre olarak yerine getiriniz. (Beraberinde) hediye kurbanlıkları getirip, onlara gerdanlık takanlar müstesna." Bunun üzerine biz de beyti ve Safa ile Merve arasını tavaf ettik. Hanımlara yaklaştık, elbiseler giyindik. Yine (Peygamber) şöyle buyurdu:

"Her kim hediye kurbanlıklarına gerdanlık takmış ise artık hediye kurbanlıkları yerine ulaşıncaya kadar o ihramdan çıkamaz." Daha sonra bize terviye günü öğleden sonra hac için ihrama girmemizi emretti. Hac menasikini bitirdikten sonra geldik Beyti ve Safa ile Merve arasını tavaf ettik... diye hadisi nakletmektedir.[1846]

İşte bu ifade temettu haccı yapan kimsenin iki defa (Safa ile Merve arasında) sa'y yapacağını açıkça göstermektedir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[1847]

Kıran ya da ifrad haccı yapan kimse ise sadece bir tane sa'y yapar. Eğer kudum tavafından sonra bu sa'yi yapmış ise ifada tavafından sonra sa'y yapmasına gerek yoktur. Yapmamışsa ifada tavafından sonra sa'y yapar.[1848]

İkinci tehallül (nihai olarak ihramın sona ermesi)ün kendisi ile gerçekleştiği ameller üç tanedir: Akabe cemresini taşlamak, saçları traş etmek veya kısaltmak, sa'y yapmakla yükümlü olan kimselerin ifada tavafından sonra sa'y yapması. Bu üç ameli yerine getirdikten sonra ihram sebebiyle kendisine haram olan her şey -kadınlar dahil- helal olur.

[1844] Müslim, II, 892; Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 491
[1845] Hadisin aslı Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, I, 400 ile III, 421'de; Müslim'de de aynı lafızla, II, 870, Hadis no: 1211'de yer almaktadır.
[1846] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 432
[1847] İbn Bâz, *Fetava*, V, 275; *Zadu'l-Mead*, II, 273
[1848] Bk. Müslim, II, 892'de Cabir *radiyallahu anh*'ın hadisi. Ayrıca bu hususta gerekli açıklamalar için bk. *Zadu'l-Mead*, II, 273

Bunlardan ikisini yapan kimse için ihram sebebiyle haram olan her şey -kadınlar dışında- helal olur ve buna önceden de geçtiği gibi "birinci tehallül" adı verilir.[1849]

Hac eden kimse için daha faziletli olan, sözü geçen bu dört işi şöylece sıralamasıdır: Akabe cemresine taş atmak, sonra kurban kesmek, sonra saçları traş etmek yahut kısaltmak, bundan sonra da Beyti tavaf etmek, temettu haccı yapan kimse için de daha sonra sa'y etmek. Kıran haccı ile ifrad haccı yapan kimseler de eğer kudum tavafından sonra sa'y etmemişlerse onlar da sa'y ederler.

Eğer bu işlerden birini diğerinden önce yapacak olursa onun için bir sakınca yoktur ve bu da onun için yeterli olur. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e bu hususta ardı arkasına sorulan sorulara verdiği cevabta müsaade ettiği sabit olmuştur. Bir adam kendisine gelerek:

"Farkına varamadan kurbanımı kesmeden önce saçlarımı traş ettim", dedi. Peygamber:

"Kurbanını kes, bir mahzuru yoktur" diye cevab vermiştir.

Bir diğeri gelerek:

"Farkına varamadan cemreye taş atmadan kurbanımı kestim", diye sormuş. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*:

"Cemreye taş at, bir mahzuru yoktur." diye cevab vermiştir.

Bir başkası gelerek:

"Cemreye taş atmadan saçlarımı traş ettim", diye sormuş, Peygamber:

"Taş at, bir mahzuru yoktur" diye buyurmuştur.

Bir diğeri gelerek:

"Ben taş atmadan Beyte gidip tavaf ettim", diye sormuş, Peygamber:

"Taş at bir mahzuru yoktur" diye cevab vermiştir. O gün Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'a önce yapılan ya da sonraya bırakılan herbir iş için ne kadar soru sorulduysa mutlaka:

"Yap, bunda bir sakınca yoktur" diye cevab vermiştir.[1850]

Bir başkası:

"Akşamdan sonra cemreye taş attım", diye sormuş, Peygamber:

"Sakıncası yoktur" diye cevab vermiştir.[1851]

[1849] Bk. İbn Bâz, *Fetava*, V, 277
[1850] Bu rivayetleri Müslim, Abdullah b. Amr *radıyallahu anhuma*'dan, II, 948-950'de; Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 569'da rivayet etmektedir. Ayrıca bk. *Camiu'l-Usul*, III, 300-303
[1851] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 568'de İbn Abbas (r.anhuma)'da.

Bir diğeri: “Ey Allah’ın Rasûlü, tavaf etmeden önce sa’y ettim”, diye sormuş, Peygamber: *“Sakıncası yoktur”* diye buyurmuştur.[1852]

Bütün bunlar bu hususlarda kolaylık sağlamanın, yumuşaklıkla, merhametle muamele etmenin delilleri arasındadır. Yüce Allah’a hamdolsun.

22) Teşrik Günlerinde Yapılacak Hac İşleri

1- Hacı İfada tavafından ve sa’y etmesi gerekenler de sa’y ettikten sonra Mina’ya geri döner. (Zülhiccenin) 11 ve 12. gecelerini orada geçirir. Burada gecelemek haccın vaciblerindendir. Sakalar (su dağıtanlar), çobanlar ve benzerlerine ise vacib değildir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Mina’da geceyi geçirmemek hususunda çobanlara ruhsat verdiği gibi[1853] sikayet (hacılara su dağıtmak) görevi dolayısıyla Abbas’a da izin vermiştir.[1854] Bundan dolayı Ömer *Radiyallahu anh* şöyle derdi: “Mina’da kalınması gereken gecelerde hiçbir hacı Akabe’nin gerisinde kalarak geceyi geçirmesin.”[1855]

Bu iki günde güneşin zevalinden sonra üç cemreye taş atar. Bu taş atmak da haccın vaciblerindendir.

Zevalden önce cemrelere taş atmak caiz değildir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ancak zevalden sonra taş atmıştır. Eğer bu caiz olsaydı elbette ümmetine kolaylık sağlamak için zevalden önce taş atardı. Bundan dolayı İbn Ömer *radiyallahu anhuma* şöyle demiştir: “Bizler uygun vakti beklerdik. Güneş zevale erdi mi taş atardık.”[1856] Yine İbn Ömer şöyle derdi: “Cemrelere üç gün zarfında güneş zevale ermedikçe taş atmayınız.”[1857]

Cemrelere taş atarken aşağıdaki sıraya uymak icab eder:

a- Önce birinci cemreye (küçük şeytana) taş atmakla başlar. Bu da Mekke’den en uzak cemre olup, Hayf mescidi yakınında olandır. Buna arka arkaya yedi taş atar. Herbir taşı atarken elini kaldırır ve akabinde tekbir getirir. Taşın cemrenin etrafını çeviren havuza düşmesi gerekir. Eğer havuzun içine düşmeyecek olursa yerini bulmamış olur. Daha sonra taşların kendisine isabet etmeyeceği ve insanlara da rahatsızlık vermeyecek şekilde ileriye geçer, kıbleye yönelir, ellerini kaldırır, uzunca dua eder.

b- Orta cemreye (orta şeytana) ardı arkasına yedi tane taş atar. Herbir taşı attığı sırada tekbir getirir. Sonra sol tarafa doğru ilerler ve insanlara kolaylık sağlayacak şekilde kıbleye yönelir, uzunca durur, ellerini kaldırarak dua eder.

c- Sonra Akabe cemresine (büyük şeytana) ardı arkasına yedi tane taş atar ve herbir taşı atmakla birlikte tekbir getirir. Daha sonra durmaksızın ve dua da etmeksizin yürüyüp gider.[1858]

Daha sonra ikinci teşrîk gününde de cemrelere zevalden sonra bir önceki günde yaptığı şekilde taş atar. Birinci ve ikinci cemrelerin yanında birinci teşrîk gününde yaptığının aynısını yapar.[1859]

[1852] Ebu Davud, Hadis no: 2015; el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, I, 379’da, İbn Bâz da *et-Tahkik ve’l-İdah*, s. 60’da sahih olduğunu belirtmektedirler.
[1853] Hadisi Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi ve Nesai rivayet etmiştir. Bk. *İrvau’l-Ğalil*, IV, 28
[1854] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, III, 578; Müslim, II, 953
[1855] *Muvatta*, I, 406
[1856] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, III, 579
[1857] *Muvatta*, I, 408
[1858] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, III, 582-583

2- Temettu ve kıran haccı yapan kimse eğer kurban kesemeyecek olursa üç günü hacda, yedi günü de ailesi yanına döndüğü vakit olmak üzere on gün oruç tutar. Bu üç günü dilerse nahr (zülhiccenin onuncu günü)den önce tutar, dilerse üç teşrîk günü (kurban bayramının ikinci, üçüncü ve dördüncü yani zülhiccenin onbir, oniki ve onüçüncü günleri) oruç tutar. Çünkü Aişe ve İbn Ömer (Allah onlardan razı olsun) şöyle demişlerdir: "Hediye kurbanı kesmek imkanı bulamayan kimseler dışında teşrîk günlerinde oruç tutmaya ruhsat verilmemiştir."[1860]

Efdal olan ise bu üç günü Arafe gününden önce tutmaktır. Böylelikle Arafe günü oruç tutmamış olur. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Arafe günü oruçsuz vakfe yapmıştır. Meymune *radiyallahu anha*'dan rivayet ettiğine göre insanlar Arafe günü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in oruçlu olup olmadığı hususunda şüphe ettiler. Bunun üzerine o vakfe yerinde duruyor iken ben de kendisine bir kab süt gönderdim.[1861] İnsanlar ona bakıp dururken o da o sütten içti."[1862] Bir diğer rivayette zikredildiğine göre Ümmü el-Fadl ona devesi üzerinde vakfede iken bir tas süt göndermiş, o da o sütü içmiştir.[1863]

3- Yaşlı, hasta, küçük çocuk, hamile kadın vb. cemrelere taş atmaktan acze düşen kimselerin kendi adlarına vekâleten taş atacak kimseleri görevlendirmeleri caizdir. Çünkü yüce Allah: *"Gücünüz yettiğince Allah'tan korkunuz."* (et-Teğabun, 64/16) diye buyurmuştur. Bu gibi kimseler ise cemrelere taş atıldığı vakit insanlar arasında kalabalığa karışamazlar. Taş atma zamanı ise geçicidir. Kaza edilmesine dair meşrû bir delil yoktur. O bakımdan bunların diğer hac ibadetlerinin aksine başkalarını görevlendirmeleri caizdir.

Gücü yeten erkek ve kadınların ise taş atmak üzere başkalarını görevlendirmeleri caiz olmaz. Vekil olarak görevlendirilen kimsenin önce kendisi adına, sonra da kendisini vekil eden adına aynı yerde her üç cemreye de sırasıyla taş atması caizdir. Yani önce birinci cemreye kendi adına yedi taş atar, sonra kendisini vekil tayin edenin adına yedi taş atar. İkinci ve üçüncü cemrede de böyle yapar.

Küçük çocuğun adına az önce geçen açıklamaya uygun bir şekilde velisinin taş atması caizdir. Cabir *Radiyallahu anh*'dan şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte hac ettik. Beraberimizde kadınlar ve çocuklar da vardı. Çocuklar adına biz telbiye getirdik (ihrama girdik) ve yine onlar adına cemrelere taş attık."[1864] Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[1865]

4- Teşrîk günlerinde cemrelere taş atmakta faziletli olan zaman, güneşin batışından önce taşların atılmasıdır. Aynı şekilde Akabe cemresine de nahr (zülhiccenin onuncu) günü güneş batımından önce taş atanın, taşı vaktinde attığı kabul edilir. Bununla birlikte daha efdal olan gücü yeten kimselerin kuşluk vaktinde bu cemreye taş atmalarıdır.

Geceleyin cemrelere taş atmaya gelince, kimi ilim adamı buna da cevaz vermiştir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* taş atma vaktinin başlangıcını teşrîk günlerinde zevalden sonra diye tayin etmiş, fakat sona ereceği zamanı tesbit etmemiştir. Aynı şekilde Akabe cemresine taş atma vakti gücü yeten kimseler için nahr günü güneşin

---

[1859] Birinci teşrîk günü zülhiccenin onbirinci, ikinci teşrîk günü zülhiccenin onikinci günüdür (çeviren)
[1860] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 242
[1861] Bk. *Fethu'l-Bari*, IV, 238
[1862] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 237
[1863] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, IV, 237
[1864] Ahmed, III, 314 ve İbn Mace rivayet etmiştir. Bk. *et-Telhisu'l-Habir*, II, 270
[1865] Cemrelere taş atmak hususunda vekalet vermek için bk. İbn Bâz, *Fetava*, V, 155-278; *Advau'l-Beyan*, V, 308; İbn Useymîn, *el-Menhec*, s. 63; İbn Teymiye, *Fetava*, XXVI (sahife numarası verilmemiş.)

doğuşundan sonradır. İhtiyata uygun olan, görüş ayrılığından kurtulmak için güneşin batımından önce taş atmaktır. Fakat eğer kişi buna mecbur kalır ve gerek duyacak olursa, güneşi batan günün gecesinde gecenin sonuna kadar taş atmakta da bir mahzur yoktur.[1866]

5- Zülhiccenin onikinci günü güneş battığı halde Mina'dan çıkıp gitmeyen kimsenin orada kalarak Mina'da geceyi geçirmesi ve onüçüncü gün zevalden sonra her üç cemreye de taş atması gerekir. Çünkü İbn Ömer *radiyallahu anhuma*'dan sabit olduğuna göre o şöyle derdi: "Her kim teşrîk günlerinin ortancasında iken güneş battığı halde o Mina'da bulunuyor ise, ertesi günü cemrelere taş atmadıkça ayrılmasın."[1867] Fakat onikinci günü kendisinin tercihi olmaksızın Mina'da iken güneş batacak olursa -mesela yüklerini hazırlamış ve bineğine binmiş olmakla birlikte, arabaların kalabalığı dolayısıyla gecikmiş ise- ertesi günü kalması gerekmez.

6- Teşrîk günlerinden olan zülhiccenin onikinci günü zevalden sonra cemrelere taş attıktan sonra hacı dilerse elini çabuk tutar ve veda tavafını yapar, sonra da memleketine geri döner. Dilerse bir gün daha gecikir ve onüçüncü gece de Mina'da kalır ve onüçüncü gün zevalden sonra cemrelere taş atar. Efdal olan budur. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmuştur:

"Kim iki günde acele ederse ona günah yoktur. Kim de geriye kalırsa ona da günah yoktur. Bu takvalı hareket edenler içindir." (el-Bakara, 2/203)

Diğer taraftan Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* acele etmek hususunda insanlara izin vermekle birlikte, kendisi acele edip erken ayrılmamıştır. Aksine onüçüncü günü zevalden sonra üç cemreye de taş atıncaya kadar Mina'da kalmış, sonra el-Abtah denilen yerde konaklayarak öğlen, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını orada kıldıktan sonra kısa bir süre yatmış, sonra da Mekke'ye veda tavafını yapmak üzere kalkıp gitmiştir.[1868]

Muhassab (el-Abtah)'de konaklamak sünnet midir, yoksa Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'ın orada konaklaması ayrılması açısından daha uygun olduğundan mıdır?

Bir kesim bunun haccın sünnetlerinden olduğunu söylemiştir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Mina'dan ayrılmak isteyince şöyle buyurmuştur:

"İnşaallah yarın Beni Kinane Hayfi diye bilinen ve küfür üzere birbirleriyle antlaştıkları yerde konaklayacağız."

Bununla kastettiği yer Muhassab'tır. Şöyle ki Kureyşlilerle, Kinaneliler, Haşimoğulları ile Abdu'l-Muttalib oğulları aleyhine kendilerine peygamberi teslim etmedikçe onlara kız alıp vermemek, onlarla alış-veriş yapmamak üzere ahidleşmişlerdi.[1869] İbn Ömer *radiyallahu anhuma*'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* Ebu Bekir ve Ömer Abtah'da konaklıyorlardı."[1870] İbn Ömer'in görüşüne göre

---

[1866] Bk. İbn Bâz, *Fetava*, V, 165 ve 167; *Advau'l-Beyan*, V, 283 ve 299. Ayrıca geceleyin cemrelere taş atmanın cevazı hususunda büyük ilim adamları komisyonunun kararı için bk. Abdu'r-Rahman el-Bessam, *Tavdihu'l-Ahkam min Buluği'l-Meram*, III, 373. Bu husustaki hadis ve diğer rivayetler için bk. *Camiu'l-Usul*, III, 278-282; Nevevi, *el-Mecmu*, VIII, 240; İbn Useymin, *Aylık Konuşmalar*, X, 77

[1867] Muvatta, I, 407; Beyhaki, V, 152; Abdu'l-Kadir el-Arnavud isnadının sahih olduğunu belirtmektedir. Bk. *Camiu'l-Usul*, III, 282

[1868] Bk. Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 590

[1869] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 453

[1870] Müslim, II, 951

Muhassab'da kalmak sünnettir. Nafi de şöyle demiştir: "Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* ile ondan sonra halifeler Muhassab'da kalmışlardır."[1871]

İbn Abbas *radiyallahu anhuma* ile Âişe *radiyallahu anha*'nın görüşüne göre Abtah'da konaklamak Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in ayrılışı için daha uygundur.[1872]

İnşaallah doğru olan Mina'dan ayrılış günü Abtah'da konaklamanın -İbn Ömer'in dediği, raşid halifelerin de uyguladığı gibi- sünnet olduğudur. Merhum İbnu'l-Kayyim de bu görüşe meyletmiş. Büyük ilim adamı Abdu'l-Aziz b. Bâz da bunu tercih etmiştir. Efdal olan hacının Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'ın yaptıklarını yapmasıdır. Bununla birlikte yapamayacak olursa vebal ve günah sözkonusu değildir. Çünkü böyle bir uygulama herhangi bir zorluk olmaksızın ve imkan bulunursa yapılması halinde efdaldir.[1873]

23) Veda Tavafı

Hacceden Mekke'den ayrılmak istedi mi "veda tavafı" yapmadan çıkmamalıdır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Sizden hiçbir kimse yapacağı son iş Beytteki tavafı olmadıkça ayrılıp gitmesin."*[1874] İbn Abbas *radiyallahu anhuma* da şöyle demiştir: "İnsanlara yapacakları son işin Beyti tavaf olması emrolunmuştur. Şu kadar var ki ay hali olan kadından bu sorumluluk hafifletilmiştir."[1875]

Buna göre ay hali olan kadının veda tavafı yapmak yükümlülüğü yoktur. Lohusa olan hanım için de durum böyledir. Aişe *radiyallahu anha*'nın rivayet ettiği hadise göre Safiyye *radiyallahu anha* ifada tavafından sonra ay hali olmuş, bunun üzerine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*: *"O takdirde Mekke'den yola koyulabilir."* diye buyurmuştur.[1876]

Kişi yedi şavt ile Beyti tavaf eder, sonra Makam-ı İbrahim *aleyhisselam*'ın arkasında iki rekat namaz kılar. Sonra Mescid-i Haram'dan çıkar ve daha önce geçtiği üzere mescidden çıkış duasını okur, arkasından da ülkesine geri döner.

24) Rasulullah *Sallallahu Aleyhi Ve sellem*'in Mescidini Ziyaret Etmek

Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in Mescidini ziyaret etmek müstehabtır. Orayı ziyaret her zaman ve her vakit meşrûdur. Bunun belirli bir zamanı yoktur. Haccın işleri arasında değildir. Kabrin ziyaret edilmesi için yüklerin hazırlanması ve yolculuk yapılması caiz değildir. Çünkü ibadet olacak şekilde yük hazırlamak, kabirleri ziyaret etmek için olmaz. Bu ancak Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in buyruğunda olduğu gibi üç mescid hakkında sözkonusudur:

"(İbadet kastıyla) yükler ancak üç mescide gitmek üzere vurulur. Mescid-i Haram, benim bu mescidim ve Mescid-i Aksa."[1877]

Buna göre Medine'de, uzakta yaşayan bir kimsenin kabri ziyaret etmek maksadıyla yüklerini bağlama hakkı yoktur. Fakat Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in mescidini şerifini ziyaret etmek kastıyla yüklerin bağlanması meşrudur. Kişi mescide ulaştı mı

[1871] Müslim, II, 951
[1872] Müslim, II, 951
[1873] Bk. *Zadu'l-Mead*, II, 294. Büyük ilim adamı İbn Bâz'ın bu tercihi benim Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 590'da yazdığım notta ve yine *Zadu'l-Mead*, II, 295'de kaydedilmiştir. Ayrıca bk. eş-Şevkâni, *Neylu'l-Evtar*, VI, 207
[1874] Müslim, II, 963
[1875] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 585; Müslim, II, 963
[1876] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, I, 428, III, 586; Müslim, II, 963
[1877] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 63; Müslim, II, 1012

Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in de, ashabının da kabirlerini ziyaret eder. Böylelikle peygamberin kabrini ziyaret, onun mescidini ziyaret etme kapsamı içerisine girmiş olur. Çünkü Peygamber mescid'i ziyaret etmenin pek büyük bir sevabı vardır. Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

"Benim bu mescidimde bir vakit namaz, Mescid-i Haram müstesna onun dışındaki mescidlerde kılınan bin namazdan daha hayırlıdır."[1878]

Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Benim bu mescidimde bir vakit namaz, Mescid-i Haram müstesnâ, onun dışındaki mescidlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir. Mescid-i Haram'da bir namaz ise onun dışındaki diğer mescidlerde kılınan yüzbin namazdan daha faziletlidir."[1879]

2- Mescid-i Nebevi'ye girdiği vakit mescide girince sağ ayağını atarak şunları söylemesi müstehabtır:

"Eûzu billâhil azîm, ve bi vechihil kerîm, ve sultânihil kadîm mineşşeytânirracîm. (Bismillâhi vessalâtu vesselâmu alâ rasûlillah) Allâhummeftahlî ebvâbe rahmetik.": "Pek büyük Allah'a ve O'nun kerim zatına, kadim saltanatına, kovulmuş olan şeytandan sığınırım. Allah'ın adı ile (giriyorum). Sâlat ve selam Allah'ın Rasûlüne olsun, Allah'ım bana rahmetinin kapılarını aç."[1880]

Tıpkı diğer mescidlere girerken söylediği gibi bunları söyler.

3- İki rekat tahiyyetu'l-mescid namazı ya da dilediği namazı kılar. Namazında dilediği duaları yapar. Efdal olan bunu Ravza-i Şerife'de yapmasıdır. Ravza, Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in minberi ile hücresi arasındaki yerdir. Çünkü Peygamber şöyle buyurmuştur:

"Benim evim ile minberimin arası cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim de Havz'ımın üzerindedir."[1881]

Farz namaza gelince, ziyaretçi olanın da, olmayanın da bunu ilk safta kılmaya gayret etmesi uygundur.

4- Namaz kıldıktan sonra Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in kabrini ziyaret etmek isterse edeb ve vakar ile kabrinin önünde durur, alçak sesle Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e şu sözlerle selam verir:

"Esselâmu aleyke eyyuhennebiyyu ve rahmetullâhi ve berekâtuhû, Allâhumme salli alâ muhammedin ve alâ âli muhammed, kemâ salleyte alâ ibrâhîme ve alâ âli ibrâhîme inneke hamîdun mecîd. Allâhumme bârik alâ muhammedin ve alâ âli muhammed, kemâ bârekete alâ ibrahîme ve alâ âli ibrâhîme inneke hamîdun mecîd."

: "Selam sana ey peygamber! Allah'ın rahmet ve bereketleri de üzerine olsun. Allah'ım, Muhammed'e ve onun aile halkına, İbrahim'e ve İbrahim'in aile halkına salat getirdiğin gibi salat getir. Şüphesiz ki sen her türlü hamde layıksın, şanı pek yüce olansın.

[1878] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 63; Müslim, II, 1012
[1879] İbn Mace; Ahmed, III, 343-53; el-Elbani, *Sahihu İbn Mace*, I, 236; *İrvau'l-Ğalil*, IV, 341'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1880] Bk. Müslim, I, 494; *Sahihu İbn Mace*, I, 129
[1881] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 70; Müslim, II, 1010

Allah'ım, Muhammed'e ve Muhammed'in aile halkına, İbrahim'e ve İbrahim'in aile halkına bereketler ihsan ettiğin gibi, bereketler ihsan et. Şüphesiz ki sen her türlü hamde layıksın, şanı pek yüce olansın." Yahutta şöyle der:

"Esselamu aleyke yâ rasûlallah ve rahmetullâhi ve berekâtuh.": "Selam sana ey Allah'ın Rasûlü! Allah'ın rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun." Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Bir kişi bana selam verdi mi mutlaka Allah bana ruhumu tekrar geri iade eder ve ben de onun selamını alırım."[1882]

Ve şöylece: *"Eşhedu enneke rasulullahi hakkan, ve enneke kad bellağte'r-risâlete ve eddeytel emâneh. Ve câhette fillâhi hakka cihâdih, ve nesahtel ümmeh. Fecezâke'llâhu an ummetike efdale mâ câzâ nebiyyen an ummetih."*

"Şehadet ederim ki sen Allah'ın gerçek rasûlüsün ve şüphesiz ki sen risaleti eksiksiz tebliğ ettin. Emaneti eksiksiz yerine getirdin. Allah yolunda hakkıyla cihad ettin. Ümmete samimi olarak nasihat ettin. O bakımdan herbir peygambere ümmeti adına verilen en üstün mükâfat ile senin ümmetin adına Allah da seni mükafatlandırsın." demesinde de bir sakınca yoktur. Çünkü bütün bunlar Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in nitelikleri arasındadır.

5- Sonra biraz sağa doğru çekilir ve Ebu Bekir es-Sıddîk *Radiyallahu anh*'a selam verir. Ona uygun şekilde dua eder. Sonra yine biraz daha sağa çekilir. Ömer b. el-Hattab *Radiyallahu anh*'a selam verir, Allah'tan ona razılık diler, ona dua eder. İbn Ömer *radiyallahu anhuma*, Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* ve iki arkadaşına selam verdi mi çoğunlukla sadece şunları söylerdi: es-Selamu aleyke ya Rasûllallah, es-Selamu aleyke ya Eba Bekr, es-Selamu aleyke ya ebetah. (Selam sana ey Allah'ın Rasûlü, selam sana ey Ebu Bekir, selam sana ey babam) der, sonra giderdi.[1883] Herhangi bir kimsenin hücreye elini sürmek yahut etrafında dolaşmak suretiyle Allah'a yakınlaşmaya kalkışması caiz değildir. Allah Rasûlünden herhangi bir ihtiyacını gidermesini, hastasına şifa vermesini ve benzer şeyler yapmasını istemesi de caiz değildir. Çünkü bütün bunlar sadece Allah'tan istenecek şeylerdir.

Kadın ise Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in kabrini de, başkasının kabrini de ziyaret etmez. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* bu lafız sözün doğrusu çokça ziyaret eden kadınlar Elbânî'de buna işaret ediyor. 8 nolu dipnotta gösterdiği kaynaklarda çokça ziyâret eden kadınlar geliyor. el-Elbanî Ahkâmül-Cevaiz ve İmâ'da bu lafzı sahih görüyor.[1884] Fakat Peygamber Mescidini ziyaret eder ve orada namazın kat kat mükafatlandırılması ümidi ile orada Allah'a ibadet eder. Bulunduğu yerde Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e sâlat ve selam getirir ve bu, kendisi nerede olursa olsun Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'e ulaşır, çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

[1882] Ebu Davud rivayet etmiştir. el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud*, II, 383'de hasen olduğunu belirtmektedir; İbn Bâz, *Fetava*, V, 288
[1883] Bk. İbn Bâz, *Fetava*, IX, 289
[1884] Hadisi Tirmizi, İbn Mace, İbn Hibban ve Ahmed rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Ahkamu'l-Cenaiz,* s. 185'de hasen olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bk. *İrvau'l-Ğalil*, III, 211; *Camiu'l-Usul,* XI, 150

"Evlerinizi kabirlere dönüştürmeyiniz. Benim kabrimi de bayram yeri yapmayınız. Bana salat ve selam getiriniz. Çünkü sizin getirdiğiniz salat ve selam nerede olursanız olunuz bana ulaşır."[1885]

Yine Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Muhakkak Allah'ın yeryüzünde dolaşan melekleri vardır. Bunlar ümmetimin bana selamlarını ulaştırırlar."*[1886]

6- Medine'yi ziyaret eden bir kimsenin orada bulunduğu sıralarda Kuba mescidini ziyaret etmesi ve orada namaz kılması müstehabtır. Çünkü "Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* hem binekli, hem yürüyerek o mescide gider, orada iki rekat namaz kılardı."[1887] Sehl b. Huneyf'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"Her kim evinde abdest alır, sonra Kuba mescidine gider, orada bir namaz kılacak olursa bir umre kadar ecir alır."[1888]

Esid b. Zuhayr el-Ensari *Radiyallahu anh* de Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'ın şöyle buyurduğunu zikretmektedir: *"Kuba mescidinde bir namaz bir umre gibidir."*[1889]

7- Erkeklerin Medine'de bir kabristan olan Baki kabristanını ziyaret etmeleri, şehitlerin kabirleri ile Hamza'nın (Allah hepsinden razı olsun) kabirlerini ziyaret etmeleri sünnettir. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* onları ziyaret eder, onlara dua ederdi. Ayrıca Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Kabirleri ziyaret ediniz. Çünkü kabirler sizlere ölümü hatırlatır."*[1890]

Kabirleri ziyaret ettiği vakit şöyle der: *"Esselâmu aleykum ehleddiyâri minel mü'minîne vel müslimîn. Ve innâ inşâallâhu bikum lâhikûn. (Ve yerhamullâhu'l-mustakdimîne minnel muste'hirîn) Nes'elullâhe lenâ ve lekumul âfiyeh."*

"Ey bu diyarın mümin ve müslüman sakinleri, selam olsun sizlere! İnşaallah bizler de sizlere kavuşacağız. (Allah bizden önden geçenlere de, geriye kalanlara da merhamet buyursun.) Kendimiz için de, sizin için de Allah'tan esenlik dileriz."[1891]

Şüphesiz kabirleri ziyaretten maksat ahireti hatırlamaktır. Onlara dua etmek suretiyle ölülere iyilik yapmaktır, Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetine uymaktır. İşte şeriata uygun olan ziyaret şekli budur. Kabirleri yanında dua etmek yahut onlardan ihtiyaçlarımızı karşılamalarını istemek yahut hastalara şifa vermelerini istemek yahut onlar vasıtasıyla ya da onların konumları vasıtasıyla Allah'tan dilekte bulunmak ve benzeri diğer hususlara gelince, bu bid'at ve münker olan bir ziyaret çeşididir. Allah böyle bir ziyareti meşru kılmamıştır, Rasûlü de kılmamıştır. Selef-i salih de böyle bir ziyaret yapmış değildir.

[1885] Hadisi Ebu Davud ve başkaları rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu Ebi Davud,* I, 383'de sahih olduğunu belirtmiştir.
[1886] Nesai; Hakim, II, 421 ve Ahmed rivayet etmiştir. el-Elbani, *Sahihu'n-Nesai*, I, 274'te sahih olduğunu belirtmektedir.
[1887] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, III, 68; Müslim, II, 1016
[1888] İbn Mace ve Nesai rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu İbn Mace*, I, 237; *Sahihu'n-Nesai*, I, 150'de sahih olduğunu belirtmektedir.
[1889] Tirmizi ve İbn Mace rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu İbn Mace*, I, 237 ile *Sahihu't-Tirmizi*, I, 104'te sahih olduğunu belirtmektedir.
[1890] Müslim, II, 671
[1891] Müslim, II, 671; İbn Mace -lafız onun-, I, 494; Bureyde *radiyallahu anh*'dan. Rahmet ile ilgili dua cümlesi Müslim, II, 671'de Aişe'nin rivayet ettiği hadiste yer almaktadır.

Sözü edilen bu hususların bir bölümü bid'attir, şirk değildir. Kabirlerin yanında Allah'a dua etmek, ölünün hakkı ya da konumu için Allah'tan dilekte bulunmak ve benzerleri.

Diğer bazısı ise büyük şirk türünden bir bid'attir. (Allah'a yapılması gereken şekilde) ölülere dua etmek, onlardan yardım dilemek, onlardan zafer vermelerini yahut yardıma koşmalarını istemek gibi.

O bakımdan dikkat etmek, sakınmak lazım. Yüce Allah'tan bizleri hidayetiyle hakka iletmesini ve bu hususta bize tevfikini ihsan etmesini isteriz. Başarı veren, doğru yola ileten O'dur. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O'nun dışında hiçbir Rab yoktur.[1892]

Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun. Peygamberimiz, onun emin kulu Abdullah oğlu Muhammed'e de Allah'ın sâlat ve selamı olsun, ona bereketler ihsan etsin. Onun aile halkına, ashabına, kıyamet gününe kadar güzel bir şekilde onlara uyacaklara da selam olsun.

25) Genel Kapsamlı Dualar

Aşağıda Arafat'ta, Meş'ar-i Haram'da, Teşrîk günlerinde birinci ve ikinci cemreye taş attıktan sonra, Safa ile Merve üzerinde, dua edilebilecek her konumda -bu yerlere tahsis edilmeksizin- her zaman ve mekanda okunabilecek türden faydalı ve genel kapsamlı dua örnekleri vardır. Çünkü Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Muhtevasında günahkârlık yahut akrabalık bağlarını kopartmak sözkonusu olmayan bir dua ile Allah'a dua eden herbir müslümana mutlaka Allah bu duası karşılığında üç husustan birisini verir: Ya duasındaki isteği ona dünyada verilir ya Allah o duasının karşılığını ahirette mükafat olarak ona saklar yahutta o duasının bir benzeri kötülüğü Allah ondan uzaklaştırır." Ashab:

"O halde biz de çok dua ederiz", deyince, Peygamber: *"Allah('ın bağışları) daha çoktur."* diye buyurdu.[1893]

"Elhamdulillâhi vahdeh, vessalâtu vesselâmu alâ men lâ nebiyye ba'deh.": Hamd yalnızca Allah'adır. Salât ve selam da kendisinden sonra Peygamber gönderilmeyecek olan (Peygamber efendimize) olsun."

1- *"Rabbimiz biz kendimize zulmettik, eğer bize mağfiret ve rahmet etmezsen muhakkak ki zarara uğrayanlardan oluruz."* (el-A'raf, 7/23)

2- *"Rabbim ben bilmediğim şeyi senden istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve merhamet etmez isen en büyük zarara uğrayanlardan olurum."* (Hud, 11/47)

3- *"Rabbim, bana, anama, babama, mümin olarak evime girene, erkek ve kadın müminlere mağfiret buyur."* (Nuh, 71/28)

4- *"Rabbimiz, bizden kabul buyur. Şüphesiz sen işitensin, hakkıyla bilensin... Tevbelerimizi kabul buyur. Çünkü sen tevbeleri pek çok kabul edensin. Hakkıyla esirgeyensin."* (el-Bakara, 2/127-128)

[1892] Bk. İbn Bâz, *Fetava*, V, 298
[1893] Tirmizi, V, 566, 462; Ahmed, II, 18. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi,* III, 140.

5- *“Rabbim beni de, soyumdan gelecekleri de namazı dosdoğru kılanlardan eyle! Rabbimiz, duamı kabul buyur.”* (İbrahim, 14/40)

6- *“Rabbimiz, hesabın ayağa kalkacağı gün beni, ana babamı ve bütün iman edenleri bağışla.”* (İbrahim, 14/41)

7- *“Rabbim, bana bir hüküm bağışla ve beni salihlere kat. Sonrakiler arasında bana bir doğruluk lisanı (güzel övgü ve anılış) bağışla ve beni Naîm cennetinin mirasçılarından kıl... Öldükten sonra diriltilecekleri günde de beni zelil eyleme!”* (eş-Şuara, 26/83-85,87)

8- *“Rabbim, bana salihlerden bağışla!”* (es-Saffat, 37/100)

9- *“Rabbimiz yalnız sana tevekkül ettik, yalnız sana yöneldik ve dönüşümüz de yalnız sanadır.”* (el-Mümtehine, 60/4)

10- *“Rabbimiz, bizi inkâr edenler için fitne konusu kılma ve bize mağfiret et. Ey Rabbimiz! Çünkü mülkünde aziz, emrinde hikmeti sonsuz olan yalnız sensin sen.”* (el-Mümtehine, 60/5)

11- *“Rabbim, bana ve ana babama ihsan ettiğin nimetine şükür etmeyi bana ilham et. Razı olacağın salih amel işlemeye de muvaffak kıl. Rahmetinle beni salih kullarının arasına kat.”* (en-Neml, 27/19)

12- *“Rabbim, bana katından çok temiz bir soy bağışla. Sen duayı işitensin.”* (Al-i İmran, 3/38)

13- *“Rabbim, beni bir başıma bırakma. Sen varislerin en hayırlısısın.”* (el-Enbiya, 21/89)

14- *“Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zulmedenlerden oldum.”* (el-Enbiya, 21/78)

15- *“Rabbim, göğsüme genişlik ver, işimi kolaylaştır. Bir de dilimden bağı çöz ki sözümü anlasınlar.”* (Taha, 20/25-28)

16- *“Rabbim, gerçekten ben nefsime zulmettim. Onun için bana mağfiret eyle.”* (el-Kasas, 28/16)

17- *“Rabbimiz, indirdiklerine inandık ve o peygamberin izine uyduk. Artık bizi şahitlerle beraber yaz.”* (Al-i İmran, 3/53)

18- *“Rabbimiz, bizi o zalimler topluluğunun fitnesine uğratma ve rahmetinle bizi o kâfirler topluluğundan kurtar.”* (Yunus, 10/85-86)

19- *“Rabbimiz, günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlığımızı bağışla. Ayaklarımıza iyice sebat ver. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.”* (Al-i İmran, 3/147)

20- *“Rabbimiz, bize tarafından bir rahmet, işimizde bize doğruyu bulma başarısını ver.”* (el-Kehf, 18/10)

21- *“Rabbim, ilmimi arttır.”* (Taha, 20/114)

22- *“Rabbim, şeytanların vesveselerinden, kışkırtmalarından sana sığınırım. Rabbim yanımda hazır olmalarından da sana sığınırım.”* (el-Muminun, 23/97-98)

23- *“Rabbim, mağfiret ve rahmet buyur. Zaten sen merhamet edicilerin en hayırlısısın.”* (el-Muminun, 23/118)

24- *“Rabbimiz, bize dünyada bir güzellik ver. Ahirette de bir güzellik ver ve bizi ateş azabından koru.”* (el-Bakara, 2/201)

25- *“Dinledik, itaat ettik. Rabbimiz, senden mağfiret dileriz ve dönüş ancak sanadır.”* (el-Bakara, 2/285)

26- *“Rabbimiz, unuttuk yahut yanıldıysak bizi sorguya çekme. Rabbimiz, bizden öncekilere yüklediğin gibi üzerimize ağır yükler yükleme. Rabbimiz, güç yetiremeyeceğimiz şeyi bize yükletme. Bizi affet, bize mağfiret buyur ve bize merhamet eyle. Sensin bizim mevlamız. Kâfirler topluluğuna karşı da bize yardım et.”* (el-Bakara, 2/286)

27- *“Rabbimiz, bizi doğru yola ilettikten sonra kalblerimizi saptırma. Bize katından bir rahmet bağışla. Muhakkak sen bol bol bağışlayansın.”* (Al-i İmran, 3/8)

28- *“Rabbimiz, sen bunları boşuna yaratmadın. Sen münezzehsin. Bizi ateş azabından koru. Rabbimiz, şüphe yok ki sen kimi ateşe sokarsan onu hakir kıldın demektir ve zulmedenlerin de hiçbir yardımcıları yoktur. Rabbimiz biz rabbinize iman edin diye imana çağıran bir davetçiyi işittik ve iman ettik. Rabbimiz, günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, ruhumuzu iyilerle birlikte al. Rabbimiz, bize peygamberlerin aracılığı ile vaadettiğini de ver. Kıyamet gününde bizi rüsvay etme. Şüphe yok ki sen vaadinden dönmezsin.”* (Al-i İmran, 3/191-194)

29- *“Rabbimiz, iman ettik. Bize mağfiret ve rahmet buyur. Sen rahmet edenlerin en hayırlısısın.”* (el-Muminun, 23/109)

30- *“Rabbimiz, bizden cehennem azabını geri çevir. Çünkü gerçekten onun azabı kesin bir helak oluştur. Gerçekten o ne kötü bir durak ve ne kötü bir yerdir!”* (el-Furkan, 25/26)

31- *“Rabbimiz, eş ve çocuklarımızdan bize gözlerimizin aydınlığı olan kimseler ver. Bizi takva sahiblerine önder yap.”* (el-Furkan, 25/74)

32- *“Rabbim bana, ana-babama, verdiğin nimete şükretmemi ve senin razı olacağın salih amel işlememi bana ilham et ve soyumdan gelenleri de benim için salih kimseler kıl. Şüphesiz ben sana tevbe ve ben teslim olmuşlardanım.”* (el-Ahkaf, 46/15)

33- *“Rabbimiz, bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi mağfiret eyle! Kalblerimizde iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz, şüphesiz ki sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin.”* (el-Haşr, 59/10)

34- *“Rabbimiz, bize nurumuzu tamamla ve bize mağfiret buyur. Çünkü sen herşeye güç yetirensin.”* (et-Tahrim, 66/8)

35- *“Rabbimiz, biz gerçekten iman ettik. Artık günahlarımızı bize bağışla ve bizi ateş azabından koru.”* (Al-i İmran, 3/16)

36- *"Rabbimiz, iman ettik. Artık bizi şahid olanlarla beraber yaz."* (el-Maide, 5/83)

37- *"Rabbim, şu şehri emniyetli kıl! Beni de, oğullarımı da putlara tapmaktan uzak tut."* (İbrahim, 14/35)

38- *"Rabbim, doğrusu bana indireceğin hayıra muhtacım."* (el-Kasas, 28/24)

39- *"Rabbim, bu fesadçılar topluluğuna karşı bana yardım et."* (el-Ankebut, 29/30)

40- *"Rabbimiz, bizi bu zalimler topluluğu ile beraber bulundurma."* (el-Araf, 7/47)

41- *"Bana Allah yeter. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Ben ancak O'na güvenip, dayandım. O ulu Arşın Rabbidir."* (et-Tevbe, 9/129)

42- *"Umarım Rabbim, beni doğru yola iletir."* (el-Kasas, 28/22)

43- *"Rabbim beni zalimler topluluğundan kurtar."* (el-Kasas, 28/21)

44- *"Allah'ım bize dünyada da bir iyilik ver, ahirette de bir iyilik ver ve bizi ateş azabından koru."*[1894]

45- *"Allah'ım, ben ateş fitnesinden (azabına maruz kalmaktan) ve ateş azabından, kabir fitnesinden (kabir azabından), zenginlikle imtihanın kötülüğünden, fakirlikle imtihanın kötülüğünden sana sığınırım. Allah'ım, Mesih Deccal'in fitnesinin şerrinden sana sığınırım. Allah'ım, kalbimi karın ve dolunun suyu ile yıka. Kalbimi beyaz elbise, kirli elbiselerden nasıl ayırdedilebiliyorsa kötülüklerden öylece arındır. Benimle günahlarımın arasını doğu ile batının arasını uzak tuttuğun gibi uzak tut. Allah'ım tembellikten, günahkarlıktan ve borca boğulmaktan sana sığınırım."*[1895]

46- *"Allah'ım, âcizlikten, tenbellikten, korkaklıktan, kocamışlıktan, cimrilikten sana sığınırım. Kabir azabından, ölümün ve hayatın fitnelerinden sana sığınırım."*[1896]

47- *"Allah'ım, belânın zor duruma düşürmesinden, bedbahtlığın gelip beni yetişmesinden, kaza ve hükmünün kötü olanından, düşmanların (başıma gelen musibetten dolayı) bana sevinmelerinden sana sığınırım."*[1897]

48- *"Allah'ım, işimi kötülüklerden koruyan, dinimi benim için salih kıl. Maişetimin içinde bulunduğu dünyamı benim için salih kıl. Dönüşümün kendisinde olacağı ahiretimi benim için salih kıl. Hayatı benim için her türlü hayrın artışına sebeb kıl. Ölümü de benim için her türlü kötülükten rahata kavuşacağım bir hal kıl."*[1898]

49- *"Allah'ım, ben senden hidayeti, takvayı, afifliği ve muhtaç olmamayı dilerim."*[1899]

50- *"Allah'ım, âcizlikten, tenbellikten, korkaklıktan, cimrilikten, yaşlanıp kocamaktan, kabir azabından sana sığınırım. Allah'ım, sen nefsimi takvalı kıl, onu temizle ve arındır.*

[1894] Buhari, VII, 163; Müslim, IV, 2070
[1895] Buhari, VII, 161; Müslim, IV, 2078
[1896] Buhari, VII, 59; Müslim, IV, 2079
[1897] Buhari, VII, 155; Müslim, IV, 2080. Hadisin lafzı şu şekildedir: Rasûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* belanın ağır basmasından, fakirliğin gelip yetişmesinden, kötü ve kaza ve takdirden, düşmanların da başına gelen işler dolayısıyla sevinmelerinden Allah'a sığınırdı.
[1898] Müslim, IV, 2087
[1899] Müslim, IV, 2087

Çünkü sen onu arındırıp temizleyenlerin en hayırlısısın. Sen onun hem dostu, hem mevlâsısın. Allah'ım, fayda vermeyen ilimden, senden korkmayan kalbden, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan sana sığınırım."[1900]

51- *"Allah'ım, bana hidayet ver, beni doğruya ilet. Allah'ım ben senden hidayeti ve doğru yolda olmayı dilerim."*[1901]

52- *"Allah'ım, (üzerimdeki) nimetinin zeval bulmasından, bana verdiğin afiyetin dönüşmesinden, ansızın intikam alışından ve bütün gazabından sana sığınırım."*[1902]

53- *"Allah'ım, yaptıklarımın şerrinden, işlemediklerimin de şerrinden sana sığınırım."*[1903]

54- *"Allah'ım, malımı, çocuklarımı çoğalt ve bana verdiklerini mübarek kıl."*[1904]

"Hayatımı sana itaat üzere uzun kıl. Benim amelimi güzelleştir ve bana mağfiret buyur."[1905]

55- *"O pek büyük ve cahillerin cahilliklerini bağışlayan (halîm) olan, Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Pek büyük Arşın Rabbi olan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Göklerin, yerin ve kerim olan Arşın Rabbi olan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur."*[1906]

56- *"Allah'ım, ben senin rahmetini ümit ederim. O halde bir göz açıp kapayacak bir an dahi beni bana bırakma. Bütün işlerimi benim için salih kıl. Senden başka hiçbir ilah yoktur."*[1907]

57- *"Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni her türlü eksiklikten tenzih ederim. Şüphesiz ben zalimlerdenim."*[1908]

58- *"Allah'ım, ben senin kulunum. Kulunun oğluyum. Senin cariyenin oğluyum. Benim alnım senin elindedir. Senin hükmün benim hakkımda aynen geçerlidir. Hakkımdaki hükmün de adaletlidir. Kendi zatına ad olarak verdiğin yahut Kitabında indirdiğin yahut yarattıklarından birisine öğrettiğin yahutta gayb ilminde kendin için*

[1900] Müslim, IV, 2088
[1901] Müslim, IV, 2090
[1902] Müslim, IV, 2097
[1903] Müslim, IV, 2085
[1904] Buna Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Enes'e yaptığı şu dua delildir: *"Allah'ım, malını ve çocuklarını çoğalt ve ona verdiklerini de bereketli kıl."* (Buhari, VII, 154) Bu hadisi Müslim de rivayet etmiştir.
[1905] Buhari, *el-Edebu'l-Müfred*, Hadis no: 253; el-Elbani, *Silsiletu'l-Ahadîsi's-Sahiha*, Hadis no: 2241'de ve Sahihu'l-Edebi'l-Müfred, s. 244'de sahih olduğunu belirtmektedir. Hayatı uzatmak ve amelinin güzelliği ile ilgili ifadeye de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: İnsanların en hayırlısı kimdir diye sorulduğu zaman: *"Ömrü uzun olup, ameli güzel olandır"* şeklinde verdiği cevab delil teşkil etmektedir. Bu hadisi Tirmizi ve Ahmed rivayet etmiş olup, el-Elbani, *Sahihu't-Tirmizi,* II, 271'de sahih olduğunu belirtmiştir. Ben de büyük ilim adamı İbn Bâz'a bu şekilde dua etmenin sünnet olup olmadığını sorduğumda, evet cevabını vermiştir.
[1906] Buhari, VII, 154; Müslim, IV, 2092
[1907] Ebu Davud, IV, 324; Ahmed, V, 42. Bu hadisi el-Elbani ve başkaları hasen kabul etmiştir.
[1908] Tirmizi, V, 529. Hakim hadisin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Bk. *el-Müstedrek,* I, 555. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi,* III, 168. Hadisin lafzı şu şekildedir:
"Zünnun (Yunus)'un balığın karnında iken yaptığı dua şudur: Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni hertürlü eksiklikten tenzih ederim. Şüphesiz ki ben zalimlerden oldum. Bu duayı müslüman bir adam herhangi bir şey hakkında yaptı mı mutlaka Allah onun o duasını kabul eder."

sakladığın herbir ismin adına senden Kur'ân'ı kalbimin baharı, göğsümün nuru, hüznümün silip süpürücüsü, kederimin gidericisi kılmanı isterim."[1909]

59- *"Ey kalbleri evirip çeviren, kalblerimizi itaatin üzere evirip çevir."*[1910]

60- *"Ey kalbleri evirip çeviren, dinin üzere kalbime sebat ver."*[1911]

61- *"Allah'ım, dünyada da, ahirette de senden afiyet dilerim."*[1912]

62- *"Allah'ım, bütün işlerimizde âkıbetimizi güzel kıl. Dünya rüsvaylığından ve âhiret azabından bizleri koru."*[1913]

63- *"Rabbim, bana yardım et. Bana karşı başkasına yardımcı olma. Bana zafer ver, başkalarını bana karşı muzaffer kılma. Benim lehime takdirde bulun, aleyhime takdirlerde bulunma. Bana hidayet ver, hidayeti izlemeyi bana kolaylaştır. Bana haksızlık edenlere karşı bana yardımcı ol. Rabbim, beni sana çok şükreden, seni çok anan, senden çok korkan, sana çok itaat eden, sana çok yalvarıp yakaran çok yönelen kıl. Rabbim tevbemi kabul buyur. Günahlarımı yıka, duamı kabul eyle. Delilimi sağlam kıl, kalbime hidayet ver, dilimi doğrult, kalbimdeki kötü duyguları sıyırıp al."*[1914]

64- *"Allah'ım, ben senden peygamberin Muhammed Salallahu aleyhi ve sellem'in diledikleri hayırlı şeylerden dilerim. Peygamberin Muhammed Salallahu aleyhi ve sellem'in kendisinden sana sığındığı şeylerin kötülüklerinden sana sığınırız. Yardımı senden isteriz. Maksadımıza ulaştırmak sana düşer. Bizim Allah vermedikçe hiçbir şeye güç ve takat yetirmemiz mümkün değildir."*[1915]

65- *"Allah'ım, kulağımın şerrinden, gözümün şerrinden, dilimin şerrinden, kalbimin şerrinden ve menimin şerrinden sana sığınırım."*[1916]

66- *"Allah'ım, baraş hastalığından, delilikten, cüzzamdan ve kötü hastalıklardan sana sığınırım."*[1917]

67- *"Allah'ım, kötü ahlaktan, kötü amellerden ve hevâlardan sana sığınırım."*[1918]

[1909] Ahmed, I, 391, 452; Hakim, I, 509. Hafız (İbn Hacer) *el-Ezkar*'daki hadislerin tahricinde hasen olduğunu belirtmekte, el-Elbani sahih olduğunu söylemektedir. Bk. *Tahricu'l-Kelimi't-Tayyib*, s.73

[1910] Müslim, IV, 2045

[1911] Tirmizi, V, 238; Ahmed, IV, 182; Hakim, I, 525 ve 528'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami,* VI, 309; *Sahihu't-Tirmizi,* III, 171. Ummu Seleme *radiyallahu anha*: "Bu Peygamber efendimizin en çok yaptığı duadır." demiştir.

[1912] Tirmizi, V, 534 ve başkaları. Hadisin lafzı şöyledir: "Yüce Allah'tan dünyada ve ahirette afiyet isteyiniz." Bir lafızda da şöyle denilmektedir: "Yüce Allah'tan affedilmeyi ve afiyeti dileyiniz. Çünkü hiçbir kimseye yakînden sonra afiyetten daha hayırlı bir şey verilmiş değildir." Bk. *Sahihu İbn Mace*, III, 180; III, 185; III, 170. Bu hadisin başka birtakım tanıkları da vardır. Bk. Ahmed Şakir'in tertibi ile İmam Ahmed'in *Müsned'i*, I, 156-157

[1913] Ahmed, IV, 181; Taberani, *el-Mucem el-Kebir,* Hafız el-Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid,* X, 178'de Ahmed'in rivayeti ile hadisin senedindekiler ve Taberani'nin senedlerinin birisindeki raviler sika (güvenilir) kimselerdir.

[1914] Ebu Davud, II, 83; Tirmizi, V, 554; İbn Mace, II, 1259; Hakim, I, 519 sahih olduğunu belirtmiş Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 178; Ahmed, I, 127

[1915] Tirmizi, V, 537; İbn Mace, II, 1264 -bu anlamda-

[1916] Ebu Davud, II, 92; Tirmizi, V, 523; Nesai, VIII, 271 ve başkaları. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 166; *Sahihu'n-Nesai*, III, 1108

[1917] Ebu Davud, II, 93; Nesai, VIII, 271; Ahmed, III, 192. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1116; *Sahihu't-Tirmizi*, III, 184

68- *"Allah'ım, şüphesiz ki sen çok affedicisin, keremi bol olansın, affı seversin. O halde beni affet."*[1919]

69- *"Allah'ım, senden hayırlı işler işlemeyi, münkerleri terketmeyi, yoksullara sevgi beslemeyi dilerim. Bana mağfiret buyurmanı, bana merhamet etmeni dilerim. Bir kavmi fitneye maruz bırakmak dilersen sen beni fitneye uğramadan canımı al. Senden seni, seni sevenleri sevmeyi, sana sevgine yakınlaştırıcı amelleri sevmeyi dilerim."*[1920]

70- *"Allah'ım, ben senden dünyada olanıyla, âhirette olanıyla bildiğim kadarıyla ve bilmediklerimle bütün hayırları isterim. Dünyada olanıyla âhirette olanıyla, bildiğimle bilmediğim bütün şerlerden de sana sığınırım. Allah'ım, ben senden kulun ve peygamberinin dilediği bütün hayırlardan dilerim. Kulun ve peygamberinin kendilerinden sana sığındığı bütün kötülüklerden sana sığınırım. Allah'ım, ben senden cenneti, ona yaklaştıran herbir söz veya ameli dilerim. Allah'ım, ateşten ve ona yakınlaştıran herbir söz ve amelden sana sığınırım. Benim için takdir buyurduğun herbir hükmü benim için hayırlı kılmanı dilerim."*[1921]

71- *"Allah'ım, ayakta iken İslam ile beni koru, otururken İslam ile beni koru, yatarken İslam ile beni koru. Hiçbir düşmanı ve hiçbir kıskanan kimseyi başıma gelen hallerden dolayı sevindirme. Allah'ım, hazineleri elinde bulunan herbir hayırdan senden dilerim. Allah'ım, hazineleri elinde bulunan herbir kötülükten sana sığınırım."*[1922]

72- *"Allah'ım, bize, bizim ile sana isyanın arasına engel teşkil edecek şekilde, senden korkmayı pay olarak ver. İtaatinden kendisiyle bizi cennetine ulaştıracağın kadarını, yakînden bize kendisiyle dünyanın musibetlerini hafifleteceğin kadarını ihsan et. Allah'ım, kulaklarımızla, gözlerimizle ve bütün güçlerimizle bizi hayatta bıraktığın sürece güzelce faydalandır ve bizden onları geriye mirasçı bırak (ölene kadar bu güçlerimiz, duyularımız sapasağlam kalsın). Bize zulmedenlerden intikamımızı al. Bize düşmanlık edenlere karşı bize yardım et. Bize musibet vereceksen dinimizle verme. En büyük çabamız ve ilmimizin varacağı son nokta dünya olmasın. Bize merhamet etmeyecek kimseyi başımıza geçirme."*[1923]

73- *"Allah'ım, korkaklıktan sana sığınırım. Allah'ım, cimrilikten sana sığınırım. Ömrün en kötü haline döndürülmekten sana sığınırım. Dünya fitnesinden ve kabir azabından sana sığınırım."*[1924]

74- *"Allah'ım, günahımı, cahilliğimi, işimde aşırıya gitmemi ve senin benden daha iyi bildiğin hususları sen bana bağışla. Allah'ım, şakalaşırken, ciddi iken, bilmeyerek ve bilerek işlediğim hataları sen bana bağışla. Esasen bütün bunlar yaptığım şeylerdir."*[1925]

[1918] Tirmizi, V, 575; Ayrıca İbn Hibban, Hakim ve Taberani'de rivayet etmiştir. Bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 184

[1919] Tirmizi, V, 534; Bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 170

[1920] Bu lafızla Ahmed, V, 243; Tirmizi yakın ifadelerle, V, 369; Hakim, I, 521; Tirmizi hadisin hasen olduğunu belirtmiş ve şöyle demiştir: Ben Muhammed b. İsmail'e -Buhari'yi kastediyor- sordum da bu hadis hasen, sahih bir hadistir, demiştir. Hadisin sonunda da, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Gerçek şu ki bu bir haktır. O bakımdan onu öğreniniz ve belleyiniz."*

[1921] İbn Mace, II, 1264; Ahmed, VI, 134; Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir, I, 521. Ayrıca bk. *Sahihu İbn Mace*, II, 327

[1922] Hakim, I, 525'te sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, II, 398 ve Silsiletu'l-Ahadîîsi's-Sahiha, IV, 54, hadis no: 1540

[1923] Tirmizi, V, 528; Hakim, I, 258'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir; İbnu's-Sünni, hadis no: 446; Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 168; *Sahihu'l-Cami*, I, 400

[1924] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, XI, 181

[1925] Buhari, -*Fethu'l-Bari* ile-, XI, 196

75- *"Allah'ım, bana mağfiret buyur, bana merhamet eyle, beni hidayete ilet, bana afiyet ver, bana rızık ihsan et."*[1926]

76- *"Allah'ım, ben nefsime çokça zulmettim. Günahları da senden başka kimse bağışlamaz. O halde katından bir mağfiret ile bana bağışla ve bana merhamet buyur. Çünkü günahları çokça bağışlayan ve çok merhametli olansın sen."*[1927]

77- *"Allah'ım, sana teslim oldum, sana iman ettim, sana güvenip dayandım, sana inandım ve senin adın ile davalaştım. Allah'ım, senden başka hiçbir ilah yoktur. Beni saptırmandan senin izzetine sığınırım. Sen ölmeyen haysın, cinler, insanlar hep ölürler."*[1928]

78- *"Allah'ım, rahmetini gerektiren, mağfiretini icab ettiren hususları, her türlü günahtan esenliğe kavuşmayı, her türlü iyilikten pay elde etmeyi, cennete vararak umduğumuza kavuşmayı ve cehennem ateşinden kurtulmayı senden dileriz."*[1929]

79- *"Allah'ım, senin üzerimdeki en geniş rızkın, yaşımın ilerleyeceği ve ömrümün kesileceği zaman kıl."*[1930]

80- *"Allah'ım, günahımı bana bağışla, evimi benim için genişlet ve rızkımı benim için bereketli olsun."*[1931]

81- *"Allah'ım, senden, lütf-u kereminden ve senin rahmetini dilerim. Çünkü bunlara senden başkası sahib değildir."*[1932]

82- *"Allah'ım, yüksek yerden düşmekten, göçük altında kalmaktan, suda boğulmaktan, yangından sana sığınırım. Ölüm esnasında şeytanın beni etkisi altına almasından sana sığınırım. Senin yolunda (ilerlemek gerekirken) arkamı dönerek kaçarken ölmekten sana sığınırım. (Zehirli bir) hayvanın sokması sonucu ölmekten sana sığınırım."*[1933]

83- *"Allah'ım, açlıktan sana sığınırım. Çünkü o en kötü arkadaştır. Hainlikten sana sığınırım. Çünkü o en kötü yoldaştır."*[1934]

84- *"Allah'ım, acizlikten, tenbellikten, korkaklıktan, cimrilikten, yaşlanmaktan, kalb katılığından, gafletten, fakirlikten, zilletten, yoksulluktan sana sığınırım. Fakirlikten, küfürden, fasıklıktan, ayrılık çıkarmaktan, münafıklıktan, desinler diye iş yapmaktan, riyakarlıktan sana sığınırım. Sağırlıktan, dilsizlikten, delilikten, cüzzamdan, baraş hastalığından ve bütün kötü hastalıklardan sana sığınırım."*[1935]

[1926] Müslim, IV, 2073, IV, 2078
[1927] Buhari, I, 203; Müslim, IV, 2078
[1928] Buhari, VIII, 167; Müslim, IV, 2086
[1929] Hakim, I, 525 sahih olduğunu belirtmiş ve Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Nevevi, *el-Ezkar,* s. 340. Muhakkik Abdu'l-Kadir el-Arnavut hadisin hasen olduğunu belirtmiştir.
[1930] Hakim, I, 542. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 396; *el-Ahadîsu's-Sahiha*, Hadis no: 1539
[1931] Ahmed, IV, 63, V, 375. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 399
[1932] Hadisi Taberani rivayet etmiş olup, el-Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid,* X, 159'da ravileri Muhammed b. Ziyad dışında Sahih'in ravileridir. Muhammed de sika (güvenilir) bir ravidir demektedir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 404
[1933] Ebu Davud, II, 92. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1123
[1934] Ebu Davud, II, 91; Nesai, VIII, 263 ile İbn Mace rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1112
[1935] Hakim ve Beyhaki rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 406; *İrvau'l-Ğalil*, Hadis no:852

85- *“Allah’ım, fakirlikten, azlıktan, zilletten sana sığınırım. Allah’ım, başkasına zulmetmekten yahut zulme uğramaktan sana sığınırım.”*[1936]

86- *“Allah’ım, kalıcılık yurdunda kötü komşudan sana sığınırım. Çünkü geçici konaklama yerlerindeki komşular başka yere giderler.”*[1937]

87- *“Allah’ım, huşû’suz kalbten, kabul olunmayan duadan, doymayan bir nefisten, fayda vermeyen ilimden sana sığınırım. Evet, bu dördünden sana sığınırım.”*[1938]

88- *“Allah’ım, kötü günden, kötü geceden, kötü andan, kötü arkadaştan ve kalıcı yurtta kötü komşudan sana sığınırım.”*[1939]

89- *“Allah’ım, ben senden cenneti dilerim, cehennem ateşinden de sana sığınırım.”*[1940]

90- *“Allah’ım, dinde beni fakih (derin bilgi sahibi) kıl.”*[1941]

91- *“Allah’ım, bile bile sana ortak koşmaktan sana sığınırım, bilmediklerimden dolayı da senden mağfiret dilerim.”*[1942]

92- *“Allah’ım, bana öğrettiklerinle beni faydalandır. Bana faydalı olacak şeyleri bana öğret ve ilmimi arttır.”*[1943]

93- *“Allah’ım, senden faydalı bir bilgi, hoş bir rızık ve kabul olunan bir amel niyaz ederim.”*[1944]

94- *“Allah’ım, ey Allah, bir, tek, samed, doğmayan ve doğurmayan ve kimsenin kendisine denk olmamak özelliğinle senden günahlarımı bana bağışlamanı dilerim. Çünkü şüphesiz sen günahları çok çok bağışlayansın, çok merhametlisin.”*[1945]

95- *“Allah’ım, hamdin yalnız sana ait olmasıyla, senden başka hiçbir ilah bulunmayıp, ortaksız bir ve tek olmak özelliğinle senden niyaz ederim. Ey lutfu bol olan, ey gökleri ve yeri yoktan var eden, ey celal ve ikram sahibi, ey hayy ve kayyûm olan, ben senden cenneti dilerim, cehennem ateşinden sana sığınırım.”*[1946]

[1936] Nesai ve Ebu Davud, II, 91’de rivayet etmiştir. Bk. *Sahihu’n-Nesai*, III, 1111; *Sahihu’l-Cami*, I/407

[1937] Hakim, I, 532’de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca hadisi Nesai, VIII, 274’te rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu’l-Cami*, I, 408; *Sahihu’n-Nesai*, III, 1118

[1938] Tirmizi, V, 519; Ebu Davud, II, 92. Ayrıca bk. *Sahihu’l-Cami*, X, 410; *Sahihu’n-Nesai*, III, 1113

[1939] Hadisi Taberani rivayet etmiş olup el-Heysemi, *Mecmau’z-Zevaid*, X, 144’te: Hadisin ravileri, Sahih’in ravileridir demiştir. Ayrıca bk. *Sahihu’l-Cami*, I, 411

[1940] Tirmizi, IV, 700; İbn Mace, 1453; ve Nesai rivayet etmiştir. Bk. Sahihu’t-Tirmizi, II, 319; Sahihu’n-Nesai, III, 1121. Hadisin lafzı şu şekildedir: *“Her kim cenneti üç defa Allah’tan dileyecek olursa, cennet: Allah’ım, onu cennete koy der. Her kim de cehennem ateşinden üç defa sığınırsa ateş: Allah’ım, onu ateşten koru der.”*

[1941] Bu duaya Buhari ve Müslim’in, Peygamber (s.a)’ın İbn Abbas *radıyallahu anhuma*’a yaptığı dua delil teşkil etmektedir. Bk. Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, I, 44; Müslim, IV, 1797

[1942] Ahmed, IV, 403’te ve başkaları rivayet etmiştir. Ayrıca bk. el-Elbani, *Sahihu’t-T?erğib ve’t-Terhib,* I, 19

[1943] İbn Mace, I, 92; Bk. *Sahihu İbn Mace*, I, 47

[1944] İbn Mace, I, 298. Ayrıca bk. *Sahihu İbn Mace*, I, 152

[1945] Bu lafızla Nesai, III,52 ve Ahmed, IV, 338. Ayrıca bk. *Sahihu’n-Nesai*, II, 279

[1946] Ebu Davud, II, 80; İbn Mace, II, 1268; Nesai, III, 52; Tirmizi, V, 550. Ayrıca bk. *Sahihu’n-Nesai*, I, 279

96- *“Allah’ım ben senden niyaz ederim. Çünkü ben senden başka hiçbir ilah olmadığına, bir ve tek olduğuna, samed olduğuna, doğmayan ve doğurmayan olduğuna ve hiçbir kimsenin senin dengin olmadığına şahitlik ederim.”*[1947]

97- *“Rabbim, bana mağfiret buyur, tevbemi kabul et. Çünkü şüphesiz ki sen tevbeleri çok kabul edensin, mağfireti bol olansın.”*[1948]

98- *“Allah’ım, gaybı bilmenle, bütün yaratıklara kadir olmanla, hayatın benim için hayırlı olduğunu bildiğin sürece beni hayatta bırakmanı, ölümün benim için hayırlı olduğunu bildiğin takdirde canımı almanı dilerim. Allah’ım, ben gizlide ve açıkta senden korkmayı niyaz ederim. Kızgınken de, hoşnutken de hak söz söylemeyi, zenginken de, fakirken de orta yollu davranmayı dilerim. Senden sonu gelmeyecek bir nimet, senden arkası kesilmeyecek bir göz aydınlığı dilerim. Hükmünü hakkımda takdir edip gerçekleştirdikten sonra ona razı olmayı dilerim. Ölümden sonra senden rahat bir hayat dilerim. Yüzüne bakma lezzetine erişmeyi, sana kavuşma şevkini duymayı -zarar verici herhangi bir husus ve saptırıcı hiçbir fitne olmaksızın- dilerim. Allah’ım iman süsü ile bizleri süslendir, bizleri hidayete ulaştıran ve hidayet bulanlardan kıl.”*[1949]

99- *“Allah’ım, seni sevmeyi, sevgisi nezdinde bana fayda verenin sevgisini bana nasib et. Allah’ım, sevdiklerimden bana verdiğin rızıkları senin sevdiğin şeyler için bana güç kaynağı kıl. Allah’ım, sevip de bana vermediğin şeyleri senin sevdiğin şeyler için fırsat verecek haller kıl.”*[1950]

100- *“Allah’ım, büyük ve küçük günahlardan beni arındır. Allah’ım, beyaz bir elbise, kirli elbiseden nasıl seçilebiliyorsa beni günahlarımdan arındır. Allah’ım kar, dolu ve soğuk su ile beni pir-u pâk kıl.”*[1951]

101- *“Allah’ım, cimrilikten, korkaklıktan, ömrün kötü hallerinden, kalbin fitneye maruz kalmasından ve kabir azabından sana sığınırım.”*[1952]

102- *“Ey Cebrail’in ve Mikail’in Rabbi, İsrafil’in Rabbi olan Allah’ım! Cehennem ateşinin sıcağından ve kabir azabından sana sığınırım.”*[1953]

103- *“Allah’ım, bana doğru yolu bulmayı ilham eyle, nefsimin şerrinden beni koru.”*[1954]

104- *“Allah’ım, senden faydalı bir ilim dilerim. Fayda vermeyen ilimden sana sığınırım.”*[1955]

[1947] Ebu Davud, II, 79; Tirmizi, V, 515; İbn Mace, II, 1267; Ahmed, V, 360; Ayrıca bk. *Sahihu’t-Tirmizi*, III, 163

[1948] Ebu Davud ve -lafız kendisine ait olmak üzere- Tirmizi, Nesai ve İbn Mace, II, 1353’te rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu İbn Mace*, II, 321; *Sahihu’t-Tirmizi*, III, 153

[1949] Nesai, III, 54,55; Ahmed, IV, 364. Senedi ceyyiddir. Ayrıca bk. *Sahihu’n-Nesai*, I, 280, 281

[1950] Hadisi Tirmizi, V, 523’te rivayet etmiş ve hasen olduğunu belirtmiştir. Abdu’l-Kadir el-Arnavut: Hadisin durumu dediği gibidir, demiştir. Bk. *Camiu’l-Usul,* IV, 341’deki el-Arnavut’un tahkiki.

[1951] Nesai, I, 198,199; Tirmizi, V, 515. Ayrıca bk. *Sahihu’n-Nesai*, I, 86

[1952] Nesai, VIII, 255. Hadisin lafzı şu şekildedir: Peygamber (s.a) beş şeyden (Allah’a) sığınırdı. “Cimrilikten, korkaklıktan, kötü ömürden, kalb fitnesinden ve kabir azabından.” Hadisi Ebu Davud, II, 9’da rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Camiu’l-Usul,* IV, 363 -el-Arnavut’un tahkiki ile-

[1953] Nesai, VIII, 278. Ayrıca bk. *Sahihu’n-Nesai*, III, 1121

[1954] Hadisi Ahmed, IV, 444; Tirmizi -lafız kendisinin-, V, 519; Ahmed’deki senediyle hadis ceyyiddir.

[1955] İbn Mace, II, 1263. Ayrıca bk. Sahihu İbn Mace, II, 327. Hadisin lafzı: *“Allah’tan faydalı bir bilgi isteyiniz ve fayda vermeyen ilimden de Allah’a sığınırız”* şeklindedir.

105- *"Yedi göğün Rabbi, arzın Rabbi, büyük Arşın Rabbi olan Allah'ım,. Bizim Rabbimiz ve herşeyin Rabbi! Çekirdeği ve taneyi açıp yaran, Tevrat'ı, İncil'i ve Furkan'ı indiren Allah'ım! Perçeminden tuttuğun herbir şeyin kötülüğünden sana sığınırım. Allah'ım, sen evvel (ilk)sin, senden önce hiçbir şey yoktur. Sen âhirsin, senden sonra hiçbir şey olmayacaktır. Sen zahirsin, senden yukarda (senden üstün ve güçlü) hiçbir şey yoktur. Sen batınsın, senin ötende hiçbir şey yoktur. Borcumuzu ödet, fakirlikten bizi kurtar."*[1956]

106- *"Allah'ım, kalblerimizi birbirine kaynaştır, aramızı düzelt. Bizi doğru yola ilet. Karanlıklardan bizi kurtar, aydınlığa çıkar. Açıkta olanıyla, gizlisiyle hertürlü hayasızlıktan bizleri uzak tut. Kulaklarımızı, gözlerimizi, kalblerimizi, eşlerimizi, soyumuzu, sopumuzu bizim için mübarek kıl. Tevbemizi kabul buyur, şüphesiz ki sen tevbeleri çok kabul edensin, çok merhametlisin. Bizi nimetlerine şükredenlerden, onlardan ötürü seni övenlerden, nimetlerini kabul edenlerden kıl, üzerimizdeki nimetlerini tamamla."*[1957]

107- *"Allah'ım, senden en hayırlı şeyleri dilemeyi dilerim. Senden en hayırlı duaları yapmayı, hayırlı başarıları, hayırlı ameli, hayırlı mükafatı, hayırlı bir hayatı, hayırlı ölümü dilerim. Sen bana (hak üzere) sebat ver. Terazilerimi ağır bastır, imanımı gerçekleştir, derecelerimi yükselt. Namazımı kabul buyur, günahımı bağışla. Senden cennetlerin yüksek derecelerini dilerim. Allah'ım, ben senden hayrın başlarını da, ortalarını da, genel ve kapsamlı olanlarını da, ilkini de, açıkta olanını da, gizli olanını da dilerim. Cennetteki yüksek dereceleri niyaz ederim. Amin. Allah'ım, ben senden ettiğimin, yaptıklarımın, işlediklerimin hayırlısını dilerim. Gizli şeylerin de, açıkta olanların da hayırlısını, cennetin yüksek derece ve mertebelerini dilerim. Amin. Allah'ım senden şanımı yüceltmeni, günahımı kaldırmanı, işimi salih kılmanı, kalbimi temizlemeni, namus ve iffetimi korumanı, kalbimi nurlandırmanı dilerim. Günahlarımı bağışlamanı niyaz ederim. Senden cennetteki yüksek mertebeleri niyaz ederim. Amin. Allah'ım, nefsimi, kulağımı, gözümü, ruhumu, yaratılışımı, ahlakımı, aile halkımı, hayatımı, ölümümü, amelimi mübarek kılmanı dilerim. Benim yaptığım iyilikleri kabul buyur. Senden cennetin yüksek mertebelerini niyaz ederim. Amin."*[1958]

108- *"Allah'ım, kötü huylardan, hevâlardan, amellerden ve hastalıklardan beni uzak tut."*[1959]

109- *"Allah'ım, bana verdiğin rızka beni kanaatkâr kıl, o rızkı benim için bereketli kıl ve huzurunda olmayan herbir hususta benim yerime sen güzel bir şekilde onu kolla ve gözet."*[1960]

110- *"Allah'ım, sen beni kolay bir şekilde hesaba çek."*[1961]

111- *"Allah'ım seni zikretmek, sana şükretmek ve sana güzel bir şekilde ibadet etmek için bize yardımcı ol."*[1962]

[1956] Hadisi Müslim, IV, 2084'te Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet etmiştir.

[1957] Hadisi Hakim, I, 265'te zikretmiş olup, Müslim'in şartına göre sahihtir, demiş ve Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

[1958] Hakim, I, 520'de Um Seleme'den (Peygamber Efendimize) merfu olarak rivayet etmiş, sahih olduğunu belirtmiş ve Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

[1959] Hakim, I, 532'de Müslim'in şartına göre sahihtir demiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

[1960] Hakim, I, 510'da rivayet etmiş sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

[1961] Ahmed, VI, 48; Hakim, I, 255'te rivayet etmiş olup, Müslim'in şartına göre sahihtir demiş Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Aişe *radıyallahu anh* dedi ki: Peygambere:
"Ey Allah'ın Peygamberi kolay hesab ne demektir?" diye sordum. Şöyle buyurdu:
"Onun kitabına (amel defterine) bakılarak onun (günahlarının) bağışlanması sorgulanmamasıdır. Çünkü o gün kim inceden inceye hesaba çekilecek olursa -ey Aişe- helak olur. Müminin başına gelen herbir musibet sebebiyle yüce Allah onun karşılığında onun günahlarını siler. Hatta ona batan bir diken bile olsa."

112- *"Allah'ım, senden geri çevrilmeyecek bir iman, bitip tükenmeyecek bir nimet ve ebedilik cennetinin en yükseğinde Muhammed Salallahu aleyhi ve sellem ile arkadaşlık dilerim."*[1963]

113- *"Allah'ım, nefsimin şerrinden beni koru. İşimde en doğru olana beni ilet. Allah'ım gizlediklerimi, açıkladıklarımı, bilmeyerek yaptıklarımı, kastederek yaptıklarımı, bildiklerimi ve bilmediklerimi bana bağışla."*[1964]

114- *"Allah'ım, borcun galib gelmesinden, düşmanın üstünlüğünden ve dost olmayanların başıma gelen musibetlere sevinmesinden sana sığınırım."*[1965]

115- *"Allah'ım, bana mağfiret buyur, beni doğru yola ilet, bana rızık ihsan et, bana afiyet ver. Kıyamet gününde kalınacak yerin darlığından Allah'a sığınırım."*[1966]

116- *"Allah'ım, kulağımla, gözlerimle beni hayırlı bir şekilde faydalandır. Onları bana mirasçı kıl (hayat boyunca onlar sağlıklı olsunlar). Bana zulmeden kimselere karşı bana yardım et ve ondan benim intikamımı al."*[1967]

117- *"Allah'ım, senden tertemiz bir hayat dilerim. Dosdoğru bir ölüm, rezil ve rüsvay etmeyecek bir dönüş niyaz ederim."*[1968]

118- *"Allah'ım, yaratılış ve suretimi güzel kıldın, huyumu da güzelleştir."*[1969]

119- *"Allah'ım, bana sebat ver, beni hidayete ileten ve hidayet bulmuş kimse kıl."*[1970]

120- *"Allah'ım, kendisine verildiği takdirde kendisine pek çok hayır verilmiş olan o hikmeti bana da ver."*[1971]

Tevbe Ve İstiğfarın Fazileti

1- Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: *"Allah'a yemin ederim; şüphesiz ki ben bir günde yetmiş defadan daha fazla Allah'a tevbe eder ve O'ndan mağfiret dilerim."*[1972]

[1962] Hakim, I, 499'da rivayet etmiş, sahih olduğunu belirtmiş olup Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Durum da dedikleri gibidir. Ebu Davud, II, 86; Nesai, III, 53'te belirttiklerine göre Peygamber (s.a)'a Muaz'a her namazın akabinde bu sözleri söylemesini tavsiye etmiştir.

[1963] İbn Hibban, s. 604, hadis no: 2436'da, İbn Mesud (r.a)'dan mevkuf olarak (İbn Mesud'un sözü olarak) rivayet etmiş olup, Ahmed, I, 386 ve 400'de başka bir yoldan rivayet ettiği gibi Nesai, *Amelu'l-Yevmi* ve'l-Leyle, no: 869'da rivayet etmiştir.

[1964] Hakim, I, 510'da sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ahmed, IV, 444. Hafız (İbn Hacer) *el-İsabe*'de senedi sahihtir demiştir.

[1965] Nesai, VIII, 265. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai*, III, 1113

[1966] Nesai, III, 209; İbn Mace, I, 431 ve başkaları. Ayrıca bk. *Sahihu'n-Nesai,* I, 356; *Sahihu İbn Mace*, I, 226

[1967] Hadisi Tirmizi rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 188; Hakim, I, 523'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

[1968] *Zevaidu Müsnedi'l-Bezzar,* II, 442, no: 2177 ve Taberani rivayet etmiştir. Bk. *Mecmau'z-Zevaid,* X, 179'da, Taberani'nin senedi ceyyiddir, demektedir.

[1969] Ahmed, VI, 68, 155, I, 403; el-Elbani, *İrvau'l-Ğalil*, I, 155'de sahih olduğunu belirtmektedir.

[1970] Buna Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Cerir *radıyallahu anh*'a yaptığı dua delil teşkil etmektedir. Bk. Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, VI, 161

[1971] Şanı yüce Allah şöyle buyurmaktadır:
"O hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilirse muhakkak ona pekçok hayır verilmiş demektir." (el-Bakara, 2/269)

2- Yine şöyle buyurmuştur: *"Ey insanlar! Allah'a tevbe ediniz. Çünkü ben bir günde O'na yüz defa tevbe etmekteyim."*[1973]

3- Yine Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Her kim: "Estağfirullâhe'llezî lâ ilâhe illâ huvel hayyul kayyûmu ve etûbu ileyh.": Kendisinden başka hiçbir ilah olmayan, hayy ve kayyûm olan Allah'tan mağfiret diler ve O'na tevbe ederim." diyecek olursa, isterse o savaştan arkasını dönüp kaçmış olsun, Allah onun günahını bağışlar."*[1974]

4- Yine Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Rabbin kuluna en yakın olduğu zaman gecenin son bölümleridir. Eğer sen o saatte Allah'ı zikreden kimselerden olabilirsen olmaya bak."*[1975]

5- Yine Peygamber şöyle buyurmaktadır: *"Kulun Rabbine en yakın olduğu vakit secde halidir. Binaenaleyh (o halde iken) çokça dua ediniz."*[1976]

6- el-Eğar el-Müzeni'den şöyle dediği nakledilmiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: *"Şüphesiz benim kalbim de bazen perdelenir ve şüphesiz ben bir günde Allah'tan yüz defa mağfiret dilerim."*[1977]

Tesbih, Tahmid, Tehlil Ve Tekbirin Fazileti

1- Ebu Hureyre *Radiyallahu anh*'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Her kim bir günde yüz defa: "Lâ ilahe illallahu vahdehu lâ şerîkeleh, lehul mulku ve lehul hamdu ve huve alâ küllî şey'in kadir."*

Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur, O bir ve tektir. O'nun ortağı yoktur. Mülk yalnız O'nundur, hamd yalnız O'nadır ve O herşeye gücü yetendir, diyecek olursa bu zikri on köle azad etmeye denk gelir. Ona yüz hasene yazılır, onun yüz seyyiesi (günahı) silinir. Ayrıca bu sözleri akşamı edinceye kadar o gün onu şeytana karşı korur. Hiçbir kimse de onun bu yaptığı amelden daha faziletli bir amelde bulunamaz. Bundan fazlasını yapan kimse müstesnâ."[1978]

2- *"Her kim bir günde yüz defa "subhanallahi ve bi hamdihi" diyecek olursa günahları dökülür. İsterse deniz köpüğü gibi olsunlar."*[1979]

3- Yine Ebu Hureyre *Radiyallahu anh*'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

[1972] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, XI, 101
[1973] Müslim, IV, 2076
[1974] Ebu Davud, II, 85; Tirmizi, V, 569; Hakim, I, 511'de sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. el-Elbani de *Sahihu't-Tirmizi*, III, 182'de sahih olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. Camiu'l-Usul, IV, 389-390
[1975] Hadisi Tirmizi, Nesai, I, 279'da ve Hakim rivayet etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu't-Tirmizi*, III, 183; *Camiu'l-Usul,* IV, 144.
[1976] Müslim, I, 350
[1977] Müslim, IV, 2075; İbnu'l-Esir dedi ki: Bundan kasıt Peygamber efendimizin de bazen dalgınlığa gelebileceğidir. Çünkü Peygamber (s.a) sürekli olarak çokça zikirde bulunur ve Allah'a yakınlaşırdı. Sürekli Allah'ın murakabesi altında olduğunu bilir ve düşünürdü. Bazı vakitlerde eğer bunları bir parça unutur yahut yanılırsa o bunu kendisi için bir günah sayar ve hemen istiğfara yönelirdi. Bk. Camiu'l-Usul, IV, 386
[1978] Buhari, IV, 95; Müslim, IV, 2071
[1979] Buhari, VII, 168; Müslim, IV, 2071

“Her kim sabahı ve akşamı ettiği zaman yüz defa, “subhanallahi ve bi hamdihi” diyecek olursa kıyamet gününde onun söylediğinin benzerini söyleyen yahut ondan fazlasını söyleyen kimse müstesna, hiçbir kişi onun yaptığından daha faziletli bir amel ile gelmeyecektir.”[1980]

4- Ebu Eyyûb el-Ensari *Radiyallahu anh* Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*’den şöyle dediğini rivayet etmektedir: *“Her kim on defa; “Lâ ilahe illallahu vahdehu lâ şerîkeleh, lehul mulku ve lehul hamdu ve huve alâ küllî şey’in kadir.”: Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir, O’nun ortağı yoktur. Mülk yalnız O’nundur, hamd yalnız O’nadır ve O herşeye güç yetirendir, diyecek olursa böyle bir kimse İsmail soyundan gelen dört köle kişiyi azad etmiş gibi olur.”*[1981]

5- Ebu Hureyre *Radiyallahu anh*’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: *“İki söz vardır ki, dile söylenmeleri kolay, Mizanda ağır basarlar. Rahman (olan Allah) tarafından da sevilirler: Subhanallahi ve bihamdihi subhanallahi’l-azim.”*[1982]

6- Ebu Hureyre *Radiyallahu anh*’dan dedi ki: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *“Subhanallahi velhamdulillahi ve lâ ilahe illallah vallahu ekber, demek benim için üzerinde güneşin doğduğu herşeyden daha sevimlidir.”*[1983]

7- Sâd *Radiyallahu anh*’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*’in yanında idik, şöyle buyurdu: *“Sizden herhangi bir kimse günde bin hasene kazanmaktan aciz midir?”* Onunla birlikte oturanlardan birisi:

“Bizden herhangi bir kimse nasıl bin hasene kazanabilir?” diye sordu. Peygamber şöyle buyurdu: *“Yüz tane tesbih getirir, ona bin hasene yazılır, yahutta onun bin günahı silinir.”*[1984]

8- Cabir *Radiyallahu anh*’dan rivayete göre Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: *“Her kim subhanallahil azim ve bi hamdihi, diyecek olursa onun için cennette bir hurma fidanı dikilir.”*[1985]

9- Abdullah b. Kays *Radiyallahu anh* dedi ki: Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *“Ey Abdullah b. Kays, sana cennet hazinelerinden bir hazineyi bildireyim mi?”* Ben:

“Bildir ey Allah’ın Rasûlü” dedim, şöyle buyurdu:

“Lâ havle ve lâ kuvvete illa billah, de.”[1986]

10- *“Allah’ın en sevdiği sözler dört tanedir: Subhanallahi velhamdulillahi velâ ilahe illallah vallahu ekber. Bunların hangisi ile başlasan bir sakıncası yoktur. Çocuğuna asla*

[1980] Müslim, IV, 2071
[1981] Buhari, VII, 167 ve aynı lafızla Müslim, IV, 2071
[1982] Buhari, VII, 168; Müslim, IV, 2072
[1983] Müslim, IV, 2072
[1984] Müslim, IV, 2073
[1985] Tirmizi, V, 511; Hakim, I, 501 sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu’l-Cami*, V, 531; *Sahihu’t-Tirmizi*, III, 160
[1986] Buhari -*Fethu’l-Bari* ile-, XI, 213; Müslim, IV, 2076

Yesar, Rebah, Necih ve Eflah isimlerini verme. Çünkü sen: O orada mıdır diye sorarsın, o da orada olmaz, (bunun için) sana: Hayır, derler."[1987]

11- Sâd b. Ebi Vakkas *Radiyallahu anh* dedi ki: Bir bedevi Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem*'e gelerek şöyle dedi: "Bana söyleyeceğim bir söz öğret." Peygamber şöyle buyurdu: *"Sen şöyle söyle:*

"Lâ ilahe illallahu vahdehu lâ şerîkeleh, Allahu ekber kebîran, velhamdu lillahi kesiran, subhanallahi rabbil âlemîn. La havle vela kuvvete illâ billahil azîz.": Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur, O bir ve tektir. O'nun ortağı yoktur. Allah pek büyüktür. Allah'a pek çok hamd-u senalar olsun. Alemlerin Rabbi olan Allah'ı tenzih ederim. Aziz ve hakim olan Allah ile olmadıkça hiçbir şeye güç ve kudret yetiremeyiz." Bedevi:

"Bunlar Rabbim için söyleyeceğim sözler; peki ya benim için?" diye sorunca Peygamber şöyle buyurdu:

"Allâhummağfirlî, verhamnî, vehdinî, verzuknî" : "Allah'ım bana mağfiret buyur, bana merhamet eyle, beni hidayete ilet ve bana rızık ver" de diye buyurdu."[1988]

12- Tarık el-Eşcai'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Bir kimse İslama girdi mi Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem* ona önce namazı öğretir, sonra da şu sözlerle dua yapmasını öğretirdi:

"Allah'ım, bana mağfiret buyur, bana merhamet eyle, beni doğruya ilet, bana afiyet ver ve beni rızıklandır."[1989]

13- Cabir b. Abdullah *radiyallahu anhuma*'dan rivayete göre Rasûlullah *Salallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz duanın en faziletlisi "elhamdulillah" zikrin en faziletlisi de "lâ ilâhe illallah"dır."*[1990]

14- *"Kalıcı salih olan ameller: "Subhanallah velhamdulillah ve la ilahe illallah vallahu ekber ve la havle ve la kuvvete illa billah" sözleridir."*[1991]

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Nasıl Tesbih Ederdi?

15- Abdullah b. Amr *radiyallahu anhuma*'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Peygamber *Salallahu aleyhi ve sellem*'in tesbih getirdiği zaman sağ eliyle saydığını gördüm."[1992]

Yolculuktan Dönüş Adabı

1- Geri dönmekte elini çabuk tutar ve ihtiyacı olmaksızın kalmayı uzatmaz. Çünkü yolculuk azabtan bir parçadır.

[1987] Buhari -*Fethu'l-Bari* ile-, XI, 213; Müslim, III, 1685
[1988] Müslim, IV, 2076
[1989] Müslim, IV, 2073. Müslim'in bir rivayetinde: *"Bu sözler senin için hem dünyanı, hem de âhiretini (isteklerini) bir araya getirir."*
[1990] Tirmizi, V, 462; İbn Mace, II, 1249; Hakim, I, 503 sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, I, 362
[1991] Ahmed -Ahmed Şakir'in tertibi ile-, no: 513, senedi sahihtir. Ayrıca bk. *Mecmau'z-Zevaid,* I, 297. İbn Hacer, *Buluğu'l-Meram* adlı eserinde Ebu Said'den rivayetle Nesai tarafından kaydedildiğini belirtmiş ve İbn Hibban ve Hakim bunun sahih olduğunu söylemiştir demiştir.
[1992] Ebu Davud bu lafızla, II, 81; Tirmizi, V, 521; Ayrıca bk. *Sahihu'l-Cami*, IV, 271, hadis no: 5865

2- Yolculuk duasını okur ve ona: *" 'Âyibûne, tâibûne, âbidûne lirabbinâ hâmidûn.": "Döndük, tevbe ediyoruz. Rabbimize ibadet edenler ve hamdedenleriz."*

3- Yerin herbir tümseği üzerine çıkarken üç defa tekbir getirir, sonra da şunları söyler:

"La ilahe illallahu vahdehu la şerîkeleh, lehul mulku ve lehul hamdu ve huve alâ küllî şey'in kadir, âyibûne, tâibûne, âbîdûne, sâcidûne lirabbinâ hâmidûn, sadakallahu va'deh, ve nasara abdeh, ve hezemel ahzâbe vahdeh."

: "Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O bir ve tektir. O'nun ortağı yoktur. Mülk yalnız O'nundur, hamd yalnız O'nadır. O herşeye güç yetirendir. Döndük, tevbe ettik. Rabbimize ibadet edenleriz, secde edenleriz, hamd edenleriz. Allah vaadini gerçekleştirdi, kuluna yardım etti ve tek başına bütün fırkaları hezimete uğrattı."

4- Kitabın baş taraflarında altıncı bahiste sözü edilen sefer adabına riayet eder.

5- Beldesini gördüğü vakit: *" 'Âyibûne, tâibûne, âbidûne lirabbinâ hâmidûn.": "Döndük, tevbe ettik. Rabbimize ibadet edenler ve hamd edenleriz."* Bu sözleri beldesine girene kadar tekrarlar.

6- Ne zaman geleceğini haber vermediği sürece geceleyin ailesinin yanına varmaz.

7- Kendi beldesine ya da mahallesine girdiği vakit önce mescide gider, orada iki rekat namaz kılar.

8- Kendisini karşılayan çocuklara güzel sözler söyler, iyilikte bulunur.

9- Hediye vermek müstehabtır. Çünkü hediye kalbteki olumsuz duyguları giderir, sevgiyi getirir.

10- Yolculuktan dönenlerin kucaklaşıp sarılmaları, karşılaşma esnasında da musafaha yapmaları müstehabtır.

11- Yolculuktan dönüldüğü vakit arkadaşları toplayıp onlara bir yemek ziyafeti vermek müstehabtır.

7. Bölüm: NİKAH

Evlenmeye Teşvik:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *“Sizin için nefislerinizden kendileri ile sükûn bulacağınız ve aranızda muhabbet ve merhamet kıldığı eşler yaratmış olması da O’nun âyetlerindendir. Muhakkak bunlarda düşünen bir topluluk için âyetler vardır.”* (er-Rum, 30/21)

“İçinizden evli olmayanları, köle ve cariyelerenizden de salih olanları evlendirin. Eğer onlar fakir iseler, Allah onları lütfu ile zengin kılar. Allah rızık ve lutfu bol olandır. Her şeyi çok iyi bilendir.” (en-Nur, 24/32)

İmam İbn Kesir -Allah’ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: “Bu evlenmeye dair bir emirdir. İlim adamlarından bir grup güç yetiren herkesin evlenmesinin farz olduğu kanaatindedir. Onlar bu görüşlerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* efendimizin şu hadisini delil göstermişlerdir:

“Ey gençler topluluğu, aranızdan evlenmeye gücü yeten kimseler evleniversin. Çünkü böylesi gözü haramdan korur ve insanın iffetini daha iyi muhafaza eder. Güç yetiremeyen kimse oruç tutsun. Çünkü o insanın arzusunu keser.”[1993]

Daha sonra evliliğin zengin olmaya sebep teşkil edeceğini yüce Allah’ın: *“Eğer fakir iseler, Allah lütfuyla onları zenginleştirecektir”* (en-Nur, 24/32) buyruğunu delil göstermektedir. Ebu Bekir Es-sıddîk *radıyallahu anh*’dan da şöyle dediğini nakletmektedir: “Sizler Allah’ın evlenmek hususunda size vermiş olduğu emre itaat ediniz. O da size va’d ettiği zenginlik sözünü yerine getirecektir. Çünkü o şöyle buyurmuştur:

“Eğer fakir iseler Allah onları lütfu ile zenginleştirecektir. Allah rızık ve lütfu bol olandır. Her şeyi çok iyi bilendir”.

İbn Mesud’dan şöyle dediği nakledilmiştir: “Siz evlilikte zengin olmanın yollarını arayınız. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *“Eğer onlar fakir iseler Allah onları lütfu ile zenginleştirecektir. Allah rızık ve lütfu geniş olandır. Herşeyi çok iyi bilendir.”* Bunu İbn Cerir rivayet etmiş olup ayrıca el-Bağavi bunun bir benzerini Ömer *radıyallahu anh* da zikretmiş bulunmaktadır…”[1994]

Sa’d b. ebî Vakkâs (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: “Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Osman b. Maz’un’un dünyadan el etek çekmek konumundaki, kadınlardan uzak kalmak için yaptığı yemini kabul etmeyip reddetmişti. Eğer ona izin verseydi kendimizi hadım yapardık.”[1995]

İbni Şihab’dan; Aişe r.a. dedi ki; “Osman Bin Mazun r.a.’ın hanımı Havle Binti Hakim bana uğradı. Onu pek iyi görmedim ve bunun sebebini sordum. Dedi ki;

“Kocam benden uzak duruyor, gündüzleri oruç tutuyor ve geceleri de namazla geçiriyor.” Aişe r.a. bunu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e anlatınca, Osman r.a.’ı yanına çağırttı ve dedi ki;

[1993] Bu hadisi, Buhari(Savm 10) Müslim(nikah 1)ve Ahmed(1/387) İbn Mesud *radıyallahu anh*’den rivayet etmişlerdir.

[1994] İbn Kesir Tefsiri, V, 94-95

[1995] Buhârî, Nikah: 8; Müslim, Nikah: 1

"Ey Osman! Bize ruhbanlık vacip kılınmadı. Ben sizler için en güzel örnek değil miyim? Şüphesiz ben, Allah'tan en çok korkanınızım ve Allah'ın hudutlarını en iyi muhafaza edeninizim. Kişinin eşiyle birleşmeyi terk etmesi kötülüktür!"[1996]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

تنكح ا رأة على أربع خصال على ما ا وعلى ا ا وعلى حسبها و على دينها فعليك بذات الدين تربت يداك

"Kadın şu dört haslet için nikahlanır; ya malı, ya güzelliği, ya soyunun asaleti yada dindarlığı için. Sana dindar olanı tavsiye ederim ki bereket bulasın."[1997]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

عليكم بلأبكار فإ ن اعذب افواها واقبل ارحاما وأ حسن أخلاقا

"Size bakire kadınlarla evlenmenizi tavsiye ederim. Zira onların dudakları daha tatlı, daha doğurgan ve daha güzel ahlaklıdırlar."[1998]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Cabir Bin Abdullah'a[1999] dedi ki; "Ey Cabir! Evlendin mi?"

"Evet ey Allah'ın Rasulü" dedi.

"Bakire ile mi, yoksa dul ile mi?" buyurdu.

"Dul ile." Efendimiz buyurdu ki;

"Kendisiyle oynaşacağın bir bakire ile evlenseydin ya?" dedi ki;

"Benim kız kardeşlerim vardır. Onların yanına kendilerinin dengi olan biri ile girmeyi istemedim";

"Öyleyse beis yok." Buyurdu.[2000]

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye, Fetvalarında[2001] şunları söylemektedir: "Yüce Allah müminlere nikahlanmalarını mübah kıldığı gibi, boşamış oldukları hanımlarını ilk kocalarından başkasıyla evlendikten sonra tekrar onlarla evlenmeyi mübah kılmıştır. Hıristiyanlar -kimileri de nikah yapmasını haram kılarlar- nikahlanmasını mübah kabul ettikleri kimselerin boşanmalarını kabul etmezler. Yahudiler boşanmayı mübah kılmakla

---

[1996] sahihtir. Abdurrazzak(6/167-168) Darimi(2/132) Elbani Sahiha(394) İrvaul Galil(2075) Tuhfetul Arus(75)

[1997] Buhari(6/123) Müslim(s.1086) Ebu Davud(2047) Nesai(6/68) İbni Hibban(1231) Hakim(2/161) Ahmed(3/80) Elbani Sahiha(307) Tuhfetul Arus(s.55 no;89)

[1998] İbni Ebi Şeybe(3/465) İbni Mace(1861) Mekabiri Hadis(s.87/1) Temam er Razi Fevaid(113/2) Beyhaki(7/81) İbni Kuteybe Garibul Hadis(1/36) Şerhus Sünne(3/3) Mişkat(3092) Elbani Sahiha(623) Taberani Evsat(1/163 no;7673) Mecmauz Zevaid(4/259) Hafız İbnül Muzaffer Hadisu Hacib Bin Erkin(1/254) Camiüs Sağir(5507) Sahihul Cami(4053)

[1999] **Cabir Bin Abdullah**; en çok rivayette bulunan sahabilerden biridir. Mescidi Nebi'de ilim halkası var idi. Hicri 78 yılında vefat etti. Bkz.: el Burhan(2/591) el Mahsul(2/113) Şerhul Kevkeb(2/53)

[2000] Buhari(6/120) Müslim(s.1087) Tirmizi(1086) Nesai(6/65) Ebu Davud(2048) İbni Mace(1860) Tuhfetul Arus(s.182 no;462) Elbani Adabuz Zifaf(s.100)

[2001] Mecmuul Fetava(32/90)

birlikte boşanmış bir kadın kocasından başkası ile evlenecek olursa ilk kocasına haram olduğunu kabul ederler. Hıristiyanlarda boşanma yoktur. Yahudilerde ise ilk kocasından başkası ile evlendikten sonra tekrar ilk kocasına dönüş söz konusu değildir. Yüce Allah ise müminlere bunu da ötekini de mübah kılmıştır…”

İbnu'l-Kayyım da Zâdu'l-meâd'de[2002] evliliğin maksatlarından birisi olan cimanın faydalarını açıklarken şunları söylemektedir: “Cima aslında onun aslî maksatlarını da teşkil eden üç husus sebebiyle söz konusudur:

1- Neslin korunması ve insan türünün devamının sağlanması. Ta ki Yüce Allah'ın bu dünyaya gelmesini takdir etmiş olduğu sayı tamamlanıncaya kadar.

2- Hapsolması ve alıkonulması genel olarak vücuda zarar veren suyun çıkarılması.

3- Arzunun gerçekleştirilmesi, lezzetin alınması ve bu nimet ile fayda sağlanılması…”

O halde evlenmekte pek büyük faydalar vardır. Bunların en büyüğü de kişinin zinadan korunması ve harama bakmaktan kurtulmaktır. Nesil sahibi olmak neseplerin korunması da bu faydalar arasındadır. Eşlerin birbirleriyle sükûn bulup ruhî dengelerinin sağlanması, eşler arasında müslüman toplumun temel yapı taşlarından birisi olan iyi ailenin oluşturulması noktasında gerekli yardımlaşmanın sağlanması, erkeğin, kadının bakımını onu korumayı üstlenmesi, kadının da ev işlerini eksiksiz yerine getirmesi de bu faydalar arasındadır. Kadının doğru görevi budur. Yoksa kadının, toplumun düşmanlarının iddia ettikleri gibi, kadın evin dışında çalışmak hususunda erkeklere ortak değildir. Onlar bu iddia ile kadını evinden dışarı çıkardılar. Onu doğru ve sağlıklı görevinden uzaklaştırdılar. Başkasının yanında çalışmaya teslim ettiler. Onun çalışmasını da başkasının eline verdiler. Böylelikle aile düzeni bozuldu. Eşler arasında anlayış kötüye gitti. Bu ise çoğu zaman onların birbirlerinden ayrılmalarına yahut da istemeyerek ve hoşlanmayarak, tatsız bir hayata katlanarak birlikte kalmalarına sebep teşkil etmiştir.

Muhammed Emin eş-Şankitî, *Edvâu'l-Beyân* adlı tefsirinde[2003] şunları söylemektedir: “Allah bize de size de sevip razı olduğu şeylere erişme başarısını ihsan etsin. Şu duyulara, akla, semavi vahye, yaratıcı olan Allah'ın koyduğu şer'i hükümlere aykırı uğursuz ve yanlış olan; bütün hükümlerde ve alanlarda erkek ve kadının eşitliği düşüncesi, Allah'ın basiretini köreltiği kişiler dışında kimse için gizli kalmayacak kadar, açık bir şekilde insanlığın toplumsal düzenini alabildiğine sarsar, bozar ve fesada uğratır. Öyle ki yüce Allah özel nitelikleri ile dişiyi insanın toplumsal yapısının gerçekleşmesinde çeşitli alanlarda katılmaya elverişli olarak yaratmıştır. Bu katılım özellikleri ondan başkası için söz konusu değildir.

Gebe kalmak, doğum yapmak, süt vermek, çocukları eğitmek, ev işlerini görmek, yemek pişirmek, hamur yoğurmak, temizlemek ve buna benzer işlerini görmek gibi insan toplumu için evinin içerisinde başkalarının gözlerinden uzak, tam bir koruma ve iffet çerçevesinde, şeref, fazilet ve insani değerleri koruyarak ifâ ettiği bu hizmetler, hiç bir zaman erkeğin para kazanmak için yerine getirdiği hizmetlerden daha az değildir. Şu bildik aşağılık ve cahil kafirlerin ve onların izinden gidenlerin iddiasına göre evinin dışında çalışmak hususunda kadının sahip olduğu haklar, tıpkı erkeğin sahip olduğu haklar gibidir. Oysa kadın hamileliği, süt emzirmesi ve loğusalığı döneminde görülüp bilindiği gibi zor olan herhangi bir işi yapabilecek durumda değildir. Kadın, kocası ile birlikte evin dışında çalışacak olursa, bu sefer evin bütün hizmetleri yüz üstü kalır. Küçük çocukların

[2002] Zadul Mead(3/149)
[2003] Advaul Beyan(III, 422.)

korunması, süt emme çağında bulunanların emzirilmesi, işinden geri dönünce erkeğe yiyecek ve içeceğin hazırlanması gibi... Eğer onun yerini tutacak şekilde birisi ücretle tutulacak olursa bu sefer o kişiden kadının kaçıp kurtulmak maksadıyla evin dışına çıktığı o işlere kendisini vermiş olur. Bu sefer yine netice değişmez; üstelik kadının dışarıya çıkıp onun açılıp saçılmak durumunda kalması halinde ise haysiyetin ve dinin zayi olması söz konusudur…"

O halde müslüman kız kardeşim, Allah'tan kork ve bu garazkâr propagandaya aldanma! Bu propagandaya aldanan kadınların karşı karşıya bulundukları durum, bu iddianın tutarsız ve başarısız olduğunun en iyi bir belgesidir. Deney elbetteki en güzel delildir. O halde müslüman kız kardeşim, gençken, beğenilecek bir haldeyken evlenmek için elini çabuk tut. Öğrenimini devam ettirmek yahut da bir görevde çalışmak gibi bir sebeple evliliğini geciktirme! Çünkü başarılı bir evlilik senin mutluluğun ve huzura kavuşman demektir. Bu her türlü öğrenim ve her türlü görevin yerini tutacak kadar önemlidir. Fakat hiç bir öğrenim ve hiç bir vazife hangi duruma ulaşırsa ulaşsın, onun yerini tutamaz. Sen evinin işlerini gör, çocuklarını eğit, Şüphesiz senin hayatta verimli ve temel görevin budur. Bunun yerine başka bir görev arama. Çünkü hiçbir şey ona denk olamaz. Salih bir erkekle evlenme fırsatını kaybetme. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmaktadır:

"Size dininden ve ahlakından hoşnut olduğunuz bir kimse gelirse onu evlendiriniz. Böyle yapmayacak olursanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesat baş gösterir."[2004]

Evlendirilmesi Hususunda Kadının Görüşünün Alınması

Evlendirilmek istenen hanımın üç durumu söz konusudur: Ya yaşı küçük ve bakiredir ya buluğa ermiş bakiredir yahut da dul bir kadındır. Bunların her birisinin özel bir hükmü vardır.

1- Yaşı küçük bakirenin izni alınmaksızın babası tarafından evlendirilebileceği hususunda görüş ayrılığı yoktur. Onun izninin alınması söz konusu değildir. Çünkü Ebu Bekir es-Sıddîk *radıyallahu anh* kızı Âişe'yi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e altı yaşında iken nikahlamış ve dokuz yaşında iken onunla gerdeğe girmiştir.[2005]

İmam Şevkânî, Neylu'l-Evtâr'da[2006] şunları söylemektedir: "Hadis-i şerifte babanın kızını buluğ çağından önce evlendirebileceğine dair bir delil vardır." Yine o şunları söylemektedir: "Ayrıca küçük bir kızın yaşı büyük bir erkekle evlendirilmesinin caiz oluşuna da delil vardır. Buhari bu hususta bir başlık açmış ve Aişe *radıyallahu anha* ile ilgili bir hadis zikretmiştir Fethul'-Bari'de bu hususta icma olduğu nakledilmektedir…"

Muğni'de[2007] şöyle denilmektedir: "İbnu'l-Munzir dedi ki: "Kendisinden ilim bellediğimiz herkes ittifakla şunu belirtmiştir: Babanın küçük kızını denk olan birisiyle evlendirmiş olması halinde nikâhlaması caizdir…"

Derim ki: Ebu Bekir *radıyallahu anh* Âişe *radıyallahu anha*'yı altı yaşında iken Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e nikâhlamış olması küçük kızın yaşı büyük bir erkekle evlendirilmesini kabul etmeyip bu hususta gerçekleri çarpıtan ve bunun olmayacak bir şey olduğunu değerlendiren kimselere karşı en açık bir delildir. Onların bu tür

---

[2004] Hadisi, Tirmizi(1085) rivayet etmiş olup hasen olduğunu belirtmiştir
[2005] Abdurrazzak(6/162) Siyrati İbni Hişam(4/321) Buhari(6/134,139) Müslim(s.1038) İbni Mace(1877) Ebu Davud(2121) Nesai(6/82)
[2006] Neylul Evtar(6/128-129)
[2007] İbni Kudame Muğni(VI, 487)

iddialarda bulunmaları ya cahilliklerinden yahut da kasıtlı kimseler oluşlarından kaynaklanmaktadır.

2- Ergenlik yaşına gelmiş bakire kız, izni alınmaksızın evlendirilemez. Onun izin vermesi ise susması (itiraz etmemesi iledir). Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Bakire kız izni alınmaksızın nikahlanmaz"

"Ey Allah'ın Resulu, onun izin vermesi nasıldır", diye sordular O:

"Susmasıdır" diye buyurdu.[2008]

O halde bakire kızın izin vermesi kaçınılmazdır. İsterse onu evlendirecek olan babası dahi olsun. Bu hususta ilim adamlarının iki farklı görüşünden sahih olan budur. Büyük ilim adamı İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd adlı eserinde[2009] şunları söylemektedir:

"İşte selefin cumhurunun görüşü Ebu Hanife ve ondan gelen rivayetlerden birisine göre Ahmed'in görüşü budur. Bizim Allah'ın dininde doğru olan olarak kabul ettiğimiz ve başkasının doğruluğuna kanaat beslemediğimiz görüş te budur. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmüne emir ve yasağına uygun olan görüş te budur…"

Dul kadın ise ancak izniyle evlendirilebilir. Onun izin vermesi ise bakirenin aksine sözlüdür. Çünkü bakirenin izin vermesi susmasından ibarettir. Muğni'de şöyle demektedir: "İlim ehli arasında onun izninin sözlü olacağı hususunda görüş ayrılığı olduğunu bilmiyoruz. Çünkü bu hususta varid olmuş haber vardır. Ayrıca dil kalpte bulunanı ifade eden araçtır, iznin muteber olduğu her hususta da ona itibar edilir…"[2010]

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye –Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Fetvalarında şunları söylemektedir: "Kadının izni olmadıkça hiç bir kimsenin onu evlendirmemesi gerekir. Tıpkı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emrettiği gibi. Eğer o bir eşi istemeyecek olursa küçük bakire kız dışında nikaha hiç bir şekilde zorlanamaz. Sadece küçük bakire kızı babası evlendirebilir ve onun izin vermesi söz konusu değildir. Buluğa ermiş dul kadının ise evlendirilmesi caiz olmaz; ne babası tarafından ne de bir başkası tarafından. Bu hususta da müslümanların icmaı vardır. Buluğa ermiş bakire kızı da baba ve dedesi dışında kimse onun izni olmaksızın evlendiremez. Bu hususta da müslümanların icmaı vardır. Baba ve dedenin ise bu kızın iznini almaları gerekmektedir. Onun iznini almanın vacip ya da müstehap olduğu hususunda ilim adamları farklı görüşlere sahip ise de doğru olan vacip olduğudur. Kadının velisinin, kendisiyle evlendireceği kimse hususunda Allah'dan korkması ve kocanın ona denk olup olmadığını iyice düşünmesi gerekmektedir. Çünkü o bu kızı, kızın kendi öz maslahatı için evlendirir. Kendi maslahatı için değil…"[2011]

Hişam Bin Urve, babasından, o da dedesinden rivayet ediyor; Ömer Bin el Hattab radıyallahu anh dedi ki;

يعمد أحدكم إ بنته فيزوجها القبيح إ ن ب ما بون

[2008] Müslim(nikah 9) Ebu Davud(nikah 24) Nesai(nikah 31) Ahmed(1/219) Tirmizi(nikah 18) İbni Mace(nikah 11)
[2009] Zadul Mead(5/96)
[2010] Muğni(VI, 493)
[2011] Mecmuul Fetava(32/39)

“Biriniz kızını ihtiyar ve çirkin biriyle evlenmeye zorlamasın. Zira onlar da sizin kendiniz için beğendiğini, kendileri için isterler.”[2012]

Veli Şartı

Kadına kendisi için uygun olan eşi seçme hakkının verilmiş olması, dilediği kimse ile evlenmesi noktasında başıboş bırakılması anlamına gelmez. Eğer bu evlilikten akraba ve ailesine bir yarar söz konusu ise o yapacağı seçimi gözden geçirecek ve bu hususta ona doğru yolu gösterecek bir veliye bağlıdır. Bu veli onu nikahlama görevini üstlenir; bizzat kendisi kendi adına akid yapamaz. Şayet evlenecek kadın kendi adına akid yapacak olursa onun bu akdi batıldır. Çünkü bu hususta Sünen diye bilinen hadis kitaplarında Âişe *radıyallahu anha*’dan gelen bir hadis vardır:

“Herhangi bir kadın eğer velisinin izni olmaksızın kendisini nikâhlayacak olursa onun nikâhı batıldır, onun nikâhı batıldır, onun nikâhı batıldır…”[2013]

Tirmizî hasen bir hadistir, demiştir. Dört Sünen’de: *“Velisiz nikâh olmaz”* denilmektedir. İşte bu iki hadis ve bu anlamda gelmiş diğer hadisler veli olmaksızın nikâhın sahih olmadığını göstermektedir. Çünkü nefiy (olumsuzluk) da aslolan sıhhatin nefyedilmesidir. Tirmizi şöyle demektedir: “İlim ehli nezdinde amel buna göredir. Ömer, Ali, İbn Abbas, Ebu Hureyre ve başkaları bunlar arasındadır. Aynı şekilde tabiinin fukahâsından rivâyet edildiğine göre onlar da velisiz nikah olmaz demişlerdir. Şafii, Ahmed ve İshak’ın görüşü de budur.”[2014]

Evlenilmesi Haram olanlar

"Size şu kadınları nikahlamak haram kılındı: Anneleriniz, kızlarınız, kızkardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları, kızkardeşlerinizin kızları, sizi emzirmiş olan süt anneleriniz, süt kardeşleriniz, hanımlarınızın anneleri, aranızdan zifaf geçmiş olan kadınlarınızdan doğan üvey kızlarınız. Eğer zifaf geçmemişse onların kızlarını nikahlamakta size günah yoktur. Öz oğullarınızın hanımlarını nikahlamanız ve iki kızkardeşi birden nikahınız altına almanız da size haram kılındı.." (Nisa 23)

1) Soy açısından haram olanlar:

* Kişinin usulu, erkekse anası, ninesi, kız ise babası, dedesi, ne kadar yukarı çıkarsa çıksın

* Kişinin füruu, oğlu, kızı, torunları ne kadar aşağı inerse insin

* Ana ve babanın çocukları, torunları, kardeşleri, yeğenleri

* Amcalar, halalar, dayılar, teyzeler

2) Evlenme açısından haram olanlar:

* Büyüklerin eşleri : Babanın eşi, annenin veya babanın babasının eşleri

* Çocukların eşleri

[2012] sahihtir. İbni Ebi Şeybe(3/462) Abdurrazzak(6/158) İbnül Cevzi Ahkamun Nisa(s.74 no; 63) Tuhfetul Arus(s.331)
[2013] Tirmizi(nikah 14) İbni Mace(nikah 15) Ebu Davud(nikah 19)
[2014] Ayrıca bk. Muğni, VI, 449.

* Kayınvalide ve ne kadar yukarı çıkarsa çıksın. Burada nikahlanma yeterlidir. Cinsel birleşme şart değildir.

* Bir erkeğe cinsel birleşmede bulunduğu karısının başka kocadan olan çocukları ve bunların çocukları.

* Evlenme açısından haram olanlar sahih nikahtan olduğu gibi emzirme ve zina ile de gerçekleşir.

3) Süt emzirmeden doğan hısımlık:

* Soy hısımlılığı ve evlenmeden doğan hısımlık derecesindeki süt hısımlılıklarıda devamlı evlenme engellerindendir.

4) Geçici evlenme engelleri:

* Birbirinin yakını olan kadınlarla evlenme: Bir kadınla onun kizkardeşini, halasını, teyzesini bir nikah altında bulundurmak gibi. Birbirinin yakını olan iki kadın, bir erkeğin nikahı altında ise, ikisininde nikahı batıldır. Birisi önceden nikahlanmış ise birincisinin sahih, ikincisinin batıldır.

* Başkalarının karısıyla evlenmek: Kocası ölmüş veya boşanmış olup da iddet bekleyen kadınal evlenmek haramdır.

Şa'bi anlatıyor: "Hz. Cabir (radıyallahu anh)'i dinledim, "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kadının halası veya teyzesi üzerine nikahlanmasını yasakladı" demişti."[2015]

Kabîsa İbnu Züeyb anlatıyor: "Hz. Osman (radıyallahu anh)'a bir adam: "Köle olan iki kızkardeş, bir kişinin nikahı altında birleştirilebilir mi?" diye sordu. Hz. Osman:

"Onların bu şekilde nikahlanmasını bir ayet helal, bir ayet de haram kıldı. Ben ise, böyle bir şeyi yapmayı sevmem!" dedi. Adam Hz. Osman'ın yanından çıktı. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın ashabından bir kimseye rastladı. Bu meseleyi ona da sordu. O da:

"Bana gelince, yetki benim elimde olsa, bunu yapan birini bulduğum takdirde ona mutlaka ibaretamiz bir ceza veririm!" dedi.

İbnu Şihab rahimehullah: "Bu cevabı veren zatın Ali İbnu Ebi Talib (radıyallahu anh) olduğunu zannediyorum" dedi.[2016]

Gayr-i Müslimle Evlenmek

Müslüman bir erkeğin Ehl-i Kitap olan Yahudi ve Hristiyan bir kadınla evlenmesi kerahatle birlikte caiz olup mekruhtur. Çünkü, doğacak çocuk, baba ve annesinin ayı ayrı istikamette gelişmiş inançlar arasında sarsıntılara maruz kalmaktadır. Müslüman kadınların Kitap ehlinin erkekleriyle evlenmelerinin caiz olacağına dair ne âyet, ne hadis hiçbir mübahlık delili gelmemiştir.

[2015] Buharî, Nikah 27; Nesaî(6/98)
[2016] Muvatta, Nikah 34, (6, 538-539)

Ehl-i kitabın dışında kalan ve inanç itibariyle küfür içinde bulunan bulunan ve evlenmesi caiz olmayan kadınlar şunlardır:

* Budist veya Brehmen gibi isimlerle adlandırılan ve ineğin tenasül uzvuna tapan Mecusi hindiler

* Puta tapan kadınlar

* İsmaili ve Karmati gibi sapık zındıklar

* Din ve ahlak bağlarını kırmış bir görüşün zebunu olan kadınlar

* Dinsiz ve ateist kadınlar

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; "*Müşrik kadınları, iman etmedikçe nikâhlamayın. Bir müşrik kadın, sizin hoşunuza gitse bile, iman etmiş olan bir cariye herhalde ondan daha hayırlıdır. Müşrik erkeklere de mümin kadınları nikâh ettirmeyin. Bir müşrik, sizin hoşunuza gitse bile, mümin bir köle elbette ondan daha hayırlıdır. Onlar sizi ateşe davet ederler, Allah ise, kendi izniyle cennete ve mağfirete davet ediyor ve âyetlerini insanlara açıklıyor. Umulur ki onlar hatırda tutup, öğüt alırlar*." (Bakara Suresi / 221)

Yahudiler ve Hıristiyanlar müşrik midirler?

* Bunlar, dıştan tevhide inandıklarını ileri sürmelerine rağmen, gerçekte Allah'ın çocuğu olduğu kanaatindedirler.

* Hıristiyanlar, teslise (Allah'ın baba, oğul ve Rûhu'l-Kudüs olmak üzere üç olduğuna) inanırlar. Ve "Mesih, Allah'ın oğludur." derler.

* Yahudiler de "Üzeyr Allah'ın oğludur." demişlerdir. Böyle demekle birlikte onlar tevhide inandıklarını da iddia ederler.

Her ikisi de dıştan dışa müşrik değillerse de, gerçekte müşriktirler. Bunun için mutlak olarak müşrik denildiği ve özellikle iman karşılığında söylendiği zaman, mutlak anlamı üzere kullanılmış demektir ve genel olarak kâfirleri kapsar.

"*Sizden önce kitap verilen ümmetlerin hür ve iffetli kadınları da iffetlerinizi koruyarak, zina etmeksizin, gizli dost tutmaksızın, kendilerine mehirlerini verip nikâhladığınız takdirde size helâldir*" (Maide,5)

Ancak Maide Suresinde, uyarınca bu âyetin birinci fıkrasından Kitap ehlinin kadınları istisna olunarak, Kitap ehlinden kız almaya mekruh olarak ruhsat verilmiş; fakat ikinci fıkra muhkem olarak kalmış ve kız vermeye hiçbir şekilde izin verilmemiştir. "*Erkekler, kadınları yönetmeye yetkilidirler*." (Nisa, 34)

İlâhi kânunu gereğince kadınlar kocalarının yönetimi altında bulunurlar. Dolayısı ile, bir mümin kadını, bir kâfir ile evlendirmek onu, o kâfirin yönetimi altına bırakmak ve onun davasına mahkûm etmek olacağından, o mümin kadını kesinlikle ateşe atmaktır. Ancak bu ilâhî kânunu bilen ve kendini ona göre idare edebilecek olan erkekler hakkında bu yönetim altına giriş ve çağrıya mahkûm oluş zorunlu ve kesin değildir. Bu şartlar altında, müslüman erkekler için ihtiyaç hâlinde bir ruhsata imkân vardır. Bunun için bu âyetle yol gösterme ve hatırlatmadan sonra,

"Kitap verilen ümmetlerin hür ve iffetli kadınları" (Maide, 5/5) âyetiyle gereğinde yalnız Kitap ehlinden kız almaya ruhsat verilmiş ve zururetler kendi miktarlarınca takdir olunacağından, bunun dışındakiler yine haramlıkta bırakılmıştır.

Mehir:

Sehl İbnu Sa'd (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a bir kadın gelerek:

"Ey Allah'ın Resûlü, dedi. Sana nefsimi bağışlamaya geldim."

Aleyhissalâtu vesselâm kadına şöyle bir nazar edip sonra tepeden tırnağa gözden geçirdi, bir de sâbit baktı ve sonunda (hiçbirşey söylemeden) başını yere eğdi.

Kadın, Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın, hakkında hiç bir hükme varmadığını görünce oturdu. Derken bir adam doğrulup:

"Ey Allah'ın Resûlü! Sizin ona ihtiyacınız yoksa onu bana nikahlayın!"dedi. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm):

"Yanında (buna mehir olarak verecek) bir şeyler var mı?" diye sordu. Adam:

"Vallahi yok ey Allah'ın Resûlü!" deyince:

"Ailene git, bir şeyler bulabilecek misin bir bak!" dedi. Adam gitti ve az sonra geri geldi:

"Hayır, vallahi ey Allah'ın Resulü hiç bir şey bulamadım!" dedi. Rasulullah tekrar:

"İyi bak, demirden bir yüzük de mi yok!" buyurdu. Adam tekrar gidip yine geri geldi ve:

"Hayır! Vallahi ya Rasulullah, demirden bir yüzük bile yok! Ancak işte şu izârım var, yarısı onun olsun" dedi. Sehl der ki: "Adamın ridası yoktu" Aleyhissalâtu vesselam:

"İzarın ne işe yarar? Onu sen giyecek olsan onun üzerinde birşey olmayacak, şayet o giyecek olsa senin üzerinde bir şey kalmayacak!" buyurdular. Bunun üzerine adam oturdu. Epey bir müddet oturduktan sonra, kalktı.

Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) onun döndüğünü görünce, geri çağırılmasını söyledi. Adamı çağırdılar.

"Kur'ân'dan ne biliyorsun (hangi sureler ezberinde?)" diye sordu. Adam:

"Şu şu sûreleri biliyorum!" diye bildiklerini saydı.

"Yani sen bunları ezbere okuyor musun?" diye tekrar sordu. Adam:

"Evet!" deyince, Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm):

"Haydi git, ben kadını sana temlîk ettim" buyurdu."

Bir rivayette: "Kur'an'dan bildiklerin(i öğretmen) mukabilinde onu sana nikâhladım" buyurdu."[2017]

Enes (radıyallâhu anh) buyurdular ki: "Ebû Talha, Ümmü Süleym (radıyallâhu anhâ)'la evlendi. Aralarındaki mehir müslüman olmaktı. Ümmü Süleym, Ebû Talha'dan önce müslüman olmuştu. Ebû Talha, Ümmü Süleym'i istetince, Ümmü Süleym: "Ben müslüman oldum, sen de müslüman olursan evlenirim" dedi. Bunun üzerine o da müslüman oldu. Ümmü Süleym'in mehir olarak istediği şey müslüman olması idi."[2018]

Âişe (radıyallâhu anhâ)'ya: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın hanımlarına verdiği mehir ne idi?"diye sorulmuştu şu cevabı verdi:

"Oniki okiyye ve bir neşş idi. Neşş nedir biliyor musunuz? Yarım okiyyedir. Bunun tamamı beşyüz dirhem eder."[2019]

Enes (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), Safiyye (radıyallâhu anhâ)'yı âzad etti ve onun âzadlığını mehri yaptı."[2020]

Nâfi anlatıyor: "Ubeydullah İbnu Ömer'in bir kızı vardı. Annesi de Bintu Zeyd İbni'l-Hattâb idi. Bu kız, Abdullah İbnu Ömer'in bir oğlunun nikahı altında idi. Oğlan, Zeyd İbnu'l-Hattab'ın kızıyla gerdek yapmadan vefat etti, üstelik henüz mehir de tesbit etmemişti. Kızın annesi, Abdullah'a gelerek kızın mehrini taleb etti. İbnu Ömer (radıyallâhu anh), kadına: "Kızınıza mehir yoktur. Eğer mehir olsaydı onu asla tutmaz verirdim, aksi halde kıza zulmetmiş olurum" dedi. Kadın onun hükmünü kabul etmek istemedi. Aralarında, Zeyd İbnu Sâbit (radıyallâhu anh)'ı hakem yaptılar. O, kızın mehir hakkının bulunmadığına, fakat mirasa iştirak hakkı olduğuna hükmetti."[2021]

İbnu Ömer (radıyallâhu anhümâ) demiştir ki: "Boşanan her kadının bir istifâde (tazminat) hakkı vardır. Bu tazminattan, kendisine mehir tayin edildiği halde, temas vâki olmadan boşanan hariçtir. Böyle bir kadın, kendisi için tesbit edilen mehrin yarısını alır."[2022]

İbnu'l-Müseyyeb anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallâhu anh): "Nikâhda perdeler indirildi mi mehir vacib olur" diye hükmetti."[2023]

Ukbe İbnu Âmir (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Yerine getirilmeye en ziyade lâyık olan şart, fercleri helâl kılmak üzere kabul ettiğiniz şartlardır."[2024]

Nikâhı İlan Maksadıyla Kadınların Tef Çalmalarının Hükmü:

Nikâhın bilinmesi ve yayılması amacıyla kadınların tef çalmaları müstehaptır. Bu iş sadece kadınlar arasında olur; beraberinde musiki ya da eğlence çalgıları yahut

---

[2017] Buharî, Nikâh: 6, 32, 35, 37, 40,44, 50, 51, Vekâle: 9, Fedâilu'l-Kur'ân: 21, 22, Libas: 49; Müslim, Nikâh: 76, (1425) Muvatta(2, 526) Ebû Dâvud(2111) Tirmizî(1114) Nesâi(6, 113)
[2018] Nesâî, Nikâh: 63, (2, 114) sahihtir.
[2019] Müslim, Nikâh: 78, (1426); Ebû Dâvud (2105); Nesâî(6,116, 117)
[2020] Buhârî, Nikâh: 68, Büyû: 108, Cihad: 74; Müslim, Nikâh: 78, (1365) Ebû Dâvud(2054); Tirmizî(1115) Nesâî(6, 114);
[2021] Muvatta, Nikâh: 10, (2, 527)
[2022] Muvatta, Talâk: 45, (2, 573)
[2023] Muvatta, Nikâh: 12, (2, 525)
[2024] Buhârî, Nikâh: 52, Şurût: 6; Müslim Nikah: 63, (1418) Ebû Dâvud(2139) Tirmizî(1127); Nesâi(6, 92, 93)

şarkıcıların seslerinin eşliği söz konusu değildir. Kadınların erkekler tarafından işitilmeyecek şekilde bu münasebetle şiir söylemelerinde de bir sakınca yoktur. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Helal ile haram arasındaki ayırıcı çizgi nikâh sırasında tef çalmak ile sestir."*[2025]

Şevkanî, *Neylu'l-Evtâr*'da şunları söylemektedir: "Bundan nikâh esnasında tef çalmanın ve "… size geldik size geldik" benzeri ifadeleri yüksek sesle söylemenin caiz olduğuna delil vardır. Kötülükleri harekete geçiren ve güzellik, hayasızlık, içki içmek gibi sözler ihtiva eden şarkıların durumu böyle değildir. Bunlar başka zamanlarda haram olduğu gibi nikâh halinde de söylenmeleri haram olan şeylerdir. Haram olan diğer eğlencelerin durumu da budur…"[2026]

Müslüman hanım! Evlilik sebebiyle aşırı derecede süs eşyaları ve kumaşlar almakta israfa kaçma. Çünkü bu, Yüce Allah'ın yasak kıldığı ve öyle yapanları sevmediğini belirttiği israf şekillerindendir. Yüce Allah: *"Ve israf etmeyiniz; çünkü o israf edenleri sevmez"* (el-En'âm 6/141) diye buyurmaktadır. O halde sen orta yolu tutmaya bak, övünmeyi terk et!

Kadının Kocasına İtaati Ve Baş Kaldırmasının Haram Oluşu

Müslüman hanımın maruf ölçüler içerisinde kocasına itaat etmesi gerekir. Ebu Hureyre'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"Kadın beş vakit namazını kılar, namusunu korur, kocasına itaat ederse cennete istediği kapıdan girer."[2027]

Yine Ebu Hureyre'den rivayete göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Kocası mukim iken onun izni olmaksızın hiç bir kadının (nafile) oruç tutması da, onun izni olmadığı kimseyi evine sokması da helal değildir."[2028]

Yine Ebu Hureyre'den şöyle dediği rivayet olunmuştur: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

"Erkek hanımını yatağa davet ettiği halde hanımı gelmez kocası da ona kızgın olarak geceyi geçirirse sabaha kadar melekler ona lanet okur."[2029]

Buhari ve Müslim'deki bir rivayete göre de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Nefsim elinde olana yemin ederim ki, bir erkek hanımını yatağına davet ettiği halde kadın onun bu davetini kabul etmeyecek olursa, mutlaka semada bulunan (Allah), kocası ondan razı oluncaya kadar ona gazap eder."

[2025] Hadisi Ahmed(3/418) Nesai(nikah 72) ve Tirmizi(nikah 6)rivayet etmiş olup Tirmizi hasen olduğunu belirtmiştir.
[2026] Neyl(VI, 200)
[2027] Ahmed(1/191) İbn Hibban, Sahih'inde rivayet etmiştir
[2028] Hadisi Buhari (nikah 86) ve Müslim(1026) rivayet etmiştir
[2029] Hadisi Buharî(bedulhalk 7) Müslim(nikah 20) Ebu Davud(nikah 39)

Kocanın hanımı üzerindeki haklarından birisi de kadının evini koruyup gözetmesi ve onun izni olmaksızın dışarıya oradan bir şey çıkarmamasıdır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Kadın kocasının evinde bir çobandır ve elinin altıdaki sürüden sorumludur."[2030]

Evin işlerini görmesi, kocasını rahatsız edecek ve o sebeple kendi nefsi ve çocukları hakkında tehlikelere maruz kalacak şekilde dışarıdan hizmetçi almaya onu muhtaç etmemesi de kocanın haklarındandır.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye, Fetvalarında şunları söylemektedir: "Yüce Allah'ın: *"İyi kadınlar, itaatli olan ve Allah'ın (kendilerini) koruması ile kendileri de gizli olanı koruyanlardandır"* (en-Nisa, 4/34) buyruğu, gerekli hizmetleri yapmak, onunla birlikte yolculuk etmek, kendisine yaklaşmasına imkan vermek ve buna benzer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetinin delâlet ettiği şekilde bir uygulamada bulunmak kabilinden kadının, kocasına itaat etmesinin farz olmasını gerektirmektedir…"[2031]

Büyük ilim adamı İbnu'l-Kayyim *Zadu'l-Meâd* adlı eserinde şunları söylemektedir: "Kadının hizmetini öngören kimseler yüce Allah'ın bu kelamıyla onlara hitap ettiği vakit bilinen marufun bu olduğunu delil gösterirler. Kadının bolluk içerisinde yaşatılması, kocanın ona hizmet etmesi, süpürmesi, buğday öğütmesi, hamur yoğurması, yıkaması, yatak sermesi ve evin hizmetlerini görmesi ise maruf olmayan münker kabilindendir. Yüce Allah ise şöyle buyurmaktadır:

"Kadınların üzerlerindeki haklar gibi kendilerinin de maruf şekilde hakları vardır" (el-Bakra, II/228)

"Erkekler kadınlar üzerine yöneticidirler" (en-Nisa, 4/34)

Eğer kadın kocasına hizmet etmeyecek olursa, aksine kocanın kendisi ona hizmet ederse bu sefer kadın erkeğin yöneticisi olur… Yüce Allah'ın kadının nafakasını, giyimini ve mesken ihtiyacını karşılamayı erkeğe farz kılması, erkeğin kadından faydalanması, kadının hizmet etmesi ve eşler arasında adeten cereyan eden şeyler karşılığındadır.

Aynı şekilde mutlak olan akitler örfe göre değerlendirilir. Örf ise kadının hizmet etmesi ve evin iç hizmetlerini kendisinin yerine getirmesini öngörmektedir… Bu hususta soylu yahut da daha aşağı mertebede olan kadın, fakir ile zengin kadın arasında bir ayrım yapmak doğru değildir. İşte dünyanın kadınlarının en şereflisi olan kadın (Fatıma *radıyallahu anha*'yı kastetmektedir) kocasına hizmet ediyordu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'e gördüğü hizmetin zorluklarını şikayet etmek üzere geldiğinde onun şikâyetlerini kabul etmemişti."[2032]

Kadın, kocasının kendisinden hoşlanmadığını görmekle birlikte, kendisi onunla birlikte kalmayı arzu ediyorsa ne yapar?

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Şayet bir kadın kocasının uzaklaşmasından yahut yüz çevirmesinden korkarsa barış yolu ile aralarını düzeltmelerinde kendileri için bir vebal yoktur. Barış daha hayırlıdır."* (en-Nisa, 4/128)

[2030] Buhari(cumua 11)
[2031] Mecmuul Fetava(33/260-261.)
[2032] Zadul Mead V, 188-189

Bu buyruk hakkında İbni Kesir şunları söylemektedir: "Kadın kocasının kendisinden uzaklaşmasından yahut yüz çevirmesinden çekinecek olursa, onun üzerindeki nafaka, giyim, yanında geceleme yahut da buna benzer haklarını kısmen ya da tamamen düşürebilir. Koca da onun bu hak bağışını kabul edebilir. Kadının, kocasına böyle bir bağışta bulunmasında bir sakınca olmadığı gibi, erkeğin onun bağışını kabul etmesinde de bir sakınca yoktur. Bundan dolayı yüce Allah: *"Barış yolu ile aralarını düzeltmelerinde kendileri için bir vebal yoktur; barış daha hayırlıdır"* buyurmaktadır ki, barış yapmak ayrılmaktan hayırlıdır, demektir."

İbn Kesir daha sonra Sevde b. Zem'a *radıyallahu anha* validemizin olayını söz konusu etmektedir. Sevde *radıyallahu anha* yaşlanıp ta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ondan ayrılmayı kararlaştırınca, kendisini nikâhı altında tutup buna karşılık gününü Aişe *radıyallahu anha*'ya bağışlaması esası üzerine onunla barış yaptı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onun bu teklifini kabul etti ve onu nikahı altında tuttu.[2033]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, ashabından bir cemaat ile otururken, Ensar'dan Esma (binti Yezid) isimli bir kadın gelerek selam verdi ve dedi ki;

"Ey Allah'ın Rasulü! Ben, benim gibi düşünen Müslüman kadınlar cemaatinin sözcüsüyüm. Şüphesiz Allah Teala seni kadın ve erkek bütün insanlara gönderdi. Sana iman edip sana uyduk ve sana indirilmiş olan (Kur'an'ı) tasdik ettik. Sonra, şüphesiz, Allah Teala, erkekleri farklı meziyetler ile kadınlar üzerine daha üstün kılmıştır. Sizler cum'a ve cemaate katılıyor, hasta ziyaretinde bulunuyor, cenazeye katılıyor, hac ve umre yapıyor, Allah yolunda nöbet tutup cihad ediyorsunuz. Ya biz kadınlar? Çocuklarınızı büyütüyoruz, şehvetlerinizi gideriyoruz, evlerinizi bekliyoruz, çocuklarınızı terbiye ediyoruz, elbiselerinizi dikiyoruz, namahrem erkekler ile konuşmuyoruz. Bizim ulaşacağımız ecir nedir ey Allah'ın Rasulü?"

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ashabına döndü ve buyurdu ki;

"Siz hiç bu kadın gibi güzel konuşma yapabileni işittiniz mi? Kim bu?" Dediler ki;

"Seni peygamber olarak gönderene yemin ederiz ki, hayır ey Allah'ın Rasulü! Biz, kadınların buna akıl erdirebileceğini tahmin etmezdik. Onu tanımıyoruz. (tepeden tırnağa örtülü olduğu için tanıyamadılar.)"

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sonra kadına dönüp buyurdu ki;

"Ey kadın! Kavmine dön ve o kadınlara bildir ki, Müslüman bir kadın, kocasını güzel bir muamele ile karşılarsa ve kocasını günün bir saatinde hoşnud ve razı ederse, bu, cihada, nöbete, hacca, umreye, cenazeye katılmaya, hasta ziyaretine, Cuma'ya ve cemaate katılmaya bedel sevap kazandırır. İşte kadınların ulaşacağı ecir de budur."

O Esma isimli kadın sevincinden tehlil ve tekbirler getirerek oradan ayrıldı. Sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Kadın ile kocası, baş ile vücud gibidir. Koca baş mesabesindedir. Nasıl ki, başsız vücutta hayır yoksa, kocası olmayan kadında da hayır yoktur."[2034]

[2033] bk. İbn Kesir, Tefsir, II, 406

[2034] İbni Abdilberr el İstiab(4/1788) İbni Hacer el İsabe(4/229) İbni Sa'd(8/319) İbnül Esir Üsdül Gabe(7/19) Halebi İnsanul Uyun(1/149) Tergib(3/53) sahih kaydıyla Hakim, Taberani ve Bezzar'dan naklen. İbnül Cevzi Ahkamun Nisa(65) İbnül Cevzi Telkihu Fuhum(s.158)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “Herhangi bir kadın kocası için yeminini bozarsa onun için yetmiş namazı düşülür. Herhangi bir kadın kocasına teşekkür etmezse Allah kıyamet gününde ona bakmaz.”[2035]

Kadın Kocasından Nefret Edip Onunla Birlikte Kalmak İstemiyorsa Ne Yapar?

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *“Eğer siz de onların Allah’ın sınırlarını koruyamamalarından korkarsanız; o halde kadının bir şeyleri fidye vermesinde her ikisi için de vebal yoktur.”*

Bu buyruğu açıklarken İbni Kesir, Tefsir’inde şunları söylemektedir: “Eşler birbiriyle geçinemeyecek ve kadın, erkeğin haklarını yerine getiremeyecek, ondan nefret ederek onunla birlikte geçinmeye güç yetiremeyecek olursa, vaktiyle kocasının kendisine verdiklerini ona geri fidye olarak verebilir. Bunları ona geri vermesinde kadın için bir vebal olmadığı gibi, erkeğin bunları kabul etmesinde de bir vebal yoktur…”[2036]

İşte Hul’ denilen de budur.

Mut’a Nikahı:

Mut’a nikâhı, bir kadınla ücret karşılığında belli bir vakit için evlenmektir. Câhiliyye devrinden kalan bir nikâh şeklidir.

Bu nikâha, İslâm’ın ilk yıllarında ve bilhassa harp zamanlarında, uzun zaman kadınlardan uzak kalan askerler için izin verilmişti. Hayber savaşına kadar mubah olan mut’a nikâhı, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz’in sünneti ile yasaklanıp haram kılınmıştır.

Konu ile ilgili olarak Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz şöyle buyurur:

"Ey insanlar! Ben size mut’a nikâhı ile kadınlardan faydalanmanız için izin vermiştim. Şüphesiz ki Allâh, bunu kıyâmete kadar haram kılmıştır. Kimin yanında bunlardan bir kadın varsa, hemen onu serbest bıraksın, onlara verdiği şeylerden hiçbir şeyi geri almasın!.."[2037]

Hz. Ali (r.a.), İbn-i Abbas (r. anhümâ)’ya şöyle demişti: "Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem, mut’a nikâhından ve ehil merkeblerin etlerini yemekten Hayber’in fethi günü bizleri menetti."[2038]

Artık mut’a nikâhı, zinâdan başka bir şey değildir.

Hulle*:*

Bir erkeğin hanımı üzerinde üç defa boşama yetkisi vardır. Üç boşama salâhiyetini de kullanıp hanımından ayrılan erkek, aynı kadınla tekrar evlenemez. Ancak kadın, başka bir kocaya gider de, günün birinde ondan boşanır veya kocası vefat ederse, gereken iddeti

---

[2035] Amr Bin As r.a.’den merfuan sahih isnad ile; Hakim(2/207,4/193) Beyhaki(7/294) Bezzar(6/340) Nesai Sünenül Kübra(5/354) Deylemi(7723) Mecmauz Zevaid(4/309) İbni Hazm Muhalla(10/334)
[2036] İbni Kesir(1/483)
[2037] Müslim, Nikâh, 22. İbni Mace nikah 44
[2038] Buhârî, megazi 38 Müslim(1407) Muvatta(nikah 41)

bekledikten sonra, birinci koca onunla tekrar evlenebilir. Aksi halde evlenmesi mümkün değildir.

İşte kadına eski kocasına yeniden dönme imkânı sağlayan bu ara evliliğine hulle denir. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulur:

"*Yine erkek, karısını üçüncü defa olarak boşarsa, bundan sonra kadın kendinden başka bir erkeğe nikâhlanıp varıncaya kadar ona helâl olmaz. Bununla birlikte, eğer bu yeni koca da onu boşarsa, onlar Allâh'ın sınırlarını ayakta tutacaklarını sanırlarsa, birbirlerine dönmelerinde hiçbiri hakkında bir sakınca yoktur.*"(Bakara, 230)

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz de bir hadîs-i şerîflerinde: "... Allâh Teâlâ, hulle yapana da ve kendisi için hulle yapılana da lânet etsin!."[2039] buyurur.

Aişe (radıyallahu anhâ) anlatıyor: "Bir adam hanımını üç talakla boşadı. Kadınla bir başka adam evlendi, ancak bu adam da kadını temasdan önce boşadı. (Kadın tekrar önceki kocasına dönmek istemişti.) Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a bu hususta soruldu.

"Hayır! İkincisi kadının balcığından tatmadıkça önceki tadamaz!" buyurdular."[2040]

Hulle, yapılsın diye değil, erkeklik haysiyetini düşüreceği için bu yola tevessül edilmesin diye konulan şartlı bir cezâdır. Erkeğin nikâhı hafife almaması ve evliliğin devamının sağlanması için konulmuş, ağır ve caydırıcı ilâhî tedbirdir. Ayrıca hulle, erkeğin, hile yapıp kendi nefsânî arzularına göre dîni istismâr etmesini önleyerek, kadının hakkını korumaktır. Zîrâ erkek için en zor şey, hanımının başka biriyle evlenip beraber kalmasıdır.

İslâm'da evlenme, karşılıklı huzûr, sevgi ve şefkat üzerine kurulmuştur. Muvakkat (geçici) nikâh, mûteber değildir. Nikâhın devamlı olması, âile birliğinin kurulması ve çocuğun yetiştirilip terbiye edilmesi, İslâm'ın en önem verdiği husûslardandır. Üç talâkla boşanan çiftler, bütün bu ulvî gâyeleri hiçe sayarak nikâh ni'metini tepmektedirler. Bunun cezâsı olarak, boşanmanın bütün haklarını kullanan bu çiftler, birbirleriyle tekrar evlenemezler. Boşandıktan sonra, hiçbir engelle karşılaşmadan aynı kişilerin yeniden birbirleriyle evlenmesi, boşanma hâdiselerini çoğaltır. Bu ise, âilede yaralar açar, toplumun düzenini ve âhengini bozar.

Azil hakkında:

Ebu Said el Hudri radıyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e azil (meniyi dışarı akıtma) hakkında sorduk, buyurdu ki;

"**Öyle mi yapıyorsunuz? Size bunu tavsiye etmem. Zira Allah Teala bir canın yaratılmasını dilemişse, o gerçekleşir.**"[2041]

Ebu Said el Hudri r.a.'den; birisi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e gelip; "Benim bir cariyem var ve ben onun hamile kalmasından korktuğum için azil yapıyorum. Ben erkeklerin istediğini istiyorum. Yahudiler ise onun küçük öldürme olduğunu söylüyorlar." Dedi.

[2039] Ebû Dâvûd, Nikâh, 14
[2040] Buharî(Libas,6) Müslim(1433) Muvatta(2/531) Ebu Davud(2309) Tirmizî(1118) Nesâî(6/146)
[2041] Muvatta(2/594) Nesai İşratun Nisa(s.110 no;207) Ebu Davud(1/238) Tahavi Müşkilül Asar(2/371) Ahmed(3/33,51)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "**Yahudiler yalan söylemiş! Allah'ın yaratmak istediği bir şeye kimse mani olamaz**."[2042]

[2042] Ahmed(3/51) Ebu Davud(2171) İbni Ebi Asım es Sunne(359,361,368) Taberani Müsnedi Şamiyyin(2853) Durul Mensur(1/277) Tuhfetul Ahyar(3/617) sahihtir.

8. Bölüm: TALAK

Talâk, Arapçada lügat olarak bağı çözmek ma'nâsına gelir. Gönderme ve terketme ma'nâsına gelen itlâkdan müştaktır. Şerî bir ıstılah olarak, kadınla erkek arasında evlenme akdi ile tesis edilen nikah bağının çözülmesidir. Görüldüğü üzere talâk, bu ma'nâsıyla lügavî medlûlüne muvafık düşmektedir.

İslam dini, hristiyanlığın aksine talâkı meşru addeder, ancak hoş karşılamaz. Çünkü talâk içtimâî bir yaradır, çocukların sahipsiz kalmasına, terbiyelerinin aksamasına, ferdler ve aileler arasına huzursuzlukların girmesine sebep olur. Bir cemiyette boşanma nisbeti, bir bakıma içtimâî huzurun göstergesi durumundadır. Aileler ne kadar sağlam ve ferdleri dayanışma içinde olursa, cemiyet de o kadar sağlam ve güçlü demektir. Evet talâk dinimizde haram değildir, fakat Cenâb-ı Hakk'ın en çok nefret ettiği bir cevazdır, imkân nisbetinde ondan kaçınmak gerekir.

Şunu da bilelim ki, İslam'da talâk bahsi çok teferruatı olan bir mevzudur. Gerek kadın ve gerekse erkeğin hukukunu korumayı hedefleyen prensipler, sınırlamalar vardır. Bu cümleden olarak âlimler talâkı öncelikle, birkaç kategoride ele alırlar:

1- Haram olan talâk: Bu talâku'lbid'a'dır, az ilerde kısaca temas edileceği üzere, farklı suretlerde cereyan eder.

2- Mekruh olan talâk: Kadın iyi bir hal üzere olduğu halde, makul, meşru bir sebep olmaksızın vukua gelen talaktır.

3- Vacib olan talâk: Bu da farklı suretlerde cereyan eder, geçimsizlik sebebiyle, âyet-i kerimede zikri geçen iki hakemin (Nisa 35) boşanmaya hükmetmesi halindeki boşanma gibi.

4- Mendub olan talâk: Kadının iffetini bozması durumundaki boşamadır.

5- Caiz olan talâk: Erkeğin kadını istememesi, cinsî yönden tatmin bulamadığı için kadının külfetini çekmeye nefsinin razı olmaması halindeki boşamadır. İbnu Hacer, boşamanın bu çeşidini Nevevî'nin nefyettiğini kaydeder.

Bir başka açıdan talâk üç kısma ayrılır.

1- Sünnî talâk Bu, kadını tahâret (temizlik) müddeti içerisinde temasta bulunmadan boşamaktır. İbnu Mes'uddan gelen bir açıklama, Rabb Teâlâ'nın "*Kadınları iddetleri içerisinde boşayın...*" (Talâk 1) emrinden maksat budur: "Temizlik müddetlerinde, temas etmeksizin" demektir. Bu tefsir sadece İbnu Mes'ud'a has değildir, Sahâbe ve Tâbiînden birçokları aynı görüştedir.

Sünnî talâk, sünni-i hasen ve sünni-i ahsen kısımlarına ayrılır. Eğer boşama her tuhur müddetinde temasa yer vermeden üç kere tekrarlanırsa buna sünni-i hasen denir. Eğer duhûl edilmiş kadın, tuhur müddeti içerisinde bir talâk-ı ric'î ile boşanır ve bu şekilde, iddetini tamamlarsa yani üç hayız müddeti tamam olursa boşanma tamamlanmış olur. Buna sünni-i ahsen denir.

2- Bid'î talâk Bu, kadını hayız halindeyken veya temizlik halinde temas yapmış olduğu halde boşamaktır. Bu durumda kadının hamile kalmış olma ihtimali bulunduğu için bu boşanma bid'at addedilmiştir.

3- Üçüncü kısımı sünnî veya bid'î vasıfları ile tavsif edilemeyen bir kısımdır: Henüz çocuk olan zevcenin veya âyise olan (yani hayızdan kesilmiş, hamile kalma ihtimali kalmayan) zevcenin veya doğumu yaklaşmış hamile zevcenin yahutda henüz duhûl edilmemiş zevcenin boşanması bu kısmı teşkil eder. Hukukî durumu bilen bir kadının, kendi talebi üzerine vâki olan talâkla, kadının talebiyle vâki olan hul' da buraya girer.

Kadın Herhangi Bir Sebep Olmaksızın Kocasından Kendisini Boşamasını İsterse

Sevban *radıyallahu anh*'ın rivayetine göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Herhangi bir kadın şayet kocasında hiç bir sebep yokken kendisini boşamasını isteyecek olursa onun için cennetin kokusunu almak haram olur.”[2043]

Çünkü yüce Allah’ın en sevmediği helal boşanmaktır. Boşamaya ihtiyaç halinde baş vurulur. Böyle bir gerek olmadan boşama mekruhtur. Çünkü bunun açıkça bilinen zararları vardır. Kadını boşamayı istemeye zorlayacak ihtiyaç ise, kadının evlilik halinin devam etmesi ile birlikte zarar görecek şekilde erkeğin haklarını yerine getirmek istememesi halidir. Yüce Allah ise: *“Ya iyilikle tutmalıdır veya güzellikle salmalıdır”* (el-Bakara 2/229) buyurmaktadır. Bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır:

“Hanımlarıyla cinsi temasta bulunmamaya yemin edenler için dört ay beklemek vardır. Şayet dönerlerse şüphesiz Allah çok mağfiret edendir, çok merhametlidir. Eğer (hanımlarını) boşamaya karar verirlerse (ayrılırlar). Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, bilendir.” (el-Bakara, 2/226-227)

Evlilik Akdinin Sona Ermesi Halinde Kadına Düşen Görevler:

Eşler arasında ayrılık iki türlüdür: Birisi hayattaki ayrılık, diğeri ise ölüm ile ayrılıktır. Her iki ayrılıkta da kadının iddet beklemesi gerekir. Bu da şer’an sınırları belli bir süre beklemektir. Bundaki hikmet ise sona eren nikah akdine gereken saygıyı göstermek, kadının rahminde hamileliğin bulunmadığından emin olmaktır. Ta ki kadından ayrılan koca dışında kimse bu süre zarfında onunla ilişki kurup da şüphe husule gelmesin, nesepler karışmasın. Yine iddet beklemek önceki nikah akdine bir saygıdır. Ayrılan kocanın hakkına bir saygıyı ve ondan ayrılmanın üzüntüsünü açığa vurmayı ihtiva eder. İddet dört çeşittir:

1- Hamile kadının iddeti: Bu iddet kadın ister bâin talakla boşanmış olsun ister ric’î talak ile ister hayatta bir ayrılık ister kocası öldüğü için ayrılmış olsun, doğum yapmakla tamamlanır. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Hamile olanların iddetleri ise yüklerini bırakmalarıdır.” (et-Talak, 65/4)

2- Ay hali olan boşanmış kadının iddeti: Bu da üç kur’dur. Nitekim yüce Allah: *“Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç kur’ beklerler”* (el-Bakara, 2/228) buyurmaktadır ki, bu da üç ay hali demektir.

3- Ay hali olmayan kadın: Bu da iki türlüdür; ya ay hali görmeyecek kadar küçüktür ya da ay halinden kesilmiş yaşlı bir kadındır. Yüce Allah bu iki türün de bekleyeceği iddeti şu buyruğuyla açıklamıştır:

[2043] Ebu Davud(talak 17) Darimi(talak 6) ve Tirmizi(talak 14) İbn Hibban, Sahih’inde hasen olduğunu belirtmiştir

“Kadınlarınız arasından ay halinden kesilmiş olanlarla asla ay hali olmayanların (iddetleri) hakkında şüphe ederseniz, onların iddeti üç aydır.” (et-Talâk, 65/4)

4- Kocası vefat etmiş olan kadının iddetini de yüce Allah şu buyruğuyla açıklamaktadır:

“İçinizden vefat edenlerin bıraktıkları eşler kendiliklerinden dört ay on gün beklerler.” (el-Bakara, 2/234)

Bu buyruk hem kendisiyle gerdeğe girilmiş olan kadını hem yaşı küçük hem de büyük olan kadını kapsar. Bunun kapsamına hamile kadın girmez. Çünkü hamile kadınlar yüce Allah’ın: *“Hamile olanların iddetleri ise yüklerini bırakmalarıdır”* (et-Talak, 65/4) buyruğu ile istisnâ edilmişlerdir.[2044]

İddet Bekleyen Kadın İçin Haram Olanlar:

1- Ona evlenme teklifi yapmanın hükmü:

a- Ric’î talak dolayısıyla iddet bekleyen kadına açık ya da üstü kapalı ifadelerle evlenme teklifinde bulunmak haramdır. Çünkü böyle bir kadın evli kadın hükmündedir. Herhangi bir kimsenin ona evlenme teklifinde bulunması caiz değildir. Çünkü hala kocasının nikahı altında gibidir.

b- Ric’î olmayan talak dolayısıyla iddet bekleyen kadına üstü kapalı ifadelerle değil de açıktan evlenme teklifinde bulunmak haramdır.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *“İddet bekleyen kadınlara üstü kapalı talip olmanızda veya içinizde (onlarla evlenme isteğini) saklamanızda size bir günah yoktur”* (el-Bakara, 2/235)

Açıktan evlenme teklifi, onunla evlenme arzusunu açıkça ifade etmektir. Seninle evlenmek istiyorum demek gibi. Çünkü böyle bir teklif sebebiyle kadının evlenme isteği kendisini fiilen iddeti sona ermeden önce iddetinin sona erdiğini bildirmesine sebep olabilir. Üstü kapalı ifade ise onunla evlenmek hususunda açık bir ifade değildir. Bundan hem bir mahzur ortaya çıkmaz; hem de ayet-i kerime bunu böyle ifade etmektedir

Üstü kapalı ifadeye örnek: Ben senin gibi birisini beğenebilirim, türünden sözler söylemektir. Ric’î olmayan talak dolayısıyla iddet bekleyen kadının yine bu üstü kapalı ifadeye üstü kapalı şekilde cevap vermesi de mübahtır. Ancak açıkça yapılan teklife cevap vermesi helal olmaz. Ric’î talak dolayısıyla iddet bekleyen bir kadının ise kendisine evlenme teklifinde bulunan kimseye ne açık ne de üstü kapalı bir şekilde cevap vermesi mübah değildir.

2- Başka bir kocadan iddet bekleyen kadına akit yapmak haramdır

Çünkü yüce Allah: *“İddet sona erinceye kadar nikâh akdini bağlamaya azmetmeyin”* (el-Bakara, 2/235) buyurmaktadır. İbn Kesir, Tefsir’inde şöyle demektedir: “Yani sizler iddet sona erinceye kadar nikâh akdi yapmayınız. İddet süresi içerisinde yapılacak akdin sahih olmayacağını ilim adamları icma halinde ifade etmişlerdir.”[2045]

[2044] İbnu’l-Kayyım, Zadu’l-Meâd, V, 594-595
[2045] İbni Kesir(1/509)

İki Hatırlatma

a- Kendisiyle gerdeğe girilmeden önce kocası tarafından boşanan kadının iddet bekleme yükümlülüğü yoktur. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler, mü'min hanımları nikâhlayıp sonra kendilerine dokunmadan onları boşarsanız, sizin için onlar aleyhine sayacağınız bir iddet olmaz." (el-Ahzab, 33/49)

İbn Kesir, Tefsir'inde şunları söylemektedir: "Bu ilim adamları tarafından icma ile kabul edilmiş bir husustur. Kadın kendisi ile gerdeğe girilmeden önce boşanacak olursa onun iddet bekleme yükümlülüğü yoktur. Hemen istediği kimse ile evlenebilir."[2046]

b- Kendisi ile gerdeğe girilmeden önce boşanıp da mehri tayin edilmiş olan kadının, belirlenmiş mehrin yarısını alma hakkı vardır. Eğer mehri tayin edilmemiş ise giyim ve buna benzer (kocanın) kolayına gelen bir şey ile onu faydalandırması (müt'a vermesi) gerekir.

Kendisi ile gerdeğe girildikten sonra boşanan kadın, mehir almayı hak eder. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kendileriyle temas etmediğiniz veya kendilerine mehir tayin etmemiş olduğunuz hanımları boşarsanız (bunda) üzerinize günah yoktur. Onları zengin olan kendi halince, fakir olanınız da kendi halince güzel bir şekilde faydalandırınız."* (el-Bakara, 2/236)

Nihayet yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Kendilerine mehir tayin etmiş olduğunuz hanımları onlara dokunmadan önce boşarsanız tayin ettiğinizin yarısını onlara verin."* (el-Bakara, 2/237)

Yani ey erkekler topluluğu, sizler kadınları kendilerine dokunmadan ve onlar için bir mehir tayin etmeden de boşayabilirsiniz. Eğer bundan dolayı onun kırgınlığı söz konusu ise, bu ona verilecek bir müt'a ile telafi edilir. Müt'a ise her erkeğin kolaylık ve zenginliğine göre ve bu husustaki örfe uygun bir şekilde uygun bir bağışta bulunmaktır. Daha sonra yüce Allah mehri tayin edilmiş olan kadını söz konusu ederek ona bu mehrin yarısının verilmesini emretmiştir. Hâfız İbn Kesir Tefsir'inde şöyle demektedir: "Bu durumda mehrin yarısının verileceği hususu ilim adamları tarafından icma ile kabul edilmiştir. Bu konuda aralarında herhangi bir görüş ayrılığı yoktur."

3- Kocasının Ölümü Dolayısıyla İddet Bekleyen Kadına Haram Olan Şeyler

Bunlar beş husus olup Hidâd (yas) diye adlandırılır

1- Bütün çeşitleriyle hoş koku: Kadın ne bedeninde ne elbisesinde koku sürünmez, kokulu şeyleri kullanmaz. Çünkü sahih hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz: *"Hiç bir kokuya el sürmez"* buyurmuştur.

2- Bedenen süslenmek: Böyle bir kadının kına yakması, sürme çekmesi, deriyi boyayan çeşitli boya türleri ile süslenmesi haramdır. Ancak süs olsun diye değil de tedavi maksadıyla sürme çekmeğe mecbur kalması hali bundan müstesnadır. Bu durumda o geceleyin sürme çekebilir; gündüzün o sürmeyi siler. Ziynet özelliği taşımayan sürme dışında herhangi bir ilaçla gözlerini tedavi etmesinde bir sakınca yoktur.

[2046] İbni Kesir(5/479)

3- Ziynet için yapılmış ziynet için hazırlanmış elbiseleri giyinerek süslenmek: Bu durumda olan bir kadın, ziynet özelliği taşımayan elbiseler giyer. Adeten giyilen renkler arasından muayyen bir renk giyilmesi söz konusu değildir.

4- Yüzük dahil bütün türleri ile ziynet eşyaları takınmak (da haramdır).

5- Kadının, kocasının vefat ettiği evin dışında gecelemesi. Böyle bir evden kadın şer'i bir mazeret olmaksızın başka bir yere gitmez. Ne hasta ziyareti için ne bir arkadaş ne de bir akraba ziyareti için evinden çıkmaz. Gündüzün zorunlu ihtiyaçları için dışarı çıkması mübahtır.

Yüce Allah'ın kadına helal kıldığı hususlardan –bu beş şey dışında kalan- herhangi bir şeyden alıkonulmaz. İmam İbnu'l-Kayyim, Zâdu'l-Meâd'da şöyle demektedir: "Tırnaklarını kesmesi, koltuk altlarını yolması, kesilmesi mendub olan kıllarını traş etmesi, sidr ile yıkanması ve taranırken onu kullanması da alıkonulmaz."[2047]

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye de Fetvalarında şunları söylemektedir: "Meyve ve et gibi Allah'ın kendisine mübah kıldığı her şeyi yiyebilir; yine mübah olan her türlü içeceği de içer… Dikiş dikmek, elbise biçmek ve buna benzer hanımların yaptıkları işlerden olup mübah olan herhangi bir işi yapması ona haram değildir. Böyle bir kadının iddet dışında mübah olan diğer işleri yapması caizdir. Tesettüre riayet etmek şartıyla kendileriyle konuşmaya gerek duyacağı erkeklerle konuşmak ve benzeri hususlar gibi. İşte sözünü ettiğim bu hususlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünneti olup kocaları vefat eden ashab hanımlarının yaptıkları işlerdir…"[2048]

Avamın söyledikleri şeylerden olan aya karşı yüzünü örter, evinin damına çıkmaz, erkeklerle konuşmaz, mahremlerine karşı yüzünü örter gibi bütün sözlerin hiç bir aslı yoktur. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Hayızlı iken talak:

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ)'dan rivayet edildiğine göre, hanımını hayızlı iken boşamış, babası Hz. Ömer (radıyallahu anh), durumu Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a sormuştur. Aleyhissalâtu vesselâm da: "Ona emret, hanımına dönsün. Kadın temizleninceye kadar yanında tutsun. Sonra tekrar hayz olup temizleninceye kadar beklesin. Kadın temizlenince boşamak dilerse, temastan önce boşasın. İşte bu, azîz ve celîl olan Allah'ın (boşama hususunda) emir buyurduğu iddettir" buyurdu.

Müslim'in bir rivayetinde: "...Ona söyle, hanımına dönsün, sonra onu temizken veya hamile iken boşasın" demiştir.[2049]

Sarhoşun ve zorlananın talakı:

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Mâtuh ve mükreh ve mecnunun talakı hariç bütün talaklar caizdir."[2050]

Ali (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Mâtuh ve mükreh'inki hariç bütün talaklar mûteberdir" ve ilave ettiler: "Bilmez misin,

---

[2047] Zadul Mead(5/507)
[2048] Mecmuul Fetava(34/27-28)
[2049] Buhârî(Talâk,2) Müslim(1471) Muvatta(2/576) Ebu Dâvud(2179-2185) Tirmizî(1175) Nesâî(6/137-141)
[2050] Tirmizî(1191)

kalem üç (kişi)den kaldırılmıştır: İfakat buluncaya kadar "mecnun"dan, idrak edinceye kadar "çocuk"tan, uyanıncaya kadar "uyuyan"dan."[2051]

Yine Buhârî'nin Hz. Osman (radıyallahu anh)'tan kaydettiği diğer bir rivayette şöyle buyurulmuştur: "Ne sarhoşun ne de mecnunun talakı mûteber değildir."[2052]

Yine Buhârî'nin İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ)'dan kaydettiği bir diğer rivayette şöyle buyurulmuştur: "Ne müstekreh ne de mecnunun talakı mûteber değildir."[2053]

Bu hadisler, kişinin hür iradesini şuurlu olarak kullanmadığı hallerde îka ettiği boşamanın hükmüne temas etmektedir. Son üç hadis Buhârî'de: "İğlâk (gadab, icbar) ve ikrah haliyle, sarhoş ve mecnundan vaki olan talak..." diye başlayan bir bab'ta senetsiz olarak kaydedilir.

Hadislerde zikri geçen haller, kişinin iradesini normal olarak kullanmadığı durumları ifade eder. Şöyle ki:

Ma'tûh: Yaşlılık sebebiyle aklî zaafa (ateh) uğramış kimseye denir. Ma'tûh'un dilimizdeki tam karşılığı bunak'tır.

Mükreh: Korku ile zorlanıp, bir işi yapmaya icbar edilen demektir. Yani iradesi ve aklı ile hareket edemeyip şu veya bu tehdid altında iş yapan kimsedir.

Mecnun: Bilindiği üzere, aklî noksanlığı olan kimsedir, dilimizde karşılığı delidir.

Çocuk: Dinimize göre, büluğa ermemiş kimseler çocuk sayılır ve hukuki ehliyeti yoktur, hacr altındadır. Bu onun henüz aklî olgunluğa ermemiş olmasından ileri gelir.

Uyuyan: Bu da aklî kontrole sahip olunmayan haldir. Uykuda sarfedilen sözlere konuşma denmez, sayıklama denir.

Sarhoş: Bu, sekir verici yani alkollü bir şeyi içerek aklî kontrolünü kaybeden insan demektir.

Hülasa, zikredilen bu hallerin hepsi de, insan iradesini, aklın kontrolü altında hür olarak kullanamadığı hallerdir.

Bir mecliste üç talak:

Rükane Bin Abdi Yezid karısını bir mecliste üç defa boşadı. Sonra ona acıdı. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ona; “Onu nasıl boşadın?” diye sordu. Rukane; “Onu üç talakla boşadım.” Dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; “Bir mecliste mi?” dedi. Rukane; “Evet” dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; “Onlar bir talak sayılır, istersen onu döndür” buyurdu.[2054]

İbni Abbas r.a. talağın sadece temizlik anında olabileceğini söylerdi.[2055]

[2051] Buhârî, Talâk 11.
[2052] Buhârî, Talak 11
[2053] Buhârî, Talak 11
[2054] Ahmed(1/265)
[2055] Ahmed(1/265)

İmam Ahmed Bin Hanbel ve Tirmizi bu rivayetlerin sahih olduğunu belirtmişlerdir. Abdurrazzak ve Ebu Davud'un rivayetinde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; "*Kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti sayın*"(Talak 1) ayetini de okumuştur.[2056]

Lian

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Allah Teala hazretleri'nin (Tebük Seferi'nden geri kalmaları sebebiyle) tevbelerini kabul edip affettiği üç kişiden biri olan Hilal İbnu Ümeyye (radıyallahu anh) geldi. (Anlattığına göre) tarlasından evine yatsı vaktinde dönmüştü. Hanımının yanında bir adam buldu. Manzarayı gözleriyle görmüş, kulaklarıyla işitmişti. Sabah oluncaya kadar adamı ürkütüp telaşlandırmadı. Sabah olunca doğru Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın yanına gitti.

"Ey Allah'ın Resulü dedi, ben aileme geceleyin dönmüştüm, yanlarında bir adam buldum. Üstelik gözlerimle gördüm, kulaklarımla işittim."

Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) getirdiği bu haberden hoşlanmadı, adama karşı sert davrandı. Bunun üzerine:

"*Kendi hanımlarına zina isnad eden, ancak, kendisinden başka şahidi bulunmayan kimse ise, doğru söylediğine dair Allah adına yemin ederek dört defa şahitlik eder. Beşinci şahitliğinde ise, eğer yalan söylüyorsa Allah'ın lanetinin kendi üzerine olmasını ister. Kadının Allah adına yemin ederek kocasının yalan söylediğine dair dört defa şahidlik etmesi ve beşinci şahitliğinde, eğer kocası doğru söylüyorsa Allah'ın lanetinin kendi üzerine olmasını istemesi, onun hakkındaki cezayı kaldırır*" (Nur 6-9) mealindeki ayet nazil oldu. Vahiy hali Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın üzerinden kalkınca:

"Ey Hilal, müjde! Allah senin için bir kurtuluş ve kurtuluş yolu gösterdi" buyurdular. Hilal: "Ben Rabbim Teala hazretleri'nden bunu ümid ediyordum!" dedi. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm):

"Kadına adam gönderin gelsin!" emretti. Kadın geldi. Ayet-i kerimeyi Rasulullah ona okudu. İkisine de meselenin ciddiyetini hatırlattı ve ahiret azabının dünyadaki azabtan daha şidetli olacağını haber verdi. Bunun üzerine Hilal: "Vallahi kadın hakkında doğruyu söyledim!" dedi. Kadın da:

"Hayır yalan söyledin!" dedi. Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm:

"Aranızda lanetleşin!" emretti. Hilal'e: "Şehadet getir!" dendi. O da doğru söylediğine dair dört kere Allah'a şehadet etti. Beşinci sefer olunca kendisine:

"Ey Hilal, Allah'tan kork, zira dünya azabı ahiret azabından pek hafiftir, senin bu yaptığın, üzerine azabı vacib kılmaktadır!" dendi. O yine:

"Allah'a yemin olsun, ona iftira ediyorum diye bana celde yapılmadığı gibi, Allah da onun sebebiyle bana azab vermeyecektir!" dedi ve "Eğer yalancı ise, Allah'ın laneti üzerine olsun!" diye beşinci kere şehadette bulundu.

Sonra kadına: "Şehadet getir!" dendi. Kadın da: "Hilal yalancıdır" diye dört kere Allah'a şehadette bulundu. Beşinci şehadete sıra gelince, kadına:

[2056] Ebu Davud(talak 10)

"Allah'tan kork, zira dünyadaki azab ahiret azabından hafiftir. Bu yaptığın, üzerine azabı vacib kılmaktadır!" dendi. Kadıncağız bir müddet durakladı: Sonra:

"Kavmimi, geri kalan zamanlarda rezil rüsvay edemem!" dedi ve beşinci defa: "Hilal doğru söyledi ise Allah'ın gazabı üzerime olsun!" diye şehadette bulundu.

Bunun üzerine Aleyhissalâtu vesselâm aralarını ayırdı. Kadının çocuğunun babasının adıyla çağrılmamasına, kadına zina isnad edilmesine, çocuğa da veled-i zina denmemesine, kim kadına veya çocuğa böyle bir isnadda bulunacak olursa hadd-i kazfe maruz kalacağına hükmetti. Keza bunlar ne boşanma ne de ölüm sebebiyle ayrılmadıkları için Hilal üzerinde, ne kadın için mesken ne de çocuk için nafaka mesuliyeti olmadığına hükmetti. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Eğer kadın kızılımsı, kabaları etsiz, sivri omuzlu, iki kabası sivri, bacakları ince bir çocuk dünyaya getirirse, bu çocuk Hilal'dendir. Eğer esmer, kısa saçı, iri yapılı, iri bacaklı, iri kabalı bir çocuk dünyaya getirirse bu çocuk, zina nisbet edilen şahsa aittir" buyurdular. Gerçekten kadın esmer renkli, kısa saçlı, iri yapılı, iri bacaklı, iri kabalı bir çocuk doğurdu. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Eğer (şehadetlerle yapılan) yeminler olmasaydı benimle o kadın arasında mesele olacaktı" buyurdular. İkrime der ki: "Kadının çocuğu bundan sonra Mudar üzerine emîr oldu, tesmiyede babasına nisbet edilmezdi.[2057]

Îla:

Enes (radıyallahu anh)'in anlattığına göre, Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'i bir at yere atmıştı. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın (sağ) tarafı veya (sağ) omuzu ezildi. Bu O'na ayakta duramayacak kadar ızdırab verdi. O sıralarda hanımlarını da bir ay müddetle terketti. Bu esnada, hurma kütüğünden yapılmış bir merdivenle çıkılan tenezzüh odasına (meşrübe) çekildi. Ashâb (radıyallahu anhum ecmaîn) kendisine "geçmiş olsun" ziyaretine geliyorlardı. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) oturarak namaz kılardı, onlar ise ayakta durarak namaza uymuşlardı. Selâmı verince şöyle dedi:

"İmam, kendisine uyulmak için vardır. Öyle ise ayakta namaz kıldırıyorsa siz de ayakta kılın, şâyet oturarak kıldırıyorsa siz de oturarak kılın, imam rükuya varmadan rükuya gitmeyin, o başını kaldırmadan siz de kaldırmayın."

Râvi der ki: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) ayın 29'unda meşrübeden indi. Ashâb: "Ey Allah'ın Resulü, sen bir aylık bir müddet için îlâ'ya (ayrı kalmaya) karar vermiştin" dediler. Onlara: *"Bu ay yirmi dokuz gündür"* cevabını verdi."[2058]

İbnu Ömer (radıyallahu anh), *"Kadınlarına yaklaşmamaya yemin edenler için dört ay beklemek vardır. Eğer erkekler (o müddet içinde kefaret yaparak zevcelerine) dönerlerse şüphe yok ki Allah cidden gafur ve rahîmdir..."* (Bakara: 2/226) âyetinin açıklaması ile alakalı olarak) şöyle demiştir:

"Ayette zikredilen dört ay geçtikten sonra ya rücu etmek veya boşamak üzere zevc tevkif olunur. Îlâ yapan fiilen boşamayınca (bu müddetin dolmasıyla) boşanma husule

[2057] Buhârî, Talak 28, Şehâdât 21, Tefsir, Nur 3; Ebu Davud(2254,2255,2256) Tirmizî(3178)
[2058] Buhârî, Salat: 18, Tirmizî(690) Nesâî(6/166)

gelmez." Bu görüş, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Ebu'd-Derda ve Hz. Aişe (radıyallahu anhüm ecmaîn)'den ve Ashab'tan on iki kişiden de rivayet edilmiştir.[2059]

Ali r.a. buyurmuştur ki: "Bir kimse hanımına yaklaşmamaya yemin ederse (îlâ'ya karar verirse), bundan boşanma hâsıl olmaz. Dört aylık müddet geçince, îlâ yapan koca tevkif olunur, ya boşar ya da kefaret ödeyerek rücu eder."[2060]

Nikahın Feshi

İbnu'l-Müseyyeb rahimehullah anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) dedi ki: "Kim, kendisinde delilik veya cüzzam veya baras (alaten) bulunan biriyle evlenir ve temasta da bulunursa, mehir tamamiyle kadının olur. Ancak bu, kadının velisi üzerinde erkeğe bir borç olur."[2061]

Yine İbnu'l-Müseyyeb anlatıyor: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) buyurdular ki: "Bir kadın kocasını kaybeder, nerede olduğunu da bilemezse dört yıl bekler, sonra dört ay on gün oturur, sonra nikahı (başkasına) helal olur."[2062]

Yine İbnu'l-Müseyyeb, Aleyhissalâtu vesselâm'ın ashabından, Nadre İbnu'l-Ektem denen ensardan bir zattan naklen kaydettiğine göre, demiştir ki: "Ben bakire bildiğim bir kadınla evlendim, gerdeğe girince hamile olduğunu gördüm. (Durumu Rasulullah'a arzettiğim vakit) Aleyhissalâtu vesselâm:

"Fercinden istifaden sebebiyle mehir onundur, çocuk da sana köledir" buyurdu ve aramızı ayırdı. İlaveten: "Çocuğu doğurunca kadına had uygulayın!" diye emretti." [2063]

İbnu Abbas (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Bir Hıristiyan kadın, bir zımmînin nikahı altında iken, kocasından bir müddet önce Müslüman olsa, artık kocasına haram olur."[2064]

Nafaka:

Kadının nafakası kocası üzerine vaciptir. Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; “o mallarla onları besleyin, giydirin”(Nisa 5)

“İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin; rızkı daralmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiği kadarından nafaka ödesin. Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.”(Talak 7)

Muaviye bin Hayde r.a.’den; “Birisi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e; “Eşimin benim üzerimdeki hakkı nedir?” diye sordu. Buyurdu ki; “**Yediğinden yedirmen ve giydiğinden giydirmendir**.”[2065]

Nafakanın tayin edilmiş bir miktarı yoktur. Şartlara göre belirlenir. Nitekim Aişe r.a.’nın rivayetine göre Hind, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e; “Ey Allah’ın Rasulü! Eba Süfyan cimri bir adamdır. Bana birşey vermiyor, ben de bana ve çocuğuma yetecek

---

[2059] Buhârî, Talak: 21; Muvatta Talak: 19, (2/557).
[2060] Muvatta, Talak 17, (2, 556).
[2061] Muvatta, Nikah 9, (2, 526)
[2062] Muvatta, Talak 52, (2, 575)
[2063] Ebu Davud(2131, 2132)
[2064] Buharî, Talak 20
[2065] Ebu Davud(2142) İbni Mace(1850)

kadarını ondan habersiz olarak alıyorum." Dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem buyurdu ki; "Sana ve çocuğuna yetecek kadarını maruf (örfe uygun) ölçüde alabilirsin."[2066]

Allah Azze ve Celle de şöyle buyurmaktadır; "Emzirmeyi tamamlatmak isteyen (baba) için, anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler. Onların örfe uygun olarak beslenmesi ve giyimi baba tarafına aittir."(Bakara 233)

Cabir radıyallahu anh anlatıyor: "Teyzemi kocası (üç talakla) boşamıştı. Teyzem hurmalarının meyvesini kesmek istedi. Bir adam onu evden çıkmaktan men etti. Teyzem de Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'a gelip durumunu arzetti. Aleyhissalatu vesselam: "Tabii, hurmalarını devşir, ondan dilersen tasadduk eder, dilersen ma'ruf üzere tasarruf edersin!" buyurdu."[2067]

Hidane (Çocuğa bakma hakkı):

Amr İbnu Şuayb babası vasıtasıyla dedesinden (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a bir kadın gelerek: "Bu çocuğa karnım yuva, göğsüm içecek, kucağım da kundak olmuş iken, babası beni boşadı ve onu da benden koparıp almak istiyor!" diye şikâyet etti. Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm): "Sen evlenmedikçe, çocuğa daha hak sahibisin!" cevabını verdi."[2068]

Ali (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Zeyd İbnu Hârise Mekke'ye gitmişti. (Uhud'da şehid düşen) Hz. Hamza'nın kızına uğradı. Ca'fer (radıyallâhu anh): "Kızı yanıma ben alacağım, ona ben ehakkım, o benim amcamın kızıdır ve üstelik yanımda teyzesi var, teyze anne gibidir" dedi. Hz. Ali (radıyallâhu anh) de: "Ona ben ehakkım. O amcamın kızıdır. Yanımda Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın kızı Fâtıma var. Fâtıma ona ehaktır" dedi. Zeyd İbnu Hârise (radıyallâhu anh) atılarak:

"Ona ben ehakkım, o erkek kardeşimin kızıdır, ben onun için yola çıktım ve yanına geldim" dedi. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm), kızı Cafer (radıyallâhu anh)'in yanına almasına hükmetti ve: "Muhakkak ki, teyze anne menzlesindedir!" buyurdu."[2069]

Ebu Hüreyre (radıyall hu anh) anlatıyor: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) bir oğlan çocuğunu, baba veya annesini seçmede muhayyer bıraktı. Çocuk annesini seçti ve onun elirıden tuttu. Annesi de çocuğu alıp götürdü."[2070]

Bazı edepler*:*

Ebu Vail radıyallahu anh'den; "İbni Mes'ud radıyallahu anh'ın yanına Ebu Hureyz dedikleri bir adam geldi ve dedi ki; "Genç ve bakire bir kadınla evlendim. Ancak onun benden hoşlanmayacağından korkuyorum." İbni Mes'ud R.A. dedi ki;

"Şüphesiz ülfet (sevgi) Allah Teala'dandır. Şeytan ise Allah'ın helal kıldığı şeyleri çirkin gösterir. Onun yanına girdiğinde, senin arkanda iki rekat namaz kılmasını emret ve sonra de ki;

"Allah'ım! Beni ehlime, ehlimi de bana bereketli kıl. Allah'ım! Hayırlı olduğu sürece bizi bir arada tut, ayrılmak her iki taraf için de hayırlı olduğu zaman bizi ayır."

[2066] Buhari(5364) Müslim(7/1714) Ebu Davud(3532) Nesai(8/246) Ahmed(6/39,50)
[2067] Müslim(1483) Ebu Davud(2297) Nesai(6/209)
[2068] Ahmed(2/182) Ebu Davud(2276)
[2069] Buhari(2699) Ebu Dâvud(2278-2280)
[2070] Tirmizî(1357) Ebu Dâvud(2277) Nesâî(6/185, 186) İbnu Mâce(2351)

Böyle dedikten sonra onun yanına yaklaşıp alnından tut ve Allah'a bereket için dua et, Allah'tan onun hayrını iste ve şerrinden sığın."[2071]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; **"**Sizden biri eşiyle yalnız iken aralarında geçen şeyleri anlatır mı?" cemaat sustu. Sonra kadınlara döndü ve buyurdu ki;

"Sizden biri kocasıyla yalnız iken aralarında geçen şeyleri anlatıyor mu?" Bir kadın dedi ki;

"Evet Ey Allah'ın Rasulü! bunlar anlatıyorlar" bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Böyle yapmayın! Şüphesiz bunun misali; bir şeytanın diğer şeytanla karşılaşınca yol kenarında ona saldırması ve insanların da onları seyretmeleri gibidir."[2072]

Bir adam Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e; "Hanımım hayızlı iken bana helal olan nedir?" diye sordu, O da buyurdu ki;

"Onun beline izar bağla ve sonra üst tarafından faydalan."[2073]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Kim hayızlı eşiyle ilişki kurmuş ise Allah Azze ve Celle'den bağışlanma dilesin ve kefaret olarak bir veya yarım dinar sadaka versin.**"[2074]**

Bazı yasaklar

Humeyd Bin Abdurrahman Bin Avf'tan; Muaviye Bin Ebu Süfyan r.a. hacda minberde iken muhafızlardan birinin elinden bir peruk aldı ve dedi ki;

"Ey Medineliler! Alimleriniz nerede? Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bu perukları yasakladığını işittim. Buyuruyordu ki;

"İsrailoğullarının kadınları bunlardan edindikleri zaman helak oldular."[2075]

Malik Bin Amir radıyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki;

"Saç ekleyene ve ekletene, kaş alana ve aldırana, diş düzeltene ve düzelttirene, dövme yapana ve yaptırana lanet olsun."**[2076]**

[2071] Abdurrazzak(6/191) İbni Ebi Şeybe(3/401-402) Taberani(2/21) Taberani Evsat(2/166) Gunyetut Talibin(s.144) Elbani Adabuz Zifaf(s.23) Mecmauz Zevaid(4/292) bkz.:İbni Mace(1918)
[2072] Ebu Said el Hudri r.a.den; Bezzar; Busayri İthaf(3788) şahidleri vardır. Ebu Hureyre ra.'den; Bkz.: Müslim(nikah 123) Elbani Adabuz Zifaf(s.71) Tuhfetul Arus(256) Ebu Davud(1/339) Esma Binti Yezid r.a.'dan; Ahmed(6/456) Tergib(4/281)
[2073] Ahmed(6/72) Ebu Davud(267) Nesai(1/151) Nesai İşratun Nisa(s.123 no;236) Neylul Evtar(1/300) bkz. Elbani Adabuz Zifaf(terc.: s.31)
[2074] Darimi(1/254) Ebu Davud(264) Tirmizi(136) Ahmed(1/230) Beyhaki(1/316) İbni Mace(650) Nesai İşratun Nisa(s.116-122 no;216-235) Elbani Adabuz Zifaf(terc.: s.30)
[2075] İmam Şafii İhtilaful Hadis(s.101) Malik(şa'r 2) Buhari(8/62) Müslim(s.1679) Ebu Davud(4167) Tirmizi(2781)
[2076] Nesai(8/145) Buhari(6/58) Müslim(3/1678) Ahmed(1/434,443) Ebu Davud(tereccül,5) Darimi(2650) Tirmizi(edep 33) İbni Mace(nikah 52)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “Allah, kadınlardan erkeklere benzeyenlere ve erkeklerden kadınlara benzeyenlere, saç ekleyen ve ekleten kadınlara, dövme yapana ve yaptırana, diş düzelttirene, hulle (nikahı) yapana ve yaptırana lanet etsin.”[2077]

[2077] Bkz.: Zehebi Kebair(s.96) Tergib(4/340)

9. Bölüm: GİYİNME

Yalnız iken ve Topluluk içinde Avreti Örtme Gereği:

Behz bin Hâkim'in dedesi Muaviye bin Hayda (R.A.) dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: "Ya Resulallah! Avretlerimizin neresini örteriz? (Örtmemiz gerekir?) diye sordum. (bana): "Sen avretini (helalın olan) karından veya cariyenden başka herkesten sakla!" buyurdu. Ben: "Ya Resulallah! Eğer kavm kendi aralarında olsalar, (avretle ilgili hüküm nedir?) bana bundan haber ver", dedim. (bana):

"Avretini hiç kimseye göstermemeye gücün yeterse, sakın avretini kat'iyyen gösterme!" buyurdu. (Ben): "Ya Resulallah! Eğer birimiz (tek başına) boş bir yerde olursa hüküm nedir?" diye sordum. Buyurdu ki: "İnsanlara nazaran Allah'tan haya etmek daha gereklidir."[2078]

Erkeklerin Altın Takı ve İpek Kullanmaları Haramdır.

Ebu Musa El-Eş'ari'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edildi: *"Ümmetimin kadınlarına ipek ve altın helal kılındı, erkeklerine ise haram kılındı."*[2079]

Günümüzde, çarşılarda erkekler için tasarlanıp çeşitli ayarlarda altından yapılmış veya tamamıyla altınla kaplanmış saatler, gözlükler, düğmeler, kalemler, zincirler ve madalya denilen şeyler bulunmaktadır. Şer'an yasak olan eşyalardan biri de bazı yarışmaların ödülleri arasında ilan edilen "altın erkek saati"dir.

İbni Abbas'dan (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem bir adamın elinde altın yüzük gördüğü, onu çıkarıp attığı ve şöyle dediği rivayet edilir: *"Sizden biriniz kasıtlı olarak cehennem ateşinden bir parça alır da eline koyar mı?!"*

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gittikten sonra o adama "Yüzüğü al ve başka bir şeyde kullan" denilir. O ise şöyle cevap verir: *"Allah'a yemin olsun ki hayır, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem attıktan sonra onu kesinlikle almayacağım."*[2080]

Asfur ve Zaferanla boyalı elbise:

İbnu Amr İbni'l-As radıyallahu anhümâ anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm üzerimde sarıya boyanmış iki giysi görmüştü. Derhal: "Bunu giymeni annen mi sana emretti?" diye sordu. Ben: "Bunları yıkayayım mı, ey Allah'ın Resulü" dedim. "Hattâ yak onları!" buyurdular." Bir rivayette: "Bu, kâfirlerin kıyâfetidir, sakın bunları giyme!" buyurdular" denmiştir.[2081]

Ali radıyallahu anh anlatıyor: "Resülullah aleyhissalâtu vesselâm, kasîy (yol yol ipek bulunan keten) kumaşla sarıya boyanmış kumaşı yasakladı."[2082]

[2078] Ebu Davud(4017) İbni Mace(1920) Tirmizi(2769)
[2079] Ahmed Müsned: 4/393; Bkz. Sahihu'l-Cami': 207.
[2080] Müslim: 3/1655.
[2081] Müslim(2077) Ebu Dâvud(4066, 4067, 4068) Nesâî(8/203, 204)
[2082] Ebu Dâvud(4044) Tirmizî(1725) Müslim(2078)

Yüzük hangi parmağa takılır?

Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem yüzüğünü sağ eline de[2083], sol eline de[2084] serçe parmağına takmıştır. Fakat işaret parmağı ve orta parmağa takmak caiz değildir; Ali r.a.'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem yüzüğü işaret parmağına ve orta parmağa takmaktan yasakladı."[2085]

Kadınların Kısa, İnce ve Dar Elbise Giymeleri

Düşmanlarımızın bu zamanda bize karşı savaşta kullandıkları şeylerden biri de şekillerini ve detaylarını kendilerinin belirlediği, müslümanlar arasında revaç bulan moda giysileri ve elbiselerdir. Bunlar; kısa olması, şeffaf olması veya dar olması nedeniyle avret yerlerini örtmez. Bir çoğunun kadınlar arasında ve mahremlerin yanında dahi giyilmesi caiz değildir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, bu çeşit elbiselerin son dönem kadınları arasında ortaya çıkacağını bizlere bildirmiştir. Ebu Hureyre'den (r.a.) gelen hadisinde şöyle buyurur:

"Cehennem ehlinden iki sınıf var ki ben onları görmedim: Sığır kuyruğu gibi kamçıları olan, bunlarla insanlara vuran bir topluluk ve elbise giyinmiş fakat çıplak olan, (erkekleri kendilerine) meylettiren, salınarak yürüyen, başları deve hörgücü gibi (yapılmış) kadınlar... Bunlar cennete giremezler ve cennetin kokusunu da duymazlar. Şüphesiz cennetin kokusu şu kadar mesafeden duyulur."[2086]

Bu elbiselere, arkasından uzunca yırtmaçlı veya bir çok yönünden yırtmaçlı giysiler de dahildir. Oturduğu zaman avret yerlerinin bir kısmı ortaya çıkar. Burada ayrıca kafirlere benzeme, moda da ve son model, utanç verici giysilerde onlara uyma olayı vardır. Allah'tan esenlik dileriz. Bazı giyeceklerin üzerinde bulunan çirkin resimler de sakıncalı şeylerdendir. Şarkıcıların, müzik topluluklarının, içki şişelerinin ve şeriatça haram kabul edilen canlıların resimleri, haç işareti, ahlaksız kulüp ve derneklerin amblemleri ya da çoğunlukla yabancı dille yazılan, şeref ve namusa aykırı çirkin sözler gibi...

Kadınlar ve Erkeklerin İnsan Saçından veya Başkasından Takma Saç Yapmaları

Esma binti Ebi Bekr'den (r.a.) şöyle dediği rivayet edilmiştir. Rasûlullah'a sallallahu aleyhi ve sellem bir kadın geldi ve dedi ki: "Ey Allah Rasulü! Gelinlik çağında bir kızım var. Kızamık geçirdi ve saçları döküldü. Ona saç takayım mı?" Rasûlullah şöyle buyurdu: *"Allah saç takana ve saç taktırana lanet etsin."*[2087]

Cabir b. Abdillah'dan (r.a.) şu rivayet edilir: "Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kadının başına (saç türü) bir şey taktırmasını yasakladı."[2088]

Bunun örneklerinden biri de günümüzde peruk olarak bilinen şeydir. Ve günümüzün saç takıcıları ise salonları şer'an yasaklanmış kötülüklerle dolu olan kuaför kadınlardır. Bazı namussuz erkek ve kadın sanatçıların gösteri ve tiyatrolarında takma saç giymeleri de yine bu haramın örneklerindendir.

[2083] Ebu Davud(4226) Nesai(8/175) Tirmizi(1744)
[2084] Ebu Davud(4227-28) Nesai(8/193)
[2085] Müslim(2078) Ebu Davud(4225) Tirmizi(1786) Nesai(8/177)
[2086] Müslim: 3/1680. Burada kastedilen develer uzun boylu develerdir.
[2087] Müslim: 3/1676.
[2088] Müslim: 3/1679.

Giyimde, Konuşma ve Davranışta Erkeklerin Kadınlara ve Kadınların Erkeklere Benzemesi

Allah'ın kulları için koyduğu fıtrat kanunlarından birisi de erkeğin, Allah'ın onun için yarattığı erkekliğini koruması, kadının da Allah'ın onun için yarattığı kadınlığını korumasıdır. Bu, insan hayatının düzeni için vazgeçilmez unsurlardan biridir. Erkeklerin kadınlara benzemesi ve kadınların erkeklere benzemesi fıtrata aykırıdır. Kötülüğe giden kapıların açılması ve toplumdaki çözülmenin yayılmasıdır. Bu davranış şer'an haram kılınmıştır. Şer'i bir nasta bir işi yapan hakkında lanet zikrediliyorsa bu o işin haram kılındığına ve büyük günahlardan olduğuna delalet eder. İbni Abbas'dan (r.a.) şöyle dediği rivayet edilmiştir:"

"Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem erkeklerden kadınlara benzeyenlere ve kadınlardan erkeklere benzeyenlere lanet etti."[2089]

Yine İbni Abbas'dan (r.a.) şu rivayet edilir: "Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kadınlaşan erkeklere ve erkekleşen kadınlara lanet etti."[2090]

Bu benzeme duruş ve hareketlerde veya yürümede olabilir. Vücudu kadınlaştırmak, konuşma ve yürüyüşte kadınsı davranmak gibi... Bu benzerlik giyimde de geçerlidir. Erkeğin -hippi ve metalci gruplar arasında yaygın olduğu gibi- kolye, bilezik, halhal, küpe vb. takması caiz değildir. Yine kadının; gömlek elbise vb. erkeklere özel giysileri giymesi caiz değildir. Daha da ötesi şekil ve ayrıntıda erkeklerden farklı olması gereklidir. İki cinsin her birinin diğerinden farklı olması gerektiğine delil Ebu Hureyre'den (r.a.) gelen hadistir: *"Kadın giyinişiyle giyinen erkeğe ve erkek giyinişiyle giyinen kadına Allah lanet etsin."*[2091]

Saç ve Sakalı Siyaha Boyamak

Bu konuda sahih olan, Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu sözünde zikredilen tehdit dolayısıyla bu davranışın haram olduğudur: *"Son zamanlarda saç ve sakalının güvercin göğsü gibi siyaha boyayan insanlar olacak. Onlar cennetin kokusunu duymazlar."*[2092]

Bu iş, saçında veya sakalında beyazlık belirlemeye başlayan kişilerin bir çoğu arasında yaygındır. Beyazlığı siyah boya ile değiştirirler. Bunun başkalarını kandırmak, insanlardan hakikati gizlemek, gerçek şeklinden başka bir şekle bürünmek gibi kötü sonuçları vardır. Şüphesiz bunun kişisel davranış üzerinde de olumsuz etkisi vardır. Bir çeşit gururlanmaya neden olabilir.

Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem saçındaki veya sakalındaki beyazlığı sarılık, kızıllık veya kahverengiye çalan bir renk veren kına vb. ile değiştirdiği sabittir. Mekke'nin fethi günü Ebu Kuhafe saçı ve sakalı bembeyaz bir halde getirildiğinde Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Bu beyazlığı değiştirin ve (bu işte) siyahtan sakının."*[2093]

Doğrusu, bu konuda kadın, erkek gibidir. Siyah olmayan saçlarını siyaha boyaması caiz değildir.

[2089] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 10/332.
[2090] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 10/333.
[2091] Ebu Davud: 4/355; Bkz. Sahihu'l-Cami': 5071.
[2092] Ebu Davud: 4/319; Bkz. Sahihu'l-Cami': 8153. Ve Nesai sahih bir isnadla rivayet eder.
[2093] Müslim: 3/1663.

Giyinmeye sağdan başlamak:

Ebu Hureyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Biriniz ayakkabı giyince sağdan başlasın, çıkarırken de soldan başlasın [ya ikisini birlikte giysin, ya ikisini birlikte çıkarsın.]"[2094] Bir rivayette de: "Sakın kimse tek ayakkabı ile yürümesin, ya ikisini de çıkarsın, yahut ikisini de giyinsin" buyrulmuştur[2095]

KADINLAR İÇİN TESETTÜRÜN ŞARTLARI

1- **Örtü bütün vücudu eller ve yüz dahil örtmelidir**.

Cahiliye devrinde de kadınlar baş örtüsü kullanırlardı. Fakat yalnız enselerine bağlar veya arkalarına bırakırlar, yakaları önden açılır ve gerdanları olduğu gibi görünür ziynetleri ortaya çıkardı.[2096]

Günümüzde çağdaşlık diye niteledikleri bu giyim şekli Nur suresi 31. ayeti ile yasaklanmıştır. "*Örtün de neyle ve nasıl örtünürsen örtün*" diyen bazı zamane gafilleri ayetlere ve hadislere muhalefet etmektedirler.

2- **Örtü; alttaki elbiseyi gösterecek kadar ince olmamalıdır.**

"Kalın, tenin rengini belli etmeyen elbiseyle avret yerlerinin örtülmesi gereklidir. Tenin rengini gösteren ince şeyle vücudu örtmek caiz olmaz, tesettür de hasıl olmaz, namaz da olmaz."[2097]

"Hafsa radıyallahu anha ince bir başörtüsü ile Aişe radıyallahu anha'nın yanına girer. Aişe r.a. bu ince örtüyü parçalar ve kalın bir başörtüsü verir. Sonra der ki;

"Nur suresini bilmiyor musun? Başörtüsü teni ve saçı göstermeyen örtüdür."[2098]

3- **Örtünün kendisi bir ziynet olmamalıdır**.

Cazip renkli kumaşlar kullanılmamalıdır. Eğer üstten örtülecek örtünün kendisi ziynet sayılabilecek renk ve görünüşte olursa ona hicab denilemez.

Ahzab suresi 33. ayetinde mealen; "**Vakarla evinizde oturun. Önceki Cahiliye kadınlarının kırıla döküle, süslerini göstererek (teberrüc) yürüyüşleri gibi yürümeyin**." buyruluyor.

Ayette geçen teberrüc kelimesi; Zemahşeri'ye göre; "Genelde; gizlenmesi gereken şeyleri açmada çaba sarf etme, özelde ise; kadınların ziynetlerini ve güzelliklerini açıp yabancı erkeklere göstermesidir"[2099]

İmam Suyuti; "Kadının endamlı endamlı yürümesi, başörtüsünü bağlamadan başına atıp kadınların tabii ve yapay güzelliklerini ve çekiciliklerini uygun olmayan yerlerde

[2094] Müslim(2097)
[2095] Buharî, Libas 39 Müslim(2097) Muvatta(2/916) Ebu Davud(4139) Tirmizî(1780)
[2096] Kurtubi(7/230) Elmalılı(5/3506)
[2097] Şirazi Mezahib(3/170)
[2098] Malik(libas 6) Mişkat(4375) İbni Sa'd(8/71-72) Beyhaki(2/235) İbni Habib Gayetun Nihaye(s.213)
[2099] Zemahşeri Keşşaf(2/9)

sergilemeleri, süs ve eylemleriyle kendilerinden yararlanma hakkı olmayanların dikkatini ve ilgilerini çekmeleridir" der.[2100]

Alusi der ki; "Bana göre zamanımızda müreffeh kadınların evlerinden çıkarken üstlük olarak örtündükleri örtülerde yabancıya gösterilmemesi gereken ziynet kabilindendir. Çünkü bunlar rengarenk çekici giysilerdir. Sanıyorum erkeklerin karılarının bu şekilde çıkmalarına göz yummaları iman gayreti eksikliğinden kaynaklanıyor. Bütün bunlar Allah ve Rasulünün izin vermediği şeylerdir. "[2101]

Ebu Uzeynetus Sadefi r.a.'den; "Kadınların şerlisi (açılıp saçılarak) teberrüc yapanlardır. Onlar münafıktırlar. Bu yüzden kadınların cennete çok azı girer."[2102]

İbni Abbas r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem teberrüc yapan (açılıp saçılan) kadınlara lanet etti.[2103]

4- **Örtü, vücud hatlarını belli edecek ve fitneye sebep olacak kadar dar olmamalıdır.**

Zamanımızdaki mason mihraklı modacıların "tesettür modası" diye Müslümanlara yutturmaya çalıştıkları şeylere dikkat etmelidir. Vallahi onların yaptıklarının tesettür ile alakası yoktur! Tesettür vecibesini tahrif ediyorlar! Hadisi şerifte;

"İki sınıf insan vardır ki, onlar cehennem ehlidirler; Bunlardan biri ellerinde sığır kuyruğu gibi kamçılar olup insanları dövecekler. Diğeri; vücutlarını belli edecek elbise giyen, bu elbiselerle erkekleri meylettirmek için kırıtarak yürüyen, saçlarını deve hörgücü gibi başlarında toplayan kadınlardır ki; bunlar cennete giremeyecek ve çok uzak mesafelerden bile hissedilen cennetin kokusunu dahi duyamayacaklardır."[2104]

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Mısır kumaşından dar bir elbiseyi kadınlara yasaklayınca; "O altını gösteren ince (şeffaf) bir kumaş değildir ki" dediklerinde buyurdu ki; "**Bu kumaş vücudun hatlarını belirtecek darlıktadır**"[2105]

El-A'la Bin Ziyad der ki; "Kadının elbisesine bakmaya devam etmek, kalpte şehvete sebep olur"[2106]

5- **Örtüye güzel koku sürülmemelidir**.

[2100] Suyuti İklil(192)
[2101] Alusi Ruhul Meani(18/146) Bkz.: Fethul Bari(10/106) Cessas(7/172) Kurtubi(7/229) Fethul Beyan(7/274) Elbani Hicab(41) Ferra Meanil Kur'an(2/342) İbni Kesir(3/283)
[2102] sahihtir; Beyhaki(7/82) İbni Hacer el İsabe(7/9) Camiüs Sağir(4092,9180) Elbani sahihul Cami(1/3330) Feyzul Kadir(3/493) Tuhfetul Ahvezi(4/307) Muhlis El Aşir(214/2) Hatib Tarih(3/358) Dürrü Mensur(5/197,6/602) İbnu Katan Kitabun Nazar(s.177) Harbi Garibul Hadis(5/185) Ebu Nuaym(8/376) Elbani Sahiha(632) Kunuzul Hakaik(7996) Nesai(2/104) ibni Mes'ud r.a.'den benzeri rivayet edildi.
[2103] Nesai Sünenül Kübra(5/396) İbni Adiy el Kamil(2/408) isnadı hasendir.
[2104] Malik(Libas,7) Müslim(3/1680) Buhari(fiten,6) Tirmizi(2149) Ahmed(2/355) Deylemi(3783) Tac(4/333) Fethul Kebir(7286) Beyhaki(2/234) Şuabul İman(7801) Zübeydi ithaf(6/152) Kenz(45013) İbni Hibban (16/500) Suyuti Tenvirul Havalik Şerhu Muvattai Malik(3/103) Kayravani Muhtasarı Müdevvene(s.210) Taberani Evsat(2/224) Darimi(isti'zan,15) İbni Teymiye Mecmu(4/402) İbnu Katan Kitabun Nazar(s177) İbni Habib Gayet ve Nihaye(s.213)
[2105] Beyhaki(2/234) Hakim(4/187) Zehebi Telhis(4/187) Ebu Davud(2/385) Ahmed(5/205) İbni Sa'd(8/184)
[2106] İbni Ebi Şeybe(3/409)

Çünkü güzel koku erkekleri iğfal eder.Hadisi şerifte buyruldu ki; "Herhangi bir kadın koku sürünür de dışarı çıkarsa ve erkekler de bu kokuyu duyarsa o kadın zina etmiştir."[2107]

Bu hadis kadının süslü ve kokulu olarak çıkmasının, kocasının yanında çıkmış olsa dahi haram olduğunu gösteriyor. Nitekim İbni Dakik El Iyd diyor ki; "Süslü bir örtü içinde dışarı çıkan da koku sürünmüş gibidir. Çünkü bu da dikkati celp etmektedir. Hatta erkekleri tahrik eder."

Ebu Musa r.a. der ki; "Leş kokusu benim için yabancı kadının süründüğü kokuyu koklamamdan daha iyidir."[2108].

Meymune Binti Sad r.a.'dan merfuan; "Kendi ailesinden başkası için süslenen gururlu kadın kıyamet günü nursuz bir karanlıkta olacaktır."[2109]

6- **Örtü erkek elbisesi veya kafir elbisesine benzememelidir.**

Mesela pantolon her iki benzeme çeşidine de girer. "Rasulullah aleyhissalatu vesselam erkek elbisesi giyen ve erkekler benzemeye çalışan kadınlara ve kadın elbisesi giyen ve kadınlara benzemeye çalışan erkeklere lanet etti."[2110]

7- **Evindeki ziynetlerini takınmış olarak dışarıda göstermemelidir**.

Dışarı çıkarken çarşaf, koyu renk pardösü, eldiven gibi örtüler giyilerek eller, yüz, bilezikler, yüzük gibi takılar örtülmelidir. Ahzab suresi 59. ayeti bunu gerekli kılar. Hadisi şerifte buyrulur ki; "Herhangi bir kadın evinin dışında dış elbisesini (çarşafını) çıkarırsa Allah Azze ve Celle onun üzerinden hıfzu himayesini kaldırır."[2111]

8- **Şöhret ve gösteriş elbisesinden sakınmalıdır**.

Bu erkek için dahi geçerlidir. Hadisi şerifte;"Kim dünyada şöhret için elbise giyerse Allah ona kıyamet gününde zillet elbisesi giydirir."[2112] Buyrulmuştur. Diğer bir hadiste de; "Sade giyinmek imandandır."[2113] Buyrulur.

[2107] Müslim(salat,143) Ahmed(4/400) Hakim(2/396) Ebu Davud(4173) Tirmizi(2786) Nesai(8/153) Darimi(2649) Deylemi(6133) Beyhaki(3/133) İbni Asakir(4/199)

[2108] İbni Ebi Şeybe(3/410)

[2109] hasendir. Tirmizi(1167) Taberani(25/38) İbni Ebi Asım Ahadu vel Mesani(6/209) İbni Hayyat Tabakat(1/331) İbni Hacer el İsabe(8/130) Ali Nasıf Et Tac(3/597) Camius Sağir(8132) Cem'ül Fevaid(5789) İbni Kesir Tefsir(3/297) İbni Esir Nihaye(2/247) Keşful Hafa(2/406) isnadında Musa Bin Ubeyde vardır ki, İbni Sa'd onu süka saymış, Yahya Bin Main; "Onda beis yok, Salih birisi, lakin Abdullah Bin Dinar'dan münker hadisler rivayet etti" demiştir. Yakub Bin Şeybe de; "saduk, hadiste zayıf" dedi. Çoğunluk onu hadiste zayıf saydı. Bkz.: İbni Sa'd(1/408) Tarihu İbni Main Bi Rivayetid Devri(3/60,247) Mizanul İtidal(6/551)

[2110] Buhari(libas,61) Ebu Davud(4098) Tirmizi(2784) İbni Mace(nikah,22) Ahmed(1/254,330) Camius Sagir(7265) Darimi(2652) Tayalisi(s.349) Taberani(11/252) Tergib(2/104) Mecma(8/103) Taberani Evsat(4/212) Nevevi Minhac(14/164) Abdurrezzak(4/319) İbni Ebi Şeybe(5/319)

[2111] Ahmed(6/173) Beyhaki Şuab(7774) Ebu Ya'la(12/460) Maksadu Ali(179) Mecmauz Zevaid(1/277) Taberani(23/314) Hakim(4/321) İbni Mace(3750) Ebu Davud(4010) İshak Bin Rahuye(3/915) Nuaym Bin Hammad Fiten(2/620) Hatib Muvaddah(1/357) Abdurrezzak(1/294)

[2112] Misbahuz Zücace(4/90) Ebu Davud(4029) Nesai Kübra(5/460) İbni Ebi Şeybe(5/205) Ma'mer Cami(11/80) Ahmed(2/139) Ebu Yala(10/62) Müsnedi İbnil Ca'd(1/315) Beyhaki Şuab(6227) Dolabi Zürriyeti Tahire(s95) Tergib(3/19) Nevafihul Atire(2291) Mecma(5/141) İbni Mace(3606) Hasendir.

[2113] Ahmed Zühd(29) İbni Mace(4118) Taberani(1/246) Hakim(1/9) Beyhaki Şuab(6173,6470,8135,8136) Ebu Davud(4161) Camius Sagir(1/106) Serahsi Kitabul Kesb(s.95)

İbni Ömer ve İbni Mes'ud r.a.'dan rivayet edilen hadiste buyrulur ki; "**Kadın örtülmesi gereken bir avrettir. Dışarı çıktığında şeytan bakışları ona çevirtir**."[2114] Buradaki "avret" lafzı mutlak olup kadının sesini de kapsar.[2115]

Ebu Hüreyre radıyallahu anh; "Kadın tırnağına kadar avrettir" demiştir.[2116]

Kadının yabancı erkeklere şarkı, türkü söylemesinde yasak olduğuna dair delil olmadığını söyleyen cahillere karşı bu hadis delil olduğu gibi aşağıdaki şu hadis de delildir; "Namazda yanılan imamı uyarmak için; erkekler tesbih eder, kadınlar ise el çırpar."[2117]

Abdülkadir Geylani r.a. der ki; "Namaz için böyle olunca, şiir, gazel, insan tabiatını coşturmak için aşık maşuk hallerini anlatan, sevginin inceliklerini dile getiren kötü nefsi olanları dinlemeye çeken benzetmeler, dinleyeni heyecanlandıran ve kendisini harama koşturan şeyleri dinlemek nasıl caiz olur?. Hiç kimse için bunları dinlemek caiz değildir.[2118]"

Ümmü Atiye r.a.'dan; "Musibet üzerine çığlık atmamak, ancak mahremimiz olan erkeklerle konuşmak, mahremimiz olmayanlarla konuşmamak üzere Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem bizden söz aldı.."[2119]

Buraya kadar kadınların yabancı erkeklere nazik konuşmasının, şarkı söylemesinin caiz olmadığı anlaşıldı. Ahzab suresi 32. ayetinde;

"… *Eğer takvaca hareket istiyorsanız (yabancı erkeklerle) konuşurken yumuşak söylemeyin. Kalbinde maraz olan kimse kötü bir ümide kapılmasın*…" ve Nur suresi 31. ayetinde; "…*Gizleyecekleri zinetleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar*.." buyruluyor. Ulema bu ayetlerden kadının sesinin avret olduğu hükmünü çıkarmıştır.[2120]

KADININ ŞEREFİNİ, HAYSİYETİNİ VE İFFETİNİ KORUYAN BAZI HÜKÜMLER

1- Kadın da erkek gibi gözünü haramdan korumakla, namus ve iffetini muhafaza etmekle emrolunmuştur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"**Mü'min erkeklere de ki: Gözlerini (haramdan) sakınsınlar, mahrem yerlerini de korusunlar. Böylesi onlar için daha temizdir. Şüphe yok ki Allah yaptıkları işlerden çok iyi haberdar olandır. Mümin kadılara da de ki: Gözlerini (haramdan) sakınsınlar, mahrem yerlerini korusunlar**." (en-Nur, 24/30-31)*

Deylemi(2200) Kudai(6/2) Elbani Sahiha(341) Tahavi Müşkil(1/478) Humeydi(357) İbni Esir Nihaye(1/110) Zemahşeri Faik(1/90)

[2114] **sahihtir.** Tirmizi(1173) Deylemi(6713) Tac(3/596) Kenz(45158) Taberani(10/132) Mecmauz Zevaid(4/314) Keşful Hafa(2705) Beyhaki Şuab(7819) Mişkat(3109) Nasbur Raye (1/298) İbni Hibban(Mevariduz Zaman(s103) İbni Huzeyme(3/93) Iraki Muğni(1572) Elbani Sahihul Cami(6/14) Tergib Ve Terhib(2/269) Nevafih(1855) İbnu Katan Kitabun Nazar(s137)

[2115] El Harbi Ahkamulleti Tuhalif(s.114)

[2116] İbni Habib Gayetun Nihaye(s.216) İbnu Katan Kitabun Nazar(s.139) Ahmed Bin Hanbel Ahkamun Nisa(s.30) İbni Abdilberr Temhid(6/365)

[2117] Malik(Kasrus Salat,61) Buhari(1/99, 2/59) Müslim(Salat,102) Ahmed(5/332) Nesai(8/243) İbni Mace(1416) Cem'ül Fevaid(1719) Gunye(s.115)

[2118] Gunyetut Talibin(s.115)

[2119] Taberani(25/168) Ahmed(5/85) İbni Sa'd(8/144) Hakim(4/39) El İsabe(6/442) Kenz(45104)

[2120] Bkz.:Sabuni Revaiul Beyan(2/178) Cessas Ahkamul Kur'an(3/393) Alusi(18/146) Tarhut Tesrib(8/21)

Şeyh Muhammed Emin eş-Şankitî, *Advâu'l-Beyân* adlı tefsirinde şunları söylemektedir: "Şanı yüce Allah mümin erkeklerle mümin kadınlara gözlerini haramdan korumalarını ve iffetlerini sakınmalarını emretmiştir. İffetlerini korumanın kapsamına zinadan, Lut kavminin amelinden, lezbiyenlikten korunmak da dahildir. Kişinin mahrem yerlerini insanlara açmaktan ve onlara göstermekten korumayı da kapsar… Yüce Allah erkek ve kadın olsun bu ayet-i kerimede vermiş olduğu emirleri yerine getiren kimselere mağfiret ve büyük mükâfat vaat etmiştir. Ancak bununla birlikte el-Ahzab suresinde sözü edilen hasletleri de beraber yapmalıdır. Bu da yüce Allah'ın. *"Doğrusu müslüman erkeklerle müslüman kadınlar… gizli yerlerini koruyan erkeklerle (gizli yerlerini) koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle Allah'ı çokça anan kadınlar için Allah, bir mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."* (el-Ahzab, 33/35)[2121]

Müsâhaka (lezbiyenlik); kadının kadına sürtünmesi demektir. Bu çok büyük bir suçtur. Bu işi yapan her iki kadın da bu işten vazgeçilecek şekilde bir tedib cezasını hak ederler. el-Muğni'de[2122] şöyle denilmektedir: "İki kadın birbirine sürtünürse her ikisi de zinakârdır ve lanetlidirler. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"Kadın kadına yaklaşacak olursa her ikisi de zinakârdır"* ve her ikisine de tazir cezası verilir. Çünkü bu haddi (cezası) belirlenmemiş bir zinadır…"[2123] O halde müslüman kadın, özellikle gençleri, bu çirkin işi yapmaktan alabildiğine sakınmalıdır.

Gözleri haramdan sakınmaya gelince büyük ilim adam İbnu'l-Kayyim, el-Cevabu'l-Kâfi adlı eserinde[2124] şunları söylemektedir: "Bakışlara gelince, bunlar şehvetin önderi ve elçisidirler. Harama bakmaktan korunmak, mahrem yerini korumanın esasıdır. Etrafına serbestçe bakan bir kimse kendisini tehlikeli yollara salmış olur. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Ey Ali, bir bakışın ardından bir diğer bakış salma. Çünkü ancak birincisi senindir"[2125] Bununla kastedilen de maksat gütmeksizin ve aniden gerçekleşen bakıştır. Müsned'de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu kaydedilmektedir: *"Bakış İblis'in oklarından zehirli bir oktur"*[2126] …Bakış aslında insana gelip çatan genel olayların esasını teşkil eder. Çünkü bakış kalpte duyguyu doğurur, bu duygu düşünceyi meydana getirir, düşünce daha sonra şehveti uyandırır, şehvet arkasından iradeyi doğurur, sonra bu güçlenir ve nihayet kesin bir karar haline gelir, arkasından fiil gerçekleşir. Bunu engelleyecek bir husus olmadığı takdirde bütün bunlar olur. Bundan dolayı şöyle denilmiştir: Gözü harama karşı korumaya sabretmek, ondan sonrasından gelecek acılara sabretmekten daha kolaydır…"

O halde müslüman kız kardeşim, sen erkeklere haram olan bakışlardan gözünü koru bazı dergilerde sergilenen çekici resimlere bakma! Yahut ta televizyon ekranlarındaki,

---

[2121] Advâu'l-Beyân, VI, 186-187.
[2122] VIII, 198
[2123] Taberani(22/154) Müsnedi Şamiyyin(3402) Mecmauz Zevaid(6/256) Deylemi(3532) Suyuti Dürrül Mensur(5/71) Metalibu Aliye(1809) Kenzul Ummal(13009) İbnül Cevzi Ahkamun Nisa(s.65) Heytemi ez Zevacir(2/425) sahihtir. Erkek erkeğe ilişki de aynı derecede büyük günahlardandır. İbni Ebi Nüceyh, tefsirinde Amr Bin Dinar'dan şöyle nakleder; "bir erkek üzerine atlayan her erkek Lut kavmiyle beraber haşrolur."(İbnül Kayyım Ravzatul Muhibbin(s.395) İbn Teymiyye fetvalarında (XV, 321) şunları söylemektedir: "Buna göre sihâk yapan kadın (lezbiyen kadın) zinakardır
[2124] s.129-130
[2125] Ebu Davud(2149) Tirmizi(2777) Ahmed(5/353) Cem'ül Fevaid(4353) Tac(3/618) İbni Kesir(3/292) Mesaid Bin Kasım Ahkamul Avret(s.80) Darimi(rikak,3) Beyhaki(7/90) Hakim(3/123) Deylemi(8312)
[2126] Ahmed(5/264) Hakim(4/314) Deylemi(6872) Tergib(3/34) Mecma(8/63) Hakim Tirmizi(1/124) Camiul Kebir(1/402) Taberani(8/247) Münavi İthafatus Seniyye(28) Keşful Hafa(2863) İbni Kesir(3/293) Ebu Nuaym(6/101) Heytemi Zevacir(2/423) sahihtir.

video filmlerindeki çekici resimlerden gözünü alıkoy! Kötü akıbetten böylece kurtulacaksın. Sahibini hasretlere boğan nice bakışlar vardır. Esasen yangın küçümsenen kıvılcımlardan olur.

2- Mahrem yerini koruma yollarından birisi de şarkı ve çalgıları dinlemekten uzak durmaktır. Büyük ilim adamı İbnu'l-Kayyim, *İğâsetu'l-Lehfân*[2127] de şunları söylemektedir:

"İlim, akıl ve dinden az pay sahibi olan kimselere şeytanın tuzak ve hileleri ile kendileri vasıtasıyla cahillerin ve bâtılcıların kalplerini tuzağa düşürdüğü hususlardan birisi de insanın kalbini Kur'ân'dan alıkoyan, fasıklığa ve isyana yönelten haram aletler ile birlikte söylenen şarkılar, tutulan tempolar ve çırpılan ellerdir. Bunlar şeytanın Kur'ânı'dır. Rahmandan uzak tutan oldukça kalın bir perdedir. Bu Lut kavminin amelinin ve zinanın yoludur; bu yolla fasık olan aşık, maşukundan maksadına ulaşır.

Kadından yahut tüysüz çocuktan şarkı dinlemeğe gelince; bu en büyük haramlardan bir haram, dini bozan en büyük fesat unsurlarından birisidir… Hiç şüphesiz gayret sahibi her bir kimse aile halkını şüpheli hallere götüren yollardan uzak tuttuğu gibi; şarkı dinlemekten de uzak tutar… Bilindiği gibi kadını elde etmek, erkek için zor bir hal alınca ona şarkıları dinletmeye gayret eder. İşte o vakit kadın yumuşamaya başlar. Çünkü kadın gerçekten seslerden ileri boyutta etkilenir. Eğer ses şarkı nağmeleriyle birlikte olursa bu sefer hem sesten hem de anlamı açısından, iki bakımdan etki altına girer.

Bir de bu etkileyici unsurlara tef, kaval, kırıtarak raks da eklenecek olursa kadının şarkıdan hamile kalması mümkün olsaydı bu şarkılar dolayısıyla hamile kalırdı. Allah'a yemin olsun ki nice kadın namus ve iffetini bırakıp şarkıların etkisiyle fahişelerden bir fahişe olup çıkmıştır…"

O halde ey Müslüman kadın! Allah'tan kork ve bu tehlikeli ahlâkî hastalıktan sakın! Bu ise müslümanlar arasında çeşitli yollar ve türlü üsluplarla revaç bulan şarkı dinlemektir. Bu sebepten ötürü bilgisiz bir çok genç kız, bu şarkıları kaynaklarından istemekte ve bunları birbirlerine hediye etmektedirler.

3- Mahrem yerleri korumanın yollarından birisi de, beraberinde kendisini abes işler yapanların ve fasıkların hudutlarından koruyup himaye edecek bir mahremi bulunmaksızın kadının yolculuk yapmasını engellemektir. Beraberinde bir mahremi olmaksızın kadının yolculuk yapmasını engelleyen sahih bir takım hadis-i şerifler, bize kadar ulaşmış bulunmaktadır.

Ebu Said el-Hudri *radıyallahu anh*'tan rivayete göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, kadının beraberinde kocası yahut herhangi bir mahremi bulunmaksızın iki gün yahut iki gecelik bir yolculuğa çıkmasını yasaklamıştır.[2128]

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayete göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Bir kadının beraberinde onun için mahrem olan birisi bulunmadıkça bir günlük ve bir gecelik bir mesafe çeken bir yolculuğa çıkması helal değildir."*[2129]

Hadis-i Şerifte belirlenen üç gün, iki gün ve bir gece bir gündüz tespitlerinden maksat, o dönemlerde bilinen yayan yürümek ve binekler üzerinde yol almak gibi nakil araçlarıdır. Hadislerin üç gün iki gün yahut bir gece bir gündüz ve bundan daha az değişik

[2127] İgasetul Lehfan (1/242, 248, 264, 265)
[2128] Buhari(savm 67) Müslim(1340)
[2129] Buhari(taksirus salat 4) Müslim(1339) Muvatta(istizan 37) Ebu Dâvud(1723-1725) Tirmizî(1170)

süre tespitleri ihtiva etmeleri ile ilgili olarak ilim adamları; “maksat ifadelerin zahiri değildir. Ancak kendisine yolculuk adı verilen her şeyin kastedildiğidir,” şeklinde cevap vermişlerdir. Buna göre (böyle bir yolculuğu) kadının yalnız başına yapması yasaktır.

İmam Nevevi Sahih-i Müslim Şerhinde[2130] şunları söylemektedir: “Hulasa kendisine yolculuk denilebilecek her bir mesafeye kadının beraberinde kocası ya da mahremi bulunmaksızın yolculuğa çıkması yasaktır. Bu süre ister üç gün ister iki gün ister bir gün ister bir berîdlik mesafe, isterse de başka bir uzaklık olsun fark etmez. Çünkü bu hususta İbn Abbas’ın mutlak rivayeti delildir. Bu konuda geçen Müslim’in rivayetlerinin sonuncusu da odur. Bu rivayet. “Hiç bir kadın beraberinde mahremi bulunmaksızın yolculuk yapamaz” şeklindedir. Bu ise kendisine sefer adı verilecek bütün yolculukları kapsar. Doğrusunu en iyi bilen Allah’dır…”

Farz olan hac için kadınlar topluluğu ile birlikte yolculuk yapmasının caiz olduğuna fetva verenlere gelince; bu fetva sünnete muhaliftir. İmam Hattabi, Meâlimu’s-Sünen’de[2131] –İbnu’l-Kayyım’ın Tehzibi ile birlikte yapılmış baskısında- şunları söylemektedir: “Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kadına, beraberinde mahremi olan bir erkek bulunmaksızın yolculuk yapmasını yasaklamıştır. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*’in tesbit ettiği şartı öngörmeksizin hac yolculuğunu yapabileceğini söylemek sünnete aykırıdır. Mahremsiz yolculuğa çıkması bir masiyet olduğuna göre bu durumda onun hac etmesi gerektiğini söylemek caiz olamaz. Çünkü böyle bir şey, sonunda masiyete ulaştıran bir yolla itaat etmektir…”

Şunu belirtelim ki; onlar (bu fetvayı verenler) kadının mutlak olarak mahremsiz yolculuk yapmasını kabul etmemektedirler. Onların böyle bir yolcuğu kadın için mübah kabul etmeleri sadece farz olan hac yolculuğu içindir. İmam Nevevi, Mecmu’da şunları söylemektedir: “Tatavvu (nafile hac için ticaret ve ziyaret ve buna benzer) yolculuklar ise beraberinde mahrem bulunmaksızın caiz değildir.”[2132]

Bu dönemde, kadının bütün yolculuklarında mahremsiz yola çıkması hususunda işi gevşek tutan kimselerin bu kanaati sözlerine itibar edilir ilim adamlarından hiç bir kimse tarafından paylaşılmamaktadır. Bunların: Kadının mahremi onu uçağa bindirir, sonra bir diğer mahremi gitmek istediği yerde ulaştığı vakit onu karşılar. Çünkü bunların kanaatine göre uçakta, erkek kadın pek çok yolcu bulunmaktadır. Böylelerine biz şunu söyleriz: Asla! Uçaktaki tehlike diğerlerinden daha fazladır. Çünkü yolcular onunla ihtilat halindedir. Belki bir erkeğin yanında oturur, belki uçak gitmek istediği istikametten bir başka alana gitmek zorunda kalabilir. Bu durumda kendisini karşılayacak kimse bulamaz ve sonuçta tehlikeye maruz kalır, bilmediği ve mahremi bulunmayan bir yerde kadının hali ne olacaktır?

4- Mahrem yerlerini koruma yollarından birisi de erkeğin mahrem olmayan bir kadınla birlikte tenhada baş başa kalmasının önlenmesidir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *“Her kim Allah’a ve Âhiret gününe iman ediyor ise; beraberinde mahremi bulunmayan bir kadın ile kesinlikle başbaşa kalmasın. Çünkü bu takdirde üçüncüleri şeytandır.”*[2133]

Amir b. Rebîa’dan şöyle dediği nakledilmektedir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: *“Hiç bir erkek kendisine helal olmayan bir kadınla baş başa kalmasın.*

[2130] el Minhac IX, 103.
[2131] Mealimus Sünen II, 276- 277
[2132] Mecmu VIII, 249
[2133] Müslim(hac 1341) Tirmizi(2165) Nesai(3898) Ahmed(1/18,26) Hakim(1/114) Beyhaki Şuab(5454) Zeylai Nasbur Raye(4/249)

Çünkü şüphesiz onların üçüncüleri şeytandır; beraberinde mahrem bulunması hali müstesnâ."[2134]

Mecduddin (İbn Teymiyye), el-Münteka adlı eserinde şunları söylemektedir: "Bu iki hadisi de İmam Ahmed rivayet etmiş olup bu anlamda İbn Abbas'ın rivayet ettiği Buhari ile Müslim'de yer alan bir hadis ise daha önceden geçmiş bulunmaktadır".

İmam Şevkânî, *Neylu'l-Evtâr* adlı eserinde[2135] şunları söylemektedir: "Yabancı bir kadınla başbaşa kalmanın haram olduğu icma ile kabul edilmiştir. Nitekim bu icmâı Hafız İbn Hacer, *Fethu'l-Bari* adlı eserinde nakletmiş bulunmaktadır. Haram kılmanın illeti, hadis-i şerifte belirtildiği üzere şeytanın üçüncüleri olmasıdır. Onların yanında hazır bulunması her ikisini de masiyete düşürür. Mahremin varlığı ile birlikte yabancı kadınla bulunmak ise caizdir. Çünkü mahremin bulunması ile birlikte masiyetin meydana gelmesine imkan yoktur…"

Bazı kadınlar ve onların velileri bir takım halvet çeşitlerinde işleri gevşek tutabilmektedir. Bunlar:

a- Kadının kocasının yakın akrabası ile birlikte baş başa kalması ve onun yanında yüzünü açması: Böyle bir baş başa kalış, diğerlerinden daha büyük bir tehlikedir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Sakın kadınların yalnız başına bulundukları yerlere (evlerinde odalarına) girmeyiniz."* Ensardan bir adam:

"Ey Allah'ın Resulu ya kayın hakkında ne dersin", diye sordu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: *"Kayın ölümün kendisidir"* diye buyurdu.[2136]

Kadının, kocanın erkek kardeşi demek olduğu söylenmiştir. Sanki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* erkeğin kardeşinin kadın ile baş başa kalmasını mekruh görmüş gibidir.

Hafiz İbn Hacer, Fethu'l-Bârî'de[2137] şunları söylemektedir: "Nevevi dedi ki: Din ilmini bilenlerin ittifakla belirttiklerine göre "Kayınlar" kadının kocasının akrabalarıdır. Babası, amcası, erkek kardeşi, erkek kardeşinin oğlu, amcasının oğlu ve benzerleri… Hadis-i şerifte bununla kastedilen kocanın -babaları ve oğulları dışında kalan- akrabalarıdır. Babalar ve çocuklar ise eşinin mahremleri olup onların böyle bir kadınla baş başa kalmaları caizdir ve bunlar "Ölüm" diye nitelendirilemezler… Bu hususta işin gevşek tutulması adet haline gelmiştir. Kardeş kardeşinin hanımı ile baş başa kalabilmektedir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu ölüme benzetmiştir. O bakımdan böyle bir baş başa kalışın engellenmesi öncelikle söz konusudur".

Şevkânî, Neylu'l-Evtâr'da şunları söylemektedir: "Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimizin *"Kayın ölümdür"* buyruğu, ondan yana korku duymak, başkasına göre daha fazladır, demektir. Nitekim ölümden korkmanın başka şeylerden duyulan korkudan daha büyük olması gibi…"[2138]

[2134] Müslim(selam 22) Tirmizi(2779) Beyhaki Şuab(5444) Buhari(9/290)

[2135] VI, 120

[2136] Buhari(nikah 11/1) Müslim(selam 20) Tirmizi(1171) Darimi(2645) Ahmed(4/149) İbnu Katan Kitabun Nazar(s198) Beyhaki(7/90) Beyhaki Şuab(5437) Deylemi(1551) Nesai İşretün Nisa(338) Fethul Bari(9/330) İbni Cevzi Zadul Mesir(6/34)

[2137] Fethul Bari IX, 331

[2138] Neylul Evtar VI, 122

O halde ey müslüman hanım, Allah'tan kork ve bu hususta –sair insanlar işi gevşek tutsalar bile- sen işini gevşek tutma! Çünkü asıl itibar edilmesi gereken şeriat'ın hükmüdür, insanların adeti değildir.

b- Bazı hanımlar ve onların velileri kadınların tek başına mahremi bulunmayan bir şoför ile birlikte arabaya binmesine müsaade edebilmektedir. Halbuki bu o kadına yabancı olan birisi ile bir halvet demektir.

Hicaz Müftüsü Muhammed b. İbrahim Âlu'ş-Şeyh, Mecmûu'l-Fetâva'da[2139] şunları söylemektedir: "Beraberinde bir mahremi bulunmaksızın yabancı bir hanımın tek başına şoförle birlikte arabada yolculuk etmesinin apaçık bir münker olduğu hususunda herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Böyle bir yolculukta küçümsenemeyecek çapta pek çok mefsedet bulunmaktadır. Kadının vakarlı, genç birisi olması ile erkeklerden fazla kaçmayan, onlarla konuşan ve fakat iffetli birisi olması arasında herhangi bir fark yoktur. Mahremlerinin böyle bir yolculuk yapmasına ses çıkarmayan bir erkek, dindarlığı gevşek, mahremlerini kıskanması az bir kimse demektir. Peygamber Efendimiz de şöyle buyurmuştur: *"Bir erkek bir kadın ile baş başa kaldı mı, mutlaka şeytan onların üçüncüleri olur."* Kadının sürücü ile baş başa arabaya binmesi, ev ve benzeri bir yerde başbaşa kalmasından daha da ileri derecede bir halvet sayılır. Çünkü sürücü onu alıp -istese de istemese de- şehrin içinde ya da dışında istediği yere götürebilir. Bunun sonuçta ortaya çıkaracağı kötülük ve zararlar ise mücerred halvetin sebep olabileceği kötülük ve zararlardan daha fazladır..."

Halvetin kendisi sebebiyle ortadan kalkacağı kişinin, yaşça büyük olması gerekir. Küçük bir çocuğun bulunması bunun için yeterli değildir. Bazı hanımların; beraberinde küçük bir çocuk bulundurmakla halvet ortadan kalkar, şeklindeki kanaatleri yanlıştır. İmam Nevevî şöyle diyor: "Yabancı bir erkek yabancı bir kadınla üçüncü bir şahıs bulunmadan (halvet halinde), baş başa kalmaları, ilim adamlarının ittifakıyla haramdır. Aynı şekilde beraberlerinde yaşının küçüklüğü sebebiyle kendisinden utanılmayan, sakınılmayan bir küçük bulunması halinde de haram olan halvet, ortadan kalkmış olmaz."

c- Bazı hanımlar tedaviye gerek gördükleri gerekçesiyle kadının doktorun yanına girmesi hususunda işi oldukça gevşek tutmaktadır. Bu da karşısında sessiz kalınması caiz olmayan, büyük bir münker ve büyük bir tehlikedir.

Şeyh Muhammed b. İbrahim, Mecmûu'l-Fetavâ'da[2140] şunları söylemektedir: "Durum ne olursa olsun, bir kadının kendisine yabancı olan bir erkekle -isterse bu kendisini tedavi edecek bir doktor olsun- başbaşa halvette kalması şer'an haramdır. Çünkü; *"Bir erkek bir kadın ile baş başa kaldı mı mutlaka onların üçüncüleri şeytan olur"* hadisi bunu gerektirmektedir. O halde beraberinde kocasının yada erkek mahremlerinden birisinin bulunması mutlaka gereklidir. Eğer böyle birisi bulunamazsa hiç olmazsa hanım akrabalarından birisi bulunmalıdır. Şayet sözü edilenlerden kimse bulunamaz ve hastalık da ertelenemeyecek kadar tehlikeli olursa, hiç olmazsa haram kılınmış olan halvet halinin sınırlarının dışına çıkılmış olmamak için en azından bir hastabakıcısının bulunması gerekir..."

Aynı şekilde erkek doktorun kendisine yabancı olan meslektaşı yada hastabakıcısı ile halvet halinde bulunması da caiz değildir. Gözleri görsün, görmesin, öğretmenin kız öğrencisi ile, uçaktaki hostesin kendisine yabancı birisi ile halvette kalması da caiz olmaz... Sözüm ona uygarlık, kâfirlerin körü körüne taklit edilmesi ve şer'î hükümlere

---

[2139] Mecmuul Fetava X, 5
[2140] Mecmuul Fetava X, 13.

aldırmamaktan ötürü, insanlar bu hususlarda gevşeklik göstermektedirler. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahil aliyyil azîm!

Erkeğin evinde hizmet eden hizmetçi ile baş başa kalması caiz olmadığı gibi ev sahibi olan hanımın hizmetçi erkekle baş başa kalması da caiz değildir. Hizmetçi problemi gerçekten çok tehlikeli bir problemdir. Günümüzde pek çok insanın başına bir beladır çünkü kadınlar öğrenim ve evin dışında iş yapmakla meşgul bulunmaktadırlar. Bu ise mümin erkek ve mümin kadınların son derece dikkatli olmalarını ve gerekli ihtiyat tedbirlerini almalarını ve kötü alışkanlıkların peşinden gitmemelerini gerektirmektedir

Kadının Mahrem Olmayan Erkekle Tokalaşması

Makıl Bin Yesar r.a.'den merfuan; "Kişinin başına demirden çivi çakılması yabancı kadına dokunmasından daha iyidir."[2141] Diğer hadiste:

"Gözler zina ederler. Onun zinası harama bakmaktır. Eller ve ayaklarda zina ederler. Onların zinası yabancı kadına dokunmak ve harama gitmektir. Ferc (tenasül uzvu) onu ya tasdik eder yada tekzib."[2142]

Kadının mahremlerinden olmayan bir erkekle tokalaşması haramdır. Nur suresi 30. ve 31.ayetlerinde hem erkeklere hem kadınlara gözlerini haramdan sakındırmaları emrolunmuştur. Evla kıyas (veya kıyası celi=delaletün nas) ile dokunmak da yasaktır. Yukarıdaki hadisi şerifler de bu hususu daha açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Ayrıca İsra suresi 32. ayeti ile sadece bilfiil zina değil, zinaya yaklaşmak bile yasaklanmıştır. Dolayısı ile İsra suresi 32. ayeti de erkeğin yabancı kadına veya kadının yabancı erkeğe bakmasının haram olmasına delildir; “**Zinaya yaklaşmayın, gerçekten o, 'çirkin bir hayasızlık' ve kötü bir yoldur.”**

Şeyh Abdülaziz b. Abdullah b. Bâz, İslamî Davet Kurulunun bastığı Fetvalarında[2143] şunları söylemektedir:

“Mahrem olmayan kadınlarla tokalaşmak mutlak olarak caiz değildir; kadınların genç ya da yaşlı olmaları arasında fark yoktur. Tokalaşan erkeğin de genç ya da yaşlı olması fark etmez. Çünkü bu durumda her iki taraf için de fitne tehlikesi vardır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’den gelen şu rivayet sahihtir: “Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in eli asla bir kadının eline değmemiştir; o kadınlarla ancak sözlü olarak beyatleşirdi.” Kadının erkekle arada bir engel bulunduğu halde tokalaşması ile bir engel bulunmaksızın tokalaşması arasında da fark yoktur. Çünkü bu husustaki deliller geneldir. Ayrıca fitneye götüren bu yolun kapalı tutulması da gerekmektedir…”

Şeyh Muhammed Emin eş-Şankitî, Advau’l-Beyân adlı tefsirinde[2144] şunları söylemektedir: “Şunu bil ki yabancı bir erkeğin kendisi için yabancı olan bir kadın ile

---

[2141] **sahihtir.** Taberani(20/212) Camius Sagir(7216) Elbani Sahiha(226) Sahihul Cami(5045) Beyhaki Şuab(5455) Ru'yani Müsned(2/323) Tergib(3/66) Deylemi(7859) İbni Sünni(43/b) İbni Ebi Şeybe(3/419) Ebu Nuaym Tıbb(2/33) Fethul Kebir(9665) Mecma(4/326)

[2142] Buhari(6243) Müslim(kader 5/20) Ebu Davud(2153) Bezzar(1550) İbn Sa'd(7/77) Kudai(67) Ebu Ya'la(9/5364) Şerhus Sünne(75) Beyhaki Şuab(7060) Busırı İthaf(3696) Mecma(6/256) Maksadu Ali(840) Ahmed(1/412) Taberani(10/192) Ebu Nuaym Hilye(2/98) Tahavi Müşkil(3/298) Nasbur Raye(4/248) Telhisu Habir(3/225) Beyhaki(10/186) Dürrül Mensur(5/41) Camius Sagir(5751) Kenz(13055) Fethul Bari(11/26) Metalibu Aliye(1529) İrvaul Galil(8/37) Yemeni Nevafihul Atire(841)

[2143] Fetava I, 85

[2144] Advaul Beyan VI, 602-603

tokalaşması caiz değildir. Onun bedeninin böyle bir kadının bedeninin herhangi bir yerine temas etmesi de caiz değildir. Buna dair bir takım deliller şöyledir:

1- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in *"Ben kadınlarla tokalaşmam"* dediği sabittir. Yüce Allah da: *"And olsun sizin için Allah'ın Rasulunde uyulacak güzel bir örnek vardır"* (el-Ahzab, 33/21) buyurmaktadır. O halde ona uyarak kadınlarla tokalaşmamamız gerekir. Az önceki hadisi gerekli açıklamalar ile birlikte Hac Sûresi tefsirinde söz konusu etmiş bulunmaktayız. Bu hadisi ihramlı halde iken ve bunun dışındaki hallerde erkeklere asfura boyanmış kıyafetleri giyinmenin yasaklığına delil olarak zikretmiştir. el-Ahzab suresinde bu, hicap ayetiyle ilgili olarak da onu söz konusu ediyoruz. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bey'at zamanında kadınlar ile musafaha etmemesi (tokalaşmaması) erkeğin kadın ile tokalaşmayacağına ve onun bedeninin herhangi bir bölümünü kadının bedenine değmemesi gerektiğine açık bir delildir. Çünkü dokunmanın en hafif çeşidi tokalaşmaktır. Tokalaşmanın gerektiği bir vakit olan beyatleşme vaktinde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in tokalaşmayı terk etmesi, caiz olmadığının delilidir. Kimse de ona muhalefet edemez. Çünkü o sözleri, fiilleri ve takriri ile ümmeti için şeriat koyandır.

2- Daha önce açıkladığımız üzere kadın bütünüyle avrettir. Onun hicaba bürünmesi gerekir. Gözü haramdan koruma emrini ancak fitneye düşmek korkusundan vermiştir. Şüphesiz bedenin bedene değmesi gözle bakmaya nisbetle insanın duygularını galeyana getirmekte ve fitneye çağırmakta daha güçlü bir etkendir. İnsaflı herkes bunun doğruluğunu çok iyi bilir.

3- Böyle bir iş yabancı bir kadından zevk almaya sebeptir. Çünkü günümüzde takva azalmış, emanet diye bir şey kalmamış, şüpheli hallerden uzak durmak (vera) görülmez olmuştur. Bizlere defalarca nakledildiğine göre avamdan olan bir takım kocalar baldızlarını ağızlarından öpmekte ve icma ile haram olan bu öpüşmeyi selamlaşmak diye adlandırarak: Ona selam ver demekte ve bununla onu öpmeyi kastetmektedirler. Herhangi bir şüphenin söz konusu olmadığı gerçek şu ki; bütün fitnelerden, şüpheli hallerden ve sebeplerinden uzak kalmak gerekir. Bunların en büyüklerinden birisi de erkeğin kendisi için yabancı olan bir kadının bedenine herhangi bir şekilde dokunmasıdır. Harama götüren bir yolun ise kapatılması gerekmektedir…"

MAHREMLER İLE OTURURKEN ÖLÇÜ

İmam Evzai der ki; "Kızına, oğluna ve diğer mahremlerine bile devamlı bakma. Çünkü nefsin en kuvvetli askeri gözdür. Bakarsın ki sevgi ve şefkat bakışı şehvet bakışına çevrilir. Allah korusun, eğer şehvet söz konusu olursa yabancıya karşı şehvetten daha fazla günahtır."

İbni Hümam der ki; "mahremler arasında şefkat ve sevgi ile bakmak ibadettir ancak ifrat derecesine varmamalıdır." İbni Cevzi de; " Eğer şehvetten emin değilse mahrem olan kadınlarla halvet, haramdır."der.[2145]

Ebu Hureyre r.a. merfuan rivayet ediyor; "Erkek diğer bir erkeğin, kadın diğer bir kadının, ana baba evladının, evlat da ana babasının avretine bakamaz"[2146]

İkrime r.a. der ki; "Kişinin kız kardeşinin veya annesinin avretine bakması zinadan bir şubedir."[2147]

[2145] İbni Cevzi Telbisu İblis(324)
[2146] İbni Ebi Şeybe(3/453)

Hasen r.a. der ki; ”kadın, ne oğlunun, ne babasının ne de kardeşinin yanında avretini açamaz. Avretini sadece kocası görebilir.”[2148]

Tavus, Şa’bi ve Amir r.a., kişinin, kızının ve kız kardeşinin saçına bakmasını çirkin görürlerdi[2149]

Kişinin hanımının halası ve teyzesi, kendi yengesi, baldızı, amca ve dayı kızları namahremdir. Kadına da kocasının amcası, dayısı, kaynı ve kendi eniştesi namahremdir, bunlara gözükemez.

İbni Kesir der ki; "Şehvet söz konusu olsun olmasın kadın ve erkeklerin birbirlerine bakmaları cumhuru ulemaya göre caiz değildir" yine İbni Kesir ve İbni Cevzi derler ki; "Kadın amcası ve dayısının yanında çarşafını çıkarmaz."[2150]

Şa'bi radıyallahu anh şöyle der; "Allah Teala nın Nur suresi 31. ayetinde amca ve dayıyı zikretmemesi oğullarına anlatmamaları içindir.

Bunun izahı şudur; sair akrabalar mahremiyet konusunda babası ve oğlu gibidir. Oysa amca ve dayı ile bunların oğulları böyle değildir. Muhtemeldir ki amca yada dayı kendilerine mahrem olan kadınları gördükten sonra onları gidip kendi oğullarına anlatabilirler. Oysa oğulları onlar için mahrem değillerdir. Bu durumda anlatılanı dinleyen oğlanın o kadını hayalinde canlandırması ona bakmaktan farksız olur. İşte bu durumda kadınların örtünmede ihtiyatlı davranmalarının gerekli olduğuna güzel bir delildir."[2151]

Tabiin müfessirlerinden Şa'bi ve İkrime r.a., amca ve dayıyı mahrem olmadığını, kadının bunların yanında başını açamayacağını söylemişlerdir.[2152]

[2147] İbni Ebi Şeybe(3/416, 449)
[2148] İbni Ebi Şeybe(3/448)
[2149] İbni Ebi Şeybe(3/415)
[2150] İbni Kesir(11/5863) İbni Cevzi Zadül Mesir(6/418)
[2151] İbni Kesir(11/5875)Fahreddin Razi Tefsiri Kebir(17/49)
[2152] İbni Ebi Şeybe(3/417) Kurtubi(12/233) İbni Cevzi Zadül Mesir(6/418)

10. Bölüm: KURBAN

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; “Rabbin için namaz kıl ve kurban(ı Rabbin için) kes”(Kevser 2)

“Biz, her ümmete -(Kurban kesmeye uygun) hayvan cinsinden kendilerine rızık olarak verdiklerimiz üzerine Allah'ın adını ansınlar diye- kurban kesmeyi gerekli kıldık. İmdi, İlâhınız, bir tek İlah'tır. Öyle ise, O'na teslim olun. (Ey Muhammed!) O ihlâslı ve mütevazi insanları müjdele! Onlar öyle kimseler ki, Allah anıldığı zaman kalpleri titrer; başlarına gelene sabrederler, namaz kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden (Allah için) harcarlar. Biz, büyük baş hayvanları da sizin için Allah'ın (dininin) işaretlerinden (kurban) kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Şu halde onlar, ayakları üzerine dururken üzerlerine Allah'ın ismini anınız (ve kurban ediniz). Yan üstü yere düştüklerinde ise, artık (canı çıktığında) onlardan hem kendiniz yeyin, hem de ihtiyacını gizleyen-gizlemeyen fakirlere yedirin. İşte bu hayvanları biz, şükredesiniz diye sizin istifadenize verdik. Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır; fakat O'na sadece sizin takvânız ulaşır. Sizi hidayete erdirdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız diye O, bu hayvanları böylece sizin istifadenize verdi. (Ey Muhammed!) Güzel davrananları müjdele!”(Hac 34-37)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyuruyor ki; “Allah’tan başkası namına kurban kesene Allah lanet etsin.”[2153]

Ümmü Seleme radıyallahu anhâ'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Kimin kesecek kurbanı varsa, zilhicce ayı (nın hilâli) girince kurbanını kesinceye kadar saçından ve tırnaklarından hiç bir şey kesmesin[2154]

KURBAN OLABİLECEK HAYVANLAR

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Yıllanmış (yaşını başını almış) hayvanlardan kurban kesin. Böylesini bulmakta zorluk çekerseniz o başka. Bu taktirde koyun darı bir kuzu kesiverin" buyurdular."[2155]

Ukbe İbnu Âmir (radıyallahu anh)'in anlattığına göre:"Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ashabı arasında taksim edilmek üzere bir miktar davar vermişti. Dağıtım yapılınca geriye bir oğlak arttı. Ukbe durumu Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a haber verince: "Onu da sen kurban et!" buyurdu."

Bir rivayette (artık Ukbe'ye kalan) bir ceze'dir. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "(Sen de) onu kurban et!" demiştir.[2156]

Nâfi' (rahimehullah) anlatıyor: "İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) kurbanlıkların: "Tırnaklılar (yani sığırlar) hakkında üçüncü senesine girmiş, veya geçmiş, etli ayaklılar (develer) hakkında da altıncı yaşına girmiş veya geçmiş olmasını" şart koşardı."[2157]

[2153] Müslim(edahi 43-45) Nesai(dahaya 34) Ahmed(1/108,118,152,217,309,317)
[2154] Müslim, Edâhî 42. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Dahâyâ 3.
[2155] Müslim(1963) Ebu Davud(2797) Nesâî(7/218)
[2156] Buhârî,Edâhî 7, 2;Vekâlet 1, Şirket 12; Müslim(1965) Tirmizî(1500) Nesâî(7/218) İbnu Mâce(3138)
[2157] Muvatta(1/380)

KURBAN OLAMAYACAK HAYVANLAR

Ali (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), (kurbanlık olarak keseceğimiz hayvanın) göz ve kulaklarına dikkat etmemizi, "Kulağı önden delinmişi veya arkadan delinmişi veya ortadan yarılmışı, veya yuvarlak delinmişi kurban yapmayın" diye emretti."[2158]

Ubeyd İbnu Fîruz, Berâ (radıyallahu anh)'dan naklen, Reslullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın şöyle söylediğini rivayet etmiştir: "Kurbanlıklarda körlüğü belli olan kör, hastalığı açıkca belli olan hasta, (yürümeye mâni olacak derecede) topallığı açık olan topal, iliği kurumuş zayıf hayvanın kurban edilmesi caiz değildir. "[2159]

KESİM ADABI VE YASAKLARI

Şeddâd İbnu Evs (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdu ki: "Allah Tealâ hazretleri, her şeyde iyiliği emretmiştir. Öyleyse öldürdüğünüz zaman öldürmeyi iyi yapın. Kesecek olursanız kesmeyi iyi yapın. Bıçağın ağzını bileyin. Hayvana (zahmet vermeyin) rahat ettirin."[2160]

Ebu Vâkıd (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselam) Medineye geldiği zaman, Medineliler, (diri olan) devenin hörgücünü kesiyorlar ve koyunların da kuyruklarını koparıyorlar ve bunları yiyorlardı. Bu durum üzerine Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm):

"Hayvan diri iken ondan her ne kesilmiş ise, bu meyte (lâşe) hükmündedir, yenilmez" dedi."[2161]

KESİŞ ŞEKLİ VE YERİ

Ebu'l- Uşerâ Üsâme İbnu Mâlik İbnu Kahtam bâbasından anlatıyor: "Ey Allah'ın Rasulü, dedim, kesme işi sâdece boğazdan ve gırtlaktan (lebbe) değil midir, (hayvanın başka yerinden de olur mu?)"

Şu cevabı verdi: "(Mızrağını hayvanın) dizine saplarsan sana o da kifâyet eder."[2162] Tirmizi: "Bu, zarüret haline mahsustur" der. Ebu Dâvud da: "Bu, (yüksekten) düşen bir hayvanın kesimiyle ilgilidir" demiştir.

İbnu Abbâs (radıyallâhu anhümâ) buyurdular ki: "Elinde (tasarrufunda) olduğu halde (normal kesişten) seni aciz bırakan şey av gibidir." (Yine İbnu Abbâs), kuyuya düşen bir deve hakkında: "Neresinden gücün yeterse kes!" demiştir. Hz. Ali, İbnu Ömer ve Hz. Âişe (radıyallâhu anhüm) de bu görüşte idiler. İbnu Abbâs, İbnu Ömer ve Enes (radıyallâhu anhüm): "Boğazdan kesmeye başlayınca (acele sebebiyle) başı kopuverse bunda bir beis yok. Ancak, ense tarafından kesilmişse yenmez, baş kopsa da kopmasa da fark etmez" demiştir.[2163]

[2158] Ahmed(1/83,101,127,129,137,150) Tirmizî(1498) Ebu Dâvud(2804, 2805, 2806) Nesâî(7/217) İbnu Mâce(3142) hasen
[2159] Ahmed(4/284,289,300) Muvatta(2/482) Tirmizî(1497) Ebu Dâvud(2802) Nesâî(7/214, 215) İbni Mace(3144)
[2160] Müslim(1955) Tirmizi(1409) Ebu Dâvud(2815) Nesâi(7/227) İbnu Mâce(3170)
[2161] Tirmizi(1480); Ebu Dâvud(2858) İbnu Mâce(3216)
[2162] Tirmizi(1481) Ebu Dâvud(2825) Nesâi(7/228)
[2163] Buhâri, Zebâih 23, (Bir bâbın başlığında zikretmiştir).

İbnu Ömer (radıyallâhu anhümâ) buyurmuştur ki: "Bir deve kesildiği zaman karnındaki yavrunun tezkiyesi, devenin tezkiyesine tâbidir, yeter ki yavrunun hilkati (bütün uzuvlarının çıkmasıyla) tamamlanmış, tüyleri de bitmiş olsun. Yavru annenin karnından çıkınca (yine de hemen) kesilir, tâ ki içteki kan çıksın."[2164]

Urve (rahimehullah)'den anlattığına göre, evladlarına şöyle demiştir: "Evlâtlarım., sakın biriniz, bir büyüğe hediye edince utanacağı bir şeyi Allah için kurban sunmasın. Zîra Allah, büyüklerinin büyüğüdür ve O, en seçkine herkesten ziyâde lâyıktır." [2165]

KURBANIN KAÇ KİŞİYLE KESİLİR?

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz, Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ile birlikte (Hudeybiye senesi) umrede temettu yaptık. O zaman yedi kişi adına bir sığır keserek iştirak ettik. Keza deve de yedi kişi adına kesilmişti." [2166]

Huceyye İbnu Adiyy anlatıyor: "Hz. Ali (radıyallahu anh): "Sığır yedi kişi adına kesilir" demişti. Kendisine: "Ya doğurmuşsa?" diye soruldu. "Öyleyse yavrusunu da beraber kes!" buyurdu. Kendisine: "Ya topalsa?" diye soruldu. "Kesim yerine ulaşabildiyse tamam" dedi. "Ya boynuzu kırıksa?" dendi. "Zarar etmez. Biz göz ve kulaklarının sağlamlığını kontrol etmekle emrolunduk!" diye cevap verdi."[2167]

Ebu Eyyub (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bizden biri, kendisi ve ailesi halkı için tek bir koyun kurban eder, (etinden hem yerler hem de başkalarına yedirirlerdi). Sonra insanlar, övünmeye başladılar ve (kurbanlar) bir övünme vâsıtası oldu." [2168]

İbnu Şihab (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) (Veda haccı sırasında) kendisi ve âile halkı için sadece bir deve veya bir sığır kesmiştir."[2169]

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), ayakta olduğu halde yedi deveyi kendi eliyle kesti. Medine'de ise, boynuzlu ve alacalı iki koyun kurban etti. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) keserken tekbir getiriyor, besmele çekiyor ve ayağını hayvanların boyunlarının üzerine koyuyordu." [2170]

Ebu Said (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) boynuzlu erkek bir koçu kurban etti. Koç siyahın içinde bakar, siyahın içinde yürür, siyahın içinde yerdi."[2171]

KESME ÂLETİ

Râfi' İbnu Hadic (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Bir seferde Resülullah (aleyhissalâtü vesselâm) ile birlikte idik. (Bu esnâda) bir deve huysuzluk edip kaçtı. Peşine düştüler. Ama tâkipçileri yordu. Bir adam deveye bir ok gönderdi. Derken Allah (c.c.) onu durdurdu. Aleyhissalâtu vesselam Efendimiz: "Bu hayvanların kaçkınları var, tıpkı vahşi kaçkınlar gibi. Onlardan biri size galebe çalacak olursa, ona böyle davranın!" dedi. Ben:

[2164] Muvatta(2/490).
[2165] Muvatta(1/380)
[2166] Müslim(1318) Muvatta(2, 486) Timizî (904) Ebu Dâvud(2807) Nesâî(7, 222)
[2167] Tirmizî(1503) Nesai(4300) Ebu Davud(2422) İbni Mace(3134) sahih.
[2168] Muvatta(2/486) Tirmizî(1505) İbnu Mâce(3147)
[2169] Muvatta(2/486)
[2170] Buhârî, Hacc 117, 119, Cihâd 104,126; Müslim(1966) Tirmizî(1494) Ebu Dâvud(2793, 2794) Nesâî(7/219-230) İbnu Mâce(3120)
[2171] Müslim(1967) Tirmizî(1496) Ebu Dâvud(2796) Nesâî(7, 221)

"Ey Allah'ın Resülü, biz yarın düşmanla karşılaşacağız, yanımızda (hayvan kesecek) bir bıçağımız yok. (Hin-i hâcette) kamışla keselim mi?" diye sordum. Bana:

"Bolca kanı akıtılan ve üzerine Allah'ın ismi zikredilenin etini yeyiniz. Diş ve tırnak(la kesmek caiz) değildir. Size (bunun sebebini) söyleyeceğim; "Diş kemiktir, tırnak ise, Habeşlilerin bıçağıdır."[2172]

Nâfi'nin anlattığına göre, Ka'b İbnu Mâlik (radıyallâhu anh)'in bir oğlundan, İbnu Ömer'e anlatırken şunları işitmiştir: "Bâbası kendisine haber vermiştir ki: Davar güden câriyeleri, bir koyunun ölmek üzere olduğunu görmüş, derhal bir taş kırarak, onunla koyunu kesmiştir. Babası ailesine: "Ondan yemeyin. Resülullah (aleyhissalâtü vesselâm)'a sorayım" demiş ve sormuştur. Resülullah(aleyhissalâtü vesselam) yemelerini emretmiştir."[2173]

Ata İbnu Yesâr, Beni Hâriseli bir adamdan rivâyet eder ki: "Bu zât bir sağmal deveyi gütmekte iken ölmek üzere olduğunu farkeder. Beraberinde, hayvanı kesebilecek bir şey de bulamaz. Eline geçirdiği bir kazığı devenin ümmüğüne saplar, kanını akıtır. Sonra durumu Rasulullah(aleyhissalâtü vesselâm)'a haber verir. Efendimiz yemesini söyler."[2174]

YENMESİ YASAK OLAN KESİLMİŞLER

Âişe (radıyallâhu anhâ) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtü vesselâm)'a soruldu: "Halk bize et getiriyor, kesilirken besmele çekilip çekilmediğini bilmiyoruz, ne yapalım?" "Siz besmele çekin, yiyin!" cevabını verdi."[2175]

Zühri (rahimehullah) diyor ki: "Arap Hıristiyanlarının kestiklerini yemekte bir beis yoktur. Ancak, Allah'tan başka birisinin adını andığını işitirsen o zaman kestiğini yeme. İşitmemiş isen, (bu durumda vehimlenme), çünkü Allah, onların küfrünü bildiği halde kestiklerini helâl kılmıştır." Ali r.a.'den de bu mânâda rivâyet yapılmıştır.[2176]

KURBANLIĞIN İŞARETLENMESİ

İbnu Abbâs (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Zülhuleyfe'de öğle namazını kıldı, sonra kurbanlık devesini getirip hörgücünün sağ yanına nişanı vurdu, kan akıttı (boynuna) iki tane nalın taktı. Sonra binek devesine atladı. Beydâ düzlüğüne ulaşınca, hacca niyet ederek telbiye getirdi."[2177]

Ayşe (radıyallahu anhâ)'nin bir rivayetine göre, "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kurban olarak davar sevk etti ve koyunlara işaret taktı." [2178]

KURBAN KESMENİN YERİ VE ZAMANI

Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Namazdan önce kurban kesmiş olan (bilsin ki, kestiği kurban değildir, ailesine et takdim etmiştir), yeniden kessin!"buyurdu."[2179]

[2172] Buhâri, Şirket 3, 16, Cihâd 191, Zebâih 15, 18, 20, 23, 36, 37; Müslim(1968) Tirmizi(1491,1492) Ebu Dâvud(2821) Nesâi(7/226, 227)
[2173] Buhâri, Zebâih 18,19, Vekâlet 4; Muvatta(2/489)
[2174] Muvatta(2/489) Ebu Dâvud(1823) Nesâi(7/226)
[2175] Buhâri, Sayd 21, Büyü 5, Tevhid 13; Muvatta(2/488) Ebu Dâvud(2829) Nesâi(7/237)
[2176] Buhari'nin Kitabu'z-Zebâih'de bâb başlığında kaydedilmiştir
[2177] Müslim(1243) Tirmizî(906) Ebu Dâvud(1752) Nesâî(5,170,172) İbnu Mâce(3097)
[2178] Buhârî Hacc 110, Edâhî 15; Müslim(1321) Tirmizî(909) Ebu Dâvud(1755) Nesâî(5/173,174) İbnu Mâce(3096)

Berâ (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebu Bürde İbnu Niyâr (radıyallahu anh) namazdan önce kurbanını kesmişti. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) ona: "Kurbanını yenile!" dedi. Ebu Bürde:

"Ey Allah'ın Resûlü, benim sadece bir oğlağım var. Ancak nazarımda yıllanmış olandan daha kıymetlidir!" deyince:

"Öbürünün yerine bunu kurban et. Ancak oğlak senden sonra, kimseye kurban için yeterli olmayacak!" dedi."[2180]

İmam Mâlik'e ulaştığına göre, Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm), Mina'da şöyle demiştir: "İşte kurban kesilen yer. Mina'nın her tarafı kesim yeridir."

Nâfi'nin anlattığına göre İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) şu açıklamayı yapmıştır: "Kurban günleri, yevm-i nahr'den sonra iki gündür." [2181]

İmam Malik der ki: "Bana, bunun aynısı Ali İbnu Ebî Talib (radıyallahu anh)'den de ulaştı."

KESMENİN ÂDÂBI

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) yevm-i nahr'de alacalı, boynuzlu ve iğdiş edilmiş iki koç kesti. Koçları kesmek üzere (yatırıp kıbleye) yöneltince: "Şüphesiz ki ben, bir muvahhid (Allah'ı bir tanıyıcı) olarak yüzümü o gökleri ve yeri yaratmış olan Allah'a yönelttim. Ben müşriklerden değilim" ve "Şüphesiz benim namazım da, menâsikim de, hayatım da, ölümüm de hiçbir ortağı olmayan, âlemlerin Rabbi Allah'ındır. Ben böylece emrolundum. Ben (bu ümmette) Müslüman olanların ilkiyim" (En'âm 162) (âyetlerini okudu ve:)

"Ey Rabbim (bu kurban bize) sendendir, senin rızan için (kesiyoruz) ve sana (ulaşacak)tır. Ey Rabbim, Muhammed ve ümmetinden bunu kabul buyur. Bismillahi vallahu ekber!" deyip, sonra koçu kesti."[2182]

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'le musallâda hazır bulundum. Hutbesini tamamlayınca minberinden indi. Kurbanlık koçuna gelip kendi eliyle kesti. Keserken: "Bismillahi vallahu ekber. Bu benim adıma ve ümmetimden kurban kesmeyenlerin adınadır!" dedi." [2183]

Ali (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) elleriyle otuz deve kesti. Geri kalanı da bana söyledi, ben kestim. Bunlar yetmiş tâneydi."[2184]

Ebu Musa (radıyallahu anh)'dan rivayet edildiğ ne göre: Kızlarına, kurbanlarını kendi elleriyle kesmelerini, ayağını kurbanın boynuna basmayı, keserken tekbir getirip besmele çekmeyi tenbih etmiştir. "[2185]

[2179] Buhârî, Edâhî 1, 4, 12, Iydeyn 5, 23; Müslim(1962) Nesâî(3/193)
[2180] Buharî, Edâhî 1, 8,11,12, Iydeyn 3, 5, 8,10,17, 23; Müslim(1961) Tirmizî(1508) Ebû Dâvud(2800) Nesâî(7/222, 223)
[2181] Muvatta(2/487).
[2182] Ebu Dâvud(2795) Tirmizî(1520) İbnu Mâce(3121)hasen
[2183] Tirmizî(1522) Ebu Davud(2427) hasen
[2184] Muvatta(1/394) Ebu Dâvud(1764)
[2185] Buharî, senetsiz olarak bab başlığında kaydetmiştir. (Edâhî 10)

KURBANDAN YEMEYE DAİR

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Biz kurbanlarımızın etinden üç günden fazla yemezdik. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bize ruhsat tanıdı ve:

"Yiyin ve azıklanın da!" buyrdu." [2186]

Âbis İbnu Rebîa anlatıyor: "Hz.Aişe'ye: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) kurbanların etlerinden üç günden fazla yenilmesini yasakladı mı?" diye sordum.

"Evet, fakat bunu insanların (kıtlık çekip) acıktığı yılda yaptı. Böylece zenginlerin fakirleri doyurmasını arzu etmişti. Biz koyunun paçasını kaldırıp, on beş gece sonra yiyorduk" dedi. Ben:

"Sizi buna mecbur eden şey ne idi!" deyince güldü ve:

"Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) Allah'a kavuşuncaya kadar, Muhammed âilesi üç gün üst üste doyuncaya kadar katıkla ekmek yememiştir" dedi."[2187]

Nübeyşe (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Biz sizleri, kurbanların etinden üç günden fazla yemenizi, bir çoğunuza kurban eti ulaşsın diye yasaklamıştık. Şimdi, Allah Teâla bolluk verdi. Artık yiyin, biriktirin ve ücret isteyin. Haberiniz olsun, bu bayram günleri yemek, içmek ve zikir günleridir."[2188]

HELÂK OLAN KURBANLIK HAKKINDA

Nâciye el-Huzâî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) hedy'ini Medine'den benimle gönderdi. Ben:

"Bunlardan yolda helak olan çıkarsa ben ne yapacağım?" diye sordum.

"Hemen kesersin, nalınını kanına batırırsın, sonra onunla insanlar arasından çekilirsin, yerler" dedi."[2189]

İbnu'l-Müseyyeb der ki: "Nafile olarak sevk edilen bir deve yolda helâk olsa ve hemen kesilerek halka terkedilse, halk da bunu yese, bu nafile kurbanın sahibine bir şey gerekmez. Kendisi yese veya ondan yiyene emretse borçlanır."[2190]

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) der ki. "Kim Kâbe'ye bir deve ihda eder, sonra (daha mahalline ulaşıp; kesilmeden) kaybederse veya hayvan ölürse, şâyet bu bir nezir idiyse, yerine yenisini alır. Nezir değil de tetavvu idiyse, dilerse yeniler, dilerse terk eder."[2191]

[2186] Buhârî, Hacc 124, Cihâd 123, Et'ime 27 Edâhî 16; Müslim(1972) Nesâî(7/233)
[2187] Buhârî, Et'ime 27, Edâhî 16; Müslim(1971) Muvatta, Edâhî 5 Tirmizî(1511) Ebu Dâvud(2812) Nesâî(7/235, 236)
[2188] Ebu Dâvud(2813) İbnu Mâce(3160) Nesai(4157) Ahmed(19797,19800) Darimi(1876) hasen
[2189] Muvatta(1/380) Tirmizî(910) Ebu Dâvud(1762) İbnu Mâce(3105)
[2190] Muvatta(1/381)
[2191] Muvatta(1/138)

KURBANLIK DEVEYE BİNMEK

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bir deve sevk eden birisini görmüştü ki: "Binsene ona!" dedi. Adam: "O kurbanlıktır!" dediyse de Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm) emrini tekrarladı: "Bin ona!" Adam tekrar: "O kurbanlıktır" diye haykırdı. Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm): "Bin ona" diye tekrarladı ve ikinci veya üçüncü seferde: "Yazıklar olsun sana!" diye ilâvede bulundu.[2192]

Buhârî'nin bir rivayetinde, Ebu Hüreyre'den naklen şu ziyade vardı: "(Râvi) der ki: "Ben o adamı, deveye binmiş Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'la beraber yürürken gördüm, devenin boynunda nalın takılı idi."

Câbir (radıyallahu anh)'e; kurbanlığa binme hususunda sorulmuştu, şu cevabı verdi: "Rasulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı işittim şöyle demişti: "Kurbanlığa, mecbur kaldıysan ma'ruf üzere bin. Bir başka sırt (binek) bulunca da in."[2193]

Akikanın Müstehab oluşu:

Selman bin Amir ed Dabbî'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem buyurdu ki; "(Doğan çocuk) ile akika vardır. Onun için kan akıtın ve ondan ezayı giderin."[2194]

[2192] Buhârî, Hacc 103, 112, Vesâya 12, Edeb 95, Müslim(1322) Muvatta(1/337) Ebu Dâvud(1760) Nesâî(5/176) İbnu Mâce(3103)
[2193] Müslim(1324) Ebu Dâvud (1761) Nesâî(5,177)
[2194] Buhari(5472)

11. Bölüm: HARAMLAR[2195]

Allah'a Şirk Koşmak

Bu istisnasız haramların en büyüğüdür. Ebu Bekra'nın (r.a.) rivayet ettiği hadiste Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Size günahların en büyüğünü haber vereyim mi?"*

Üç kez evet, ey Allah'ın Rasulü! dediler. Rasûllullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: *"Allah'a şirk koşmak."*[2196]

Şirk'in haricinde her günahı Allah'ın bağışlaması mümkündür. Şirk'e ise özellikle tevbe etmek gerekir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bundan başka (günahları) dilediği kimse için bağışlar." (Nisa: 4/48)

Şirk'in bir kısmı büyük şirk'tir. Kişiyi İslam dairesinden çıkarır ve şirk üzere ölürse cehennemde ebedi kalıcıdır. Büyük şirk'in müslüman ülkelerde yaygın örneklerinden biri de kabirlere ibadettir.

Kabirlere İbadet

Ölmüş velilerin ihtiyaçlara cevap verdiğine, sıkıntıları giderdiğine inanmak, onlardan yardım ve medet dilemek. Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurur: *"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi kesin bir şekilde emretti."* (İsra: 17/23)

Yine, peygamberlerin ya da salih kişilerin ölülerine; şefaat veya zorluklardan kurtulma amacıyla dua etmek büyük şirk'tir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"(Onlar mı hayırlı) yoksa darda kalana kendine yalvardığı zaman karşılık veren ve (başındaki) sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hakimleri kılan mı? Allah'tan başka bir ilah mı var?" (Neml: 27/62)

Bazıları; kalkınca, oturunca, ayağı tökezleyince; ne zaman bir zorluk, sıkıntı veya bela ile karşılaşırsa şeyhin ya da velinin adını anmayı adet ve alışkanlık haline getirir. Biri "Ya Muhammed" der, diğeri "Ya Ali" der, öteki "Ya Hüseyin" der, başka birileri de "Ya Bedevi", "Ya Geylani", "Ya Şazili", "Ya Rıfai" der. Bir diğeri Ayderus'a yalvarır. Bir başkası da İbni Ulvan'a dua eder. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Allah'ı bırakıp da kendisine ibadet ettikleriniz sizin gibi kullardır." (A'raf: 7/194)

Kabirlere ibadet edenlerden bir kısmı onların etrafında tavaf ederler. Köşelerini selamlar, kabirlere ellerini sürerler. Eşiklerini öper, tozuna toprağına yüzlerini sürerler. Kabirleri gördüklerinde secde ederler. Önlerinde boyunları bükük, huşu içerisinde kendilerini küçük görerek dururlar. Bir hastanın şifa bulması, çocuklarının olması ya da bir işinin kolayca halledilmesi için istek ve ihtiyaçlarını bildirirler. Hatta kabirdekine şöyle seslenirler: "Ey efendim! Uzak yerlerden sana geldim. Umutlarımı boşa çıkarma!"

[2195] Muhammed Salih el Müneccid'in eserinden.
[2196] Müttefekun aleyh. Bkz. Buhari,2511

Allah azze ve celle şöyle buyurur: *"Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeylere dua edenlerden daha sapık kim olabilir?.. (Oysa) onlar, bunların dualarından habersizdirler."* (Ahkaf: 46/5)

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: *"Allah'tan başkasına Allah'a ortak koşarak dua eden ve (bunun üzere) ölen kimse cehenneme girer."*[2197]

Bazıları kabirlerin yanında saçlarını kazıtır. Bazıları da "Meşhedi haccederken yapılacak ibadetler" başlıklı kitaplar taşır. "Meşhed"le kastedilen velilerin türbe ve mezarlarıdır. Bazıları; velilerin kainatta tasarrufta bulunduklarına, zarar ve fayda verdiklerine inanır. Allah azze ve celle şöyle buyurur: *"Eğer Allah, sana bir zarar dokundurursa onu yine O'ndan başka giderecek yoktur. Eğer sana bir hayır dilerse O'nun keremini engelleyecek de yoktur."* (Yunus: 10/107)

Kabirlerdeki ölülere ışık ve mum adayanların yaptığı gibi Allah'tan başkası için adakta bulunmak da büyük şirk'tendir.

Allah'tan başkası için kurban kesmek büyük şirk'in bir başka biçimidir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Rabbin için namaz kıl ve kurban kes."* (Kevser: 108/2)

Yani Allah için, Allah'ın adıyla kurban kes. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: *"Allah'tan başkası için kurban kesene Allah lanet etsin"*[2198]

Bazen kurbanda iki haram bir arada bulunur: Allah'tan başkası için kurban kesmek ve Allah'tan başkasının ismini anarak kurban kesmek. Her ikisi de kesilen kurbandan yenilmesine engeldir. Cahiliyede kesilen ve günümüzde de yaygın olan kurbanlardan biri de "cinler için kesilen kurbanlardır." Cahiliyede bir ev satın aldıkları ya da yaptıkları zaman veya bir kuyu kazdıkları zaman ya da cinlerin eziyet vermelerinden korktukları için eşiğinde onlara bir kurban keserlerdi.[2199]

Büyük şirk'in yaygın örneklerinden biri de Allah'ın haram kıldığını helal veya Allah'ın helal kıldığını haram saymaktır. Ya da Allah azze ve celle'den başkasının bu hakka sahip olduğuna inanmaktır. Cahiliyye kanunlarına ve mahkemelerine isteyerek, gönül rızasıyla, helal kabul edip caiz olduğuna inanarak yargı için başvurmaktır. Allah azze ve celle bu büyük küfrü şu kavlinde belirtir:

"(Yahudiler) Allah'ı bırakıp alimlerini (hahamlarını), (hristiyanlar) da rahiplerini rabler edindiler." (Tevbe: 9/31)

Adiy İbni Hatim, Allah'ın Rasulü'nün bu ayet'i okuduğunu işitince dedi ki: "Onlar, onlara (din adamlarına) ibadet etmiyorlardı." Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: *"Fakat; Allah'ın haram kıldığını onlara helal kılıyorlar, onlar da bunu helal kabul ediyorlardı. Allah'ın helal kıldığını onlara haram kılıyorlar, onlar da bunu haram kabul ediyorlardı. İşte bu onların, onlara (din adamlarına) ibadetleridir."*[2200]

Allah Teâlâ, müşrik'leri (Allah ve Rasulü'nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini kendilerine din edinmeyen kimseler) olarak nitelendirir. Ve Allah azze ve celle şöyle buyurur:

[2197] Buhari. Bkz. Fethu'l-Bari: 8/176.
[2198] Müslim. Bkz. Sahihi Müslim 1978
[2199] Bkz. Teysiru'l-Azizi'l-hamiyd sf: 158
[2200] Beyhaki Sünenü'l-Kübra 10/116 Tirmizi 3095; Elbani Gayetü'l-Meram'da shf:19. hasen olduğunu söyler.

“De ki: Allah’ın size indirdiği rızıktan bir kısmını helal, bir kısmını da haram bulmanıza ne dersiniz? De ki: Allah mı size izin verdi, yoksa Allah’a iftira mı ediyorsunuz?” (Yunus: 10/59)

Şirk’in Yaygın Çeşitlerinden Sihir, Kehanet ve Falcılık

Bunlar içerisinden sihir şüphesiz küfürdür. Yedi en büyük günahtan biridir. Zarar verir, fayda vermez. Allah Teâlâ sihir yapmayı öğretmekle ilgili şöyle buyurur: *“Onlar, kendilerine fayda vereni değil de zarar vereni öğrenirler.”* (Bakara: 2/102)

Ve şöyle buyurur: *“Büyücü (sihir yapan), ne yaparsa yapsın iflah olmaz.”* (Taha: 20/69)

Sihirle uğraşan kişi kafirdir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Süleyman büyü yapıp kafir olmadı. Lakin şeytanlar kafir oldular. Çünkü insanlara sihri ve Babil’de Harut ve Marut isimli iki meleğe indirileni öğretiyorlardı. Halbuki o iki melek herkese: “Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın kafir olmayasınız” demeden hiç kimseye (sihir bilgisini) öğretmezlerdi.”* (Bakara: 2/102)

Sihirbazın cezası ölümdür. Kazancı pistir, haramdır. Cahiller, zalimler ve imanı zayıf olan kimseler bazı kişilere düşmanlıkları nedeniyle, onlardan intikam almak için büyücülere büyü yaptırmaya giderler. Bazı insanlar da büyüyü bozması için büyücüye başvurarak haram işlerler. Oysa Allah’a sığınıp; İhlas, Felak, Nas surelerini ve başka ayetleri okuyarak Allah’ın kelamıyla O’ndan şifa dilemek gerekir.

Falcıya ve kahine gelince, ikisi de yüce Allah’ı inkar etmiştir (kafirdir). Gaybı/bilinmeyeni bildiklerini iddia ederler. Oysa gaybı/bilinmeyeni ancak Allah bilir. Bu kimselerden bir çoğu paralarını almak için saf insanları kandırırlar. Kum üzerinde çizgi çekme, avuç okuma, deniz kabukları, fincan, cam küre aynalar ve daha bir çok metodu kullanırlar. Bir kez doğru söylerlerse doksandokuz kez yalan söylerler. Fakat ahmak insanlar, o yalancı iftiracıların doğruyu söylediğinin dışındaki yalanlarını akıllarına getirmezler. Geleceğini bilmek, evlilikte ya da ticarette mutlu mu, mutsuz mu olacağını öğrenmek, kayıp eşyalarını aramak ve benzeri sebeplerle onlara giderler.

Falcıya ya da kahine giden kimsenin hükmü, şayet onların dediklerinin doğru olduğuna inanıyorsa, o kimse kafirdir. İslam milletinden çıkmıştır. Delili Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem şu sözüdür: *“Kim bir kahine ya da falcıya gider de onun söylediğinin doğru olduğunu kabul ederse Muhammed’e indirileni inkar etmiştir.”*[2201]

Eğer kahine ye da falcıya giden kimse onların gaybı/ bilinmeyeni bildiğini kabul etmez ama yine de denemek veya benzeri bir sebeple giderse kâfir olmaz; fakat kırk gün namazı kabul edilmez. Bunun delili de Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem şu sözüdür: *“Kim bir falcıya gider ve ona bir şey sorarsa kırk gece (gün) namazı kabul olmaz.”*[2202]

Yıldızların ve Burçların Olaylara ve İnsan Hayatına Etkisi Olduğuna İnanmak

Zeyd İbni Halid el-Cühenî’den şöyle dediği rivayet edilir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Hudeybiye’de gece yağan yağmurun ardından sabah namazı kıldırdı. Namazı bitirince insanlara yöneldi ve şöyle dedi: *“Rabbinizin ne dediğini biliyor musunuz?”*

[2201] Ahmed, Müsned: 2/429; Bkz. Sahihu’l-Cami: 5939.
[2202] Sahihi Müslim: 4/1751.

“Allah ve Rasulü daha iyi bilir” dediler. Şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ dedi ki: Kullarımdan bazıları bana inanmış, bazıları da inkâr etmiş oldu. Kim “Allah’ın kerem ve rahmetiyle bize yağmur yağdı” derse o kimse inanmış ve burçların tesirini inkar etmiştir. Kim de “şu ve şu yıldızın etkisiyle bize yağmur yağdı” derse o kimse beni inkar etmiş ve burçların tesirine inanmıştır.”[2203]

Dergi ve gazetelerdeki şans burçlarına bakmak da bu anlamdadır. Kısmetinde yıldızların ve gezegenlerin etkisi olduğuna inanırsa müşrik’tir. Eğlence olsun diye okursa asidir, günahkardır. Çünkü, şirk olan bir şeyi okuyarak eğlenmek caiz değildir. Ayrıca, şeytan kalbine yazılanlara inanmayı sokabilir. Şirk’e düşmesine sebep olur.

Allah azze ve celle faydalı kılmadığı şeylerde faydalı olduğuna inanmak da şirk’tir. Bazıları, nazarlıklarda fayda olduğuna inanırlar. Bu; ya kahinin veya büyücünün söylemesiyledir, ya da eskilerden kalan bir inançtır. Nazar değmesini engellediğini sanarak boyunlarına veya çocuklarına takarlar. Vücutlarına bağlarlar. Arabalarına ve evlerine asarlar. Değişik taşlı yüzükler takarlar. Onlarla ilgili, belaları uzaklaştırdığı ve ortadan kaldırdığı şeklinde çeşitli şeylere inanırlar. Şüphesiz bu Allah’a tevekkülü yok eder. İnsanın ancak zayıflığını artırır. Haramda çare aramaktır. Asılan nazarlıkların çoğunda açıkça şirk, şeytanlardan ve bir takım cinlerden yardım isteme vardır. Bazı hilekar büyücüler, Kur’an’dan ayet’ler yazarlar ve yanına şirk olan yazılar karıştırırlar. Bazıları da Kur’an ayet’lerini necasetle (pislikle) veya hayız kanı ile yazar. Bütün bunların asılması ya da bağlanması Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem:

“Kim bir nazarlı/muska asarsa şirk koşmuştur.”[2204] kavli gereğince haramdır.

Bunları takan, Allah’tan başka bu eşyaların da fayda ya da zarar verdiğine inanırsa büyük şirk işleyerek müşrik olmuştur. Şayet onların, fayda ya da zarar gelmesine bir sebep olduğuna inanırsa -ki Allah bunları sebep kılmamıştır- o kimse küçük şirk işlemiştir.

İbadetlerde Riya/Gösteriş

Salih amelin şartlarından biri de riyadan uzak, sünnete uygun olmasıdır. İnsanlar görsün diye ibadet eden kimse küçük şirk işlemiştir. Başkaları görsün diye namaz kılan gibi... Yaptığı ibadet boşunadır. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Şüphesiz münafıklar Allah’a oyun etmeye kalkışıyorlar; halbuki Allah onların oyunlarını başlarına çevirmektedir. Onlar namaza kalktıkları zaman üşenerek kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, Allah’ı da pek az zikrederler.” (Nisa:4/142)

Yine, haberi yayılsın ve insanlar onun hakkında konuşsunlar diye bir amel işlerse şirk’e düşmüştür. Böyle yapan hakkında tehdit vardır ve bu tehdit İbni Abbas’ın (r.a.) Rasûlullah’tan sallallahu aleyhi ve sellem rivayet ettiği şu hadiste gelmiştir:

“(İnsanlara) duyurmak için bir amel işleyeni, Allah (Kıyamet günü insanlar önünde) teşhir eder. Gösteriş için bir amel işleyeni, Allah (Kıyamet günü insanlar önünde) rezil eder.”[2205]

[2203] Buhari, Bkz. Fethu’l-Bari: 8/176.
[2204] Ahmed, Müsned: 4/156; Bkz. es-Silsiletü’s-Sahiha, hadis no: 492. Bu kimse küçük şirk işlemiştir. Başkaları görsün diye namaz kılan gibi.
[2205] Müslim: 4/2289.

Yaptığı ibadette hem Allah rızasını, hem de insanların görmesini dileyen kimsenin ameli boşa gitmiştir. Allah Teâlâ kudsi hadiste şöyle buyurur: *"Ben, kendisine şirk koşulanların şirk'ten en çok mustağni olanıyım. Kim, bir amel işler de amelinde bana başkasını ortak koşarsa onu ve şirk'ini bırakırım."*[2206]

Bir amele Allah için başlayan, sonra kendisine riya/gösteriş yapma düşüncesi gelen bu düşünceyi kötü görür ve aklından çıkarmak için uğraşırsa ameli sahih olur. Şayet onu benimser ve bundan bir rahatsızlık duymazsa ilim ehlinden bir çoğu amelin batıl olduğunu bildirmiştir.

Uğursuzluğa İnanmak

Uğursuzluğa inanmak, bir şeyin kötülük/şanssızlık getirdiğine inanmaktır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Onlara bir iyilik gelince, "Bu bizim hakkımızdır" derler; eğer kendilerine bir fenalık gelirse Musa ve onunla beraber olanları uğursuz sayarlardı."* (A'raf: 7/131)

Araplardan biri yolculuk etmek ya da başka bir iş yapmak istediği zaman bir kuş tutar ve salıverirdi. Kuş sağ tarafa giderse uğurlu sayar ve o işe başlardı. Sol tarafa giderse bunu uğursuz kabul eder ve isteğinden vazgeçerdi. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bu davranışın hükmünü şu hadisinde bildirmiştir: *"Uğursuzluğa inanmak şirk'tir."*[2207]

Tevhidin kemaline ters düşen bu haram davranışa şunlar da girer: Ayların uğursuzluğuna inanmak: Safer ayında nikah yapmamak gibi... Günlerin uğursuzluğuna inanmak: Her ayın son çarşamba gününün sürekli şanssız bir gün olduğuna inanmak gibi... Rakamların uğursuzluğuna inanmak: 13 rakamı gibi... İsimlerin ya da özürlü insanların uğursuzluğuna inanmak: Kişinin, dükkanını açmaya giderken yolda tek gözlü birini görüp, bunu uğursuzluk kabul ederek geri dönmesi gibi... Buna benzer tüm inanışlar haramdır. Ve şirk'tir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bunlara inanan kimselerden uzak olduğunu bildirmiştir. İmran İbni Husayn'dan (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dediği rivayet edilir:

"Uğur yapan ve yaptıran, kahinlik yapan ve yaptıran, (sanırım şunu da söyledi) sihir yapan ve yaptıran bizden değildir."[2208]

Uğursuzluk düşüncesine kapılan bir kimsenin yapması gereken Abdullah İbni Amr'ın (r.a.) rivayet ettiği hadiste bildirilmiştir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Uğursuzluk düşüncesi bir kimseyi işinden alıkoyarsa o kimse şirk koşmuştur."*

"Ey Allah'ın Rasûlü! Bunun karşılığında ne yapmak gerekir?" derler. Şöyle buyurur:

"O kimsenin 'Allah'ım! Senin verdiğin hayırdan başka hayır, senin verdiğin uğurdan başka uğur yoktur. Ve senden başka ilah yoktur' demesi gerekir."[2209]

Az ya da çok kötümser olmak kişilerin tabiatında vardır. Bunun en önemli ilacı ise Allah azze ve celle'ye tevekkül etmektir. İbni Mes'ud (r.a.) şöyle der: "Hangimizin aklına böyle bir şey gelmez ki! Fakat Allah, onu tevekkülle giderir."[2210]

[2206] Müslim, Hadis no: 2985.
[2207] Ahmed Müsned: 1/389; Bkz. Sahihu'l-Cami: 3955.
[2208] Taberani el-Kebir: 18/162; Bkz. Sahihu'l-Cami: 5435.
[2209] Ahmed Müsned: 2/220; Bkz. es-Silsiletü's-Sahiha: 1065.
[2210] Ebu Davud, Hadis no: 3910; Bkz. es-Silsiletü's-Sahiha: 430.

Allah Teâlâ'dan Başkası Üzerine Yemin Etmek

Allah Subhanehu ve Teâlâ yarattıklarından dilediği üzerine yemin eder. Kulların ise Allah'tan başkası üzerine yemin etmeleri caiz değildir. İnsanlardan birçoğunun ağzında dolaşan sözlerden biri de Allah'tan başkası üzerine yemin etmektir. Yeminde, ancak Allah'ın layık olduğu bir tür ta'zim vardır. İbni Ömer'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Dikkat ediniz! Allah Teâlâ babalarınız üzerine yemin etmenizi yasaklıyor. Kim yemin edecekse Allah'ın üzerine yemin etsin ya da sussun."[2211]

Yine İbni Ömer'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Allah'tan başkası üzerine yemin eden şirk koşmuştur."*[2212]

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: *"Namusu üzerine yemin eden bizden değildir."*[2213]

Kâbe üzerine, namus ve şeref üzerine, birilerinin bereketi ya da hayatı üzerine, peygamberin ya da velinin makamı üzerine, babalar ve anneler üzerine, çocukların başı üzerine yemin etmek caiz değildir. Bütün hepsi haramdır. Bunlardan biriyle yemin edenin-sahih hadiste belirtildiği gibi-kelime-i tevhid getirmesi gerekir.

"Kim yemin eder ve yemininde "Lât ve Uzzâ üzerine" derse "Lailahe İllallah/Allah'tan başka ilah yoktur" desin."[2214]

Bu konuyla ilgili, bazı müslümanların söylediği bir takım haram ve şirk sözler var. Örneğin: "Allah'a ve sana sığınırım", "Allah'a ve sana güveniyorum", "Bu, Allah'tan ve sendendir", "Benim için Allah'tan ve senden başkası yok", "Benim için Allah semada, sen de yerdesin", Allah ve falan olmasaydı"[2215] "Ben İslam'dan uzağım", "Ey! Kör talih", (Ayrıca zaman sövgü içeren her söz: Örneğin: "Zaman kötülük zamanı", "Bu uğursuz bir saat", "Zaman vefasız" vb. demek. Çünkü zaman sövmek sonuçta zamanı yaratan Allah'a döner.")

"Tabiat diledi", Allah'tan başkasına kulluk içeren her isim. Örneğin Abdulmesih, Abdunnebî, Abdurrasul, Abdulhüseyin...

Tevhide ters düşen yeni terim ve sloganlardan bazıları da şunlardır. "İslam Demokrasisi", "Halkın iradesi Allah'ın iradesindendir", "Din Allah'ın, vatan herkesindir", "Araplık adına!..", "Devrim adına!.." "Hükümdarların hükümdarı", "Kadıların kadısı" ve buna benzer lakapları insanlardan birine takmak da haramlardandır. "Seyyid/efendi" ve bu anlamdaki bir sözü-arapça olsun, başka bir dilde olsun-kafir ve münafık için kullanmak; kızgınlık, üzüntü ve pişmanlık içeren, şeytanın ameline kapı açan "Keşke" sözünü kullanmak, "Allah'ım! Dilersen beni bağışla!" demek yine haramlardandır.

[2211] Buhari, Bkz. Fethu'l-Bari: 11/536.
[2212] Ahmed Müsned: 2/125; Bkz. es-Sahihu'l-Cami: 6204.
[2213] Ebu Davud, Hadis no: 3253; Bkz. es-Silsiletü's-Sahiha Hadis no: 94.
[2214] Buhari, Bkz. Fethu'l-Bari: 11/536.
[2215] Bütün bu sözlerden doğru olan (ve) yerine (sonra) getirip, örneğin "Önce Allah sonra sana sığınıyorum" denilmesidir.

Münafıklar Ya Da Fasıklarla Samimi Olmak Veya Hoş Vakit Geçirmelerini Sağlamak Amacıyla Onlarla Oturmak

Kalplerinde imanın yerleşmediği bir çok kimse fısk ve fucur ehli bir takım insanlara oturmaya gider. Hatta, Allah'ın şeriatine söven, Allah'ın dini ve Allah dostları ile alay eden kimselerle oturur. Şüphesiz bu, inanca leke getiren bir davranıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Ayetlerimiz hakkında ileri-geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur. Eğer şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra artık o zalimler topluluğu ile oturma." (En'am: 6/68)

Ne kadar yakın akraba olursa olsunlar, ne kadar sohbetleri hoş ve dilleri tatlı olursa olsun bu halde onlarla birlikte oturmak caiz değildir. Ancak; onları hakka davet etmek isteyen, batıllarını reddetmek ya da onları uyarmak isteyen oturabilir. Konuşmalarına razı olmak ve susmak caiz değildir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Siz onlardan razı olsanız bile Allah fasıklar topluluğundan asla razı olmaz."* (Tevbe: 9/96)

Zina

Irzın ve neslin korunması şeriatın gayeleri arasında olunca bununla ilgili olarak şeriatta zina haram kılınmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Zinaya yaklaşmayın. Zira o, bir hayasızlıktır ve çok kötü bir yoldur."* (İsra: 17/32)

Hatta şeriat; örtünmeyi ve bakışları sakınmayı emredip, namahrem bir kadınla yalnız kalmayı yasaklayarak ve buna benzer kurallarla zinaya yolaçacak ve araç olabilecek her kapıyı kapatmıştır.

Zina eden evli kişi en kötü ve şiddetli ceza ile cezalandırılır. Yaptığı işin kötü sonucunu tatması için, vücudunun her parçası haramdan nasıl zevk almışsa, aynı şekilde eziyet çeksin diye ölünceye kadar taşlanarak recmedilir. Geçerli/sahih bir nikahla daha önce bir kadınla ilişkide bulunmamış zinakara ise şer'i hadler içerisinde gelen en yüksek sayıda -yüz celde- sopa vurulur. Mü'minlerden bir grubun bu cezayı seyretmesiyle içine düştüğü onur kırıcı durum ve yöresinden uzaklaştırılması, tam bir yıl zina ettiği bölgeden başka bir yere gönderilmesiyle yaşadığı utanç ise olayın başka bir boyutudur.

Zina eden erkek ve kadınların Berzah'taki azapları üstü dar, altı geniş tandır şeklindeki bir fırına konulmalarıdır. Altında ateş yakılır ve onlar fırının içinde çıplaktırlar. Üzerlerine ateş gelince bağırarak, neredeyse ağzından çıkacak kadar yükselirler. Ateş hafifleyince tekrar içine dönerler. Kıyamet gününe kadar onlara böyle davranılır.

Kişinin ilerlemiş yaşına, kabre yaklaşmasına ve Allah'ın ona (tevbe için) mühlet vermesine rağmen zina yapmaya devam etmesi bu durumu daha da çirkinleştirir. Ebu Hureyre'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Allah, Kıyamet günü üç sınıf insanla konuşmaz, onları temize çıkarmaz ve onların yüzüne bakmaz. Onlar için elem verici bir azap vardır: Zina eden ihtiyar, yalancı hükümdar, kibirlenen fakir."[2216]

Kazançların en kötüsü fahişenin zina karşılığı aldığı kazançtır. Kendi bedenini satan kadın, gece yarısı semanın kapıları açıldığında duasının kabulünden yoksundur.[2217]

[2216] Müslim: 1/102-103.
[2217] Bununla ilgili hadis Sahihu'l-cami': 2971'dedir.

ihtiyaç sahibi ve fakir olmak Allah'ın kanunlarını çiğnemek için kesinlikle geçerli bir özür değildir. Eskiden şöyle derlermiş: Hür kadın, aç kalır yine de sütünü satarak (çocuk emzirerek) kazanç elde etmez; nasıl bedenini satsın ki!

Günümüzde fuhuş için her kapı açıktır. Şeytan kendisinin ve dostlarının oyunuyla fuhşa giden yolu kolaylaştırmış, facirler ve günahkarlar da bu yola koyulmuşlar. Süslenerek açılıp saçılmak yaygınlaşmış, bakışları sakınmamak ve harama bakmak çoğunluğun yaptığı bir iş haline gelmiş, kadın ve erkeğin bir arada bulunması her yeri kaplamış, seks filmleri ve müstehcen dergiler piyasayı doldurmuş, kolaylıkla fuhuş yapılabilecek ülkelere yolculuklar artmış, seks ticaretinin yapıldığı pazarlar kurulmuş, ırza tecavüz olayları çoğalmış, zina çocuklarının sayısı ve çocuk aldırma olayları artmış... Ey Allah'ım! Rahmetini, lütfunu ve korumanı dileriz. Katından bizleri onunla kötülüklerden koruyacağın bir himaye dileriz. Kalplerimizi temizlemeni, bizimle haram arasına uzun mesafeler ve aşılmaz engeller koymanı dileriz.

Livata/Homoseksüellik

Livata, Lut kavminin günahıydı. Livata, erkeklerin (kadınları bırakıp) insanların erkekleri ile cinsel ilişki kurmasıdır. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Lut'u da (peygamber olaak gönderdik) O, kavmine şöyle demişti: Gerçekten siz, daha önce hiç bir milletin yapmadığı bir hayasızlığı yapıyorsunuz. Sizler, ille de erkeklere yaklaşacak, yol kesecek ve toplantılarınızda edepsizlikler yapacak mısınız?" (Ankebut: 29/29)

İğrençliği, kötülüğü ve tehlikesi sebebiyle bu günahı işleyenleri Allah, başka bir kavim üzerine toplamadığı şu dört çeşit cezayla cezalandırmıştır. Gözlerini kör eder, ülkelerinin altını üstüne getirir, üzerlerine sert taşlar yağdırır ve bir çığlık gönderir.

Livata'nın, İslam şeriatındaki cezası-racih olan görüşe göre-kılıçla öldürmedir. Bu livatayı yapanın cezasıdır. Kendisine livata yapılan ise isteyerek ve kendisi seçerek bu olaya alet olmuşsa aynı şekilde cezalandırılır. İbni Abbas'dan (r.a.) Rasûlulullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dediği rivayet olunmuştur: *"Lut kavminin amelini (livatayı) yapanları bulduğunuz zaman livata yapanı da, kendisine livata yapılanı da öldürün."*[2218]

Geçmişte olmayıp zamanımızda ortaya çıkan öldürücü aids hastalığı gibi hastalıklar ve salgınlar fuhuş dolayısıyladır.

Şer'i Bir Özür Olmadığı Halde Kadının Kocasından Kendini Sakınması

Ebu Hureyre'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Kişi hanımını (ilişki için) yatağına çağırır, hanımı bunu reddeder ve o kişi hanımına kızgın olarak gecelerse sabah oluncaya kadar melekler o kadına lanet eder."*[2219]

Kadınların çoğu kocasıyla arasında bir anlaşmazlık olduğunda onu kendisiyle birlikte olma hakkında menederek -zannıca- cezalandırır. Oysa bu, kocasının harama (zinaya) düşmesi gibi çok kötü sonuçlara yol açabilir. Ve belki de işler kadının aleyhine döner, kocası onun üzerine ikinci bir hanımla evlenmeyi ciddi olarak düşünmeye başlar. Kadına düşen kocası kendisini talep ettiği zaman, Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem emri gereğince kocasının isteğine cevap vermekte acele etmesidir:

[2218] Ahmed Müsned: 1/300. Bkz. Sahihu'l-Cami: 6565.
[2219] Buhari. Bkz. Fethu'l-Bari: 6/314.

“Kişi hanımını (ilişki için) yatağa çağırınca hanımı deve üzerinde bile olsa inip kocasının bu isteğine cevap versin.”[2220]

Kocanın da, hasta veya hamile ya da üzgün olduğu durumlarda karısının halini gözönünde bulundurması gerekir. Böylece birliktelikleri devam eder ve ayrılık olmaz.

Kadının Şer’i Bir Gerekçe Olmadan Kocasından Boşanmak İstemesi

Kadınlardan çoğu en ufak bir anlaşmazlık anında kocalarından hemen boşanma isteğinde bulunur. Ya da kocası istediği malı/parayı kendisine vermeyince boşanmak ister. Kadın, bozguncu bazı arkadaşları veya komşularınca yönlendirilmiş olabilir. Bazen de sinir bozucu sözlerle kocasına meydan okur, “Erkeksen boşa beni” der.

Boşanmanın, ailenin dağılması ve çocukların başıboş kalması gibi oldukça kötü sonuçlar doğurduğu bilinen bir şeydir. Belki de kadın, pişmanlığın artık fayda vermeyeceği bir noktada yaptığına pişman olur. Şeriatın bunu haram kılmasındaki hikmet böyle durumlarda ortaya çıkar. Sevban’dan (r.a) Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir:

“Hiç bir kötülük olmadığı halde kocasından kendisini boşamasını isteyen kadına cennet kokusu haram olur.”[2221]

Yine Ukbe İbni Amir’den (r.a.) Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *“Kocalarından kendilerini boşamalarını, kendilerini bırakmalarını isteyen kadınlar münafıklardır.”*[2222]

Kocanın namazı terketmesi, devamlı uyuşturucu veya içki kullanması, kadını haram bir işe zorlaması, işkence ederek zulmetmesi ya da şer’i haklarından alıkoyması gibi şeriatça geçerli bir gerekçe olur ve kocaya nasihat fayda vermez, düzelmesi için verilen uğraşlar boşa çıkarsa bu durumda kadının dinini ve kendi nefsini kurtarmak için boşanmak istemesinde bir sakınca yoktur.

Zıhâr[2223]

Zıhar yapmak, müslümanlar arasında yaygın olan eski cahiliye adetlerinden biridir. Erkek, karısına “Sen bana anamın sırtı gibisin”, “Sen bana kızkardeşim nasıl haramsa öyle haramsın” vb. hoş olmayan sözler söyler. Kadına zulüm içermesi nedeniyle şeriat bunu çirkin saymıştır. Allah subhanehu bu olayı şu şekilde tanımlar:

“İçinizden zıhar yapanların kadınları onların anaları değildir. Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar çirkin bir laf ve yalan söylüyorlar. Şüphesiz Allah; affedicidir, bağışlayıcıdır.” (Mücadele: 58/2)

Şeriat, zıharın keffaretini hatayla adam öldürmenin keffaretine benzer bir şekilde ağır bir keffaret olarak belirlemiştir. Bu, Ramazan’da gündüz (oruçluyken) hanımıyla ilişkide

---

[2220] Bkz. Zevaidü’l-Bezzar: 2/181; Sahihu’l-Cami’: 547.

[2221] Ahmed, Müsned: 5/277; Bkz. Sahihu’l-Cami’: 2703.

[2222] Taberani el-Kebir: 17/339; Bkz. Sahihu’l-Cami’: 1934.

[2223] Zıhar arapça “zahr” (sırt) kelimesinden gelmedir. Cahiliyyede araplar arasındaki adete göre bir adam karısına; “Sen bana anamın sırtı gibisin” derse, karısı ona anasının kendisine haram olması gibi haram sayılırdı. Allah teala Mücadele: 58/2’de bunun böyle olmadığını belirterek zıharı yasakladı ve zıhar yapana da aynı surenin 3. ve 4. ayetlerinde zikredilen cezayı koydu.

bulunanın karşılaması gereken keffaretin aynısıdır. Karısına zıhar yapanın bu keffareti yerine getirmeden ona yaklaşması caiz değildir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"Kadınlardan zıhar ile ayrılmak isteyip de sonra söylediklerinden dönenlerin karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi azad etmeleri gerekir. Size öğütlenen budur. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. (Buna imkan) bulamayan kimse, hanımıyla temas etmeden önce ardarda iki ay oruç tutar. Buna da gücü yetmeyen, altmış fakiri doyurur. Bu (hafifletme) Allah'a ve Rasulü'ne inanmanızdan dolayıdır. Bunlar Allah'ın hükümleridir. Ve kafirler için acı bir azap vardır." (Mücadele: 58/3-4)

Kişinin, Karısıyla Hayızlıyken İlişkide Bulunması

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın."* (Bakara: 2/222)

Allah Teâlâ'nın: *"Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın."* (Bakara: 2/222)

Kavli gereğince kadının hayız hali bitip gusledinceye kadar kocasının onunla ilişkide bulunması helal değildir. Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu sözü de bu günahın çirkinliğine işaret eder: *"Hayızlı bir kadınla ilişkide bulunan, bir kadınla dübüründen ilişkiye giren veya kahine giden Muhammed'e indirileni inkar etmiştir."*[2224]

Karısıyla hayızlıyken bilmeyerek ve kasıtsız, hatayla ilişkide bulunan kimse için bir şey gerekmez. Bilerek ve kasıtlı olarak bunu yapanın ise -keffaret hadisini sahih kabul eden bazı ilim adamlarına göre- keffaret ödemesi gerekir. Bu keffaret, bir dinar veya yarım dinardır. Bazı alimler "İkisinden birini tercih eder" derken, bazıları da "Kanın çok geldiği hayzın ilk anlarında ilişkide bulunursa bir dinar, kan gelmesinin azaldığı hayzın son aylarında ya da hayız bittiği halde gusletmeden önce ilişkide bulunursa yarım dinar keffaret ödemesi gerekir" der.

Bir dinar, bugün kullanılan ölçüye göre 4.25 gram altına eşdeğerdir. Altın olarak ya da değerini para olarak tasadduk eder.[2225]

Kadınla Dübüründen İlişkiye Girmek

İmanları zayıf bir takım sapıklar karılarıyla dübüründen (pisliğin çıktığı, bağırsakların sonundaki boşaltım organından) ilişkiye girmekten çekinmez. Bu büyük günahlardan biridir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem böyle yapana lanet etmiştir. Ebu Hureyre'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Kadınla dübüründen ilişkiye giren mel'undur/lanetlenmiştir."*[2226]

Yine, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Hayızlı kadınla ilişkide bulunan, bir kadınla dübüründen ilişkiye giren veya kahine giden Muhammed'e indirileni inkar etmiştir."*[2227]

[2224] Tirmizi Ebu Hureyre'den: 1/243; Bkz. Sahihu'l-Cami': 5918.
[2225] Doğrusu; ister hayzın başında isterse sonunda olsun bir dinar ya da yarım dinar tasadduk etmek arasında seçim seçim yapmak ona bırakılmıştır.
[2226] Ahmed, Müsned: 2/479; Bkz. Sahihu'l-Cami': 5864.
[2227] Tirmizi: 1/243; Bkz. Sahihu'l-Cami: 5918.

Düzgün fıtrat sahibi bir çok kadının bu şekilde bir ilişkiyi reddetmesine rağmen, bazı kocalar onları kendilerine itaat etmemeleri durumunda boşayacaklarını söyleyerek tehdit ederler. Bazıları da alimlere sormaktan utanan karısını kandırır ve bu işin helal olduğuna inandırır. Hatta Allah Teâlâ'nın şu kavlini delil olarak getirir: *"Kadınlarınız sizin için bir ürün alanıdır, artık o alanınıza dilediğiniz yerden yaklaşın."* (Bakara: 2/223)

Sünnetin Kur'an'ı açıkladığı bilinen bir şeydir. Ve Sünnet'te Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şunu bildirdiği rivayet edilir: *"Çocuğun doğduğu yerden olduğu müddetçe kişinin karısıyla önünden ya da arkasından dilediği şekilde ilişkide bulunması caizdir."*

Dübürün, çocuğun doğduğu yer olmadığı ve büyük pisliğin boşaltım yeri olduğu bilinmeyen bir şey değildir. Bu günahın varoluşunun nedenlerinden biri de temiz evlilik hayatına, haram olan sapık ilişkilerde ve seks filmlerinden kesitlerle dolu bir kafa yapısıyla, Allah'a tevbe etmeden girilmesidir. Kadın ve erkek, iki taraf ta buna razı olsa bile bu ilişki haramdır. Çünkü haram işlemek için karşılıklı rıza göstermek o haramı helal kılmaz.

Namahrem Bir Kadınla Yalnız Kalmak

Şeytan, insanları fitneye ve harama düşürmeye oldukça isteklidir. Bu nedenle Allah Teâlâ şu kavliyle bizleri uyarır: *"Ey iman edenler! Şeytanın adımlarını takip etmeyin. Kim şeytanın adımlarını takip ederse şüphesiz ki o, edepsizliği ve kötülüğü emreder."* (Nur: 24/21)

Şeytan, Ademoğlunun damarlarında dolaşır. Şeytanın fuhşa sürüklemedeki metodlarından biri de kişinin mahremi olmayan bir kadınla yalnız kalmasıdır. Bunun için, Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem: *"Kişi (mahremi olmayan) bir kadınla yalnız kalırsa üçüncüleri ancak şeytandır."*[2228]

Hadisinde belirtildiği gibi şeriat bu yolu kapatmıştır. İbni Ömer'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Bu günden sonra kimse beraberinde bir ya da iki kişi olmadan kocası yanında olmayan bir kadının yanına kesinlikle gitmesin."*[2229]

Bir kimsenin evde, büroda veya arabada namahrem bir kadınla yalnız kalması caiz değildir. Kardeşinin hanımıyla, hizmetçiyle, kadın hastanın doktorla yalnız kalması ve benzeri durumlar caiz değildir. Bir çok insan bu konuda ya kendine ya da karşıdakine güvendiği için duyarsız davranır. Bu da fuhuşu veya fuhuşa yolaçacak davranışlarda bulunmayı beraberinde getirir. Soyların birbirine karışması sorunu büyür ve zina çocukları artar.

Nâmahrem Kadınla Tokalaşmak

Bu olay toplumsal adetlerin, Allah'ın toplum için koyduğu şeriatı çiğnediği durumlardan biridir. İnsanların batıl adet ve gelenekleri Allah'ın hükmü üzerine çıkmış. Öyle ki; birine şeriatın konuyla ilgili görüşünü söylesen delilleri getirip açıklasan seni gericilikle suçlar. Kompleksli olmakla, akrabalık ilişkilerini koparmakla, iyi niyetler hakkında şüpheci olmakla vs. suçlar. Amcanın kızıyla, dayının ve teyzenin kızıyla, kardeşin hanımıyla, amcanın ve dayının hanımıyla tokalaşmak toplumumuzda doğal hale gelmiş! Oysa olayın tehlikesine şer'i açıdan baksalar bunu yapmazlar. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

[2228] Tirmizi: 3/474; Bkz: Mişkatu'l-Mesabih: 3118.
[2229] Müslim: 4/1711.

“Sizden birinizin kafasına demirden bir iğne sokulması, onun için kendisine helal olmayan bir kadına dokunmasından daha hayırlıdır.”[2230]

Namahrem bir kadınla tokalaşmak şüphesiz elin zinasındandır. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *“Gözler zina eder, eller zina eder, ayaklar zina eder, cinsiyet uzvu zina eder.”*[2231]

Rasûlullah’dan sallallahu aleyhi ve sellem daha temiz kalpli birisi var mı!? Buna rağmen O, şöyle buyurmuştur: *“Şüphesiz ben, kadınlarla musafaha etmem/tokalaşmam.”*[2232]

Ve şöyle buyurmuştur: *“Ben, kesinlikle kadınların eline dokunmam.”*[2233]

Aişe’den (r.a.) şöyle dediği rivayet edilir: “Hayır, Allah’a yemin olsun ki Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem eli (mahremi olmayan) kadın eline hiç değmedi. Kadınlarla sadece sözlü olarak beyatleşirdi.”[2234]

Saliha eşlerini, erkek kardeşiyle tokalaşmamaları durumunda boşamakla tehdit eden insanlar Allah’dan korksunlar!.. Şunu da bilmek gerekir ki (eldiven giymek gibi) araya engel koymak ya da elbisenin altından tokalaşmak bir şey değiştirmez. İki şekilde de musafaha/tokalaşma haramdır.

Kadının, Dışarıya Çıkarken Koku Sürünmesi ve Kokusuyla Erkeklerin Arasından Geçmesi

Bu, Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem: *“Güzel koku sürünüp kokusunu hissettirmeleri için bir topluluğun yanına uğrayan kadın zinakardır.”*[2235]

şeklindeki ağır uyarısına rağmen çağımızda oldukça yaygın olan bir davranıştır. Bazı kadınlar içinde bulundukları gaflet ve umursamazlık nedeniyle şoförün, satıcının ve okul kapıcısının yanında bu duruma dikkat etmez. Oysa şeriat, koku sürünen kadına -mescide gitmek için dahi olsa- dışarı çıkmak istediği zaman cünüplükten gusleder gibi yıkanması yönünde uyarıda bulunmuştur. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

“Kokulandıktan sonra kokusunu hissettirmek için mescide çıkan kadının cünüplükten guslettiği gibi yıkanıncaya kadar namazı kabul olmaz.”[2236]

Kadınların, düğünlerde ve kadınlar arası toplantılarda dışarı çıkmadan önce kullandıkları kokulu çubuk ve tütsülerden; etkileyici özelliğe sahip bu güzel kokuların çarşılarda, toplu taşıma araçlarında, erkekle kadının birlikte bulunduğu topluluklarda ve hatta Ramazan geceleri mescidlerde kullanılmasından doğan rahatsızlığımızı Allah’a havale ederiz!

Şeriat; kadınların kullanacağı kokuyu, “rengi belli olan ve kokusu gizli kalan koku” olarak belirlemiştir. Allah’tan bizleri bağışlamasını, arsız erkek ve kadınların yaptıklarından dolayı salih erkek ve kadınları cezalandırmamasını, herkese hidayet etmesini dileriz.

[2230] Tabarani, el-Kebir: 20/212; Bkz. Sahihu’l-Cami: 4921.
[2231] Ahmed Müsned: 1/412; Bkz. Sahihu’l-Cami: 4126.
[2232] Ahmed Müsned: 6/357; Bkz. Sahihu’l-Cami: 2509.
[2233] Tabarani, el-Kebir: 24/342; Bkz. Sahihu’l-Cami: 7054 ve el-İsabe: 4/354
[2234] Müslim: 3/1489.
[2235] Ahmed Müsned: 4/418; Bkz. Sahihu’l-Cami: 105.
[2236] Ahmed Müsned: 2/444; Bkz. Sahihu’l-Cami: 2703.

Kadının Yanında Mahremi Olmadan Yolculuk Yapması

Buhari ve Müslim'de İbni Abbas'dan (r.a.) şu rivayet edilmiştir: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem *"Kadın beraberinde mahremi olmadan yolculuk yapamaz"* buyurur.

Bu bütün yolculukları, hacc yolculuğunu bile kapsar. Kadının, yanında mahremi olmadan yolculuğa çıkması fasıkları harekete geçirir. Ve o kadına musallat olurlar. Kadın ise zayıftır. Belki de sürükleyip götürürler. En azından ırzına ve şerefine dokunurlar.

Kadının, beraberinde mahremi olmadan uçağa binmesi de haramdır. Bazılarının öne sürdüğü gibi bir mahremi yolcu etse ve başka bir mahremi karşılasa da durum böyledir. Yanındaki koltuğa kim oturacak? Bir aksilik olur da uçak başka bir havaalanına inerse veya rötar ve uçak saatlerinde değişiklik olursa durum ne olacak?! Bunlarla ilgili pekçok şey anlatılır.

Kadının birlikte yolculuğa çıkabileceği mahrem de dört şart aranır. Bunlar; müslüman olması, baliğ olması, akıllı olması ve erkek olmasıdır. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"... Babası, oğlu, kocası, erkek kardeşi veya mahremi olan başka bir erkek."*[2237]

Namahrem Kadına Bilerek Bakmak

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"(Rasulüm!) Mü'min erkeklere gözlerini (haramdan) sakınmalarını, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır."* (Nur: 24/30)

Rasûlullah ta sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: *"Gözün zinası bakmaktır."* (Yani, Allah'ın bakılmasını haram kıldığına bakmak.)[2238]

Kız isteyenin ve doktorun bakması gibi şer'i bir ihtiyaç dolayısıyla bakmak bunun dışındadır. Kadının da mahremi olmayan bir erkeğe fitne gözüyle bakması haramdır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Mümin kadınlara da söyle; gözlerini (harama bakmaktan) sakınsınlar, namuslarını da korusunlar."* (Nur: 24/31)

Henüz sakalı-bıyığı çıkmamış yakışıklı çocuklara şehvetle bakmak da haramdır. Erkeğin, erkeğin avretine bakması; kadının da kadının avretine bakması haramdır. Avret olan herşeye bakmak caiz değildir. Arada bir örtü dahi olsa dokunmak caiz olmaz. Bazıları, içerisindeki kadınların canlı olmadığını öne sürerek dergilerdeki resimlere bakar ve film seyreder. Bu şeytanın onlara oynadığı oyunlardan biridir. Kötülüğü ve şehvetleri tahriki her yönüyle gayet açıktır.

Deyyusluk

İbni Ömer'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Üç sınıf insana Allah cenneti haram kılmıştır: İçki mübtelası, anne-babasına kötülük eden ve ailesinde fuhşa göz yuman deyyus."*[2239]

Deyyusluğun çağımızdaki bir örneği de evden bir kadının veya kızın, yabancı bir erkekle telefonlaşarak -kur yapma olarak adlandırılan- karşılıklı konuşmalarına göz yummaktır. Evindeki kadınların birinin (mahremi olmayan) yabancı bir erkekle yalnız

[2237] Müslim: 2/977.
[2238] Buhari. Bkz. Fethu'l-Bari: 11/26.
[2239] Ahmed, Müsned: 2/69; Bkz. Sahihu'l-Cami: 3533.

kalmasına razı olmaktır. Ayrıca, ailesinden bir kadının yalnız başına -şoför vb.- bir yabancıyla arabaya binmesine izin vermek ve şer'i tesettürleri olmadan dışarı çıkmalarına, gelip-geçenin onları seyretmesine razı olmaktır. Kötülük ve hayasızlık yayan dergi ve filmleri getirip, bunları eve sokmaktır.

Faiz Yemek

Faiz yiyenlerin dışında hiç kimseye Allah, kitabında savaş ilan etmemiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terkedin. Şayet (faiz hakkında söylenenleri) yapmazsanız. Allah ve Rasulü tarafından (faizcilere karşı) açılan savaştan haberiniz olsun."* (Bakara: 2/278-279)

Bu suçun Allah azze ve celle katındaki kötülüğünü açıklamaya bu kadarı yeter. Devletlerin ve fertlerin yaşam seviyelerine bakan; faizle alışveriş yapmanın yolaçtığı iflası, çöküntü ve yıkımı görür. İşlerin kesat gittiğini ve piyasa durgunluğunu görür.

Borçların ödenemediğini, iktisadi hayatın felç olduğunu, işsizlik oranının yükseldiğini, bir çok şirket ve müessesenin battığını; günlük kazanç ve alın terinin, tefecilerin bitmek-tükenmek bilmeyen faizini ödeme yolunda akıtıldığını; büyük miktardaki sermayenin birkaç insanın tekelinde toplanması sebebiyle toplumda ortaya çıkan tabakalaşmayı görür. Ve belki de bu; Allah'ın, faizle muamelede bulunanları tehdit ettiği savaşın açıkça bir görüntüsüdür.

Faize karışan asıl tarafların, aracıların ve yardımcı olanların hepsi, Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem diliyle lanetlenmişlerdir. Cabir'den (r.a.) şöyle dediği nakledilir: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem; faiz yiyene ve yedirene, faizi yazana ve şahit olanlara lanet etti ve şöyle buyurdu: *"Onların hepsi aynıdır."*[2240]

Dolayısıyla; faizin yazılması, miktarının belirlenmesi ve kaydedilmesi, teslim edilmesi ve alınması, emanet bırakılması ve korunması işlerinde çalışmak caiz değildir. Genel anlamıyla, hangi surette olursa olsun faize karışmak ve yardım etmek haramdır.

Abdullah İbni Mes'ud'dan (r.a.) merfu' olarak gelen hadiste Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bu büyük günahın çirkinliğini açıklamaya özen gösterir. Şöyle buyurur: *"Faiz yetmiş üç kısımdır. En basiti kişinin annesiyle nikahlanması gibidir. Ve faizin en kötüsü müslüman bir kimsenin ırzına dil uzatmak gibidir."*[2241]

Abdullah İbni Hanzale'den (r.a.) merfu' olarak gelen hadiste de şöyle buyurur: *"Kişinin bilerek yediği bir dirhem faiz otuz üç zinadan daha kötüdür."*[2242]

Faizin haramlığı geneldir. Bazılarının zannettiği gibi "zenginle fakir arasında olursa" şeklinde bir kayıt yoktur. Tersine, her durumu ve her kişiyi kapsar. Bir çok zengin insan ve büyük tüccar faiz sebebiyle iflas etmiştir. Yaşanılanlar buna şahittir. Miktar olarak artsa bile en azından malın bereketi kaybolur. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Faiz çokluk getirse bile şüphesiz ki sonunda bir azlık olacaktır."*[2243]

[2240] Müslim: 3/1229.
[2241] Hakim, Müstedrek: 2/37; Bkz. Sahihu'l-Cami': 3533.
[2242] Ahmed, Müsned: 5/225; Bkz. Sahihu'l-Cami': 3375.
[2243] Hakim, Müstedrek: 2/37; Bkz. Sahihu'l-Cami': 3542.

Faizin haramlığı; yüzdesinin yüksekliğiyle, kıymetsizliği, azlığı ve çokluğuyla da kayıtlı değildir. Hepsi haramdır. Faiz yiyen; Kıyamet günü, şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden ve saradan kalktığı gibi mezarından kalkar.

Allah, bu suçun çirkinliğine rağmen ondan tevbe edilebileceğini ve nasıl tevbe edilmesi gerektiğini bildirir. Ve bununla ilgili olarak faizcilere şöyle buyurur: *"Eğer tevbe edip vazgeçerseniz, ana sermayeniz sizindir; ne haksızlık etmiş, ne de haksızlığa uğramış olursunuz."* (Bakara: 2/279)

İşte bu adaletin ta kendisidir! İnanan insan bu büyük günahtan nefret etmeli ve çirkinliğini kalbinde hissetmelidir. Paralarını, kaybolmasından ya da çalınmasından korktukları için mecburen faizli bankalara koyanların da zaruret hissini duymaları gerekir. Onların durumu leş yemek gibi veya daha kötü bir durumdur. Bununla birlikte Allah Teâlâ'dan bağışlanma dilemeli ve mümkün olduğunca başka bir çare bulmak için uğraşmalıdırlar. Bankalardan paralarının faizini talep etmeleri caiz değildir. Hatta, parasının faizi hesabına işlense bile caiz olan bir şekilde bu faizden kurtulması gerekir. Sadaka olarak veremez. Çünkü Allah, temizdir; ancak temiz şeyleri kabul eder. Herhangi bir şekilde faizinden yararlanması da caiz değildir. Ne yemede, ne içmede, ne giyinmede, ne ev edinmede; ne eşine, çocuğuna, anne ve babasına yapması gereken harcamada; ne zekat olarak vermede, ne vergilerini ödemede, ne de bir haksızlığı gidermede kullanılabilir. Sadece Allah Teâlâ'nın darbesinden korkarak ondan bir şekilde kurtulur.

Malın Ayıbını Söylememek ve Satış Anında Gizlemek

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir yiyecek yığının yanından geçer. Elini yığının içerisine daldırır ve parmaklarına ıslaklık değer. Şöyle buyurur: *"Ey yiyeceğin sahibi! Bu nedir?"* "Ya Rasulallah, yağmur değdi" der. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Islanan kısmı insanlar görsün diye yiyeceğin üstüne koysaydın ya! Bizi kandıran bizden değildir."*[2244]

Bugün, Allah'tan korkmayan bir çok satıcı; üzerini yapıştırarak, sandığın en altına koyarak veya malı güzel gösteren kimyasal maddeler vb. kullanarak maldaki kusuru gizlemeye çalışır. İşin başında motordaki bozukluğun sesini hissettirmeyen ancak müşteri malı alıp uzaklaştıktan az sonra etkisini kaybeden kimyasal maddeler kullanılır. Bazıları da malın son kullanma tarihini değiştirir. Müşterinin mala bakıp, incelemesini, denemesini engeller. Araba ve alet satan kimselerin çoğu sattıkları malın kusurlarını açıklamaz. Bu yaptıkları haramdır. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Müslüman, müslümanın kardeşidir. Kardeşine, kusurlu bir şeyi kusurunu ona açıklamadan satması helal olmaz."[2245]

Yine bazıları, açık artırmayla yapılan satışta alıcıya "Bir yığın demir satıyorum, bir yığın demir..." (şeklinde malın ayıbını açıklamayan genel şeyler) diyerek sorumluluktan kurtulduğunu zanneder. Bu satış, bereketi olmayan bir satıştır. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

"Alıcı ve satıcı ayrılmadıkları müddetçe vazgeçme hakkına sahiptir. Eğer doğru söyler ve gerçeği açıklarlarsa satışları bereketli kılınır. Yalan söyler ve gerçeği gizlerlerse satışlarının bereketi kaldırılır."[2246]

[2244] Müslim: 1/99.
[2245] İbn Mace: 2/754; Bkz. Sahihu'l-Cami': 6705.
[2246] Buhari, Bkz. Fethu'l-Bari: 4/328.

Pazarlığı Kızıştırmak

Bu; satın almak istemeyen bir kimsenin, başkasını kandırmak ya da fiyatı yükseltmeye teşvik etmek kasdıyla malın fiyatını arttırmasıdır. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Birbirinizin pazarlığını kızıştırmayın."*[2247]

Şüphesiz bu, düzenbazlığın bir çeşididir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Hilekarlık ve düzenbazlık cehennemliktir."*[2248]

Açık artırma ve müzayedelerde, araba satış fuarlarında çalışan çoğu tellalın kazancı işledikleri haramlar nedeniyle kirlidir. Satışı kızdırmak, alıcıyı ya da gelen satıcıyı aldatıp kandırmak üzere işbirliği yapmak bunlardan bir kaçıdır. Malın fiyatını düşürmek üzere anlaşırlar. Ama eğer mal onların ya da içlerinden birinin ise bunun tersini yaparlar. Alıcıların arasına girer açık arttırmada fiyatı yükseltirler. Allah'ın kullarını aldatır ve onları zarara uğratırlar.

Cuma Vakti İkinci Ezandan Sonra Satış Yapmak

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığı (ezan okunduğu) zaman hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır."* (Cum'a: 62/9)

Bazı satıcılar, ikinci ezandan sonra dükkanlarında veya cami önlerinde satışa devam ederler. Misvak dahi olsa onlardan bir şey satın alanlar da günaha ortak olurlar. Bu alışveriş -racih olan görüşe göre- batıl bir alışveriştir. Bazı lokanta, fırın ve fabrika sahipleri de cuma namazı vaktinde işçilerini çalışmaya zorlar. Onlar görünürde kazançlarını artırsalar bile gerçekte ancak zararlarını artırmaktadır. İşçinin ise Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem sözü gereğince çalışmaması gerekir:

"Yaratıcıya (Allah'a) isyan olan bir işte kula itaat edilmez."[2249]

Kumar ve Şans Oyunları

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz."* (Maide: 5/90)

Cahiliye insanı sürekli kumar oynardı. En meşhur oyunlarından biri şu şekildeydi: On kişi bir deveye eşit oranlarda ortak olurdu. Sonra kadehlerle bir tür kura çekilirdi. Yedisi, örflerine göre belirlenen değişik paylarını alır kalan üç kişi ise hiç bir şey almazdı.

Zamanımızda ise kumarın bir çok şekli bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir.

- Piyango olarak bilinen olay... Bunun çok çeşitli şekilleri vardır. En basiti; çekiliş yapılacak rakamların parayla satılarak ilk şanslı kişiye bir ödül, ikincisine başka bir ödül şeklinde birden fazla ve değişik ödüllerin verilmesidir. Bu, -kendilerince hayırlı bir iş olarak adlandırsalar bile- haramdır.

[2247] Buhari, Bkz. Fethu'l-Bari: 14/484.
[2248] Bkz. Silsiletü'l-Ehadisi's-Sahiha: 1057.
[2249] Ahmed, Müsned: 1/129. Hadis no: 1065. Ahmed Şakir, isnadının sahih olduğunu söyler. Hadisin aslı Buhari ve Müslim'dedir.

- İçerisinde bilinmeyen bir ödülün bulunduğu bir malı satın almak ya da malın satışı esnasında, ödül kazananların belirleneceği çekiliş için bir numara vermek.

- Çağımızdaki kumar türlerinden biri de ticari sigorta anlaşmalarıdır. Hayat sigortası, eşya sigortası, yangına karşı sigorta, genel sigorta ve benzeri çeşitli sigortalar... Hatta bazı sanatçılar, seslerini sigorta ettirirler.

Bunlar ve şans oyunlarının her türlüsü kumara dahildir. Günümüzde; bu büyük günahın işlendiği, içerisinde kumar masaları ve kumar aletleri bulunan özel kumar klüpleri bulunmaktadır. Futbol maçları ve benzer oyunların bahislerinde yapılan da kumar türlerinden biridir. Bazı oyun salonlarında ve eğlence merkezlerinde de kumar fikrine dayalı oyun çeşitleri vardır.

Müsabakalar ve yarışmalar üç çeşittir:

Birincisi: Şeriata uygun bir gayesi olanlar... Bunların ödüllü ya da ödülsüz oynanması mübahtır. Deve ve at yarışları, atıcılık müsabakaları gibi. Kuvvetli görüşe göre, buna -Kur'an ezberi gibi- şer'i ilimlerle ilgili müsabakalar da dahildir.

İkincisi: Kendisi mübah olan (ama üzerine ödül konulması caiz olmayan) müsabakalar... Namazları geçirme, avret bölgelerini açma gibi haramların işlenmediği futbol maçları ve koşular buna örnektir. Bunların ödülsüz olarak yapılması caizdir.

Üçüncüsü: Kendisi haram olan ya da harama götüren yarışmalar... Örneğin, "güzellik yarışmaları" olarak isimlendirilen fesat müsabakaları, yüze vurmayı içeren -ki yüze vurmak haramdır- boks maçları, ya da "Koç dövüşü", "Horoz dövüşü" şeklinde düzenlenen müsabakalar...

Hırsızlık

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadının yaptıklarına karşılık bir ceza Allah'tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin. Allah, Aziz ve Hakim'dir."* (Maide: 5/38)

En büyük hırsızlık suçlarından biri, hacıları ve Beytullah'ul Atik'in ziyaretçilerini soymaktır. Bu tür hırsızlar, yeryüzünün en kıymetli mekanlarında ve Beytullah'ın çevresinde Allah'ın koyduğu ölçülere hiç değer vermezler. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Küsuf namazının anlatıldığı hadiste şöyle der:

"... Cehennem getirildi. Bu, beni (namazda) gerilerken gördüğünüz anda oldu. Ateşinin bana dokunmasından korkarak geriledim. Orada bastonlu bir kimsenin cehennem içerisinde bağırsaklarını sürükleyerek dolaştığını gördüm. O kimse, bastonuyla[2250] hacıları soyuyordu. Hacı bunu farkederse, "Bastonuma takıldı" der, farketmezse alır giderdi."[2251]

Hırsızlığın en büyüklerinden biri de umuma ait malları çalmaktır. Bunu yapan bazı kimseler şöyle derler:

"Başkalarının çaldığı gibi biz de çalıyoruz." Bilmezler ki, bu tüm müslümanları soymaktır. Çünkü umuma ait mallar bütün müslümanların mülküdür. Allah'tan korkmayanların yaptığı onlara gerekçe olacak bir neden değildir. Bazı insanlar da müslüman olmadıklarını öne sürerek kafirlerin mallarını çalarlar. Oysa bu doğru değildir.

[2250] Yani ucu çengel şeklinde eğri sopayla.
[2251] Müslim, Hadis no: 904.

Çünkü mallarının gasbedilmesi caiz olan kafirler müslümanlarla savaş halinde olanlardır. Değilse kafirlerin kendileri ve tüm şirketleri bu kapsama girmez.

Hırsızlık çeşitlerinden biri de gizlice başkalarının cebine el uzatmaktır. Bazıları, başkalarının evine ziyaretçi olarak girer ve bir şeyler çalar. Bazıları misafirlerin çantalarını soyar. Bazıları da işyerlerine girer ve cebine, elbisesine bir malı gizler. Kadınlardan bir kısmının elbisesinin altına gizleyerek yaptığı da bu türdendir. Bazı insanlar basit ve ucuz eşyaların çalınmasını önemsiz bir şey olarak görür. Oysa Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: *"Yumurta çalıp eli kesilen, ip çalıp eli kesilen hırsıza Allah lanet etsin."*[2252]

Kim bir şey çalmışsa, Allah azze ve celle'ye tevbe ettikten sonra onu sahibine geri iade etmesi gerekir. İster açıkça iade etsin, isterse gizlice kendisi ya da bir başkası aracılığıyla iade etsin... Mal sahibine veya mal sahibinin mirasçılarına uzun aramalardan sonra ulaşamamışsa, o malı sahibinin sevabı niyetiyle sadaka olarak verir.

Rüşvet Almak ve Vermek

Hakime veya yöneticiye, haklının haksız gösterilmesi ya da haksız olan bir şeye haklıymış gibi muamele edilmesi için rüşvet vermek günahtır. Kararda haksızlığa ve hak sahibinin zulme uğramasına yol açar. Kötülük yayılır. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için o malları hakimlere vermeyin." (Bakara: 2/188)

Ebu Hureyre'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"Yargıda rüşvet alan ve rüşvet verene Allah lanet etsin."*[2253]

Hakkını almak için ya da haksızlıktan kurtulmak için verilen ise -rüşvetten başka bir yolla mümkün olmuyorsa- bu tehdide dahil değildir.

Rüşvet, çağımızda geniş bir şekilde yayılmıştır. Öyle ki bazı memurlar için maaştan daha büyük bir gelir kaynağı olmuş, hatta bir çok şirketin bütçesinde örtülü ödenek adı altında bir bend haline gelmiş. İşlemlerin bir çoğu ancak rüşvetle başlar ve rüşvetle biter olmuş. Bu durumdan dar gelirliler çok büyük zarar görmektedir. Rüşvet sebebiyle görevler kötüye kullanılır olmuş ve rüşvet, çalışanların iş sahibine karşı dürüst davranmamalarına yol açmıştır. İyi hizmet ancak rüşvet ödeyene sunulur. Ödemeyenin hizmeti ise ya kötüdür ya da geciktirilir ve önemsenmez. Kendisinden sonra gelip rüşvet verenler ondan çok daha önce işlerini bitirirler. Rüşvet nedeniyle, iş sahibinin hakkı olan paralar satış ve müşteri temsilcilerinin ceplerine girmektedir. Bu ve bunun gibi nedenlere bakınca Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem bu suça ortak olanlara, rüşvet alan ve veren tarafa Allah'ın onları rahmetinden kovmasını dileyerek beddua etmesine şaşmamak gerek. Abdullah İbni Amr'dan (r.a.) şöyle dediği rivayet edilir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: *"Allah'ın laneti rüşvet alan ve rüşvet verene olsun."* buyurdu.[2254]

Arazi Gasbetmek

Kaba kuvvet ve kurnazlık, Allah korkusu olmayınca sahibini kötü yola sürükler. Bunları, başkalarının mallarına el koyarak işgal etme gibi zulümde kullanır. Arazi gasbı da

[2252] Buhari. Bkz. Fethu'l-Bari: 12/81.
[2253] Ahmed, Müsned: 2/387; Bkz. Sahihu'l-Cami': 5069.
[2254] İbn Mace: 2313; Bkz. Sahihu'l-Cami': 5114.

bunlardan biridir Ve cezası son derece şiddetlidir. Abdullah İbni Ömer'den (r.a.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"Kim, hakkı olmayan bir toprak parçasını alırsa Kıyamet günü yedi kat yerin dibine geçirilir."*[2255]

Ya'la İbni Murra'dan (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Kim, bir karış toprağı haksız yere almışsa yedi kat yerin dibine kadar o toprağı kazmakla görevlendirilir. Sonra, Kıyamet günü insanlar arasında hükmünü verinceye kadar Allah o toprağı o kişinin boynuna geçirir."*[2256]

Arazi işaretlerini ve sınırlarını değiştirmek de buna dahildir. Kişi komşusunun aleyhine arazisini genişletir. Bu durum, Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu kavlinde işaret ettiğidir: *"Arazilerin sınır işaretlerini değiştirene Allah lanet etsin."*[2257]

Aracılık İçin Hediye Almak

İnsanlar arasında makam ve mevki sahibi olmak -eğer şükrederse- Allah'ın kuluna verdiği nimetlerden biridir. Bu nimetin şükrünü eda etmenin bir şekli de kendisine makam ve mevki verilen kimsenin bunu müslümanların faydasına kullanmasıdır. Bu, Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu sözünün kapsamı dahilindedir. *"Sizden kardeşine faydalı olmaya gücü yeten bunu yapsın."*[2258]

Makamını kullanıp, herhangi bir haram işlemeksizin ya da başkasının hakkına tecavüz etmeksizin, halis bir niyetle müslüman kardeşini bir haksızlıktan kurtararak veya ona bir kazanç sağlayarak faydalı olan kimse Allah azze ve celle katında mükafatlandırılır. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bunu şu sözünde bildirmiştir: *"İyilikte aracılık edin ki sevaba giresiniz."*[2259]

Bu aracılık ve ricacı olma karşılığı bir şeyler almak caiz değildir. Delili, Ebu Umame'nin (r.a.) Rasûlullah'tan sallallahu aleyhi ve sellem rivayet ettiğidir: *"Kim bir aracılık işinde ricacı olur, bunun üzerine kendisine bir şey hediye edilir ve bunu kabul ederse faiz kapılarından büyük bir kapıya girmiştir."*[2260]

Bazı insanlara maddi bir meblağ karşılığı makamını kullanması, aracı olması ve birinin tayini ya da işe alınması, başka birinin bir daireden veya bir bölgeden diğerine nakli, bir hastanın tedavisi ve benzeri işleri halletmesi şart koşulur. Az önce zikri geçen Ebu Umame hadisi gereğince -racih olan görüşe göre- aracılık karşılığı alınan haramdır. Hatta hadisin zahiri, daha önce herhangi bir şart koşulmasa dahi aracılık karşılığı bir şeyler almayı kapsamaktadır.

Hayır yapan kimseye Kıyamet günü Allah katında karşılaşacağı mükafat yeter. Hasan b. Sehl'e bir adam gelir ve bir işinde aracı olmasını ister. O da, bu işi halleder. Bunun üzerine adam teşekkür etmeye gelir. Hasan b. Sehl ona şöyle der: "Niçin bize teşekkür ediyorsun? Biz, malın bir zekatı olduğu gibi makamın da bir zekatı olduğunu kabul ediyoruz."[2261]

[2255] Buhari. Bkz. Fethu'l-Bari: 5/103.
[2256] Taberani, el-Kebir: 22/270; Bkz. Sahihu'l-Cami': 2719.
[2257] Müslim, Bkz. Şerhu'n-Nevevi: 13/141.
[2258] Müslim: 4/1726.
[2259] Ebu Davud: 5132; Hadis Sahih-i Buhari ve Sahih-i Müslim'de mevcuttur. Bkz. Fethu'l-Bari: 10/450.
[2260] Ahmed Müsned: 5/261; Bkz. Sahihu'l-Cami': 6292.
[2261] El-Adabu'ş-Şer'iyye, İbn Müflih: 2/176.

Burada şu farklılığa işaret edilmesi uygun olur. İş takibi ve gerekli muamelelerin tamamlanması için ücret karşılığı bir şahsı görevlendirmek şer'i şartlar çerçevesinde caiz olan kiralama kapsamındadır. Makamını ve mevkisini kullanarak para karşılığı aracılık yapmak ise haramdır.

İşçiye, İşinin Karşılığını Vermemek

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem işçiye hakkının bir an önce verilmesini teşvik etmiştir. Şöyle buyurur: *"Ücretliye/işçiye hakkını teri kurumadan önce verin."*[2262]

Çalışanlara, işçi ve memurlara haklarının verilmemesi müslümanlar arasında yaşanan haksızlık türlerinden biridir. Bunun çeşitli şekilleri vardır:

- Çalışanın hakkını tamamen inkar etmesi ve çalışanın da elinde hiç bir delil olmaması. Bunun hakkı dünyada kaybolsa bile Kıyamet günü Allah katında kaybolmayacaktır. Zalim, mazlumun malını yemiş olarak gelir. Zalimin hasenatından alınır ve mazluma verilir. Hasenatı biterse mazlumun günahlarından alınarak zalime yüklenir. Sonra da cehenneme atılır.

- Çalışana hakkını vermekte cimri davranmak ve ücretini tam olarak vermemek, haksız yere kesinti yapmak. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Ölçü ve tartıda hile yapanlara yazıklar olsun!"* (Mutaffifin: 83/1)

Bunun bir örneği de bazı iş sahiplerinin dışarıdan işçi getirdiklerinde yaptığıdır. Onlarla belirli bir ücret üzerine anlaşmıştır. Kendisinin kefaletine girip işe başlayınca iş akdini alarak daha düşük ücretlerle değiştirir. İşçiler, istemeyerek onun yanında kalırlar. Belki de haklarını isbat etmeye güçleri yetmez ve problemlerini Allah'a havale ederler. Şayet zalim iş sahibi müslüman ve çalışan kafirse bu düşük ücret onu Allah yolundan alıkoyar ve günaha girer.

- Çalışana ek işler yükleyip ya da çalışma süresini uzatıp karşılığında esas ücreti vermek ve ek iş ücretini vermemek.

- Çalışanı oyalayarak uzun uğraşlar, koşuşturmalar, şikayetler ve mahkemelerden sonra parasını ödemek. İş sahibinin ödemeyi geciktirmekteki kastı işçinin bıkıp hakkını aramayı bırakması ve almaktan vazgeçmesi olabilir. Ya da işçilerin paralarını kullanarak bundan faydalanmak isteyebilir. Bazıları da bu paraları faize yatırır. Gariban işçi ise günlük yiyeceğini, kendileri için gurbete çıktığı muhtaç ailesine ve çocuklarına göndereceği parayı bulamaz. Acı verici bir günün azabına uğradıkları zaman o zalimlerin vay haline!

Ebu Hureyre (r.a.) Rasûlullah'tan sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: *"Allah Teâlâ şöyle buyurur: Kıyamet günü üç kişinin karşısında olurum. Benim adımı vererek anlaşan sonra da anlaşmaya uymayan kişi, hür birini köle olarak satıp parasını yiyen kişi, işçi tutup işini gördüren ve ücretini vermeyen kişi."*[2263]

Çocuklarına Bağışta Adil Davranmamak

İnsanlardan bazıları hibe etmede ve bağışta çocuklarından bir kısmını diğerlerinden kasıtlı olarak ayrı tutarlar. Bu çocuklardan birinin -hastalık, borç gibi nedenlerden dolayı- ihtiyacı olup diğerlerinin olmaması, ya da örneğin Kur'an ezberine karşılık onu

[2262] İbn Mace: 2/817; Bkz. Sahihu'l-Cami': 1493.
[2263] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 4/447.

ödüllendirmesi, iş bulamaması, kalabalık bir aileye sahip olması, ilim talebiyle meşgul olması ve benzeri sebepler gibi şer'i bir gerekçe yoksa racih olan görüşe göre haram kılınmış bir davranıştır.[2264]

Babanın, çocuklarından birine şer'i bir gerekçeyle bağışta bulunurken, diğer bir çocuğunun da bağışta bulunduğunun ihtiyacı gibi bir ihtiyacı olması durumunda ona da aynı şekilde bağışta bulunmaya niyet etmesi gerekir. Bunun en genel delili Allah Teâlâ'nın şu kavlidir: *"Adil davranın! Bu takvaya daha yakın olandır. Ve Allah'tan hakkıyla korkun."* (Maide: 5/8)

Bu konuyla doğrudan alakalı delil ise Numan İbni Beşir'den (r.a.) gelendir: Babası onu Rasûlullah 'a sallallahu aleyhi ve sellem götürür ve şöyle der: "Ben, bu oğluma bir köle bağışladım"[2265] Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle der: *"Bütün çocuklarına aynısını bağışladın mı?"* Babası; "Hayır" deyince, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: *"Onu geri al"* buyurur.[2266]

Başka bir rivayette de Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Allah'tan hakkıyla korkun ve çocuklarınız arasında adil davranın."*

Numan İbni Beşir dedi ki: (Babam) döndü ve verdiğini geri aldı. Bir rivayette de Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Öyleyse beni şahit tutma. Çünkü ben haksızlığa şahitlik etmem."*

Erkeğe -mirasta olduğu gibi- iki kadın nasibi verilir. Bu, İmam Ahmed rahimehullah'ın görüşüdür.

Bazı ailelerin haline bakan, babaların Allah'tan korkmadan çocuklarından bir kısmını verdiği bağışlarla diğerlerinden üstün tuttuğunu görür. Böylelikle, birbirlerinden nefret etmelerine neden olur. Aralarına kin ve düşmanlık sokar. Örneğin; birine amcalarına benzediği için verir, diğerine dayılarına benzediği gerekçesiyle vermez. Veya iki eşinden birinin çocuklarına diğerlerinin çocuklarına vermediğini verir. Birinin çocuklarını özel okullara gönderirken diğerinin çocuklarını göndermez. Bu ayrım kendisine dönecektir. Çünkü çoğunlukla, kendisine verlimeyen çocuk ileride babasına iyi davranmaz. Bağışta, çocukları arasında ayırım yapan kişiye Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: *"Onların, sana karşı iyi davranmada eşit olmaları seni sevindirmez mi?"*[2267]

İhtiyacı Olmadığı Halde İnsanlardan İstemek

Sehl İbnu'l Hanzele'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"İhtiyacını giderecek kadar bir şeyleri olduğu halde insanlardan isteyen ancak cehennem ateşini çoğaltmak istemiştir."* Dediler ki: "İstemeyi gerektirmeyecek yeterlilik nedir?" şöyle buyurdu: *"Sabah ve akşam yiyeceği miktarıdır."*[2268]

[2264] Bu konuda genel olarak, çocuğun gücünün yetmemesi ve babanın imkanının olması durumunda nafaka türünden yapılan bağış mübahtır.
[2265] Yani kendisinin olan bir köleyi ona karşılıksız olarak verir.
[2266] Buhari Bkz. Fethu'l-Bari: 5/211.
[2267] Ahmed, Müsned: 4/269; Bkz. Sahihu'l-Müslim, Hadis no: 1623.
[2268] Ebu Davud: 2/281; Bkz. Sahihu'l-Cami': 6280.

İbni Mes'ud'dan (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu hadisi rivayet edilmiştir: *"Kendisine yetecek miktar malı olmasına rağmen dilenen kimse kıyamet günü yüzünde yaralar ve sıyrıklar olduğu halde gelecektir."*[2269]

Bazı dilenciler mescidlerde cemaatin önünde durarak yakınırlar ve tesbihata engel olurlar. Bunlardan bir kısmı da yalan söyler, sahte evrak düzenleyip bir takım hikayeler uydururlar. Bazen de aile fertlerini mescidlere dağıtıp daha sonra topluyorlar. Allah'tan başka kimsenin bilmediği bir zenginliğe sahip olmalarına rağmen bir mescidden diğerine dolaşıp dururlar. Mirasları öldükleri zaman ortaya çıkar. Bunların dışında, gerçekten muhtaç durumda olanları ise bilmeyen kimse iffetlerinden dolayı zengin zanneder. Onlar, insanlardan yüzsüzlük ederek istemezler. Ve onların farkına varılıp kendilerine sadaka verilmez.

Geri Ödemeyi İstemediği Halde Borç İstemek

Kulların hakları Allah katında büyüktür. Kişi belki tevbe ile Allah'a olan borcundan kurtulur ama kulların hakları dinar ve dirhemle değil, günahlar ve sevaplarla hesaplaşıldığı gün gelmeden önce mutlaka ödenmelidir. Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurur: *"Allah size, mutlaka emanetleri sahiplerine vermenizi emreder."* (Nisa: 4/58)

Toplumda yaygın davranışlardan biri de borç isteme konusunda yeterince duyarlı davranmamaktır. Bazı insanlar, zaruri ihtiyaçları olduğu için değil, bolluk içerisinde yaşama arzusuyla ve araba, ev eşyası vb. geçici ve yok olmaya mahkum dünya malını yenilemede başkalarıyla yarışabilmek için borç alırlar. Ve böyleleri genelde -çoğu haram ve şüpheden uzak olmayan- taksitli satışlar alemine dalarlar.

Borç alma konusunda ölçülü davranmamak ödemeyi geciktirmeye sebep olur. Veya karşıdaki kişinin parasını değer kaybına ve yok olmasına yol açar. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bu durumun sonucuna dikkat çekerek şöyle buyurmuştur:

"İnsanların mallarını geri ödemek üzere alana Allah kefil olur. O malları zarara uğratmak üzere alanı da zarara uğratır."[2270]

İnsanlar borç hususunda oldukça vurdumduymaz davranıyorlar ve basit bir şey olduğunu sanıyorlar. Oysa borç olayı Allah katında büyüktür. Öyle ki şahid olan dahi; büyük ayrıcalıkları çokça sevabı ve yüce mertebesine rağmen borcun sorumluluğundan kurtulamıyor. Bunun delili Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu kavlidir:

"Subhanallah! Allah borç konusunda ne kadar ağır hükümler indirdi. Nefsim elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki şayet bir kişi Allah yolunda öldürülürse, sonra diriltilip tekrar öldürülse, sonra diriltilip yine öldürülse ve ödenmemiş bir borcu olsa ödeninceye kadar cennete giremez."[2271]

Bu açıklamadan sonra, (borçlanmada) ölçüsüz davranıp aşırıya kaçanlar acaba hatalarından dönerler mi!?

[2269] Ahmed Müsned: 1/388; Bkz. Sahihu'l-Cami': 6288. Sahih-i Müslim'de Ebu Hureyre'den (r.a.) Rasulullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu hadisi rivayet edilmiştir: "İnsanlardan (az veya çok) kendi malını çoğaltmak için mallarını isteyen şüphesiz bir ateş parçası istemiştir."
[2270] Buhari. Bkz. Fethu'l-Bari: 5/54.
[2271] Nesai Bkz. el-mücteba: 7/314; Bkz. Sahihu'l-Cami': 3594.

Haram Yemek

Allah'tan korkmayan kimse parayı nereden kazandığına, nereye harcadığına aldırmaz. Bütün arzusu servetini daha da artırmaktır. Hırsızlık, rüşvet, gasp, sahte evrak düzenlemek, haram olan şeyleri satmak, faizcilik, yetim malı yemek, müzik, fuhuş ve kahinlik gibi haram kılınmış işler karşılığı ücret almak, müslümanların beytülmalından ve umuma ait mallardan haksız dilenmek ve buna benzer gayri meşru, haram yollardan olsa bile... Sonra bu parayla yer, giyinir, arabaya biner, ev yaptırır veya kiralar, ev eşyası alır. Haram midesine girer. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Haramla beslenen her bedene cehennem ateşi daha layıktır."[2272]

Kişiye, Kıyamet günü malını nereden kazandığı ve nereye harcadığı sorulacak, işte orada helak olup hüsrana uğrayacaktır. Üzerinde haram mal kalan kimsenin bundan kurtulmakta acele etmesi gerekir. Bu kul hakkı ise, dinar ve dirhemle değil sevaplar ve günahlarla hesaplaşıldığı gün gelmeden önce onu sahibine vermesi ve helallik dilemesi gerekir.

Bir Damla Dahi Olsa İçki İçmek

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Ey iman edenler! İçki kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz."*(Maide: 5/90)

Bir şeyin haram kılındığının en kuvvetli delillerinden biri ondan uzak durmanın emredilmesidir. İçki, kafirlerin ilahları ve putları olan dikili taşlarla birlikte zikredilmiştir. Ve "(Allah) içkinin haram olduğunu söylemedi, sadece 'ondan uzak durun' dedi!!" diyen kimsenin getirebileceği hiç bir delil kalmamıştır.

Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem sünnetinde içki içenle ilgili olarak şu tehdit gelmiştir: Cabir hadisinde Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Allah azze ve celle, içki içen kimseye "tinetu'l-habal'den içireceğini ahdetmiştir."*

Dediler ki: "Ey Allah'ın Rasulü! 'Tinetu'l-habal" nedir?" Şöyle buyurdu: *"Cehennem ehlinin teridir ya da (yanmaları sonucu) bedenlerinden akan sudur."*[2273]

İbni Abbas'ın rivayet ettiği bir hadiste ise şöyle buyurur: *"İçki mübtelası olarak ölen kimse puta tapan bir kimse gibi Allah'ın huzuruna çıkar."*[2274]

Çağımızda içki ve şarap çeşitleri oldukça çoğalmış; bira, arpa suyu, alkol, rakı, votka, şampanya vb. çeşitli isimlerle adlandırılmıştır. Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem: *"Ümmetimden bir kısım insanlar içki içip onu başka isimle adlandıracaklar."*[2275] kavlinde bildirdiği grup, ümmetin arasında zuhur etmiştir. Bunlar akılları karıştırmak ve gerçeği saptırmak amacıyla içkiyi "ruhun gıdası içecekler" şeklinde isimlendirirler.

"Onlar (kendi akıllarınca) güya Allah'ı ve mü'minleri aldatırlar. Halbuki onlar ancak kendilerini aldatırlar ve bunun farkında değillerdir." (Bakara: 2/9)

[2272] Taberani el-Kebir: 19/136; Bkz. Sahihu'l-Cami: 4495.
[2273] Müslim: 3/1587.
[2274] Taberani: 12/45; Bkz. Sahihu'l-Cami': 6525.
[2275] Ahmed Müsned: 5/342; Bkz. Sahihu'l-Cami': 5453.

Şeriat bu konuyu temelinden açıklığa kavuşturan ve istenilen yöne çekme suretiyle yapılan saptırmaya fırsat bırakmayan önemli bir kural ortaya koymuştur. Bu, Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu kavlinde bildirilmiştir: *"Sarhoş edici her şey içkidir ve sarhoş edici her şey haramdır."*[2276]

"Aklı bulandıran ve sarhoş eden her şeyin azı da çoğu da haramdır."[2277]

Adları ne kadar çok ve değişik olsa da adlandırılan aynıdır ve hükmü bilinmektedir. Son olarak Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem içki içenlere uyarısına kulak verelim:

"Kim içki içer ve sarhoş olursa kırk gün namazı kabul olmaz, ölürse cehenneme girer, tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder. Sonra tekrar döner, içki içer ve sarhoş olursa kırk gün namazı kabul olmaz, ölürse cehenneme girer, tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder. Sonra tekrar döner, içki içer ve sarhoş kırk gün namazı kabul olmaz, ölürse cehenneme girer. tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder. Ve yeniden tevbesinden dönerse Allah'ın Kıyamet günü ona "radğatu'l habal" içirmesi haktır."

Dediler ki: "Ey Allah'ın Rasulü! "Radğatu'l habal" nedir?" Şöyle buyurdu: *"Cehennem ehlinin (yanma sonucu) bedenlerinden akan sudur."*[2278]

Sarhoş edici şeylere mübtela olanların hali buysa ondan daha kötüsünü alışkanlık haline getiren ve uyuşturucu mübtelası olanların durumu ne olur!?

Altın ve Gümüş Kap Kullanmak ve Bunlarla Yemek-İçmek

Günümüzde mutfak eşyası satan işyerleri arasında altın ve gümüş ya da altın ve gümüşle kaplanmış kaplar bulundurmayan bir işyeri yok gibidir. Zenginlerin evleri ve bir çok otel de bu durumdadır. Hatta bu çeşit kaplar insanların davette birbirlerine verdikleri en değerli hediyeler arasında sayılır olmuş! Bazı insanlar da bu kapları kendi evlerinde bulundurmazlar fakat başkalarının evinde ve davetlerinde kullanırlar. Bunların hepsi şeriatta haram kılınmış şeylerdir. Rasûlullah'tan sallallahu aleyhi ve sellem bu kapların kullanımıyla alakalı şiddetli bir uyarı gelmiştir. Ümmü Seleme'den rivayet edilen hadiste şöyle buyurur:

"Altın ve gümüş kaplarda yiyen veya içen şüphesiz ki karnında cehennem ateşini fokurdatır."[2279]

Bu hüküm; tabak, çatal, kaşık, bıçak, servis tepsisi, düğünlerde tatlı sunulan kaplar ve benzeri yemek takımları için geçerlidir. Bazıları "Biz bu kapları kullanmıyoruz, sadece süs olarak vitrine koyuyoruz" diyorlar. Kullanımına yol açabileceği için bu da caiz değildir.

Yalancı Şahitlik Yapmak

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *"Pis putlardan uzak durun; yalan sözden sakının. (Bunları) Allah'ı birleyerek ve O'na ortak koşmadan yapın."* (Hacc: 22/30-31)

[2276] Müslim: 3/1587.
[2277] *"Çoğu sarhoşluk verenin azı haramdır"* hadisi. Ebu Davud3681; Bkz. Sahih-i Ebu Davud hadis no: 3128.
[2278] İbn Mace, Hadis no: 3377; Bkz. Sahihu'l-Cami': 6313.
[2279] Müslim: 3/1634.

Abdurrahman İbni Ebi Bekra (r.a.) babasından şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem yanındaydık şöyle buyurdu: *"Size büyük günahların en büyüğünü bildireyim mi?"* (Bunu üç kez tekrarladı)

"Allah'a ortak koşmak, anne-babaya kötülük etmek (yan tarafına yaslanmış iken doğruldu ve şöyle dedi) yalan yere şahitlik yapmak..." ve bunu o kadar tekrarladı ki "Keşke sussa!" dedik.

Yalancı şahitlikten sakınmanın burada tekrarla belirtilmesi; insanların yalancı şahitliği basit bir olay kabul etmesi, haset ve düşmanlık gibi yalancı şahitliğe sebep olabilecek şeylerin çokluğu ve yalancı şahitlik sonucu ortaya çıkabilecek bir çok kötülük nedeniyledir. Yalancı şahitlik sonucu ne haklar yenmiş ve suçsuzlara ne kadar zulmedilmiştir. Ya da bir takım insanlar hakları olmayan şeyleri elde etmişler, yalancı şahitliği kullanarak -onlardan olmadığı halde- kendilerini birilerinin soyuna nisbet etmişlerdir.

Bu konuda çekinilmeden yapılan şeylerden biri de bazı insanların mahkeme önlerinde yaptıkları şu davranıştır: Oracıkta karşılaştığı birine "Sen bana şahitlik yap ben de sana şahitlik yapayım" der. Arazi veya ev mülkiyeti ya da anlaştığı kişinin doğruluğu gibi olayın iç yüzünü bilmeyi gerektiren bir konuda şahitlik yapar. Halbuki onunla sadece mahkeme kapısında veya koridorunda karşılaşmıştır. Bu, yalancılık ve sahtekarlıktır. Şahitliğin, Allah'ın kitabında bildirildiği üzere olması gerekir: *"Biz bildiğimizden başkasına şahitlik etmedik."* (Yusuf: 12/81)

Müzik ve Müzik Aletleri Dinlemek

İbni Mes'ud (r.a.), Allah Teâlâ'nın: *"İnsanlardan bazıları Allah yolundan saptırmak için boş sözü satın alırlar."* (Lokman: 31/6) kavlinden maksadın müzik olduğuna dair, Allah adına yemin ederdi.[2280] Ebu Amir ve Ebu Malik El-Eş'ari (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğunu rivayet eder: *"Ümmetimden zinayı, ipeği, içki ve çalgı dinlemeyi helal kabul eden insanlar çıkacak..."*[2281]

Enes (r.a.) Rasûlullah'tan sallallahu aleyhi ve sellem şöyle dediğini rivayet etmiştir: *"Bu ümmet içerisinde yere batırılma, kazf ve hayvana dönüştürülme olacak. Bu, içki içtiklerinde ve kadın şarkıcılar edinip müzik aletleri çaldıklarında olacak."*[2282]

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem "kevbe"yi yasaklamıştır. Kevbe davuldur. Nefesli çalgıyı facir ahmakın sesi olarak tanımlamıştır. Geçmiş alimler -İmam Ahmed rahimehullah gibi- eğlence ve müzik aletlerinin haram olduğunu bildirmiştir. Ud, tambur, kaval, keman ve zil bunlardandır. Kemençe, kanun, org, piyano, gitar ve benzeri modern eğlence ve müzik aletlerinin; Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem müzik aletlerini yasakladığı hadisin kapsamına girdiğinde şüphe yoktur. Üstelik bu aletler, coşturup eğlendirmede ve etkilemede bazı hadislerde haramlığı bildirilen eski enstrümanlardan çok daha ileridir. Hatta -İbni Kayyım ve benzeri ilim ehlinin değindiği gibi- müziğin coşkusu ve sarhoşluğu içkinin sarhoşluğundan daha büyüktür. Müziğe, şarkı sözleri ve çalıp söyleyen şarkıcı kadınların sesleri eklenince şüphesiz günah daha büyük olur ve bunun haramlığı daha kuvvetlidir. Şarkının sözleri aşk, sevgi, tutku ve güzelliklerin nitelendirilmesi olunca sorun daha da büyür. Bu nedenle alimler şarkının, zinanın postacısı olduğunu ve kalpte nifak meydana getirdiğini söylemiştir. Genel olarak, şarkı ve müzik konusu bu zamanın en büyük fitnelerinden birisi olmuştur.

[2280] İbn Kesir Tefsiri: 6/333.
[2281] Buhari Bkz. Fethu'l-Bari: 10/51.
[2282] Bkz. es-Silsiletü's-Sahiha: 2203; İbni Ebi'd-Dünya'nın Zemmu'l-Melahi'de rivayet ettiğini söyler. Hadisi Tirmizi rivayet etmiştir. Hadis no: 2212.

Günümüzde; saatler, ziller, çocuk oyuncakları, bilgisayar ve bazı telefon cihazları gibi bir çok eşyaya müziğin girmesi sorunu daha da artırmış ve müzikten sakınmak kesin kararlılık gerektiren bir iş haline gelmiştir. Allah yardımcımız olsun!

Gıybet

Müslümanların gıybetini etmek ve aleyhinde konuşmak bir çok toplantının eğlencesi haline gelmiş! Halbuki, Allah bu davranışı yasaklamış, kullarına ondan nefret etmelerini bildirmiş ve nefislerin iğrendiği çirkin bir örnekle onu örneklendirmiştir. Allah azze ve celle şöyle buyurur: *"Biriniz, diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Sizden biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?"* (Hucurat: 49/12)

Gıybetin ne anlama geldiğini Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şu sözleriyle açıklamıştır: *"Gıybet nedir biliyor musunuz?"*

Dediler ki: "Allah ve Rasulü en iyi bilendir." Şöyle buyurdu: *"Kardeşini hoşlanmayacağı bir şekilde zikretmendir."* "Söylediğim kardeşimde olsa da mı?" denildi. Buyurdu ki:

"Eğer söylediğin onda varsa gıybetini yapmış olursun. Şayet bu onda yoksa şüphesiz ki ona iftira etmiş olursun."[2283]

Gıybet, müslümanı kendisinde bulunan hoşlanmadığı bir özelliğiyle anmandır. Bu; bedeniyle, diniyle, yaşantısıyla, ruhsal durumuyla, ahlakıyla, yaratılışıyla ilgili olabilir. Bunun çeşitli şekilleri vardır. Örneğin; kusurlarını belirtmek veya dalga geçmek kastıyla bir davranışını anlatmak...

İnsanlar, gıybet konusunda duyarsız davranırlar. Oysa gıybet, Allah katında kötü ve çirkindir. Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu sözü bunun kanıtıdır. *"Faiz, yetmiş iki gruptur. En küçüğü kişinin annesiyle zina etmesi gibidir. Şüphesiz ki, faizin en şiddetlisi kişinin (gıybet ederek) kardeşinin namusuna dil uzatması gibidir."*[2284]

Gıybet edilen toplulukta bulunan kimsenin bu kötü davranışı engellemesi ve gıybeti edilen kardeşini savunmasını gerekir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şu sözleriyle buna teşvik etmiştir: "Kardeşinin namusunu savunanın, Allah Kıyamet günü yüzünü cehennemden korur."[2285]

İnsanlar Arasında Laf Taşımak

İnsanların sözlerini aralarını açmak için birinden diğerine taşımak insanlar arasındaki kin ve düşmanlık ateşinin alevlenmesinde, bağların kopmasında en büyük sebeplerden biri olmaya devam etmektedir. Allah Teâlâ böyle yapanı kötülemiştir. Allah azze ve celle şöyle buyurur: *"Durmadan yemin eden, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan ve sürekli laf getirip götürenlere sakın boyun eğme."* (Kalem: 68/10-11)

[2283] Müslim: 4/2001.
[2284] Es-Silsiletü's-Sahiha: 1871.
[2285] Ahmed Müsned: 6/450; Bkz: Sahihu'l-Cami': 6238.

Huzeyfe'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"(Gattat)/Gizlice laf taşıyan kimse cennete girmez."*[2286]

İbni Abbas'tan (r.a.) şu rivayet edilir: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Medine bahçelerinden bir bahçenin[2287] yanından geçiyordu. Kabirlerinde kendilerine azap edilen iki insanın sesini işitti. Ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: *"Azap ediliyorlar. Büyük bir şeyden dolayı azap edilmiyorlar."* Sonra şöyle dedi: *"Bilakis (o büyük bir şeydir)"*

Başka bir rivayette şöyle dediği bildirilir: *"Şüphesiz o büyük bir şeydir. Onlardan birisi idrarını yaparken sakınmazdı. Diğeri ise laf götürüp getirirdi."*[2288]

Bu davranışın çirkin şekillerinden biri de kocayı karısına, kadını kocasına karşı kışkırtmaktır. Bu, aralarındaki ilişkiyi bozmaya çalışmaktır. Yine, bazı memurların başkalarının sözünü onları kötü bir konuma düşürmek ve onlara zarar vermek için müdüre veya sorumlu kimseye kötüler bir şekilde aktarmasıdır. Bütün bunlar haram kılınan davranışlardandır.

İnsanların Evlerine İzinsiz Gözatmak

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Ey iman edenler! Evlerinizden başka evlere izin almadan ve ev halkına selam vermeden girmeyiniz."* (Nur: 24/27)

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem izin istemedeki kasdın, ev halkının görülmesi sakıncalı olan şeylerini görme korkusu olduğunu bildirerek şöyle buyurmuştur: *"İzin isteme (kuralı) görme nedeniyle konulmuştur."*[2289]

Günümüzde; binaların yakınlığı, apartmanların bitişik, kapı ve pencerelerin karşılıklı olmasıyla komşuların birbirlerini gözleme ihtimali daha da arttı. Hatta, çoğunluk bakışlarını sakınmaz oldu. Yüksekte oturanlardan bazıları pencere ve balkonlardan, kendilerinden daha aşağıda oturan komşu evlere bilerek bakar oldu. Bu bir hainliktir. Komşunun hakkını çiğnemektir. Ve harama götüren bir araçtır. Bu nedenle bir çok bela ve fitne çıkmıştır. Bu olayın tehlikesinin delili, şeriatta başkalarını gizlice gözetleyen kimsenin gözünün çıkarılmasının caiz olmasıdır. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

"Kim birilerinin evine izinleri olmadan bakarsa, onların o kişinin gözünü çıkarmaları helal olmuştur."[2290]

Başka bir rivayette ise şu şekildedir: *"O kişinin gözünü çıkarırlarsa ne diyet gerekir ne de kısas."*[2291]

[2286] Buhari Bkz. Fethu'l-Bari: 10/472; İbnü'l-Esir'in en-Nihaye isimli eserinde 4/11 şöyle denilmektedir: "Gattat'ın insanların konuşmalarını onların haberi olmaksızın gizlice dinleyip sonra başkalarına taşıyan kimse olduğu söylenir."
[2287] Bir bostanın…
[2288] Buhari Bkz. Fethu'l-Bari: 1/317.
[2289] Buhari Bkz. Fethu'l-Bari: 11/24.
[2290] Müslim: 3/1699.
[2291] Ahmed Müsned: 2/385; Bk. Sahihu'l-Cami': 6022.

İki Kişinin Üçüncüden Ayrı Aralarında Gizlice Konuşmaları

Bu toplantıların afetidir ve müslümanların arasını açmak, birbirlerine karşı kalplerini kinle doldurmak için şeytanın attığı adımlardan biridir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, bu konudaki hükmü ve sebebini belirterek şöyle buyurmuştur:

"Üç kişi iken, diğer insanlarla birlikte oluncaya kadar, iki kişi üçüncüsünden ayrılarak aralarında konuşmasın. Çünkü bu, o üçüncüden kimseyi üzer."[2292]

Buna üç kişinin dördüncü bir kimseden ayrı, aralarında konuşmaları da dahildir. Ve yine, üçüncüden ayrı olarak aralarında konuşan iki kimsenin üçüncünün anlamadığı bir dilde konuşmaları da bur türdendir. Şüphesiz ki iki kişinin üçüncüden ayrı aralarında konuşmaları üçüncü kişi için bir çeşit aşağılama içermektedir. Veya ona, kendisinin aleyhinde konuştuklarını vb. zannettirir.

Elbise, Duvar, Kağıt vb. Üzerine Canlı Resim Yapmak

Abdullah İbni Mes'ud'dan (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"İnsanların, Kıyamet günü Allah katında azabı en şiddetli olanı tasvir yapanlardır."*[2293]

Ebu Hureyre'den Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu sözü nakledilir: *"Allah Teâlâ buyurur ki: "Benim yarattığım gibi yaratmaya kalkışandan daha zalim kim vardır! Haydi bir tane yaratsınlar! Haydi bir parça yaratsınlar!.."*[2294]

İbni Abbas'dan (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu hadisi rivayet edilir: *"Her tasvir yapan (ruh taşıyan canlı resim yapan) kişi cehennemdedir. Yaptığı her resim için bir ruh yaratılır ve cehennemde azap edilir."*

İbni Abbas (r.a.) der ki: "Mutlaka yapacaksan ağaç ve ruh taşımayan varlıkların resmini yap."[2295]

Bu hadisler; insan olsun, diğer hayvanlardan olsun ruh taşıyan varlıkların iki boyutlu resimlerini yapmanın -ister basılmış, ister çizilmiş, isterse oyulmuş, yontulmuş veya işlenmiş olsun ya da kalıp vb. şeylerle dökülerek elde edilmiş olsun- haram olduğuna delildir. Tasvirin haramlığı hakkındaki hadisler bütün bunları kapsar.

Müslüman, şeriatın kurallarına boyun eğer ve "Ben ona tapmıyorum ve secde etmiyorum ki!" diyerek tartışmaya girmez. Akıllı insan, günümüzde resim yapmanın/çekmenin yaygınlaşması sonucu ortaya çıkan sadece bir kötülüğe basiretle bakarak düşününce şeriatın resim yapmayı/çekmeyi yasaklamasındaki hikmetin bir kısmını anlar. Bu kötülük, resimlerin yol açtığı, iç güdülerin uyarılması ve şehvetlerin tahriki şeklinde ortaya çıkan, hatta fuhşa kadar varan bir kötülüktür.

Müslümanın, evinde ruh taşıyan varlıkların resimlerini bulundurmaması gerekir. Ki, meleklerin onun evine girmekten kaçmalarına neden olmasın. Çünkü Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Melekler, köpek ve resim bulunan eve girmez."*[2296]

[2292] Bazı rivayetlerde de belirtildiği gibi yasağın sebebi budur.
[2293] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 10/382.
[2294] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 10/385.
[2295] Müslim: 3/1671.
[2296] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 10/380.

Bazı evlerde bir kısmı kafirlerin tapındığı ilahların heykeli olan ve süs ya da sanat eseri gerekçesiyle konulan biblolar bulunmaktadır. Bunun haramlığı diğerlerinden daha şiddetlidir. Yine asılı olan resim, asılı olmayan resimden daha kötüdür. Bu resimler çoğu kez, resimdeki kişinin yüceleştirilmesine, üzüntülerin tazelenmesine ve övülmelere yol açar. "Resimler hatıra için" denilemez. Çünkü, yakın ve değerli bir müslümanın gerçek hatırası kalpte olur. Onlar için rahmet ve bağışlanma dileyerek dua edilir. Evde bulunan her resmin çıkartılması ya da üzerinin kapatılması gerekir. Ancak; kutu üzerlerinden bulunması kaçınılmaz hale gelen resimler, sözlükler, kaynak eserler ve kendisinden faydalanılan kitaplardaki resimler gibi çıkarılması zor ve oldukça meşakkatli olanlar -imkan ölçüsünde yok edilmesine çalışmak kaydıyla- istisna tutulabilir. Bunların bir kısmında bulunan çirkin resimlerden de sakınmak gerekir. Ayrıca, kişisel resmi belgelerde olduğu gibi, ihtiyacın gerektirdiği resimleri saklamak mümkündür. İlim ehlinden bir kısmı değer verilmeyen resimlere (ayaklar altında olması gibi) izin vermiştir.

"Gücünüz yettiğince Allah'tan sakının." (Teğabun: 64/16)

Rüyaya Yalan Karıştırmak

Bazı insanlar görmedikleri halde kasıtlı olarak rüya uydururlar. Bunu, insanlar arasında bir yer ve isim edinebilmek için veya maddi bir çıkarı elinde tutabilmek için ya da aralarında düşmanlık olan birilerini korkutmak vb. için yaparlar. Halkın bir çoğunun rüyalarla ilgili inançları ve rüyalara sıkı bağlılığı vardır. Dolayısıyla, yalan rüya ile kandırılırlar. Bunu yapanlara ağır bir uyarı vardır. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

"Kişinin, babasından başkasının babası olduğunu iddia etmesi, görmediğini görmüş gibi göstermesi veya Rasûlullah'ın söylemediği bir şeyi O'nun adına söylemesi şüphesiz ki en büyük iftiralardandır."[2297]

Ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Kim görmediği bir rüyayı gördüğünü söylerse iki arpa tanesini birbirine düğümlemekle yükümlü tutulacak ve bunu yapamayacaktır..."*[2298]

İki arpa tanesini birbirine düğümlemek imkansız bir iştir ve cezası yaptığı işin türünden olmuştur.

Kabrin Üzerine Oturmak, Ayak Basmak ve Mezarlıkta Tuvalet İhtiyacını Gidermek

Ebu Hureyre'den (r.a.) şöyle dediği rivayet edilir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: *"Sizden birinizin bir ateş parçası üzerine oturarak elbisesinin yanması ve ateşin derisine kadar ulaşması onun için bir kabrin üzerine oturmasından daha hayırlıdır."*[2299]

Bazı insanların, ölülerini gömerken kabirlerin üzerlerine bastıklarını görürsün. Diğer ölülere ihtiram göstermeksizin yakındaki kabirlerin üzerine basarlar, hatta ayakkabılarıyla basarlar ve buna aldırmazlar. Bu yanlış davranışın büyüklüğüyle ilgili Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

[2297] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 6/540.
[2298] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 12/427.
[2299] Müslim: 2/667.

"Bir ateş parçasının veya kılıcın üzerinde yürümem ya da ayakkabılarımın ayaklarıma dikilmesi bana bir müslümanın kabri üzerinde yürümemden daha sevimlidir..."[2300]

Mezarlık arazisini işgal edip üzerinde işhanı veya konut inşaatı yapanların hali ne olur?! Mezarlıklarda tuvalet ihtiyacını gidermek ve pislemek ise bazı ahlaksızların yaptığı bir iştir. Tuvalet ihtiyacı gelince bir mezarlığın duvar dibine yaklaşıp veya içeriye girip çirkin kokusu ve pisliği ile ölülere eziyet verir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

"Kabirler arasında tuvalet ihtiyacını gidermemle çarşı ortasında gidermem, ikisi de benim için birdir."[2301]

Yani mezarlıkta tuvalet ihtiyacını gidermenin çirkinliği çarşıda, insanların önünde avretini açıp tuvalet ihtiyacını gidermenin çirkinliği gibidir. Pislikleri ve çöpleri bilerek mezarlıklara (özellikle duvarları yıkılmış ve terkedilmiş olanlara) atanların bu tehditten payları vardır. Kabirleri ziyaret sırasında uyulması gereken kurallardan biri de kabirler arasında yürünmek istendiği zaman ayakkabıların çıkarılmasıdır.

İdrarından Sakınmamak

Şeriatın güzel yönlerinden biri de insan hayatına uygun her şeyi getirmiş olmasıdır. Bunlardan biri de pisliğin temizlenmesidir. Bunu için "istinca"[2302] ve "isticmar"[2303] kuralları konulmuştur. Ve bu şekilde temizlenmenin ve arınmanın nasıl yapılacağı açıklanmıştır.

Bazı insanlar (tuvaletten sonra) pisliğin temizlenmesinde gevşek davranırlar. Bu da, elbisenin veya vücudun pislenmesine ve dolayısıyla kıldığı namazın sahih olmamasına yolaçar. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Medine bahçelerinden bir bahçeye[2304] uğradı. Kabirlerinde azap gören iki insanın sesini işitti. Ve şöyle buyurdu:

"Azap ediliyorlar. Büyük bir şey dolayısıyla azap edilmiyorlar." Sonra şöyle dedi:

"Hayır", Başka bir rivayette: *"Şüphesiz o büyük bir şeydir."*

"Onlardan birisi idrarından sakınmazdı. Diğeri de laf getirip götürürdü..."[2305]

Hatta, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve selem *"Kabir azabının çoğunun idrar sebebiyle olduğunu"* haber vermiştir.[2306]

Tuvaletinden idrarı kesilmeden aceleyle kalkmak, üzerine idrar sıçrayarak bir şekilde veya böyle bir yerde bilerek idrarını yapmak, "istinca" ve "isticmar"ı terketmek veya gereği gibi yapmamak idrardan sakınmamaya girer.

Günümüzde kafirlere benzeme öyle bir noktaya ulaştı ki bazı tuvaletlerde duvarlara sabitlenen etrafı açık ihtiyaç giderme yerleri bulunur oldu. Kişi oraya giderek utanmadan,

---

[2300] İbn Mace 1/449; Bkz Sahihu'l-Cami': 5038.
[2301] Bkz. Önceki hadisin tahrici.
[2302] Ön ve arkada bulunan pisliğin taharetle giderilmesidir.
[2303] Ön ve arkada bulunan pisliğin taş ve benzeri sert, temiz ve necaset silmeye uygun haram olmayan şeyle giderilmesidir.
[2304] Yani bir bostan...
[2305] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 1/317.
[2306] Ahmed Müsned: 2/326; Bkz Sahihu'l-Cami': 1213.

girenin çıkanın önünde idrarını yapar. Sonra elbisesini kaldırır ve pisliğin üzerine giyer. Bu şekilde iki çirkin ve haram işi birlikte korumamıştır, ikincisi ise, temizlenmemiş ve idrarından arınmamıştır.

İstemedikleri Halde Bir Topluluğun Konuşmalarına Kulak Vermek

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *“Birbirinizin gizlisini araştırmayın.”* (Hucurat: 49/12)

İbni Abbas’dan (r.a.) Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *“Kim bir topluluğun konuşmalarını onlar bundan hoşlanmadığı halde dinlerse Kıyamet günü kulağına kurşun dökülür...”*[2307]

Onlardan habersiz, zarar vermek için, sözlerini başkalarına taşırsa insanların konuşmalarını gizlice dinlemenin günahına başka bir günah daha ekler ve Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem şu hadisine muhatap olur: *“Gattat, cennete giremez.”*[2308]

Kötü Komşuluk

Allah Subhanehu ve Teâlâ Kitab’ında bizlerden komşuyu gözetmemizi isteyerek şöyle buyurur: *“Allah’a ibadet edin ve O’na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, kayın arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara (köle, cariye, hizmetçi, işçi ve benzerlerine) iyi davranın. Allah, kendini beğenen ve daima övünen kimseyi sevmez.”* (Nisa: 4/36)

Komşuya eziyet vermek haramdır. Çünkü komşu hakkı büyüktür. Ebu Şureyh’den (r.a.) Rasûlullah’ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir:

“Allah’a yemin olsun ki iman etmez! Allah’a yemin olsun ki iman etmez! Allah’a yemin olsun ki iman etmez!” “Kim, ey Allah’ın Rasulü!” denildi. Şöyle buyurdu:

“Eziyetinden komşusunun emin olmadığı kimse.”[2309]

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem komşunun komşusunu övmesini ya da yermesini iyiliğin ve kötülüğün ölçüsü olarak belirlemiştir. İbni Mes’ud’dan (r.a.) şöyle dediği rivayet edilir:

“Bir adam Rasûlullah’a sallallahu aleyhi ve sellem dedi ki: “Ey Allah’ın Rasulü! İyilik veya kötülükte bulunduğumda bunu nasıl anlayabilirim?” Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Komşularını “iyi yaptı” derken işitirsen iyi yapmışsındır. Onları, “kötü yaptı” derlerken işitirsen kötü yapmışsındır.”[2310]

Komşuya eziyetin çeşitli şekilleri vardır: Aralarındaki ortak duvar üzerine kiriş atmasını engellemek, binayı yüksek yaparak izni olmadan hava ya da güneş almasına mani olmak, onun evine yönelik pencere açarak gizli hallerini görmek için oradan bakmak, çığlık ve çekiç sesi gibi rahatsız edici seslerle -özellikle uyku ve dinlenme vakitlerinde- eziyet vermek, çocuklarını dövmek ve kapısının eşiğine çöp atmak bunlardandır. Suç,

---

[2307] Taberani el-Kebir: 11/248-249; Bkz Sahihu’l-Cami’: 6004. Buhari Sahih’inde rivayet etmiştir.

[2308] Buhari Bkz. Fethu’l-Bari: 10/272. Gattat: Bir topluluğun konuşmalarını onlara hissettirmeden dinleyip sonra başkalarına aktaran kimse.

[2309] Buhari Bkz. Fethu’l-Bari: 10/443.

[2310] Ahmed Müsned: 1/402; Bkz Sahihu’l-Cami’: 6348.

komşunun hakkına tecavüz ederek işlenince daha büyük olur ve suçu işleyenin günahı, Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem buyurduğu gibi katlanır:

"Kişinin on kadınla zina etmesi, komşusunun hanımı ile zina etmesinden daha hafiftir. Kişinin on evden hırsızlık yapması komşusunun evinden hırsızlık yapmasından daha hafiftir."[2311]

Bazı hainler, komşusunun gece nöbeti dolayısıyla yokluğunu fırsat bilerek kötülük çıkarmak için evine girer. Elem verici bir günün azabına uğrayınca vay onların haline!

Vasiyetle Mirasçıyı Zarara Uğratmak

Şeriat kurallarından biri de zarar vermenin ve zarara uğramanın olmamasıdır. Şer'i mirasçıların hepsini ya da bir kısmını zarara uğratmak bunun örneklerindendir. Kim böyle yaparsa Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şu sözüyle tehdit edilmiştir: "*Zarar vereni Allah da zarara uğratır. Güçlük çıkarana Allah da güçlük verir."*[2312]

Mirasçılardan birini şer'i hakkından alıkoymak, şeriatın belirlediğinin aksine mirasçılardan biri için vasiyette bulunmak veya malının üçte birinden fazlasını vasiyet etmek vasiyetle zarar vermenin örneklerindendir.

İnsanların şer'i hükmün buyruğuna boyun eğmedikleri yerlerde, şeriatın aksine hüküm veren kafir mahkemeler sebebiyle, hak sahibinin Allah'ın kendisine verdiği hakkı alması imkansızlaşır. Bu mahkemeler, avukata yazdırılan haksız vasiyetin yerine getirilmesini emreder. Elleriyle yazdıklarından dolayı onlara yazıklar olsun! Kazandıklarından dolayı onlara yazıklar olsun!

Zar Oyunları Oynamak

İnsanlar arasında yaygın olarak kullanılan oyunlardan bir çoğu haram kılınmış işleri içerir. Bunlardan biri de, tavla vb. bir çok oyunda taşların hareketi ve yer değiştirmesi işleminde kullanılan zardır. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kumara ve şans oyunlarına kapı açan zardan sakındırmıştır ve şöyle buyurmuştur: *"Zarla oynayan sanki elini domuz eti ve kanıyla boyamıştır."*[2313]

Ebu Musa'dan (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir; *"Zarla oynayan Allah'a ve Rasulü'ne isyan etmiştir."*[2314]

Mü'mine Lanet Etmek ve Laneti Hak Etmeyene Lanet Etmek

İnsanlardan bir çoğu öfkelendikleri zaman dillerine hakim olamazlar ve başlarlar lanet etmeye... İnsanlara, hayvanlara, cansızlara, günlere, saatlere lanet ederler. Hatta, belki kendilerine ve çocuklarına lanet ederler; erkek, karısına veya kadın, kocasına lanet eder. Bu tehlikeli ve çirkin bir davranıştır. Ebu Zeyd Sabit b. Ed-Dahhal El-Ensari'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"... Kim mü'mine lanet ederse bu onu öldürmesi gibidir."[2315]

[2311] Buhari, el-Edebü'l-Müfred Hadis no: 103; Bkz. Es-Silsilü's-Sahiha.
[2312] Ahmed Müsned: 3/543; Bkz Sahihu'l-Cami': 6348.
[2313] Müslim: 4/1770.
[2314] Ahmed Müsned: 4/394; Bkz Sahihu'l-Cami': 6505.
[2315] Buhari Bkz. Fethu'l-Bari: 10/465.

Lanet etmenin kadınlar arasında daha yaygın olması nedeniyle, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bunun, kadınların cehenneme girme sebeblerinden biri olduğunu bildirmiştir. Yine, çokça lanet edenler Kıyamet günü şefaatçi olamazlar. Bundan daha tehlikelisi eğer lanet eden haksız yere bunu söylemişse lanet kendisine döner. Ve kendi aleyhine, Allah'ın rahmetinden kovulmak ve uzaklaştırılmak için dua etmiş olur.

Ölünün Arkasından Dövünerek Ağlamak

Şeriatça yasaklanan oldukça çirkin davranışlardan biri de bazı kadınların ölünün ardından bağırarak seslerini yükseltmeleri, ölü için yas tutmaları ve yüzlerine vurmalarıdır. Elbiselerini parçalamaları, saçlarını kazıtmaları veya yolmaları da böyledir. Bütün bunlar, kadere razı olmanın ve musibeti sabırla karşılayamamanın işaretidir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bu şekilde davranana lanet etmiştir. Ebu Usame'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem; yüzünü tırmalayan, yakasını paçasını yırtan ve feryat ederek dövünen kadına lanet ettiği rivayet edilir.[2316]

Abdullah İbni Mes'ud'dan (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu nakledilmiştir: *"Yanaklarına vuran, yakasını-paçasını parçalayan ve cahiliye adetleri üzere bağırıp çağıran bizden değildir."*[2317]

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurur: *"Ölü üzerine dövünerek yas tutan kadın ölmeden önce tevbe etmezse Kıyamet günü üzerinde katrandan bir gömlek ve uyuzlu bir yelek olduğu halde kalkar."*[2318]

Yüze Vurmak ve Yüze Dağlama Usulüyle İşaret Koymak

Cabir'den (r.a.) şöyle dediği rivayet edilir: "Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yüze vurmayı ve dağlama yoluyla yüze işaret koymayı yasakladı."

Bir çok baba ve öğretmen çocukları tokat vb. ile vurarak cezalandırırken bilerek yüze vuruyorlar. Yine bazı insanlar bunu yanında çalışanlara yapıyor. Bu, Allah'ın insanı onunla şereflendirdiği yüze hakarettir. Bununla birlikte, yüzde toplanmış olan önemli duyu organlarından bazısının zarar görmesine de yol açabilir. Ve yaptığına pişman olur. Belki de kendisinden kısas istenir.

Hayvanların yüzüne dağlama usulüyle damga vurmaya gelince, bu da haramdır. Her hayvan sahibinin kendi hayvanını tanıması ya da kaybolduğu zaman sahibine iade edilmesi için belirli bir işaret konulur. Bu, hayvana işkencedir ve hayvanın şeklini çirkinleştirir. Bazıları bunu, kabilesinin adeti ve belirgin işareti olduğunu öne sürse de dağlamayı yüzün dışında başka bir yere yapmak mümkündür.

Şer'i Bir Özür Olmaksızın Müslümana Üç Günden Fazla Küsmek

Şeytanın adımlarından biri de müslümanların arasında ayrılık oluşturmaktır. Şeytanın adımlarına uyarak müslüman kardeşleriyle şer'i olmayan sebeplerle alakasını kesenler çoktur. Bu, ya maddi bir anlaşmazlık ya da basit bir durum nedeniyledir. Ve küslük uzun süre devam eder. Onunla konuşmayacağına yemin eder, evine sokmamaya ahdeder. Yolda görünce ondan yüz çevirir. Bir toplulukta onunla karşılaşırsa ondan önce ve ondan sonraki kişiyle tokalaşır, onu atlar. Bu, İslami toplumdaki zayıflığın sebeplerindendir. Bu nedenle şeriatın hükmü kesindir ve tehdit ağırdır. Ebu Hureyre'den

---

[2316] İbn Mace: 1/505; Bkz. Sahihu'l-Cami': 5068.
[2317] Buhari Bkz. Fethu'l-Bari: 3/163.
[2318] Müslim Hadis no: 934.

(r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Bir müslümanın, kardeşine üç günden fazla küsmesi helal olmaz. Kim üç günden fazla küser ve bunun üzerine ölürse cehenneme girer."*[2319]

Ebu Hiraş El-Eslemi'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Kim kardeşine bir yıl küserse bu onun kanını dökmesi gibidir."*[2320]

Müslümanlar arasındaki ayrılığın kötülüğüne, Allah azze ve celle'nin bağışlamasından yoksun bırakılmak yeterlidir. Ebu Hureyre'den (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Her Cuma iki kez, Pazartesi günü ve Perşembe günü insanların yaptıklarına bakılır. Kardeşiyle arasında kin ve düşmanlık bulunan kimse hariç her kul bağışlanır. Denilir ki: "Bu ikisini bırakın ve (bağışlanmalarını) aralarındaki kardeşliğe geri dönünceye kadar erteleyin."[2321]

Aralarında düşmanlık bulunan iki kişiden Allah'a tevbe edenin, arkadaşına gelerek onu selamla karşılaması gerekir. Böyle yapar ve arkadaşı bunu reddederse sorumluluktan kurtulmuştur. Sorumluluk artık reddedenin üzerinedir. Ebu Eyyub'dan (r.a.) Rasûlullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurduğu rivayet edilir:

"Müslümanın, kardeşine üç geceden fazla küsmesi helal olmaz. İkisi karşılaşır; bu ondan yüz çevirir, o bundan yüz çevirir. İkisinden hayırlı olanı selamı vererek (konuşmaya) başlayandır."[2322]

İlişkiyi kesmek için namaz kılmaması, zinaya devam etmesi gibi şer'i bir sebep varsa ve ilişkiyi kesmesi hatalı kişiye fayda sağlayarak onu doğruya geri döndürür ya da hatalı olduğunu hissettirirse ilişkiyi kesmek vacip olur. Ama, günahkar kimseye böyle davranmak onun daha fazla uzaklaşmasına sabep oluyorsa ve ancak küstahlığına, nefretine ve inadına, daha fazla günah işlemesine yol açıyorsa bu durumda ilişkiyi kesmek doğru olmaz. Çünkü bu şekilde şer'i kazanç elde edilmez. Bilakis kötülük daha da artar. Doğru olanı, o kimseye iyilik yapmaya, nasihat ve uyarıda bulunmaya devam etmektir.[2323]

[2319] Ebu Davud: 5/215; Bkz Sahihu'l-Cami': 7635.
[2320].Buhari Edebü'l-Müfred, Hadis no: 406; Bkz. Sahihu'l-Cami: 6557.
[2321] Müslim: 4/1988.
[2322] Buhari Bkz Fethu'l-Bari: 10/492.
[2323] Rasulullah'ın sallallahu aleyhi ve sellem Ka'b b. Malik ve iki arkadaşıyla daha hayırlı olacağını gördüğü için bir müddet ilişkiyi kesmesi ve ilişkiyi kesmemenin onlarla ilgili olarak daha uygun olması sebebiyle Abdullah b. Ubeyy b. Selül ve münafıklarla ilişkiyi kesmemesi gibi

12. Bölüm: TIP

Tedavi:

Üsâme İbnu Şerik radıyallahu anh anlatıyor: "Bedevileri gördüm. Resülullah aleyhissalâtu vesselâm'a bize şu işi yapmada bir günah var mı, şöyle davranmada günah var mı?" diye soruyorlardı. Onlara şöyle cevap vermişti:

"Allah'ın kulları! Allah, (sizlerin sorduğu şeyleri işleyen kimseden) günahı kaldırmıştır. Ancak din kardeşinin ırzından (şeref ve haysiyetinden) bir şeyler kırpan kimse bu hükmün dışındadır. İşte haram olan budur."

Bedeviler bu defa: "Ey Allah'ın Resülü! Hastalandığımız zaman tedavi yollarını aramasak, bu günah mıdır?" diye sordular. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Tedavi arayın ey Allah'ın kulları! Zira, Allah Teâla hazretleri koyduğu her hastalığa şifa da koymuştur, bundan sadece ihtiyarlık hariçtir, (onun tedavisi yok)" buyurdular.[2324]

Haramla tedavinin yasaklığı

Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, habis (haram) ile tedaviyi yasakladı."[2325]

Ümmü Seleme r.a.'dan merfuan; "Allah Azze ve Celle, size haram kıldığı şeylerde şifa yaratmamıştır."[2326]

Hastaya okumak caizdir:

Enes radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm bize, zehire karşı, göz değmesine karşı, nemle kurduna karşı rukye yapmamıza ruhsat tanıdı."[2327]

Ebu Sa'idi'l-Hudri radıyallahu anh anlatıyor: "Cibril aleyhisselam Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın yanına geldi ve: "Ey Muhammed, hasta mısın? diye sordu. "Evet!" cevabını alınca, Cibril aleyhisselam şu duayı okudu: "Bismillahi erkîke, min külli dâin yü'zîke ve min şerri külli nefsin ev aynin hâdisin. Allahu yeşfike, bismillahi erkîke. (Seni Allah'ın adıyla, sana eza veren bütün hastalıklara karşı, bütün kötü nefis ve hasedci gözlere karşı sana okuyorum. Allah sana şifa versin, ben Allah'ın adıyla sana dua ediyorum)."[2328]

İbni Abbas *radıyallahu anh*umâ'dan rivayet edildiğine göre Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: *"Kim, henüz eceli gelmemiş bir hastayı ziyaret eder de*

[2324] Sahihu Ebu Davud(3264)

[2325] hasendir. Ebu Davud(3870) Tirmizi(2046) İbni Mace(3459) Beyhaki(9/332) Ahmed(2/305,446,478) Ebu Nuaym Hilye(8/375) Ebu Nuaym Tıb(129/a) İbni Sünni Tıb(62/a) Zadul Mead(4/373) Sahihu Ebu Davud(3278)

[2326] Hasen, Sahih ligayrihi. Taberani(23/749) Ahmed Eşribe(117) Ahmed(2/237,289) Ebu Yala(12/6966) İbni Hibban(2/335) Beyhaki(10/5) Camiüs Sağir(1773) Elbani Daife(1633) Heysemi Maksadul Ali(1571) Mecmauz Zevaid(5/86) İbni Hacer Fethul Bari(10/89) Telhisul Habir(4/74) Kurtubi(2/231) Abdurrazzak(9/250) Hakim(4/218) Ebu Nuaym Tıb(14/b) İbni Mes'ud r.'den; Buhari(10/68) Ahmed Eşribe(130) Zadul Mead(4/372)

[2327] Müslim(2196) Ebu Davud(3889) Tirmizi(2057).

[2328] Müslim(2186) Tirmizi(972).

onun başucunda yedi kere; “büyük arşın sahibi yüce Allah’dan seni iyi etmesini dilerim” diye dua ederse, Allah o hastayı iyi eder.”[2329]

Osman İbnu Ebi'l-As radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a müslüman olduğum günden beri bedenimde çekmekte olduğum bir ağrımı söyledim. Bana: "Elini, vücudunda ağrıyan yerin üzerine koy ve şu duayı oku!" buyurdu. Dua şu idi: Üç kere: "Bismillah" tan sonra yedi kere, "Eûzü bi-izzetillahi ve kudretihi min şerri mâ ecidu ve uhâziru." "Bedenimde çekmekte olduğum şu hastalığın şerrinden Allah'ın izzet ve kudretine sığınıyorum" diyecektim. Bunu birçok kereler yaptım. Allah Teâla hazretleri benden hastalığı giderdi. Bunu ehlime ve başkalarına söylemekten hiç geri kalmadım."[2330]

Ebu Sa'id radıyallahu anh anlatıyor: "Biz, (Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın çıkardığı askeri) bir seferdeydik. Bir yerde konakladık. Yanımıza bir cariye gelip: "Obamızın efendisi Selim'i bir zehirli soktu. Onunla meşgul olacak erkekler de şu anda yoklar. sizde rukye yapan biri var mı?" dedi. Bunun üzerine bizden rukye hususunda mahâretini bilmediğimiz bir adam kalkıp onunla gitti ve adama okuyuverdi. Adam iyileşti. Kendisine otuz koyun verdiler. Bize sütünden içirdi. Ona: "Yahu sen rukye bilir miydin?" dedik. "Hayır, ben sadece Fatiha okuyarak rukye yaptım" dedi. Biz kendisine "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'a sormadan (bu verdiklerine) dokunma!" dedik. Medine'ye gelince, durumu ona söyledik. Aleyhissalatu vesselam "Fatiha'nın rukye olduğunu (tedavi maksadıyla okunacağını) sana kim söyledi? (verdikleri koyunları paylaşın, bana da bir hisse ayırın!" buyurdular."[2331]

Cabir radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm Beni Amr İbni Hazm'a yılana karşı rukye yapma ruhsatı tanıdı. Biz Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm ile birkilkte otururken bizden bir kimseyi akrep soktu. Bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü, buna rukye yapayım mı?" diye sordu. "Sizden kim kardeşine faydalı olabilecekse hemen olsun" buyurdular."[2332]

İmran İbnu Husayn radıyallahu anhüma anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm: "Ümmetimden yetmişbin kişi (Mahşer'de) hesaba çekilmeden cennete girecektir!" buyurdular. Kendisine: "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar kimlerdir?" diye sual edildi.

"Onlar, kendilerine dağlamayanlar, rukyeye başvurmayanlar, teşâ'üme (uğursuzluğa) inanmayanlar ve Rablerine tevekkül ederlerdir!" buyurdu.

Ukkâşe radıyallahu anh kalkıp: "Ey Allah'ın Resûlü! Dua buyur, Allah beni onlardan kılsın!" dedi. Aleyhissalatu vesselam: "Sen onlardansın!" müjdesini verdi. Bir başkası daha kalkıp: "Ey Allah'ın Resûlü! Beni de onlardan kılması için Allah'a dua ediver!" dedi. Aleyhissalatu vesselam: "O hususta Ukkâşe senden önce davrandı!" cevabını verdi."[2333]

Muska takmanın haramlığı

Ukbe Bin Amir r.a.’den; “Birisi beyat ederken Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ondaki muskayı kopardı ve buyurdu ki; “Kim muska asarsa şirk koşmuştur.”[2334]

[2329] Sahihu Ebu Davud(2663) Sahihu Tirmizi(1698)
[2330] Müslim(2202) Muvatta(2, 942) Ebu Davud(389) Tirmizi(2081)
[2331] Buhari, Tıbb 39, 323, Fedailu'l-Kur'an 9; Müslim(2201) Ebu Davud(3900) Tirmizi(2064, 2065).
[2332] Müslim(2198, 2199)
[2333] Müslim(218).
[2334] Ahmed sahih senedle; Sahiha(492)

İbnu Mes'ud radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'ı işittim, diyordu ki: "Rukyelerde, temimelerde (muskalarda), tivelelerde (muhabbet muskası) bir nevi şirk vardır." Bunu işiten bir kadın atılarak, (İbnu Mes'ud'a): "Böyle söylemeyin, benim gözüm ağrıyordu. Falan yahudiye gittim geldim. O bana rukye yaptı. Ağrım kesildi" dedi. Abdullah İbnu Mes'ud radıyallahu anh tereddüt etmeden, "Bu (ağrı) şeytanın işiydi, o eliyle dürtüyordu, sana rukye yapılınca vazgeçti. Bu durumda sana Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm gibi, şöyle söylemem kâfidir: "İzhebi'l-bâs Rabbe'n-nâs eşfi ente'ş-Şâfi, Lâ şifâe illâ şifâuke, şifâen lâ yuğâdiru sakamen. (Ey insanların Rabbi, acıyı gider, şifa ver, sen Şafisin. Senin şifandan başka bir şifa yoktur, hiçbir hastalığı terketmeyen bir şifa istiyorum.[2335]

Cabir radıyallahu anh anlatıyor: "Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm'dan nüşre hakkında sorulmuştu: "O şeytan işidir!" buyurdu."[2336]

İsa İbnu Hamza rahimehullah anlatıyor: "Abdullah İbnu Ukeym radıyallahu anh'ın yanına girdim. Kendisinde kızıllık vardı. “temime (muska) takmıyor musun?" diye sordum. Bana şu cevabı verdi: "Bundan Allah'a sığınırım. Zira Rasulullah aleyhissalâtu vesselâm şöyle buyurmuştu: "Kim bir şey takınırsa, ona havale edilir."[2337]

[2335] Ebu Davud(3883) Sahihu Ebu Davud(3288) Sahihu İbni Mace(2845) Sahiha(331)
[2336] Ahmed(13621) Ebu Davud(3868) sahihtir.
[2337] Tirmizi(2072) Sahihu Tirmizi(1691)

13. Bölüm: ALIŞ VERİŞ

Cabir r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Sattığında, satın aldığında ve borcunu ödeyişinde iyi ve cömert davranan kişiyi Allah esirgesin"[2338]

Haram alışverişler:

1- İçki, leş, domuz ve putların alım satımı; Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: Mekke'nin fethedildiği sene Hz. Peygamber (aleyhissâlatu vesselâm)'i Mekke'de işittim, şöyle buyuruyordu:

"Cenab-ı Allah içki, ölmüş hayvan, domuz ve putun alım-satımını yasakladı." Bunun üzerine:

"Ey Allah'ın Resûlü "ölmüş hayvanların iç yağı hakkında ne buyurursunuz, zîra onunla gemiler yağların, derilere sürülür, kandiller aydınlatılır" dendi. Cevâben:

"O (nun satışı) haramdır" buyurdu ve ilâve etti: "Allah Yahudilerin canını alsın. Allah onlara ölmüş hayvanların iç yağını haram kıldığı vakit bu yağı erittiler, sonra satıp parasını yediler."[2339]

2- Kedinin ve köpeğin alım satımı; Cabir r.a.'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem köpeğin ve kedininücretini yasakladı."[2340] Nesai'nin rivayetinde; "ancak av köpeği bundan müstesna"[2341] şeklinde bir fark vardır.

3- Kan satışı; Ebu Cuhayfe r.a.'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, kan satışının ücretinden yasakladı."[2342]

4- Suyun fazlası; İbni Ömer ve Cabir r.a.'den rivayet edilen hadislerde buyrulur ki; "Rasulullah s.a.v. suyun fazlasına alınan ücretten yasakladı."[2343]

5- Haram kılınan şeyin satışı; Abdurrahman İbnu Va'le'nin anlattığına göre, İbnu Abbas (radıyallahu anh)'dan üzüm şırası hakkında sorunca ondan şu cevabı almıştır: "Adamın biri Resûlullah (aleyhissâlatu vesselâm)'a bir şarap dağarcığı hediye etmişti, kendisine "Allah'ın bunu haram kıldığını bilmiyor musun?" dedi. Adam: "Hayır bilmiyorum" cevabını verdi ve yanında bulunan birisine birşeyler fısıldadı. Resûlullah (aleyhissâlatu vesselâm) adama "Ona ne fısıldadın?" diye sorunca adam: "Onu satmasını emrettim" dedi. Resûlullah (aleyhissâlatu vesselâm):

"İçilmesi haram olanın satılması da haramdır" buyurdu ve iki şarap dağarcığının ağızlarını açarak içlerini boşalttı."[2344]

6- Garar (mechul) satışı; sonucu belli olmayan ve kumar ile olan şeyin satışıdır. Havadaki kuş, doğacak hayvan, hayvanın sırtındaki yün, memedeki süt, sudaki balık, ağaçtaki meyva, yeşillenmiş meyvanın olgunlaşmadan satışı gibi. Ebu Hüreyre

---

[2338] Buhari(3/9) Tirmizi(1320)
[2339] Buhârî(2236) Müslim(1581) Ebu Dâvud(3486) Tirmizî(Büyû 93) Nesai(7/309-310) İbnu Mâce(2167)
[2340] Müslim(1569)
[2341] Nesai(4668)
[2342] Buhari(2238)
[2343] Buhari(2284) Müslim(1565)
[2344] Müslim(1579) Muvatta(2/846) Nesâî(7/307-308)

(radıyallahu anh) anlatıyor: Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) bey'u'l-garar ve bey'u'l-hasatı yasakladı."[2345]

İbnu Ömer r.a.'dan; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem, hablul habele (kesildiğinde çıkacak etin) satışını yasakladı"[2346]

7- Mülamese, Münabeze, Muhadara, Mahabere, Muaveme, Muhakale ve Müzabene; bunların hepsi garar (mechul) satışının yasağına dahildir.

Enes r.a.'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem muhakale, muhadara, munabeze, mulamese ve muzabeneden yasakladı."[2347]

Muhadara; meyvenin olgunlaşmadan satılmasıdır.

"**Münâbeze**: satıcının; "Bu elbiseyi sana atarsam satış tamam olmuştur" demesidir.

Mülâmese de elbiseyi açıp, evirip çevirmeden elini değmesi ve değince de satış muâmelesinin tamam olmasıdır." Nesâî'de İbnu Ömer (radıyallahu anh)'den: "Bu, câhiliye ehlinin, alış-verişte başvurdukları bir tarzdı" açıklaması yer alır.

Ebu Saîd el-Hudrî (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) iki alış-veriş tarzını yasakladı. Yasaklanan satış tarzları: Mülâmese ve münâbezedir." [2348]

Ebu Sa'îd (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Peygamber (aleyhissâlatu vesselâm) müzâbene ve muhâkala'yı yasakladı. **Müzâbene**, yeni meyvenin daha hurma, ağacının başında iken (İmam Malikin rivayetinde; "...kuru hurma vererek") satın alınmasıdır."[2349]

İmam Malik der ki; "Tarlayı arpa karşılığında kiralamak **muhakale**dir."[2350]

Sahiheyn'in Câbir r.a.'den kaydettikleri bir rivayet de şöyle: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) Muhâbere ve Muhâkale'yi yasakladı. Atâ der ki: "Cabir bize şu açıklamayı yaptı:

Mahâbere: Boş araziyi, sahibi bir başkasına verir. Alan adam bütün masrafları karşılayarak tarlayı eker. Tarla sahibi mahsülden hisse alır. (diğer bir tarife göre; yığının, (miktarını göz kararıyla tahmin edip) şu kadar sa'ya satmaktır) **Müzabene**'ye gelince, bunun "daha ağaçta iken yaş hurmayı, kuru harma ile ölçekle satmak" olduğunu söyledi. **Muhâkale** ise, ekinden cari bir alış-veriş, müzâbene'ye benzer, ekinin ölçekle buğday mukabili satılmasıdır.[2351]

Müslim'in bir diğer rivayetinde şöyle denir: "Hz. Peygamber (aleyhissalatu vesselam) muhâkale, müzâbene, muâveme ve muharebe suretiyle yapılan alış-verişleri yasakladı. -

---

[2345] Müslim(513) Ebu Dâvud(3376) Tirmizî(1230) Nesâî(7/262) İbnu Mâce(2194)
[2346] Müslim(5/1514) bkz.:Buhari(2134)
[2347] Buhari(2207)
[2348] Buhârî(2144) Müslim(1512) Ahmed(3/95) Ebu Dâvud(3377-3378) Nesâî(7/260-261) İbnu Mâce(2170)
[2349] Buhârî(2186) Müslim(1546) Muvatta(2/625) Nesâî(7/39)
[2350] Sıddık Hasen Han Ravzatun Nediyye(s.451)
[2351] Buhari, Şürb 17, Müslim(1536) Tirmizi(1290,1313) Ebu Davud(3374-3375) Nesai(7/270)

Ravi der ki: **Muâveme**, bir kaç yıllığına yapılan bir satıştır.- Keza, istisnalı satışı da yasakladı"[2352]

8- Urbun (Kaparolu) satış; böyle bir satışta; alıcı peşinat olarak bir miktar verir, sonra cayarsa verdiği peşinat satıcının olur. Bir tarafın zararı olurken diğer tarafın haksız kazancı söz konusudur. Bu satışın hükmü hakkında icma sabit olmamıştır."[2353]

9- Sarhoş edici içki yapacağı bilinen kişiye üzüm satmak; Büreyde r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Üzümü bağ bozumu sırasında depolayıp, yahudiye, hristiyana veya içki yapacağını bildiği kimseye satan kimse, göz göre göre kendini ateşe atmıştır."[2354]

10- Madumun (elde olmayan şeyin) madum ile satışı; alacağın alacakla ödenmesi olup, bunun haramlığında icma vardır. Bu konuda rivayet edilen hadisler ise sabit olmamıştır.[2355]

11- Teslim alınmayan malın satışı; Hakim bin Hizam r.a.'; "Ey Allah'ın Rasulü! Ben ticaret malı satın alıyorum. Bu hususta helal ve haram olan nedir?" diye sorunca Rasulullah s.a.v. buyurdu ki; "Bir şey satın aldığın zaman onu teslim almadıkça satma!"[2356]

İbnu Ömer (radıyallahu anh)'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (aleyhissâlatu vesselâm) şöyle demiştir: "Bir yiyecek satın alan kimse, onu kabzetmeden önce satamaz"[2357]

12- Sünyâ (istisnalı) satış; bu satış şu şekilde olur; satıcı; "şu malı bir kısmı hariç olmak üzere satıyorum" der. Hariç olan kısım mechulse bu yasaklanmıştır; Cabir r.a.'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sünya (istisnalı satış) dan yasakladı."[2358] Nesai, Tirmizi ve İbni Hibban'ın rivayetlerinde şu ziyade vardır; "Ancak (istisna edilen şey) bilinirse bu başka"

13- Şehirlinin köylü adına satışı; Cabir r.a'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Şehirli, köylü adına satış yapmasın. Bırakın insanları, Allah birbirleri sebebiyle onları rızıklandırsın."[2359]

14- Neceş (pazarlığı kızıştırmak); İbni Ömer r.a.'dan; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem müşteri kızıştırmayı (neceşi) yasakladı."[2360]

[2352] Müslim(1536)
[2353] Fakat bütün tarikleri tenkide uğramış olsa da, rivayet yollarının birbirinin kusurunu giderdiği şu rivayet dikkate şayandır; Amr bin Şuayb babasından, o da dedesinden (r.a.) rivayet ediyor; "Peygamber sallallahu aleyhi ve selem kaparolu satıştan yasakladı". (Ahmed(2/183) Malik(2/609) Ebu Davud(3502) İbni Mace(2192) Beyhaki(5/342) İbni Abdilberr et Temhid(24/176-178) İbni Adiy el Kamil(4/153) Tehzibul Kemal(35/100) Suyuti Tenvirul Havalik(1/47) Bu rivayetin isnadı hakkında çok söz söylenmiştir. Elbani r.a. de bu rivayeti zayıf bulmuştur. Ancak tariklerinin birbirinin kusurunu gidermesi sebebiyle bana göre bu rivayet hasendir.
[2354] İsnadı hasendir. Taberani Evsat(5/294) Beyhaki Şuab(5/17) Mecmauz Zevaid(4/90) Deylemi(5477)
[2355] Bkz.: Ravzatun Nediyye(s.455)
[2356] Ahmed(3/402) Beyhaki(5/313) İbnul Carud(s.154) İbni Hibban(11/358,361) Darekutni(3/8) Nesai(7/286) İbni Ebi Şeybe(4/386) Abdurrazzak(8/39) Tayalisi(s.187) Taberani(3/196) Mehamili Emali(s.294) Hatib Tarihu Bağdat(11/425) İbni Kesir Camiul Mesanid(3/578) Beyhaki; "hasen" dedi.
[2357] Buhârî, Büyû 49, 51, 54, 55, Hudud 42; Müslim(1525-1526-1528-1529) Nesâî(7/286-287) Ebu Dâvud(3492) Tirmizî(1291) Muvatta(2/640-641) İbnu Mâce(2226)
[2358] Müslim(1536) Nesai(3880) Tirmizi(1290)
[2359] Müslim(1522) Ebu Davud(3442) Tirmizi(1223) Nesai(7/256) İbni Mace(2176)

İmam Malik r.a. der ki; “Neceş, başkalarının daha fazla vermesi için birisinin malına alma niyeti olmadan değerinden fazla fiyat teklif edip, başkasının senin teklif ettiğin fiyattan almasını sağlamandır.”

Ebu Hüreyre (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) efendimiz buyurdular ki: "(Alıcı olmadığınız hâlde, fiyatları kızıştırmak için) müşteri ile satıcının aralarına girmeyin."[2361]

15- Satış üzerine satış; Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem; “Biriniz kardeşinin satışı üzerine satış yapmasın.”[2362]

16- malın pazara varmadan yolda satışı; İbnu Ömer r.a.'den gelen rivayette: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) satıcının malını övmesini ve daha pazara varmadan malın yolda satın alınmasını veya şehirlinin köylü adına satış yapmasını yasakladı" buyrulur.[2363]

İhtikar (Karaborsacılık) Haramdır;

İbnu'l-Müseyyeb anlatıyor: "Ma'mer İbnu Ebî Ma'mer -ki İbnu Abdillah da denir ve Benu Adiyy İbnu Ka'b'dan biridir- dedi ki: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurdular: "İhtikâr yapan hatakâr olmuştur."[2364]

Mala Musibet Gelirse;

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Bir din kardeşine yemiş satsan sonra da buna bir âfet gelse, ondan bir şey alman sana helâl olmaz. Kardeşinin malını hakkın olmadığı halde nasıl alırsın?"[2365]

Bir başka rivayette: Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) âfetle gelen zararın hesaptan düşülmesini emretti" demiştir[2366]

Satış ve Selef

İbni Amr r.a.’nın rivayet ettiği hadiste; “Selefle satış helal değildir” buyrulmuştur.[2367]

İmam Mâlik bunu şöyle açıklar: "Bu, bir kimsenin diğerine şöyle demesidir: "Senin malını şu şu fiyata alıyorum ancak şu zamanda teslim etmen şartıyla". Bu çeşit bir muamele câiz değildir."[2368]

Bir Satışta iki Şart Sahih Değildir:

Bu şu şekilde olur; alıcı der ki; bana şu malı peşin olursa bin liraya, vadeli olursa bin beşyüz liraya sat. Böyle bir alışveriş yasaklanmıştır;

[2360] Malik(s.684) Buhari(2140) Müslim(1515)
[2361] Buhârî, Büyû 58; Müslim(1413) Ebu Dâvud(3438) Tirmizî(1304) Nesâî(7/259) İbnu Mâce(2174)
[2362] Buhari(5142) Müslim(1412) Ahmed(2/126,153,410) Nesai(4503)
[2363] Buhârî(2167) Müslim(1518) Ebu Dâvud(3436) Nesâî(7/257) İbnu Mâce(2179)
[2364] Müslim(1605) Ebu Dâvud(3447) Tirmizî(1267)
[2365] Müslim(1554) Ebu Dâvud(3374,3470)
[2366] Müslim(1554) Ahmed(3/309) Nesai(4529) Ebu Davud(3374)
[2367] İbnul Carud(s.154) Hakim(2/21) Ahmed(2/178) Tayalisi(s.298) Tirmizi(1234) Darimi(2/329) Beyhaki(5/267) Darekutni(3/74) Ebu Davud(3504) Nesai(7/228) İbni Mace(2188) sahihtir.
[2368] Muvatta(2/657)

Yukarıda geçen İbni Amr r.a. hadisinin tam metni şu şekilde; "Hem veresiye hem satış (selef satışı) helal olmaz. Bir satışta iki şart koşmak, mülkiyetine geçmeyen malı satmak ve teslim alınmamış malı satmak helal değildir."[2369]

Şah Veliyullah Dehlevi r.a. şu açıklamayı yapar; "Bey' ve selef; "sana şunu, bana şu kadar borç vermen şartıyla sattım" demek suretiyle olur. İki şarttan maksat ise; satış akdinin normal şartları yanında, ayrıca akit dışı şartlar koşmaktır. "bana şunu hibe etmen yahut benim için falancaya aracılık etmen veya şayet satarsan sadece bana satman şartıyla" gibi şartlar ileri sürülerek yapılan satışlar gibi. Bu bir akit içinde iki şart demektir."[2370]

Bir satışta iki satış sahih değildir;

Ebu Hureyre r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir satış içinde iki satışı yasakladı."[2371]

Buna benzer bir rivayet İbnu Mesud r.a.'den gelmiştir. Bu rivayetin ravilerinden Semmak; "Bir satışta iki satış; sattığı mal için veresiye olursa şu kadar olur, peşin olursa şu kadar olur" demektir." Demiştir.[2372] Fakat bu açıklama doğru değildir. Çünkü Semmak'ın anlattığı şey, bir satışta iki şart yasağının tarifidir. Çünkü "bir satışta iki şart" tek bir satışı ifade eder. Burada ise iki satış sözkonusudur.

Begavi r.a. bunu iki şekilde açıklar; "Birincisi; "Sana şu elbiseyi peşin olarak on liraya, veresiye olarak yirmi liraya satıyorum" demektir. İlim ehlinin çoğuna göre bu satış fasittir. Bu iki şıktan biri bir mecliste kararlaştırılırsa bu ihtilafsız olarak sahihtir. İkinci şekli de şöyledir; "Şayet cariyeni bana satarsan, şu kölemi sana yirmi liraya satarım" demektir. Bu fasit bir alışveriştir… fakat iki şey bir mecliste satılırsa bu yasağa girmez. Mesela bir ev ile bir köleyi bir fiyat üzere satarsan bu caizdir."[2373]

Muhayyerlik Şartı Caizdir:

İbnu Ömer (radıyallahu anhüma) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Alış-veriş yapanlar, birbirlerinden ayrılmadıkça (akdi bozmakta) muhayyerdirler. Veya alış-veriş yapanlardan biri diğerine "muhayyersin" demişse yine muhayyerdir."[2374]

[2369] İbnul Carud(s.154) Hakim(2/21) Ahmed(2/178) Tayalisi(s.298) Tirmizi(1234) Darimi(2/329) Beyhaki(5/267) Darekutni(3/74) Ebu Davud(3504) Nesai(7/228) İbni Mace(2188) sahihtir.

[2370] Huccetullahil Baliga(2/292)

[2371] Ahmed(2/432,475,503) Nesai(4632) Ebu Davud(3461) Tirmizi(1231)

[2372] Ahmed(1/398)

[2373] Sıddık Hasen Han Kannuci Ravzatun Nediyye(s.464)

[2374] Buhârî(2107) Müslim(1531) Tirmizî(1246) Ebu Dâvud(3454) Nesâî(7/248) Muvatta(2/671) İbnu Mâce(2181)

FAİZ:

Allah Azze ve Celle buyurur ki; "**Faiz yiyenler (kabirlerinden), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden kalktığı gibi kalkarlar. Bu hal onların "Alım-satım tıpkı faiz gibidir" demeleri yüzündendir. Halbuki Allah, alım-satımı helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse, geçmişte olan kendisinindir ve artık onun işi Allah'a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada devamlı kalırlar. Allah faizi tüketir (Faiz karışan malın bereketini giderir), sadakaları ise bereketlendirir. Allah küfürde ve günahta ısrar eden hiç kimseyi sevmez. İman edip iyi işler yapan, namaz kılan ve zekât verenler var ya, onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler. Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terkedin. Şayet (faiz hakkında söylenenleri) yapmazsanız, Allah ve Resûlü tarafından (faizcilere karşı) açılan savaştan haberiniz olsun. Eğer tevbe edip vazgeçerseniz, sermayeniz sizindir; ne haksızlık etmiş ne de haksızlığa uğramış olursunuz.** "(Bakara 275-279)

İbnu Mes'ud (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) ribâyı (fâizi) yiyene de, yedirene de lânet etti." Ebu Dâvud ve Tirmizî'nin rivayetlerinde şu ziyade vardır: "(Fâiz muâmelesine) şâhitlik edenlere de bu muâmeleyi yazana da..."[2375]

Riba (Faiz) Çeşitleri:

Ömer İbnu'l-Hattâb (radıyallahu anh) anlatıyor: Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Altın altınla peşin olmazsa ribâdır. Buğday buğdayla peşin satılmazsa ribâdır. Arpa arpayla peşin satılmazsa ribâdır. Kuru hurma kuru hurmayla peşin satılmazsa ribâdır."[2376]

Ebu Saîd (radıyallahu anh) anlatıyor: Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) zamanında bize bayağı hurma veriliyordu. Bu muhtelif cins kuru hurmanın bir karışımı idi. Bu bayağı hurmanın iki ölçeğini bir ölçek iyi hurma mukabilinde satıyorduk. Bu tarz Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'in kulağına ulaşınca şöyle buyurdu: "İki ölçek hurmaya bir ölçek hurma, iki ölçek buğdaya bir ölçek buğday iki dirheme bir dirhem olmaz."[2377]

Bir rivayette de şöyle gelmiştir: "Hz. Bilâl (radıyallahu anh), Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a (iyi cins bir hurma olan) berni hurması getirmişti. "Bu nereden?" diye sordu. Bilâl (radıyallahu anh): Bizde âdi hurma vardı. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın yemesi için ondan iki ölçek vererek bundan bir ölçek satın aldık, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm): "Eyvah! Bu ribânın ta kendisi, eyvah bu ribânın ta kendisi, sakın öyle yapma. Şayet iyi hurma satın almak istersen elindekini ayrıca sat. Sonra onun parasıyla iyi hurmayı satın al" dedi.[2378]

[2375] Müslim(1579) Ebu Dâvud(3333) Tirmizî(1206) İbnu Mâce(2277)
[2376] Buhârî(2174) Müslim(1586) Ebu Dâvud(3348) İbnu Mâce(2160,2259) Muvatta(2/636-637) Tirmizî(1243) Nesâî(7/273)
[2377] Buhârî, Büyû 21; Müslim(1594, 1595, 1596) Tirmizî(1241) Nesâî(7/271, 272, 273) Muvatta(2/632)
[2378] Buhârî, Vekâlet 11; Müslim(1594) Nesâî(7/271-272)

Müslim'in bir diğer rivayeti şöyledir: "Altın altınla, gümüş gümüşle, buğday buğdayla, arpa arpayla, hurma hurma ile, tuz tuzla başbaşa misliyle, peşin olarak satılır. Kim artırır veya artırılmasını taleb ederse ribâya girmiştir. Bu işte alan da veren de birdir."[2379]

Cinsler Farklı Olup, Peşin Olursa Faiz Olmaz:

Ubadetu'bnu Sâmit (radıyallahu anh)'ten gelen bir başka rivayette (şu ziyade) ifade edilmiştir: "...Bu çeşitler (cinsler) farklı olduğu takdirde peşin ise dilediğiniz gibi satın."[2380]

Altının Gümüş Karşılığında Veresiye Satışı:

Ebu'l-Minhâl anlatıyor: "Zeyd İbnu Erkam ve el-Berâ İbnu Âzib (radıyallahu anh)'e sarf'tan (yani altınla gümüşü cinsi cinsine satmaktan) sordum. İkisi de şu cevabı verdi: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) altının gümüş mukabilinde veresiye satılmasını yasakladı."[2381]

Taş Veya Boncuklu Altın, Gümüş v.s. Ayrılması;

Fadâle İbnu Ubeyd (radıyallahu anh) buyuruyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a Hayber'de bulunduğu sırada altın ve boncuklarla yapılmış bir gerdanlık getirildi. Bu satılık ganimet mallarındandı. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) altınların boncuklardan ayrılmasını emretti. Derhal gerdanlığın altın kısmı ile boncuk kısmı birbirinden ayrıldı. Sonra Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm): "Altın, altına mukabil, tartısı tartısına satılsın" buyurdular.[2382]

Taksitle Alıp Peşin Satmak;

İbni Ömer r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem buyurdu ki; "Îne usulü ile alışveriş yaptığınız (yani taksitle alıp peşin daha az fiyata sattığınız), sığırların kuyruklarından tutunup çiftçiliğe razı olduğunuz ve cihadı terk ettiğiniz zaman, Allah üzerinize zillet musallat eder ve dininize dönünceye kadar da bu zilleti kaldırmaz."[2383]

Ödemeyi Fazla Yapmak Önceden Şart Koşulmamışsa Faize Girmez;

Cabir r.a.'den; "Rasulullah Sallallahu aleyhi Ve Selem Medine'ye geldiğinde (benden satın aldığı şeyin bedelini ödemek için) tartıcıyı çağırdı. Bana vereceği parayı tartarken alacağımdan fazlasını verdi."[2384]

Eti canlı bir hayvanla satmak.

Eti canlı bir hayvana satmak da caiz değildir. Semure r.a. şöyle rivayet eder: "Hz. Peygamber koyunun, et karşılığı alım-satımını nehyetmiştir."[2385]

[2379] Müslim(1584)
[2380] Müslim(1587) Ebu Dâvud(3349-3350) Tirmizî(1240) Nesâî(7/274-278) İbnu Mâce(2254)
[2381] Buhârî, Büyû 80, 8, Şirket 10, Menakıbu'l-Ensâr 50; Müslim(1589) Nesâî(7/280)
[2382] Müslim(1591) Tirmizî(1255) Ebu Dâvud(3351-3353) Nesâî(7/279)
[2383] Elbani Sahiha(no 11) Ebu Davud(3462) Dulabi Kuna'da(2/62) İbni Adiy Kamil'de(256/2) Beyhaki(5/316) Ahmed(2/84) Taberani(3/207) Ebu Nuaym(1/313) Ru'yani(s.247) İbni Ebid Dünya Ukubat(s.79) İbni Ömer r.a.'dan müteaddit tariklerle rivayet ettiler. Tariklerin tümüyle sahih olmaktadır. Ayrıca Aişe r.a.'nın, ıyne alışverişine karşı çıktığına dair rivayet için bkz.:Ahmed(4/180)
[2384] Buhârî, Cihad 49, 113, Vekâlet 8, Mesacid 59, Büyû 34, İstikrâz 1, 7, Mezâlim 26, Hibe 23, Şürût 4, Nikâh 10, 121, Nafakat 12, Daavât 53; Müslim(710) Tirmizî(1100,1253) Nesâî(7/297-300) Ebu Dâvud(3505) İbnu Mâce(2205)

SELEM (ÖNCEDEN SATMA):

İbnu Abbas (radıyallahu anh) anlatıyor: "Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm) Medine'ye geldiğinde Medineliler, bir yıllık, iki yıllık hurma mahsulünü peşinen satarlardı. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) onlara: "Hurmayı kim önceden satarsa ölçüsünü, tartısını belirterek, vâdesini tâyin ederek satsın" buyurdu.[2386]

İbnu Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor: "Bir adam selem yoluyla (yani parasını peşin alarak, çıkacak mahsülden verilmek üzere) bir ağacın hurmasını sattı. Fakat o yıl o ağaç hiç mahsül vermedi. Satıcı ile müşteri ihtilafa düşerek dâvalarını Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm)'e getirdiler. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) satıcıya: "Onun parasını nasıl helal addedersin, parayı geri ver" dedi. Sonra şunu söyledi: "Hurma (yenmeye) sâlih oluncaya kadar onu selem yoluyla satmayın."[2387]

İmam Mâlik, İbnu Ömer'in sözü olarak şunu tahric etmiştir: "Kişinin, bir başkasına selem yoluyla yiyecek satmasında bir beis yoktur, yeter ki, yiyecek maddesinin fiyatı belirlenmiş, ödemenin zamanı tayin edilmiş olsun. Ancak (hasada) salahı ortaya çıkmayan ekinde veya (yenmeye) salahı ortaya çıkmayan hurmada selem olmaz."[2388]

ŞÜF'A (ÖN ALIM):

Câbir (radıyallahu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) taksim edilmedikçe her (akar) malda şuf'a hakkı bulunduğuna hükmetti. Araya sınırlar konup, yollar tayin edilince şuf'a hakkı kalkar."[2389]

Müslim'deki metin şöyledir: "Henüz taksim edilmemiş arazi, mesken, bahçe gibi (akar nevinden) her ortaklıkta şuf'a hakkı vardır. (Ortaklarından birinin) ortağına haber vermeden satması helal olmaz. Satmadan önce haber verir, ortağı satın alır veya terkeder. Ortağına haber vermeden satarsa, ortağı bu mala (aynı fiyat karşılığında) hak sâhibi olur."

Ebu Dâvud ve Tirmizî'de gelen bir diğer rivayet şöyledir: "Komşu, komşusuna karşı şuf'a hakkına sâhiptir. Aynı yoldan işliyorlarsa, komşu bulunmadığı takdirde, gıyâbında satış yapmaz, bekler."[2390]

REHN (İPOTEK)

Rehn, bir hak veya bir borç karşılığında bir şeyi hapsetmektir. Yani verilmesi gereken bir alacağın verilmemesi durumunda o rehin alınan şeyden tazminini ifade eden bir akiddir.

Rehnin delili kitap ve sünnettir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

"Eğer seferde olup, yazıcı (katip) bulamadınızsa, o takdirde, borçludan alınmış rehinler kâfidir" (Bakara: 2/283)

[2385] Hakim, II/35
[2386] Buhârî(2240-41) Müslim(1604) Ebu Dâvud(3463) Tirmizî(1311) Nesâî(7/290) İbnu Mâce(2280)
[2387] Muvatta(2/644) Buhârî, Selem 2; Ebu Dâvud(3467) İbnu Mâce(2284)
[2388] Muvatta(2/682); İbnu Ömer'in bu sözünü Buhârî, bab başlığında senedsiz olarak kaydetmiştir.(Selem, 7)
[2389] Buhârî(2257) Müslim(1608) Nesâî(7/301) Ebu Dâvud(3513, 3514) Tirmizî(1370)
[2390] Ebu Dâvud(3518) Tirmizî(1369) İbnu Mâce(2494) Nesâî(7/301)

"Resulullah (s.a.v.) aile ferileri için 30 sa' arpa karşılığında zırhını, Ebu Şehm ile adlandırılan bir yahudiye ipotek etti."[2391]

HAVALE

Havale bir akid olup borcun, birinin zimmetinden başka birinin zimmetine geçmesidir. Havalenin delili Peygamber (s.a.v.)'nin şu hadisi şerifi ile sabit olmuştur:

"Zengin kişinin borcunu ödemeyi geciktirmesi zulümdür. Sizden biriniz (borcunun edası için) bir zengine havale edildiğinde bunu kabul edip ona müracaat etsin."[2392]

DAMAN (MALLA KEFALET)

Kişinin zimmetinde miktarı bilinen mala zamin (yükümlü) olmak sahihtir. Hak sahibi yükümlülük şartları mevcutsa hakkını zaminden (kefilden) istiyebildiği gibi mazmundan (borçlusundan) isteme hakkına sahiptir. Zamin (kefil) kefalet ve ödemeyi esas borçlunun izniyle ödemişse hakkını ondan ister.

Bilinmeyen şeyin zamini (kefaleti) ve kesinleşmemiş alacaklar için zaman (kefalet) sahih değildir.

Seleme bin Ekva r.a. şöyle rivayet eder: " ... Üçüncü bir cenaze daha getirildi. Cenaze sahipleri şöyle dediler: “Ey Allah'ın resulü cenaze üzerine namaz kıldır.” Resulullah: *"Geride bir şey bıraktı mı?"* dedi. Onlar: “Hayır” dediler. *"Peki Ölünün üzerinde borç var mı ?"* sorunca, cenaze sahipleri, “Üç dinar borcu var” dediler. *"O zaman arkadaşınızın namazını siz kıldırın."* buyurdu. Bunun üzerine Ebu Katade şöyle dedi: “Ey Allah'ın resulü cenaze üzerine namaz kıldır, onun borcu benim üzerime vaciptir. Ebu Katade borcu ödemeye kefil olunca Resulullah bu cenaze üzerine namaz kıldırdı.”[2393]

BOŞ ARAZİYİ İŞLETMEK

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:*" Her kim, kimsenin olmayan ölü araziyi işletirse onun hakkıdır."*[2394]

[2391] Buhari(1962) Müslim(1603)
[2392] Buhari(2166) Müslim(1564)
[2393] Buhari(2168)
[2394] Buhari, 2210

14.Bölüm: YEMİNLER VE ADAK

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; “Yeminlerinizden dolayı Allah'ı (O'nun adını), iyilik etmenize, O'ndan sakınmanıza ve insanların arasını düzeltmenize engel kılmayın. Allah işitir ve bilir. Allah sizi kasıtsız yeminlerinizden sorumlu tutmaz. Lâkin kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutar. Allah gafûrdur, halîmdir.”(Bakara 224-225)

İbnu Ömer radıyallahu anhüma anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalatu vesselâm'ın yaptığı yeminlerin çoğu şöyleydi: "Kalpleri çeviren zâta yemin olsun, hayır!"[2395]

ALLAH’TAN BAŞKASI ADINA YEMİN:

İbnu Ömer radıyallahu anhüma anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm, Hz. Ömer radıyallahu anh'ın, babasını zikrederek yemin ettiğini işitmişti: "Allah Teâla hazretleri, sizleri babanızı zikrederek yemin etmekten nehyetti. Öyleyse kim yemin edecekse Allah'a yemin etsin veya sussun" buyurdu."[2396]

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur; “Kim Allah’tan başkası adına yemin ederse küfre düşmüştür.”[2397]

YALAN YERE YEMİN:

İbnu Mes'ud radıyallahu anh anlatıyor: "Resulullah aleyhissalâtu vesselâm: "Kim müslüman bir kimsenin malı hakkında yalan yere yemin ederse, (Kıyamet günü) Allah'la karşılaştığında O'nu kendisine karşı gadablanmış bulur!" buyurdular. Sonra Resulullah aleyhissalâtu vesselâm bu sözlerini tasdik eden ayetleri Allah Teâla'nın kitabından okudular:

"(Ahir zaman peygamberine iman hususunda) Allah'a verdikleri ahdi ve ettikleri yemini, az bir dünya malı karşılığında değiştirenlere gelince, onların ahirette hiçbir nasîbi yoktur. Kıyamet gününde Allah onlara ne bir hitapta bulunur, ne rahmetiyle nazar eder ve ne de onları temize çıkarır. Onların hakkı pek acı bir azabtır" (Âl-i İmrân 77).[2398]

YEMİNDE İSTİSNA

İbnu Ömer radıyallahu anhuma anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kim yemin eder ve "inşaallah!" derse istisna yapmış olur. Dilerse rücü eder, dilerse hânis olması mevzubahis olmadan terkeder."[2399]

YEMİNDEN DÖNMEK;

Ebu Hureyre radıyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Kim bir şey hususunda yemin eder, sonra da hilafını daha hayırlı görürse,

---

[2395] Buhari(6628) Muvatta(Nuzûr 14) Ebu Dâvud(3263) Tirmizi(1540) Nesai(7/2, 3)
[2396] Buhârî, Eymân 4; Müslim(1646) Ebu Dâvud(3250) Tirmizi(1534) Nesâî(7/4, 5)
[2397] Ebu Davud(3251) Tirmizi(1535) Ahmed(2/34,67,69,86,125)
[2398] Buhâri, Eymân 17; Müslim(138) Ebu Dâvud(3243) Tirmizî(2999)
[2399] Ahmed(2/309) Muvatta(2/477) Ebu Dâvud(3261, 3262) Tirmizî(1531-32) Nesâî(7/12, 25) İbnu Mâce(2104-2106)

derhal kefâret vererek yemininden vazgeçsin ve yemin ettiği hususstan daha hayırlı olanı yapsın."[2400]

NİYYET

Ebu Hureyre radıyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Yemin, yemin isteyenin niyetine göredir."[2401]

LAĞV

Aişe R.a. anlatıyor: "Şu ayet kişinin kullandığı "Vallahi hayır!", "Billahi evet!" gibi sözler sebebiyle nazil olmuştur. (Meâlen): "Allah yeminlerinizde kasıtsız olarak yanılmanızdan dolayı sizi mes'ul tutmaz, fakat ettiğiniz yeminleri bozmanızdan dolayı sizi mesul tutar. Bozulan bir yeminin kefareti ise.."' (Maide 89).[2402]

GAMUS

İbni Ömer r.a.'dan; "Bir bedevi Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'e geldi ve; "Büyük günahlar nelerdir?" dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in saydıkları arasında "yemini gamus" da vardı. "Yemini gamus nedir?" diye sorunca şöyle buyurdu; "Müslüman bir kimsenin malını yalan sözle koparmaktır."[2403]

SÖZÜN TUTULMASI

Ebuz Zahiriye'den; "Bir kadın Aişe r.a.'ya hurma hediye etmişti. Aişe r.a. bunun bir kısmını yedi, kalan kısmı için de; "Sana kasem ederim ki kalan kısmını da yiyeceğim." Dedi. Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem buyurdu ki; "Sözünü tut, zira sözünden dönene günah vardır."[2404]

YEMİNE ZORLANAN

Allah Azze ve Celle şöyle buyurur; "Kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse -kalbi iman ile dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka- fakat kim kalbini kâfirliğe açarsa, işte Allah'ın gazabı bunlaradır; onlar için büyük bir azap vardır."(Nahl 106)

YEMİNİN KEFFARETİ

Allah Azze ve Celle şöyle buyurur "Allah, kasıtsız olarak ağzınızdan çıkıveren yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz, fakat bilerek yaptığınız yeminlerden dolayı sizi sorumlu tutar. Bunun da keffâreti, ailenize yedirdiğiniz yemeğin orta hallisinden on fakire yedirmek, yahut onları giydirmek, yahut da bir köle azat etmektir. Bunları bulamıyan üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğiniz takdirde yeminlerinizin keffâreti işte budur. Yeminlerinizi koruyun (onlara riayet edin). Allah size âyetlerini açıklıyor; umulur ki şükredersiniz!"(Maide 89)

[2400] Müslim(1650) Muvatta(2/478) Tirmizî(1530) Bkz.: Buhari(6622) Müslim(1652) Ebu Davud(3277)
[2401] Müslim(1653) Ebu Dâvud(3255) Tirmizi(1354)
[2402] Buhari(4613) Muvatta(2/477) Ebu Davud(3254)
[2403] Buhari(6675,6870,6920)
[2404] Ahmed(6/114)

ADAK

Allah Azze ve Celle buyurur ki; ”O kullar, şiddeti her yere yayılmış olan bir günden korkarak verdikleri sözü yerine getirirler.”(İnsan 7)

NEZİRDEN (ADAK’TAN) NEHY

Saîd İbnu'I-Hâris anlatıyor: "İbnu Ömer radıyallahu anhümâ'yı şöyle söyler işittim: "Siz nezretmekten yasaklanmadınız mı? Resülullah aleyhissalâtu vesselâm demişti ki: "Nezir; olacak bir şeyi ne öne alır ne de geriye bıraktırır. Ancak onunla cimriden mal çıkarılmış olur."[2405]

İSYAN İÇEREN ADAK YERİNE GETİRİLMEZ

Aişe radıyallahu anha anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm'ın şöyle söydediğini işittim: "Kim Allah'a itaat etmeye nezrederse hemen itaat etsin. Kim de Allah'a isyan etmeye nezrederse, sakın isyan etmesin."[2406]

ADAĞIN KEFFARETİ

Aişe radıyallahu anhâ anlatıyor: "Resülullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Ma'siyette (günah şeylerde) nezir yoktur. Bunun kefâreti de yemin kefâretidir."[2407]

Ukbe İbnu Âmir radıyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurmuştur ki: "Nezir keffâreti, başka bir şey zikredilmemişse yemin keffâretidir."[2408]

CAHİLİYEDE ADANAN ADAK

İbnu Ömer radıyallahu anhüma anlatıyor: "(Babam) Ömer radıyallahu anh (bir gün) dedi ki: "Ey Allah'ın Resulü! Ben cahiliye devrinde bir gün itikaf yapmayı nezretmiştim. -Bir rivayette Mescid-i Haram'da bir gece denmiştir.- (Bunu ifa etmem gerekir mi?)" Resülullah aleyhissalâtu vesselâm: "Nezrini yerine getir!" buyurdular."[2409]

ADAK BORCUYLA ÖLEN

Cabir İbnu Abdillah radıyallahu anhüma anlatıyor: "Bir kadın, Resulullah aleyhissalatu vesselam'a gelerek: "Annem öldü, üzerinde oruç nezri vardı, onu yerine getirmeden vefat etti" dedi. Resulullah aleyhissalatu vesselam: "Velisi ona bedel oruç tutsun!" buyurdular."[2410]

[2405] Buhârî(6608) Müslim(1639) Ebu Dâvud(3287) Nesâî(7/15,16)
[2406] Buhârî(6696) Muvatta(2/476) Ebu Davud(3289) Tirmizi(1526) Nesâî(7/17) İbnu Mâce(2126)
[2407] Ahmed(6/247) Ebu Davud(3290) Tirmizi(1524) Nesai(3834) İbni Mace(2125)
[2408] Müslim(1645) Ebu Dâvud(3323) Tirmizî(1528)
[2409] Buhari(2032,2043,4320,6697) Müslim(1656) Ebu Dâvud(3325) Tirmizî(1539) Nesâî(7/21, 22)
[2410] Ebu Davud(3307) Nesai(3818)

15. Bölüm: YİYECEK VE İÇECEKLER

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; “Allah'ın kendilerine verdiği rızkı, Allah'a iftira ederek (kadınlara) haram kılanlar, muhakkak ki ziyana uğramışlardır. Onlar gerçekten sapmışlardır ve doğru yolu bulacak da değillerdir.”(En’am 140)

Ebud Derda r.a.’den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem buyurdu ki; “Allah’ın kitabında helal kıldıkları haramdır. Hakkında susulan affedilmiştir. Allah’ın affını kabul edin. Allah unutucu değildir.” Sonra şu ayeti okudu; “Senin Rabbin unutkan değildir.”(Meryem 64)[2411]

Yine Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem; “Allah Azze ve Celle birtakım farzlar kılmıştır, onları zayi etmeyin. Birtakım sınırlar koymuştur, onları aşmayın. Bazı şeyler hakkında da unuttuğu için değil, merhametinden dolayı susmuştur. Onları da araştırmayın.”[2412] Buyurmuştur.

HARAM KILINANLAR

Allah Azze ve Celle buyuruyor ki; “Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, (taş, ağaç vb. ile) vurulup öldürülmüş, yukarıdan yuvarlanıp ölmüş, boynuzlanıp ölmüş (hayvanlar ile) canavarların yediği hayvanlar -ölmeden yetişip kestikleriniz müstesna- dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanmış hayvanlar ve fal oklarıyle kısmet aramanız size haram kılındı. Bunlar yoldan çıkmaktır. Bugün kâfirler, sizin dininizden (onu yok etmekten) ümit kesmişlerdir. Artık onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim. Kim, gönülden günaha yönelmiş olmamak üzere açlık halinde dara düşerse (haram etlerden yiyebilir). Çünkü Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”(Maide 3)

“Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber'e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar.”(A’raf 157)

Ebu Sa'lebe el-Huşeni radıyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm vahşi hayvanlardan kesici diş (köpek dişi) taşıyanların hepsini yasakladı." Müslim, Ebu Davud ve Nesai, İbnu Abbas'tan gelen bir rivayette şu ziyadeyi kaydederler: "Her bir pençe sahibi kuşu da..." [2413]

Halid İbnu'l-Velid radıyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm, at, katır ve eşek etini yemeyi yasakladı." Ebu Davud'un bir diğer rivayetinde şöyle denir: "Hayber fethi sırasında gazvede, Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm ile birlikte ben de vardım. Bir grup yahudi, Aleyhissalatu vesselam'a gelerek, askerlerin ahırlarına hücum ederek (mallarını yağmalamalarından) şikayet ettiler. Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm, bunun üzerine (müslümanlara yönelerek): "(Olamaz!) anlaşma yapılan kimselerin malı onların izni olmadan helal değildir. Ayrıca size ehli eşekler, onların atları, katırları, vahşi

[2411] Bezzar ve Hakim sahih isnad ile rivayet ettiler.

[2412] Taberani(22/222) Hakim(2/375) İbni Kayyım İ’lamul Muvakkiin(1/71) Elbani Gayetul Meram(s.14) Elbani hasen olduğunu belirtmiştir.

[2413] Buhari, Zebaih, 29; Müslim(1932, 1933) Tirmizi(1477, 1478, 1479) Ebu Davud(3802, 3803, 3805) İbnu Mace(3232, 3234) Nesai(7/202, 204)

hayvanlardan herbir kesici dişi olan, kuşlardan da herbir pençeleri olan haramdır!" buyurdular."[2414]

İbnu Ömer radıyallahu anhüma anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm pislik yiyen (cellâle) deveye binmekten ve sütünü içmekten men etti."[2415]

Altın ve gümüş kaplardan yemek caiz olmaz: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Altın ve gümüş kaptan yiyen ve içen kimse, ancak karnına lıkır lıkır cehennem ateşi doldurmuş olur."[2416]

Yemeğe, besmele ile başlamalıdır; Aişe ve Ümeyye Bin Mahşi r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yemek yerken bir bedevi gelerek iki lokmada yemeği bitirdi. Bunun üzerine buyurdu ki; "Bilmiş olun ki, eğer bedevi "Bismillah" deseydi, yemek size yetecekti. Bu yüzden biriniz yemek yerken "Bismillah" ile başlasın. Şayet yemeğin başında bunu unutursa, hatırladığında; "Bismillahi fi evvelihi ve ahirihi" desin. Böyle yapılırsa şeytan, ortak olduğu bu yemekten yediklerini kusar."[2417]

Yemeği ayrı ayrı değil, topluca yemelidir: Vahşi Bin Harb babasından, o da dedesinden rivayet ediyor; "Bir grup Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gelip; "yiyoruz fakat doymuyoruz" dediler. Buyurdu ki; "Öyleyse siz yemeği ayrı ayrı yiyorsunuz. Yemeği topluca (bir arada) yeyin ve besmele çekerek yeyin ki, yemeğiniz bereketlensin."[2418]

Yemek yer sofrasında yenmeli, sofra yükseltilmemelidir; Enes r.a'den; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, ölünceye kadar ne masada, ne de sükürrüce denen (nihale dediğimiz) tahta sofra üzerinde yemedi. Deriden yer sofrası üzerinde yerdi."[2419]

İbni Abbas r.a.'dan; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, yere, toprağın üzerine oturur ve yerde yemek yerdi."[2420]

Ebud Derda r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yaslanarak (bağdaş kurarak) yemekten ve kalbur (sofra altlığı) üzerinde yemekten yasakladı."[2421]

Sıcak yemek soğutulur; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, yemeğin soğumasını bekler, bunun berekete sebep olacağını belirtirdi.[2422]

Çok yememelidir: Mikdam Bin Madikerb r.a.'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Ademoğlunun doldurduğu kapların en kötüsü tıkabasa doldurduğu midesidir. Ademoğluna belini doğrultacak birkaç lokma yeterlidir. Eğer bu kadarıyla

---

[2414] Ebu Davud(3790) Nesai(7/202) bkz.: Buhari(4226) Müslim(1938)
[2415] Ebu Davud(3785, 3787) Tirmizi(1825) İbni Mace(3189) Ahmed(2/219) Nesai(4447)
[2416] Malik(sıfatun Nebi 11) Buhari(eşribe 28) Müslim(libas 1) İbni Mace(2/1130) Ahmed(6/301) Tayalisi(s.223) Darimi(2135)
[2417] sahihtir. Nesai Amelül Yevm vel Leyl(281) Ebu Davud(3767-68) İbni Mace(3255) Ahmed(6/208) Hakim(4/108) İbni Sünni(463) Darimi(2026) Tirmizi(1781) Tayalisi(s.219) Taberani(854)
[2418] Ebu Davud(3764) İbni Mace(3286) Ahmed(15498)
[2419] Buhari(etime 8,26, rikak, 17) Tirmizi(1789) İbni Mace(etime 20) Ahmed(3/130) Ahmed Zühd(38) Tirmizi Şemail(178/5, 181/8) Ebuş Şeyh Ahlakun Nebi(s.184) İbni Müflih Adabuş Şeriye(3/122)
[2420] Begavi Şerhus Sunne(1/277) Ebuş Şeyh Ahlakun Nebi(64,197) Zebidi İthaf(5/213,7/101,9/351) İbnül Cevzi el Vefa(1194) İbni Şahin Nasih ve mensuh(613)
[2421] sahihtir. İbni Şahin Nasih(s.475) İbni Asakir(45/408) Taberani Müsnedi Şamiyyin(1/405) Mecmauz Zevaid(5/24)
[2422] Deylemi(327) Hakim(4/118) Camiüs Sağir(50) Mecmauz Zevaid(5/20)

yetinmezse, midesinin üçte birini yemek, üçte birini su için ve kalan kısmını da nefes almak için bıraksın."[2423]

Yemeğe önce yaş ve ilim bakımından üstün olan başlar; Huzeyfe r.a.'den; "Biz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikteyken, yemeğe ondan önce kimse elini uzatmazdı."[2424]

Yemek sağ el ile yenir; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Sağ elinizle yeyin, sağ elinizle için. Zira şeytan sol eliyle yer, sol eliyle içer, sol eliyle alır ve sol eliyle verir."[2425]

Yemek, ortasından değil, kenarından yenir; İbni Abbas r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "önünüze konan yemeği, ortasından değil, kenarından yeyin. Zira bereket yemeğin ortasına iner."[2426]

Yemekte kusur aranmaz: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem hiçbir yemeği beğenmezlik etmemiş, canı çekerse yemiş, değilse bırakmıştır.[2427]

Düşen lokmalar alınıp yenmelidir: Makıl Bin Yesar r.a. birgün sabah yemeğini yerken lokması düştü. Onu alıp üzerini temizledikten sonra yedi. Bunun üzerine bazı soysuzlar birbirlerine gözleriyle işaret ederek onunla alay ettiler. Makıl r.a.'ın arkadaşları; "Şu yabancıların sözlerine ne dersin?, onlar; "önünde bunca yemek var, bir lokma için yaptığına bak" diyorlar." Dediler. Makıl r.a.; "Şüphesiz ben, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den duyduğum şeyleri, şu yabancıların sözlerinden dolayı terk edecek değilim. Gerçekten bizler, birimizden bir lokma düştüğünde üzerini temizleyip yemekle emrolunduk."[2428]

Yemek ellerle yenir: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yemeği üç parmağı ile yer, yemeği bitirdiğinde parmaklarını yalardı.[2429] Buyurmuştur ki; "Yemek yediğiniz zaman parmaklarınızı yalayın. Zira bereketin nerede olduğunu bilemezseniz."[2430]

Yemeğe üflenmez; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yiyecek ve içeceklere asla üflemezdi."[2431]

Ayakta yenilmez ve içilmez; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, ayakta yeme ve içmeyi yasaklamıştır.[2432]

[2423] sahihtir. Tirmizi(2380) Ahmed(3/132) İbni Mace(3349)
[2424] Müslim(3761) Ahmed(22165,22284) Ebu Davud(3766) Ebu Ya'la(4/2425) Mecmauz Zevaid(5/81) Maksadul Ali(1520) Hakim(4/109)
[2425] Malik Muvatta(sıfatun Nebi 6) Müslim(eşribe 105) Ebu Davud(3776) Tirmizi(1801) Ahmed(3/334) Darimi(2036-37) Kayrevani Kitabul Cami(217) İbni Mace(3268) Camiüs Sağir(482)
[2426] Ebu Davud(3772) Tirmizi(1805) İbni Mace(3263, 3277) Ahmed(1/270,343) Darimi(2052)
[2427] Müslim(s.1633) Buhari(4/167,204) Ebu Davud(3763) Tirmizi(2031) Ahmed(2/427) İbni Mace(1085) Ebuş Şeyh Ahlakun Nebi(s.178)
[2428] Müslim(eşribe 134) Ebu Davud(et'ime 49) Tirmizi(et'ime 11) Ahmed(3/100) Darimi(2035) İbni Mace(et'ime 13)
[2429] Müslim(eşribe 131) Ebu Davud(3848) Ahmed(2/7) Beyhaki(7/278)
[2430] Müslim(eşribe 133) Buhari(etime 52) Ebu Davud(et'ime 49) Tirmizi(etime 10) Darimi(2031) Mecma(5/28) Ahmed(1/221)
[2431] Buhari(vudu 18, eşribe 35) Müslim(taharet 41) İbni Mace(eşribe 23) Ahmed(1/330)
[2432] bkz.: Ahmed(3/182) Tirmizi(1879) Ebu Davud(3717) Darimi(2/120) Tayalisi(1682) Tahavi(4/272) Beyhaki(7/82) Ebu Ya'la(988) Taberani(2124) İbn Ebi Şeybe(8/18) Müslim(1600-1601) Abdurrazzak(19590) Mecma(5/25) Maksadul Ali(1507) Sahiha(177)

Yemeğe sinek düşerse: Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Sizden birinizin (yemek) kabına sinek düşecek olursa, onu iyice batırın. Zira onun bir kanadında hastalık, diğerinde şifa vardır. O, içerisinde hastalık olan kanadıyla korunur."[2433]

Yemekten sonra şükredilir: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, yemekten sonra; "Bizi yediren, içiren ve müminlerden kılan Allah'a hamdolsun" derdi.[2434]

Yağlı yemekten sonra eller yıkanır; her yemekten önce ve sonra el yıkamak sünnet değildir. Süfyan es Sevrî'nin de dediği gibi, bu edepten de değildir. İbni Abbas r.a'dan; "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem heladan çıkınca kendisine yemek getirildi ve; "Sana abdest alman için su getirelim mi?" denildi. Buyurdu ki; "Ben ancak namaz kılacağım zaman abdest almakla emrolundum."[2435]

Ebu Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: "Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Şeytan muhakkak ki hassastır, cidden pek hassastır. Kendinizi ondan sakındırın. Kim elinde et kokusu olduğu halde geceler, sonra da kendisine bir fenalık ulaşırsa sakın ha nefsinden başkasını suçlamasın."[2436]

Yemekten sonra dişler temizlenir; İbni Ömer r.a. dedi ki; "Dişler arasında kalan kırıntılar dişleri zayıflatır."[2437]

BAĞIMLILIK YAPAN HARAM MIDIR?

Bir şeyin bağımlılık yapması onun haram olmasını gerektirmez. Nitekim Ömer radıyallahu anh der ki: "Etten sakının. Çünkü onun hamr (içki) gibi tiryakiliği var. Ayrıca Allah, eti çok yiyen aile halkına buğzeder."[2438] Halbuki et yemek haram kılınmamıştır.

[2433] Ebu Davud(3844) Buhari(Tıbb 58, Bed'ü'l-Halk 14) İbnu Mace(3504, 3505) Nesai(7/178).
[2434] Buhari(et'ime 54) Ebu Davud(et'ime 52) Tirmizi(daavat 55) İbni Mace(zühd 10) Darimi(et'ime 3) Ahmed(5/252) Hakim(4/136) Metalibul Aliye(2353) Ebu Ya'la(13/7246) Mecma(5/29) Maksadul Ali(1511)
[2435] Müslim(1/282) Ebu Davud(3760) Tirmizi(1848) Nesai(1/85)
[2436] Tirmizi(1861) Ebu Davud(3852)
[2437] İsnadı sahihtir. Taberani, Mecmauz Zevaid(5/30) Cemül Fevaid(5558)
[2438] Muvatta(2/935)

SARHOŞLUK VEREN ŞEYLERİN HARAMLIĞI

Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem buyurdu ki; “Her sarhoş eden şey haramdır. Çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır.”[2439]

Allah Teala buyurur ki; ” Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar) ve fal okları şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki, kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumarla sizin aranıza düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi?”(Maide 90-91)

Abdullah İbnu Amr İbni'l-As (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) sarhoşluk veren içkilerden, kumardan, davuldan, mısır şarabından yasakladı ve dedi ki: "Her sarhoş edici haramdır."[2440]

İbnu Ömer (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Ömer (radıyallâhu anh), Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın minberinde şu açıklamayı yaptı: "Emmâ ba'd, Ey insanlar! Hamr'ın haram olduğu hükmü inmiştir. Bilesiniz ki hamr (günümüzde ve çevremizde) beş şeyden yapılmaktadır: Üzümden, hurmadan, baldan, buğdaydan, arpadan. Hamr, aklı örten (her) şeydir."[2441]

İçki Sebebiyle Laneti Hak Edenler

Hz. Enes (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalatu vesselam) hamrla ilgili olarak on kişiye lanet etti: "(Hammaddesinden şarap yapmak maksadıyla) sıkana ve sıktırana, içene ve sâkilik yapana, (imalathâneden veya depodan, toptancıdan perakendeciye kadar) taşıyana ve taşıtana, satana ve satın alana, bağışlayana, bunun parasını yiyene."[2442]

Bu hadis, içki satan yerden alışveriş yapmanın ve içki satan birinin verdiği bir şeyi almanın da caiz olmadığını ortaya koymaktadır. Zira “parasını yiyene de lanet etti” ibaresi bunu ifade eder.

[2439] Mütevatirdir. Bu lafızla sekiz ayrı sahabeden rivayet edilmiştir. İlk kısmı ise on sekiz sahabeden rivayet edilmiştir. Kettani Nazmul Mütenasire(166-167) Malik(eşribe 9) Buhari(vudu, 71, eşribe 4/1) Müslim(eşribe 67-69) Ebu Davud(3682) Tirmizi(1866) Nesai(8/297) İbni Mace(3383-87) Camiüs Sağir(6312) Müsnedi Ebu Hanife(423/34) İbni Carud Münteka(861) Tahavi Şerhu Maanil Asar(4/215-217,226) Hakim(3/413) İbni Hibban(1388) Hatib Tarih(1/11) Abdurrazzak(5959) Darimi(2103-2105) Darekutni(4/250-254) Ahmed(1/274, 289, 350, 2/16, 429, 501, 3/63, 66, 112, 119, 237,361, 4/410, 416-417) Beyhaki(8/293) Beyheki Şuabul İman(5572-79) Ebu Ya’la(7/3966) Heysemi Maksadul Ali(1536) Mecmauz Zevaid(5/56) Taberani(10/193) Begavi Şerhus Sünne(10/68) Metalibu Aliye(1784,1799) İbni Ebi Şeybe(7/458) Ahmed Bin Hanbel Eşribe(97) Hakim(4/148) Şafii Müsned(282) el Ümm(6/181) İbni Abdilberr et Temhid(1/252) Ebu Nuaym Hilye(6/353) Tayalisi(497-498, minhatul mabud; 1727-29) Nisaburi el İkna(226) Ebu Dâvud'da gelen diğer bir rivâyette metin şöyledir: "Her sarhoş edici şey haramdır. Bir farak (küp) içildiği takdirde sarhoşluk veren bir şeyin tek avucu da haramdır." Tirmizi de gelen bir diğer rivâyette "tek yudumu da haramdır" diye gelmiştir. Bkz.:Buhârî(Eşribe 4, Vudu 71) Müslim(2001) Muvatta(2/845); Ebü Dâvud(3682, 3687); Tirmizî(1864,1867) Nesâî(298).

[2440] Ebu Davud(3685) Ahmed(no:6190) isnadı hasendir. Merfu kısmı mütevatirdir.

[2441] Buhârî(Eşribe 2, 5; Tefsîr, Mâide 10) Müslim(3032) Nesâî(8/295) Ebu Dâvud(3669) Tirmizî(1873) Darekutni(4/248) Ahmed(2/118) Tahavi Meanil Asar(2/213).

[2442] Hadisin isnadı hasendir. Metni sahihtir. Tirmizî(1295) İbnu Mâce(3381) yakın bir metin merfu olarak sahih senetle rivayet edildi; Ebu Davud(3674) Tirmizi(büyu 58) Ahmed(2/25,71,97) Camiüs Sağir(7253) Beyhaki Şuab(2/150) Hakim(4/145) Mecmauz Zevaid(5/23) Elbani Sahiha(839) İbni Mace(3380) Ebu Nuaym Hilye(3/353)

İbni Abbas r.a.'dan merfuan; "Allah bir şeyin kullanımını haram kılmışsa, ondan edinilen kazanç da haramdır."[2443]

Üzerinde içki bulunan sofraya oturmak, içkili yerlerde, düğünlerde v.s. bulunmak da yasaklanmıştır;

Cabir r.a.'den merfuan; "Allah'a ve ahiret gününe iman eden, içkili sofraya oturmasın!"[2444]

İçki İçen, Puta Tapan Gibidir

Ebu Musa (radıyallâhu anh) demiştir ki: "Bana göre, ha hamr içmişim, ha Allah'ı bırakarak şu sütuna tapmışım, ikisi de birdir."[2445]

Ebu Hureyre radıyallahu anh anlatıyor: "Resülullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "İçki müptelası (=şarap düşkünü), (günah yönüyle) puta tapan gibidir."[2446]

İçki İçenin Cezası

İbni Amr r.a'dan; "Bir kimse sabah içki içerse, akşama kadar şirk koşmuş gibi olur. Eğer gece içerse, sabaha kadar şirk koşmuş gibi olur. Kim sarhoş oluncaya kadar içki içerse kırk gün namazı kabul olunmaz. Kim damarlarında içkiden bir şey varken ölürse cahiliye küfrü üzere ölür."[2447]

Hz. Cabir (radıyallâhu anh'den: "Allah, sarhoş ediciyi içen kimseye tînetu'l-habâl içirmeye ahdetmiştir."

"Tînetu'l-Habâl nedir?" diye sorulunca:

"Cehennemliklerin (vücudlarından, çıkan) irinleridir!" diye cevap verdi.[2448]

İbni Ömer, İbni Amr, Ebu Said, Iyaz Bin Ganem, Esma binti Yezid ve İbni Abbas r.a.'dan; Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem buyurdu ki;

"Şuuru gideren her şey hamrdır ve her sarhoşluk veren şey haramdır. Kim böyle bir şey içerse kırk gün namazı kabul olmaz. Eğer tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder. Bunu üç sefer tekrar edip dördüncü defa tekrar içki içerse Allah artık onun tevbesini

---

[2443] sahih. Ebu Davud(3485,3488) Ahmed(2111,2546,2809)
[2444] hasendir. Taberani(11/191) Mecmauz Zevaid(1/278) Ahmed(2/321) Hakim(4/288) Tirmizi(2801) Deylemi(5585) Darimi(2000) Tergib(3/253) Ebu Ya'la(1925) Taberani Evsat(1/35) İrvaul Galil(7/6)
[2445] isnadı hasendir. Nesâî(8/314) benzer rivayetler için bkz; Busayri İthaf(4490) Metalibul Aliye(1777) Haris Müsned(Buğyetul Bahis-524)
[2446] sahihtir. İbni Mace(3375) Beyhaki Şuab(5597) Buhari Tarih(1/386) Elbani Sahiha(2/294) Vahidi el Vesit(1/200) Ziyaul Makdisi Muhtare(278/2) Mehamili Emali(1/2) Abnusi Fevaid(3/2) Hilye(3/204) Busayri İthaf(4492) İbni Abbas r.a.'dan merfuan; Busayri İthaf(4504) İbni Hibban, Abd bin Humeyd, Ahmed.
[2447] sahihtir. Nesai(eşribe 44) Cemül Fevaid(5612) Nablusi Dehairul Mevaris(4497) Ebu Yala'dan; Busayri İthaf(4491) Mecmauz Zevaid(5/68) Heytemi ezZevacir(2/451) Taberani ve Hakim'den sahih kaydıyla; Tergib(3/258) Abdurrazzaktan; Lisanul Mizan(1/169)
[2448] Müslim(2002) Nesâî(8/327) Ahmed(14351)

de kabul etmez ve ona tıynetul habal nehrinden içirir. Tıynetul habal cehennemliklerin irinlerinden oluşan bir nehirdir.”[2449]

İbni Kayyım bu hadisi şöyle izah eder; “İçki, içenin vücudunda kırk gün kaldığı için, bu süre içinde namazı kabul edilmez.”[2450]

Başka İsimler Vererek İçkiyi Helal Sayanlar Olacak!

Ümmü Seleme r.a.’dan; “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem her dalgınlık veren şeyi ve sarhoş eden her şeyi yasakladı.”[2451]

Ebu Ümâme el-Bahilî anlatıyor: "Resülullah aleyhissalatu vesselâm buyurdular ki: "Ümmetimden bir zümre, şaraba bir başka ad takarak onu içmedikçe geceler ve gündüzler tükenmeyecek (Kıyamet gelmeyecek)."[2452]

Ali r.a.’den merfuan; “Peygamber sallallahu aleyhi ve selem, altın yüzük kullanmayı, ipekli elbiseyi, atın üzerine ipekli minder koymayı, arpa ve darı suyundan yapılan içkiyi yasakladı”[2453]

Tarık Bin Süveyd, “Şarabı ilaç olarak kullanabilir miyim?” diye sorunca Rasulullah sallallahu aleyhi ve selem; “O ilaç değil, bilakis derttir” buyurdu.[2454]

[2449] sahihdir. Ebu Davud(3680) Tirmizi(1862) İbni Mace(3377) Darimi(1999) Nesai(5570) Ahmed(2/35, no:2347, 2494, 3104) Taberani(12/392) Hakim(4/146) Ebu Ya’la(12/6827) Heysemi Maksadul Ali(1538) Mecmauz Zevaid(5/70) Dürül Mensur(2/322) Beyhaki Şuab(5580-81) Şerhus Sünne(11/357) Busayri İthaf(4487-89,4494-97) Metalibul Aliye(1779)

[2450] Zadul Mead(4/1462)

[2451] isnadı hasendir. Ahmed(6/309) Ahmed Kitabul Eşribe(4) Ebu Davud(3686) İbni Esir Nihaye(3/182) Cemül Fevaid(5604)

[2452] Buhari(eşribe 6) Buhari Tarih(1/305) Ebu Davud(3688) Nesai(eşribe 41) Ahmed(5/432) İbni Mace(3385,4020) Darimi(eşribe,8) Camiüs sağir(7225) Beyhaki(8/290,10/221) Hatib(6/25) Zadul Mead(6/2640) Tayalisi(1725) Busayri İthaf(4440) Hilye(6/96) Heytemi Zevacir(2/457) Deylemi(8787)

[2453] sahihtir. Tirmizi(2808) Nesai(8/302) Ahmed(1104) Beyhaki(8/293) İbni Esir Nihaye(1/277)

[2454] Müslim(eşribe 12) Ebu Davud(3873) Tirmizi(2046) Ahmed(4/311,5/293) İbni Mace(3500) İbni Hibban(1377) Darimi(2101) İbni Sad(6/64) Ebu Nuaym Tıb(14/b)

16.Bölüm: VASİYET

Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur; "Bir müslümanın hakkında vasiyet etmek istediği şeyler bulunup da vasiyetini başı ucunda yazmadan iki gece geçirmesine dahi hakkı yoktur." İbn Ömer dedi ki: "Ben Rasûlulah (s.a)'dan bu sözleri söylediğini duyduğumdan itibaren yanımda vasiyetim olmaksızın üzerimden bir gece dahi geçmiş değildir."[2455]

Kendisinden miras almayan akrabalarına vasiyette bulunması da gerekir. Çünkü şanı yüce ve mübarek Allah şöyle buyurmaktadır: *"Sizden birine ölüm gelip çattığı zaman eğer bir hayır (mal) bırakacaksa anneye, babaya ve yakın akrabaya maruf bir şekilde vasiyette bulunmak takva sahibleri üzerine bir hak olarak yazıldı."* (el-Bakara, 2/180)

Malının üçte birinden vasiyet yapmaya hakkı vardır. Daha fazlasını vasiyet etmek caiz değildir. Hatta daha faziletli olan vasiyetini üçte birden az tutmasıdır. Çünkü Sad b. Ebi Vakkas (r.a)'ın rivayet ettiği hadiste şöyle dediği nakledilmektedir:

"Rasûlullah (s.a) ile birlikte veda haccında idim. Öyle bir hastalığa yakalandım ki ölüme oldukça yaklaştım. Rasûlullah (s.a) beni ziyarete geldi. Ben ona ey Allah'ın Rasûlü dedim. Benim pek çok malım vardır ve bir kızımdan başka mirasçım yok. Malımın üçte ikisini vasiyet edeyim mi? Peygamber: "Hayır" diye buyurdu. Ben: Peki ya yarısını dedim. Yine "hayır" dedi. Bu sefer: Ya malımın üçte birini dedim. Peygamber şöyle buyurdu:

"Üçte bir (olabilir). Bununla birlikte üçte bir de çoktur. Şüphesiz ki ey Sad senin mirasçılarını zengin olarak bırakman, onları başkalarına el açacak muhtaç bir halde bırakmandan hayırlıdır (dedi ve elini açar gibi yaptı) şüphesiz sen ey Sad yüce Allah'ın rızasını arayarak herhangi bir harcamada bulunursan mutlaka ondan dolayı sana ecir verilir. Hatta hanımının ağzına koyduğun bir lokma bile." (-Ravi- dedi ki: Üçte bir vasiyette bulunmak bundan sonra caiz oldu.)[2456]

İbn Abbas (r.a) dedi ki: İnsanların vasiyeti üçte birden, dörtte bire indirmelerini çok arzu ederdim. Çünkü Peygamber (s.a): "Üçte bir çoktur" diye buyurmuştur.[2457]

Buna dair adalet sahibi iki müslüman erkeği şahit tutar. Şâyet bu şekilde iki şahit bulamazsa müslüman olmayanlardan iki erkeği şahit tutar. Şu kadar var ki onların şahitliklerinden şüphe edecek olursa, yüce Allah'ın şu buyruğunda açıklandığı üzere onlardan emin olma cihetine gider: *"Ey iman edenler! Siz yolculuk halinde iken ölüm musibeti birinizi bulmuşsa, vasiyet vaktinde aranızda şahitlik (şöyle olsun): Ya içinizden adalet sahibi iki kişi yahut sizden olmayan başka iki kişi (şahit) olsun. Haklarında şüpheye düşerseniz, bu iki kişiyi namazdan sonra alıkoyarsınız da Allah'a şöyle yemin ederler: '(Lehine şehadet ettiğimiz) bu iki kişi akraba dahi olsa yeminimizi hiçbir bedele satmayacağız ve Allah'ın şahitliğini gizlemeyeceğiz. O takdirde muhakkak günahkarlardan oluruz.' Eğer onların bir vebali hakettikleri gerçekten ortaya çıkarılırsa Haksızlığa uğrayan (mirasçı)lardan (ölene) en yakın başka iki kişi bunların yerine geçer ve: 'Bizim şahidliğimiz o iki kişinin şehadetinden elbette daha doğrudur. Biz aşırı da gitmedik. Yoksa muhakkak zalimlerden oluruz. diye Allah adına yemin ederler. Bu şahitliği gerektiği şekilde yerine getirmelerine yahut yeminlerinden sonra yeminlerin (mirasçılara) tevcih edileceğinden korkmalarına daha yakındır. Allah'tan korkun ve dinleyin. Allah fasıklar topluluğuna hidayet vermez."* (el-Maide, 5/106-108)

[2455] Buhari, Müslim, Sünen sahibleri ve başkaları rivayet etmiştir

[2456] Hadisi Ahmed (1524) rivayet etmiş olup, anlatım ona aittir. Ayrıca Buhari ve Müslim de rivayet etmiştir. Aradaki iki fazlalık Müslim'e ve Sünen sahiblerine aittir.

[2457] (Ahmed (2029 ve 2076) Buhari, Müslim, Beyhaki (VI, 269) ve başkaları rivayet etmiştir.)

Vasiyet yapacak olandan miras alan anne-baba ve akrabalara vasiyet ise caiz değildir. Çünkü bu vasiyet miras âyetiyle nesh olmuştur. Rasûlullah (s.a) da bu hususu en açık ve eksiksiz bir şekilde veda haccındaki hutbesinde açıklayarak şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah (mirasdan) herbir hak sahibine hakkını vermiştir. Bu sebeble miras alan kimseye vasiyet yoktur."[2458]

Vasiyette başkasına zarar vermek haramdır. Mesela mirasçılarından bazılarının mirastaki haklarından mahrum edilmelerini vasiyet etmesi yahut birini diğerinden üstün tutması gibi. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır:*"Baba ve anne ile yakın akrabaların bıraktıklarından erkekler için bir pay... -o maldan az veya çok olsun- farz kılınmış bir pay vardır."* (en-Nisa, 4/7) diye buyurmaktadır.

Aynı surenin bir başka âyetinde de şöyle buyurulmaktadır: *"O halde hepsi yapacağı vasiyet ve borç(un ödenmesi)nden sonra üçte bire ortak olurlar. Ancak zarar verici olmamalıdır. (Bunlar) Allah'tan bir vasiyet olarak (gelen buyruklardır). Allah herşeyi bilendir, halimdir."* (en-Nisa, 4/12)

Ayrıca Peygamber (s.a)'ın şu buyruğu da bunu gerektirmektedir: "Zarar vermek de yoktur, zarara zarar ile karşılık vermek de yoktur. Kim başkasına zarar vermek isterse, Allah da ona zarar verir. Kim başkasını zora koşarsa, Allah da ona zorluk çıkartır."[2459]

Haksızca ve başkalarına zulmederek yapılan vasiyet batıl ve merdudtur. Çünkü Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Her kim bizim bu işimizde ondan olmayan bir şeyi sonradan ortaya çıkarırsa, o merdudtur."[2460]

İmran b. Husayn'ın şu hadisi de bunu gerektirmektedir: "Bir adam ölümü sırasında altı kölesini azad etti. -Onların dışında da herhangi bir malları yoktu.- Mirasçıları olan bedeviler gelerek Rasûlullah (s.a)'a yaptığını haber verdiler. Peygamber gerçekten böyle mi yaptı? diye sordu ve şöyle dedi: Eğer biz bunu bilseydik, Allah'ın izniyle onun cenaze namazını kılmazdık. Şimdi bu köleleri arasında kura çek, onlardan iki tanesini azad et, geri kalan dördü tekrar köle kalsınlar."[2461]

Bu zamanda insanların çoğunda görülen husus dinlerinde birtakım bid'atler uydurmak olduğundan ve bu husus özellikle cenazelerle ilgili böyle olduğundan müslüman kimsenin yüce Allah'ın şu buyruğu ile amel ederek sünnete uygun bir şekilde teçhiz ve defninin yapılmasını vasiyet etmesi yerine getirilmesi gereken işlerdendir: *"Ey iman edenler! Tutuşturucusu insanlarla taşlar olan o ateşten nefislerinizi ve ailelerinizi koruyunuz. Onun üzerinde (görevli) iri yarı, sert tabiatlı melekler vardır. Bunlar kendilerine verdiğim emirlerde Allah'a asla isyan etmezler. Ne emir olunurlarsa onu yaparlar."* (et-Tahrim, 66/6)

Bundan dolayı Rasûlullah (s.a)'ın ashabı böylece vasiyet ediyorlardı. Sözünü ettiğimiz şekilde onlardan gelen rivayetler pek çoktur.

[2458] Hadisi Ebu Davud, Tirmizi -hasen olduğunu belirterek- Beyhaki (VI, 264) İrvaul Galil(16) isnadı hasendir ve Beyhaki'de buna tanıklık edecek pekçok şahit vardır. Ayrıca bk. Mecmau'z-Zevaid(4/212)

[2459] Hadisi Darakutni(522) Hakim(2/57-58)'de Ebu Said el-Hudri'den. İbn Teymiye Mecmuul Fetava(3/262) hasendir. Bu hadisin çeşitli rivayet yolları ve pek çok şahitleri vardır. Hafız İbn Receb, Şerhu'l-Erbain (s. 219-220)'de bunları zikretmiştir.

[2460] Buhari, Müslim, Ahmed ve başkaları rivayet etmişlerdir. bk. el-İrva(88)

[2461] Ahmed (IV, 446) rivayet etmiş olup, Müslim de ona yakın bir şekilde rivayet etmiştir.